

Cornelij Taciti
Historiæ Au
gustæ

[Handwritten signature]

Comptrol
Hilbert
gub

Franciscus Pureolanus Iacobo Antiquario ducali Secretario. Sal.

Amicis plurimisque rebus in utraque mea fortuna a te adiutus subleuatus ac ornatus uir perfectissime uni omnium secundum deos immortales plurimum debeo & quia parem gratiam nullam unquam referre possem: qua una uia datur ingratitude notam effugiam: habeo quam non referre est: & quicquid aut nunc est aut in futuro mihi erit tibi acceptum referri debere aut inuitus fatebor: tu mihi omnia non amici solum officia sed affectum pietateque paternam prestitisti: tu grauissimis fluctibus: non solum uersatum sed obrutum manum porrigens in portum perduxisti: tu omnibus incommodis perfunctum post longa certamina premijs sudoris & pulueris ornasti: Tu tranquillam uitam: ad quam enixissime frustra contendebam: tribuisti: neque in me uno tua innotuit beneficentia: longus ordo post me & ante me extat te patronum salutantium. nam cum ob rarissimas animi tui uirtutes: grauissimos mores: religionis cultum totius uitae tenorem aequabilem: modestiam in isto fastigio admirandam: lenitatem & mansuetudinem pari coniunctam grauitati: in omni fortuna constantiam: miram scientiam atque facundiam: in agendis rebus dexteritatem: ad maxima negocia obeunda efficaces cogitationes: in omnibus rebus: fidem ac pares laude prudentiam atque simplicitatem non modo multitudini fueris acceptissimus: uerum & totius Italiae Principes Tetrarchae Reges pontifices te suspexerint euererint promouerint: nihil unquam tibi ambiuisti: rogasti: impetraisti: Quicquid tulisti: honores sacerdotia mera principum liberalitas ac iudicium fuit: quae nec ea quidem pro uirtutibus aut meritis: quae licet multis maxima uideatur: plerique haud quam artibus tuis pares plura tenuerunt. Piget pudetque referre adultores scurras. delatores quos cernimus ditiores. Cur tu ut uirtute & innocentia ita flaminibus procuratoribus praefecturis alios non excellis? Verum non eodem iudicio quo caeteri foelicitatem metiris: ideo quae maxima isti putant: semper contempsisti: Compertum habeo exiguo labore leuissimis atque et honestissimis precibus honorificentissimum quiddam tibi quaeri potuisse. Obstitit antiquus rigor: & prisca frugalitas: & modicis contentus animus: Quod pro te tamen nunquam propositis ullis praemijs faceres: uidimus multoties amicorum causa ambiciosissime contendisse: multa. n. multis rogasti atque impetraisti. Sed ego in hoc latissimo campo inhuberrima tuae laudum materia parcius loqui cogor: quod. n. omnia tibi debeo: uereor ne foeda assentandi libidine rapi uidear: Accedit quod uirtutibus tuis parem orationem afferre non possumus: Sed ut floribus ac interdum solis precibus dijs supplicant qui thura non habent: sic hoc tempore ego tibi: quem uice magni numinis colo munusculum affero: Cor. Taciti equitis ro. historicorum omnium grauissimi disertissimi que quicquid incuriosae uetustati superfuit. i. fragmenta ex actionibus diurnalibus augustae historiae: De moribus & situ germaniae: de genere eloquentiae non corruptae: cui operi a quibusdam titulus de claris oratoribus inscribitur: Vitam Iulij Agricolae soceri: multis uigilijs intentissimoque studio recognita adiuuante Bernardino Lanterio oium Mediolanensium eruditissimo: ut eum parcissime laudem: sub tuo nomine nostris Impressoribus tradidimus: tum quia eius eloquentia perfecta meo iudicio & admirabilis peculiariter ita te ut me delectat: tum ne in tanta librorum copia solus ipse supprimeretur: Veteri enim Impressores adeo inculcauerant ac foedauerant hoc diuinum opus ut non modo Cornelianae facundiae maiestas inquinaretur: sed uix sensus ullus coniectari posset: Quid ego effecerim iudicent docti sed collatis exemplaribus: De ipso Tacito haec praefanda duxi: In repu. uersatum: Belgicae

gallia rationes percurasse: Causas dixisse: historiam scripsisse ab augusto ad principatum
adriani: sed maior & melior pars pro dolor & humani generis immensa iactura: tem-
porum incuria abolita est: Absoluisset omnem historiae legem: nam cum suorum temporum ma-
iore ex parte memorie consuluerit: id pari eloquentia ac libertate prestitit: debebat tri-
bus deinceps gentis flauiae imperatoribus ab ijs ad maximos honores euectus: quos
incorruptam rege fidem professus ut nullo odio sic nullo amore rettulit: nihil falsi dice-
re: nihil ueri omittere ausus: In scribendo. n. ne suspectus quidem unquam fuit aut gratiae aut
simulatae aliquid tribuisse: Rege rationem: qua ordo temporum regionum descriptio exi-
gitur nemo historicorum diligentius obseruauit. Ita consilia acta euentus ut dii boni ex-
pedij: & de consilijs quid probet quid non: In rebus gestis non solum quid actum sed qua-
le: de euentu uero omnes causas explicat casus sapientiae temeritatis: hominum porro non
solum res gestas: sed quae fama: quae nomen: quae natura: quae uita. Quo artificio omnes
mea sententia facile uicit: ita creber rege frequentia: ut uerborum prope numerum sententiarum
numero sequatur: ita dein uerbis aptus & pressus: ut nescias utrum res oratione: an uer-
ba sententijs illustrentur: In contionibus (audeo. n. promere quod sentio) L. uio quoque an-
teferendus magis tamen Salustij argutam densitatem quam huius amplitudinem imita-
tus: hunc primo legens laudabis eloquentiam: cum iterum in manum sumpseris mi-
rum acumen deprehendes & miraberis: ubi contubernalem reddideris: semper arti-
ficiose docebit uarietate: immensaque iucunditate delectabit. **Vale Decus & praes-**
fidium meum.

Am Valerium Asiaticum bis consulem fuisse quondam adulterum eius credidit: pariterq; hortis inhians quos ille a Lucullo captos insigni magnificentia excolebat. Suillum accusandis utrisq; immittit. Adiungitur Sosibius Britannici educator: qui per specie benivolentia moneret Claudiu: cauere uim atq; opes principibus infensas. Præcipuum auctore Asiaticum interficiendi Cæsaris non extimuisse in concione populi romani fateri: gloriamq; facinoris ultro petere: claru ex eo in urbe dedita per prouincias fama parare iter ad germanicos exercitus: quando genitus uienne multiq; & ualidis propinquitatibus subnixus: turbare gētiles nationes promptum haberet. At Claudius nihil ultra scrutatus: citis cum militibus tanq; opprimendo bello: Crispinum prætorij præfectu misit. A quo repertus est apud Baias: uinclisq; inditis in urbem raptus: neq; data senatus copia intra cubiculu auditur Messalina cora & Suillio: corruptione militum quos pecunia & stupro in omni flagitio obstrictos arguebat: exin adulteriu Poppeæ: ac postremu molliciam corporis obiectate. Ad quod uicto filerio prorupit reus: & interroga inquit Suilli filios tuos. uirum me esse fatebuntur: ingressusq; defensionem comoto maiorem in modum Claudio Messalinæ quoq; lachrymas exciuit: quibus abluendis cubiculo egrediens monet Vitelliu ne clabi reu sineret. Ipsa ad perniciem Poppeæ festinat: subditis qui terrore carceris ad uoluntaria mortem propelleret: adeo ignaro Cæsare: ut paucos post dies epulantem apud se maritu eius Scipionem percotaretur: cur sine uxore discubuisset: Atq; ille functam fato responderet. Sed consultati super absolute Asiatici: flens Vitellius comemorata uetustate amicitia: utq; Antoniam principis matrem pariter obseruassent: dein percursis Asiatici in reimp. beneficijs: recentiq; aduersus Britaniam militia qua; alia concilianda misericordie uidebantur: libere ei mortis arbitriu permisit: & secuta sunt Claudij uerba in eandem clementiam: hortantibus dehinc quibusdam inedia & leue exitum remittere beneficiu Asiaticus ait: & usurpatis quibus insueuerat exercitatioibus: lauto corpore: hilare epulatus: cu se honestius calliditate Tiberij uel impetu. C. Cæsaris periturus dixisset: q; fraude muliebri & impudico Vitellij ore cauderet: uenas exoluit: uiso tamen ante rogo: iussuq; transferri partem in aliam: ne opacitas arboru uapore ignis minueretur: tantu illi securitatis nouissimæ fuit. Vocantur post hæc patres: pergitq; Suillius addere reos equites romanos illustres: quibus petra cognomentu: At causa necis q; domu suam Valerij & Poppeæ congressibus præbuisent. Veru nocturnæ quietis species alteri obiecta: tanqua uidisset Claudiu spicea corona cuictum: spicis retro couersis: ea; imagine grauitatem annonæ dixisset. Quidam pampineâ coronam albentibus folijs uisam: atq; ita interpretatu tradidere: uer gente autuno mortem principis ostendi. Illud haud ambigitur qualicunq; in somnio ipsi fratriq; perniciem allatam: sestertiu quindecies & insignia præturæ Crispino decreta. Adiecit Vitellius sestertiu decies Sosibio: q; Britanicum præceptis: Claudiu consilijs iuuaret. Rogatus sententiam & Scipio: cu idem inquit de admissis Poppeæ sententia q; omnes putate me idem dicere: quod oēs eleganti temperamento inter conjugalem amorem & senatoria necessitatem. Continuus inde & saeuus accusandis reis. Suillius: multiq; audacia eius æmuli. Nā cuncta legum & magistratu munia in se trahens princeps: materiam prædandi patefecerat: nec quicq; publice mercis tam uenale fuit:

*Calliditas Tiberij
Impetus. C. Cæsaris
Asiaticus periturus
trio: uenas excolit
sibi Seneca prælegit
Petra cognomen tum*

LIBER
q̄ aduocatoꝝ perfidia: adeo ut Samius insignis eques romanus quadringentis num-
moꝝ milibus Suillio datis: & cognita præuaricatiōe: ferro in domo eius incubuerit.
Igitur incipiēte. C. Silio cōsule designato: cuius de potentia & exitio in tpe memora-
bo: consurgūt patres: legēq; Titiam flagitāt: qua cauetur antiquitus: ne quis ob cau-
sam orandā pecuniam donū ue accipiat. Deinde obstrepentibus his quibus ea contu-
melia parabatur discors suillio: Silius acriter incubuit ueterē oratoꝝ exempla referēs
qui famā in posteros præmia eloquentiæ cogitauissent pulcherrima. Alioquin & bo-
næ artium principē sordidis ministerijs foedari: ne fidem quidē integram manere:
ubi magnitudo quaestuū spectetur. Quod si in nullius mercedē negocia tueantur:
pauciora fore: nunc inimicias: accusaciones odia & iniurias foueri / ut quomodo uis
morboꝝ pretia medentibus: sic fori tabes pecuniā aduocatis ferat. Meminissent. T.
Galbæ. C. Asinij & Messalla: ac recentioꝝ Aruntij & Esernini ad summa prouecto-
rum: in corrupta uita: & faciūdia. Talia dicente consule designato: consentiētibus ali-
is: parabatur sententia: qua lege repetundarum tenerentur. cum Suillius & Cossu-
tianus: & ceteri qui non iudiciū quippe in manifestos: sed poenā statui uidebāt: circū-
sistūt. Cæsare ante acta deprecantes. Et postq̄ annuit tacens: incipiunt. Quē ullū tan-
ta supbia esse: ut eternitatē famæ spe præsumat. V sui & rebus subsidiū præparari. ne
quis inopia aduocatorum potentioribus obnoxius sit: neq; tamē eloquentiā gratui-
to cōtingere: Omitti curas familiares: ut quis se alienis negocijs intēdat. Multos mi-
litia quosdā exercendo agros: tolerare uitā. Nihil a quoquā expeti: nisi cuius fructus
ante præuidetur. Facile Asiniū & Messalam inter Antonium & Augustum belloꝝ
præmijs refertos aut ditium familiarum hæredes. Eserninos & Aruntios magnum
animū induisse. Prompta sibi exēpla quantis mercedibus. P. Clodius aut. C. Curio
contionari soliti sint. Se modicos senatores: qui a rep. nulla nisi pacis emolumenta pe-
terent. Cogitaret plebē qua toga enitesceret: sublatis studioꝝ pretijs etiā studia peri-
tura ut minus decora. Hæc ita haud frustra dicta princeps ratus: capiendis pecunijs
posuit modū: usq; ad dena sestertia: quæ egressi repetundarū tenerentur. Sub idem tē-
pus Mitridates quē imperitasse Armenijs: & ad præsentia Cæsaris uectum memora-
uit: monente Claudio: in regnū remeauit: sisus Pharasmanis opibus. Is rex hyberis
idēq; Mitridatis frater: nunciabat discordare Parthos: summaq; imperij ambigua.
minora sine cura haberi. Nā inter Gotarzis pleraq; sæua qui necē fratri Artabano: cō-
iugiq; ac filio eius præparauerat: unde metus eius i ceteros acciure Bardanē. Ille ut
erat magnis ausis p̄mptus biduo tria milia stadiorū inuadit. Ignarūq; & exterritū Go-
tarzem pturbat. neq; cūctatur quin p̄ximas præfecturas corripiat: solis Seleucensi-
bus dominationē eius abnuētibus. In quos ut patris sui quoq; defectores ira magisq;
ex usu præsentis accensus: implicatur obsidiōe urbis ualidæ & munimētis obiecti am-
nis: muroq; & cōmeatibus firmata. Interim Gotarzes Daharū Hyrcanorūq; opibus
auctus bellū renouat: coactusq; Bardanes omittere Seleuciā: Bactrianos apud cam-
pos castra cōtulit. Tunc distractis oriētis uiribus: & quonā inclinaret incertis: casus
Mitridati datus ē occupandi Armeniam ui militis romani ad excidēda castellorū
ardua: simul hybero exercitu campos persultante. Nec. n. resistere Armeni: fuso qui
proelium ausus erat Demonacte præfecto. Paululū contationis attulit rex minoris
Armenia Cotys: uersis illuc quibusdam proceꝝ. Deinde litteris Cæsaris coercitus:
& cuncta in Mitridatē fluxere: atrociorē q̄ nouo regno conduceret. At parthi im-
peratores cū pugnam pararet: sædus repente iaciunt: cognitis popularium insidijs:

negotia absq; ullius
ode tuerent: pau-
fore
omp.

LIBER. XI.

quas Gotarzes fratri patefecit Congressusq; primo cunctāter: deinde complexi dex-
 tras: apud altaria deū pepigere fraudem inimicorū ulcisci: atq; ipsi inter se concedere:
 Potiorq; Bardanes uisus retinendo regno. At Gotarzes ne quid emulatiōis existeret
 penitus in hircaniā abiit. Regressoq; Bardāe deditur Seleucia septimo post defectio-
 nem anno: non sine dedecore parthorū: quos una ciuitas tādiu eluserat. Exin ualidissi-
 mas praefecturas inuasit: & recuperare Armeniā parabat. ni Vibio Marso Syrię le-
 gato bellū minitāte cohibitus foret. Atq; interim Gotarzes penitentia cōcessi regni:
 & reuocante nobilitate: cui in pace durius seruitium est: contrahit copias: & huic cō-
 traitum ad amnē Eridem: in cuius transgressū multū certato: peruicit Bardanes. pro-
 sperisq; prelijs medias natiōes subegit ad flumen Gyndē: quod Dahas Ariosq; diste-
 minat. Ibi modus rebus secūdis positus. Nā Parthi quanq̄ uictores longinquā quā-
 q̄ militiā aspernantur. Igitur extructis monumentis: quibus opes suas testabatur
 nec. n. cuiq̄ ante Arsacidaꝝ tributa illis de gentibus parata regreditur: ingens gloria.
 atq; eo ferocior: & subiectis intolerātor: qui dolo ante cōposito: incautum uenatiōi-
 q; intentū interfecere primā intra iuuentam. sed claritudine paucos inter senū regum:
 si perinde amorē inter populares: q̄ metum apud hostes quesuisset. Nece Bardanis
 turbate Parthorū res inter ambiguos quis in regno acciperetur. Multi ad Gotarzen
 inclinabāt: quidam ad Meherdatē prolem Phrahatis obsidio nobis datum. Deinde
 preualuit Gotarzes: potitusq; regia: per seuiam ac luxū: adegit parthos mittere ad
 principē romanum occultas preces: quis permitti Meherdatē patrium ad fastigium
 orabant. Iisdem cōsulibus ludi seculares octingentesimo post Romā conditā: quar-
 to & sexagesimo q̄ Augustus ediderat spectati sunt. Vtriusq; principis ratiōes preter-
 mitto: satis narratas libris quibus res imperatoris Domiciani cōposui. Nā is quoq;
 edidit ludos seculares. ijsq; intētus affui: sacerdotio quindecim uirali preditus ac tū-
 pretor: qd̄ non iactātia refero: sed quia collegio quindecim uirū antiquitus ea cura &
 magistratus potissimū exequēbātur officia cerimoniarū: Sedente Claudio. circēsis
 ludis: cū pueri nobiles equis ludicrū troiē inirent: interq; eos Britānicus imperatore
 genitus & L. Domitius adoptione mox in impium & cognomētum Neronis adsci-
 tus: fauor plebis acrior in Domitiū loco prelagij acceptus ē: Vulgabaturq; affuisse i-
 fantiē eius dracones in modū custodū. fabulosa & externis miraculis assimulata. Nā
 ipse haud quaq̄ sui detractor unā oīno anguē in cubiculo uisam: narrare solitus ē. Ve-
 rum inclinatio populi superat ex memoria Germanici: cuius illa reliqua soboles uiri-
 lis. & matri Agrippinē miseratio augebatur ob seuiā Messalinę: quę semp infesta
 & tūc cōmotior: quo minus strueret crimina & accusatores: nouo & furori proximo
 amore distinebatur. Nam in. C. Siliū iuuentutis romanę pulcherrimū ita exarserat:
 ut Iuliam Syllanam nobilem foeminam matrimonio eius exturbaret: uacuoq; adulte-
 ro potiretur. Neq; Silius flagitij aut periculi nescius erat. sed certo si abnueret exitio:
 & nonnulla fallendi spe simul magnis premijs operiri futura: & presentibus frui pro-
 solacio habebat. Illa non furtim: sed multo comitatu uentitare domū: egressibus ad
 herescere. largiri opes: honores. Postremo uelut trāslata iā fortuna: serui liberti: para-
 tus principis apud adulterę uisebātur. At Claudius matrimonij sui ignarus. & munia
 censoria usurpans: theatralē populi lasciuiam seueris edictis increpuit: q; in. P. Pom-
 poniū consularē: Is carmina scenę dabat: inq; foeminas illustres pbra iecerat. Et lege-
 lata: seuiam creditorū cohercuit. ne i morte parentū pecunias filijs familiarū foenori da-
 rent. Fotesq; aquarū sub imbruinis collibus deductos urbi intulit: ac nouas litterarū

ad.
 Nobilitati in pace
 us ē seruitium.

Ludi Seclares ex p
 bis intra q̄tū et s
 amū romę.
 Res Domitiani a
 Tacito q̄ tpōte
 ralis et pretor flo

Claudius fontis a
 imbruinis collib
 tulit

formas addidit uulgauitq; cōperto quoq; græcā litteraturam nō simul cōceptā abso-
lutamq;. Primi p figuras : aīalium Aegiptij sensus mētis effingebant: & antiquissima
monimēta memoriæ humanæ impressa saxis cernūtur: & litterarū semet inuētores p
hibent. Inde phœnicas quia mari præpollebāt intulisse græciæ: gloriāq; adeptos tan-
q̄ repererint quæ acceperāt. quippe fama ē Cadmū clasē phœnicū uectū rudibus ad-
huc græcorū populis artis eius auctore fuisse. Quidā Cecropē Atheniensem: uel linū
thebanum: & t̄pibus troiāis Pallamedē argiuum memorāt sedecim litterarū formas
mox alios ac precipuū Simonidē cæteras reperisse. At in Italia & Etrusci ab Corin-
thio Demaratho: Aborigines Archade ab Euād̄ro didicerunt. Et forma litteris lati-
nis quæ ueterimis græcorū. Sed nobis quoq; pauca primū fucere deinde additæ sunt.
Quo exēplo Claudius tres litteras adiecit quæ usui imperitatē eo: post obliteratæ:
aspiciūtur etiā nunc in ære publicādis plebiscitis per fora ac templa fixo. Rettulit de-
inde ad senatū super collegio aruspicum. ne uetustissima Italiæ disciplina per desidiā
exolesceret: sape aduersis reip. temporibus accitis. quorū monitu redintegratas Ceri-
monias & in postorū rectius habitas. Primoresq; ethruriæ spōte aut patrū romanorū i
pulsu retinuisse sciam: & i familias propagasse: Quod nunc segnius fieri pauca circa
bonas artes socordia & quia externe superstitiōes inualescant. Et læta quidē in profēs
oīa: sed benignitati deum gratiam referēdam: ne ritus sacrorū inter ambigua culti: per
pspera obliterarentur. Factū ex eo Senatuscōsultum. Viderent pōtifices: quæ retinē
da firmandaq; aruspiciū. Eodem anno Cheruscorū gens regem romæ petiuit: amissis
per interna bella nobilibus: & uno reliquo stirpis regiæ: qui apud urbē habebatur: no-
mine Italus. Parernū huic genus e Flauio fratre Armenij. Mater ex Caturnero prin-
cipe Cactorū erat: ipse forma decorus & armis equisq; in patriū nostrumq; morē ex-
ercitus. Igitur Cæsar auctum pecuniā additis stipatoribus: hortatur gētile decus ma-
gno animo capeffere. Illū priuū romæ ortū: nec obsidem: sed ciuem: ire externum
ad impium. Ac primo lætus Germanis aduētus: atq; eo magis: q; nullis discordijs i-
butus pari in omnes studio ageret: Celebrari: coli: modo. comitatē & temperatiam
nulli inuisā: sapius uinolentiā ac libidines grata barbaris usurpās. Iāq; apud pximos
iā lōgius clarescere. Cū potentiā eius suspectātes qui factiōibus floruerāt discedūt ad
cōterminos populos ac testificātur: adimi ueterem Germaniæ libertatē & romanas
opes isurgere. adeo neminē iisdē in terris ortū qui principis locū impleat: nisi explora-
toris: Flauij pgenies supra cunctos extollatur: Frustra Armeniū p̄scribi: cuius si fi-
lius hostili in loco adultus in regnū uenisse posset extimesci infectū alimonia seruicio
cultu oibus externis. At si paterna Italo mēs esset: nō aliū infensius arma cōtra patriā
ac deos pœnates: q̄ parētes eius exercuisse. His atq; talibus magnas copias coegere.
Nec pauciores Italū seq̄bātur. Nō. n. irrupisse ad iuitos: sed accitū mēorabāt. Quā
do nobilitate ceteros anteiret: uirtutē expirerētur. an dignū se patruo Armenio: auo
Caturnero p̄beret. Nec patrē illi rubori eē: q; fidē aduersus romāos uolētibus Ger-
manis sūptā nunq̄ omisisset. Falso libertatis uocabulū obtēdi ab ijs qui priuati dege-
neres i publicū exitiosi nihil spei: nisi p discordias habeāt. Ad strepebat huic alacre uul-
gus. & magno iter barbaros p̄lio: uictor rex: dehinc secūda fortuna ad supbiā pla-
psus: pulsusq; ac rursus lōgobardorū opib; refect; p læta p aduersa res cheruscas af-
flictabat. Per idē tēp; Chauci nulla dissensiōe domi: & morte. Sāgnij alacres: dū cor-
bulo aduētat: inferiorē Germaniā icursauere: duce, Gānasco qui natōe caninesas auxili-
aris & diu merit; post trāstuga: leuib; nauigij; p̄redabūsus: galloꝝ maxie orā uasta

sim; aduocit tie
sui latinorū
pante fucere sui
um.

ontia et libidines
i barbaris

gobardi.

LIBER. XI.

bar: non ignarus dices & imbelles esse. At Corbulo puinciam ingressus: magna cū cura & mox gloria cui principiū illa militia fuit: triremes alueo rheni ceteras nauium ut queq; habiles p̄ estuaria & fossas adegit. Intribusq; hostiū deprehensis: & exturbato Gānasco: ubi presentia satis cōposita sunt: legiones operū & laboris ignaras: populationibus letātes ueterē ad morē reduxit: ne quis agmine decederet: nec pugnā nisi iussus iniret. Stationes uigilię: diurna nocturnaq; munia in armis agitabatur. Feruntq; militem quia uallū nō accinctus: atq; aliū quia pugione tantū accinctus foderet: morte punitos. que munia & incertū an falso iacta uel aucta: originē tamē e seueritate ducis traxere: Intentūq; & magnis delictis inexorabilem scias cui tantū asperitatis ēt aduersus leuia credebatur. Ceteris terror milites hostesq; in diuersum affecit. Nos uirtutē auximus. Barbari ferociā infregere. Et natio Frisiorū per rebellionē clade. L. Aponij ceptā infensa: aut malefida: datis obsidibus cōsedit apud agros a Corbulōe descriptos. Idē Senatum: magistratus: leges iposuit. Ac ne iussa exuerēt: praesidiū inde munuiit. missis qui maiores Chaucos ad deditionē pellicerent: simul Gānascum dolo aggredērētur. Nec irrita aut degeneres insidiae fuere aduersus trāsfugā & uiolatorem fidei. Sed cede eius mota Chaucorū mētes. & Corbulo semina rebelliois praebat: ut lata apud plerosq; ita apud quosdā sinistra fama: cur hostē cōciret aduersa in rēp. casura: cū p̄spere egisset: formidolosum paci uirū insignē & ignaro principi praegrāuē. Igitur Claudius adeo nouā in Germanias uim phibuit: ut referri praesidia cis rhenū iuberet. Iā castra in hostili solo molienti Corbuloni: hae litterae reddūtur. Ille re subita quanq; multa simul offunderētur: metus ex iperatore contēptio ex barbaris: ludibriū apud socios: nihil aliud perlocutus: q̄ beatos quosdā duces romanos: signū receptui dedit. Ne tamen miles otii exueret: iter Mosam Rhenūq; trium & uiginti miliū spacio fossā pduxit qua incerta oceanū uetarētur insignia tamē triūphi indulsit Cēsār quā uis bellū negauisset. Nec multo post Curtius rufus eundē honorem adipiscitur: qui in agro machiaco recluserat specus quarendis uenis argēti: unde tenuis fructus: nec in longū fuit. At legionibus cum dāno labor & fodere riuos: quaq; in aperto grauias humū infra moliri. Quis subactus miles & q̄a plures p̄ puicias similia tolerabatur: cōponit occultas litteras nomine exercitiū precatiū iperatore: ut q̄bus pmissurus eēt exercitus triūphalia ante tribueret. De origine Curtij rufi quē gladiatore genitū qui dā pdidit: neq; falsa p̄mpseri: & uera exeq; pudet. Postquā adoleuit: sectator quęstoris cui Africa obtigerat: dū i oppido Adrumeto uacuis p̄ mediū diei porticib; secret; agit: oblata ei species muliebris ultra modū humanū. & audita ē uox Tu es rufe: q̄ i hāc puincia p̄ cōsule uenies Tali omine in spē sublati: digressusq; i urbē: & largitione amicorū: simul acri igenio: quęsturā: & mox nobiles iter cādidatos p̄eturā principis suffragio assequitur. cū hisce uerbis Tiberi; dedecus nataliū eius uelauisset. Curtius rufus ur̄ mihi ex senatu. Lōga post hęc senecta: & aduersus superiores tristi adulatōe arrogās minoribus: iter pares difficilis: cōsulare iperitiū: triūphi isignia: ac postremo Africā obtinuit. atq; ibi defūctus fatale p̄sāgiū impleuit. Interea romę nullis palā neq; cognitio mox causis. Cn. Noui; eques romāus: ferro accictus repitur i cetu salutatiū principē. Nā postq̄ tormētis dilaniabatur: de se Noui; cōscios nō edidit. incertū an occultās. Iisdē consulibus. P. Dolobella cēsuit spectaculū gladiatorū p̄ oēs annos celebrādū pecunia eorū qui quęsturā adipiscerētur. Apud maiores uirtutis id premiū fuerat: cunctisq; ciuiū si bonis artibus fiderent: licitum petere magistratus. ac ne etas quidē distinguebatur: quin prima iuuetā cōsulatum ac dictaturas inirent. Sed quā

*Admiranda p̄p̄
tas in mihiū ch*

*Spectaculū gladiat
p̄ oēs annos statuit
ma corp; q̄ statua c
tentur.*

stores regibus etiā tum imperantibus instituti sunt. Quod lex curiata ostēdit ab L. Bruto repetita. Mansitq; Consulibus potestas deligēdi: donec eū quoque honorē populus mādaret. Creatiq; primū Valerius posthumius Acmilii Mamercus. Lxiiij. anno post Tarquinius exactos: ut rem militarē comitarentur. Dein gliscitibus negocijs: duo additi qui romę currarēt. Mox duplicatus numerus: stipendiaria iā Italia: & accedentibus prouinciāz uectigalibus. Post lege Syllę uiginti creati supplēdo senatui: cui iudicia tradiderat. Et quanq̄ equites iudicia recuperauissent: quaestura tamen ex dignitate candidatorū: aut facilitate tribuentiū gratuito cōcedebatur: donec sententia dolobellę uelut uenūdaretur. A. Vitellio. L. Vipsano consulibus: cū de supplendo Senatu ageretur: primoresq; Gallię quę comata appellatur: fœdera & ciuitatem: romanā pridem assecuti ius adipiscendorū in urbe honorū expeterent: multus ea sup re uariūsq; rumor: & studijs diuersis apud principem certabatur: asseuerantiū nō adeo egram Italiā: ut senatū suppeditare urbi suę nequiret. Sufficisse olim indigenas cōsanguineis populis: nec pœnitere ueteris reipu. Quin adhuc memorari exēpla: quę priscis moribus ad uirtutem & gloriam romana indoles prodiderit. An parū q; Veneti & Insuēres curiam irruerint: nisi cœtus alienigenarū uelut captiuitas inferatur? Quē ultra honorem residuis nobiliū: aut si quis pauper elatio senator foret? Opleturos omnia diuites illos: quorū aui proauique hostiliū nationum duces exercitus nostros ferro igniq; reciderint: Diuū Iulium apud Alesiam obsederint: Recentia hęc quid si memoria eorū innotiretur: qui capitolio & ara romana manibus eorūdem prostratis: fruerentur sane uocabulo ciuitatis: Insignia patrū decora magistratuū ne uulgarent. His atq; talibus haud permotus princeps: etiā statim contra. differuit. & uocato senatu ita exorsus est. Maiores mei quorū antiquissimus Clausus origine sabina: simul in ciuitatē romanā & in familias patriciorū adscitus ē hortatur uti paribus cōsiliis remp. capeßam: trāsierendo huc quod usq; egregiū fuerit. Neq; n. ignoro Iulios Alba: Corūcanos Camerio: Portios Tusculo. & ne uetera scrutemur: Etruria lucaniaq; & oī italia in senatū accitos. Postremo ipsam ad alpes p̄motam: ut nō mō singuli uiritim: sed terrę gentesq; in nomē nostrū coalescerēt. Tunc solida domi quies & aduersus externa floruiimus: cū trāspadani in ciuitatē recepti: cū specie deductarū per orbē terrę legionū. additis puincialiū ualidissimis: fesso imperio subuentū est. Nū penitet Balbos ex hispania. nec minus isignes uiros e gallia Narbonēsi trās iuisse? Manēt posterit. nec amore in hanc patriā nobis cōcedūt. Quid aliud exitio Lacedemonijs & Atheniēsis fuit: quanq̄ armis pollerēt: nisi quod uictos p̄ alienigēis arcebāt? At cōditor nr̄i Romulus tantū sapiētia ualuit: ut plerōsq; populos eodē die hostes: dein ciues habuerit. Aduenę in nos regnauerūt. Libertinorū filijs magistratus mādati: nō ut pleriq; fallūtur recēs sed priori populo factitatū est. At cū Senonibus pugnauiimus: scilicet Volsci & Equinūq; aduersam nobis acie instruxere: Capti a gallis sum⁹: sed & Tuscis obsides dedimus. & Sānitū iugū subiuiimus. Attamē si cūcta bella recenseas: nullū breuiore spacio q̄ aduersus gallos cōfectū: cōtinua inde ac fida pax. Iā moribus: artibus: affinitatibus nostris mixti: aux & opes suas iferāt potius: q̄ separati habeāt. Oia. P. C. quę nūc uetustissima credūtur: noua fuere. plebei magistratus: pōt patricios: latini post plebeios: ceterarū Italię gentiū post latinos. Inueterascet hoc quoq; & qd̄ hodie exēplis tuemur: iter exēpla erit. Orationē pricipis secuto patz cōsulto. Primi Edui senatorū i urbe ius adepti sunt: datū id fœderi antiquo: & qa soli Galloz fraternitatis nomē cū po. ro. usurpāt. Iisdē diebus i numez patriciorū asciiuit Cesar uctu.

*lij orō in senatu
 tendit alienigenis
 magistratus.*

*ex gens ex hispania
 venit: et coalu
 entem magna.*

stiffimum quocumque senatu: aut quibus clari parentes fuerant: paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maior: & L. Brutus minorum gentium appellauerant: exhaustis etiam quas dictator Caesar lege Cassia: & princeps Augustus lege senia sublegere. Laetaque haec po. ro. munia multo gaudio censoris inibantur: famosos probris quoniam modo senatu depelleret anxius mitem & recens repertam quandam ex seueritate prisca rationem adhibuit: monendo: secum quisque de se consultaret. peteretque ius exequi ordinis: facilem eius rei ueniam: & motos senatu: & excusatos simul propositurum: ut iudicium censorum ac pudor sponte cedentium permixti: ignominiam molliret. Ob ea Vipsanus consul rettulit: patrem senatus appellandum esse Claudium: quippe promiscuum patris patriae cognomen: noua in reip. merita non usitatis uocabulis honoranda. Sed ipse cohibuit consulem ut nimium assentantem: condiditque lustrum: quo censa sunt ciuium lxxiij. centena & cxliij. milia: usque illi finis in scitiae erga domum suam fuit. Haud multo post: flagitia uxoris noscere ac punire adactus: ut deinde ardesceret in nuptias incestas. Tam Messalina facilitate adulterorum in fastidium uersa ad incognitas libidines profluebat: cum abrupti dissimulatione etiam Silius siue fatali uecordia: an iminentium periculorum remedium ipsa pericula ratus urgebat: quippe non eo uentum ut senectam principis operirentur: Infontibus innoxia consilia: flagitijs manifestis: subsidium ab audacia petendum. Adesse conscios paria metuentes se celibem: orbem: nuptijs: & adoptando Britannico paratum mansuram eandem Messalinae potentiam: addita securitate: si praeuenerent Claudium ut insidijs incautum: ita irae propeger. Segniter haec uoces acceptae: non amore in maritum: sed ne Silius summam adeptus sperneret adulteram: scelusque inter ancipitia probatum: ueris mox pretijs estimaret nomen tamen matrimonij concupiuit ob magnitudinem infamiae: cuius apud prodigos nouissima uoluptas est. Nec ultra expectato quam dum sacrificij gratia Claudius hostiam perficeretur: cuncta nuptiarum solennia celebrat. Haud sum ignarus fabulosum uisum iri: tantum ullis mortalium securitatis fuisse in ciuitate omnium gnara & nihil reticente: nedum consulem designatum cum uxore principis: praedicta die adhibitis: qui obsignarent uelut suscipiendorum liberorum causa conuenisse: atque illam audisse auspicum uerba: subisse: sacrificasse apud deos: discubitum inter conuiuias: oscula complexus: noctem denique actam licentia coniugali: sed nihil compositum miraculi causa: uerum audita scriptaque senioribus tradam. Igitur domus principis inhorruerat: maximeque quos penes potentia: & si res uerterentur formido: non iam secretis colloquijs: sed aperte fremere dum industria cubiculum principis: occultis adulteros: dedecus quidem illatum: sed exitium procul abfuisse. Nunc iuuenem nobilem dignitate: forma iuuenta: propinquoque consulatu maiorem ad spem accingi. Nec. n. occultum quid post tale matrimonium superesset. subibat sine dubio metus: reputantes hebetem Claudium & uxori deuinctum: multasque mortes iussu Messalinae patratas. rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam dabat: si atrocitate criminis praualuissent: posse opprimi damnatum antequam ream. Sed in eo discrimen uerti: si defensio audiretur: utque clausae aures etiam confitenti forent. Ac primo Calistus iam mihi circa mortem Caesaris narratus: & Appianae caedis molitor Narcissus: flagrantissimaque eo tempore gratia Pallas agitauerunt: num Messalinam secretis minis depellerent amore Silij: cuncta alia dissimulantes. deinde metu ne ad perniciem ultro traherentur desistunt: Pallas per ignauiam Calistus prioris quoque regia peritus: & potentiam cautis quam acribus consilijs tutius haberi. Perstitit Narcissus: & solum id immutans ne quo sermone praescia criminis: & accusatoris faceret. Ipse ad

Ascendit Claudius in os eos quod clari parent.

Claudius noluit a se senatus. Iustorum a Claudio et ciuium capita u. 69. centena. et 194. Messalina impetate litate adulterorum in uerba.

Uxor Imperatoris te. palam impetit.

Calistus Narcissus Pallas } *acris*
Clau

VNDECIMVS

occasiones intentus: longa apud hostiam Cæsaris mora duas pellices: quæ is corpo-
 ri maxime insueuerat: largitione ac promissis & uxore deiecta plus potentia ostetan-
 do perpulit delationem subire. Exin Calphurnia id pellici nomen: ubi datū secretum:
 Cæsaris genibus prouoluta nupsisse Messalinam Silio exclamat: simul Cleopatram
 quæ idem opperiens adstabat: an comperisset: interrogat: atq; illa annuete: cieri Nar-
 cissum postulat. Is ueniā in præteritum petens: q; ei cis Vectium Planciū dissimula-
 uisset: nec nunc adulteria obiectur; ait: ne domum: seruitia & ceteros fortunæ appa-
 ratus reposceret: Frueretur immo ijs: & redderet uxorem: ruperetq; tabulas nuptia-
 les. An dissidiū inquit tuum nosti? Nam matrimoniū Silij uidit populus: & senatus
 & miles: ac ni propere agis: tenet urbem maritus. Tum potissimū amicoꝝ uocat: pri-
 mumq; rei frumentariæ præfectum Turranum. post Luscium Getam prætorianis
 impositum percunctatur. Quibus fatentibus: tum certatim ceteri circumsirepunt.
 Iret in castra: firmaret prætorias cohortes: securitati anteq̃ uindictæ cōsuleret. Satis
 constat eo pauore offusum Claudium ut identidē interrogaret: an ipse iperij potens
 an Silius priuatus esset? At Messalina non alias solutior luxu: adulto autumno: si-
 mulachrū uindemiæ per domū celebrat. Virgeri prela: fluere lacus: & sceminæ pelli-
 bus accictæ assultabant: ut sacrificantes uel insanientes bacchæ. Ipsa crine fluxo thyx-
 sum quatiēs: iuxtaq; Silius hedera uinctus: gerere cothurnos: iacere caput: strepēte
 circum procaci choro. Ferunt Vectiū ualentem lasciuia: in præaltam arborem con-
 nissum: interrogantibus quid aspiceret: respondisse: tempestatē ab hostia atrocem si
 ue cœperat. ea species: seu forte lapsa uox in præfagiū uertit. Non rumor interea: sed
 undiq; nūcii incedunt: qui ignara Claudio cuncta: & uenire prōptū ultioni afferret.
 Igitur Messalina lucillianos in ortos: Silius dissimulādo metu: ad munia fori digre-
 ditur. Cæteris passim dillabentibus affuere centuriōes: inditaq; sunt uincula: ut quis
 reperiebatur in publico aut per latebras. Messallina tamen q̃q; res aduersę consilium
 adimerent: ire obuiam: & aspici a marito. quod sæpe subsidiū habuerat: haud segnie-
 ter intendit. Iussitque ut Britannicus & octauia in cōplexum patris pergerēt. Et ui-
 bidiam uirginum uestaliū uetustissimam orauit: pontificis maximi aures adire. clā-
 mentiam expetere. Atq; iterim tribus omnino cōmitantibus: Id repente sollicitudinis
 erat: spaciū urbis pedibus emensa: uehiculo quo purgamenta ortorum eripiūtur: ho-
 stiensē uia intrat: nulla cuiusq; misericordia: quia flagitioꝝ deformitas præualebat.
 Trepidabatur nihilominus a Cæsare: quippe Ceta prætorij præfecto haud satis fide-
 bat ad hōesta seu praua iuxta leui. Ergo narcissus assumptis idē quibus metus: non
 aliam spē incolumitatis Cæsaris affirmat: q̃ si ius militū uno illo die in aliquem liber-
 toꝝ transferret: seque offert suscepturum: ac nedū in urbem uehitur ad penitentiam
 a. L. Vitellio. P. largo cecina mutaretur: i eodē gestamine sedē poscit sumitq;. Crebra
 post hæc fama fuit: inter diuersas principis uoces. cū modo incusaret flagitia uxoris:
 aliquando ad memoriam coniugij & infantiam liberoꝝ reuolueretur: non aliud pro-
 locutum Vitellium quam o facinus. O scelus. instabat quidē Narcissus 'aperire am-
 bages: & ueri copiam facere: sed non ideo peruicit: quin suspensā & quo duceretur in-
 clinatura respōderet: exēploq; eius largus Cecina uteretur: & iā erat in aspectu Messa-
 lina: clamitabatq; audiret Octauia & Britānici matrem: cū obstreperet accusator Sil-
 lium & nuptias referēs: simul codicillos libidinum indices tradidit: quibus uisus Cæ-
 saris auerteret. Nec multo post urbē ingredienti offerebantur cōes liberi: nisi Narcis-
 sus amoueri eos iussisset. Vibidiā depellere nequiuit: quæ multa cū inuidia flagitaret:

in ma-
 ratia } Pellices Clau-
 dy

timis panor impo-
 ncipes et sumos fm
 ad uerba lema

ces aduersę consiliū
 inuent.

LIBER

ne indefensa, cōiunx exitio daretur. Ergo auditur principem & fore diluēdi criminis facultatem respondit. Iret interim uirgo & sacra capesceret. Mirę inter hæc silentium Claudij: Vitellius gnaro propior. oīa liberto obediebāt. patefieri domū adulteri: atq; illuc deduci imperatorē iubet. Ac primū in uestibulo effigiem patris Silij consulto senatus abolitā demonstrat. Tum quicquid habitū Neronibus & Drusis in precium probri cessisse. incēsumq; & ad minas prorūpentem: castris infert parata cōtione militum: apud quos præmonēte Narcisso pauca uerba fecit. Nam & si iustū dolorem pudor impediēbat cohortiū clamor dehinc cōtinuus. noīa reorū & pœnas flagitantium: ad motusq; Silius tribunali nō defensionē nō moras tēptauit: precatus ut mors acceleraretur: eadē constantia: & illustres equites Romanos cupidos maturæ necis fecit. Ticiū Proculum custodem Silio ac Messalinæ dat: & iudiciū offerentē: Vectiū ualentē & confessum: & Pompeiū uibicum: ac Saufellū Trogum ex conscijs tradi ad suppliciū iubet. Decus quoq; Calphurnianus Vigilū præfectus. Sulpicius rufus ludi pcurator. Iuncus: Vergilianus senator: eadē pana affecti solus Mnester cōtationem attulit: dilaniata ueste clamitās aspiceret uerberę notas: reminisceretur uocis: qua se obnoxii iussis Messalinæ dedisset. Alijs largitiōe aut spei magnitudine sibi ex necessitate culpā. Nec cuiq; ante pereūdū fuisse: si Silius reę potiretur. Cōmotum his & pnum ad misericordiā Cæsarem: ppulere liberti: nec tot illustribus uiris interfectis: histrioni cōsuleretur. Sponte an coactus tā magne peccauisset: nihil referre. ne Trauli quidē mōtani equitis ro. defensio recepta est. Is modesta iuuenta: sed corpore insigni: accitus ultro: nocteq; intra unam a Messalina proturbatus erat: paribus lasciujs ad cupidinem & fastidia. Sulio Cesonino & platio laterano mors remittitur. Huic ob patruī egregiū meritū Cesoninus uitijs ptectus est: tanq; in illo fēdissimo ce- tu passus muliebria. Interim Messalina lucilianis in hortis platare uitā: cōponere preces: nōnulla spe: & aliquando ira tanta inter extrema supbia agebat. Ac ni cedem eius Narcissus pperauisset. uerterat perniciē in accusatorē. Nā Claudius domū regressus & tēpestiuis epulis delinitus: ubi uino icalui iri iubet nūciariq; miserā: hoc. n. uerbo usum ferunt: dicēdam ad causam postera die adesset. Quod ubi auditū & languescere ira: redire: amor: ac si contarētur ppinqua nox: & uxorij cubiculi memoria timebātur: prorupit Narcissus: denūciatq; centuriōibus & tribuno qui aderantur exequi cedem. Ita imperatorē iubere: custos exactor e libertis Euodus datus. Isq; raptim i hortos pregressus. repit fusam humi: assidente matre Lepida: quę florenti filię haud concors: supremis eius necessitatibus ad miserationem euiēta erat Suadebatq; ne pcussorem oppiretur. trāsisse uitā neq; aliud q; morti decus querendū. Sed aīo per libidines corrupto nihil honestū inerat. lachrymęq; & questus irriti ducebātur Tū impetu uenientiū pulsę fores. astitit Tribunus p silentiū ac libertus increpās multis ac seruilib; probris. Tūc primū fortunā suam itrospexit. ferrūq; accepit quod frustra iugulo aut pectori p trepidationē admouēs ictu tribuni trāsfigitur. corpus matri cōcessum. Nūciatumq; Claudio epulāti perisse Messalinam: non distincto sua an aliena manu. nec illę quesiuit. poposcitq; poculū. & solita conuiuio celebrauit. Ne secutis quidē diebus odij gaudij: ire: tristitię: ullius deniq; humani affectus signa dedit: non cū lactātes accusatores aspiceret: non cum filios mcerentes. Iuuitq; obliuionem eius Senatus: censendo nomē & effigies priuatis & publicis locis demouendas: Decreta Narcisso quę storia insignia leuissimū fastigij eius cū secundū pallantem & Calistū ageret honesta quidē: sed ex quibus deterrima orirētur: flagitijs multis.

*Silius adulter co-
morton expectim
trouū cū alijs corf*

S

*Messalina Imperatō
Tribuni trānsfigi*

FINIS. XI. LIBRI.

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE LIBER. XII. INCI
PIT ACTIONVM DIVRNALIVM.

Ede Messalinæ cōuulsā principis domus orto apud liberos certa
mine: quis deligeret uxore Claudio celibi uitæ inonati: & coniugū
iperijs obnoxio: Nec minore ambitu feminæ exarserāt suā quæq;
nobilitatē: formā: opes: cōtendere: ac dignā tāto matrimonio ostē
tare: Sed maxie ambigebatur iter loliā paulinā. M. Lolij cōsularis
filiā & Iuliam Agrippinā germanico genitā. Huic Pallas illi Cali
stus fautores aderāt. Et Elia petina e familia Tuberonū: Narcisso fouebatur. Ipse mō
huc mō illuc: ut quenq; suadentiū audierat p̄mptus: discordātes ī consiliū uocat. ac
p̄mere sententiā. & adijcere rationes iubet. Narcissus uetus matrimoniū: familiā cō
munē: Nā Antonia ex petina erat: nihil in penatibus eius nouū differebat: si sueta con
iunx rediret: haud quā nouercalibus odijs usura in Britānicū & Octauīā proxima su
is pignora. Calistus ip̄robatā longo diffidio: ac si rursus assumeretur: eo ip̄so sup̄bā:
longeq; rectiūs Loliā induci: quādo nullos liberos genuisset: uacūā amulatiōe: & pri
uignis parētis, loco futurā. At Pallas id maxime ī Agrippina laudare q; Germāici ne
potē secū traheret dignū prorsus ip̄eratoria fortuna. Stirpē nobilē & familiæ claudie:
quæ posteros cōiungeret. ne femina experta facūditatis itegra iuuēta: claritudinē cesa
rū aliā ī domū ferret. P̄ualuere hęc adiuta Agrippinæ illecebris ad eū p̄ speciē necessi
tudinis crebro uentitādo pellicit patruū: ut prelata ceteris: & nōdū uxor: potētia uxo
ria iā uteretur. Nam ubi sui matrimoni; certa fuit: struere maiora: nuptiasq; Domicij
quē ex Cn. enobarbo genuerat: & Octauīæ Cæsaris filia moliri. qd̄ sine scelere p̄petra
ri nō poterat: quia. L. Syllano despōderat Octauīā Cæsar. iuuenēq; & alias clar; insi
gni triūphaliū & gladiatorij muneris magnificētia p̄tulerat. ad studia uulgi. Sed nihil
arduū uidebatur in aīo principis: cui nō iudiciū nō odiū erat nisi indita & iussa. Igitur
Vitellius noīe censoris: seruiles fallacias obtegēs: ingruētūq; doīationū p̄uisor: quo
gratiā Agrippinæ pararet: cōsilijs eius ip̄licari: serere crimina ī Syllanū cui sane deco
ra & p̄cax soror Iunia Caluina: haud multū ante Vitellij nurus fuerat hinc initiū ac
cusatiōis fratrisq; nō incestū: sed incustoditū amorē ad infamiā traxit. & p̄rebebat Cæ
sar aures accipiēdis aduersus genē suspitiōibus: caritate filiaē p̄optior. At Syllāus ī
sidiar; nescius: ac forte eo anno p̄ætor: repēte p̄ edictū Vitellij ordine senatorio mo
uetur: q̄q; lecto pridē senatu: lustroq; cōdito: simul affinitatē Claudius dirrēit: adatus
q; Syllāus eiurare magistratū & reliquus p̄æturæ dies in Epriū Marcellū collatus ē.
C. Pōpeio. Q. Veranio cōsulibus: pactū iter Claudiū & Agrippinā matrimoniū. Iā
fama amore illicito firmabatur: necdū celebrare sollēia nuptiar; audebāt: nullo exem
plo deducta ī domū patruī fratris filia. Qui & incestū ac si sp̄neretur: ne ī malū pblicū
erūperet metuebatur. Nec ante omīssa cōtatio: q̄ Vitellius suis artibus id p̄petrandū
sumpsit. Percūctatusq; Cæsare: an iussis populi an auctoritati senat; cæderet: ubi ille
unū se ciuū & cōsensu ip̄arē respōdit: oppiri intra palatiū iubet: Ip̄se curiā igreditur: sū
mamq; reip. agi obtestās: ueniā dicēdi ante alios exposcit. Orditurq; grauiissimos p̄i
cipis labores: quis orbē terræ capestat: egere adminiculis: ut domestica cura uacuis: ī
cōe cōsular. Quod porro honestius cēsoriaē mētis leuamē: q̄ assumere cōiugē p̄p̄is du
bijsq; sociam: cui cogitatiōes itimas: cui paruos liberos tradat: nō luxui aut uolupta
tibus assuefactus sed qui prima ab iuuēta legibus obtēperauisset. Postq; hęc fauorabili

scit foemine nobili
ne: que aptio uide
natiomio claudij

calib' odijs

ins Nero postea in
clius. Cn. enobarbi
Agrippina

de congia Agrippina
filiā suis dixit

LIBER. XII.

oratione præmiffit: multaq; patrū assentatio sequebat: capto rursus initio qñ maritā dum principē cuncti suaderent deligi oportere fœminā nobilitate: puerperijs: sancti monia insignē. Nec diu inquirendū: quin Agrippina claritudine generis anteiret. datum ab ea fecunditatis experimentū. & congruere artes honestas. Id vero egregiū: q; prouisu deū vidua iungeret principi: sua tm̄ matrimonia experto. Audiuisse a parētibus: vidisse ipsos: arripi cōiuges ad libita cæsarē. pcul id a præsentī modestia. Statueretur imo documentū quo vxorē Imperator acciperet. At. n. noua nobis in fratrū filias cōiugia: sed alijs gētibus solemnia: nec lege vlla prohibita. Et sobrinaq; diu ignorata tpe addito percreuisse. morē accōmodari prout conducatur: & fore hoc quoq; i his quæ mox vsurpent. Haud defuere qui certatim: si cūctaretur cæsar: vim acturos testificantes erūperent curia. Conglobat promiscua multitudo. populūq; romanū eadem orare clamitat. Nec Claudius vltra expectato obuiū apud forę præbet se gratatibus. Senatūq; ingressus: decretū postulat: quo iuste inter patruos fratrūq; filias nuptiæ etiā in posterę statuerentur. Neq; tm̄ repertus ē: nisi vnus talis matrimonij cupidus Talledius seuerus eques romanus. quē pleriq; Agrippinæ gratia: impulsū ferebant. Versa ex eo ciuitas & cūcta fœminæ obediebant: non per lasciuia vt Messallina rebus romanis illudenti. Additum & quasi vile seruitiū palam seueritas: ac sæpius superbia: nihil domi impudicū: nisi dominationi expediret. cupido auri imēsa obtentum habebat. quasi subsidiū regno pararetur. Die nuptiarę Syllanus sibi mortē cōsciuit: siue eousq; spē vitæ pduxerat: seu delecto die augendā ad inuidiā. Caluina soror eius Italia pulsa ē. Addidit Claudius sacra ex legibus Tulli regis. piaculaq; apud Lucundianā p pōtices danda. irridētibus cunctis q; pœnæ procuratiōesq; incesti id tps exquireretur. At Agrippina ne malis tm̄ facinoribus notesceret. veniā exilij pro Anneo Seneca: simul præturā impetrat lætū in publicū rata: ob claritudinem studiorū eius vtq; Domicij pueritia tali magistro adolesceret: & consilijs eiusdē ad spem dominationis vteret: quia Seneca fidus in Agrippinā memoria beneficij. & infensus Claudio dolore iniuriæ credebatur. Placitū dehinc non vltra cūctari. Sed designatū cōsulē Mēmiū pollionē: ingētibus pmissis inducūt: sniam expromere: qua oraret Claudius de spōdere Octauia Domitio: qd̄ atati vtriusq; nō absurdū: & maiora patefacturę erat. Pollio haud disparibus verbis ac nup Vitellius censet desponderurq; Octauia ac sm̄ priorē necessitudine: spōsus iam & gener Domicius æquari Britānico studijs matris: arte eorę quis ob accusatā Messallinam vltio ex filio timebat. Per idem tps legati parthorę ad expetēdum vt rettuli Meherdatē missi: Senatū ingrediūt. mādaraq; in hūc modū incipiunt. Nō se fæderis ignaros: nec defectiōe a familia arfacidaz venire. Sed & filiū vononis nepotē Phrahatis accersere aduersus dominationē Gotarzis: nobilitati plebiq; iuxta intollerandā. Iā fratres: iam ppinquos: iā longius sitos: cēdibus exhaustos abijci cōiuges grauidas: liberos paruos: dum focors domi: bellis infastus: ignauia fœuitia tegat. Veterē sibi ac publice cœptā nobiscū amicitia: & subueniendū socijs viriū æmulis: cēdētibusq; per reuerentiā. Ideo regū obsides liberos dari: vt si domestici imperij tedeat. sit regressus ad principem patresq; quorum moribus assuefactus rex melior adscisceretur. Vbi hæc atq; talia dissertauerit: icipit orationē Cæsar de fastigio romāo: parthorūq; obsequijs seq; diuo Augusto adæquabat: petitū ab eo regem referēs: omiffa Tiberij memoria: q̄q; is quoq; miserat. Addiditq; pcepta. & enim aderat. Meherdates. vt nō dominationē & seruos: sed rectorē & ciues cogitaret. Clementiāq; ac iusticiā quāto ignoratiora barbaris: tāto tollerātiora capefferet. Hic versus ad legatos: extollit laudibus alūnum vrbis spectatę ad id modestiæ. Ac tm̄ ferent

Decem de actū
ob Agrippinā: q; s
patens imitant.

L. Syllanus sponsus
filij claudij: die m
Agrippinæ mortē su
uit.

Seneca renocat ab
Agrippinā: fitz: Ma
nis in sua pueriti

Despondet Octavia c
filia Domitio Nerom

Cometa iustitia
ignorantiora barbaris

da regum ingenia, neq; vsui crebras mutationes. Rem romanā huc facietate glorie p
uectam: vt externis quoq; gētibus quietem velit datam. Post hęc. C. Casio, qui Syrie
præerat: deducere iuuenem ripā ad Euphratis iubet. Ea tēpestate Cassius ceteros præ
eminebat peritiā legum. Nā militares artes per ociū ignotā. Industriosq; ac ignauos
pax in æquo tenet: Attamen q̄tum sine bello dabat: reuocare priscū morem, exercere
legiones: cura p̄uisu perinde agere ac si hostis ingrueret. Ita dignum maioribus suis:
& familia casia ratus: per illas quoq; gentes celebrata. Igit̄ excitis quorum de sententia
petitus rex: positisq; castris apud zeuma: vnde maxime peruius amnis: postq̄ illustres
parthi, rexque Arabum Abbarus aduenerat: monet Meherdatem barbarorū impe
tus acres: cōtatione languescere: aut in perfidiā mutari. Itaq; virgeret cœpta. Quod
spretum fraude Abbari qui iuuenem ignarum: & summā fortunam in luxu ratū: mul
tos per dies attinuit apud oppidum edessam. Et vocāte Carrhene: p̄mptasq; res ostē
tante si citi aduenissent, nō cominus Mesopotamiam: sed flexu Armeniā petiuit. Id tē
poris importunum: qa hyems occipiebat. Exin niuibus & montibus fessi: postq̄ cam
pis p̄pinquabant: copijs carrhenis adiungunt̄. Transmissosq; amne tygri: permeant
Adiabenos: quoq; rex hyliates societatem Meherdatis palā induerat. i Gotarzen per
occultam & magis fidā inclinabat. Sed capta in transitu vrbs Ninus vetustissima se
des assyrię, castellū insigne fama: quod postremo inter Dariū atq; Alexandrū prælio
perfar̄ illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montē cui nomen Sambulos:
vota dijs loci suscipiebat: præcipua religiōe herculi, qui tēpore statuto: per quietē mo
net sacerdotes: vt templum iuxta equos venatui adornatos sistāt. Equi vbi pharetras
telis onustas acceperē: per saltus vagi: nocte demū vacuis pharetris: multo cū anhel
tu redeunt. Rursus deus quas siluas pererrauerint: nocturno visu demonstrat, repe
riunturq; fusæ passim ferē. Ceterū Gotarzes nundū satis aucto exercitu: flumine cor
ma p̄ munimento vti. Et q̄q; per insectationes & nuncios ad prælium vocaret: ne ctere
moras, locos mutare, & missis corruptoribus exuēdam ad fidem hostes emercari. Ex
quis ezates adiabenus mox abbarus arabum cum exercitu abscedunt: leuitate gentili:
& quia experimentis cognitū est: Barbaros malle roma petere reges q̄ habere. At Me
herdates validis auxilijs nudatus: ceterorum p̄ditione suspecta: quod vnum erat reli
quum: rē in casum dare: prælioq; experiri statuit. Nec detrectauit pugnam Gotarzes
deminutis, hostibus ferox. Concursumq; magna cēde: & ambiguo euentu, donec Car
rhenem p̄fligatis obuertis: longius euectū integer a tergo globus circūueniret. Tum
oī spe perditā: Meherdates p̄missa parrhacis paterni clientis secutus: dolo eius vincit̄
tur, traditurq; victori. Atq; ille non p̄pinquum neq; arfacis de gēte sed alienigenam &
romanum increpans: auribus decisis viuere iubet: ostentui clementię suę & in nos de
honestamento. Dein Gotarzes morbo obiit: accitusque in regnum Vonones: medis
tum præsidēs. Nulla huic prospera aut aduersa quis memoraretur: breui & inglorio
imperio perfunctus est. Resq; Parthorū in filium eius Vologesen trāslata. At Mitri
dates Bosphoranus amissis opibus vagus posteaq; Didiū ducē romanū: roburq; ex
ercitus abisse cognouerat: relictos in nouo regno Cotyn iuuenta rudē: & paucas co
hortiū cū Iulio Aquila equite romano: spretis vtriusq; cōcire nationes: illicere p̄fugas:
postremo exercitu coacto: regē Dandaridaz exturbat imperioq; eius potitur. Quæ
vbi cognita: & iā iāq; Bosphorū inuasurus habebat: diffusus p̄prijs virib; aquila & Co
tys: quia zorsines syracusorū rex hostilia resūperat: externas & ipsi gratias quesit̄.
Missis legatis ad Eunonem qui Adorforū genti præcellebat, Nec fuit in arduo socie

na
ro ad satietate glo
uenit.

trios ac ignauos pax
quo tenet.

vrbs vetustiss. se
assyrię.

dates auribus decisis
iubetur.

tas: potentiam romanā aduersus rebellem Mithridatē ostendantibus. Igitur pepigere equestribus prelijs eunōes certaret. obsidia urbiū romani capefferent. Tum cōposito agmine: incedūt, cuius frontem & terga Adorsi media cohortes & Bosphorani tutabātur nostris in armis. Sic pulsus hostis. Ventūq; Soza oppidū dandaride q; desertū a Mithridate. ob ambiguos populariū animos: obtineri relicto ibi presidio uisū. Exin sacros pergunt & transgressi amnē pandam. circumueniūt urbē Vspen: editā loco: & mœnib; ac fossis munitā: nisi q; mœnia nō saxo: sed cratibus iunctis: ac mediā humo aduersum irrūpentes inualidā erant. educēq; altius turres facibus atq; hastis turbabant obsessos. Ac ni proeliū nox diremisset: cœpta patrataq; expugnatio eundē itra dicem foret. Postremo misere legatos ueniā liberis corporibus orātes. Seruicij decē milia offerebant: qd' asp̄nati sunt uictores: quia trucidare deditos seūū: tantā multitudinē custodia cingere arduū: ut belli potius iure caderēt. Datūq; militib; qui scalis euaserāt signū cedis. Excidio Vispensiū metus ceteris iniectus: nihil tutū ratis cū arma munimēta ipediti uel eminētes loci: amnesq; & urbes iuxta prorumperentur. Igitur Gorsines diu p̄sitato. Mithridatis ne rebus extremis: an patrio regno cōsuleret: post q̄ preualuit gentilis utilitas: datis obsidib;: apud effigiē Cēsaris p̄cubuit: magna gloria exercitus romani. quē incruentū & uictorē: tridui itinere abfuisse ab amne tanai cōstitit. Sed in regressu dispar fortuna fuit. q̄ nauiū quasdā: quę mari remcabāt: i littora tauroꝝ delatas: circūuenire barbari: p̄fecto cohortis: & plerisq; cōsulariū interfecit. Interea Mithridates nullo i armis subsidio. Cōsultat cuius misericordiā experiretur. Frater Cotys p̄ditor olim: deīde hostis metuebatur. Romanoꝝ nemo id auctoritatis aderat: ut p̄missa. eius magni p̄derētur. Ad eunonē cōuertit. p̄prijs odijs infersum: & recēs cōiuncta nobiscū amicitia: ualidum. Igitur cultu: uultuq; q̄ maxime ad p̄sente fortunā cōparato: regiā ingreditur: genibusq; eius puolutus. Mithridates iquit terra mariq; romanis p̄ tot annos quasitus sponte adsum. Vtere ut uoles. ple magni achemenis: q; mihi solū hostes nō abstulerunt. At eunōes claritudine uiri: mutatione rer; & prece haud degenerare p̄motus. alleuat supplicē. laudatq; q; gentē adorsorum: q; suā dexterā petendę ueniā delegerit. Simul legatos litterasq; ad Cēsare. i hunc modū mittit. P. romani imperatoribus magnaꝝq; nationū regibus: primam ex similitudine fortunę amicitia sibi & Claudio: et cōmunionem uictorię esse belloꝝ egregios fines: quotiēs ignoscendo transigātur. Sic zorsini uicto nihil erepū p̄ Mithridate qn̄ grauius mereret: nō potentia: neq; regnū precari: sed ne triumpharet: neue p̄enas capite expenderet. Atq; Claudius q̄q; nobilitatibus externis mitis: dubitauit tamen accipere captiuū pacto salutis: an repetere armis rectius foret. Hinc dolor iniuriar; & libido uindictę adigebat. Sed disserebat cōtra. Suscipi bellum auio itinere: i portuoso mari. Ad hęc reges feroces: vagos populos: solū frugū egens: tū tedium ex mora: picula ex p̄perantia: modicam uictoribus laudē ac multū infamię si pellerentur: quin obriperet oblata: & seruaret exulem cui inopi quāto longiorē uitam. tanto plus supplicij fore. His p̄motus: scripsit Eunoni. meritū quidē nouissima exēpla Mithridatē. nec sibi vim ad exequendū deesse. Ver; ita maioribus placitū quātalibet puicacia in hoc tētata: beneficentia aduersus supplices utendū. Nam triūphos de populis regnisq; integris adquiri. Traditus post hęc Mithridates: uetusq; romā p̄ Iuniū Colonē p̄curatorē Ponti: ferocius q̄ p̄ fortuna disserruisse apud Cēsare ferebat. Elataq; vox eius i vulgū hisce uerbis. Nō sum remissus ad te: sed reuersus: uel si nō credis: dimitte & q̄re uultu quoq; interrito p̄māsit: cū rostra iuxta custodibus circumdatus:

Verba Mithridatis
facto ^{mis} fugientis: et
tis se Eunoni

Claudius nobilitatu
mitis

Regi captiuo quito
uitam: tanto plus
plurij

Verba Ferocia Muti
presentis ad Cēsare

visui populo praberetur: Cōsularia insignia coloni. Aquilæ prætoria decernunt. isdē cōsulibus atrox odij Agrippina ac Ioliam infensa: q̄ secū de matrimonio principis certauisset: molit̄ crimina: & accusatorē: qui obijceret chaldeos: magos: interrogatūq; apollinis clarij simulachr̄ sup nuptijs imperatoris. Exin Claudius inaudita rea multa de claritudine eius apud Senatū præfatus sorore. L. Volusij genitā: maiore ei patruū Cottam Messallā esse Mēnio quōdā regulo nuptā. Nā de. C. Cæsaris nuptijs consulto reticebat addidit p̄nicio: in remp. cōsilia & materiā sceleri detrahendā. Pro in publicatis bonis cederet italia. Ita quinquagies, sestertiū ex opibus imensis exuli relictū. Et calphurnia illustis fœmina puertit̄. quia formā ei⁹ laudauerat p̄iceps nulla libidine sed fortuito sermone. vnde vis Agrippinæ citra vltima stetit In Ioliā mittit̄ tribunus a quo ad mortē adigeret. Dānatus & lege repetundarū Cadius ruffus accusantibus Bithinis. Galliarū narbonēsi ob egregiā in patres reuerentiā datū: vt senatoribus eius puincia: nō exquisita principis sentētia: iure quo Sicilia haberet res suas inuisere liceret. Itureiq; & iudei defunctis regibus Suhēnio atq; Agrippa puincia syria additi. Salutis auguriū quinq; & viginti annis omisū repeti ac deide: cōtinuari placitum. Et pomeriū auxit Cæsar more prisco: quo ijs qui ptulere iperiu: et terminos vrbis ppagare datur. Nec tñ duces romani q̄q; magnis natiōibus subactis: vsurpaue rāt. nisi. L. Sylla. & diuus Augustus. Regum in eo ambitio: vel gloria varie vulgata Sed initiū cōdēdi: & quod pomeriū Romulus posuerit. noscere haud absurdū reor. Igit̄ a foro boario vbi cereū tauri simulachrū aspiciamus: quia id genus animaliu a raro subdit̄: sulcus designādi oppidi: ceptus: vt magnā herculis arā amplecteret̄. Inde certis spacijs interiecti lapides: p̄ ima mōtis palatini ad aram cōsi. mox curias veteres: tū ad facellū Iariū. forq; romāum. & capitoliū nō a Romulo: sed a T̄ito Tatio additū vrb̄i credidere. Mox pro fortuna pomeriū auctū. Et quos tū Claudius terminos posuerit: facile cognitu: & publicis actis præscriptū. C. Antistitio. M. Suillio cōsulibus adoptio in Domitiū auctoritate Pallātis festinat̄: qui obstrictus Agrippinæ vt conciliator nuptiarū & mox stupro eius illigatus: stimulabat Claudiū: consuleret reipu. Britannici puericiam robore circūdaret. Sic apud diuū Augustū quamquā nepotibus subnixū viguisse priuignos A Tiberio sup propriam stirpem Germanicū assumptū. Se quoq; accingeret iuvene: partē curarū capeffituro. His euictus biēnio: maiorem natu Domiciū filio antepōnit. habita apud Senatū oratione in eundē: quem a liberto acceperat modū. Adnotabāt periti nullam antehac adoptionē inter patricios claudios reperiri. eosq; ab actio clauso continuos durauisse. Cæterarū actarū principi grates: exquisitiore in Domiciū adulatōe. Rogataq; lex qua in familiā Claudiā & nomē Neronis trāsiret. Augef̄ & Agrippina cognomēto Augustæ: quibus patratis: nemo adeo expers misericordiæ fuit: quē nō Britānici fortunæ mœror afficeret Desolat⁹ paulatim et̄ seruilibus ministerijs p̄ intempestiua nouerca officia: in ludibria vertebat. intelligēs falli se. Neq; n. segnē fuisse indolē ferunt siue verū seu piculis cōmēdatis retinuit famā sine expimento. Sed Agrippina quo vim suā socijs quoq; natiōibus ostentaret: in oppidū Vbicum: in quo genita erat: veteranos coloniāq; deduci impetrat cui nomē inditum ex vocabulo ipsius. Ac forte acciderat. vt eam gentē rheno transfessā auus Agrippa in fidē acciperet. Iisdē temporibus in superiore germania trepidatū: aduentu Carthorū latrocinia agitātium. Deinde. L. Pomponius legatus auxiliares Vuā gionas ac Nemetas addito equite alario monuit: vt anteirent populatores: vel dilapsis improuisi circūfunderent̄. Et secuta consilium ducis industria militis, diuisiq; in

*Lat Iolia form illustis
q̄ cotendisset cu Agrippina
de Matr̄ Claudijs.
puericiam p̄cipit q̄ p̄cipit
vnde forma eius lau
it.*

✓

*nequū Romuli
in foro boario. cereū
in simulachrū.*

*ut Nero a Claudio
te Pallante Liberto
sup Agrippinæ in gelu*

*Umbicū Agrippinæ
solū: fit Agrippina
a ea instigante.*

duo agmina: qui leuum iter petiuerāt: recens reuerfos: prædaq; per luxū vsos: & somno graues circunuenere. Aucta læticia: q; quosdā e clade variana quadragesimū post annum seruitio exemerant. At qui dextris & pprioribus compendijs ierant obuios hosti: & in aciem auso: plus cladis faciunt. Et præda fama; onusti: ad montem tau; reuertunt. Vbi Pomponius cū legionibus opperiebat: si Catthi cupidine vlciscendi casum pugna; præberent. Illi metu ne hinc romanus: inde Cherusci: cū quis æternum discordant: circūgrederent: legatos in urbem & obsides miserere. decretusq; pomponio triūphalis honos: modica pars famæ eius apud posteros: in quis carminū gloria præcellit. Per idem tēpus Vānius Sucuis a Druso casare impositus: pellit regno: prima iperij atate clarus acceptusq; popularibus. Mox diuturnitatem in superbiā mutans: & odio accolaz: simul domesticis discordijs circunuentus. Auctores fuere Iubillius hermundo; rex: & Vando ac Sydo sorore Vānij geniti. Nec claudius q̄q; saepe oratū arma certātibus barbaris interposuit. tutū Vānio perfugium pmittēs si pelleret scripsitq;. P. Atillio hystro: qui pannoniæ præsidebat: legionē ipsaq; e puincia lecta auxilia: p ripa componeret subsidio victis: & terrori aduersus victores: ne fortuna clati: nostrā quoq; pacē turbarentur. nam vis innumera ligij alięq; gentes aduentabāt famaditis regni qd' Vannius. xxx. per annos prædationibus & vectigalibus auxerat. Ipsi manus ppria pedites. eques. e sarmatis Iazigibus erat: ipar multitudini hostium. eoq; castellis sese defendere: bellumq; ducere statuerat. Sed Iaziges obsidionis impatiētes: & pximos per campos vagi: necessitudinem pugna; attulere: quia Ligius hermundurūq; illic ingruerant. Igit̄ digressus castellis Vannius: fundit̄ prælio. q̄q; rebus aduersis laudatus q; & pugnam manu capeffuit: & corpore aduerso vulnera excepit. Ceterę ad classē in danubio opperientē pfugit. Secuti mox cliētes: & acceptis agris: in Pannonia locati sūt. Regnū Vangio ac Sydo iter se partiure. egregia apd' nos fide. subiectis suo ne an seruitij ingenio: dū adipiscerent̄ dominationēs multa caritate: & maiore odio postq̄ adepti sunt. At in Britannia. P. Ostorijū ppatorē turbidæ res excepe: effusis ī agrū sociorū hostibus: eo violētūq; nouū ducem exercitu ignoto: & cepta hyeme iturę obuiam nō rebant. Ille gnarus primis euētibus metū aut fiduciam gigni: citas cohortes rapit. & casis qui restiterunt: disiectos cōsectatus: ne rursus conglobarent: infensa q; & infida pax nō duci nō militi requiē permetteret: detrahere arma suspectis: cinctosq; Castris Antonā & Sabrinā fluuios cohibere parat. Quod primi Icenī abnuere valida gens: nec prælijs concussa quia societatē nostram volētes accesserāt: Hisq; aucto-ribus circūiectę nationes locum pugne; delegere septum agresti aggere & additu angusto: ne paruius equiti foret. Ea munimenta dux romanus: q̄q; sine robore legionū sociales copias ducebat: perrūpere aggredit̄. & distributis cohortibus turmas quoq; peditū ad munia accingit. Tunc dato signo pfringūt aggerē. suisq; claustris ipeditos turbāt. Atq; illi cōscientia rebelliois & obseptis effugijs: multa & clara facinora fecer. Qua pugna filius legati. M. Ostorius fuati ciuis decus meruit. Ceterę clade. Icenorū compositi qui bellū inter & pacē dubitabant. & ductus in Cangos exercitus. Vastati agri. prædæ passim actæ: nō ausis acie hostibus: vel si ex occulto carpere agmē tētaret: punito dolo. Iā ventū haud pcul mari: qd' hyberniam insulā aspectat. cū ortæ apud Brigantes discordiæ: retraxere ducē: destinationis certū: ne noua moliret: nisi prioribus firmatis. Et Brigantes quidē paucis qui arma cæptabāt interfectis: in reliquos data venia: refedere. Syluraz gens nō atrocitate: non clementia mutabat: quin bellū exerceat. castrisq; legionū præmeda foret. Id quo pmptius veniret: colonia Camulodu

num valida veteranorum manu: deducit in agros captiuos subsidiū aduersus rebelles: & imbuendis socijs ad officia legum. Itum inde in Syluras super ppriam ferociam Caractaci viribus confisos, quē multa ambigua: multa p̄spera extulerāt: vt ceteros Britannorum imperatores praeuinceret. Sed tum astu: tum locorum fraude prior: vi militū inferior: transfert praeliū in Ordolucas, additisq; qui pacē nostra metuebant: nouissimū casum experit: sumpto ad praeliū loco, vt aditus: abscessus: cūcta nobis importuna: & suis in melius essent. Tunc motibus arduis: & si qua clementer accedi poterant in modum valli: saxis praestruit. Et praefluebat amnis vado incerto: cateruaq; maiorū p̄ munimentis cōstitierant. Ad hoc gērium ductores circumire: hortari: firmare aīos: minuendo metu accendenda spe: alijsq; belli incitamentis. Enim vero Caractacus huc illuc volitans: illum diem: illam aciem testabat: aut recuperandae libertatis: aut seruitutis aeternae initium fore, vocabatq; nomina maiorū qui dictatorem Caesarem pepulissent: quorum virtute vacui a securibus & tributis: intemerata cōiugum & liberorum corpora retinerent. Haec atq; talia dicenti ad strepere vulgus: gentili quisq; religioni obstringi nō telis: nō vulneribus cessuros. Obstupescit ea alacritas ducē romanū, simul obiectus amnis: additum vallum iminentia iuga: nihil nisi atrox & ppugnatoribus frequēs terrebatur. Sed miles praeliū poscere, cuncta virtute expugnabilia clamitare, praefectiq; ac tribuni paria differentes: ardorem exercitus intendebant. Tum Ostorius circūspectis quae ipenetrabilia quaeq; peruia ducit: infensos, amnēq; haud difficulter euadit. Vbi vētum ad aggerem: dum missilibus certabat: plus vulnere in nos: & plerūq; cedēs oriebant. Posteaq; facta testudine: rudes & informes saxorum compages distracte: parq; cominus acies: decedere Barbari in iuga montiū. Sed eo quoq; irrupere ferentarius grauisq; miles. Illi telis assultantes: hi conferto gradu: turbatis contra Britannorum ordinibus: apud quos nulla loricae galeaeue tegmina, & si auxiliariis resisterent: gladijs ac pilis legioarioꝝ: si huc verterent spatia & hastis auxiliariū sternebant. clara ea victoria fuit, captaq; vxore & filia caractaci: fratres quoq; in deditiōnem accepti. Ipse vt ferme in tuta sunt aduersa cū fidem Cartimanduae reginae Brigantum petiuisset: victus: ac victoribus traditus est: nono post anno q̄ bellū in Britannia cōceptum. Vnde fama eius euecta ifulas: & p̄ximas puicias peruagata: p̄ Italiā quoq; celebrabat, auebātq; visere: quis ille tot per annos opes nostras spreuisset. Ne romae quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Caesar dum suum decus extollit: addidit gloriā victo. Vocatus quippe vt ad insigne spectaculum populus. Steterē in armis praetoriae cohortes campo qui castra praeracet. Tunc incedentibus regijs clientulis phalere torquesq; quaeq; externis bellis quaesierat: traducta: mox fratres & coniunx & filia: postremo ipse ostentatus. Ceterorum preces degeneres fuere ex metu. At non caractacus aut vultu demisso aut verbis misericordiam requirens: vbi tribunali astitit: in hunc modum locutus est. Si quanta nobilitas & fortuna mihi fuit: tanta rerum p̄sperarum moderatio fuisset: amicus potius in hanc urbem: q̄ captus venissem: Neq; dedignatus essem claris maioribus ortus: pluribus gentibus imperitans foedere pacem accipere. Praesens fors mea vt mihi informis: sic tibi magnifica est. Habui equos, viros, arma: opes: quid mirum si haec inuitus amisi? Nam si vos omnibus imperitare vultis: sequit̄ vt omnes seruitutem accipiant. Si statim deditus traderer: neq; mea fortuna: neq; tua gloria inclarisset. & supplicium mei obliuio sequeret. At si incolumen seruaueris: eternum exemplar clementiae ero. Ad ea Caesar, veniam ipsiq; & coniugi, & fratribus tribuit. Atq; illi vinclis absoluti. Agrippinam quoq; haud p̄cul alio suggestu conspicuam: iisdem qui

no postq; bellū Brit
ū inceptū ē. Cara
scorū rex insigni
capitur.

cohortes in Campo
castra praeracet q̄
triumphus de Caracta

caractaci ad Caesarem
ntis et comiserationis

pinā stante p̄ximam
ap̄ impatōre ex insōito
aḡ: Captiuū regē ḡnitas
bno dū ip̄sē Caesari offerunt et vinctat

bus principem laudibus gratijsq; venerati sunt. Nouū sane: & moribus veterū infolium: sceminā signis romanis præsidere. Ipsa semet partia maioribus suis iperij sociā ferebat. Vocati posthac patres multa & magnifica sup captiuitate caractaci disseruere. neq; minus id clarū q̄ cū Siphacē. P. Scipio: Persem. L. Paulus: & si qui alij victos reges po. r. ostendere. Cefent Ostorio triūphi insignia: p̄ speris ad id rebus eius: mox ambiguus: siue q; amoto caractaco: quasi debellatū foret: minus intēta apud nos militia fuit: siue hostes miseratiōe tantū regis: acrius ad vltionē exarsere. Præfectū castrorum: & legionarias cohortes extruēdis apud Syluras præsidijs relictas. circūfundūt. Ac nī cito nūcijs & castellis p̄ximis subuentū foret: copiarū obsidiōe occubisset. Præfectus tñ & octo centuriones: ac p̄mptissimus quisq; manipulus cecidere. nec multo post pabulātis nostros: missa q; ad subsidiū turmas: p̄fligant. Tum Ostorius cohortes expeditas exposuit: nec ideo fugā sūstebat: nī legiones præliū excepissent. Earū roboræquata pugna: deī nobis p̄ meliorem fuit. Effugere hostes tenui dāno: quā inclinabat dies. crebra hinc prælia: & sæpius ī modum atrocinijs: per saltus per paludes: vt cuiq; fors: aut virtus temere p̄uisa. ob irā ob prædā iussu: & aliquando ignaris ducibus: ac præcipua Sylurū peruicacia: quos accēdebat vulgata Imperatoris ro. vox. vt quōdam Sycambri excisi: vt ī gallias traecti forent: ita Sylurū nomē penitus extinguēdū. Igit̄ duas auxiliāres cohortes auaricia præfectorū incautius populātes interceptere. Spolia q; & captiuos largiēdo: ceteras quoq; nationes ad defectionē trahebant: cū tedio curarū fessus Ostorius cōcessit vita lætis hostibus: tanquā ducē haud spernendū: & si nō præliū: at certe bellum absūmisset. At Cæsar cognita morte legati: ne puincia sine rectorē foret. A. Didiū suffecit. Is p̄pere vectus: non tñ integras res iuenit: aduersa interim legiōis pugna: cui Manlius valens præerat. Aucta q; & apud hostes eius rei fama: quo venientē ducē exterrerēt. Atq; illo augente audita vt maior laus cōpositi: vel si durauissent: venia iustior tribuerēt. Sylures id quoq; dānum intulerant lateq; persultabāt. donec accursu Didij pellerēt. Sed post captū caractacū: p̄cipuus scia rei militaris Venutius e Iugantū ciuitate: vt supra memorauit: fidusq; diu: & romanis armis defensus: cū Cartimādam reginam matrimonio teneret. mox orto dissidio: & statim bello ēt aduersus nos hostilia iduerat. Sed primo tātum inter ipsos certabat: callidisq; Cartimāda artibus: fratrem ac p̄pinq; Venutij intercæpit. Inde accensi hostes: stimulantē ignominia: ne sceminæ imperio subderent: valida & lecta armis iuuentus regnū eius inuadunt: quod nobis præuisum. & missæ auxilio cohortes acre prælium fecere. cuius initio ambiguus: finis lætior fuit. neq; dispari euentu pugnatum a legione cui Cæsius Nasica præerat. Nam Didius senectute grauis: & multa copia honorū: per ministros agere & arcere hostem satis habebat. Hęc q̄q; a duobus ostorio Didioq; p̄p̄tōribus plures per annos gesta coniunxi: ne diuisa haud perinde ad memoriā sui valerent. Ad temporū ordinem redeo. T. L. Claudio quintum Ser. Cornelio Orfito consulibus: virilis toga Neroni maturata. quo capeffendē reipu. habilis videret. Et Cæsar adulationibus senatus: liberis cessit: vt vicesimo ætatis anno: cōsulatum Nero iniret. Atq; interim designatus p̄ consulare imperium extra urbem haberet: ac princeps iuuentutis appellaret. Additum nomine eius donatiuum militi. cōgiarium plebi: Et ludicro circensium quod acquirendis vulgi studijs edebat: Britannicus in prætexta: Nero triumphalium veste transuecti sunt. Spectaret populus hunc decore imperatorio illum puerili habitu ac perinde fortunam vtriusq; præsumeret. Simul qui Centurionum tribunorumq; sortem Britannici miserabantur remoti fictis causis: & alij per

speciem honoris: et libertorum si quis incorrupta fide depellit. Tali occasione obuij inter se: Nero Britannicum nomine ille Domitium salutauere quod ut discordie initiu: Agrippina multo quaestu: ad maritum defert. Spem quippe adoptione: quaeque censuerint patres: iusserit populus: intra penates abrogari. Ac nisi prauitas tam infensa docetium: arceat eruptura in publicam perniciem. Comotus his tanquam criminibus Claudius: optimum quoniam educatorem filij: exilio ac morte afficit: datosque a nouerca: custodiae eius iponit. Nondum tamen summa moliri Agrippina audebat: nisi praetoriae cohortium cura exolueret: Luscius Geta: & Rufus crispinus quos Messalinae memores & liberis eius deuinctos credebat. Igitur distrahi cohortes ambitu duorum: & si ab vno regerent intentionem fore disciplinam asseuerante vxore: transfert regimen cohortium ad Burrhum afrannium egregiae militaris famae: gnarum tamen cuius sponte praeficeret. Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius. Carpentio capitolium ingredi. qui mos sacerdotibus: & sacris druidibus antiquitatis concessus. Venerationem augebat foeminae quam Imperatore genitam sororem eius qui rex potitus sit: & coniugem & matrem fuisse: vnicum ad hunc diem exemplum est. Inter quae praecipuus propugnator eius Vitellius: validissima gratia: aetate extrema: adeo incertae sunt potentium res accusatione corripit: deferente Iunio Luopo senatore. Is crimina maiestatis & cupidinem imperij obiecitabat. Praebissetque aures Caesar: nisi Agrippinae minis magis quam precibus: mutatus esset: ut accusatori aqua atque igne interdiceret. Haec tunc Vitellius voluerat. Multa eo anno prodigia euenere. isessum diris aurbus capitolium crebris terremotibus pruptae domus. ac dum latius meuit trepidatione vulgi: inualidus quisque obritus. Frugum quoque egestas: & orta ex eo famemes: in prodigium accipiebant. Nec occulti tantum quaestus: sed iura reddentem Claudium: circumuolare clamoribus turbidis. pulsumque in extremam fori partem urgebant. donec militum globo: infestos perripit. quindecim diebus alimenta vrbi non amplius super fuisse constitit. magnaque deum benignitate: & modestia vrbis rebus extremis subuentum. At hercule olim italiae regionibus longinquas in puincias comestus portabant. nec nunc infecunditate laborat. sed Africam potius & aegyptum exercemus. nauibusque & casibus vita populi ro. permissa est. Eodem anno bellum inter armenios hyberosque exortum: Parthis quoque ac romanis grauissimorum inter se motuum causa fuit. Geta Parthorum Vologeses imperitabat: materna origine ex pellice graeca: concessu fratris regnum adeptus hyberos Pharasmanes vetusta possessione. Armenios frater eius Mithrydates optinebat opibus nostris. Erat Pharasmani filius nomine Rhadamistus: decora proceritate: vi corporis insignis: & patrias artes edoctus. claraque inter ac colas fama. Is modicum hyberiae regnum senecta patris detineri ferocius crebriusque iactabat quam ut cupidinem occultaret. Igitur Pharasmanes iuuenem potentiae promptae: & studio popularium accinctum: vergentibus iam annis suis metuens. aliam ad spem trahere. & Armeniam ostentare: pulsus Parthis: datam Mithrydati a semet memorando. Sed vim differendam: & potiore dolum quo incautum opprimerent. Ita Rhadamistus simulata aduersus patrem discordia: tanquam nouercae odijs impar. pergat ad patrum multaque ab eo comitate in speciem liberum cultus: primores Armeniorum ad res nouas illicit: Ignaro & orante isuper Mithrydate: reconcillationis specie assumpta. Regressusque ad patrem: qua fraude confici potuerit prompte nunciat. cetera armis exequenda. Interim Pharasmanes belli causas confingit: prelianti sibi aduersus regem Albanorum: & romanos auxilio vocanti fratrem aduersatum. eamque iniuriam excidio ipsius ultum iturum. Simul magnas copias filio tradidit. Ille irruptione subita ter

ritum exutumq; campis Mithrydatem: compulit in castellum Gorneas: tutum loco ac praesidio militum: quis Caelius Pollio praefectus. Centurio Casperius praerat. Nihil tam ignae barbaris q; machinamenta & astus oppugnationum. At nobis ea pars militie maxime gnara est. Ita Rhadamistus frustra vel cum dano tentatis munitionibus obsidium incipit. Et cum vis negligeret: auariciam praefecti emercat: obtestante Casperio: ne socius rex: ne Armenia donum populi romani scelere & pecunia venderentur. Postremo quia multitudinem hostium Pollio: iussa patris Rhadamistus obtebant: pactus inducias abscedit. vt nisi Pharasmenem bello absterruisset. T. Vinidium quadratum praesidem Syrię doceret quo in statu Armenia forent. Digressu centurionis velut custodie exolutus praefectus: hortari Mithrydatem ad faciendum foedus. Coniunctionem fratrum. ac priorem aetate Pharasmenem & cetera necessitudinum nomina referens: q; filiam eius in matrimonio haberet: q; ipse Rhadamisto socius esset Non abnuere pacem hyberos quanq; in tempore validiores. & satis cognita Armeniorum perfidia. nec aliud praesidij q; castellum comeatu egenum: ne dubitaret armis q; incruentas condiciones malle. Cunctante ad ea Mithrydate & suspectis praefecti consilijs q; pellicem regiam pollucrat: inq; omnem libidinem venalis habebat: Casperius interim ad Pharasmenem peruadit. Vtq; hyberi obsidio decedant expositulat. Ille ppalam incerta: & sapius molliora respondens: secretis nuncijs monet Rhadamistum oppugnationem quoquo mo celerare. Augetur flagitij merces. & Pollio occulta corruptione impellit milites: vt pacem flagitarent. seq; praesidio abituros minitarentur. Qua necessitate Mithrydates diem locumq; foederi accepit. Castelloque egredit. Ac primo Rhadamistus in amplexus eius effusus: simulare obsequium: socerum ac parentem appellare. Adijcit iurandum non ferro: no veneno vim allaturum: simul in lucum ppinquum trahit. prouisum illic sacrificium imperatum dictitans: vt dijs testibus pax firmaret. Mos est regibus quotiens in societatem coheant: implicare dextras. pollicesq; inter se vincire: nodoq; perstringere. Mox vbi sanguis iartus extremos suffuderit leui ictu cruore eliciunt: atq; inuicem lambunt. Id foedus archanum habet: quasi mutuo cruore sacratum. Sed tunc qui ea vincula admouebat: decidisse simulans: genua Mithrydati inuadit. ipsumq; prosternit Simulq; concursu plurium initiuntur catenae ac compedes. q; dedecorum barbaris trahebatur. Moxq; vulgus duro imperio habitum: probra ac verbera intentabat. Et erant contra qui tantam fortunae commotionem miserarent. Secutaq; cum paruis liberis coniunx cuncta lamentatione complebat: diuersis & contectis vehiculis abdunt: cum Pharasmenis iussa exquirerent illi cupido regni fratre & filia potior: animusq; scelerib; paratus. visui tamen consuluit: ne coram interficerent. Et Rhadamistus quasi iurandi memor. non ferrum non venenum in sororem & patrum expromit: sed proiectos in humum: & veste multa grauiq; opertos necat. Filij quoq; Mithrydati q; caedibus parentum illachrimauerant. trucidati sunt. At Quadratus cognoscens pditum Mithrydatem: & regnu ab intersectoribus obtineri. vocat consilium. docet acta. & an vlsceretur consultat. Paucis decus publicum cure plures tuta differunt: Omnes scelus externum cum leticia habendum. Semina etiam odioru iacienda: vt sepe principes romani eandem Armeniam specie largitionis turbandis Barbarorum animis praebuerint. Potiretur Rhadamistus male partis: dum inuisus: infamis. quando id magis ex vsu q; si cum gloria adeptus foret. In hanc sententiam itum. Ne tamen annuisse facinori viderentur: & diuersa Caesar praeciperet: missi ad Pharasmenem nuncijs: vt abscederet a si

hodie barbari deu
sibi hoc munus ex
contra stulos omis
forte q; y ex ro
stali vero ex barb
hunt post tot st
siones.

Mox regu puse
deab inuadit.

Filij Mithridati
q; pcom illachrim

nibus Armenijs filiūq; abstraheret. Erat Cappadocię pcurator Iulius Pelignus Igna-
 ui animi: & de ridiculo corporis iuxta conspiciendus. sed Claudio perquā familiaris:
 cū priuatas olim conuersationes curaret: iners ociū oblectaret. Is pelignus auxilijs p
 uincialium contractis: tanq̄ recuperaturus Armeniam: dum socios magisquā hostes
 pcedat abscessu suorum: & incurfantibus Barbaris: pcedij egens: ad Rhadamistum
 venit: don: sq; eius euictus: vltro regium insigne sumere cohortatur. Sumentiq; adest
 auctor & satelles. Quod vbi turpi fama diuulgatum ne ceteri quoq; ex peligno con-
 iectarentur: Heluidius priscus legatus cum legione mittitur: rebus turbidis pro tem-
 pore: vt consuleret. Igit̄ ppe montem taurum transgressus: moderatione plura quā
 vi: composuerat: cum redire in Syriam iubetur ne initium belli aduersus Parthos exi-
 steret. Nam Vologeses casum inuadendę Armeniæ: obuuisse ratus: quam a maiori-
 bus suis possessam: externus rex flagitio obtineret: contrahit copias fratremq; Tirida-
 tem deducere in regnum parat: nequa pars domus sine imperio ageret. Incessu Par-
 thorum sine acie pulsi hyberi. Vrbisq; Armeniorum Artaxata & Tygranocerta iugū
 accipere. Deinde atrox hyems. seu parum prouisi commeatus: & orta ex vtroque ta-
 bes: percellunt vologesen omittre p̄sentia Vacuamq; rursus Armeniam Rhada-
 mistus inuasit: truculantiore q̄ antea: tanquam aduersus defectores: & in tempore bel-
 luros. Atq; illi quis scrutio sueti patientiam abrumpunt: armisq; regiam circume-
 unt. Nec aliud Rhadamisto subsidium fuit: q̄ pernitas equorum. quis seq; & coniu-
 gem abstulit. Sed coniunx grauida: primam vt cunq; fugam ob metum hostilem &
 mariti caritatem tollerauit. Post festinatione continua: vbi quati vterus: & viscera vi-
 brantur: orare vt morte honesta contumelijs captiuitatis eximeretur. Ille primo am-
 plecti alleuare. adhortari. modo virtutem admirans. modo timore eger: ne quis re-
 licta potiretur. Postremo violentia amoris: & facinorum non rudis: dstringit acyna-
 cem. Vulneratamq; ad ripam Araxis trahit flumini tradit ne corpus etiam auferretur.
 Ipse p̄cep̄s hyberos ad patrum regnum peruadit. Interim zenobiam id mulie-
 ri nomen: placida illuue: spirantem ac uite manifestam aduertere pastores: & dignita-
 te formę haud degenerē reputantes: obligant vulnus. agrestia medicamina adhibent:
 cognitoq; nomine & casu: in urbem Artaxata ferunt. vnde publica cura deducta ad
 Tyridatem: comiterq; excepta: cultu regio habita est. Fausto Sylla. Siluio othone cō-
 sulibus Furius scribonianus in exilium agitur: quasi finem principis per chaldeos scru-
 taretur. Adnectabatur crimini Iunia mater eius. vt casus prioris: Nam relegata erat
 impatiens. Pater Scriboniani Camillus arma per Dalmatiam mouerat. Idque ad de-
 mentiam trahebat Cęsar: qui stirpem hostilem iterum conseruaret. Neq; tamen exuli
 longa post hac vita fuit. morte fortuita: an per venenum extinctus esset vt quisq; credi-
 dit vulgauere. De mathematicis Italia pellendis factum senatus consultum atrox &
 irritum. Laudati dehinc oratione principis: qui ob angustias familiares ordine sena-
 torio sponte caderent. Motiq; qui remanendo impudentiam paupertati adijcerent.
 Interq; refertur ad patres de p̄na fœminarū: quæ seruis coniungerentur. Statuitque
 vt ignaro domino ad id prolapsa: in seruitutem sui consensisset: & qui nati essent pro-
 libertis haberentur: Pallanti quem repertorem eius relationis ediderat Cęsar: prę-
 toria insignia: & centies quinquagies sestertium censuit. Consul designatus Bar-
 ca Soranus. additum a Scipione: Cornelio grates publicæ agendas qui regibus ar-
 chadiæ ortus: veterrimam nobilitatem vsui publico postponeret. seque inter mini-
 stros principis haberi sineret. Aseueravit Claudius contentum honore Pallantem:

amistus nequis vxo
 potiret: fugientem
 inuicem et corp
 vme p̄iecit

Anno Varron.
 805

dei diminutoris ro
 consulebant.

de expellendis ab
 ia mathematicis

fœminarū que ser
 coniungerent.

LIBER. XII.

intra priorem paupertatem subsistere. Et fixum est ære publico senatus consultum. quo libertinus sestertij ter milies possessor: antiquæ parsimonix laudibus cum-
labatur. At non frater eius: cognomento scelix: pari moderatione agebat: iam pri-
dem iudeæ impositus: & cuncta malefacta sibi impune ratus: tanta potetia subnixo.
Sane præbuerant Iudei speciem motus orta seditione. Postquam cognita cæde eius:
haud obtemperatum esset. Sed manebat metus: nequis principum eadem imperita
ret. Atq; interim scelix: intemptiuis remedijs: delicta accedebat: æmulo ad deterri-
ma Ventidio cumano: cui pars prouinciæ habebatur: ita diuisis. vt huic Galileoz na-
tio: scelici Samaritæ parerent. Discordes olim & tum cont. ptu regentium minus co-
hercitis odijs. Igitur raptare inter se. immittere latronū globos. componere insidias: &
aliquando prælijs congregari. spolijsq; & prædas ad procuratores referre. Hiq; primo
lætari. mox gliscente pernicie: cum arma militum interiecissent: celsi milites Arsissetq;
bello prouincia. ni Quadratus Syriæ rector subuenisset Nec diu aduersus Iudeos q;
in necem militum proruperat: dubitatum: quin capite pœnas luerent: Cumanus &
scelix contationem afferebant: quia Claudius causis rebellionis auditis ius statuendi
etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus scelicem inter iudices ostentauit
receptum in tribunal quo studia accusantium deterrerentur. Damnatusq; flagitiorū
quæ duo deliquerant. Cumanus & quies prouinciæ reddita. Nec multo post agresti
um Cilicum nationes: quibus clitarum cognomentum sæpe & alias commotæ tunc
Trosobore duce: montes asperos castris coepere. Atq; inde decursu in littora aut vr-
bes: vim cultoribus ac oppidanis ac plarūq; in mercatores & nauicularios audebāt.
Obsessaq; ciuitas Anemuriensis: & missi e Syria in subsidium æquites: cum præfe-
cto curtio Seuero turbantur: quod duri circum loci: peditibusq; ad pugnam idonei
equestre prælium haud patiebantur. Dein rex eius oræ Antiochus blandimentis ad-
uersus plebem: fraude in ducem cum Barbarorum copias dissociasset. Trosobore
paucisque primoribus interfectis. cæteros clæmentia composuit. Sub idem tempus
inter lacum fucinum amnemque Iyrin perrupto monte: quo magnificentia operis a
pluribus viseretur. Lacu in ipso nauale prælium adornatur: Vt quondam Augustus
structo cis thyberim stagno: sed leuibus nauigijs & minore copia ediderat. Claudius
triemes quadriemesq; & vnde viginti hominum milia armavit: cincto ratibus am-
bitu: ne vaga effugia forent. ac tamen spacium amplexus: ad vim remigij: & gubernā-
tium artes. impetus nauium: & prælio soliti in ratibus prætoriarum cohortium ma-
nipuli turmæque abstiterant: antepositis propugnaculis: ex quis catapultæ Balistæq;
tenderent. Reliqua lacus classiarij tectis nauibus obtinebant. Ripas & coles: ac mō-
tium edita in modū theatri: multitudo innumera compleuit: proximis e municipijs:
& alij vrbe ex ipsa: visendi cupidine: aut officio in principem. Ipse insigni paludamen-
to: neq; procul Agrippina clamide aurata præsidere. Pugnatū quamq; inter insontes
fortium viroz animo. Ac post multum vulnez: occidiōi exempti sunt. Sed perfecto
spectaculo apertum aquarū iter: & icuria operis manifesta fuit: haud satis depressi ad
lacus ima vel media. Eoq; tempore interiecto altius effossi specus: & contrahendę rur-
sus multitudini gladiatorū: spectaculum editur: inditis pontibus pedestrē ad pugnā.
Quin & conuiuium effluuio lacus appositū magna formidine cunctos affecit: quia
vis aquarū prorūpens. proxima trahebat. conuulsis vltioribus: aut fragore: & soni-
tu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis vsa: ministrum operis Narcis-
sum icusat: cupidinis: ac prædarū. Nec ille reticet ipotentia muliebrem nimiasq; spes

scelix Iudeos pœ-

*Lacus fucinus
Amnis Iyris*

*Claudius nauale
ædificat inq; arm
viginti ho milia*

16. annos natus octa
claudij filia in
matrimonium capit
uenis eloquentiss
a orone in iudicio ob
tinet multis
iensis colonia igne
a restituitur

25 superstitiones obiectabat

eius arguens, D. Junio. Q. Auterio cōsulibus sedecim annos natus Nero octauiam
cesaris filiam in matrimonium accepit. Vtq; studijs honestis: & eloquentię gloria ni
tesceret: causa ilięsum suscepta: Romanū troia demissum: & Iulię stirpis auctorem
eneā: aliaq; haud procul fabulis vera facunditate executus impetrat vt ilienses omni
publico munere soluerent. Eodē oratore Bononiensi colonię igni haustę subuentū:
centies sestertij largitiōe. Redditur Rhodijs libertas: adēpta sepe: aut firmata prout
bellis externis meruerant: aut domi seditione deliquerant. Tributūq; Apamiensibus
terremotu cōuulsis: in quinquēnium remissum. At Claudius sequissima queq; prome
re adigebat eiusdem Agrippinę artibus. que statiliū Taurum opibus illustrē hortis
eius inhians peruertit: accusante Tarquinio prisco. Legatus is tauri affricā imperio p
consulari regentis: postquā reuenerāt pauca repetundarū crimina: ceterę magicas su
perstitiones obiectabat. Nec ille diutius falsum accusatorē indigna sorte perpeffus:
vim vitę suę attulit. ante sententiā senatus. Tarquinius tñ curia exactus est: quod pa
tres odio delatoris: cōtra ambitū Agrippinę peruicere. Eodē anno sepius audita vox
principis: parē vim regū habendam a pcuratoribus suis iudicorū: ac si ipse statuisset.
Ac ne fortuito prolapsus vidret senatus quoq; consulto cautū: plenius quā antea &
vberius. Nā diuus Augustus apud equestres qui egypto p̄sidenter lege agit: decre
taq; eorū proinde haberi iusserat: ac si magistratus romani cōstituisset. mox alias per
p̄uincias: & in vrbe pleraq; concessa sunt que olim a p̄toribus noscebant. Claudi
us omne ius tradidit: de quo totiēs seditione: aut armis certatū. Cum Sempronij ro
gatiōibus: equester ordo in possessione iudiciorū locaret: aut rursus seruilie leges se
natui iudicia redderent. Mariusq; & Sylla olim de eo vel p̄cipue bellarent. Sed tūc
ordinum diuersa studia & que vicerāt publice valebant. C. Oppius & Cornelius Bal
bus primi Cęsarıs opibus: potuere conditiōes pacis: & arbitria belli tractare: Matthi
os posthac & Vedios: & cetera equitū romanorū: p̄ualida noia: referre nihil attinue
rit: cū Claudius libertos: quos rei familiari p̄fecerat: sibiq; & legibus adęquauerit.
Rettulit dein de immunitate Chois tribuēda. Multaq; super antiquitate eorū memo
rauit. Argiuos vel cum latonę parente: vetustissimos insulę cultores: mox aduentu
Esculapij artem medendi illatam: maximeq; inter posteros eius celebrem fuisse: no
mina singulorū referens: & quibus quisq; ætatibus vigiussent. Quinetiam dixit Xeno
phontem: cuius scientia ipse vteretur: eadem familia ortum. Precibusq; eius dandum
vt omni tributo uacui in postere choi: sacrā & tanti dei ministram insulam coleret: ne
q; dubium haberet: multa eorūdem in po. ro. merita: sociaq; victorias patuisse Clau
dius facilitate solita quod vni concesserat: nullis extrinsecus adiuuētis velauit. At Bi
zantijs: data dicēdi copia: cum magnitudinem onerū apud senatū deprecarentur: cun
cta repetiuerit: orsi a fœdere quod nobiscum iecerant: qua tempestate bellauimus ad
uersus regem Macedonū. Cui vt degeneri: pseudo philippi vocabulum impositum.
Missas post hac copias in Antiochum: persem: Aristonicū: & pyratico bello adiutū
Antonium. Memorabantq; quę Syllę aut Lucullo aut Pompeio obtulissent. Mox
recentia in cęsares merita: qñ ea loca insiderent: quę transmeantibus terra mariq; du
cibus: exercitibusq; simul vehendo cōmeatu opportuna forent. Nāq; arctissimo iter
Europam Asiamq; diuortio. Bizantiū in extrema Europe posuere gręci quibus phy
tium appollinem consulentibus vbi conderent urbem redditum oraculum est: Quę
rerent sedem gręcorū terris aduersam. Ea ambage chalcedonij monstrabantur: quod
p̄iores illuc aduecti: prauisa locorum vtilitate peiora legissent. Quippe Bizantium

ingestate m
in macedonū debe
rūt.

LIBER. XII.

fertili solo fecundoq; mari: quia vis piscium in Metapontum erumpens: & obliquis subter vndas saxi exterrita: omisso alterius littoris: flexu: hos ad portus deferet. Vnde primo quaestuosus & opulenti: post magnitudine onerum urgente: finem aut modum orabant: annitente principe qui thracio bosphoranoq; bello recens fessus iuuandoq; rettulit. Ita tributa in quinquenium remissa. M. Atilio. M. Acilio consulibus mutatio ne rege in deterius portendi cognitum est: crebris prodigijs. Signa. n. ac tentoria militum igne caelesti arserunt. Fastigio capitolij examen apum infedit. Biformes hominum partus & suis fetum editum: cui accipitrum vngues inessent. Numerabatur inter ostenta diminutus omnium magistratum numerus quaestore: edili: tribuno: ac praetore: & consule: paucos intra menses defunctis: Sed in praecipuo pauore Agrippina vocem Claudij: quam temulentus iecerat: fatale sibi: ut coniugum flagitia ferret: dein puniret metu ent: agere: & celerare statuit: perdita prius Domicia leuibus: & muliebribus causis: quia lepida minore Antonia genita: auunculo Augusto Agrippinae sobrina prior ac Cnei mariti eius soror: parem sibi claritudinem credebat. Nec forma: aetas: opes multum distabant. & utraq; impudica: infamis: violenta: haud minus vitijs emulabantur quam si qua ex fortuna prospera acceperant. Enim vero certamen acerrimum: amita potius an mater apud Neronem praualeret. Nam Lepida blandimentis ac largitionibus iuuenilem animum deuinciebat: truci contra ac minaci Agrippina. quae filio dare imperium: tolerare imperitantem nequibat. Caeterum obiecta sunt quae coniugium principis deuotionibus petiuisset: quaeque parum coercitis per Calabriam seruorum agminibus pacem Italiae turbaret. Ob haec mors indita: multum aduersante Narcisso qui Agrippinam magis magisque suspectas: prompsisse inter proximos ferebatur: certam sibi perniciem seu Britannicus regis: seu Nero potiret. Verum ita de se meritum Caesarem: ut vitam vsui eius impederet. Conuictam Messalinam & Silium pares itere accusandi causas esse: si Nero imperitaret Britannico successore. Nullum principi meritum ac nouercae infidias domum omnem contelli. maiore flagitio: quam si impudiciam prioris coniugis reticuisset. quam ne impudiciam quidem nunc ab esse: palante adultero neque ambigat: decus: pudorem: corpus: cuncta regno viliora habere. Haec atque talia dictitans: amplecti Britannicum. robur aetatis quam maturimum precari. modo ad deos: modo ad ipsum tendere manus: adollescere: patris inimicos depelleret. Matris est interfectores vlcisceret. In tanta mole curatum Claudius valitudine aduersa corripit. Refouendisque viribus mollicie caeli & salubritate aquarum Sinuessam pergit. Tum Agrippina sceleris olim certa & oblate occasionis propera nec ministro regis egens de genere veneni consultauit: ne repentino & praecipiti facinus proderetur. si lentum & tabidum delegisset: ne ad motum supremis Claudius: & dolo intellecto: ad amorem filij rediret. Exquisitum aliquid placebat quod turbaret mentem & mortem differret. Deligit artifex talium vocabulo locusta nuper veneficij damnata & diuiter instrumenta regni habita. Eius mulieris ingenio paratum virus. cuius minister espadonibus fuit halotus: inferre epulas: & explorare gustu solitus: adeoque cuncta mox pernotuere: ut temporum illorum scriptores perdidissent: Infusum delectabili cibo boletorum venenum. nec vim medicaminis statim intellectam: socordia ne an Claudij vinolentia: simul soluta alius subuenisse videbat. Igitur exterrita Agrippina & quam vltima timebant: sprete praesentium iuidia: pueram iam sibi Xenophontis medici consciam adhibet. Ille tamquam iussus euometis adiuuaret: pinnam rapido veneno illitam: faucibus eius demisisse credit: haud ignarus summa scelera incipi cum periculo: pagi cum praemio. Vocabat interim senatus: vota quoque pro incolumitate principis: consules & sacerdotes nuncupabant cum iam exanimis

Infantes nati: quibus vngues inessent

Claudij vitios
No minus vitijs emulabantur: quam si qua ex fortuna prospera acceperant.

Pallas Agrippinae a-

Salubritas aquarum Sinuessam.

Summa scelera incipit: peragi cum periculo.

Vide qualem Agrippina Claudij caecis
" nonnis (m)
" uxor: stultum venenum marito

ra non verealis adu
frandulenta.
abilis

ritis chaldeorum
cū aduentaret.

castris cōsalutat.

vestibus & fomentis obtegeretur: dum res firmando Neronis imperio componun-
tur. Iam primū Agrippina velut dolore victa & solacia cōquirēs: tenere amplexu Bri-
tannicum. veram paterni oris effigiem appellare: ac varijs artibus demorari: ne cubi-
culo egredereť. Antonia quoq; & Octauiam sorores eius attinuit: & cūctos aditus
custodijs clauferat. crebroq; vulgabat: ire in melius valitudinē principis: quo miles
bona in spe ageret. tempusq; prosperę ex monitis chaldeorę aduentaret. Tunc medio
diei tertium ante idus Octob. foribus palatii repente diductis: comitante Burro Ne-
ro egreditur: a cohorte quę more militia: excubijs adest: ibi monente prefecto: festis
vobis exceptus: inditur lecticę. Dubitauisse quosdā ferunt respectantes: rogitan-
tesq; vbi Britānicus esset. mox nullo in diuersum auctore quę offerebātur secuti sunt.
Illatusq; castris Nero: & congruentia temporis prefatus: promisso donatiuo: ad exē-
plum paternę largitionis imperator cōsalutatur. Sentētiā militū secuta patrū con-
sulta. Nec dubitatū est apud prouincias. Cęlestesq; honores Claudio decernunt: &
funeris solēne perinde ac diuo Augusto celebratur emulante Agrippina proauie Li-
uie magnificentiā. Testamentum tamen haud recitatū: ne antepositus filio priui-
gnus iniuria & inuidia: animos vulgi turbaret.

FINIS. XII.

CORNELII TACITI HISTORIE AVGVSTAE LIBER. XIII. IN-
CIPIT ACTIONVM DIURNALIVM.

Sillanus pecus aurea
at?

Rima nouo principatu mors Iunij Sillani procōsulis Asia: igna-
ro Nerone: per dolum Agrippinę paratur. non quia ingenij vio-
lencia exitum irritauerat. segnis & dominationibus alijs fastiditus
adeo vt. C. Cęsar pecudē auream eū appellare solitus sit: Verum
Agrippina fratri eius. L. Sillano necem molita: vltorē metuebat:
crebra vulgi fama: antepōndum esse vix dū puericiā egresso Ne-
roni: & imperiū pro scelus adeptō. Virę atate cōposita: infontē nobilem: & quod tūc
spectaretur: e Cęsarę posteris. Quippe & Syllanus diui Augusti abnepos erat. hac
causa necis. ministri fuere. P. celerius aquę romāus & elius libertus: rei familiari pri-
cipis in Asia impositi. Ab ijs proconsuli venenū inter æpulas datū est: apertius quam
vt fallerent. Nec minus pperato: Narcissus Claudij libertus: de cuius iurgijs aduer-
sus Agrippinā rettuli: aspera custodia: & necessitate extrema: ad mortē agitur inuito
principe. Cuius abditis adhuc vicijs per auariciā ac prodigentiā mire cōgruebat. Iba-
turq; in cades nisi Affranus Burrus & Anneus Seneca obuia issent. Hi rectores ipe-
ratorię iuuētę: & pari in societate potētiāq; cōcordes: diuersa arte ex æquo pollebāt.
Burrus militaribus curis: & seueritate morę. Seneca præceptis eloquētię & comita-
te honesta iuuantē inuicē quo facilius lubricā principis atate si virtutem aspernaret
voluptatibus cōcessis retinerēt. Certamē vtriq; vnū erat contra ferociā Agrippinę: q̄
cunctis malis dominatōibus cupidinibus flagrās: Habebat in partibus pallantē quo
auctore Claudius nuptijs icestis & adoptiōe exitiosa semet peruerterat. Sed neq; Ne-
roni infra suos ingeniū: & Pallas tristi arrogātia modū liberti egressus tædiū sui mo-
uerat. Propalā tñ omnes in eam honores cumulabātur. signūq; more militiae petēti
tribuno dedit. optime matris. Decreti & a senatu duo liētores flaminium claudialet
simul Claudio censorium funus: & mox consecratio. Die funeris laudationem eius
princeps exorsus est. dum antiquitatem generis: consulatus: ac triumphos maiorum
enumerabat: intentus ipse & ceteri: liberalium quoq; artium cōmemoratio: & nihil re

uauitiam: ac prodi-
m

Rectores Neronis
iuuentę.

oropam Seneca reci-
audatōis die funeris
dij cęsaris.

LIBER. XIII.

gente eo rei pu. triste ab externis accidisse: pronis animis audita. Postq̄ ad providentiam sapientiamq; flexit: nemo risui temperare. quamq̄ oratio a Seneca composita. multum cultus p̄ferret. Ut fuit illi viro ingeniū amcenum & t̄pis illius auribus accommodatum. Adnotabant seniores quibus ociosum est: vetera & p̄sentia contēdere: primū ex ijs qui rex potiti essent Neronem alienę facundię eguisse. Nā dictator Cęsar summis oratoribus emulus. & Augusto prompta ac p̄fluens: quę deceret principem eloquētia fuit. Tiberius quoq; artem callebat: qua verba expenderet: tū validus sensibus: ac consulto ambiguus. Etiam. C. Cęsaribus turbata mēs: vim dicendi non corrupit. Nec in claudio quotiēs meditata differeret: elegātiā requireres. Nero puerilibus statim annis viuidum animū in alia detorsit. celare & pingere: cātus aut regimen equorū exercere: & aliqñ carminibus pangendis: inesse sibi elemēta doctrinę ostendebat. Ceterę peractis tristitię imitāmētis: curiam ingressus: & de auctoritate patrū: & consensu militum p̄fatus: consilia sibi & exempla capeſſendi egregij imperij memoravit. nec iuventam armis civilibus: aut domesticis discordijs imbutam: nulla odia: nullas iniurias: nec cupidinē vltionis afferre. Tum formā futuri principatus p̄scripsit: ea maxime declinans: quorū recens flagrabat invidia. Nō enim se negotiorū omnium iudicem fore: vt clausis vnā intra domum accusatoribus & reis: paucorū potentia grassaret. Nihil in penetribus suis venale: aut ambitioſi peruium. discretam domū & remp. teneret antiqua munia senatus. Cōsulum tribunalibus italia & publicā provincię assisterent. Illi patrū aditum p̄berent: se mandatis exercitibus consulturū. Nec defuit fides. multaq; arbitrio senatus constituta sunt. nequis ad causam orādā mercede aut donis emeretur. Ne designatis quidem quęstoribus edendi gladiatores necessitas esset. Quod quidē aduersante Agrippina: tanq̄ acta Claudij subuerteret: obtinere patres: qui in palatiū ob id vocabātur: vt astaret abditis a tergo foribus vltro discreta: quod visum arceret: aditus nō adimeret. Quin & legatis Armeniorū causam gentis apud Neronē orantibus: ascendere suggestū imperatoris: & p̄sistere simul parabat: nisi ceteris pauore defixis Seneca admonuisset: venienti matri occurreret. Ita specie pietatis: obuiā itum dedecori. Fine anni turbidis rumoribus prorupisse rursus parthos: & rari Armeniam allatū est. pulso Rhadamisto: qui sape regni ei potitus: dein profugus: tum quoq; bellū deseruerat. Igitur in vrbe sermonum auida: quemadmodum princeps vix septemdecim ānos egressus suscipere eam molem aut propulsare posset: quod subsidium in eo qui a scēmina regeretur? Num proelia quoq; & oppugnationes vrbium: & cetera belli per magistrōs administrari possent: inquirebant. Contra alij melius euenisse dixerunt quam si inuvalidus senecta & ignauia Claudius: militiæ ad labores vocaretur: seruilibus iussis obtemperaturus. Burrū tamen & Senecam multarum rerum experientia cognitos. & imperatori quantum ad robur deesse: cū octauodecimo ætatis anno Cn. Pompeius: nonodecimo Cęsar Octavius civilia bella sustinuerint. Pluraq; in summa fortuna auspicijs & consilijs quam telis & manibus geri. Daturū plane documentum honestis: an secus amicis vteretur: si ducem amota invidia egregium: quam si pecuniosum & gratia subnixum per ambitum deligeret. Hac atq; talia vulgātibus Nero & iuuentutē proximas per puincias quasitā supplendis orientis legionibus admouere: legionesq; ipsas propius Armeniā collocari iubet. Duosq; veteres reges Agrippā & Iocchū expedire copias: q̄s Parthorū fines vltro intrarēt: Simul pōtes per amnē Euphratē iūgi. Et minorē Armeniā Aristobolo: r̄gionē Sophonē Sohemō cū insignib; regijs mādat. Exortusq; i tpe emu

oro composita a
multū cultus pro

Cn. Pompeius. 18.
ms. 19. bella civili
vincunt

lus Vologeso filius Vardanis. Et abscessere Armenia Parthi: tãquam differrent bel-
 lum. Sed apud senatum omnia in maius celebrata sunt: sententijs eorũ qui supplica-
 tiones & diebus supplicationum vestẽ principi triumphalẽ: vtq; ouans vrberem iniret:
 effigiesq; eius pari magnitudine: ac martis vltoris eodem in tẽplo censuere præter sue
 tam adulationẽ latti: q; Domitiũ Corbulonem retinẽdã Armeniã præposuerat. Vi-
 debaturq; locus virtutibus patefactus. Copiã orientis ita diuidunt: vt pars auxilia-
 rium cum duabus legionibus apud prouinciam Syriam: & legatũ eius Quadratũ
 Vinidium remaneret. par ciuiũ sociorumq; numerus Corbuloni esset: additis cohor-
 tibus: alijsq; quæ apud Cappadociã hyemabant. Socij reges prout bello cõduceret:
 parere iussi. Sed studia eorũ in Corbulonem promptiora erãt. qui vt famã inseruiret:
 quæ in nouis cceptis validissima est: itinere ppere cõfecto: apud Egas ciuitatem Cili-
 ciã obuiũ quadratũ habuit: illuc pgressum. ne si ad accipiendas copias Syriã intra-
 uisset Corbulo: omniũ ora in se verteret. Corpore ingens: verbis magnificus: & super
 experiẽtiã sapientiamq; et specie inaniũ validus. Ceterũ vterq; Vologesem regẽ nũ-
 cijs monebant pacem q; bellũ mallet. Datifq; obsidibus: solitã prioribus reuerẽtiam
 in populũ romanum: continuaret. Et Vologeses quo bellũ ex æquo mō pararet: an
 vt æmulationis suspectos per nomen obsidũ amoneret: tradit nobilissimos ex fami-
 lia Arfacidarũ. Accepitq; eos Ceturio histerius: ab Vinidio missus: forte priore de cã
 adito rege. Quod postq; Corbuloni cognitũ est ire præfectum Cohortis Anniũ Var-
 rum: & recipere obsides iubet. hinc ortũ inter præfectum & Ceturionẽ iurgiũ: Quod
 ne diutius externis spectaculo esset: arbitriũ rei obsidibus legatisq; qui eos ducebant:
 permissum. atq; illi ob recentẽ gloriam: & inclinationem quãdam etiam hostiũ Cor-
 bulonem ptulere: Vnde discordia inter duces quærente Vinidio præpta quẽ suis con-
 filijs patrauisset: testante cõtra Corbulone nõ prius cõuersum regem ad offerendos
 obsides: q; ipse dux bello delectus: spes eius ad metũ mutaret. Nero quo cõponeret
 diuersos: sic euulgari iussit: ob res a Quadrato & Corbulõẽ prospere gestas laurũ fã-
 scibus imperatorijs addi: quæ in alios consules egressã cõiunxit. Eodem anno Cefar ef-
 figiem. Cn. Domitio patri: cõsularia insignia Asconio labeoni: quo tutore vsus erat:
 petiuit a senatu: sibiq; statuas argento vel auro solidas: aduersus offerentes prohibu-
 it. Et quanquã censuissent patres: vt principium anni inciperet mense decẽbri quo or-
 tus erat Nero: veterem religionem calendarũ Ianu. inchoãdo anno retinuit: neq; rece-
 pti sunt inter reos. Carrinas celer senator: seruo accusante: aut Iulius dẽsus equester.
 cui fauor in Britannicum crimini dabatur. Claudio Nerone. L. Antistio consulibus.
 cũ in acta principis iurarent magistratus: in sua acta collegã Antistium iurare prohi-
 buit: magnus patrũ laudibus. vt iuuenilis animus leuiũ quoq; rerũ gloria sublatus:
 maiores cõtinuaret. Secutaq; lenitas in Plãtium Lateranum: quẽ ob adulteriũ Mes-
 fallinẽ ordine remotum: reddidit senatui: clementiam suam obstringens crebris ora-
 tionibus: quas Seneca testificando: quam honesta præciperet: causã iactandi ingenij
 uoce principis vulgabat. Ceterum infracta paulatim potentia matris: delapso Nero
 ne in amorem libertẽ: cui vocabulum actẽ fuit. Simul assumptis in cõscientiã Otho-
 ne & Claudio Senetione adolescẽtulis decoris. quorũ Otho familia consulari: Sene-
 tio liberto Cefaris patre genitus: ignara matre: dein frustra obnitente. Penitus irrepse-
 rat per luxum & ambigua secreta: ne seuerioribus quidem principis amicis aduersan-
 tibus: muliercula nulla cuiusquam iniuria cupidines principis explente: quando vxo
 re ab Octauia nobili quidem: & probitatis spectate fato quodam: an quia præua-

s. Domitius Neronis

tribuit aduersus offer-
statuas argento
auro solidas.

propterea patris phi-
llegam consulitem
acta inuac.

ut adulterũ Messali
senatu Nero.

postea paucis diebus
nit imperio.

LIBER. XIII.

lent illicita: abhorrebat. metuebaturq; ne in supra sceminaꝝ illustrium prumperet. Illa libidie prohiberet. Sed Agrippina liberta æmulam: nuꝝ ancilla: aliaq; eundem in modū muliebriter fremere. Neq; pœnitentiã filij: aut satietatē opperiri: Quantoq; foediora exprobrabat: acrius accēdere. donec vi amoris subactus: exueret obsequiū in matrē: Senecq; permetteret. Ex cuius familiaribus Anneus Serenus simulatiōe amoris aduersus eandē libertā primas adolescētis cupidines velauerat. præbueratq; nomē vt quē princeps furtim mulierculę tribuebat: ille palam largiret. Tū Agrippina uerſis artibus: p blādimenta iuuenē aggredi. suū potius cubiculum ac sinū offerre cōtegēdis quē prima etas: & summa fortuna expeterēt. Quin & fatebat intēpestiuā seueritatem: & suarū opū quę haud pcul iperatorijs aberant: copias tradebat. Vt nimia nupcoercēdo filio: ita rursū intēperāter demissa. Quę mutationeq; Nerōnē fefellit. & p ximi amicoꝝ metuebāt: orabātq; caueri insidias mulieris semp̄ atrocis: tū & falsę. For te illis diebus Cæsar inspecto ornatu: quo principū cōiuges ac parentes effulserāt: deligit uestē & gēmas: misitq; domū matri: nulla parsimonia: cū præcipua & cupita aliis: prior deferret. Sed Agrippina nō his instrui cultus suos: sed cæteris arceri pclamat & diuidere filiū: quæ cuncta ex ipsa haberet. Nec defuere qui i deterius referrēt. Et Nero infensus ijs quibus supbia muliebris initebat: demouet Pallantem cura reꝝ. quis a Claudio ipositus: velut arbitriū regni agebat. Ferebaturq; digrediēte eo: magna psequentium multitudine: nō absurde dixisse: Ire Pallātē: vt eiuraret. Sane pepigerat Pallas: ne cuiusq; facti in præteritū interrogaret paresq; rationes cum repu. haberet. Præceps post hæc Agrippina: ruere ad terrorem & minas. neq; pncipis auribus abstinere: quo minus restaret: adultum iã esse Britannicum: veram dignamq; stirpem suscipiēdo patris imperio: quod insitus & adoptiuus per iniurias matris exerceret. Nō abnue re se: quin cuncta infelicis domus mala patefierent. suæ imprimis nuptiæ: suum veneficiū. Id solum dijs & sibi puissum: q; uiueret priuignus. Ituram cum illo in castra. Audiret hinc Germanici filia: inde vilis rursus Burrus & exul Seneca: trunca. s. manu: & pffloria lingua: generis humani regimen exostulantes. Simul intendere manus. aggerere probra: Consecratum Claudium infernos. Sillanorum manes inuocaret: & tot irrita facinora. Turbatus his Nero: & ppinquo die: quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat: volutare secum: modo matris violentiam: modo ipsius indolem: vt quidem experimēto nuper cognitam: quo tamen fauorem late quæsiuisset. Festis Saturno diebus iter alia æqualium ludicra: regnū lusu sortientiū: euenerat ea fors Neroni. Igit cæteris diuersa: nec ruborem allatura: vbi Britanico iussit exurgeret: pgressusq; in medium cātum aliquem inciperet: irrisum ex eo. sperans. pueri sobrios quoq; cōiuctus: nedum temulētos ignorantis. ille cōstanter exorsus est carmen: quo euolutum eum sede patria rebusq; summis significabat. Vnde orta miseratio manifestior: quia dissimulationem nox & lasciuia exemerat. Nero itellecta inuidia: odium intēdit. Vrgentibusq; Agrippinæ minis: quia nullum crimen: neq; iube re cædem fratris palam audebat: occulta molitur. Parari venenū iubet: ministro Polione Iulio prætorix cohortis tribuno. cuius cura attinebat damnata veneficij nomine locusta. multa scelerum fama. Nam vt pximus quisq; Britanico neq; fas neq; fidē pensi haberet: olim puissum erat. Primū venenū ab ipsis educatoribus accepit: trāsmisitq; exoluta aluo parū validū: siue tēperamentū inerat: ne statim sæuaret. Sed Nero lenti sceleris ipatiēs: minitari tribuno: iubere suppliciū Veneficę: qd̄ dū rumorē respiciūt: dū parāt defensiōes securitatē morarent. Promittētib; dem tā præcipitē necē

Agrippina contra
Neronem p̄m̄ in
minis.

exul seneca

lo casta venefica
scelerū fama

iusu Neronis p̄inat Venenū
Britanico fci ab ipis educatorib;.

descendi apud
is principu

is pparat
Britannico in aqua

Nescio similis

abile cognu

hanc oculis acerba
ra.

abie militares erant
b' impatorum

Nota

q̄ si ferro urgeretur: cubiculum Cæsaris iuxta: decoquitur uirus cognitis. antea uene-
nis rapidum. mos habebatur principum liberos cum cæteris idem ætatis nobilibus
sedentes: uesci in aspectu propinquoꝝ: propria & parciore mensa. Illic epulante Bri-
tannico: quia cibus potusq; eius delectus ex ministri gustu explorabatur: ne omitte-
ret institutum: aut utriusq; morte proderetur scelus: talis dolus repertus est. Inno-
xia adhuc ac præcalida: & libata gustu potio traditur Britannico. Dein postq̄ feruo-
re aspernabatur: frigida in aqua infunditur uenenum: quod ita cunctos eius artus p-
uasit: ut uox pariter & spiritus eius raperentur. Trepidatur a circumsedentibus. diffu-
giunt imprudentes. At quibus altior intellectus. resistunt defixi: & Neronē intuētes
Ille ut erat reclusus: & nescio similis: solitū ita ait: per comitalem morbū quo primū
ab infantia affligeretur Britānicus. & redituros paulatim uisus: sensusq;. At Agrip-
pinæ is pauor: ea cōsternatio mētis quā uultu præmeretur: emicuit: ut perinde igna-
ram fuisse ac Octauiam sororem Britannici constiterit: quippe sibi supremū auxiliū
ereptum: & parricidij exemplū intelligebat. Octauia quoq; quā rudibus annis: do-
lorem: caritatem omnis affectus abscondere didicerat. Ita post breue silentiū repeti-
ta conuiuij læticia. Nox eadem necē Britannici & rogam coniuinxit: prouiso ante fu-
nebris apparatu qui modicus fuit. In campo tamē martio sepultus est: adeo turbidis
imbribus: ut uulgus iram deum portendi crediderit aduersus facinus: cui plæriq; eti-
am hominū ignoscebant: antiquas fratrum discordias: & infociabile regnum estimā-
tes. Tradunt plæriq; eorū temporū scriptores: crebris ante exitium diebus illud eē
puericiæ Britannici Neronē ut iam non præmatura: neq; sæua mors uideri queat quā
uis inter sacra mensæ: ne tpe quidem ad complexum forori dato: ante oculos inimici
properata sit in illum supremum claudiorū sanguinem: stupro priusquā ueneno pol-
lutum Festinationem exequiarū edicto Cæsar defendit: id a maioribus institutum re-
ferens: subtrahere oculis acerba funera. Neq; laudationibus. aut pōpa detinere. Cate-
rum & sibi amisso fratris auxiliū: reliquas spes in rep. sitas. & tanto magis fouendum
patribus: populoq; principem: qui unus superesset e familia sumum ad fastigium ge-
nita. Exin largitione potissimos amicoꝝ auxit. Nec defuerūt: qui arguerēt uiros gra-
uitatem asseuerātes quod domos uillasq; id tēporis quasi prædas diuisissent. Alij ne-
cessitatem adhibitam credebant a principe: sceleris sibi conscio: & ueniā sperāte: si lar-
gitionibus ualidissimū quemq; obstrinxisset. At matris ira nulla munificentia leniri.
Sed amplecti Octauiam. Crebra cū amicis secreta habere. Super ingenitam auarici-
am: undiq; pecunias quasi in subsidium corriprens. Tribunos & Centuriones cōiter
excipere. Nomina, & uirtutes nobiliū: qui etiā tū supererant: in honore habere: qua-
si quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni. excubiasq; militares: quæ ut cōiu-
gi Imperatoris soli tū & ut matri seruabātur & germanos super eundem honorē cu-
stodes additos digredi iubet: ac ne cœtu salutātium frequentaretur: sperat domum.
Matrēq; transfert in ea quæ Antonie fuerat. quotiēs ipse illuc uentitaret: septus turba
centurionū & post breue osculum digrediens. Nihil reꝝ mortalium tam instabile ac
fluxum est: q̄ fama potentię: nō sua uinixa. Statim relictū Agrippinę limen. Nemo
solari: nemo adire: præter paucas fœminas amore an odio incertū. Ex quibus erat Lu-
lia Syllana: quam matrimonio. C. Siliij Messalina depulsam: supra rettulis: insignis
genere forma lasciuia & Agrippinę diu percara. Mox occultis inter eas offensiōibus:
quia Sextiū africanum nobilem iuuenē a nuptijs Syllanę deterruerat Agrippina: i-
pudicam & uergentē annis dictitās: nō ut africanum sibi seponeret: sed ne opibus &



obitate Syllanæ maritus potiretur. Illa spe vltionis causa oblata: parat accusatores ex clientibus suis Iturium & Caluissium non vetera: & sapius iam audita deferens. qd Britannici mortem lugeret: aut Octauie iniurias euulgaret. Sed destinauisse eam Rubellium Plautum per maternam originem pariac Nero gradu a diuo Augusto ad res nouas extollere. Coniugioq; eius etiam imperio remp. rursus inuadere. hæc Iturius & Caluissius. A. Timeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiunt. qui lectus: oblati quippe inter Agrippinam & Domitiæ infensa æmulatione exercebat: Paridem histriorem. libertum & ipsum Domitiæ impulit ire propere: crimenq; atrociter deferre. Pro uecta nox erat: & Neroni per violentiam trahebat. Cum ingreditur Paris: solitus alioquin id temporis luxus principis intendere. Sed tunc compositus ad mœstitiam: expositoq; iudicij ordine: ita audientem exteret: vt non tantum matrem Plautumq; interficere: sed Burrum etiam dimouere præfectura destinaret: tanq; Agrippinæ gratia puectum: & vicem reddentem. Fabius rusticus auctor est: scriptos esse ad cecinam tuscum Codicillos mandata ei pratoriarum cohortium cura. Sed ope Senecæ dignationem Burro retentam. Plinius & Cluius nihil dubitatum de fide præfecti referunt. Sane Fabius inclinatur ad laudes Senecæ cuius amicitia floruit. Nos consensum auctorum secuturi quæ diuersa pdiderint: sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus: & interficiendæ matris auidus: non prius differri. potuit: quam Burrus necem eius promitteret: si facinoris coargueret. Sed cuicumq; nedum parenti defensionem tribuendam: nec accusatores adesse: sed vocem vnus ex inimica domo afferri. refutare tenebras: & vigilatam cõuiuio noctem: omniaq; temeritati & inscientiæ ppiora. Sic lenito principis metu & luce orta itur ad Agrippinam vt nosciet obiecta. dissolueretq; vel poenas lueret. Burrus ijs mandatis seneca coram fungebatur. Aderant & ex libertis arbitri sermonis. Deinde & a Burro postquam crimina & auctores exposuit: minaciter actum. Agrippina ferociæ memor. Non miror inquit Syllanam nunquam edito partu: matrum affectus ignotos habere. Neq; enim perinde a parentibus liberi quam ab impudica adulteri mutant. Nec si Iturius & Caluissius adessis omnibus fortunis: nouissimã suscipiendę accusationis operã anui repêdunt: ideo aut mihi ifamia parricidij: aut Cæsari cõscientia subeunda è: Nam Domitiæ inimicitijs gratias agerem: si beniuolentiã mecum in Neronem meum certaret. Nunc per concubinũ Atimetum. & histriorem paridem quasi scenę fabulas componit. Baiarum suarũ piscinas extollebat: cum meis consilijs adoptio: & proconsulare ius & designatio consulatus: & cetera adipiscendo imperio prepararentur. At existat qui cohortes in vrbe tētatas: qui prouinciarum fidem labefactatam deniq; seruos vel liberos ad scelus corruptos arguat. Viuere ego Britannico potiente rerum poteram: Ac si Plautus aut quis alius remp. iudicaturus obtinuerit. defunt. s. mihi accusatores qui non verba impatientia caritatis: aliquando incauta: sed ea crimina obijciant: quibus nisi a filio mater absolui nõ possim Cõmotis qui aderant: vltroq; spiritus eius mitigantibus: colloquium filij exposcit. Vbi nihil p innocentia quasi diffideret. nec beneficijs quasi exprobraret differuit. Sed vltionem in delatores & præmia amicis: obtinuit. Præfectura annonę Senio Ruffo: cura ludorum quia Cæsare parabant. Aruncio Stellę. Egiptus. C. Balbillo permittunt. Syria pantello destinata: & varijs mox artibus elusus: ad postremũ in vrbe retentus est. At Syllana in exilium acta. Caluissius quoq; & Iturius relegunt. De Atimeto suppliciũ sumptũ. Validiore apud libidines principis Parides quã vt poena afficeret. Plautus ad præsens silentio transmissus è. Deferunt. dehinc cõ-

Fabius rusticus hi

sensisse Pallas: ac Burrus: vt Cornelius Sylla claritudine generis: & affinitate Clau-
 dij: qui per nuptias Antonia gener erat: ad Imperiū vocaret. Eius accusatiōis auctor
 extitit Petus quidam: exercēdis apud ararium sectionibus famosus: & tum vanitati-
 bus manifestus. Nec tam grata Pallantis innocentia: q̄ grauis superbia fuit quippe
 nominatis libertis eius: quos conscios haberet: respondit nihil vnquā se domi: nisi nu-
 tu vel manu significasse: Vel si plura demonstrāda essent: scripto vsūm: ne vocem cō-
 sociaret. Burrus quamuis reus: inter iudices sententiam dixit. Exiliumq; accusatori ir-
 rogatum: & tabulę exusta sunt: quibus oblitterata ararij monumenta retrahebat. Fi-
 ne anni statio cohortis assidere ludis solita: demouet. quo maior species libertatis es-
 set: vtq; miles theatri licentię non permixtus. incorruptior ageret. & plebes daret ex-
 perimentum: an ammotis custodibus: modestiam retineret vrbem princeps lustrauit e-
 responso aruspicum: quod Iouis ac Mineruę aedes de celo tactę erant. Qu. Volusio.
 P. Cepione cōsulibus ocium foris: fœda domi lasciuia qua Nero itinera vrbis & lupa-
 naria: & diuerticula: veste seruili in dissimulationem sui compositus pererrabat: comi-
 tantibus qui raperēt ad venditiōem exposita: & obuijs vulnera inferrēt. aduersus igna-
 ros: adeo vt ipse quoque exciperet ictus: & ore prefferret. Deinde vbi Casarem esse qui
 grassaret pernotuit: augebanturq; iniurię aduersus viros sceminasq; insignes: & quidā
 simili licentia sub nomine Neronis multi pprijs cum globis. eadem exercebant: & in
 modum captiuitatis. nox agebat. Iulius quidem montanus senatorij ordinis: sed qui
 nondum honorem capeffisset: congressus forte per tenebras cū principe quia vim ten-
 tantē acriter reppulerat: deinde agnitum orauerat: quasi exprobrasset: mori adactus
 est. Nero aut metuentior in posterum: milites sibi: & plerosq; gladiatorum circūde-
 dit: qui rixarū initia modica: & quasi priuata sinerent. si a læsis validius ageret: arma
 inferrent. Ludicram quoq; licentiam: & fautores histrionum velut in prælia conuertit
 impunitate & præmijs. atq; ipse occultus: & plerunq; coram p̄spectans: donec discor-
 di populo & grauioris motus terrore non aliud remediū repertum est: quā vt histrio-
 nes italia pellerent: Milesq; theatro rursus assideret. Per idem tēpus actum in sena-
 tu de fraudibus libertorū. efflagitatumq; vt aduersus male meritos: reuocandę liber-
 tatis ius patronis daret. Nec deerant qui censerent. Sed consules relationem incipere
 non ausi ignaro principe: perscribere tñ consensum senatus. Ille an auctor constitu-
 tionis fieret: vt inter paucos & sententię aduersos: quibusdam coalitā libertate irreue-
 rentiā: eo prupisse frementibus. vi ne an equo cum patronis iure agerēt. sententiā co-
 rum cōsultarent: ac verberibus manus vltro intenderēt: impulere vel poenā suā diffua-
 dentes. Quid. n. aliud leso patrono: concessum: quam vicesimū vltra lapidem in orā
 campanię libertū releget: Ceteras actiones p̄miscuas & pares esse. Tribuendū aliq̄
 telū qd̄ sperni nequeat. Nec graue manumissis: per idem obsequiū retinendi liberta-
 tem: per quod assecuti sint. Ac criminum manifestos merito ad seruitutem retrahi vt
 moctu coerceant quos beneficia non cōmutauissent. Disserebat cōtra paucorū culpā.
 ipsis exitiosā esse debere: nihil vniuersorū iuri derogādū. quippe late fusum id corpus.
 hinc plerunq; tribus: decurias: ministeria magistratibus & sacerdotibus: cohortes ēt
 in vrbe cōscriptas: & plurimis equitū. plerisq; senatoribus. nō aliunde originē trahi. Si
 separarent libertini: manifestā fore penuriā ingenuorū: Non frustra maiores cum di-
 gnitatem ordinum diuiderent: libertatem in cōmuni posuisse. Quin & manumittēdi
 duas species institutas. Vt relinqueret poenitentię aut nouo beneficio locus. quos vin-
 dicta patronus non liberauerit. velut vinculo seruitutis. attineri. Dispiceret quisq; me-

libertus inq domi
 ntu aut manu aut
 to aliqd significavit

hic Neronis lupana
 mutato hntu.

non tam quia meo
 agressus Neronē
 adangit.

mes italia pellerent.

rita tardeq; concederet: quod datum non adimeret. Hæc sententia valuit. Scripsitq; Cæsar senatui: priuatim expenderent causam libertorum: quotiens a patronis arguerentur. In commune nihil derogent: Nec multo post: ereptus amittæ libertus Paris: quasi iure ciuili. non sine infamia principis: cuius iussu perpetratum ingenuitatis iudicium erat. Manebat nihilominus quædam imago reipublicæ. Nam inter Bibulium prætorem & plebei tribunum Antistium: ortum certamen: quod immodestos fautores histrionum & a prætore in vincula ductos: tribunus omitti iussisset. Comprobauere patres incusata Antistij licentia. Simul prohibiti tribuni ius prætorum & consulum: præripere aut vocare ex Italia cum quibus lege agi posset. Addidit. L. Piso designatus consul: ne quid intra domum pro potestate animaduertent: neue multâ ab ijs dictam quæstores ærarij in publicas tabulas ante quattuor menses referrent: medio temporis contradicere liceret. Deq; eo consules statuerent. Cohibita arctius & edilium potestas. statutumq; quantum curules. quantum plebei pignoris caperent. vel pœnæ irrogarent. Eo Heluidius priscus tribunus plebis: aduersus Obutonium sabinum ærarij quæstorem contentiones proprias exercuit. tanquam ius hastæ aduersus inopes inclementer auget. Dein princeps curam tabularum publicarum a quæstoribus ad præfectos transtulit. varie habita: ac sepe immutata eius rei forma. Nam Augustus permisit senatui deligere præfectos. dein ambitu suffragiorum suspecto: sorte ducebantur: ex numero prætorum qui præessent. Neq; id diu mansit: quia fors deerat ad parum idoneos. tunc Claudius quæstores rursum imposuit: ijsq; ne metu offensionum segnus cõsulerent: extra ordinem honores permisit. Sed deerat robur ætatis eum primum magistratum capebantibus. Igitur Nero præfectura perfunctos: & experientia pbatos delegit. Damnatus ijsdem consulibus Vipsanius Lenas ob Sardiniam puinciam auare habitam. Absolutus Cestus pculus repetundarum cedentibus accusatoribus. Clodius quirinalis: quod præfectus remigum qui Rauennæ haberent. velut infimam nationum Italiam luxuria seuiçiaq; afflictauisset: veneno damnatione anteuertit. Aminius Rebius ex primoribus peritia legum: & pecuniæ magnitudine: cruciatus egrè senectæ misso per venas sanguine effugit: haud creditus sufficere ad constantiam sumende mortis: ob libidines muliebriter itamis. At. L. Volusius egregia fama concessit. Cui tres & nonaginta anni spaciū viuēdi præcipueq; opes bonis artibus: in offensa tot imperatorum malicia fuit. Nerone secundo. L. Pisoni cõsulibus: pauca memoria digna euenere nisi cui libeat: laudandis fundamētis & trabibus: quis molē amphitheatri: apud campū martis Cæsar extruserat: volumina implere. cum ex dignitate populi romani repertū sit: res illustres annalibus: talia diurnis vrbis actis mandare. Ceterum coloniæ Capua atq; miceria: additis veteranis: firmatæ sunt. Plebeiq; congriarium quadrigeni nummi viritim dati & sestertium quadrigenties ærario illatum ē ad retinendam populi fidem. Vectigal quoq; quintæ & vicesimæ venalium mancipiorum remissum specie magisquam vi. quia cum venditor pēdere iuberet: i partem precij emptoribus accrescebat. Edixit Cæsar nequis magistratus: aut pcurator in prouincia obtineret spectaculum gladiatorum: aut ferarum: aut quid aliud ludicrum ederet. Nā ante non minus tali largitione: quam corripicndis pecunijs: subiectos affligebāt: dū quæ libidine deliquerant: ambitu propugnabāt. Factum & S. consultū vltioni iuxta & securitati vt si quis a suis seruis interfectus esset: ij quoq; qui testamento manumissi sub eodem tecto mansissent: inter seruos supplicia penderent. Reddit ordinis Lurii Varii cõsularis: auariciæ criminibus olim percussus. Et Pomponia græcina insignis

Plebei congriarium

*ma insignis femi
iustitias externe rea
strang ac didcom*

LIBER XLII
fœmina Plantio: qui ouans se de Britanniis rettulit: nupta: ac superstitionis externę reat:
mariti iudicio permiffa. Isq; prisco instituto propinquis coram. de capite fama; con
iugis cognouit. & in fontem nunciauit. Longa huic Pomponię atas. & continua trifti
cia fuit. Nam post Iuliam Drufi filiam dolo Messalinę interfectam: per quadraginta
annos. non cultu nisi lugubri: non animo nisi in cæsto egit. Idq; illi imperitante Clau
dio impune mox ad gloriã vertit. Idem annus plures reos habuit: quorum. P. cele
rem accusante Asia: quia absoluere nequibat Cęsar: traxit senecta donec mortem obi
ret. Nam celer interfecto vt memorauit Syllano proconsule: magnitudine sceleris cæ
tera flagitia obtegebat. Cossucianum capitonem cilices detulerant: maculosum fœ
dumq; & idem ius audacię in prouincia ratum: quod in vrbe exercuerat. Sed peruica
ci accusatione conflictatus: postremo defensionem omisit. ac lege repetundarum dā
natus est: Pro Eprio. Marcello a quo lycij res repetebant. eoufq; ambitus præualuit:
vt quidam accusatorum eius exilio multarent: tanquam in fonti periculum fecissent.
Nerone tertium consule simul init consulatum Valerius Messalla. cuius proauū ora
torem Coruinum: diuo Augusto ab auo Neronis: collegam in eo magistratu fuisse:
pauci iam senum meminerant: Sed nobili familię honor auctus est: oblati in singu
los annos quingenis sestertijs: quibus Messalla paupertatem innoxiam sustentaret.
Aurelio quoq; Cottę & Atherio Antonino annuam pecuniam statuit princeps: quã
uis per luxum habitas opes. dissipassent. Eius anni principio. mollibus adhuc initijs p
lata tum inter Parthos romanofq; de obtinenda Armenia: bellum acriter sumit. quia
nec Vologeses. sinebat fratrem Tyridatē dari a se regni expertē esse: aut alienę id po
tentię donum habere: & Corbulo dignum magnitudine populi romani rebat: parta
olim a Lucullo Pompeioq; recipere. Ad hæc Armenij ambigua fide vtraq; arma inui
tabant: situ terrar: similitudine mor. Parthis propiores: connubijsq; permixti: ac li
bertate ignota illuc magis ad seruitium inclinātes. Sed Corbuloni plus molis aduer
sus ignauiam militum quam contra perfidiam hostium erat. Quippe Syria transmo
ta legiones: pace longa segnes: munia romanor: ægerrime tollerabant. Satis constitit
fuisse in eo exercitu veteranos: qui non stationem: nō vigiliã inissent. Vallum fossam
q; quasi noua & mira. viferent. Sine galeis: sine lorice: nitidi & quæstuoſi: militia per
oppida expleta. Igitur dimissis quibus senecta aut valitudo aduersa erat: supplemen
tum petiuit. Et habitū per Gallaciam ac Cappadociam delectus. Adiectaq; ex Ger
mania legio cum æquitibus alarijs: & peditatu cohortiū. Retentusq; omnis exercitus
sub pellibus: quamuis hyeme sæua adeo vt obducta glaciē: nisi effossa humus: tento
rijs locum nō præberet. Ambusti multorum artus vi frigoris. & quidam inter excu
bias exanimati sunt. Annotatusq; miles: qui fascem lignorum gestabat ita præriguis
se manus: vt oneri adherentes: truncis brachijs reciderent. Ipse cultu leui: capite inte
cto: in agmine in laboribus: frequens adesse. Laudem strenuis: solacium in validis: ex
emplum omnibus ostendere. Dehinc quia duriciã cæli militiæq; multi abnuebant:
deserebantq;: remedium seueritate quęsitum est. Nec enim vt. in alijs exercitibus pri
mum alterumq; delictum venia proſequebatur. sed qui signa reliquerat: statim capite
pœnas luebat. Idq; vsu salubre: & misericordia melius apparuit. Quippe pauciores
illa castra deseruere: quam ea in quibus ignoscebatur. Interim Corbulo legionibus in
tra castra habitis: donec ver adoleſceret: dispositisq; per idoneos locos cohortibus au
xiliarijs: ne pugnam priores adirent: prædicat. Curam præſidiorum Pactio Orphito
primipili honore perfuncto: mandat. Is quanquam incautos barbaros. & bene geren

de rei casum offerri scripserat: tenere se munimentis: & maiores copias opperiri iubetur. Sed rupto imperio: postquam pauce proximis castellis turmæ aduenerant: pugnamq; imperitia polcebant: congressus cum hoste fuditur. Et damno eius exterriti qui subsidium ferre debuerant: sua quisq; i castra trepida fuga redire. Quod grauius Corbulo accepit: Increpitumq; Pactium: & præfectos: militesq; tēdere omnes extra vallum iussit. Inq; ea cōtumelia detenti: nec nisi precibus vniuersi exercitus exoluti sunt. At Tyridates super proprias clientelas: ope Vologesi fratris adiutus: non furtim iam: sed palam bello inuenire Armeniam: quosq; fidos nobis rebatur depopulari: & si copix contra ducerentur: eludere. huc quoq; & illuc volitans: plura fama quam pugna: exterrere. Igitur Corbulo quæsito diu prælio. frustra habitus. & exemplo hostium circumferre bellum coactus: dispartit vires. vt legati præfectiq; diuersos locos pariter inuaderent. Simul Regem Antiochum monet: proximas sibi præfecturas petere. Nam Pharasmanes. interfecto filio Rhadamisto: quasi proditore suo: quo fidem in nos testaretur: vetus aduersus Armenios odium promptius exercebat. Tūc quoq; primum illecti Isichi: gens ante alias socia romanis: auia Armeniæ incurauit. Ita consilia Tyridati in contrarium vertebantur. Mittebatq; oratores: qui suo Parthorumq; nomine: exposularēt: cur datis nuper obsidibus: redintegrataq; amicitia: quæ nouis quoq; beneficijs locum aperiret: vetere Armeniæ possessione depelleretur. Ideo nundum ipsum Vologesem commotum: quia causa quam ui agere mallet. Sin perstaretur in bello: non defore Arfacidis virtutem fortunamq; sepius clade romana expertam. Ad ea Corbulo: satis comperto. Vologesem defectione Hyrcaniæ attineri: suadet Tyridati precibus Cæsarem aggredi. Possē illi regnum stabile: & res incruentitas contingere: si omiſsa spe longinqua & fera: præsentem potioſemq; sequeretur. Placitum dehinc: quia commeatibus inuicem nuncijs: nihil in summa pacis proficiebat: colloquio ipsorū tempus locumq; destinari. Mille equitum præsidium Tyridates affore sibi dicebat: quantū Corbuloni cuiusq; generis militum assisteret: non statueredum positis loriceis & galeis: in faciem pacis veniret. Cuicumq; mortalium: nedū veteri: & puido duci. barbaræ astutiæ patuissent. Ideo arctum inde numerū finiri: & hinc maiorem afferri: vt dolus patraret. Nam equiti sagittarū vsu exercito: si detecta corpora obijcerent: nihil pfuturam multitudinem. Dissimulato tñ intellectu: rectius de ijs: quæ in publicum consulere: totis exercitibus coram dissertaturos respondit. Locumq; delegit: cuius pars altera colles erant clementer assurgentes: accipiendis pedatum ordinibus: pars in planiciem porrigebat: ad explicandas equitum turmas: dieq; pacto: prior Corbulo socias cohortes & auxilia regū pro cornibus medio sextā legionem cōstituit. Cui accita per noctē alijs ex castris: tria milia tertianorū permiscuerat: vna cum aquila: quasi eadem legio spectaretur. Tyridates vergente iam die pculastit: vnde videri magis quā audiri possēt. Ita sine cōgressu dux romanus abscedere militem sua quemque in castra iubet. Rex siue fraudem suspectans: quia plura simul in loca ibatur: siue vt ommeatus nostros pontico mari: & Traperunte oppido aduentantes interciperet: propere discedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit: quia per montes ducebantur præsijs nostris infessos: & Corbulo: ne irritum bellum traheret: vtq; Armenios: ad sua defendenda cogeret excindere parat castella. sibi que quod validissimum in ea præfectura: cognomento vallandū: sumit. Minora Cornelio Flacco legato & Isteo capitoni. castrorum præfecto mandat. Tum circumspectis munimentis: & quæ expugnationi idonea: prouisis: hortatur milites: vt hostem vagum:

*Pugna imperitia p**Tria milia Tertianorū*

LIBER XIII
neq; paci aut proelio paratum: sed perfidiam & ignauiam fuga confitentem: exuere
sedibus. gloriaq; pariter & prædæ consulere. Tum quadripartito exercitu: hos in
testudinem conglobatos: subruendo vallo inducit. alios scalas mœnibus admouere:
multos tormentis facces: & hastas incutere iubet. Libratoribus funditoribusq; attribu
tus locus: vnde eminus glandes torquerent: ne qua pars subsidium laborantibus fer
ret: pari vndiq; motu. Tantus inde ardor certantis exercitus fuit: vt intra tertiam diei
partem: nudati propugnatoribus muri: obijces portarum subuersi: capta ascensu mu
nimenta: omnesq; puberes trucidati sint: nullo milite amisso: paucis admodum vul
neratis. & imbelles vulgus sub corona venundatum. reliqua præda victoribus cessit. Pa
ri fortuna legatus: ac præfectus vsi sunt. tribusq; vna die castellis expugnatis: cætera
terrore: & alia sponte incolarum: in deditioem veniebant. Vnde orta fiducia caput
gentis Artaxata aggrediendi. Nec tamen pximo itinere ductæ legiones. quæ si am
nem Araxem: qui mœnia alluit: ponte transgrederentur: sub ictum dabant. procul &
latioribus vadis transire. At Tyridates pudore & metu: ne si concessisset obsidioni:
nihil opis in ipso videretur: si phiberet impeditis locis seq; & equestres copias illiga
ret: statuit postremo ostendere aciem. Et dato die. proelium incipere: vel simulatione
fugæ: locum fraudi parare. Igitur repente agmen romanum circumfundit: non ignaro
duce nostro: qui viæ pariter & pugna composuerat exercitum. Latere dextro tertia le
gio: sinistro sexta infedebat: medijs decumanorum delectis: recepta inter ordines im
pedimenta. & tergum mille equites tuebant: quibus iusserat: vt instantibus cominus
resisterent: refugos nõ sequerent. In cornibus pedes sagittarius: & cætera manus equi
tum ibat. Productione cornu in sinistro per ima collium: vt si hostis intrauisset: fron
te simul & sinu exciperet. Assaultare ex diuerso. Tyridates: non vsq; ad iactum teli: sed
tū minitans. tum specie trepidantis: si laxare ordines & diuersos confectari posset. vbi
nihil temeritate solutum: nec amplius: quam decurio equitum audentius pgressus: &
sagittis confixus: cæteros ad obsequium: exemplo firmauerat: ppinquis iam tenebris
abscessit. Et Corbulo castra in loco metatus: an expeditis legionibus: nocte Artaxata
pergeret: obsidioneq; circūdaret agitauit: cōcessisse illuc Tyridatem ratus. Dein post
quam exploratores attulere longinquum regis iter: & Medi an Albani peterent. in
certum: lucem opperit. præmissaq; leuis armatura: quæ muros interim ambiret: op
pugnationemq; eminus inciperet. Sed oppidani portis sponte patefactis: se suaq; ro
manis permiscere. quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis immissus. deletaq; & solo
æquata sunt. quia nec teneri sine valido præsidio: ob magnitudinem mœnium: nec id
nobis viriū erat: quod firmando præsidio: & capessendo bello diuideretur. Vel si inte
gra & incustodita relinqueretur: nulla in eo utilitas aut gloria quod capta esset. Adij
citur miraculū velut numine oblatum. Nam cū cta extra tecta hactenus sole illustra
fuere qd̄ repente mœnibus cingebat: ita atra nube coopertum fulguribusq; discretū
est vt quasi ifensantibus deis: exitio tradi crederet. Ob hæc cōsultatus imperator Ne
ro. & senatus consulto supplicatiōes habitæ. statueq; & arcus & cōtinui cōsulatus pri
cipi. Vtq; inter festos referretur dies quo: patrata victoria quo nunciata quo relatum
de ea esset. Aliaq; i candē formam decernuntur: adeo modum egressa: vt. C. Cassius
de cæteris honoribus assensus: si pro benignitate fortunæ dijs grates agerentur ne toy
tum quidem annum supplicationibus sufficere disseruerit eoq; oportere diuidi sacros
& negotiosos dies: qs diuina colerent & humana non impedirent. Varijs deinde casu
bus iactatus: & multorum odia meritis reus aut tamē sine inuidia Senecæ damnat

Is fuit. P. Suillius imperitâte Claudio: terribilis ac venalis: & mutatione temporum:
 non quantum inimici cuperent demissus. quiq; se nocentem videri: quam supplicem
 mallet: Eius opprimendi gratia repetitum credebatur. Senatus consultum poenâq; Cin-
 cia legis: aduersus eos qui pretio causas orauissent: Nec Suillius questu aut exprobra-
 tione abstinebat præter ferociam animi extrema senecta liber: & Senecam increpans:
 infensum amicis Claudij: sub quo iustissimum exilium pertulisset. Simul studijs iner-
 tibus: & iuuenem imperitiæ suctum: inuidere ijs qui viuadam & incorruptam eloquē-
 tiam tuendis ciuibus exercerent. Se quæstorem germanici: illum domus eius adulter-
 rum fuisse. an grauius estimandum sponte litigatoris: præmium honestæ operæ asse-
 qui: quam corrumpere cubicula principum sceminarum: qua sapientia quibus philo-
 sophorum præceptis: intra quadricennium regiae amicitia: ter milies sestertium para-
 uisset: Romæ testamenta & orbos: velut indagine eius capi. Italiam & prouincias im-
 menso fœnore hauriri. At sibi labore quæsitam: & modicam pecuniam esse. crimen
 periculum omnia potius toleratur: q̄ veterem ac olim partam dignationem subita
 felicitati submittere. Nec deerant qui hæc iisdem verbis aut versa indeterius: Senecæ
 deferrent. Repertiq; accusatores. direptos socios. cum Suillius prouinciam Asiã re-
 geret: ac publicæ pecuniæ peculatum detulere. Mox quia inquisitionem annuam im-
 petrauerat: breuius visum: suburbana crimina incipi: quorum obuij testes erāt. Li acer-
 bitate accusationis. Q. Pomponium ad necessitatem belli ciuili detrusum: Iuliã Dru-
 si filiam Sabinamq; Poppeiam ad mortem actas: & Valerium Asiaticum. Lusium
 Saturninum: Cornelium Lupum circumuentos. Iam equitum romanorum agmina
 damnata: omnemq; Claudij scruiciam Suillio obiecerant. Ille nihil ex his sponte su-
 scepium: sed principi paruissè defendebat. donec eam orationem Cæsar cohibuit: com-
 pertum sibi referens ex commentarijs patris sui: nullã cuiusq; accusationem ab eo coa-
 ctam. Tum iussa Messalinæ prætendi. & labare defensio. Cur enim neminem alium ele-
 ctum: qui seuenti ipudicæ vocem præberet: puniendos regis atrociū ministros: vbi pre-
 tia scelex adepti: scelera ipsa alijs delegent. Igit adēpta bonorū parte: nam filio & ne-
 pti pars concedebat: eximebanturq; et quæ testamento matris: aut auī acceperant: in
 insulas. baleares. pellit: non ipso discrimine: non post damnationem fractus animo. Fe-
 rebaturq; copiosa & molli vita: secretum illud tolerauisse. filium eius Nerulinū aggres-
 sis accusatoribus: per inuidiam patris: & crimina repetundarū: intercessit princeps: tan-
 quam satis expleta vltione. Per idem tempus Octavius sagitta: plebei tribunus: potē-
 mulieris nupte amore vecors: ingentibus donis adulterium: & mox vt omitteret ma-
 ritum emercat: suum matrimonium pmittens: ac nuptias eius pactus. Sed vbi muli-
 er vacua fuit: neçtere moras: aduersam patris voluntatem causari. repertaq; speditio-
 nis coniugis: pmissa exuere. Octavius contra mō conqueri. mō minitari: famā pditā
 pecuniã exhaustā obtestans. deniq; salutē q̄ sola relicta esset: arbitrio eius permittens.
 Ac postquam spernebat: noctem vnam ad solatium poscit: qua delinitus. modum in-
 posterū adhiberet. Statuitur nox. Et pontia conscie ancillæ custodiam cubiculi man-
 dat. Ille vno cū liberto ferrum veste occultū infert. Tum vt assollet in amore: & ira iur-
 gia: preces: exprobratio: satisfactio: & pars tenebrarū: libidine seposita & questu incen-
 sus: nihil metuentē ferro. transuerberat. & accurrentem ancillā vulnere absterret: cubi-
 culoq; prumpit. Postera die manifesta cedes. haud ambiguus percursor. quippe māsi-
 tasse vna cōuincebat. Sed libertus suū illud facinus pfiteri se patroni iurias vltū esse.
 Comoueratq; quosdā magnitudine exēpli. donec ancilla ex vulnere resecta: vix ape-

Seneca sub cla-
 iustissim exiliū ptn
 forebat.

Cornelium Lupum

Horrendū fac-
 toris.

Andacissim
 absolutor

facimus in Po

velata ovis parve
bat: ne sanaret aspe

uius corpore cele
stium illecebris.
pons in corbe cet
ui nunc p'tia nulli
stiat a moerib?

ruit: postulatufq; apud consules a patre interfecte: postq; tribunatu abierat: sententia patrum: & lege Cornelia de sicarijs condemnat. Non minus insignis eo anno impudicia: maioru reip. malor; initium fecit. Erat in ciuitate Sabina Poppea. T. Ollio patre genita: sed nomen aui materni sumpserat. illustri memoria Poppei Sabini consulari & triumphali decore prefulgentis. Nam Ollium honoribus nondum functum amicitia Sciam peruertit. Huic mulieri cuncta alia fuere: preter honestum animum. Quippe mater eius etatis sue feminas pulchritudine supergressa: gloria pariter & formam dederat. Opes claritudini generis sufficiebant. Sermo comis. nec absurdum ingenium modestiam preferre: & lasciuia uti. Rarus in publicum egressus. Idq; velata parte oris: ne satiar et aspectum. vel quia sic decebat. Fame nunq; pepercit: maritos & adulteros non distinguens. neq; affectui suo aut alieno obnoxia. Vnde utilitas ostendit: illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispi equitis romani: ex quo filium genuerat: Otho pellexit iuuenta ac luxu. Et quia flagrantissimus in amicitia Neronis habebat: nec mora quin adulterio matrimonium iungeret. Otho siue amore incautus: laudare formam elegantiamq; vxoris apud principem siue ut accenderet: ac si eadem femina potirent: id quoq; vinculum potentiam ei adijceret. Sepe auditus est consurgens e conuiuio Cesaris: se ire ad illam. ibi concessam dictitans nobilitatem pulchritudinem: vota omnium & gaudia felicium. His atq; talibus irritamentis: non longa contatio interponit: sed accepto aditu: Poppea primum per blandimenta & artes valescere. Imparem cupidini se & forma Neronis captam simulans. mox acriter iam principis amore: ad superbiam vertens: si ultra vnam alteramq; noctem attineret: nuptam esse se dictitans: nec posse matrimonium amittere: deuinctam Othoni per genus vitae: quod nemo adaequaret. Illum animo & cultu magnificum: Ibi se summa fortuna dignam visere. At Neronem pellice ancilla & assuetudine Actes deuinctum: nil e contubernio seruili: nisi abiectum & sordidum traxisse. Deijcitur familiaritate sueta: post congressu & comitatu Otho: & ad postremum: ne in vrbe aemulatus ageret: prouincia Luitania praeficitur. Vbi usque ad ciuilia arma. non ex priore infamia: sed integre sanitateque egit: procax oculi: & potestatis temperantior. Haecenus Nero flagitijs & sceleribus velamenta quaesiuit. Suspectabat maxime Cornelium Syllam: focors ingenium eius in contrarium trahens: callidumq; & simulatorem interpretando quem metum. Graptus ex libertis Cesaris: vsu & senecta a Tyberio vsque domum principum edoctus: tali mendacio intendit. Pons miluius in eo tempore celebris nocturnis illecebris erat. Ventitabatq; illuc Nero: quo solutius urbem extra lasciuiret. Igitur regredienti per viam flaminiam compositas insidias: fatoq; euitaras. quoniam diuerso itinere salustianos in hortos remeauerit: auctoremq; eius doli Syllam ementit: quia forte redeuntibus ministris principis: quidam per iuuenilem licentiam que tunc passim exercebatur: inanem metum fecerant. Neque seruorum quisq; neque clientium Syllam agnitus. maxime despecta & nullius ausu capax: natura eius a crimine abhorrebat: Perinde tamen quasi conuictus esset: cedere patriam: & Massiliensium moenibus coerceri iubet. Isdem consulibus audite puteolanorum legationes: quas diuersas senatorius ordo plebsq; ad senatum miserant. Illi vim multitudinis: hi magistratuum & primi cuiusque auariciam increpantes. Cumq; seditio ad saxa & minas ignium progressa. necem & arma perliceret. C. Cassius adhibendo remedio delectus. quia seueritatem eius non tolerabant: precante ipso: ad scribonios fratres ea cura transfertur: data cohorte praetoria: cuius terrore & paucorum supplicio: redijt oppidanis concordia.

LIBER. XIII.

Non referrem vulgatissimum senatus consultum: quo ciuitati Syracusanorū egredi
 numq; edendis gladiatoribus finitum: permittebatur. nisi Petus Thrasea contradi-
 xisset: præbuissetq; materiam obrectatoribus arguendæ sententiæ. Cur. n. si rempu-
 egere libertate senatoria crederet: tam leuia confectaretur: quin de bello aut pace. de
 vectigalibus & legibus: quibusq; alijs romana continentur: suadere dissuadere licere
 patribus: quotiens ius dicendæ sententiæ accepissent: quæ vellent expromere: relatio-
 nemq; in ea postulare. An solum emendatiōe dignum: ne Syraculis spectacula lar-
 gius ederentur: Cætera per omnes imperij partes perinde egregia: quam si nō Nero:
 sed Thrasea regimen eorū teneret. Quæ si summa dissimulatione trāsmitterētur: quā
 to magis inanibus abstinedum? Thrasea contra: rationē poscētibus amicis: non præ-
 sentium ignaræ respondebat: eiusmodi consulta corrigere: sed patrum honori dare: vt
 manifestū fieret: magnarum rerū curam: non dissimulatuos: qui animū etiam leuissi-
 mis aduerterent. Eodē anno crebris populi flagitationibus: imodestiam publicanorū
 arguentis dubitauit Nero an cuncta vectigalia omitti iuberet: Idq; pulcherrimū do-
 num generi mortalium daret. Sed impetū eius: multum prius laudata magnitudine
 animi: attinuerē senatores: dissolutionē Imperij docendo: si fructus quibus resp. susti-
 neretur: diminuerētur. Quippe sublatis portorijs: sequēs vt tributorū abolitio expo-
 stularetur. Plærāsque vectigalium societates: a cōsulis & tribunis plebis constitutas
 acri etiam populi Romani libertate. Reliqua mox ita prouisa: vt ratio quaestū & ne-
 cessitas irrogatiōum inter se cōgruerent: Temperandas plane publicanorū cupidines
 ne per tot annos sine querela tollerata: nouis acerbitatibus ad inuidiā verterent. Ergo
 edixit princeps vt leges cuiusq; publici occulte ad id tēpus: proscriberent: omissas pe-
 titiones nō vltra annum resumerēt. Romæ prætor per puincias. qui pro prætore aut
 cōsule essent: iura aduersus publicanos extra ordinē redderent. Militibus immunitas
 seruaret: nisi in ijs quæ veno exercerēt: aliaq; admodū æqua q̄ breui seruata: dein fru-
 stra habita sunt. Manet tñ abolitio quadragesimæ quinquagesimæq; & quæ alia ex au-
 ctionibus illicitis: nomina publicani inuenerāt. Temperata apud transmarinas pro-
 uincias frumenti subuectio. Et ne cēsis negociatorū naues ascriberētur: tributumq;
 pro illis penderēt constitutum. Reos ex puincia affrica: qui procōsulare imperium
 illic habuerunt: Sulpicium Camerinum: & Pomponium Siluanum: absoluit cæsar.
 Camerinum aduersus priuatos & paucos: seuiçiæ magis quam captarum pecuniarū
 crimina obijcientes Siluanum magna vis accusatorum circumsteterat. poscebatque
 tempus euocandorum testium. Reus illico defendi postulabat. Valuitq; pecuniosa
 orbitate & senectæ: quam vltra eorū vitam produxit. quorū ambitu euaserat. Quierat
 ad id tempus res in Germania fuerant: ingenio ducum: qui peruulgatis triumphis in
 signibus: maius ex eo decus sperabant: si pacē continuauissent. Paulinus Pōpeius. L.
 Vetus ea tempestate exercitui præerant. Ne tñ segnem militem attinerent: ille inchoa-
 tum ante tres & sexaginta annos a Druso aggerem coercendo rheno: absoluit: Ve-
 tus Mosellamq; atq; Ararim facta inter vtrunq; fossa cōnectere parabat: vt copiæ per
 mare: dein rhodano & arare subuectæ: per eam fossam: mox fluuio Mossella: in rhe-
 num: ex in oceanum decurrerēt. Sublatisq; itinerū difficultatibus: nauigabilia inter se
 occidentis septētrionisq; littora fierēt. Inuidit operi Helius gracilis Belgicæ legatus:
 deterrēdo verere: ne legiones alienæ puinciæ iſferret. in studiaq; galliarū affectaret. For-
 midolosū id Impatori dictitās: quo plerūq; phibent conatū honesti. Ceteræ cōtinuo
 exercitiū ocio fama icessit: ereptū ius legatis ducēdi in hostē. Eoq; phrysiū iuuentutē

Nero vultit om
 cuncta vectigalia

Magnificentia Ne
 te ex metu

Abolita ē ab Nero
 quinquagesimæ quinquagesimæ
 publicani inuenerat.

salibus aut paludibus: imbellum ætatem per lacus adiuuere ripæ: agrosq; vacuos:
& militum vsui sepositos: infedere: auctore Verrito: & Malorige qui nationē eam re-
gebant: in qua tum Germani regnabant. Iamq; fixerant domos: semina aruis intule-
rant: atq; patriū solum exercebāt: cū dubius auitus: accepta a Paulino prouincia: mi-
nitando vim romanā: nisi abscederent phrysi: veteres in locos: aut nouam sedē a Cæ-
sare impetrarent: perpulit Verritum & Malorigē preces suscipere. profectiq; romā:
dum alijs curis intentum Neronem opperiant inter ea quæ Barbaris ostentantur: in-
trauere Pompeij theatrū: quo magnitudinem populi viserent. Illic per o:ium. neq; n.
Iudicris ignari oblectabantur: dū confessum caueæ: discrimina ordinum: quis eques:
vbi senatus percunctatur: aduertere quosdā cultu externo in sedibus senatorū: & qui
nam foret rogantes: postq̄ audiuerāt: earū gentium legatis in honoris datū: quæ vir-
tute & amicitia romana præcellerent: nullos mortaliū armis aut fidei ante germanos
esse exclamāt: digrediūturq; & inter patres confidunt. quod comiter a visentibus exce-
ptum: quasi impetus antiqui: & bona æmulatione Nero ciuitate romana ambos dona-
uit. phrysiōs decedere agris iussit. atq; illis aspernātibus: auxiliariis æques repente im-
missus: necessitatem attulit captis cæsisue qui peruicacius resisterāt. Eosdē agros An-
sybarij occupauere: validior gens nō modo sua copia sed adiacētium populorū misera-
tiōe. quia pulsi a Chaucis & sedis inopes: tutum exiliū orabāt. Aderatq; ijs clarus per
illas gentes: & nobis quoq; fidus: nomine Boiocalus: vinctum se rebellionē cherusca:
iussu Arminij referēs. Mox Tyberio & Germanico ducibus: stipendia meruisse: qui
quaginta annorum obsequio. Id quoq; adiungere: q; gentem suam ditioni nostræ sub-
ijceret. Quotam partem campi iacere: inquam pecora & armenta militum aliquan-
do transmitterentur: Seruarent sane receptos gregibus inter hominum famam. mo-
do ne vastitatem: & solitudinem mallent. q̄ amicos populos Chamanorum quon-
dam ea arua: mox Tubantum: & post Vlippiorū fuisse. Sicut cælum dijs: ita terras
generi mortalium datas. quæ sint vacuæ: eas publicas esse. Solem inde respiciēs: & cæ-
tera sydera vocans: quasi coram interrogabat: vellent ne contueri inane solum? poti-
us mare superfunderent: aduersus terrarum ereptores. Et cōmotus his auitus: patie-
da meliorum imperia. Id dijs quos implorarent placitum: vt arbitrium pœnes roma-
nos maneret. quid darent: quid adimerent: neq; alios iudices q̄ se ipsos paterentur.
Hęc in publicum Ansybarijs respondit. Ipsi Boiocalo ob memoriā amicitie datæ
agros quod ille vt prodicionis pretium aspernatus: addidit deesse nobis terra viuā in
qua moriamur nō potest atq; ita infensus vtrinq; animis discessum. Illi Bructeros Te-
neros: vltiores etiam nationes sociasq; bello vocabāt. Auitus scripto ad Curtiliū
mantiam superioris exercitus legatum: vt rhenum transgressus: arma a tergo osten-
deret. Ipse legiones in agrum Teneterum induxit: excidium minitans: nisi causam su-
am dissociarent. Igit̄ assistentibus his: pari mœtu exterritis. Bructeris: & ceteris quo-
q; aliena pericula deferentibus sola Ansybariorum gens retro ad Vlippios & Tuban-
tes concessit: quorum terris exacti: cum Catthos: dein cheruscos petissent: errore lon-
go: hospites: egeni: hostes in alieno quod iuuentutis erat: cæduntur. Imbellis ætas in
prædam diuisa est. Eadem ætate inter hermunduros Catthosque certatum magno
prelio: dum flumen gignendo sale fecundum: & conterminum: vi trahunt super li-
bidine cuncta armis agendi religione infita: eos maxime locos p̄pinquare cælo preces
que mortalium: a deis nusquam propius audiri. Inde indulgentia numinum illo in
amne illisque filiis salem prouenire: non vt alias apud gentes eluuiæ maris arescente

inter ea que barba
ostentantur: vsu
rei Theatru.

audax legatorum
amic: plenus fide in
uro.

vnda: sed super arentem arborū struem fusa ex contrarijs inter se elementis: igne atq; aquis concreta. Sed bellum hermūduris prosperū. Catthis exitio fuit quia victores diuersam aciē marti ac mercurio sacrauere quo voto: equi: viri: cuncta victa: occidioni dantur. Et minæ quidē hostiles in ipsos vertebant. Sed ciuitas Iuhonum socia nobis malo improviso afflictā est. Nam ignes terra editi. villas: arua: vicos: passim corripiebant. ferebāturq; in ipsa conditā nuper Colonia mœnia: neq; extingui poterant: nō si hymbres caderent: nō si fluuiatibus aquis aut quo alio humore niteretur: donec inopia remedij: & ira cladis: agrestes quidā eminus saxa iacere: dein residētibus flāmis p̄pius suggesti. ictu fustium: alijsq; verberibus: vt feras absterrebant. Postremo tegmina corpori direpta: iniiciūt: quanto magis profana: & vsu viliori poluta: tātō magis oppressura ignes. Eodē anno ruminalem arborē in comitio quæ super octingētos & quadragita ante ānos Remi Romuliq; infantia texerat: mortuis ramalibus & arescēte trunco deminutā prodigij loco habitum est: donec in nouos fœtus reuiuiferat.

Sal gigni super arenam
cum Struon.

Arbor ruminalis
rat infantiam
h et Remi fuit in
supra. 840. mos.

Finis Tertijdecimi Libri.

CORNELII TACITI ACTIONVM DIVRNALIVM HISTORIAE
AVGVSTAE LIBER. XIII. INCIPIT.

Aio Vipsano Fonteio consulibus diu meditatū scelus: nō vltra Nero distulit. vetustate imperij coalita audacia: & flagrantior in dies amore Poppeæ quæ sibi matrimonium & dissidiū Octauiā i columi Agrippina: haud sperans crebris criminatiōibus: aliqñ per facetias incusaret principē: & pupillū vocaret: qui iussis alienis obnoxius non modo imperij: sed libertatis etiam indigeret. Cur enim differri nuptias suas: formā. s. displicere: & triūphales auos: an fœcunditatem. & vege animū timeri: ne vxor saltem iniurias patrum iram populi aduersus superbiam auarici amq; matris aperiebat: Quod si nurū Agrippina non nisi filio infestam ferre posset: Reddatur ipsa Othonis coniugio. iturā quoquo terrarū. vbi audiret potius contumelias iperatoris quā viferet periculis eius imixta. hæc atq; talia lachrymis: & arte adulteræ penetrantia. nemo phibeat cupientibus cunctis infringi matris potentiam: & credēte nullo: vsq; ad cædē eius duratura filij odia. Tradit Cluius: ardore retinendæ Agrippinā potentia: eousq; prouectā: vt medio diei cum id temporis Nero per vinū & epulas incalesceret: offerret se sæpius temulento: cōptam: & incesto paratam. Iaq; lasciuia oscula prænuncias flagitijs blandicias annotātibus proximis: Senecā contra muliebres illecebras: subsidiū a fœmina petiuisse. Immissamq; acten libertam: quæ si mul suo periculo: & infamia Neronis anxia: deferret: peruulgatū esse incestum gloriante ante matre: nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius rusticus non Agrippinæ: sed Neroni cupitū id memorat. eiusdemq; libertæ astu dissectum. Sed q̄ Cluius eadē cæteri quoq; auctores prodidere. Et fama huc inclināt: seu cōceperit aio tm̄ immanitatis Agrippina: seu credibilior nouæ libidinis meditatio in ea visā ē: quæ puellaribus annis stuprum cū lepido spe dominationis admiserat. Pari cupidine vsq; ad libita pallantis prouoluta. & exercita ad omne flagitium patruī nuptijs. Igit̄ Nero vitare secretos eius cōgressus abscedētem in hortos aut tusculanum: vel anciam agrum laudare quod ocium lacefferet. Postremo vbicunq; haberet: prægrauē ratus

Vetustate imperij
audacia.

ociosa mulieris pot

Tradit Cluius

Agrippina Neroni
filio temulento com
parabat incestum

Tradit Fabius rus

interficere constituit: hactenus consultans: veneno, an ferro vel qua alia vi. Placuitque primo venenum. Sed inter epulas principis, si daretur: referri ad casum non poterat: tali iam Britannici Exitio. Et ministros tentare arduum videbatur mulieris usu scelestis: aduersus insidias intentæ atque ipsa presumendo remedia munierat corpus. Ferrum & cædes quoniam modo occultaretur nemo reperiebat: & nequis illi tanto facinori delictus: iussa sperneret: metuebat. Obtulit ingenium Anicetus libertus: classis apud Misenum præfectus: & puericiæ Neronis educator: ac mutuis odijs Agrippinæ inuisus. Ergo nauem posse componi docet, cuius pars ipso in mari per artem soluta, effunderet ignaram. Nihil tam capax fortuitoꝝ quam mare: & si naufragio intercepta sit: quem adeo iniquum: vt sceleri assignet: quod venti & fluctus deliquerint? Ad ditum principem defunctæ templum, & aras & cætera ostentandæ pietati. Placuit solertia tempore etiam adiuta: quoniam quinquatruum festos dies apud Baias frequetabat. Illuc matrem elicit: ferendas parentum iracundias: & placandum animum dictitans: quo rumorem recõciliationis efficeret. Acciperetque Agrippinam: facili foeminarum credulitate ad gaudia venientem. Dehinc obuius in littora nam Antio aduentabat excipit manu: & complexu ducitque Baulos: Id velle nomen est quæ promotorium misenum inter: & baianum lacum flexo mari alluitur. Stabat inter alias: nauis ornatio: tam id quoque honori matri daretur. Quippe sueuerat triremi: & classarioꝝ remigio vehi. Actum inuisitata ad epulas erat: vt occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit extitisse proditorum & Agrippinam auditis insidijs an crederet ambigua gestamine fellæ Baias peruectam. Ibi blandimentum subleuauit metum. Comiter excepta: superque ipsum collocata. Nam pluribus sermonibus modo familiaritate iuuenili Nero: & rursus adductus quasi serua cõsociaret: tracto in locum conuictu: prosequitur abeunte arctius oculis & pectori hærens. siue explenda simulatioe: seu periturae matris supremus aspectus. quauis ferrum animum retinebat. Noctem sideribus illustrem: & placido mari quietam quasi cõuincendum ad scelus: dii præbuere. Nec multum erat progressa nauis: duobus e numero familiarium Agrippinam comitantibus, ex quibus crepereius gallus haud procul gubernaculis adstabat. Aceronia super pedes cubitatis relictis poenitentiam filij: & recuperatam matris gratiam per gaudium memorabat: cum dato signo ruere tectum loci multo plumbo graue: pressusque Crepereius: & statim exanimatus est Agrippina & Aceronia eminentibus tecti parietibus forte validioribus quauis oneri cæderent: pro tecta sunt. nec dissolutio nauigij sequebat turbatis omnibus: & quod plerique ignari etiam conscios impediebant. Iussum dehinc remigibus: ratem unum in latus inclinare, atque ita nauem submergere. Sed neque ipsis proptus in rem subitam consensus: & alij contranites dedere facultatem lenioris in mare iactus. Verum Aceronia imprudens: dum se Agrippinam esse & vt subueniret matri principis clamitat: contis & remis & quæ fors obtulerat. naualibus telis cõficitur. Agrippina filis: eoque minus agnita: unum tantum vulnus humero excepit. Nando deinde occursum lenunculoꝝ lucrinum in lacum vectam. Villæ suæ inferunt. Illic reputans ideo se fallacibus litteris accitam: & honore præcipuo habitam. quæque littus iuxta: non ventis acta: non saxis impulsæ nauis: summa sui partes veluti terrestre machinamentum concidisset: obseruans etiam Aceroniæ necem: simul suum vulnus aspiciens: solum insidiarum remedium esse: si non intelligerentur. Misitque libertum Agerinum: qui nunciaret filio benignitate deum: & fortuna eius euasisse grauem casum. Orare vt quis periculo matris exterritus visendi curam differret. Sibi ad præsens quiete opus, Atque interim securitate simulata: medi-

ppina corpus in mare
contra venena

tam capax fortu
q̄ mare.

foeminae credu
gaudia venientiu

atq̄ ferreū

ultra hoc e cimbria

camina vulneri & fomenta corpori adhibet. Testamentum Aeroniæ requiri: bonaq;
 obfignari iubet. Id tm̄ non per simulationem. At Neroni nūcios patrati facinoris op
 perienti affertur euasiffe ictu leui faucium. Et hactenus addito discrimine ne auctor
 dubitaretur: tum pauore exanimis: & iam iamq; affore obtestans vindictæ properā:
 siue scrucia armaret: vel militē accenderet: siue ad senatum & populum peruaderet:
 naufragium: & vulnus & interfectos amicos obijciendo: quod cōtra subsidium sibi:
 nisi quid Burrus & Seneca expergiscerentur: quos statim acciuerat: incertū an & an
 te ignaros: Igitur longū vtriusq; silentium ne irriti dissuaderent: & eo descensum cre
 debant: vt nisi praueniretur Agrippina: pereundū Neroni esset: post Seneca hacte
 nus promptior respicere Burrum: ac si scitaretur: an militi imperanda cædes esset. Il
 le prætorianos toti Casaræ domui obstrictos: & memores Germanici. nihil aduersus
 progeniem eius atrox aufuros respōdit. Perpetraret Anicetus promissa: qui nihil cū
 ctatus: poscit sūmam sceleris. Ad illam vocem Nero illos inuidiæ dari imperiū: au
 ctoremq; tanti muneris libertum profitetur. Iret propere: duceretq; promptissimos
 ad iussa. Ipse audito venisse: missu Agrippinæ: nunciū Agerinum scenam vltro crimi
 nis parat: gladiumq; dum mandata perfert: abijcit inter pedes eius: tum quasi depræ
 henso vincla iniici iubet: vt exitium principis molitam matrem: & pudore depræhen
 si sceleris sponte mortem sumpsisse confingeret. Interim vulgato Agrippinæ pericu
 lo: quasi casu euenisset: vt quisq; acceperat: decurrere ad littus. Hi molium obiectus:
 hi proximas scaphas scandere. Alij quantum corpus sinebat: vadere in mare. quidam
 manus protendere questibus: vocis clamore diuersa rogantium: aut incerta respon
 dentium: omnis ora compleri. Affluere ingens multitudo cum luminibus. atq; vbi i
 columen esse pernotuit: vt ad gratandum sese expedire: donec aspectu armati & mini
 tantis agminis disiecti sunt. Anicetus villam statione circumdat. refractaq; ianua: ob
 uios feruorū obripit: donec ad fores cubiculi veniret: cui pauci adstabant: cæteris ter
 rore irrupentium exterritis. Cubiculo modicum lumen inerat: & ancillarum vna:
 magis ac magis anxia Agrippina: quod nemo a filio: ac ne Agerinus quidem: aliam
 fere littore faciem: nunc solitudinem ac repentinos strepitus: & extremi mali indicia.
 Abeunte dehinc ancilla: tū quoq; me deseris: prolocuta: respicit Anicetum Trierar
 cho herculeo & oloarito centurione classiaro comitatum. Ac si ad visendum venisset
 refotam nunciaret: sin facinus patraturus nihil se de filio credere: non imperatum par
 ricidium. Circūstunt lectum percussores. & prior Trierarchus fuste caput eius affli
 xit. Nam in mortem Centurioni ferrum distringenti: protendens vterum: Ventrem
 feri exclamauit: rogans ministrum vt vtero dirum ensē conderet: adiiciens. hic est
 hic est fodiendus ferro: monstrū qui tale tulit. Post hanc vocem: cum supremo mixtā
 gemitu: animam tandem post fera tristē vulnera reddidit. Ictibus enim multisque
 vulneribus confecta est. Hac consensu produntur. Aspexerit ne matrē exanimē Ne
 ro: & formam corporis eius laudauerit: sunt qui tradiderint. sunt qui abnuant. Cre
 mata est nocte eadem conuiuali lecto: & exequijs vilibus. Neq; dum Nero rex potie
 batur cōgesta aut clausa humo: mox domesticorū cura: leuem tumulum accepit: viā
 Miseni propter: & villā Casaris dictatoris: quæ subiectos sinus: editissima p̄spectat.
 Accēso rogo: libertus eius cognomēto Mnester. ipse ferro se transegit: Incertū carita
 te in patronā: an metu exitij. Hunc sui finē multos ante annos crediderat Agrippina
 contēpseratq;. Nā consulēti super Nerone: respōderunt Chaldei: fore vt iperaret: ma
 trēq; occideret: Atq; illa occidat inquit: dū iperet. Sed a Casare perfecto demū scele

incertū si seneca
 mortem Agrippinæ

o sceleris sceleris
 addita

verba matris mor
 tis sceleris alius
 tūc plena filij iussu

Mnester libertus Ag
 rippinæ ante rogū dñe o

O. Anticissimi imperan
 di affectus.

Chaldei presertim mortem cam
 Agrippinæ a filio erogandam
 UVA. BHSC. 17R_332_2

re: magnitudo eius intellecta est. Reliquum noctis: modo per silentium defixus: sapius pauore exurgens: & mentis inops: lucem opperiebatur: tanquam exitium allaturam. Atq; cum auctore Burro: prima centurionum tribunorumq; adulatione: ad spē firmavit: prehensantium manum: gratantiumq; q; discrimē improuifum: & matris facinus euafisset. Amici dehinc adire templa: & cœpto exemplo proxima campaniæ municipia: victimis & legationibus læticiam testari. Ipse diuersa simulatiōe mœstus: & quasi incolumitati suæ infensus: ac morte parentis illachrymans: quia tamen non vt hominum ita locorum facies mutantur: obuersabatur maris illius & littorum grauis aspectus. Et erant qui crederent: sonitum tubæ: collibus circum editis: plāctusq; tumulto matris audiri. Neapolim concessit. litterasq; ad senatum misit. quarum summa erat: repertum cum ferro percussorem Agerinū. ex intimis Agrippinæ libertis. & luiffe eam pœnā conscientia: qua scelus paruiffet. adijciebat crimina longius repetita q; consortium imperij: iuraturaq; in sceminæ verba prætorias cohortes: idemq; de decus senatus & populi: sperauiffet. Ac postea quā frustra oblata sint: infensa militibus patribusq; & plebi: dissuasiffet donatiuum & cōgiarium: periculaq; uiris illustribus instruxiffet: quanto suo labore perpetratum: ne irrumperet curiam: ne gentibus externis responsa daret. Tempore quoq; Claudianoꝝ oblita insectatione: cūcta eius dominationis flagitia in matrem transtulit: publica fortuna extinctam referens Nāq; & naufragium narrabat: quod fortuitum fuiffet: quis adeo hebes iueniretur: vt crederet: aut a muliere naufraga missum cū telo vnum: qui cohortes: & classes imperatoris perfringeret? Ergo non iam Nero: cuius immanitas omniū quæstus anteibat: Sed Seneca aduerso rumore erat: quod oratiōe tali confessionem scripiffet. Miro tñ certamine procerum decernuntur supplicationes apud omnia puluinaria: vtq; quinquatria quibus aperta essent infidiæ: ludis annuis celebrarentur. Aureum Mineruæ simulachrum in curia: & iuxta principis imago statueretur. Dies natalis Agrippinæ inter nefastos esset: Thrasca Petus silentio vel breui assensu: priores adulationes trāsmittere solitus: exitium senatui: ac sibi causam periculi fecit: Cæteris libertatis initium non præbuit. Prodigia quoq; crebra & irrita intercessere. Anguem enixa mulier. & alia in concubitu mariti fulmine exanimata: Iam sol repēte obscuratus. & tactæ de cælo quattuordecim vrbis regiōes. quæ adeo sine cura deū eueniebāt: vt multos post annos Nero imperium & scelera continuauerit. Cæterq; quo grauaret inuidiā matris: eaq; demota: auctam lenitatem suā testificaret: sceminas illustres Iuniā & Calpurniam præfectura functos Valerium Capitonem & Licinium Gabolum: sedibus patrijs reddidit: ab Agrippina olim pulsos. Eriam Lolix Paulinæ cineres reportari: sepulchrumq; extrui permisit. quosq; ipse nuper relegauerat. Titurium & Caluiffiū: pœna exoluit. Nam Syllana fato functa erat: longinquo ab exilio tarentum regressa Labante iā Agrippina: cuius inimicitijs conciderat: vel tum mitigata: Cunctanti in oppidis campaniæ: quo nā modo vrbē ingrederetur: an obsequiū senatus: an studia plebis reperiret anxio: contra deterrimus quisq; quoꝝ non alia regio fœcundior extitit: iuisum Agrippinæ nomen: & morte eius accensum populi fauorem differunt. Iret intrepidus. & venerationem sui corā experiret. Simul progredi exposcūt. & præptiora quā promiserāt inueniūt: obuias tribus: festo cultu senatū: coniugū ac liberorū agmina: per sexū & atatem disposita: extractos qua incederet: spectaculoꝝ gradus quo triumphi visitur. Hinc superbus ac publici fuitij victor: capitolium adiit. grates exoluit. seq; i oes libidines effudit. quas male coercitas: qualiscūq; mris reuerētia tardauerat.

inimica adulatione
atulant milites cum
de parricidio

romis committit ad
tu de morte matris.

ntas Nerom omniu
s antebat
insaniam

s Agrippine inter
stos hitus

m emix a mulier

atio ad Neronem
ois post morte matris

n alifcūq; mris morte
rentia: libidines coerebat

LIBER. XIII.

Vetus illi cura erat curriculo quadrigarum insistere. nec minus scædum studium cythara ludicrum in modũ canere: cum cœnaret. quod regibus & antiquis ducibus factitatum memorabat: Idq; vatum laudibus celebre & deorum honori datum. Enim vero cantus Apollini sacros: talique ornatu astare: non modo græcis in viribus: sed romana apud templa: nomen præcipuum: & præscium. Nec iam listi poterat: cum Senecæ ac Burro visum: ne vtroq; peruinceret: alterq; concedere. Clausumq; valle Vaticana spacium in quo equos regeret: haud promiscuo spectaculo: mox vltro vocari populus romanus laudibus extollere: vt est vulgus cupiēs voluptatum: & si eodem princeps trahat letum. Caterq; vulgatus pudor: non facietatem vt rebantur: sed incitamentum attulit. Ratusq; dedecus amolliri si plures scœdasset: nobilium familiarũ posteros: egestate venales: in scænam deduxit. quos fãto perfunctos: ne nominatim tradam: maioribus eorũ tribuendum puto. Nam & eius flagitium est: qui pecuniam ob delicta potius dedit: quã ne delinquerent. Notos quoq; equites romanos operas arenæ promittere subegit: donis ingentibus. nisi quod merces ab eo qui iubere potest vim necessitatis affert. Ne tñ adhuc publico theatro dehonestaretur: instituit ludos iuuenaliũ vocabulo. In quos passim nomina data. Non nobilitas cuiquam: non etas aut acti honores impedimẽto: quo minus græci latiniue hystriõnis artem exercerẽt: vsq; ad gestus: modosq; haud viriles. Quin & scœminæ illustres deformia meditari. Extructaq; apud nemus quod nauali stagno circumposuit Augustus: conuenticula & cauponæ: & posita vero irritamenta luxus. dabanturq; stipes quas boni necessitate: intemperantes gloria cõsumerent. Inde gliscere flagitia & infamia. nec vlla moribus olim corruptis plus libidinum circũdedit quã illa coluuiēs. Vix artibus honestis pudor retinetur: nedũ inter certamina vitiorũ pudicitia aut modestia: aut quicquam pbi moris referuaretur. Postremus ipse scænas ascendit: multa cura tentans cytharam & præmeditans: assistentibus familiaribus abscefferat cohors militũ: centuriões: tribuniq;. Et mærens Burrus: ac laudãs. Tuncq; primum conscripti sunt equites romani: cognomẽto augustanorũ: etate ac robore conspicui. & pars ingenio procaces: alij in spe potentia. Hi dies ac noctes plausibus personare. Formã principis vocemq; deum vocabulis appellantes: quasi per virtutem clari: honorariq; agere. Ne tñ ludicrã tñ imperatoris artes notescerent: carminũ quoq; studium affectauit: contractis quibus aliqua pangendi facultas. Nec dũ insignis etatis nati: considerare simul: & allatos vel ibidẽ repertos versus connectere. atq; ipsius verba quoquo mō prolata supplere. quod species ipsa carminũ docet: non impetu & instinctu: nec ore vno fluens. et sapiẽtiã doctoribus tempus impartiebat post epulas. vtq; cõtraria asseuerãtium discordiẽ eruerent: nec deerant qui voce vultuq; tristi inter oblectamenta regia spectari cuperent. Sub idem tempus leui intentione atrox cedes orta: inter colonos nucerinos: pompeianorũque gladiatorio spectaculo: quod Liuidineius regulus quem motum senatu rettuli edebat. quippe oppidana lasciuia inuicem incessente probra: dein saxa: postremo ferrum sumpserunt: validiore pompeianorum plebe: apud quos spectaculum edebatur. Ergo deportati sunt in vrbem multi e nucerinis trunco per vulnera corpore: ac plerique liberorum ac parentum mortes deflebant. Cuius rei iudicium princeps senatui: senatus consulibus permisit. Et rursus read patres delata: prohibiti publice in decem annos eiusmodi cœtu pompeiani. collegiaque quę contra leges instituerant: dissoluta. Liuidineius & qui alij seditionem conciuerant: exilio mulctati sũt. Motus senatu & Pedius Blesus: accusantibus cyrenensibus: violatum ab eo thesaurũ Aescu-

Vulgus cupiens v tum.

Mercos imposita ab here potest: vim nece et.

Nota cytharus Nero Mærens Burrus

lapij: delectumq; militare pretio & ambitione corruptum. Idem cyrenēses reūm agebant Attilium strabonem: pratoria potestate vsū: & missum disceptatorem a Claudio agroꝝ: quoꝝ regis Appionis quondam habitos: & popu. ro. cum regno relictos: proximus quisq; possessor inuasent: diutinaq; licentia & iniuria: quali iure & æquo nitebātur. Igitur abiudicatis agris: orta aduersus iudicē inuidia. & senatus ignota sibi esse mandata claudij: & consulendum principem respondit. Princeps nec probata Strabonis sententia: se nihilominus subuenire socijs: & vsurpata concedere scripsit. Sequuntur viroꝝ illustrium mortes. domiciæ afri. & M. Seruilij. qui sumis honoribus: & multa eloquētia viguerant. Ille orādo causas. Seruilij diu foro. mox tradendis rebus romanis celebris: & elegantia vitæ. quam clariorem effecit: vt par ingenio. ita moꝝ diuersus: Nerone quartum Cornelio cosso consulibus. quinquēnale ludicrum romæ institutum est: ad morem græci certaminis: varia fama: vt cuncta ferme noua. Quippe erant qui Cn. quoq; Pompeium incusatum a senioribus ferrent. q; mansuram theatri sedem posuisset. Nam antea subitarijs gradibus: & scæna in tēpus structa: ludos edi solitos. Vel si vetustiora repetas: stantem populum spectauisse. si consideret: theatro dies totos ignauia continuaret. Ne spectaculoꝝ quidem antiquitas seruaretur: quotiens prætor sederet: nulla cuiquam ciuiū necessitate certandi. Cæterum abolitos paulatim patrios mores: fūditus euerti: per accitam lasciuiam. vt qd vsquam corrumpi: & corrumpere queat: in vrbē visatur. degeneretq; studijs externis iuuentus: gymnasia & oicia: & turpes amores exercendo: principe & senatu auctoribus. qui non modo licentiam vitij permiserint: sed vim adhibeant. Proceres romani specie orationum & carminum: scæna polluantur. quid superesse: nisi vt corpora quoq; nudent: & castus assumant: easq; pugnas pro militia & armis meditentur? An iusticiam augurij: & decurias equitum: egregiū iudicādi munus expleturos: si fractos sonos & dulcedinē vocum perite audissent? Noctes quoq; dedecori adiectas: ne qd tempus pudori relinquatur sed cætu promiscuo quod perditissimus quisq; per diem concupiuerit: per tenebras audeat. Pluribus ipsa licentia placebat: ac tñ honesta nomina prætendebant. Maiores quoq; non abhorruisse spectaculoꝝ oblectamentis: p fortuna quæ tum erat. eoq; a tuscis accitos histriones a Thurijs: quoꝝ certamina. & possessa Achaia: asiaq; ludos accuratius editos. nec quenq; romæ honesto loco ortū: ad theatralcs artes degenerauisset: ducentis iam annis a L. Mumij triumpho qui primus id genus spectaculi in vrbē præbuerit. Sed & cōsultum parsimonix: quod perpetua sedes theatro locata sit: potiusq; immenso sumptu: singulos per annos confurgeret ac strueretur. Nec perinde magistratus rem familiarem exhausturos: aut populo efflagitanti græca certamina: magistratibus causam fore: cum eo sumptu resp. fungatur. Oratoꝝ ac vatū victorias incitamentum ingenijs allaturas nec cuiq; iudici graue: aures studijs honestis: & voluptatibus concessis impartire: leticię magisq; lasciuie dari. Paucas potius quinquēnij noctes: quibus tanta luce ignium nihil illicitum occultari queat. Sane nullo insigni de honestamento id spectaculum transit. Ac ne modica quidem studia plebis exarsere: quia redditi quanq; scænae pantomyi: certaminibus sacris prohibebantur. Eloquētię primas partes nemo tulit: sed victorem eē Cæsarem pronunciatum. Græci amictus quos per eos dies pleriq; incesserant: tum exoleuerant. Inter quę & sydus cometes effulsit. de quo opinio est: tanquam mutationem regis portendat. Igitur quasi iam depulso Nerone: quis nam deligeretur: inquirebāt & omniū ore Rubellius plautus celebra. cui nobilitas per matrem ex Iulia familia.

male iudicium romæ
tutum.

Pompeius incusatus q
in theatri sedem
set. cū prius subita
radus essent.

licentia facinorū
placebat

is acciti histriones

primus in triumpho thea
ndos præbuit primus.

thiatus e Nerone pmas
eloquentie huius

LIBER. XIII.

Ipse placita maiorum colebat habitu seuero: casta & secreta domo: quantoque moetu occultior tanto plus famæ adeptus. Auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia discumbentis Nerōis apud Symbruina stagna: cui sublaqueum nomen est: ictæ dapes: mensaq; disiecta erat: idq; finibus tiburtum acciderat: vnde paterna plauto origo: hunc illum numine deum destinari credebant: Fouebantq; multi quibus noua & ancipitia præcolere auida & plerunq; fallax ambitio est. Ergo permotus ijs Nero. componit ad plautum litteras: consuleret sibi: & turbis: seq; prauè diffamantibus subtraheret esse illi per Asiam auitos agros: in quibus tuta & inturbida iuuenta frueretur. Ita illuc cum coniuge Antistia & paucis familiarium cōcessit. Iisdem diebus nimia luxus cupido. infamiam & periculum Neroni tulit: quia fontem aquæ martiæ ad urbem deducte nando inceserat. videbaturq; potus sacros & cerimoniam loci corpore toto polluisse. secutaq; anceps validudo iram deum affirmavit. At Corbulo post deleta Artaxata: vtendum recenti terrore ratus: ad occupandum Tygrano certa: quibus excisis: metum hostium intenderet: vel si pepercisset: clementiæ famam adipisceretur: illuc pergat non infenso exercitu: ne spem veniæ auferret: neq; tamen remissa cura. gnarus facilem mutatu gentem vt segnem ad pericula: ita infidam ad occasiones. Barbari pro ingenio quisq; alij preces offerre. quidam deserere vicos: & in auia digredi: ac fuere qui se speluncis: ac carissima secum abderent. Igitur dux Romanus diuersis artibus misericordia aduersus supplices: celeritate aduersus profugos: imitis ijs qui latebras infederant: ora & exitus specuum sarmentis virgultisq; completos: igni exurit. Atq; illum fines suos pretergredientem incur saucere mardis: latrocinijs exerciti: contraq; irrupentem montibus defensi quos Corbulo immisissis hyberis vastauit hostilemq; audaciam externo sanguine vltus est. Ipse exercitusq; vt nullis ex proelio damnis: ita per inopiam & labores fatiscabant: carne pecudum propulsare famem adacti. Ad hæc penuria aquæ: feruida æstas: longinqua itinera: sola ducis patientia mitigabantur eodem plura q̄ grægario milite tollerante. Ventum dehinc in locos cultos demesæq; segetes: & ex duobus castellis in quæ confugerant Armenij: alterum impetu: qui primam vim depulerant: obsidione coguntur. Vnde in regionem taurauntium transgressus improuisum periculum vitauit. Nam haud procul tentorio eius: non ignobilis barbarus: cum telo repertus: ordinem insidiarum: seq; auctorem & socios per tormenta edidit. Conuictiq; & puniti sunt: qui specie amiciciæ dolum parabant. Nec multo post legati tigranocerta missi: patere moenia afferunt: intentos popularis ad iussa. Simul hospitale donum coronam auream tradebant: accepitq; cum honore: nec quicquam vrbi detractum: quo promptius obsequium integri retinerent. Ad præsidium regium quod ferox iuuentus clauerat: non sine certamine expugnatum est: Nam & proelium pro muris ausi erant & pulsi intra munimenta aggeris: demum & irrupentium armis cessere quæ facilius proueniebant: quia Parthi hyrcano bello distinebantur. Miserantq; hyrcani ad principem romanum societatem oratum. Attineri a se Vologesen pro pignore amiciciæ ostentantes eos regredientes Corbulone euphratē transgressi hostium custodijs. circumuenirentur: dato præsidio ad littora maris rubri deduxit. Vnde vitatis Parthorum finibus patrias in sedes remeauerit. quin & Tyridatem per Medos extrema Armeniæ intrantem: præmissis cum auxilijs Verulano legato. atq; ipse legionibus citis abire procul: ac spem belli amittere subegit. quosq; nobis ob regem auersos animis cognouerat: cædibus & incendijs perpopulatus: possessionem Armeniæ vsurpabat: cum aduenit Tygranes a Nerone ad capessendum im-

*Cui sublaqueum nomen
Plauti origo patet
In noua præcolere*

*Nero potus sacros ca
quia incesit non do
aque Martie*

perium delectus Cappadocū ex nobilitate regis Archelai nepos: sed quod diu obses
apud urbem fuerat: vsq; ad seruilem patientiam demissus: nec consensu acceptus: du-
rante apud quosdam fauore Arsacidarū. At pleriq; superbiam Parthorū perosi: datū
a romanis regem mallebant: Additum etiā praesidium: mille legionarij: tres sociorū
cohortes: duaq; equitum alae: & quo facilius nouum regnū tueretur: pars Armenia
vt cuiq; finitima: pars nipoliq; & Aristobolo atq; Antiocho parere iusse sunt. Corbu-
lo in Syriam accessit: morte Vinidij legati vacuam ac sibi permissam. Eodē anno ex
illustribus Asiae urbibus: Laodicea tremore terre prolapsa: nullo a nobis remedio p-
prijs opibus reualuit. At in Italia vetus oppidum puteoli: ius colonie: & cognomen-
tum a Nerone adipiscuntur. Veterani Tarētum & Antium ascripti: non tamen infre-
quentie locorū subuenerunt: dilapsis pluribus in prouincias: in quibus stipendia expleue-
rant: neq; coniugijs suscipiendis: neq; alēdis liberis sucti: orbas sine posteris domos re-
linquebant. Non. n. vt olim vniuersę legiones deducebantur cum tribunis & cęturio-
nibus: & sui cuiusq; ordinis militibus: vt cōsensu & caritate romp. efficerent: sed igno-
ti inter se diuersis manipulis sine rectore: sine affectibus mutuis: quasi ex alio genere
mortalium: repente in vnū collecti: numerus magisquā colonia. Comitia pretorū ar-
bitrio senatus haberi solita: quod acriore ambitu exarserant: princeps composuit. tris
qui supra numerū petebant: legioni p̄ficiendo. Auxitq; patrū honorem: statuendo:
vt qui a priuatis iudicibus ad senatum prouocauissent: eiusdem pecunie periculum fa-
cerent: cuius ij qui imperatorem appellauerunt. Nam antea vacuum id solutūq; p̄na
fuerat. Fine anni Vibius secundus eques romanus: accusantibus mauris repetundarū
damnatur: atq; Italia exigitur: ne grauiore p̄na afficeretur Vibij Crispi fratris fauo-
re enixus. Cesonio peto: petronio Turpiliano consulibus: grauis clades in Britannia
accepta In qua neq; Auitus legat⁹: vt memorauimus nisi parta retinuerat: & successor Ve-
ranus: modicis excursibus siluas populatus quin vltra bellum proferret: morte pro-
hibitus est: magna dum vixit seueritatis fama: supremis testamenti verbis ambitiois
manifestus: quippe multa in Neronem adulatione addidit: subiecturum ei prouinci-
as fuisse si biennio proximo vixisset. Sed tum Paulinus Suetonius obtinebat Britan-
nos scientia militie & rumore populi: qui neminem sine emulo finit. Corbulonis con-
certator: receptaq; Armenia decus: æquare domitus perduellibus cupiens. Igit̄ Mo-
nam Insulam incolis validam: & receptaculū perfugarum: aggredi parat. nauesq; fa-
bricatur plano aluceo aduersus breue littus & incertum. Sic pedites: equites vado se-
cuti: aut altiores inter vndas adnantes: equis transmiscere Stabat p̄ littore diuersa aci-
es: densa armis: virisq; intercusantibus sceminis in modū furiarū: veste ferali: crinibus
deiectis: faces p̄scerebant. Druidesq; circum preces diras sublati ad cęlum manibus
fundantes: nouitate aspectus: perculere militem: vt quasi herentibus membris imo-
bile corpus vulneribus p̄berent. Dein cohortationibus ducis & se ipsi stimulantēs:
ne muliebri & fanaticū agmen pauescerent: inferunt signa: sternuntq; obuios: & igni
suo inuoluunt. Praesidium posthac impositū victis: excisq; luci: seuis superstitionibus
sacri. Nam cruore captiuo adolere aras: & hominū fibris cōsulere deos fas habebant.
Hæc a genti Suetonio: repentina defectio prouinciae nunciat. Rex Igenorū Prasuta-
gus: longa opulentia clarus. Cæsarem hæredē duasq; filias scripserat. tali obsequio ra-
rus: regnum & domum suam p̄cul iniuria fore. quod contrauertit. adeo vt regnū per-
centuriones: domus per seruos velut capta vastarent. Iam primū vxor Boodicia ver-
beribus affecta: & filie stupro violatę sunt. Precipui quicq; Igenorū: quasi cunctā regio

ca tremore terre pro

oppidū Puteoli dedū
Nerone in colonia

neminem sine emulo

resantib' sceminis in
u' furias

seua superstitionem

LIBER. XIII.

nem muneri accepissent. auitis bonis exuuntur: & p̄p̄inqui regis inter mancipia habentur. qua contumelia & metu grauior: q̄n̄ in formam prouinciæ cesserant: rapiūt arma cōmotis ad rebellionem Trinouantibus: & qui alij nundum seruitio assuefacti: resumere libertatem occultis coniurationibus pepigerāt: acerrimo in veteranos odio. Quippe in Coloniā Camulodunū recens deducti: pellebant domibus: exturbabāt agris captiuos seruos appellando: fouentibus impotentiam veteranorū militibus. similitudine vitæ: & spe eiusdē licētīæ. Ad hęc tēplū diuo Claudio cōstitutū. q̄si ara eterne dñatiōis aspeciebat. delictiq; sacerdotes specie religionis: oēs fortunas effundebāt. Nec arduū videbat̄ excindere coloniā nullis munimētis septā. q̄ d̄ ducib⁹ nostris paup̄isum erat: dum amoenitati prius quā vsui consulit̄. Inter quę nulla palā causa delapsum Camuloduni simulacrū victoriæ ac retro conuersum. quasi cederet hostibus. Et fœminæ in furore turbatæ: adesse exitiū canebant: externosq; fremitus in curia eorū auditos. Consonuisse vlulatus theatrū: visamq; speciem in astuario: notam esse subuersę colonię. Iā oceanus cruēto aspectu. sic labēte estu humanorū corporū effigies relicte vt Britāni ad spē: ita veterāi ad mortū trahebāt. Sed quia p̄cul Suetonius aberat petiuere a Catodeciano p̄curatore auxiliū. Ille haud āplius quā ducētos sine iustis armis misit: & inerat modica militum manus: tutela tēpli freti: & impediētibus qui occultę rebellionis conscij consilia turbabant: Neq; fossiā aut vallum p̄duxerunt: neq; motis senibus & fœminis: iuuentus sola restitit. quasi media pace incauti: multitudine barbarorū circumueniunt̄. Et cetera quidem ip̄etu direpta aut incensa sunt. Templum in quo se miles conglobauerat: biduo obsessum expugnatumq;. Et victor Britānus Peto ceriali legato legionis nonæ in subsidium aduētātū obuius: fudit legionem: & q̄ d̄ peditum interfecit. Cerialis cū equitibus euasit in castra & munimentis defensus est. Qua clade & odijs p̄uincię. quam auaricia in bellum egerat: trepidus p̄curator Catus: in galliā transit. At Suetonius mira constantia medius inter hostes: Londiniū perrexit cognomento quidem colonię non insigne: sed copia negociatorū & cōmeatu maxime celebre: Ibi ambiguus an illam sedē bello deligeret: circūspecta infrequentia militis. satisq; magnis documentis temeritatē Petilij coercitam: vniū oppidi dāno: seruare vniuersa statuit. Neq; fletu & lachrymis auxiliū eius orātium flexus ē: quin daret p̄fectionis signū: & comitantes in partē agminis acciperet. Si quos imbellis sexus: aut fessa etas: vel loci dulcedo attinuerat: ab hoste oppressi sunt. Eadem clades municipio verulamio fuit: quia barbari omiſsis castellis p̄sidijsq; militariū: q̄ d̄ vberrimū spoliānt: & deferētes in tutū læti p̄ædas & aliorū insignes petebant. Ad septuaginta milia ciuium & sociorum ijs quæ memorauī locis. occidisse constitit. Neq; enim capere aut venūdare: aliudue quod belli comertium: sed cædes. patibula: ignes: cruces: tanquam reddituri supplicium: ac p̄ærepta interim vltione festinabant. Iam Suetonio quartadecima legio cum vexiliarijs: vicesimarijs: & e p̄ximis auxiliares. decem ferme milia armatorū erant: cum ommittere contationem: & congregi acie parat: deligitq; locum arētis faucib⁹: & a tergo silua clausum: satis cognito: nihil hostiū nisi in fronte: & apertā planiciem esse sine meru insidiarū. Igitur legioarius frequēs ordinibus: leui circum armatura conglobatus: p̄ cornibus eques astitit. At Britannorū copię passim per cateruas & turmas exultabāt: quāta nō alias multitudo: & aīo adeo fero: vt coniuges quoq; testes victorię secū traherēt: plaustrisq; iponerent: q̄ sup̄ extremū ambitū capi posuerāt. Boudicea curru filias p̄ se vehēs vt quanq; nationē accesserāt: solitū quidē Britānis fœminarū ductu bellare testabat̄: Sed tunc nō vt tātis maiore

Templū diuo Claudio
stitutum.

Londinium colonia
gotiata et comeca

Panbulas ignes

Solitū Britānis
fœminarū bellare

ribus orta regnum & opes: Verū vt vna e vulgo: libertatem amissam: confectum verberibus corpus: contrectatam filiarū pudiciam vlcisci, eo puectas romanorū cupidines: vt non corpora: nec senectam quidē: aut virginitatem impollutam relinquunt. A desse tñ deos iustæ vindictæ. cecidisse legionem: quæ proelium ausa sit. ceteros castris occultari: aut fugam circūspicere: ne strepitum quidem & clamorem tot militū: necdum impetus & manus perlaturus. Si copias armatorū: si causas belli secum expēderent: vincendum illa acie: vel cadēdum esse. Id mulieri destinatum: viuerent viri: & seruirent. Ne Suetonius quidem in tanto discrimine silebat. qui quanq̄ confideret virtuti: tñ exhortationes & preces miscebat. Vt spernerent sonoras barbarorū & inanes minas. plus illic fœminarū quam iuuentutis aspici Imbelles: iermes: cessuros statim: vbi ferrum virtutemq; vincētium: totiens fusi agnouissent. etiā in multis legionibus paucos esse qui prælia pfligarent. gloriæq; eorū accessurum: q̄ modica manu vniuersi exercitus famam adipiscerentur Conferti tantum: & pilis emissis: post vmbonibus & gladijs stragem: cademq; continuarent: prædæ immemores: parta victoria cūcta iplis cessura. Is ardor verba ducis sequebat: ita se ad intorquenda pila expedierat: vetus miles & multa præliorū experientia: vt certus euentu Suctonius: daret pugnae signum. Ac primum legio gradu immota: & angustias loci pro munimento retinens: postquam ppius suggestus hostis: certo iactu tela exhauserat: velut cuneo erupit. Idem auxiliarium impetus: & eques p̄tentis hastis: perfringit qd̄ obuium & validū erat Ceteri terga præbuere difficili estugio: quia circumiecta vehicula sepsierant abitus. Et miles ne mulierū quidem neci temperabat. Confixaq; telis ēt iumenta: corporū cumulum auxerant. Clara & antiquis victorijs par: ea die laus parta. quippe sunt qui paulominus quā octoaginta milia Britannorū occidisse tradant: militū quadringētis ferme iterfectis: nec multo amplius vulneratis. Boudicea vitā veneno finiuit. & poeni us posthumus præfectus castrorū secundæ legionis: cognitis quartadecimanorū vicessimanorumq; p̄speris rebus: quia pari gloria legionē suam fraudauerat: abnueratq; cōtra ritū militiæ iussa ducis: se ipsum gladio transegit. Cōtractus deinde oīs exercitus sub pellibus habitus est: ad reliqua belli perpetranda. Auxitq; copias cæsar: missis e Germania duobus legionariorū milibus. octo auxiliariorū cohortibus: ac mille equitibus: Quorū aduētū: nonani legionario milite suppleti sunt. Cohortes alæq; nouis hybernaculis locatæ. quodq; nationē ambiguum aut aduersum fuerat: igni atq; ferro vastat. Sed nihil æque quā fames affligebat serendis frugibus incuriosos: & omni ætate ad bellum versā: dum nostros commeatus sibi destinant: gentesq; præferoces tardius ad pacē inclinant. quia Iulius classicianus successor Cato missus: & Suetonio discors: bonum publicū priuatis simultatibus impediēbat. disperferatq; nouū legatum opperendum esse: sine hostili ira: & superbia victoris: clementer deditis consulturū. Simul in vrbe mandabat. nullum proelio finem expectarent: nisi succederet Suetonio cuius aduersa prauitati ipse: p̄spera ad fortunam reipu. referebat: Igitur ad spectandum Britannia statum: missus est ex libertis Policletus. magna Neronis spe: posse auctoritate eius: nōmodo inter legatū p̄curatorēq; cōcordiā gigni: sed & rebelles barbarorū aios pace cōponi. Nec defuit Polycletus: quominus ingēti agmine Italiæ galliaq; grauis. postq̄ oceanum trāsmiserat: militibus quoq; nostris terribilis icederet. Sed hostibus irrisui fuit. apud quos flagrante ēt tū libertate: nundū cognita libertinorū potētia erat. Mirabanturq; q̄ dux & exercitus tātī belli confector: seruitijs obedirent. Cuncta tñ ad imperatorem imollis relata. detentusq; rebus gerundis Suetonius. q̄q̄ post

continuantur p̄ remotes.

Britannorū occisa

posthumus in iudicio gladio transegit

libertinorū potētia d̄ p̄ncipis

LIBER. XIII.

paucas naues in littore: remigiumq; in ijs amiserat: tanq̄ durante bello tradere exerci-
tum petronio Turpiliano: qui iā consulatu abierat iubet. Is non irritato hoste: neq; la-
cessitus: honestū pacis nomē segni ocio imposuit. Eodem anno Romæ insignia scele-
ra. alter; senatoris: seruili alter; audacia admissa sunt. Domitius Balbus erat pratori⁹
simul longa senectā: simul orbitate & pecunia insidijs obnoxius. Eius p̄pinquus Va-
lerius Fabianus capeffendis honoribus destinatus: subdidit testamentum: ascitis Vi-
cio Rufino: & Terentio lentino equitibus romanis. Illi Antonium primum & Asini-
um Marcellum sociauerant. Antonius audacia promptus. Marcellus Asinio Pollio-
ne pauo clarus: neq; mor; spernendus habebat: nisi q; paupertatem p̄cipuum ma-
lor; credebat. Igit̄ Fabianus tabularijs quos memorauit: & alijs minus illustribus ob-
signat: quod apud patres conuictum. Et Fabianus Antoniusq; cū Rufino & Terētio
lege cornelia damnant̄ Marcellum memoria maior; & preces Cæsaris: p̄cnae magis
quam infamiæ exemere. Perculit id dies Pompeium quoq; helianum iuuenem questō-
rium: tanq̄ flagitior; Fabiani gnar;. Eiq; Italia & Hispania in qua ortus erat: interdi-
ctum est. Pari ignominia Valerius Ponticus afficit̄. qui reos ne apud p̄fectum vr-
bis arguerent̄: ad p̄torem detulisset. Interim specie legū: mox p̄uaricādo vltionē
elusus. addit̄ senatusconsultum: qui talem operā emptitasset: vendidissetue. vt per-
inde p̄cna teneret̄: ac si publico iudicio calūniē condemnatus. haud multo post p̄-
fectum vrbis pedanium secundū: seruus ipsius interfecit: seu negata libertate: cui p̄-
tū pepigerat: siue amor exoleti infensus: & dominum æmulum non tolerans. Ceter;
cum vetere ex more familiā omnem que sub eodē tecto mansitauerat ad supplicium agi
oporteret: concursu plebis: que tot innoxios p̄tegebat: vsq; ad seditionem ventū est:
Senatus in quo ipso erant studia: nimiam seueritatē aspernantium: pluribus nihil mu-
randū censentibus. Ex quibus. C. Cassius sententię loco in hunc modū disseruit. Sepe
numero Patres conscripti in hoc ordine interfui: cū cōtra instituta & leges maior;: no-
ua senatus decreta postularent̄. neq; sum aduersatus: non quia dubitarem super om-
nibus negocijs melius atq; rectius olim p̄uisū: & que conuerterent̄: in deterius muta-
ri: sed ne nimio amore antiqui moris: studium meum extolere viderer. Simul quic-
quid hoc in nobis auctoritatis est: crebris contradictionibus destruendū nō existima-
bam: vt maneret integre: si qñ respub. consilijs eguisset. qd̄ hodie venit: cōsulari viro
domi suę interfecto: per insidias seruiles: quas nemo p̄hibuit: aut pdidit: quāuis non
dū concusso Senatusconsulto. qd̄ supplicium toti familię minitabat̄: decernite her-
cule impunitatem. At quē dignitas sua defendet cū p̄fectura vrbis non profuerit:
quē numerus seruor; tuebitur: cū Pedanium sm̄ quadringenti non protexerint? Cui
familia opem feret: que ne in metu quidem pericula nostra auertit? An vt quidam fin-
gere non erubescunt: iniurias suas vltus est interfecto: quia de paterna pecunia tran-
segerat. aut aurum mancipium detrahebatur? Pronunciemus vltro dominum iure
cessum videri. Libet argumenta conquire in eo quod sapiētioribus deliberatū est: Sed
& si nunc primū statuendum haberemus: creditis ne seruum interficiēdi domini aium
insumpsisse: vt non vox minas excideret: nihil per temeritatē ploqueret? Sane confi-
liū occuluit: telum iter ignaros parauit. nū excubias transfret: cubiculi fores reclude-
ret: lumē inferret: cedē patraret: oibus nescijs. Multa sceleris iudicia p̄ueniunt. ser-
ui si pdant: possumus singuli inter plures: tuti inter anxios: postremo si pereundum
sit: non inulti inter nocentes agere. Suspecta maioribus nostris fuerunt ingenia ser-
uorum: etiam cum in agris aut domibus iisdem nascerentur: caritatemq; dominorū

Marcellus paup̄t
cipm̄ malū cecit

Helianus questor h

Seruus domini oc
Amor exoleti m

antiquis
Suspecta seruor;
et si maioris aut d
nascerentur.

statim acciperent. Postquam vero nationes in familijs habemus: quibus diuersi ritus: externa sacra: aut nulla sunt: colluuiem istam non nisi metu coercueris. At quidam in fontes peribūt. Num & ex fuso exercitu. cum decimus quisq; fuste ferit: etiam strenui non fortiuntur: habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum qd̄ contra singulos: vtilitate publica rependit. Sententiæ Cassij vt nemo vnus contraire ausus est: ita dissonę voces respondebant: numerę aut ætatem: aut sexum: ac plurimorę in dubiam innocentiam miserantium. Præualuit tñ pars quæ supplicium decernebat. Sed obtēperari non poterat: conglobata multitudine: & saxa ac faces minante. Tum Cæsar populum edicto increpuit. Atq; oē iter quo dānati ad pœnam ducebant: militarib⁹ præfidijs sepfit. Censuerat Cingotus Varro vt liberti quoq; qui sub eodem tecto fuissent: italia deportarent. Id a principe phibitum est: ne mos antiquus. quem misericordia non minuerat: per sæuiciã incenderet. Damnatus iisdem consulibus Tarquinius prius repetundarę Bithini: s interrogantibus magno patę gaudio: quia accusatum ab eo Statilium Taurę proconsulem ipsius meminerant. Censurę per gallias a. Q. Volusio & Sex. Africano Trebellioq; maximo acti sunt: æmulis inter se per nobilitatē Volusio atq; Africano: Trebellium dum vterq; dedignat. supra tulere. Eo anno mortē obiit Memmius Regulus: auctoritate: constantia: fama: in quantum præumbratē imperatoris fastigio dat. clarus: adeo vt Nero æger valitudine: & adulatibus circum qui finem imperio adesse dicebant: si quid fato pateret. respōderit habere subsidium rem pub. Rogantibus dehinc in quo potissimum addiderit i Memmio Regulo. Vixit tñ post hæc Regulus: quiete defensus: & quia noua generis claritudine: neq; inuidiosis opibus erat. Gymnasium eo anno dedicatū a Nerone: præbitumq; oleum equiti: ac senatui græca facilitate. P. Mario. L. Asinio consulibus Antistius prætor quē in tribunatu plebis licenter egisse memorauit: probrosa aduersus principē carmina factitauit: Vulgauitq; celebri conuiuio: dum apud Ostorium Scapulam epulat. Exin a Cossuciano capitone: qui nuper Senatorium ordinē precibus Tigillini foci sui receperat: maiestatis delatus est. Tum primū reuocata ea lex credebatur: quę haud perinde exitiū Antistio: quam imperatori gloriã quæsiuit: ne condemnatus a senatu: intercessionē tribuniciã morti eximeret. Et cū Ostori⁹ nihil audiisset p testimonio dixisset: aduersis testibus creditū. Censuitq; Iunius Marullus consul designatus: ad iudicandā reo præturam: necandumq; more maiorę. Cæteris inde assentientibus. Petus Thrasea multo cū honore Cæsaris: & acerrime increpito Antistio: non quicquid nocens reus pati mereretur: Id egregio sub principe & nulla necessitate obstricto senatu statuēdum disseruit Carnificem & laqueum pridem abolita: & esse pœnas legibus cōstitutis: quibus sine iudicū sæuicia: & temporę infamia: supplicia decerneret. quin in insulã publicatis bonis: quo longius fontem vitam traxisset: eo priuatim miserior & publice clementię maximum exemplū futurę. Libertas Thraseę seruitium aliorę rupit. Et postquã disensionem consul permiserat pedibus in sententiam eius iere: paucis exemptis: in quibus adulatione præoptissimus fuit. A. Vitellius: optimū quenq; iurgio laceffens: & respondentem reticens: vt pauida ingenia solent. At consules perficere senatus decretū nō ausi: de consensu scripsere Cæsari: Ille inter pudorē & iram cunctatus: postremo rescriptit: nulla iniuriã puocatum Antistium grauissimas in principem contumelias dixisse. earę vltionem a patribus postulatam. & p magnitudine delicti pœnam statui paruisse. Ceterę se qui seueritatem decernentiū impediturus fuerit: moderationem non prohibere. statuerent vt vellent. datã & absoluēdi licētiam. His atq; talibus recitatis:

Nota

is regulus vniuersus
tus & a Nerone

asini dedicat a Nerone

is prætor probrosa
ina aduersus Nerone
m factitauit.



ingenij est. optimi quæ
lance sic. et respon
stia

& offensione manifesta: non ideo aut consules mutauere relationem: aut Thrasea decessit sententia. Ceteriue quæ pbauerant deseruere. Pars ne principē obieciſſe inuidiæ viderent: plures numero tuti: Thrasea sueta firmitudine animi: & ne gloria intercideret. haud dispari crimine Fabricius veiento conflictatus est: qui multa & pbroſa in patres & sacerdotes composuiſſet: ijs libris quibus nomen codicilloꝝ dederat. Adijciebat. Talius Geminus accusator: venditata ab eo munera principis: & adipiscendorū honorū ius. quæ causa Neroni fuit suscipiendi iudicij. Conuictumq; Veintonem Italia depulit. & libros exuri iussit conquisitos: lectitatoſq; donec cū periculo parabant. Mox licentia habendi: obliuionem attulit. Sed grauescentibus, in dies publicis malis: subsidia minuebant. Concessitq; vita Burrus: incertum valitudine aut veneno. Valitudo ex eo coniectabatur: q; in se tumescentibus paulatim faucibus & ipedito meatu: spiritum finiebat. Plures iussu Neronis: quasi remedium adhiberet: illitū palatū eius noxio medicamine asseuerabant. & Burrū itellecto scelere: cum ad visendū cum princeps venisset: aspectū eius auersatum. Sciscitantiq; haectenus respondisse. Ego me bene habeo. Ciuitati grande desiderū eius mansit: per memoriā virtutis & successorū alterius segnē innocentia alterius flagrantissima flagitia & adulteria. quippe caesar duos praetorijs cohortibus iposuerat Feniū rufum ex vulgi fauore. quia rē frumentaria sine quaestu tractabat Ofonium Tigillinū: veterem impudicia atq; infamiam in eo secutus & quæ illi p genitis moribus fuere. Validior Tigillinus in animo principis ex intimis libidinibus assumptus. Prospera populi & militum fama Rufus: qd apud Nerone aduersum experiebat. Mors Burri infregit Senecæ potentia: quia nec bonis artibus idē viriū erat: altero velut duce amoto. Et Nero ad deteriores inclinabat. Hi varijs criminationibus Senecā adoriunt tanq; ingētes & priuatim supra modū euectas opes: adhuc augeret. q; q; studia ciuium in se verteret. hortorū quoq; amoenitate & villarum magnificentia quasi principem supergrederet. Obiciebant et eloquentia laudem vni sibi adſciſcere: & carmina crebrius factitare: postq; Neroni amor eorū euenisset. Nam oblectamentis principis: palam iniquū: detractare vim eius equos regentis. Illudere voces quotiens caneret. quem ad finem: nihil in rep. clare fore: quod non ab illo reperi credatur. Certe finitam Neronis puericiam & robur iuuentæ adesse. Exueret magistrum: satis amplis doctoribus instructus maioribus suis. At Seneca criminantiū nō ignarus: pdentibus ijs quibus aliqua honesti cura: & familiaritatē eius magis aspernante Casare: tēpus sermoni erat: & accepto: ita incipit. Quartusdecimus annus ē Cesar ex quo spei tuæ admotus sum: octauus vt imperiū obtines. Medio temporis tantum honorū atq; opum in me cumulaſti vt nihil scelicitati meæ desit: nisi moderatio eius. Vtar magnis exēplis: nec meę fortūæ sed tuę. Atauus tuus Augustus. M. Agrippæ mytilenēse secretū. C. Meccenati vrbe in ipsa: velut peregrinū ociū permisit. quorū alter belloꝝ socius: alter romæ pluribus laboribus iactatus: ampla quidem: sed p ingentibus meritis præmia acceperāt. Ego quid aliud munificentiæ adhibere potui q; studia: vt sic dixerim. in vmbra educata: e quibus claritudo venit: q; iuuentæ tuæ rudimentis affuisse videor: grande huius rei pretium. at tu gratiā immensam: innumerā pecuniam dedisti: adeo vt plerūq; intra me ipse voluā: Ego ne equestri & puinciali loco ortus: proceribus cūntatis annumeror? Inter nobiles & lōga decora pferentes: nouitas mea enituit? Vbi est animus ille modicis contentus? Tales hortos instruit & per hęc sub vrba incedit: & tantis agrorum spacijs: tam lato scenore exuberat? Vna defensio occurrit: q; muneribus tuis obniti non debui. Sed vterq; mensuram impleuimus:

Obijt Burrus No
bernator,

Mors Burri infre
ce potentiam

Seneca accusati
tias et hortorū
tatem: et ob

oro Senecæ ad N
se defendentis

Augustus atam

& tu quantum princeps tribuere amico posset: & ego quatum amicus a principe acci-
 pere. Cetera inuidiam augent: que quidem vt oia mortalia: infra tuam magnitudinē
 iacēt: sed mihi incumbūt. Mihi subueniendum est. quomodo in militia aut via: fessus
 adminiculū orarem: ita in hoc itinere vite: senex: & leuissimis quoq; curis impar: cum
 opes meas vltra sustinere nō possim: p̄sidiū peto. Iube eas per p̄curatores tuos ad
 ministrari: in tuam fortunam recipi: nec me in paupertatem ipse detrudā: sed traditis
 quorū fulgore perstringor: quod temporis hortorū aut villarum cure seponitur: in ani-
 mum reuocabo. Superest tibi robur. & tot per annos nixū fastigij regimē. possumus
 seniores amici quiete respondere hoc quoq; in tuā gloriā cedere: eos ad summa vexisse:
 qui & modica tollerant. Ad quā Nero sic ferme respondit. Et q̄ meditata orationi
 tuā statim occurrā: id primū tui muneris habeo: qui me nō tantum prauisa: sed subi-
 ta expedire docuisti. A uisus meus Augustus Agrippæ & Mecœnati vsurpare ocium.
 post labores concessit: sed in ea ipsa etate: cuius auctoritas tueretur: quicquid illud &
 qualecunq; tribuisset: attamen neutre datis a se pramijs exiit. Bellis & periculis me-
 ruerant. In his. n. iuuenta Augusti versata ē. Nec mihi tela & manus tuæ defuissent in
 armis agenti. Sed qd̄ p̄sens conditio poscebat: ratione: cōsilio: p̄ceptis: puericiam
 dein iuuentam meam fouisti. Et tua quidē erga me munera dum vita suppetet: ater-
 na erunt. Quæ a me habes: horti & fœnus: & villæ casibus obnoxia sunt. Ac licet mul-
 ta videant. pleriq; haud quaquā artibus tuis pares: plura tenuerūt. Pudet referre liber-
 tinos: qui ditiores spectant. Vnde ēt rubori mihi est: q̄ p̄cipuus caritate: nōdū om-
 nes fortuna antecellis. Verum & tibi valida ætas: rebusq; & fructui reꝝ sufficiens: &
 nos p̄ia Imperij spacia ingredimur. nisi forte aut te Vitellio ter consulī: aut me Clau-
 dio p̄ponis. Sed quantū Volusio longā parsimoniam quesiuit: tantū in te mea libe-
 ralitas explere non potest. Quin si qua in parte lubricū adolescētij nostre declinat re-
 uocas inornatūq; robur subsidio impēius regis. Nō tua moderatio si reddideris pecu-
 niā. nec quies si reliqueris principē: sed mea auaricia: meꝝ crudelitatis metꝝ in ore om-
 niū versabit. Quod si maxime cōtinentia tua laudet: non tñ sapiētī viro decorꝝ fuerit
 vnde amico infamiā parit: inde gloriā sibi recipere. his adijcit cōplexum & oscula: fa-
 cetus natura: & cōsuetudine exercitꝝ velare odiū fallacibus blādicijs. Seneca: qui finis
 omnium cū domināte sermonum: grates agit. Sed instituta prioris potētij cōmutat
 Prohibet cœtus salutārium. Vitat comitātes. Rarus per urbē quasi valitudine infen-
 sa: aut sapiētij studijs domi attineretur. Perculso Seneca: p̄optum fuit Rufum Feni-
 um iminuere Agrippinæ amicitiam in eo criminātibus. Validiorq; in dies Tigillinus
 & malas artes: quibus solus pollebat: gratiores ratus: si principē societate scelerꝝ ob-
 stringeret: metus eius rimat. Compertoq; plautum & Syllā maxime timeri. Plautū
 in Asiā Syllam in galliā narbonēsem nuper amotos: Nobilitatē eorū & propinquos
 huic orientis: illi germaniæ exercitus commemorat. Non se vt Burrum diuersas spes:
 sed solam incolumitatem Neronis spectare: cui cauere vt cūq; ab urbanis insidijs p̄-
 sentia. longinquos motus quonam mō cōprimi posse. Erectas gallias ad nomē dicta-
 toriū: nec minus suspectos Asię populos: claritudine auidrusi. Syllā inopē: vnde p̄-
 cipuā audaciam: & simulatore segnicij: dum temeritati locū reperiret. Plautum ma-
 gnis opibus: ne fingere quidem cupidinē ocij: sed veterꝝ romanorū imitamenta p̄fer-
 re. assumpta etiam stoicorū arrogantia: sectaq; que turbidos: & negociorū appetentes
 faciat. Nec vltra mora. Sylla sexto die peruectis Massiliā percussoribus: ante metū:
 & rumore: interficit: cum epulādi causa discumberet: Relatū caput eius illufit Nero.

tas vltra sustinere
os sum

christiane
nec incipit
em de scip
atus Hieronymus

spontio Neronis
de senecam de
et liberalis

i vno decorū non
de amico infamiam
de gnam sibi recipere

a: andatiam parit

op arrogancia
a: negotiorū appeten
icit

LIBER XIII.

tanq̄ prematura canicie deforme. plauto parari necem: non perinde occultū fuit: quia a pluribus salus eius curabatur: & spacium itineris ac maris: tempusq; interiectū mouerat famam Vulgoq; fingebāt. petitum ab eo Corbulonē: tum magnis exercitibus presidentē ne clari atq; infantes interficerentur: precipuum ad pericula. quin & Asiā fauore iuuenis arma cœpisse: nec milites ad scelus missos aut numero validos: aut aīo prōptos. postq̄ iussa efficere nequiuerint. ad spes nouas transisse vna hęc. in ore fame credentiū ocio agebantur. Ceterꝝ libertus Plauti celeritate ventorꝝ pręuenit Centurio nem: & mandata. L. Antistij soceri attulit: effugeret segnē mortem: ociū: suffugiū: & magni noīs miserationem. reperturꝝ bonos. cōsociaturum audaces: nullū interim subsidium aspernādum si sexaginta milites: tot. n. veniebant: propulisset: dum referē nūcius Neroni: dū manus alia permeat: multa secutura: quæ ad vsq; bellum eualescerent. Deniq; aut salutē tali consilio quærī: aut nihil grauius audenti quā ignauo patie dum esse. Sed plautum ea nō mouere: siue nullam opē prouidebat inermis atq; exul. seu tedio ambiguae spei: an amore cōiugis: & liberorꝝ quibus placabiliorem fore principem rebatur: nulla sollicitudine turbatū. Sūt qui alios a socero nūcios venisse ferāt tanq̄ nihil atrox imineret: doctoresq; sapiētia coeranum græci: Musonium tusci generis cōstantiam opperiendæ mortis: p̄ incerta & trepida vita suassisse. Repertus ē certe per medium diei nudus exercitādo corpori. Talē eum Ceturio trucidauit: coram pelagone spadone: quē Nero centuriōi & manipulo quasi satellitibus: ministrū regiū p̄posuerat. Caput interfecti relatū. cuius aspectu: ipsa principis verba referā. Cur iquit Nero deposito metu nuptias Poppeæ ob eiusmodi terrores dilatas maturare parat: Octauianiq; cōiugem amoliri: quis modeste ageret noīe patris. & studijs populi graue. Sed ad senatum litteras misit de cædibus Syllæ Plautiq; haud cōfessus. veꝝ vtriusq; ingeniū turbidum esse: & sibi incolumitatē reip. magna cura haberi. Decretæ eo noīe supplicatiōes: vtq; Sylla & Plaut⁹ senatu mouerētur: grauioribus tñ ludibrijs q̄ malis. Igit̄ accepto patrum cōsulto: postq̄ cūcta scelex: pro egregijs accipi videt: exturbat Octauia: sterilem dictitans. Exin Poppeæ cōiungitur. ea diu pellex: & adulteri Neronis: mox mariti potēs: quendam ex ministris Octauie impulit: feruile ei amore obijcere. destinaturq; reus cognomēto Eucerus: natiōe Alexandrina. canere tibijs doctus Actæ ob id de ancillis quæstiōes. & vi tormentorꝝ victis quibusdā: vt falsa annuerēt. plures perstitere sanctitatē dominæ tueri. Ex quibus vna instātī Tigillino. castiora esse muliebria octauia respōdit: q̄ os eius. Mouet tñ primo ciuilibi diffidij specie. domūq; Burri: & prædia Plauti infausta dona accipit. Mox in cāpaniā pulsa ē. addita militari custodia. Inde crebri q̄stus: nec occulti per vulgū: cui minor sapientia & ex mediocritate fortunę pauciora pericula sūt. His haud quaquā Nero penitētia flagitij: cōiugem reuocauit octauiam. Exin læti capitolium scādunt. deosq; tādē venerantur. Effigies Poppeæ proruunt Octauie imagines gestāt humeris: spargunt floribus. foroq; ac templis statuunt. Itur etiam in principis laudes. repetitum venerātur. Iamq; & palatium multitudine & clamoribus complebant: cum emissi militum globi verberibus & intento ferro turbatos disiecere. Mutataq; quę per seditionē verterāt. Poppeæ honos repositus est: quę semper odio tumens: metu atrox: ne aut vulgi acrior vis ingrueret: aut Nero inclinatione populi mutaretur: prouoluta genibus eius: Non eo loci res suas agi: vt de matrimonio certet. q̄q̄ id sibi vita potius: sed vitā ipsam in extremum adductam. a clientulis & seruijs Octauia: quę plebis sibi nomen indiderint: ea in pace ausi: quę vix bello euenirent. Arma illa aduersus principem sum

60. milites missi in d
occidendi Plautum

Nihil graui
ti: q̄ vt
patiar.

Verba Neronis ad
nuptias vxorē
pellicem Poppeam acci

Magna ancille cor

Mittit in exiliū v
nia imperatoris
Vulgo minor sap

Pellex Poppea ad
cont Octauiam v

lat. xv. c. lxxviii. m. c. lxxviii. c. lxxviii.
vxoꝝ Neronis mariti infu: cui post
manu incisionem caput amputat. &
ci Poppea offertur.

pta ducem tantum defuisse: qui motis rebus facile reperiretur. Omitteret modo cam
paniam & in urbem ipsam pergeret ad cuius nutum absentis tumultus cicerent. quod
alioquin suum delictum? q̄ cuiusq̄ offensionem? An quia veram progeniem p̄nati-
bus caesarum datura sit: malle populum romanum: tibicinis aegyptij sobolem impe-
ratorio fastigio induci. Deniq; si id rebus conducatur: libens q̄ coactus acciret domina:
vel consulcret securitati iusta ultione: & modicis remedijs primos motus consecutos
confedisse. At si desperet vxorem Neronis fore Octauiam illi maritum duros. Va-
rius sermo: & ad metum atq; iram accomodatus: terruit simul audientem & accedit.
Sed parum valebat suspicio in seruicio: & quaestionibus ancillae illuserat. Ergo con-
fessionem alicuius queri placet: cui rex quoq; nouae crimē affingeretur. Et visus ido-
neus: maternae necis patrator Anicetus: classi apud Misenu vt memorauimus praefectus:
leui post admissum scelus gratia: dein grauiore odio quia grauiorū facinorū ministri
quasi exprobrantes aspiciuntur. Igitur accitum eū Caesar operae prioris admonet. So-
lum incolumitati principis aduersus insidiantem matrem subuenisse. Locū haud mi-
noris gratiae instare: si coniugem insensam depelleret. Nec manu aut taelo opus. Fate-
retur octauiae adulterium. Occulta quidem ad praesens: sed magna ei praemia & secef-
sus amcenos promittit. Vel si negauisset: necem intentat. Ille infita vecordia: & facili-
tate priorū flagitiorū: plura etiam q̄ iussum erat: fingit. Fateturq; apud amicos: quos
velut consilio adhibuerat princeps. Tum in Sardinia pellitur: vbi non inops exilium
toleravit: & fato obiit: At Nero praefectum spe sociandae classis corruptū: & incusatē
paulo ante sterilitatis oblitus: abactos partus conscientia libidinum: eaq; sibi cōper-
ta dicto memorat. Insulaq; pandecteria Octauiam claudit. Non alia exul visentium
oculos maiore misericordia affecit. Meminerant adhuc quidā Agrippinae a Tiberio:
recentior Iuliae memoria obuersabatur a Claudio pulsa. Sed illis robur aetatis affue-
rat. leta aliqua viderant & praesentem seuiiciae melioris olim fortunae recordatione alle-
uabant: huic primum nuptiarū dies loco funeris fuit: deducte in domum: in qua nihil
nisi luctuosum haberet: erepto per venenum patre: & statim fratre. Tū ancilla domi-
na validior. Et Poppea non nisi in perniciem vxoris nupta. Postremo crimē omni exi-
tio grauius. At puella vicesimo aetatis anno inter centuriones & milites: praefugio ma-
lorū iam a vita exempta nundū tamen morte acquiescebat. Paucis dehinc interiectis
diebus: mori iubetur cū iam viduā se & tm̄ sororem testaretur. Coesq; Germanicos &
postremo Agrippinae nomē ciceret: qua incolumi infelix quidē matrimonium: sed sine
exitio pertulisset. Restrungitur vinculis: venaeq; eius per oēs artus exoluuntur. Et quia
pressus pauore sanguis tardius labebat: praeferuidi balnei vapore enecat. Additurq;
atrocior seuiicia: q̄ caput amputatum latūq; in urbem poppea vidit. Dona ob haec tē-
plis decreta. quod ad eum finem memorauimus: vt quicumq; casus temporū illoꝝ no-
bis vel alijs auctoribus nossent: praesumptum habeant: quotiens fugas & cedes iussit
princeps: totiens grates deis actas: quaeq; rex secundae olim: tum publice cladis infi-
gnia fuisse. Neq; tamen filebimus: si quod senatus consultum: adulatione nouum aut
patientia postremum fuit. Eodem anno libertorū potissimos veneno interfecisse credi-
tum est. Doriphorū quasi aduersatum nuptijs Poppeae Pallantem q̄ imensam pecu-
niam longa senecta detineret. Romanus secretis criminatiōibus incusauerat Senecā
vt. C. Pisonis socium: sed validius a Seneca eodem crimine percussus ē. Vnde Pisoni
timor & orta insidiae in Neronem magna moles: sed in prospera.

or facinorū m
quasi exprobrat
mt

us dñs: qui nephada
iq; et ap infidels no
erat.

a Pandecteria

Hen octauie: cui m
lla in exilio par: nec
alijs misereis

vxoꝝ Neronis
anoꝝ erat

orū adulatione ad
res

bertus veneno m
cuius tumulu me
Ph. in eptis.

s improspera

Finis Quartidecimi Libri.

LIBER. XV.

CORNELII TACITI ACTIONVM DIVRNALIVM HISTORIAE
AVGVSTAE LIBER. XV. INCIPIT.

Nterea rex parthorꝝ Vologeses. cognitis Corbulonis rebus regē-
qꝫ alienigenam Tygranē Armeniæ impositum: simul fratre Tyri-
date pulso: spretum arfacidarꝝ fastigium ire vltum volens: magni-
tudine rursus romana & continui fœderis reuerentia: diuersas ad
curas trahebatur: cunctator ingenio: & defectione hyrcanorꝝ gen-
tis validæ multisqꝫ ex eo bellis illigatus. atqꝫ illum ambiguum no-
uus insup nunciis contumelię extimulat. Quippe egressus Armenia Tygranes adia-
benos cōterminam nationē: latius ac diutius q̄ per latrocinia vastauit. Idqꝫ primo-
res gentium ægre tollerabant. eo cōtēptionis descensum: vt ne duce quidē romano in-
cursarentur: sed temeritate obsidis: tot per annos inter mācipia habitī. Accēdebat do-
lorem eorꝝ Monobacus quē pœnes Adiabenum regimē: quod præsidium: aut vnde
peteret rogitās. Iam de Armenia cōcessum. proxima trahi. & nisi defendāt parthi: le-
uius seruicium apud romanos deditis: q̄ captis esse. Tyridates quoqꝫ regni pfugus:
per silētium haud modice quærēdo: grauior erat. Non. n. ignauia magna imperia cō-
tineri. Viroꝝ armorꝫqꝫ faciendū certamē. Id in summa fortuna æquius quod validi-
us. & sua retinere priuatae domus: de alienis certare: regiam laudem esse. Igitur cōmo-
tus his Vologeses cōcilium vocat: & proximū sibi Tyridatem constituit atqꝫ ita ordi-
tur. Hunc ego eodē mecum patre genitum: cum mihi per ætatem sūmo nomine con-
cessisset: in possessionem Armeniæ deduxi: qui tertius potētia gradus habetur. Nam
Medos pacorus anteceperat. Videbarqꝫ contra vetera fratrum odia: & certamen fa-
miliæ nostræ pœnates rite composuisse. prohibēt romani. & pacem ipsis nunqꝫ p̄spe-
re laceffitam: nunc quoque in exitium suum abrumpunt. Non ibo inficias æquitate q̄
sanguine causa q̄ armis retinere parta maioribus malueram. Si contatione deliqui:
virtute corrigam. Vestra quidem vis & gloria in integro est. addita modestiæ fama q̄
neqꝫ summis mortaliū spernēda est: & a dijs æstimat. Simul diademate caput Tyri-
datis euinxit prōptam equitum manū q̄ regem ex more sectabat. Moneſi nobili viro
tradidit: adiectis Adiabenoꝝ auxilijs. mādauitqꝫ Tygranē Armēia exturbari: dū ipse
positis aduersus hyrcāos discordijs: vires intimas: molēqꝫ belli ciet: puincijs romāis
minitās. Quæ vbi Corbuloni certis nūcijs audita sūt: legiōes duas cū Verulano seu-
ro: & Vectio Bolano: subsidiū Tygrāi mittit: occulto p̄cepto: cōpositiis cūcta: q̄ fe-
stinatius agerēt. q̄ppe bellū habere q̄ gerere malebat. Scripseratqꝫ Cæsari p̄prio duce
op⁹ esse: q̄ Armeniā defēderet. Syriā ingruēte Vologese acriore i discrimine eē. Atqꝫ
interī reliquas legiōes p̄ ripa euphratis locat. Tumultuariā puincialiū manū armat.
hostiles igressus p̄sidijs intercipit. Et qa egena aquarꝫ regio ē: castella fōtibus iposita.
quosdā riuos cōgestu arenę obdidit. Ea dū a Corbulone tuēde syrię parāt: acto rapti
agmie Moneſes vt famā sui p̄iret nō iō nesciū aut icautū Tygranē offēdit q̄ occupaue-
rat Tygrāo certa vrbē copia defēsoꝝ & magnitudie mœniū validā. Ad hęc Nycepho-
rius amnis haud spnenda latitudine ptē muroꝝ ambit. & ducta ingens fossā q̄ fluuio
diffidebat. Inerantqꝫ milites: & p̄uisi ante cōmeatus quorū subuectu: pauci auidius
p̄gressi: & repentinis hostibus circūuenti: ira magis q̄ metu cæteros accēderant. Sed
partho ad exequēdas obsidiones nulla cōminus audacia Raris sagittis neqꝫ clausos
exterret: & semet frustra. Adiabeni cum promouere scalas & machinamēta incipe-
rent: facile detrusi: mox erumpētibus nostris: facile cædunt. Corbulo tamen quāuis

Imperia q̄modo cōtin

Bellū hęc: q̄ geret

secundis rebus suis: moderandum fortunæ ratus: misit ad Vologesem qui expoſtu-
larent vim prouinciæ illatâ: ſocium amicumq; regem cohortes romanas circûſedere.
omitteret potius obſidionē. aut ſe quoq; in agro hoſtili caſtra poſiturus. Caſperius cen-
turio in eam legationē delectus: apud oppidū Nyſibim ſeptē & triginta milibus paſ-
ſuum a Tygranocerta diſtantē adit regem: & mādāta ferociter edidit. Vologeſi vet⁹
& penitus infixū erat: arma romana vitādi. nec præſentia ꝑſpere fluebāt. irritum obſi-
dium: tutus manu & copijs Tygranes. Fugati qui expugnationē ſumpſerant. miſſæ
in Armeniā legiones: & aliæ ꝑ Syria paratæ vltro irrumpere. Sibi imbecillū equitē:
pabuli inopiam. Nā exorta vis locuſtarū abederat quicquid herbidū aut frondofum.
Igitur metu abſtruſo: mitiora obtēdens: miſſusq; ad imperatorē romanū legatos ſu-
per petēda Armenia & firmāda pace reſpondet. Moneſem omittere Tigranocerta iu-
bet. ipſe retro cōcedit. Hæc plures vt formidine regis: & Corbulōis minis patrata ma-
gnifice extollebant. Alij occulte ꝑꝑigiſſe itēpretabantur: ut omiſſo vtrinq; bello: &
abeunte Vologeſe: Tygranes quoq; Armenia abſcederet. Cur. n. exercitū romanū a
Tygranocertis deductū: cur deſerta per ocium: quæ bello defenderāt? An melius hy-
bernauiſſe in extrema cappadocia: raptim erectis tugurijs: q̄ in fede regni mō retētū?
Dilata proriſus arma: vt Vologeſes cum alio quā cum Corbulone certaret: Corbulo
merita tot per ānos gloriæ: nō vltra periculum faceret. Nā vt rettuli propriū ducē tu-
endæ Armeniæ poſcerat. & aduētare Ceſennius Petus audiebat: Iamq; aderat. co-
pijs ita diuiſis: vt quarta & duodecima legiōes addita quinta q̄ recens e Moeſis excita-
erat: ſimul ꝑōtica & gallatarū: Cappadocij; auxiliā Peto obedirent: tertia & ſexta &
decima legiōes: priorq; Syriæ miles apd Corbulobē manerent. Cætera ex reꝝ vſu ſo-
ciarent: partirēturue. Sed neq; Corbulo æmuli patiēs: & Petus cui ſatis ad gloriā erat
ſi proximus habereſ: deſpiciebat geſta. nihil cædis aut prædeꝝ: vſurpatas noīe tenus vr-
bium expugnationē dictitans. Se tributa ac leges: & ꝑ vmbra regis: romanum ius vi-
ctis impoſiturus. Sub idem tēpus legati Vologeſis: quos ad principem miſſos memo-
raui: reuertere irriti: Bellūq; propalam ſumptū a Parthis. Nec Pet⁹ detrectauit. Sed
duabus legiōibus: quarū quartā Fimifulanus Vectoniarus eo in tpe: duodecimā Ca-
lanius Sabinus regebat: Armeniā intrat: trifti omine. Nā in tranſgreſſu Euphratis:
quæ ponte tranſmittebāt: nulla palā cauſa: turbat⁹ equus qui cōſularia inſignia geſta-
bat: retro euafit. Hoſtiarūq; quæ muniebātur: hibernaculis aſſiſtēs: ſemifacta opa: fu-
ga perrupit: ſeq; vallo extulit & pila militū arſere magis inſigni ꝑdigio: quia Parth⁹
hoſtis miſſilibus telis decertat. Cæterꝝ Pet⁹ ſpretis ominibus: nec dū ſatis firmatis hy-
bernaculis: nullo rei frumētariæ prouiſu: rapit exercitū trans montē tauꝝ: recipiēdis
vt ferebat Tygranocertis: vaſtandiſq; regiōibus: quas Corbulo integras omiſiſſet. Et
capta quedā caſtella. gloriæq; & ꝑdeꝝ non nihil partū: ſi aut gloriā cum mō: aut præ-
dam cū cura habuiſſet. Longinquis itineribus percuſſado quæ obtineri nequibāt. cor-
rupto qui captus erat cōmeatu: vt inſtante iam hyeme: reduxit exercitum. compoſu-
itq; ad Ceſarem litteras: quaſi confecto bello: verbis magnificis rerum vacuas. Inte-
rim Corbulo nunq̄ neglectam Euphratis ripam crebrioribus præſidijs inſedit: & ne
ponti iniiciendo: impedimentū hoſtilis turmę afferrent: Iam. n. ſubiectis campis ma-
gna ſpecie volitabant: Naues magnitudine præſtātes: & cōnexas trabibus: ac turrib⁹
auctas: agit per amnē. catapultisq; & baliftis proturbat barbaros: in quos ſaxa & ha-
ſtę longius permeabant: q̄ vt contrario ſagittarū iactu adęquarētur. Dein pons conti-
nuat⁹: colleſq; aduerſi per ſocias cohortes: poſt legionū caſtris occupātur: tāta celeri

cuſtaꝝ abederat
herbidū aut frondofū

LIBER. XV.

tate & ostentatione virium: vt Parthi omisso paratu inuadenda Syria: spem omnem in Armeniam verterent. Ibi Petus imminentium nescius: quintam legionē procul in pōto habebat. Reliquas promiscuis militum cōmeatibus infirmauerat: donec aduentare Vologesem magno & infenso agmine auditū. accitur legio duodecima. & vnde famam aucti exercitus sperauerat: p̄dita infrequētia: qua tñ retineri castra: & cludi Parthus: tractu belli poterat: si Peto aut in suis: aut in alienis consilijs constantia fuisset. Verū vbi a uiris militaribus aduersus vrgentes casus firmatus erat: rursus ne alienæ sententiæ indigens videret̄ in diuersa ac deteriora trāsibat. Et tunc relictis hybernis: non fossam neq; vallū sibi: sed corpora & arma in hostē data clamitans: duxit legiōes qua si proelio certaturus. Deinde amisso centurione & paucis militibus: quos visendis hostiū copijs prēmiserat: trepidus remeauit. Et quia minus acriter Vologeses institerat vana rursus fiducia: tria milia delectoꝝ proximo tauri iugo imposuit: quo transitum regis arcerent. Alares quoq; p̄ānonios robur equitatus: in parte campi locat. Cōiunx ac filius castello cui Asamosata nomē est: abditū: data in præsidiū cohorte ac disperso milite. qui in vnū habitus: vagum hostē promptius sustentauisset. & ægre cōpulsum ferunt: vt instantē Corbuloni fateretur. Nec a Corbulone properatū: quo gliscētibus periculis etiā subsidij laus augetur. Expediri tñ itineri singula milia ex tribus legionibus: & alarios octingentos: parem numeꝝ e cohortibus iussit. At Vologeses quāuis obsessa a Peto itinera hinc peditatu: inde equite accepisset: nihil mutato cōsilio: sed vi ac minis alares exterruit: legionarios obtriuit: Vno tñ Centuriōe Tarquitio crescente turrim in qua præsidiū agitabat: defendere auso: Facta sapius eruptiōe: & cēsis qui Barbaroꝝ propiꝝ suggrediebātur: donec ignium iactu circūueniretur. peditū si quis integer: per longinqua & auia vulnerati castra repetiuere: Virtutem regis: sauciā: & copias gentium: cuncta metu extollētes: facili credulitate eoꝝ qui eadem pauebant. Nec dux quidem obniti aduersis: sed cuncta militiæ munia deseruerat: missis item ad Corbulonē precibus veniret prope. signa & aquilas: & nomē reliquum infelicis exercitus tueret̄: Se fidem interim dōec vita suppeditet: retēturos. Ille interritus & parte copiarū apud Syriam relictā: vt munimēta Euphrati imposita retinerētur: qua proximū & cōmeatibus non egenū: regionem Comagenam: exin cappadociam: inde Armenios petiuit. Comitabātur exercitū præter alia assueta bello: magna vis camelloꝝ onusta frumenti: vt simul hostem famemq; depelleret. Primum e percussis Pactium primipili centurionē obuium habuit. dein plerosq; militū: quos diuersas fugæ causas obtēdentes: redire ad signa: & clemētiā Peti experiri monebat. Se nisi victoribus immitē esse. Simul suas legiōes adire: hortari: priore admonere: nouā gloriam ostēdere. Non vicos aut oppida Armenioꝝ: sed castra romana: duasq; in ijs legiones pretiū laboris peti. Si singulis manipularibus præcipua seruati ciuis corona: imperatoria manu tribueret̄: quod illud & quantū decus: vbi par eoꝝ numerus adipisceret̄ qui attulissent salutē: & qui accepissent. His atq; talibus in cōe alacres: & erant quos pericula fratrum: aut propinquoꝝ proprijs stimulis incenderēt: cōtinuum die noctuq; iter p̄perabant. eoq; intētius Vologeses premere obsessos: mō vallum legionum: mō castellū quo imbellis atas defendebat̄: oppugnare: propius incedēs q̄ mos Parthis: si ea temeritate hostem in proelium eliceret. At illi vix cōtubernijs extracti: ne aliud q̄ munimenta propugnabāt: pars iussu ducis: & alij propria ignauia: aut metu: Corbulonē opperietes: Ac si vis ingrueret: prouisis exēplis Caudinæ ac Numatinæ cladis. Neq; eandem vim Samnitibus Italico populo: aut pœnis romani imperij æmulis: validā

Ducis timide ad
urbium:

quoq; & laudatam antiquitatem: quotiens fortuna contra daret: saluti consuluisse.
Qua desperatione exercitus: dux subactus: primas tñ litteras ad Vologesen: nō sup-
plices: sed in modū querentis cōposuit: q; pro Armenijs semper romanæ ditionis aut
subiectis regi: quem imperator delegisset: hostilia faceret. Pacē ex æquo vtilem. nec p-
sentia tñ spectaret: ipsum aduersus duas legiones totis regni viribus aduenisse. At ro-
manis orbem terrarū reliquum: quo bellū iuuarent. Ad ea Vologeses: nihil p causa:
sed opperiēdos sibi fratres Pacoꝝ ac Tyridatem rescripsit. Illum locū tempusq; con-
silio destinatū quid de Armenia cernerent. Adiecit deos dignnm Arfacidarū simul:
& de legionibus romanis statuerent. Missi post a Peto nūcij: & regis colloquiū peti-
tum. qui Vasatem præfectum equitatus ire iussit. Tū Petus Lucillos: Pompeios: &
si qui duces obtinēde donandæue Armeniæ egerant: Vasates imaginem retinendi do-
nandiue penes nos: Vim penes Parthos memorat: Et multū inuicē disceptato: Mo-
nobanzus adiabenus in diē posterum testis ijs quæ pepigissent: adhibetur. Placuitq;
liberari obsidio legiones: & decedere omnē militem finibus Armenioꝝ: castellaq; &
cōmeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologesi fieret: mittendi ad Ne-
ronem legatos. Interim fluuio Arsameti: is castra perfluebat: potētem imposuit. specie
sibi illud iter experientis. Sed Parthi quasi documētum victoriæ iusserant: Nāq; ijs
vsui fuit. nostri per diuersum iere. Addidit rumor: sub iugū missas legiones. & alia ex
rebus infaustis: quoꝝ simulachrum ab Armenijs vsurpatum est. Nāq; & munimen-
ta ingressi sunt: antequā agmē Romanū excederet: & circūstetere vias: captiua olim
mancia: aut iumēta agnoscentes: abstrahentesq;. Raptæ etiā vestes: retenta arma:
pauido milite & cōcedente: ne qua prælij causa existeret. Vologes armis: & corpo-
ribus casorū aggregatis: quo cladem nostrā testaretur: visu fugientiū legionum absti-
nuit. Fama moderationis quærebatur: postquā superbiam expleuerat. Flumen arsa-
metē elephanto insidens: & proximus quisq; regi vi equorū perrupere: quia rumor in-
cesserat: pontē cessurū oneri: dolo fabricatū. Sed qui ingredi ausi sunt: validum &
firmum intellexere. Ceterū obsecris adeo suppeditauisset rem frumētariam cōstitit: vt
horreis ignem inijcerent. Contraq; prodiderit Corbulo parthos inopes copiarū: & pa-
bulo attrito: relicturos oppugnationem: neq; se plus tridui itineri abfuisse. Adiecit iu-
reiuorando Peti: cautum apud signa: adstantibus ijs quos testificando rex misisset: ne
minem romanum Armeniam ingressurum: donec referrentur littere Neronis: an pa-
ci annueret. Quæ vt augendæ infamiæ composita: sic reliqua non in obscuro haben-
tur: vna die quadraginta milium spacium emensum esse Petum: desertis passim fau-
cijs: neq; minus deformem illam fugientium trepidationem: q̄ si terga in acie vertisset
Corbulo cum suis copijs apud ripam Euphratis obuius: nō eam speciem insignium
& armorum prætulit: vt diuersitatem exprobraret: Mœsti manipuli: ac vicem com-
militonum miserantes: ne lachrymis quidem temperare. Vix præ fletu vsurpata con-
solatio. Decefferat certamen virtutis: & ambitio glorię: felicitium hominum affectus:
sola misericordia valebat: & apud minores magis. ducum inter se breuis sermo secu-
tus est: hoc conquerētium irritū laborem: potuisse bellum fuga parthorū finiri. Ille in-
tegra vtriq; cuncta respōdit. conuerterent aquilas: & vincti inuaderēt Armeniam: ab-
scellū Vologesis infirmatam. Nō ea imperatoris habere mādāta Corbulo: periculo
legionū cōmorum: e puincia egressum. Quādo in incerto habeant Parthorū conatū:
Syriam repetiturum. Sic quoq; optimam fortunā orandam: vt pedes confectus spa-
cijs itinerum: alacrem & facilitate camporum præuenientem equitem assequeretur.

LIBER. XV.

Exin Petus per Cappadociam hybernauit. At Vologesis ad Corbulonem missi nunciij: detraheret castella trans Euphratem: amnemq; vt olim medium faceret. Ille Armeniam quoq; diuersis præsijs vacuã fieri exposulabat. Et postremo concessit rex. Dirutaq; quæ Euphratem vltra cõmunerat Corbulo. & Armenij suo arbitrio relictij sunt. At romæ trophea de parthis: arcusque medio capitolini montis sistebantur: decreta ab senatu: integro adhuc bello: neq; tum omiffa: dum aspectui consulitur: spreta cõscientia. Quin & dissimulandis reꝝ externarum curis. Nero frumentum plebis vetustate corruptum: in thyberim iecit: quo securitatem annonæ sustentaret: cuius p̄cio nihil additum est: q̄uis ducentas ferme naues portu in ipso: violentia tempestatis & centum alias thyberi subuectas: fortuitus ignis assumpsisset Tris dein consules. L. Pisonem: Ducenium geminium: Pompeiũ Paulinum Vectigalibus publicis præposuit: cū infectatione priorꝝ principum: qui grauitate sumptuũ: iustos redditus antecessent Se annuũ sexcẽtes sestertium reip. largiri. Percrebuerat ea tẽpestate prauissimus mos: cū propinquis comitijs: aut sorte puinciarum: pleriq; orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios: præturaq; & puincias inter patres sortiti: statim emitterent manu quos adoptauerant. Qui magna cū inuidia senatum adẽit ibi naturæ munus labores educandi aduersus fraudem & artes & breuitatem adoptiõis enumerant. Satis precij esse orbis qd̄ multa securitate nullis oneribus: gratiam honores: cūcta prõpta & obuia haberent. Sibi promissa legum diu expectata: in ludibrium uerti: quando quis sine sollicitudine parens: sine luctu orbis: longa patrũ vota repente adæquaret. Factum ex eo Senatus consultũ: ne simulata adoptio in vlla parte muneris publici iuuaret: ac ne vsurpandis quidem hæreditatibus p̄desset. Exin Claudius timarcus cretensis reus agitur: cæteris criminibus vt solent præualidi puincialium: & opibus nimijs ad iniurias minorum elati. Vna vox eius vsque ad contumeliam senatus penetrauerat. q̄ dicitur assēt: in sua potestate situm: an pro consulibus qui cretam obtinuisserent: grates agerentur. quam occasionem Petus Thrasea ad bonũ publicum vertens: postq̄ de reo censuerat: puincia Creta depellendum: hæc addidit. Vsu probatum ē P. C. leges ægregias exempla honesta: apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia cinctiam rogationem. candidatorum ambitus Iulias leges: magistratum avaricia calphurnia scita pepererunt. Nam culpa q̄ pœna tempore prior: emendari q̄ peccare posterius est. Ergo aduersus nouam puinciarum superbiam dignũ fide constantiaq; romana. capiamus consiliũ: quo tutelæ socioꝝ nihil deroget: nobis opinio decedat. qua' is quisq; habeat' alibi q̄ in ciuium iudicio esse. Olim quidem non modo prætor aut consul: sed priuati etiam mittebant: qui puincias viserent: & quid de cuiusq; obsequio videretur referrent: Trepidabantq; gentes de extimatione singulorꝝ. At nunc colimus externos: & adulamur: & quomodo ad nutum alicuiꝰ grates: ita promptius accusatio decernitur: decernaturq;: & maneat poruincialibus potentiam suam tali modo ostentandi. Sed laus falsa & præcibus expressa: perinde cohibeantur: q̄ malicia q̄ crudelitas. Plura sæpe peccantur: dum demeremur: q̄ dũ offendimus quædam immo virtutes odio sunt: seueritas obstinata: inuictus aduersus gratiam animus. Inde initia magistratuum nostrorum meliora ferme: & finis iclinat: dum in modũ candidatorum suffragia conquirimus. quæ si arceantur: æqualius atq; constantius puinciarum regentur. Nam vt metu repetundarum infracta avaricia est. ita vetitæ gratiarum actione ambitio cohibet. Magno assensu celebrata sententia. Non tñ senatus consultum perfici potuit abnuentibus cõsulibus ea de re relatum: Mox auctore prin-

300. naues in portu
et p̄ thyberim sub
fortuitus ignis assu

Quanta rōꝝ malig

Probatũ ē leges ege
pla honesta: apud bo
nũs aliorum gigni

Olim visitabant ro
tores.

casu idu fulminis
conflagrauit.

† ex Poppea filia
ni ob q magna adu
in vrbe q obiit
tri mestrus.

cipe sanxere: ne quis ad concilium suo ideo referret: agendas apud senatum pro praetoribus prouide consulis grates: neu quis ea legatione fungeretur. Iisdem consulis gymnasium ictu fulminis conflagrauit: effigiesq; in eo Neronis ad informe aes liquefacta. Et motu terrae celebre campaniae oppidum Pompei magna ex parte proruit. Defunctaq; virgo vestalis Lelia: in cuius locum Cornelia ex familia Cossorum capta est: Memio Regulo & Virginio Rufo consulibus: natam sibi ex Poppea filiam Nero ultra mortale gaudium accepit: appellauitq; Augustam: dato: & Poppeae eodem cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit: ubi ipse generatus erat. Iam senatus interim vterum Poppeae comedauerat dijs. vota q; publice susceperat: qua multiplicata exolutaq; & additae supplicationes: templumq; fecunditati. & certamen ad exemplar atticae religionis decretum. Vtq; fortunae effigies aureae in solio capitolini Iouis collocarentur: Ludicrum circense ut Iuliae genti apud Bouillas: ita Claudiae domiciae apud Antium ederetur. quae fluxa fuere: quartum intra mensem defuncta in fante. Rursusq; exortae adulationes: censentium honorem diuae & puluinar aedeq; & sacerdotem. Atq; ipse ut Iulianae: ita mœroris immodicus egit. Adnotandum est omni senatu Antium sub recentem partem effuso Thraseam prohibitum: immoto animo praenunciam iminentis caedis contumeliam excepisse. Secutam dehinc vocem Caesaris ferunt: qua reconciliatum se Thraseam apud Senecam iactauerit: ac Senecam Caesari gratulatum. Vnde gloria egregijs viris & pericula gliscebant. Inter quae veris principio: legati Parthorum mandata regis Vologesii: litterasq; in eadem formam attulere. Se priora & totiens iactata super obtinenda armenia. nunc omittere. quoniam dii quis potentium populorum arbitri. Possessionem Parthis non sine ignominia romana tradidissent. Nuper clausum Tygranem: post petum legionesq; cum opprimere posset: incolumes dimisisse. Satis approbatum vim. datum & lenitatis experimentum. Nec recusaturae Tyridatem accipiendo diademati in urbem venire. nisi sacerdotij religione attineretur. Iturum ad signa & effigies principis: ubi legionibus coram: regnum auspicaretur. Talibus Vologesii litteris. quia Petus diuersa tanquam rebus integris scribebat: interrogatus Centurio qui cum legatis aduenerat: quo in statu Armenia esset: omnes inde romanos excessisse respondit. Tum intellecto barbarorum irrisu: qui peterent quod eripuerant: consuluit inter primores ciuitatis Nero: bellum anceps: an pax in hoste placeret. Nec dubitatum de bello. & Corbulo tot per annos militum atq; hostium gnarus. gerendae rei praeficitur: ne cuius alterius inscitia rursus peccaretur: quia Peti piguerat. Igitur irriti remittuntur cum donis tamen: vnde spes fieret: non frustra eadem oraturae Tyridatē: si preces ipse attulisset. Syriae q; executio Cintio: copiae militares Corbuloni permittit: & quintadecima legio ducente Mario Celso: e Panonia adiecta est. Scribitur tetrarchis ac regibus praefectisq; & procuratoribus: & qui praetorum finitimas prouincias regebant iussis Corbulonis obsequi: in tantum ferme modum aucta potestate: quam populus romanus Cn. Pompeio bellum pyraicum gesturo dederat. Regressum Petum cum grauiora metueret: facilius insectari satis habuit Caesar his ferme verbis: Ignoscere se statim: ne tam promptus in pauorem: longiore sollicitudine egresceret. At Corbulo quarta & duodecima: legionibus: quae fortissime quoq; amisso: & ceteris exterritis parum habiles praecelio videbantur: in Syriam translatis: sextam inde ad tertiam legiones: integrum militem & crebris ac prosperis laboribus exercitum: in Armeniam ducit. Addiditq; legionem quintam: quae per pontum agens: expers cladis fuerat. Simul quintadecima nos recens adductos: & vexilla delectorum

sum peccaret.

no tanta hinc pstaton
m Pompeio bello
atico.

LIBER. XV.

ex Illyrico & ægypto: quodq; alarū cohortiumq; & auxilia regnum in vnum con-
 ducta: apud Melitenem qua transmittere euphratem parabat. Tum lustratum rite ex-
 erciturum ad contionem vocat: orditurq; magnifica de auspicijs imperatoris: rebusq; a
 se gestis: aduersam incertam Peti declinans: multa auctoritate: quæ viro militari pro-
 facundia erat. Mox iter. L. Lucullo quondam penetratum. apertis quæ vetustas obse-
 perat: pergit. Et venientis Tyridatis Vologesifq; de pace legatus haud aspernatus ad-
 iungit ijs centuriones cum mandatis non immitibus. Non. n. adhuc eo ventum: vt cer-
 tamine extremo opus esset. Multa romanis secunda quædam Parthis euenisse: docu-
 mento aduersus superbiam. proinde & Tyridati conducere intactū vastationibus re-
 gnum dono accipere: & Vologesen melius societate romana q̄ damnis mutuis genti
 parthorū consulturum. Scire q̄tum intus discordiā: q̄q; indomitas & præferoces na-
 tiones regeret. Contra imperatori suo imotam vbiq; pacem: & vnum id bellum esse.
 Simul consilio terrorē adijcere. & Megistanas armenios qui primi a nobis defecerāt:
 pellit a sedibus. castella eorū excindit: plana: edita: validos inualidosq; pari metu com-
 plet. Non infensum nec cum hostili odio Corbulonis nomen etiam barbaris habeba-
 tur: eoq; consilium eius fidum credebant. Ergo Vologeses neq; atrox in summam: &
 quibusdam præfecturis inducias petit. Tyridates locum diemq; colloquio poscit. Tē-
 pus p̄pinquum. Locus in quo nuper obsessæ. cum Peto legiones erant: cum a barba-
 ris delectus esset: ob memoriam lætioris sibi rei: non est a corbulone vitatus: vt dissi-
 militudo fortunæ gloriam auget. Neq; infamia Peti augebat: q̄d eo maxime patuit:
 quia filio eius tribuno ducere manipulos: atq; operire reliquias malæ pugne iperavit
 Die pacta Tyberius Alexander illustris eques romanus: & Viuianus Annius gener
 Corbulonis: nundum senatoria ætate: sed pro legato quintæ legionis impositus: in ca-
 stris Tyridatis venire honore eius: ac ne metueret infidias tali pignore: Viceni dehinc
 equites assūpti. Et viso Corbulone: rex prior equo desiluit: nec cūctatus Corbulo. Sed
 pedes vterq; dextras miscuere. exin romanus laudat iuuenem: omissis præcipitibus tu-
 ta: & salutaria capeffentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus: cætera tem-
 peranter adiungit. Iturum quippe romam: læturumq; nouum Cæsari decus: non ad-
 uersis Parthorū rebus supplicem arfacidem. Tum placuit Tyridatē ponere apud effi-
 giem Cæsaris insigne regium: nec nisi manu Neronis resumere. & colloquiū osculo fi-
 nitum: Dein paucis diebus interiectis: magna vtrinq; specie: inde eques compositus
 per turmas: & insignibus patrijs: hinc agmina legionum steterē fulgentibus aquilis:
 signisq; & simulachris deum in modum templi. Medio tribunal sedē curulē: & sedes
 effigiem Neronis sustinebat. Ad quā progressus Tyridates: cæsis ex more victimis:
 sublatum capiti diadema imagini subiecit magnis apud cunctos animorū motibus:
 quos augebat insita adhuc oculis exercitū romanorum cedes: aut obsidio. At nunc
 versos casus. Iterū Tyridatem ostentui gentibus quanto minus q̄ captiuum. Addidit
 gloriæ Corbulo comitatem: epulasque & rogitante rege causas: quotiens nouum ali-
 quid aduerterat. Vt initia vigiliarum per centurionem enunciari: conuiuium bucci-
 na dimitti: & structā ante auguralē aram subdita face accēdi: cuncta ī maius attollēs
 admiratione prisca moris affectit. Postremo die spacium orauit: quo tātum itineris adi-
 turus: fratres ante: matremq; videret obsidem interea filiam tradit: litterasq; supplices
 ad Neronem & digressus Pacorum apud Medos Vologesen ecbatanis repperit: nō
 incuriosum fratris. quippe & proprijs nuncijs a Corbulone petierat: nequam imagi-
 nem seruicij Tyridates perferret: neu ferrum traderet: aut complexu prouincias obti-

mentium arceretur: foribus eorum assisteret. tantusq; romę: q̄tus consulibus honor
esset. Scilicet externę superbię sueto: non erat noticia nostri: apud quos ius imperij va
let: inania transmittuntur. Eodem anno Cęsar nationes alpium maritimę in ius la
tij transtulit. Equitum romanorę locos sedibus plebis anteposuit apud circum. Nam
q; ad eam diem indiscreti ibant: quia lex roscia nihil nisi de quattuordecim ordinibus
sanxit. Spectacula gladiatorę idem annus habuit: pari magnificetia ac priori. Sed fę
minarę illustrium senatorumq; plures per arenā fędati sunt. C. Lexanio. M. Licinio
consulibus acriore in dies cupidine adigebatur Nero p̄miscuas scęnas frequentandi.
Nam adhuc per domũ aut hortos cecinerat iuuenalibus ludis quos vt parę celebres
& tantę voci angustos spernebat. Non tñ romę incipere scęnas ausus: neapolim qua
si gręcam urbem delegit. Inde initium fore: vt transgressus in achaiã insignesq; & anti
quitas sacras coronas adeptus. maiore fama: studia ciuium eliceret. Ergo contractũ
oppidanorę vulgus: & quos e proximis colonijs & municipijs eius rei fama ciuerat:
quiq; Cęsarem per honorem: aut varios vsus sectant: etiam militum manipuli thea
trum Neapolitanorę complent. Illic pleriq; vt arbitrant: triste: vt ipse: prouidum po
tius & secundis numinibus euenit. Nam egresso qui affuerat populo: vacuum & sine
vllius noxa theatrum collapsum est. Ergo per compositos cantus grates dijs: atq; ip
sam recētis casus fortunam celebrans: petiturusq; maris hadrię traictus: apud Bene
uentum interim confedit. Vbi gladiatorum munus a Vatinio celebre edebatur. Vati
nius inter fędissima eius aulę ostenta fuit: sutrinę tabernę alũnus corpore detorto:
facetijs scurrilibus: primo in contumelias assumptus deinde optimi cuiusq; crimina
tiõ eousq; valuit: vt gratia: pecunia: vi nocendi etiam alijs pręmeret. Eius munus
frequentanti Neroni: ne inter voluptates quidem a sceleribus cessabatur. Iisdem quip
pe illis diebus Torquatus Syllanus mori adigitur. quia super iunię familię claritudi
nem diuum Augustum atauum ferebat. Iussi id accusatores obicere: prodigum lar
gitionibus neq; aliam spem q̄ in nouis rebus esse qui ne ignobiles habere quos ab epi
stolis & libellis & ratioibus appellaret nomina summę cure & meditaenta. Tum in
timus quisq; libertorę vincti abreptiq;. Et cũ damnatio instaret: brachiorę venas Tor
quatus interfecit: Secutaq; Neronis oratio: ex more q̄uis fontem & defensionem meri
to diffusum: victurę tñ fuisse si clamentiam iudicis expectasset. Nec multo post omi
sa in præsens achaiã: causã i. incerto fuere: urbem reuisit: puincias oriētis maxime egyptum:
secretis imaginationibus agitans. dehinc dicto testificatus: non longam sui ab
sentiam: & cuncta in rep. exinde immota ac p̄spera fore. Super ea p̄fectione adijt capi
tolium: illic veneraturus. deos cum veste quoq; templũ inisset: repente cunctos per ar
tus tremens: seu numine exterente: seu facinorum recordatione: nunquam timore va
cuus: deseruit inceptum: cunctas sibi curas amore patrię leuiore dictitans. Vidisse
męstos ciuium vultus audire secretas querimonias. quod tantum iter aditurus esset:
cuius ne modicos quidem egressus tolerarent: sueti aduersum fortuita aspectu princi
pis refoueri. Ergo vt in priuatis necessitudinibus proxima pignora pręualerent: ita po
pulum romanum vim plurimam habere. Parendum retinēti. Hęc atq; talia plebi va
lentia fuere: voluptatum cupidine: & quę pręcipua cura est: rei frumentarię angustias
habesset metuenti. Senatus & primores in incerto erant: procul an coram atrocior
haberetur. dehinc: quę natura magnis timoribus: deterius credebant quod euenerat.
Ipse quo fidem acquireret: nihil vsquam perinde letum sibi publicis locis struere con
uiuia totaq; vrbe quasi domo vti. Et celeberrimę luxu fama q; epulę fuere: quasi Tigil

*cula gladiatorum
q; p̄ces fęminarę
in et senatorũ in
fędati sunt
er hortos cantabat
in quasi gręcã
elegit*

*tus Syllanus: cum
Augustus: moriturus
coronis: coronas sibi
reũ intercedit*

*facinorũ recordatione
inore vacuus.*

voluptatũ cupidinẽ

*in conuiujs tota
quasi domo vtebat*

*Incendium urbis p[er] h[oc]
v[er]o diebus: mansit in exequiis*

*lege me conuicia p[er]
distinctos libidinum*

LIBER. XV.

eadem p[er] digentia

lino parata: vt exemplum feram: ne sapius eadem p[er]digentia narranda sit. Igit[ur] in sta-
gno Agrippæ fabricatus est ratem. cui superpositum conuiuium aliarum ractu mo-
ueret. Naues auro & ebore distinctæ: remigesq[ue] exoleti: per ætates & scientiam libidi-
num componebat. Volucres & feras diuersis e terris: & animalia maris: oceano ab-
usq[ue] petiuerat. Crepidinibus stagni lupanaria astabant: illustrib[us] fœminis completa.
Et contra scorta visabantur nudis corporibus. Iam gestus motusq[ue] obsceni: Et post
quam tenebræ incedebant: quantum iuxta nemoris: & circumiecta tecta consonare
cantu & luminibus clarescere. Ipse per licita atq[ue] illicita fœdatus: nihil flagitij relique-
rat: quo corruptior ageret: nisi paucos post dies vni ex illo contaminatorum grege:
cui nomen Pythagoræ fuit: in modū sollempnium coniugior[um] denupsisset. Inditum i-
peratori flammeū. Misit auspices duos: & genialis thorus: & faces nuptiales: cuncta
deniq[ue] spectata: quæ et in fœmina nox operit. Sequit[ur] clades forte: an dolo principis in-
certum. Nā vtrunq[ue] auctores p[er]didere: omnibus quæ huic vrbi per violentiā ignium
acciderunt: grauius atq[ue] atrocius. Initium in ea parte circi ortum: quæ Palatino Celio
q[ue] montibus contigua est. Vbi per tabernas quibus id mercimoniū inerat: quo flāma
alitur: simul cœptus ignis: & statim ualidus: ac vento citus lōgitudinē circi corripuit.
Neq[ue] n. domus munimētis septæ: vel tēpla muris cincta: aut quid aliud morē inter-
iacebat. Impetu peruagatū incendium: plana primū: deinde in edita assurgens: & rur-
sus inferiora populando anteiit remedia velocitate mali. & obnoxia vrbe arctis itine-
ribus: hucq[ue] & illuc flexis: atq[ue] enormib[us] vicis: qualis vetus Roma fuit. Ad hæc lamē
ta pauentiū fœminar[um] fessa etate: aut rudis puericię etas: quiq[ue] sibi quiq[ue] alijs cōsulebāt:
dū trahunt inualidos: aut opperiant. pars morans pars festinans: cuncta ipediebant.
& sepe dū in regrum respectant: lateribus aut fronte circumueniebant. Vel si in p[ro]-
xima euaserant: illis quoq[ue] igni correptis. et quæ longinqua crediderant: in eodem casu
reperiebant. Postremo quid vitarent: quid peterēt ambigui: complere vias: sterni per
agros. quidam amissis oibus fortunis: diurni quoq[ue] victus: alij caritate suor[um] quos eri-
pere nequiuerant: quanuis patente effugio interiere. Nec quisquā defendere audebat:
Crebris multor[um] minis restringere phibentium: & quia alij palam faces iaciebant:
atq[ue] esse sibi auctorem vociferabātur: siue vt raptus licentius exercerent: seu iussu. Eo
in tempore Nero Antij agens: non ante in urbem regressus est: q̄ domui eius: qua pa-
latium & Mecenas hortos continuauerat: ignis propinquaret. Neq[ue] tamen listi po-
tuit: quin & palatium & domus & cuncta circum haurirentur. Sed solacium populo
exturbato ac profugo: campum Martis ac monumenta Agrippæ: hortos quin etiam
suos patefecit. & subitaria ædificia extruxit: quæ multitudinē in opē acciperēt. Subue-
ctaq[ue] vtēilia ab hostia: & p[ro]p[er]inquis municipijs. pretiūq[ue] frumenti minutū: vsq[ue] ad ter-
nos nūmos. Quæ quāquam popularia: in irritū cadebāt: qa puaserat rumor ipso tpe
flagrantis vrbis: inisse eū domesticā scēnam: & cecinisse troianum excidium presentia
mala vetustis cladibus assimulantem. Sexto demum die apud imas esquilias finis in-
cendio factus: proruptis per immensum ædificijs: vt continūe violencię campus: &
velut vacuum cælum occurreret. Ne dum posito metu satis credebatur: cū leuis rur-
sum grassatus ignis: patulis magis vrbis locis: eoq[ue] strages hominū minor: delubra
deum: & porticus amœnitati dicatē latius procidere. plusq[ue] infamię id incendium ha-
buit: quia p[re]dijis Tigillini Aemilianis proruperat. Videbaturq[ue] Nero condendē vr-
bis nouę: & cognomēto suo appellandę gloriā querere. Quippe in regiones quattuordecim
roma diuiditur. quarū quattuor integrę manebant: tres solo tenus deicte.

*Lupanaria illust-
minis completi*

*scorta contra n-
poribus.*

*O. imane fac-
Pythagore hoi*

*INCENDIUM VRB-
Neronis refert m*

Qualis vetus Rom

*Prohibitu e mcer-
tingere: et aliqui
faces iaciebant*

*Ipso t[em]pore urbis flo-
cecit Nero ex
troianum*

*Nero cognomēto
querere condere
urbem.*

*Roma in xij. regiones diuidebat
: secū h[oc] d[icitu]r B[er]o[li] 153 IYR 332_2*

ista sunt romæ ex
is

Nero ^{nis} demo exten
senti magnitudine

is duæcims.

pinge paludes.

credibiliu cupitor

zabimus: sine alban
imperius est
qua publica ignib?
statuit

rior roma obm vi
ngustis, et altitudi
toæ: q̄ mic: q̄ veu
na roma garet in
estu hodie vianu la
et depressioub' tel

afidchis
momin de chru
rarty ribus Nero
s tporo, testat
seruca in epla ad
ulu moritruu

Septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant: lacera & semiusta. Domum & insularum & templorum: quæ amissa sunt: numerum inire haud promptum fuerit: Sed vetustissima religione: quod Seruius Tullius Iunoni & magna ara fanumque quæ presentis herculi arca euander sacrauerat: ædesque statoris Iouis vota Romulo: Numæque regia: & delubrum vestæ cum penatibus populi romani exusta. Iam opes tot victorijs quæ litæ & græcarum artium decora: ex in monumenta ingeniorum antiqua & incorrupta: quæuis in tanta resurgenti vrbis pulchritudine multa seniores meminerint: quæ reparari nequibant. Fuere qui anno tarent. xiiii. Kal. Sextilium principium incendij huius ortum: & quo Senones captam urbem inflammauerant. Alij eousque cura progressi sunt: ut totidem annos mensisque & dies inter vtraque incendia numerent. Ceterum Nero usus est patriæ ruinis. extruxitque domum: in qua haud perinde gemæ & aurum miraculo essent: solita pridem: & luxu vulgata: quam arua & stagna: & in modum solitudinum: hinc siluæ: inde aperta spacia: & prospectus: magistris & machinatoribus Seuero & Celeste: quibus ingenium & audacia erat: et quæ natura denegauisset: per artem temptare: & viribus principis illudere. Namque ab lacu auerno nauigabilem fossam usque ad hostiathyberina depressuros promiserant: squalenti littorare: aut per montes aduersos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit. quam promptinæ paludes. cetera abrupta aut arenosa. ac si perumpi possent: intolerandus labor: nec satis cause. Nero tamen ut erat incredibilium cupitor: effodere proxima auerno iuga connixus est. Manentque vestigia irritæ spei. Ceterum vrbis quæ domus supererant: non ut post gallia incendia: nulla distinctione: nec passim erecte: sed dimensis vicorum ordinibus: & latis viarum spacijs: cohibita ædificiorum altitudine: ac patefactis areis: additisque porticibus: quæ frõtem insularum protegerent. Eas porticus Nero sua pecunia extructurum: purgatasque areas dominis traditurum pollicitus est. addidit premia pro cuiusque ordine: & rei familiaris copijs. finiuitque tempus intra quod effectis domibus aut insulis adipiscerentur. Ruderum accipiendo hostienses paludes destinabat. utique naues quæ frumentum thyberis subuectæ essent: onustæ rudere decurrerent. Aedificiaque ipsa certa sui parte: sine trabibus saxo gabino: albanoue solidarentur. quæ is lapis ignibus imperuius est. Iam aqua priuatoꝝ licentia intercepta: quo largior: & pluribus locis in publicum flueret. Custodes & subsidia reprimendis ignibus: in probatulo quisque haberet: nec communiõne parietum: sed proprijs quæque muris ambirentur. Ea ex utilitate accepta: decorem quoque nouæ vrbis attulere. Erant tamen qui crederent veterem illam formam salubritati magis conduxisset: quoniam angustie itinerum: & altitudo tectorum non perinde solis vapore perumpereperentur. At nunc patulam latitudinem: & nulla umbra defensam grauiore estu ardescere. Et hæc quidem humanis consilijs providebantur. Mox petita a dijs piacula: aditque Sybillæ libri: ex quibus supplicatum Vulcano & Cereri Proserpineque. ac precitata Iuno per matronas primum in capitolio: deinde apud proximum mare. Vnde hausta aqua: templum & simulacrum deo prosperum est. & lectisternia ac peruigilia celebrare fœminæ quibus mariti erant. Sed non ope humana: non largitionibus principis aut deum placamentis: decedebat infamia: quin iussum incendium crederetur. Ergo adolendo rumori Nero subdidit reos: & exquisitissimis poenis affectis: quos per flagitia inuisos: vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius Christus: qui Tyberio imperitante: per procuratorem Pontium Pïllatum supplicio affectus erat. Repressaque in presens exitiabilis superstitio rursus erumpebat: non modo per Iudeam originem eius mali: sed per urbem et quo cuncta vndique atrocita aut pudenda confluent: celebraturque

Defleas rogo

Lamentata dinceps
Mactru' tui d' n.

LIBER. XV.

Igitur primo correpti qui fatebantur: deinde indicio eorum multitudo ingens: haud p-
 inde in crimine incēdij: q̄ odio humani generis conuicti sunt. Et pereuntibus addita lu-
 dibria vt ferarū tergis coniecti: laniatu canum interirent. aut crucibus affixi: aut flam-
 mandi. Atq; vbi defecisset dies: i vsum nocturni luminis vrerentur. Hortos suos ei spe-
 ctaculo Nero obtulerat: & circense ludicrum edebat. Habitu aurigæ permixtus ple-
 bi: vel circulo insistens. Vnde quanquam aduersus fontes & nouissima exempla meri-
 tos: miseratio oriebatur: tanquam nō utilitate publica: sed in saeuiciam vnius absume-
 rentur. Interca conferendis pecunijs peruastata Italia prouinciæ euerse: socij q; popu-
 li: & quæ ciuitatum liberae vocantur. Inq; eam prædam etiam dii cessere: spoliatis i vr-
 be templis: egestoq; auro: qd̄ triumphis: quod votis: omnis populi romani atas pro-
 sperere aut in metu sacrauerat. Enimuero per Asiam atq; achaiā non dona tantū: sed si-
 mulachra numinum abripiēbantur: missis in eas prouincias Acrato: & Secundo Ca-
 rinate Ille libertus cuiusq; flagitio promptus. hic græca doctrina oretenus exerci-
 tus: animū bonis artibus non induerat. Ferebant Senecā quo inuidiam sacrilegij a se-
 met auerteret: longinqui ruris secessum orauisse. Et postq̄ non concedebatur: ficta va-
 litudine quasi æger neruis: cubiculū non egressus. Tradidere quidam venenū ei per li-
 bertum ipsius cui nomen Cleonicus: paratū iussu Neronis: Vitatumq; a Seneca pdi-
 tione liberti: seu propria formidine dum p̄ simplici victu: & agrestibus pomis. ac si si-
 tis admoneret: p̄fluēte aqua vitam tolerat. Per idem tēpus gladiatores apud oppidū
 prenestre: temptata eruptiōe: p̄sidio militis qui custos adesset: coerciti sunt. Iā Spar-
 tacum & vetera mala rumoribus ferente populo: vt est nouarū rerū cupiēs pauidus
 q;: Nec multo post clades rei naualis accipit: nō bello: quippe haud alias tam immo-
 ta pax. Sed certum ad diem: in Campaniam redire classē Nero iusserat: nō exceptis
 maris casibus. Ergo gubernatores quāuis saeuiente pelago a formijs mouere. & graui
 africo: dum p̄ montorium Miseni superare contendunt: cum manis littoribus impacti:
 triremium plerasq; & minora nauigia passim amiserunt. Fine anni vulgantur pdigia
 iminentium malorū nuncia. Vis fulgurum non alias crebrior. & sydus cometes: san-
 guine illustri semper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorūque animalium par-
 tus abiecti in publicum: aut in sacrificijs quibus grauidas hostias immolare mos est:
 reperti & in agro placentino viam p̄pter: natus Vitulus: cum caput in crure esset. Se-
 cutaq; aruspicum interpretatio parari rerū humanarū aliud caput: sed nō fore validū:
 neq; occultum. quia in vtero repressum: aut iter iuxta editum sit. Ineunt deinde consu-
 latū Silius Nerua: & Atticus Vestinus: cepta simul & aucta coniuratōe: in quā cer-
 tatim noīa dederant senatores: eques: miles scēmine etiā cum odio Neronis: tū fauo-
 re in. C. Pisonē Is Calphurnio genere ortus: at multas insignesq; familias paterna no-
 bilitate cōplexus: claro apud vulgū rumore erat: per virtutē aut species virtutibus si-
 miles. Nāq; faciūdiā tuēdis ciuibus exercebat: largitiōnē aduersus amicos: & ignotis
 quoq; comi sermone & congressu. Aderāt etiam fortuita: corpus procerū: decora faci-
 es. Sed procul grauitas morū: aut voluptatū parsimonia. Lenitati ac magnificētia &
 aliqn̄ luxui indulgebat. Idq; pluribus pbabatur qui in tanta vitiorū dulcedine summū
 imperium nō restrictum: nec perseuerū volunt. Initium coniurationi nō a cupiditate
 ipsius fuit: nec tamen facile memorauerim: quis primus auctor: cuius instinctu con-
 citum sit: quod tam multi sumpserunt. Promptissimos Subrium Flauium tribunū
 p̄toris cohortis: & Sulpiciū asprū centurionem exitisse constantia exitus docuit.
 Et Lucanus Anneus Plautiusq; Lateranus consul designatus: viuida odia intulere.

hoc e ingens m
ecce infidelis: n
nemo mactru:
trisset: q̄ nūq
mori facilius
et tacens fateo
rent: seq. Xano
imo milites nō

Spohant temple
restauratoe

Venerat Seneca in
nis: sed vitavit
p̄ t̄pore.

Populus nondū cer
panichise.

Natus vitulus: c
in crure erat.

Coniuratio my
Pisonis in Neco
plimms etnor q
comuratoe q

us d'neus inter con

tes: q' fama et car
premetet Nero

anus molli corpore
lumis

tatis cupido: magni
onatis aduersa.

is foemina pmo pro
coniuurationem

id ce et que uera
bantur.

Lucanum propriae causa accendebant: q' famam carminum eius premebat. Nero: p
hibueratq; ostentare: vanus assimulatione. Lateranū cōsulem designatum: nulla iniu
ria: sed amor reip. sociauit. At Flauius Sceuinus & Afranius quintianus: vterq; sena
torij ordinis: contra famā sui: principium tanti facinoris capeffiuere. Nā Sceuino dif
soluta luxu mens: & p inde vita somno languida. Quintianus molli corpore ifamis:
& a Nerone probroso carmine diffamatus: contumelias vltū ibat. Ergo dum scelera
principis: & finē adesse imperij: deligendumq; qui fessis rebus succurreret inter se aut i
ter amicos iaciunt: aggregauere Tulliu Senetionem: Ceruarium proculū: Vulgaciū
Traricum: Iuliu aurinum: Numatium gratū: Antonium natalē: Martium festum:
equites romanos: Ex quibus Senetio e praecipua familiaritate Neronis speciem amici
ciae et tum retinens: eo pprijs periculis conflictabat. Natalis particeps ad omne secre
tum Pisoni erat. Ceteris spes ex nouis rebus petebat. Ascitae sunt super Subriū & Sul
pitium: de quibus rettuli militares manus. C. Syllāus & Staius pximus. tribuni co
hortium praetoriae: Maximus Scaurus & Venetus paulus centuriōes. Sed summū
robur in Fenio R ufo praefecto videbat: quem vita fama q; laudatum: per saeuiciam i
pudiciamq; Tigillinus in animo principis anteibat: fatigabatq; criminationibus. ac
saepe in metū adduxerat. quasi adulter. Aggripinae & desiderio eius vltioni intentum.
Igitur vbi coniuratis praefectum quoq; praetorij in partes descendisse: crebro ipsius ser
mone facta fides: promptius iam de tēpore ac loco caedis agitabant: Et coepisse impe
tum Subrius flauius ferebat: in scena canentē Neronem aggrediendi: aut cum arden
te domo per noctē huc illuc cursaret icustoditus. Hic occasio solitudinis. Ibi ipsa fre
quētia tanti decoris testis: pulcherrimū animū extimulauerant: nisi impunitatis cupi
do retinuisset: magnis semper conatibus aduersam. Interim cunctantibus platanti
busq; spem ac metum: Epicharis quēdā: incertum quonāmodo sciscitata: neq; illi ate
vlla re; honestae cura fuerat: accēdere: & arguere cōiuratos ac postremo lentitudi
nis eorū pertesa: & in Cāpania agens: primores classiariorū Misensium labefacere:
& conscientia illigare cōnixa est tali initio. Erat nauarchus in ea classe Volusius p
culus: occidende matris Neronis inter ministros nō ex magnitudine sceleris prouectus
vt rebatur. Is mulieri olim cognitus: seu recens orta amicicia: dum merita erga Nero
nem sua & q̄ in irritum cecidissent: aperit: adijcitq; questus & destinationem vindictae:
si facultas oriretur: spem dedit posse ipelli: & plures conciliare. Nec leue auxilium: in
classe: crebras ocaiones: quia Nero multo apud puteolos & Misenum maris vsu le
tabatur. Ergo Epicharis plura: & omnia scelera principis orditur. Neq; senatui qd̄ ma
ne esset: sed puissum quonāmodo poenas euerse reip. daret. accingeretur mō: nauaret
operā: & multum acerrimos duceret i partes: ac digna precia expectaret. Nomina tñ
coniuratorū reticuit. Vnde proculi indicium irritum fuit: quīs ea quē audierat ad Ne
ronem detulisset. Accita quippe Epicharis: & cum indice composita: nullis testib; in
uisum: facile confutauit. Sed ipsa in custodia retenta est: suspectate Nerone: haud fal
sa esse: etiam quē vera non pbabantur Coniuratis tñ metu pditionis permotis: placi
tum maturare cēde apud Baias in vlla pisonis: cuius amoenitate captus Cēsār crebro
ventitabat: balneasq; & epulas inibat ommissis excubijs: & fortunē suē mole. Sed abnu
it Pīso: inuidiā pretendens si sacra mēse: dijq; hospitaes: cēde qualiscūq; principis cru
entarentur. Melius apud vrbē: in illa inuisa & spolijs ciuiū extracta domo. Vel in pu
blico patraturos: qd̄ pro rep. suscepissent. Hęc in cōmune. Ceter; timore occulto:
ne. L. Syllanus eximia nobilitate disciplinaq; C. Cassij apud quē educat; erat: ad om

LIBER. XV.

nem claritudinem sublatus: imperium inuaderet: p̄mpte daturis operam qui a con-
iuratione integri essent: quiq; miserant̄ Neronem tanq̄ per scelus interfectum. Ple-
riq; Vestini quoque consulis acre ingenium vitauisse Pisonem crediderunt: ne a liber-
tate moueretur: vel delecto Imperatore alio: sui muneris rēpu. faceret. Et. n. expers cō-
iurationis erat: quis super eo crimine Nero vetus aduersus infontem odiū explerit.
Tandem statuere circēsum ludorū die: qui cereri celebrat̄: exequi destinata quia Cæ-
sar rarus egressu: domo aut hortis clausus: ad ludicra circi ventitabat: promptioresq;
aditus erant læticia spectaculi. Ordinē insidijs cōposuerant: vt lateranus quasi subsidi-
um rei familiari oraret: deprecabundus & genibus principis accedens prosterneret in-
cautū: premeretq; animi validus: & corpore vicens. Tum iacentē & ipeditum: Tribu-
ni & Centuriones. & caterorū vt quiq; audaciæ plus habuisset: accurrent: trucidarēt
q;: primas sibi partes expostulante Sceuino. qui pugionē templo salutis in heturria:
siue vt alij tradidere: fortunæ Ferentā in oppido detraxerat: gestabatq;: velut magni
operis sacrū. Interim Piso apud ædem cereris opperiret̄. Vnde eum præfectus Feni-
us & cateri accitum: ferrent in castra comitante Antonia: Claudij Cæsaris filia: ad eli-
ciendum vulgi fauorem. q̄d. C. Plinius memorat: nobis quoquo mō traditum: nō oc-
cultare in animo fuit: quāuis absurdum videret̄ & inane: aut ipsi Antonia nōmē & pe-
riculū cōmodauisse: aut Pisonem notū amore vxoris: alij matrimonio se obstrinxisse:
nisi si cupido dominandi cunctis affectibus flagrātor est. Sed mirum q̄ inter diuersi
generis ordinis ætatis: sexus: diuites. pauperes: taciturnitate oīa cohibita sint: dōc̄ p
ditio cœpit e domo Sceuini: qui pridie insidiarū: multo sermone cum Antonio Nata-
le: dein regressus domū: testamentum obsignauit: p̄mptum vagina pugionē. de quo
supra rettuli: vetustate obtusum increpans asperari saxo. & mucronem ardescere ius-
sit. Eamq; curam liberto Milicho mandauit. Simul affluentius solito cōuiuū in tum
Seruorū carissimi libertate: & alij pecunia donati. Atq; ipse mœstus: & magnæ cogita-
tionis: manifestus erat: quis læticiā vagis sermonibus simularet. Postremo vulnerib;
ligamenta: quibusq; sistitur sanguis: parare eundem Milichū monet: siue gnarū con-
iurationis: & illucisq; fidum. seu nesciū: & tunc primū areptis suspicionibus: vt pleriq;
tradidere de cōsequentibus. Nam eum secum seruilis animus præmia perfidiæ reputa-
uit: simulq; imensa pecunia & potentia obuersabantur: cessit fas. & salus patroni: & ac-
ceptæ libertatis memoria. Et enim vxoris quoq; consilium assumpserat: muliebri ac
deterius. quippe vltro metum intentabat: multosq; astitisse liberos ac seruos: qui ea-
dem viderint. nihil profuturū vnus silentium. At præmia penes vnum fore: qui indi-
tio præuenisset. Igitur cœpta luce: Milichus in hortos seruilianos pergit. & cū foribus
arceretur: magna & atrociam afferre dictitans: deductusq; ab ianitoribus ad libertum
Neronis Epaphroditū: mox ab eo ad Neronē: vrgens periculū: graues coniuratiōes:
& cetera q̄ audierat: cōiectaueratq;: docet. Telum quoq; in necem eius paratum ostē-
dit. acciriq; reum iussit. Is raptus per milites: & defensionem orsus ferrū cuius argue-
retur: olim religiōe patria cultum: & in cubiculo habitum: ac fraude liberti subreptū
respondit. Tabulas testamenti sepius a se. & incustodita dierum obseruatione: signa-
tas pecunias & libertates seruis & ante dono datas: Sed ideo tunc largius: quia tenui-
iam re familiari: & instantibus creditoribus: testamēto diffideret. Enim vero liberales
semper epulas struxisse. & vitā amœnā: & duris iudicibus parū probatā. Fomenta vul-
neribus nulla iussu suo: sed quia cetera palā vana obiecisset: adiungere crimē visum: se
pariter indicē & testē facere. Adijcit dictis cōstantiam. Incusat vltro intestabilē. & cō-

Plinius mem

*Cupido dominandi e
affectib; flagrantior*

*Milichus con iura
propallat.*

*Libertus Neronis epa-
tus.*

sceleratum: tanta vocis ac vultus securitate: vt labaret indicium: nisi Milichum vxor
 admonuisset: Antoniū natalē multa cū Sceuino: ac secreto collocutum. & esse vtrof
 qz. C. Pisonis irimos Ergo accit Natalis. & diuersi interrogant: quisnā is sermo: qua
 de re fuisset. Tum exorta suspicio: qa nō congruentia responderant. Inditaq; vincla.
 Et tormentorū aspectū ac minas non tulere. Prior tñ natalis totius cōspirationis ma
 gis gnarus: simul arguendi peritior. de Pifone primum fatetur. Deinde adijcit Anne
 um Senecā: siue internuncius inter eū Pisonemq; fuit: siue vt Neronis gratiā pararet:
 qui infensus Senecæ: omnes ad eū opprimēdū artes conquirebat. Tum cognito Na
 talis indicio Sceuinus quoq; pari imbecillitate: ante cuncta iā patefacta credēs: nec vl
 lum silentij emolumentū. edidit ceteros. Ex quibus Lucanus quintilianusq; & Sene
 tio diu abnuere. Post pmissa impunitate: corrupti. quo tarditatē excusarēt. Lucanus
 Aciliā matrem suā. Quintilianus Glicū gallum: Senetio Anniū pollionem amicorū
 præcipuos nominauere. Atq; iterim Nero recordatus Volusij pculi indicio Epicha
 rim attineri. ratusq; muliebri corpus impar dolori: tormentis dilacerari iubet. At illā
 non verbera: non ignes. nō ira eo acrius torquentiū ne a scemina spernerent: peruicere
 quin obiecta denegaret. Sic primus quæstionis dies cōtēptus: postero cū ad eodē
 cruciatus retraheret gestamine sellam dissolutis mēbris: insistere nequibat: vincla
 fasciæ quā pectori detraherat in modū laquei ad arcum sellæ restricto: indidit ceruicē:
 & corporis pōdere cōmissa: tenuē iam spiritum expressit. clariore exēplo libertina mu
 lier in tanta necessitate alienos ac ppe ignotos ptegendo: cum ingenui & viri & equi
 tes romani senatoresq; in tantis tormentis carissima suorū quisq; pignorum pderent.
 Non enim mittebāt Lucanus quoq; & Senetio & Quintilianus passim conscios ede
 re: magis magisq; pauido Nerone. q̄q̄ multiplicatis excubijs sernet sepsisset. Quin &
 vrbem per manipulos occupatis mœnibus: in seffo etiam mari & amne: velut in custo
 diam dedit. Volitabātq; per fōra. per domos: rura quoq; & proxima municipiorum
 pedites equitesq; permixti germanis: quibus fidebat princeps quasi externis. Conti
 nua hinc & iuncta agmina trahi: ac foribus hortorum adiacere. Atq; vbi dicendam ad
 causam introissent: latatum erga coniuratos. Sed fortuitus sermo: & subiti occurfus:
 si conuiuium: si spectaculum simul inissent p crimine accipi: Cum super Neronis ac
 Tigillini sauas percunctationes. Fenius quoq; Rufius violenter vrgeret: nondum ab
 indicibus nominatus: sed quo fidem inscitia pararet: atrox aduersus socios. Idem Su
 brio Flauo assistenti annuentiq; an inter ipsam cognitionem distringeret gladium: cæ
 demq; patraret: retinuit: infregitq; impetum iam manum ad capulum referentis. Fue
 re qui pdita coniuratione: dum auditur Milichus: dum dubitat Sceuinus: hortaren
 tur Pisonem pergere in castra: aut rostra conscendere: studiaq; militum & populi ten
 tare: si conatibus eius conscij aggregarent. secuturos etiam integros. magnamq; mo
 tæ rei famam: quæ plurimū in nouis consilijs valeret. Nihil aduersum hoc Neroni p
 uisum. Etiam fortes viros subitis terreri: nedum ille scænicus: Tigillino. s. cum pellici
 bus suis comitante: arma contra cieret. Multa experiendo fieri: quæ segnibus ardua vi
 deantur Frustra silentium & fidē in tot consciorū animis & coporibus sperari. Crucia
 tu aut præmio cuncta peruia esse. Venturos qui ipsum quoq; vincirent: postremo in
 digna nece afficerent. Quanto laudabilius periturū: dum amplectitur temp. dū auxi
 lia libertati iuocat: dū miles potius deesset: & plebes desereret. dū ipse maioribus dū
 posteris: si vita præriperet: mortē approbaret. Immotus ijs: & paululū i publico ver
 satus: post domi secretus: animū aduersū suprema firmabat: donec manus militū ad

antia muliebris ex
 intor mēbris inuila

homine selle.

ris hinc tota lem
 neo collo callo spm
 pressit

fidebat mhib' ger
 ms

tra experiendo fieri
 segnib' ardua vi

LIBER. XV.

ueniret. quis Nero tirones aut stipendijs recentes delegerat. Nā vetus miles timebat: q̄q̄ fauore ibutus. Obijt abruptis brachioꝝ venis. Testamentū foedis aduersus Nero nem adulationibus: amori vxoris dedit. quam degenerem: & sola corporis forma comēdatam: amici matrimonio abstulerat. Nomen mulieris Atria Galla: priori marito. Domitius filius. hic patientia: illa impudicia Pisonis infamiā propagauere. pximam necem plautij laterani cōsulis designati: Nero adiungit: adeo p̄pere: vt nō compecti liberos: nō illud breue mortis arbitriū permetteret Raptus in locū seruilibus p̄cenis sepositum: manu Tatiij tribuni trucidatur: plenus cōstantis silentij: nec tribu- no obijciens eandem cōsciētiam Sequitur cedes Annei Senecę letissima principi: nō quia cōiuratiōis manifestum cōp̄eratur: sed vt ferro grassaretur: q̄n venenum non pro- cesserat. Solus quippe Natalis: & hactenus prompsit: missum se ad egrotum Seneca- cam vti videret: conquerereturq;: cur Pisonem aditu arceret: Melius fore si amiciciam familiari congressu exercuissent. Et respōdisse Senecam: sermones mutuos & crebra colloquia neutri cōducere: Ceterę salutem suam incolumitate Pisonis initi. Hęc ferre Grauius Siluanus tribunus prætoriae cohortis: & an dicta Natalis: suaq; responsa nosceret: percunctari Senecā iubetur. Is forte: an prudens ad eū diem ex Cāpania re- meauerat: quartūq; apud lapidem sub vrbano rure substiterat. Illo propinqua vespera: tribunus venit & villā globus militum sepsit. Tum ipsi cum Pompeia Paulina vxore: & amicis duobus epulanti mandata Imperatoris edidit. Seneca missum ad se Natalem: conquestūq; noīe Pisonis q; a visendo eo prohiberet: se ratione valitudinis & amore quietis: excusauisse respōdit Cur salutem priuati hoīs incolumitati suæ an- teferret: causam nō habuisse. nec sibi promptum in adulationes ingenium. Idq; nulli magis gnarę q̄ Neroni: qui sapius libertatē Senecę: q̄ seruitiū expertus esset. Vbi hęc a tribuno relata sūt: Poppea & Tigillino coram: quod erat sc̄uiceti principi intimum consilioꝝ interrogat: an Seneca volūtariam mortē pararet: Tū tribunus nulla pau- ris signa: nihil tristæ in verbis eius: aut vultu deprāhesum confirmauit. Ergo regredi & indicere mortē iubetur. Tradit Fabius rusticus: nō eo quo venerat itinere reditum. Sed flexisse ad Feniū præfectum: & expositis cæsaris iussis: an obtēperaret interroga- uisse: monitūq; ab eo: vt exequeretur: fatali omniū ignauia. Nam & Siluanus iter cō- iuratos erat. augebatq; scelera in quorū vltionem consenserat. Voci tñ & aspectui pe- percit. Intromisitq; ad Senecā vnum ex centuriōibus: qui necessitatem vltimā denun- ciaret. Ille interritus poscit testamēti tabulas: ac denegante Centurione: conuersus ad amicos: q̄n meritis eorū referre gratiam p̄hiberetur: quod vnum iam: & tñ pulcherri- mum habebat: imaginē vitæ suæ relinquere testatur. Cuius si memores essent: bona- rum artiū famam tam constātis amiciciæ laturos. Simul lachrymas eorū modo ser- mone: modo intentionior in modū coercentis: ad firmitudinē reuocat. rogitans vbi præ- cepta sapiētia: Vbi tot per annos meditata ratio aduersum iminentia: Cui. n. gnarā fuisse sc̄uiciā Neronis: Neq; aliud superesse post matrem fratremq; interfectos: q̄ ut educatoris præceptorisq; necem adijceret. Vbi hęc atq; talia velut in commune disse- ruit: complectitur vxorem paululum aduersus præsentem formidinem mollitus: ro- gat oratq; temperaret dolori: ne aeternum susciperet: sed in contemplatione vitæ per- virtutem actæ: desiderium mariti solacijs honestis toleraret. Illa contra: sibi quoque destinata mortem adseuerat: manumq; percussoris exposcit. Tum Seneca gloriae eius non aduersus: simul amore: ne sibi vnice dēlectam: ad iniurias relinqueret: Vitæ inquit delenimenta monstraeram tibi: tu mortis decus mauiis. non inuidebo exem-

Obijt abruptis bra-
venis

Plautius lateranus
plenus constantis si

omnis quippe e co

Pompeia Paulina
vxor

seruitiū. seruitutes

Magnam mit

Siluanus præfectus
Senecam et si iuss
suauis astoms interesi

Fortitudo morienti
cum amicis quos
et vxoorem.

Seneca p̄suasione
vna cum eo occis
nō fuit christi ho
n. nō nulli e cor
Beati ap̄t̄ Pauli s

plo: Sit huius tam fortis exitus constantia penes utrosque par: claritudinis plus in tuo
 fine. Post quae eodem ictu brachia ferro exoluunt. Seneca quoniam senile corpus & paruo
 victu tenuatum lenta effugia sanguini praebat: crux quoque & poplitum venas abrumpit.
 Saxi quoque cruciatibus defessus: ne dolore suo animam uxoris infringeret: atque ipse vi-
 sendo eius tormenta: ad impatientiam delaberetur. suadet in aliud cubiculum abscede
 re. Et nouissimo quoque momento suppeditate eloquentia aduocatis scriptoribus: ple-
 raque tradidit: quae in vulgus edita eius verbis inuerrere superseco. At Nero nullo in Pau-
 linam proprio odio: ac ne glisceret inuidia crudelitatis: inhiberi mortem imperat. Hor-
 rantibus militibus: serui libertique obligant brachia. premunt sanguinem: incertum an
 ignarae. Nam ut est vulgus ad deteriora promptum: non defuere qui crederent: donec im-
 placabilem Neronem timuerit: famam sociatae cum marito mortis: petiuisse. deinde ob-
 lata mitiore spe: blandimentis vitae euictam cui addidit paucos postea annos laudabi-
 li in maritum memoria: & ore ac membris in eum pallorem albetibus: ut ostentui esset:
 multum vitalis spiritus egestum. Seneca interim durante tractu: & lenitudine mortis:
 Statium annuum diu sibi amicitiae fide & arte medicinae probatum: orat prouisum pridem
 venenum: quo damnati publico atheniensium iudicio extinguerentur: primum allatumque
 hausit frustra: frigidus iam artus & clauso corpore aduersum vim veneni: postremo sta-
 gnantem calidae aquae introijt: respergens proximos seruoque: addita voce: libare se liquore il-
 lum Ioui liberatori. Exi balneo illatus: & vapore eius exauiatus: sine ullo funeris soller-
 ni crematur. Ita codicillis perscripserat: cum esset tum praediues & praepotes: supremis su-
 is consulere. fama fuit Subrium flauium cum centurionibus occulto consilio neque tamen ignoran-
 te Seneca destinasse: ut post occisum ope Pisonis Neronem: Piso quoque interficeretur:
 tradereturque imperium Senecae: quasi infanti: claritudine virtutum ad summum fastigi-
 um delecto. Quin & verba Flauij vulgabatur: non referre dedecori: si citharcedus di-
 moueretur: & tragcedus succederet: quia ut Nero cithara: ita Piso tragico ornatu ca-
 nebat. Caterum militaris quoque conspiratio non ultra sefellit: accensus quoque indicibus ad-
 prodendum Fenium rufum quem eundem conscium & inquisitorem non tolerabant.
 Ergo instanti: minitanti que renidens Sceuius: neminem ait plura scire quam ipsum.
 Hortaturque vltro redderet tam bono principi vicem. Non vox aduersum ea Fenio: non
 silentium: sed verba sua praepediens: & pauoris manifestus: ceterisque ac maxime Cer-
 uario proculo equite ad conuincendum eum concessit: iussu imperatoris a Cassio mili-
 te qui ob insigne corporis robur adstabat: corripitur: vinciturque. Mox eorum indi-
 cio Subrius Flauius tribunus peruertitur. primo dissimilitudinem morum ad defen-
 sionem trahens: neque se armatum cum inermibus effeminatis tantum facinus conso-
 ciaturum. Deinde postquam vrgebatur: confessionis gloriam amplexus: Interrogatus
 quae a Nerone quibus causis ad obliuionem sacramenti processisset: oderam te inquit.
 nec quisquam tibi fidelior militum fuit: dum amari meruisti: Odisse cepi postquam
 parricida matris & uxoris: auriga. & histrio: & incendiarius extitisti. Ipsa rettuli ver-
 ba: quia non ut Senecae: vulgatae erant. Nec minus nosci decebat: militaris viri sensus
 & incomptos & validos. Nihil in illa coniuratione grauius auribus Neronis accidisse
 constitit: qui ut faciendis sceleribus proptus: ita audiendi quae faceret: insolens erat.
 Poena Flauij Veianio nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi
 iussit: quauis Flauius ut humilem & angustam increpans. circumstantibus militibus
 ne haec quidem inquit ex disciplina. Admonitus fortiter protendere ceruicem: Vti-
 nam ait tu tam fortiter ferias. Et ille multum tremens: cum vix duobus ictibus caput

is Seneca: nonissi-
 nto plezaq echidit-
 litante eloquentia

et mors uxori se

s ad deteriora prom

veneni Seneca ut
 vret mortem: sca-
 da

int si Nero occi-
 et postea Piso im-
 enecam fortiteru.

tribum
 Flauij morituri ad
 Neronem verba oli-
 + mis q' a Nerone au

Scrobem

nis ad mortem
 s andata



LIBER. XV.

amputauisset: se uicium apud Neronem iactauit: se si quiplaga interfectum a se dicendo. Proximum constantiae exemplum sulphitius asp centurio praebuit. percunctanti Neroni cur in eadem suam conspirauisset: breuiter respondens non aliter tot flagitijs eius subueniri potuisse. Tum iustam poenam subiit. Nec ceteri centuriones in perpetuendis supplicijs denegauere. At non Fenio rufo par animus: sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit. Opperiebatur Nero ut Vestinus quoque consul: in crimine traheret: uolentem & infensum ratus: Sed coniurati consilia cum Vestino non miscuerant: quidam uentus in eum simultatibus: plures quia praecipitem & infociabilem credebant. Ceterum Neronis odium aduersus Vestinum ex intima sodalitate coeperat: dum hic ignauiam principis penitus cognitam despicit: ille ferociam amici metuit & saepe asperis facetijs illusus: quae ubi multum ex uero traxere: acrem sui memoriam relinquunt. Accesserat repens causa: quod Vestinus Statiliam Messallinam matrimonio sibi iunxerat: haud nescius inter adulteros eius ad Caesarem esse. Igitur non crimine: non accusatore existente: quia speciem iudicis induere non poterat: ad vim dominationis conuersus: Cretanum tribunum cum cohorte militum imittit. iubetque praeuire conatus consulis: occupare uelut arcem eius: opprimere delectam iuuentutem quia Vestinus imminentes foro aedes: decoraque seruitia: & paria te habebat. Cum ea eodem die munia consulis impleuerat: conuiuium celebrat: nihil metuens aut dissimulando metu. cum ingressi milites uocari eum a tribuno dixerent. Ille nihil demoratus exurgit: & omnia simul properantur. claudit cubiculum. praesto est medicus. absconditur uena. Vicens adhuc balneo infertur. calida aqua mersatur: nulla edita uoce: quae semet miseraretur. Circudati interim custodia qui simul discubuerant. nec nisi prouecta nocte dimissi sunt: postquam pauorem eorum & mensam exitium operieturum: & imaginatus & irridens Nero: satis supplicij luisse ait: pro epulis consularibus. Exin Manio & Lucanum cedem imperat. Is profuente sanguine: ubi frigescere pedes manusque: & paulatim ab extremis cedere spiritum: feruido adhuc & compote mentis pectore intelligit: recordatus carmen a se compositum quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginem obisse tradiderat: Versus ipsos rettulit: eaque illi suprema uox fuit. Senetio post hac & Quintilianus: & Sceuius: non ex prioris uitae mollicia: mox reliqui coniuratorum perierunt: nullo facto dicto uel memorando. Sed compleri interim urbs funeribus: capitolium uictimis. alius filio: fratre alius: aut propinquo: aut amico interfectis: agere gratias deis: ornare lauro domum: genua ipsius adolui. & dextram osculis fatigare. Atque ille gaudium id credens: Antonij natalis & Ceruarij proculi festinata indicia impunitate remuneratur. Milichus primis ditatus: conseruatoris sibi nomen graeco eius rei uocabulo assumpsit. E. tribunus Graius Siluanus cuius absolutus: sua manu cecidit. Statius proximus ueniam quam ab imperatore acceperat: uanitate exitus corruptit. Exuti dehinc tribunatu Pompeius: Cornelius: Martialis: Flauius nepos Statius domitius: quasi principem non quidem odissent: sed tamen extimarentur. Nouio prisco per amicitiam Senecae: & Glitio Gallo atque Annio Pollioni infamatis magisque conuictis: data exilia. Priscum Antonia Flacilla coniunx comitata est. Gallum: Egnatia maxima: magnis primum & integris opibus: post ademptis: quae utraque gloria eius auxere. Pellitur & Rufrius Crispinus occasione coniurationis: sed Neroni inuisus: quod Poppeam quodam matrimonio tenuerat. Verginium Rufum claritudo nominis expulit. Nam uirginis studia iuuenum eloquentia: Musonius preceptis sapientiae fouebat. Cluuiديو quieto: Iulio Agrippae: Blitio Catullino: Pretonio prisco: Iulio altino: uelut in agmen & numerum: egei maris insule permittuntur. At Cadicia uxor Sceuii: & Censius maximus italia prohibentur: reos fuisse se: tantum poena experti. Atilia mater

scilicet quiplaga

Constanter et Sul
turcio ad Nerone m

Facetia asperis q
ex uero trahunt
sui memoriam te

Vestinus. eos. occidit
Sis uenis. Innocens
tione.

Facetia Neron

Lucanus poeta occ
mensione uenau
emi utens u hmo spr
Quintilianus occid

Adulatio ad Ner
toteuim occisione

Milichus q con
deterit primis
conseruatoris nome a

Siluanus
Statius

Annei Iucani sine absolute in supplicio dissimulata. Quibus perpetratis Nero: & contione militum habita: bina nūmum milia viritū manipularibus diuisit. addiditque sine pretio frumentum: quo ante ex mō annonæ utebatur. Tum quasi gesta bello expositurus vocat senatū. & triūphale decus Petronio turpiano cōsulari Cocetio Neruæ prætori designato Tigillino præfecto prætorij tribuit. Tigillinum & Neruam ita extollens: vt super triūphales in foro imagines: apud palatiū quoque effigies eorum sisteret. Cōsularia insignia Nymphidio. de quo quia nūc primū oblatuſ ē: pauca repetā. Nā & ipse pars romanarū cladium erit. Igitur matre libertina ortus: quæ corpus decorū inter seruos libertosque principū vulgauerat: ex. C. Casare se genitum ferebat: quā forte quādā habitu procerus & toruo vultu erat: siue. C. Cesar scortorū quoque cupiēs. etiā matri eius illuſit. Sed Nero vocato senatu: oratione inter patres habita: edictum apud populū: & collata in libros indicia: confessionesque damnatorū adiunxit. Et. n. crebro vulgi rumore lacerabat: tanquā viros & infantes ob inuidiā aut metum extinxisset. Ceteræ cœptam: adultamque & reuictam cōiurationem neque tunc dubitauere: quibus verū noscendi cura erat: & fatētur qui post interitū Neronis in urbem regressi sūt. At in senatu cūctis ut cuique plurimum mœroris: in adulationem demissis: Iuniū Gallionem Senecæ fratris morte pauidū: & pro sua incolumitate supplicem increpuit Salienus clemens: hostē & parricidam vocans: donec consensu patrū deterritus est: ne publicis malis abuti ad occasionē priuati odij videretur. neu cōpositam: & oblitteratam māsuetudinem principis nouam ad sauciā retraheret. Tum decreta dona & grates de is decernuntur. propriusque honos soli: cui est vetus ædes apud circū: in quo facinus parabatur: qui occulta coniurationis numine retexisset. Vtque circēsum cerealium ludicrū pluribus equorū cursibus celebraret. Mensisque aprilis Neronis cognomentum acciperet. Templū saluti extrueretur: eo loci ex quo Sceuinus ferrū prompserat. Ipse eū pugionē apud capitolium sacrauit: inscripsitque Ioui vindici: in præsens haud ai aduersum post arma Iulij vindicis ad auspiciū & præſagium futuræ vltionis trahebat. Reperio in cōmentarijs senatus Cerialē anicium cōsulem designatū: pro sentētia dixisse: vt templū diuo Neroni quā maturrime publica pecunia poneretur. quod quidē ille decernebat: tanquā mortale fastigium egresso: & venerationē item hoīum merito. quod ad omina olim sui exitus verteret. Nam deū honor principi non ante habetur: quā agere inter hoīes defierit.

Finis libri quintidecimi.

CORNELII TACITI HISTORIAE AVGVSTAE ACTIONVM DIURNALIVM LIBER. XVI. INCIPIT FOELICITER.

Illuxit dehinc Neroni fortunæ per vanitatē ipsius: & promissa Celsi Bassi: qui origine pœnus: mēte turbida: nocturnæ quietis imaginē ad spē haud dubiam retraxit. Vectusque Romā principis aditū emercatus: expromit repertū in agro suo specum altitudine imensa: quo magna vis auri contineretur: non in formam pecuniæ: sed rudi & antiquo pondere. Lateres quippe præ graues iacere: astantibus parte alia columis: quæ per tantum æui occulta: augendis præsentibus bonis laruerint. Cæterum vt coniectura demonstrat: Didonem phœnissam tyro profugam: condita Carthagine: illas opes abdidiſſe: ne nouus populus nimia pecunia laſciuiret: aut reges Numidarum & alias infenſi: cupidine auri ad bellum accenderentur. Igitur Nero non auctoris: non ipsius negocij fide satis spectata: nec missis visori

salon Senecæ fr.

ut mensis Aprilis cognomen acciperet

Reuictam Nero: quo obmisit

aria Senatus.

cos. voluit ponere diuo Neroni publica pe

LIBER. XVI.

bus per quos nosceret: an vera afferrentur: auget vltro rumore mittitq; qui velut par
tam prædã adueheret. Dantur triremes & delectum nauigiũ iuuandæ festinatiõ. nec
aliud per illos dies populus plus credulitate prodētis diuersã fama tulerat. Forte qu
quẽnale ludicrũ secundo lustro celebrabat ab oratoribus. oratoribusq; præcipua ma
teria in laudem principis assumpta est. Non. n. solitas tm fruges: nec cõsumum metal
lis aur; gigni: sed noua vbertate puenire terræ & obuias opes deferre deos quæq; alia
sũma facundia: nec minore adulatiõẽ seruilia fingeant: securi de facilitate credentis.
Ghiscibat interim luxuria spe inani: cõsumebanturq; veteres opes: quasi oblati quas
multos per annos pdigeret. Quin & inde iam largiebat: & diuitiar; expectatio inter
causas paupertatis publicæ erat. Nã Bassus effosso agro suo: latiq; circũ aruis: dum
hũc vel illum locũ promi specus ad seuerat: sequũturq; nõ modo milites: sed populũ
agrestium efficiendo operi assumptus: tãdem posita vecordia: non falsa ante somnia
sua: seq; tũc primum elusum admirans: pudorẽ & metum morte voluntaria effugit.
Quidam vinctum ac mox dimissum tradidere ademptis bonis in locũ regis gazæ.
Interea senatus propinquo iam lustrali certamine: vt dedecus auerteret: offert impe
ratori victoriam cantus. adijcit faciũdiæ coronam: qua ludicra deformitas velaretur.
Sed Nero nihil ambitu nec potestate senatus opus esse dictitans: se æquum aduersus
æmulos: & religiõẽ iudicum meritam laudẽ assecutus: Primo carmen in scana reci
tat. mox flagitante vulgo: vt oĩa studia sua publicaret hæc. n. verba dixere ingreditur
theatrũ: cunctis citharæ legibus obtemperans: ne fessus resideret: ne sudorem: nisi ea
quã indutui gerebat: veste detergeret: Vt nulla oris aut narium excrementa viserent.
Postremo flexus genu: & cœtum illũ manu veneratus sentētias iudicũ opperiebatur
ficto pauore. Et plebs quidẽ verbis histrionum quoq; gestus iuuare solita personabat
certis modis: plausuq; cõposito. Crederes lætari. ac fortasse lætabantur per iniuriam
publici flagitij. Sed qui remotis e municipijs seueramq; adhuc: & antiqui moris reti
nentes italiã: quippe per longas prouincias lasciuiæ inexperti officio legationũ aut
priuata vtilitate aduenerant. neq; aspectum illum tolerare neq; labore inhonesto suf
ficere cum manibus nescijs fatiscerēt turbarent ignaros: ac sepe a militibus verberarē
tur: qui per cuneos stabant: ne quod tẽporis momentum impari clamore: aut silētio
segni præteriret. Cõstitit plerõsq; equitum dum per angustias aditus: & ingruentem
multitudinem enitũtur: obritos: & alios dum diem noctemq; sedilibus continuãt.
morbo exitiabili correptos. quippe grauior inerat metũ: si spectaculo defuissent: mul
tis palã & pluribus occultis: vt nomina ac vulgatus alacritatem tristitiamq; coeunti
um scrutarentur. Vnde tenuioribus statim irrogata supplicia: aduersus illustres dis
simulatũ ad presens: & mox redditum odiũ. Ferebantq; Vespasianũ tanquam som
no conuiueret: a phebo liberto increpitum: ægreq; meliorẽ precibus obrectum: Mox
imminẽtem perniciem maiore fato effugisse. Post finem ludicri Poppea mortem obiit:
fortuita mariti iracũdia: a quo grauida ictu calcis afflicta est. Neq; enim venenũ cre
diderim: quis quidam scriptores tradãt. odio magisq; ex fide. Quippe liberoꝝ cupiẽs
& amoris vxoris obnoxius erat. Corpus nõ igni abolitum: vt romanus mos: sed regũ
externoꝝ consuetudine: differtum odoribus conditũ. tumuloq; Iulioꝝ infertur. Du
ctẽ tũ publice exequiẽ. laudauitq; ipse apud rostra formam eius: & q; diuine infantis
parẽs fuisset aliaq; fortunẽ munera p virtutibus. Mortẽ Poppeẽ vt palam tristem: ita
recordantibus lætam ob impudiciã eius seuciãmq; noua insuper inuidia Nero
compleuit prohibendo. C. Cassium officio exequiarum: quod primũ indicium malie

Bassus pudore et metu
voluntaria effugit
est thesauro oblato
rom.

Poppea obiit istu calcis
a Nerone

neq; in longum dilatum est. Sed Syllanus additur nullo crimine nisi q; Cassius opi-
bus vetustis: & grauitate moru: Syllanus claritudine generis: & modesta iuuetate præ-
cellebant. Igitur missa ad senatū oratiōe: remouēdos a rep. vtrosq; differuit. Obiecta
uitq; Cassio q; inter imagines maioru etiam. C. Cassij effigiē coluisset: ita inscriptam.
Duci partium. Quippe semina belli ciuilis: & defectionem a domo Cæsare quaesita.
Ac vt memoria tm̄ infensi nominis ad discordias vteretur: assumpsisse. L. Syllanum
iuuenē genere nobilem: aīo promptum quē nouis rebus ostēteret. Ipsum dehinc Syl-
lanum increpuit iisdē quibus patruum eius torquatū: tanq̄ dispōeret iam imperij cu-
ras: præficeretq; ratioibus & libellis & epistolis libertos. Inania simul & falsa. Nā Syl-
lanus intētor metu: & exitio patru: ad precauēdum exterritus erat. Inducit posthac
vocabulo indicum: qui in Lepidā Cassij vxorem Syllani amitā: incestū cum fratris fi-
lio & diros sacroꝝ ritus confingerent. Trahebantur vt conscij Vulcatius tullinus: ac
Marcellus Cornelius senatores: & Calphurnius fabatus eques romanus: qui appel-
lato principe instātem dominationē frustrati: mox Neronem circa sūma scelera distē-
tum: quasi minores euasere. Tunc consulto senatus Cassio & Syllano exilio decernū-
tur: de lepida Cæsar statueret. Deportatusq; in insulā Sardiniam: Cassius & senatus
ius expectabat. Syllanus tanq̄ Naxū deueheret hostia amotus: post municipio apu-
liæ cui nomē Barium est: claudit: illic indignissimū casum sapienter tolerās: a cēturio
ne ad cædē missō corripitur. Suadētq; venas abrumperē: animum quidē morti desti-
natum ait: sed nō permittere percussori gloriā ministerij. At Centurio quīs incrmē p̄-
ualidum tm̄ & irā q̄ timori propriore cernēs: premi a militibus iubet. Nec omisit Syl-
lanus obniti: & intendere ictus q̄tum manibus nudis valebat: donec a Centurioē vul-
neribus aduersis tāq̄ in pugna caderet Haud minus prompte. L. Vetus: socrusq; eiꝝ
Sextia & Pollutia filia necē subiere: Inuisi principi tanq̄ viuendo exprobrarent: inter-
fectum esse Rubelliū Plautum generu: Lucij veteris. Sed initium detegēdæ sauciæ p̄-
buit interuersis patroni rebus ad accusandū transgrediens Fortunatus libertus: ascito
Claudio demiano: quem ob flagitia vinctum a vetere Asia procōsule exoluit Ne-
ro: in præmiū accusationis. Quod vbi cognitū reo: seq; & libertū pari sorte componi:
formianos in agros digreditur. Illic eū milites occulta custodia circūdant. Aderat fi-
lia super ingruēs periculū longo dolore atrox: ex quo percussores plauti mariti sui vi-
derat. Cruentāq; cervicē eius amplexa seruabat sanguinē: & vestes resperfas. vidua im-
plexa luctu cōtinuo: nec vllis alimentis: nisi q̄ mortem arcerent. Tū hortante patre:
Neapolim p̄git. Et quia aditu Neronis phibebatur: egressus obsidēs: audiret inson-
tem: neue cōsulatus sui quōdam collegā: dederet liberto: mō muliebri eiulatu: aliqñ
sexū egressa: voce infensa clamitabat: donec princeps imobilem se p̄cibus & inuidiē iux-
ta ostendit. Ergo nunciat patri abijcere spem: & vti necessitate. Simul affertur parari
cognitionem senatus: & trucem sententiā. Nec defuerent qui monerent magna ex
parte heredem Cæsare nuncupare: atq; ita nepotibus de reliquo consulere. quod asper-
natus: ne vitam proxime libertate actam nouissimo seruicio fœdaret: Largitur in ser-
uos quātum aderat pecuniæ & si qua asportari possent: sibi quemq; deducere tris mo-
do lectulos ad suprema retineri iubet. Tunc eodem in cubiculo: eodem ferro abscin-
dunt venas. properiq; & singulis vestibus ad verecundiam velati: balneis inferuntur.
pater filiam: auia neptem: illa vtrosq; intuens: & certatim precantes lambenti animæ
celerem exitum: vt relinquerent suos superstites & morituros. Seruauitq; ordinē for-
tuna Ac senior prius tum cui prima atas extinguuntur. Accusati post sepulturam. de

Omni Cassio: q; c. ca-
ligiem coluisset.

Barium

is iustus scindere ve-
ceci di potius vltibus
omis incrimis voluit.

ut. L. Vetus. Sextia
et filia Pollutia.

Rubellius Plautus.

ns i amore mariti vior

Claudius Demianus
ve & filia abscis

LIBER. XVI.

cretumq; vt more maiorū punirentur. Et Nero intercessit: mortem sine arbitro pmit-
tens. ea cædibus peractis ludibria adijciebantur. P. Gallus eques romanus. q; P. Senio
Rufo intimus: & veteri non alienus fuerat: aqua atq; igni prohibitus ē. liberto & ac-
cusatori præmium operæ: locus in theatro inter viatores tribunicios datur. Et mēsis
qui aprilē eundēq; Nerone sequebatur: Maius Claudij: Iunius Germanici vocabu-
lis mutatur: testificante Cornelio orfito qui id censuerat: ideo Iunium mēsem trāsmis-
sum: quia duo iam torquati ob scelera interfecti: infaustū nomen Iunij tum fecissent.
Tot facinoribus fœdum annum etiā dij tempestatibus & morbis insigniuere: Vasta
ta Cāpania turbidine ventorū: qui villas. arbuta: fruges passim disiecit. perculitq; vio-
lētiam ad mœnia vrbis: in qua omne mortaliū genus vis pestilentiaē depopulabatur:
nulla cæli intēperie quæ occurreret oculis. Sed domus corporibus: exanimis: itinera
funeribus complebātur. Nō sexus: non ætas periculo vacua. Seruitia perinde ac inge-
nua plebes raptim extingui: inter coniugum & libertorū lamēta qui dum assident. dū
deflent: sæpe eodem rogo cremabātur. Equitum senatorūq; interitus quāuis promi-
scui: minus flebiles erāt: tanq̄ cōi mortalitate sæuiciam principis præuenirent. Eodem
anno delectus per galliam narbonēsem africanq; & asiam habiti sunt. supplēdis Illy-
rici legionibus: ex quibus etate aut validudine fessis: sacramēto soluebantur. Cladē lug-
dunēsem quadragies tertio solatus est princeps: ut amissa vrbī reponerēt: quā pe-
cuniam lugdunēses ante obtulerant turbidis casibus. C. Suetonio. L. T. Telefino cōsuli-
bus Antistij Sossianus factitatis in Nerone carminibus probrosis: exilio vt dixi mul-
ctatus: postquā id honoris indicibus tāq; promptū ad cædes principem accepit. inge-
tus animo: & occasiōnū haud segnis. Parmenē eiusdem loci exulem: & chaldeorū ar-
te famosum: eoq; multorū amicicijs innixū similitudine fortunæ sibi conciliat. Vētita-
re ad eum nūcios & cōsolationes non frustra ratus: Simulq; annuā pecuniā a P. An-
teio ministrari cognoscit: neq; nesciū habebat Anteiū caritate Agrippinæ inuisū Ne-
roni: opesq; eius p̄cipuas ad eliciendā cupidinē: eamq; cām multis exitio eē. Igit̄ inter-
ceptis ante litteris: furatus etiā libellos quibus dies genitilis eius & euentura secretis
Parmenis occultabātur: simul repertis quæ de ortu vitaq; Ostorij Scapulæ cōposita
erāt. Scribit ad principē: magna se & quæ incolumitati eius cōducerēt allaturū: si bre-
uem exilij veniā impetrauisset. quippe Anteiū & Ostoriū imminere rebus. & sua cesa-
risq; fata scrutari. Exin missæ lyburnicæ. aduchiturq; ppere Sossianus. Ac vulgato ei
indicio: inter dānatos magisq; inter reos Anteiū Ostoriusq; habebātur: adeo vt testa-
mētum Antei nemo obfignaret: nisi Tigillinus auctor extitisset: monitus prius An-
teius ne supremas tabulas moraret. Atq; ille hausto veneno: tarditatē eius perosus: i-
tercis venis: mortē approperauit. ostorius lōginquis in agris apud finē ligurū id tem-
poris erat eo missus Ceturio: qui cædem eius maturaret. Causa festinandi ex eo orie-
batur. q; Ostorius multa militari fama: & ciuicam coronam apud Britanniam meri-
tus: ingenti corpore armorumq; scientia: metum Neroni fecerat: ne inuaderetur pa-
uidum semper: & reperta nuper coniuratione: magis exterritum. Igitur Centurio vbi
effugia villæ clausit: iussa inde Ostorio aperit. Is fortitudinem sepe aduersum ho-
stes spectatam: in se vertit. Et quia venē q̄q; interruptē parum sanguinis effundebant: hactenus manu serui vsus: vt immotum pugionem extolleret: adpressit dextram ei
iuguloque occurrit. Etiam si bella externa & obitas pro rep. mortes tanta casuum si-
militudine memorarem: meq; ipsum facietas cepisset: aliorūq; tedium expectarem: fodi-
quis honestos ciuium exitus: tristes tamen & cōtinuos aspernantium. At nūc patien-

*Agrippis nome secretus
Maius claudij
Iunius germanici*

*Anteiū veneno fessis
occidit se intercisus*

*Ciuica corona. i.
cimb' ob strenuitate*

*Ostorius incisus venis
sanguinis effundebat
ne capta serui man-
fodit*

modestia tam sequitur
u: plurimū necesse sub

ut multi

qb' Gallio et Seneca
natus: occidit in
et venarū.

tia feruili: tantumq; sanguinis domi perditum: fatigant animum & inesticia restrin-
 gunt. Neq; aliam defensionem ab ijs quibus ista noscentur exegerim: q̄ ne oderim tā
 segniter pereuntes. Ira illa numinum in res romanas fuit. quam non vt in cladibus ex-
 ercituum: aut captiuitate urbium semel editam transire licet. Detur hoc illustriū viro
 rum posteritati vt quo modo exequijs: ac promiscua sepulchra separantur: ita in tra-
 ditione supremorū accipiant habeatq; propriam memoriam. Paucos quippe intra di-
 es eodem agmine Anneius Mella: Cerialis Anitius: Ruffus Crispinus: ac Petronius
 cecidere Mella & Crispinus equites Romani dignitate senatoria. Nam hic quōdam
 præfectus pratorij: & consularibus insignibus donatus: ac nuper crimine coniuratio-
 nis in Sardiniam exactus: accepto iussæ mortis nuncio semet interfecit. Mella quibꝫ
 Gallio & Seneca parentibus natus: petitione honorum abstinuerat: per ambitionem
 præposteram. vt eques romanus: consularibus potentia aquaretur. Simul acquiren-
 dæ pecuniæ breuius iter credebat: per procuraciones administrandis principis negoci-
 is. Idem Anneum Lucanum genuerat grande adiumentum claritudinis. quo interfe-
 cto: dum rem familiarem eius acriter requirit: accusatorem conciuuit Fabium roma-
 num: ex intimis lucani amicis: mixta inter patrem filiumq; coniurationis scientia fin-
 gitur. asstimulatis lucani litteris: quas inspectas: Nero ferri ad eū iussit: opibus eius in-
 hians. At Mella (quæ tum promptissima mortis via) exoluit venas: scriptis codicil-
 lis: quibus grandem pecuniam in Tigillinum: generumq; eius consutianum capito-
 nem erogabat: quo cætera manerent. Additur codicillis: tanq̄ de iniquitate exitij que-
 rēs: ita scripsisse: se quidem mori nulli supplicij causis: Ruffium autem crispinum &
 Anitium cerialem vita frui: infensos principi: quæ composita credebantur de Crispi-
 no quia interfectus erat: de Ceriale vt interficeret. Neq; enim multo post vim sibi at-
 tulit: minore q̄ cæteri miseratione: quia proditam. C. Cæsari coniurationem ab eo me-
 minerant. De. C. Petronio pauca supra repetenda sunt. Nam illi dies per somnū: nox
 officijs & oblectamentis vitæ transigebatur. Vtq; alios industria: ita hunc ignauia ad
 famam protulerat. habebaturq; non ganeo & profligator: vt pleriq; sua haurientium
 sed erudito luxu. Ac dicta factaq; eius quanto solutoria: & quandam sui negligentia
 præferentia: tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamē Bi-
 thyniæ & mox consul ingentem se ac parem negocijs ostēdit. dein reuolutus ad vitia
 seu vitiorum imitationem: inter paucos familiarium Neroni assumptus est: elegan-
 tiæ arbiter: dum nihil amœnum: & molle affluentia putat: nisi quod ei Petronius ap-
 probauisset. Vnde inuidia Tigillini: quasi aduersus æmulum & scientia voluptatum
 potioem. Ergo crudelitatem principis cui cæteræ libidines cædebant: aggredit: ami-
 citiam Sceuii Petronio obiectans: corrupto ad iudicium seruo: ademptaq; defensio-
 ne: & maiore parte familie in vincla rapta. Forte illis diebus Campaniā petiuerat Cæ-
 sar & cumas vsq; progressus Petronius illic attinebat. Nec tulit vltra timoris aut spei
 moras. neq; tamen præceptis vitam expulit: Sed incisas venas vt libitū obligatas: ape-
 rire rursus: & alloqui amicos: non per seria: aut quibus constantiam glorię peteret.
 Audiebatq; referentes nihil de immortalitate anime: & sapiētium placitis: sed leuia car-
 mina & faciles versus. Seruorū alios largitione: quosdam verberibus affecit. Inijt & vi-
 as. somno indulgit: vt quasi coacta mors: fortuite similis esset. Ne codicillis quidem
 (quod pleriq; pereuntium) Neronem aut Tigillinum: aut quem alium potentium
 adularus est. Sed flagitia principis sub nominibus exoletorū: sceminarūq; & nouita-
 te cuiusq; stupri perscripsit atq; obsignata misit Neroni fregitq; anulū: ne mox vsui

C. Petronius ab-
eris.

tunc resserabunt inor-
em aut

etronius: descepit modicillis
notiens: cetera oia Neronis
obsignata illi misit

LIBER. XVI.

esset ad facienda pericula. Ambigenti Neroni quonammodo noctium suarū ingenia notescerent: offertur Siliā matrimonio senatoris: haud ignota: & ipsi ad omnē libidinem adscita: ac Petronio per quā familiaris: agit in exiliū tanq̄ non siluisset quæ viderat pertuleratq; pprio odio. At Numicium Termū pratura functū Tigillini simul tibus dedit: quia libertus Termi quædam de Tigillino criminosè detulerat: quæ cruciatibus tormentorū: ipse patronus eius necē imerita lueret. Trucidatis tot insignibus viris ad postremū Nero virtutē ipsam excindere concupiuit. Interfecto Barea Sorano & Thrasea peto: olim vtriusq; infensus & accedentibus causis in Thraseam q; senatu egressus est: cum de Agrippina referretur vt memorauī q; q; Iuuenalium ludicroparū expectabilem operam præbuerat eaq; offensio altius penetrabat: quia idem Thrasea Patuij vnde ortus erat: ludis cesticis a troiāo Antenore institutis: habitu tragico cecinerat. Die quoq; quo prætor Antistius ob probra ī Nerone composita ad mortem damnabat: mitiora cēsuit: obtinuitq; & cum diuini honores Poppeæ decernuntur: sponte absens. funeri non interfuit: quæ obliterari non sinebat capito consuetianus: præter animum ad flagitia præcipitem inimicus Thraseæ: quod auctoritate eius concidisset iuuantis cilicum legatos: dum capitonem repetundarū interrogat. quin & illa obiectabat. principio anni vitare Thraseam sollempne iusiurandum. nuncupationibus votorum non adesse: quīs quindecimuirali sacerdotio præditum: nunq̄ pro salute principis: aut cælesti voce imolauisse assiduum olim & indefessum: qui vulgaribus quoq; patrum consultis semet fautorem aut aduersarium ostenderet triennio non introisse curiam: nuperrimeq; cum ad coercendos Syllanum & veterem certatim concurreretur: priuatis potius clientium negocijs vacauisse: secessionem iam id & partes: & si idem multi audeant: bellum esse. Vt quondam. C. Casarem iquit & M. Catonem: ita nunc te Nero & Thraseam auida discordiarum ciuitas loquitur: & habet sectatores vel potius satellites: qui nundum contumaciam sententiarum: sed habitum vultumq; eius sectantur: rigidi & tristes qui tibi lasciuiam exprobrant. Huic vni incolumitas tua sine arte: sine honore prosperas principis res spernit. etiam ne luctibus & doloribus non fatiatur. Eiusdem animi est Poppeam diuam non credere. cuius in acta diui Augusti & diui Iulij non iurare. Spernit religiones: abrogat leges diurna populi romani per prouincias per exercitus accuratius leguntur: vt noscatur quid Thrasea non fecerit: aut transeamus ad illa instituta si potiora sunt: aut noua cupientibus auferatur dux & autor. Ista secta Tuberones & Fauonios veteri quoq; reip. ingrata nomina genuit. Vt Imperium euertant: libertatem præferunt: si peruerterint: ipsam aggredientur. Frustra Cassium amouisti: si gliscere & vigere Brutorum amulos passurus es. Deniq; nihil ipse de Thrasea scripseris: disceptatorem senatum nobis relinque. Extollit ira promptum consuetiani animum Nero: Adijcitq; Marcellum epriū acri eloquentia. At Barea Soranū iam sibi Torius Sabinus eques romanus poposcerat reum ex proconsulari Asia: In qua offensiones principis auxit iustitia atq; industria. Et quia portui Ephesiorū aperiendo curam insumpserat. Vmque ciuitatis pergamenæ prohibentis Acratum Casaris libertū statuas & picturas auerere: multam omiserat. Sed crimini dabat amicitia Plauti & ambitio conciliandæ prouiciæ ad spes nouas: Tempus damnationi delectum quo Tyridates accipiendo Armeniæ regno aduentabat. Vt ad externa rumoribus: intestinum scelus obscuraret. An vt magnitudinem imperatoriam cæde illustrium viroꝝ quasi regio facinore ostentaret. Igit̄ omni ciuitate ad excipiendum principem: spectandumq; regem effusa: Thrasea occursum p

Barea
Soranus } occis
Thrasea }

Ludi cestici a tr
Antenore instituti

177
hibitus: nō dimisit animum: Sed codicillos ad Neronem composuit: requirens obie-
cta: & expurgatus: asseuerans: si noticiam criminū & copiam diluendi habuisset. Eos
codicillos Nero pperanter accepit. Sape exterritum Thraseam sensisse per quæ cla-
ritudinē principis extolleret: suamq; famā dehonestaret quo dubie non venit. Vultū
q; & spiritus & libertatē infantis vltro extimuit. Vocari patres iussit. Tum Thrasea in-
ter p̄ximos consultauit: tentaret ne defensionē: an sperneret. Diuersa consilia afferebā-
tur. quibus intrari curiā placebat: securos esse de cōstantia eius dixerunt. nihil dictū:
nisi quo gloriam augeret. Segnes & pauidos supremis suis secretū ocium dare. Aspi-
ceret populus viz: morti obuiū. audiret senatus voces quasi ex quodam numine supra
humanas. Possē ipso miraculo ēt Neronē permoueri. Sin crudelitati isisteret: distin-
gui certe apud posteros memoriā honesti exitus: ab ignauia per silentiū pereuntium.
Contra qui opperendū domi censēbāt: de ipso Thrasea eadē: sed ludibria & contume-
lias imineret: subtraheret aures conuictijs & pbris. Non solum cōsultianū aut Eprium
ad scelus p̄mptos superesse: qui forsitā manus ictusq; per imanitatem Augusti ēt bo-
nos metu sequi. Detraheret potius senatū quē perornauisset: infamiā tanti flagitij &
relinq̄ret incertū: quid viso Thrasea reo: decreturi patres fuerint Vt Neronē flagitiorū
pudor caperet: Irrita spe agitari. multoq; magis timendū: ne in coniugē: i familiā: i ce-
tera pignora eius sacuiret. Proinde intemeratus ipollutus: quorū vestigijs & studijs vitā
duxerit: corū gloria peteret finem. Aderat cōsilio Rusticus Arulenus flagrās inuenis:
& cupidine laudis offerebat se intercessurum senatus cōsulto. Nā plebis tr. erat. Cohi-
buit spiritus eius Thrasea: ne vana & reo nō p̄futura intercessori exitiosa: inciperet. Si
bi actam atātē: & tot per annos cōtinuū vite ordinē nō deserendū. Illi initiū magistra-
tuū & integra quæ super sint: multum ante secū expenderet: qd̄ tali tēpore capeſſende
reip. iter igrederet. Cæterū ipse an venire in senatū deceret: meditationi suæ reliquit. At
postera luce duæ pratorix cohortes armatæ tēplum genitricis Veneris infedere. Adi-
tū senatus globus togatorū obsederat non occultis gladijs. disperſiq; per fora ac basilic-
as cunei militares. iter quorū aspectus & minas igressi curiā senatores. Et oratio prin-
cipis per quæstorē eius audita est. nemine nominatim cōpellato: patres arguebat: q;
publica munia desererēt. eorūq; exēplo equites ro. ad segnicia verterent. Etenim quid
mirē longinquis puincijs adueniri: cū pleriq; adepti consulatū & sacerdotia: hortorū
potius amcenitati inferuissent: qd̄ velut telū arripuere accusatores. Et initiū faciēte Cō-
sultiano: maiore vi Marcellus summā reip. agi clamitabat: contumacia inferiorū lenita-
tē iperitantis diminui. Nimiū mites ad eam diē patres qui Thraseā desciscentē: qui ge-
nerū eius heluidiū priscum i iisdē furoribus simul Ragoniū Aggrippinum paterni in-
principes odij hæredē: & Curtiū montanū detestanda carmina factitantē: eludere ipu-
ne sinerent. Requiere se in senatu consularē: in voti sacerdotē: in iureiurando ciuē: nisi
cōtra instituta & cerimonias maiorū pditorem palā: & hostem Thrasea induisset: De-
niq; agere senatorē: & principis obtrectatores p̄tegere solitus: veniret. Censeret quid
corrigi: aut mutari vellet. Facilius per laturos singula increpantē: q̄ nunc silentiū per-
ferrent oīa damnantis. Pacem illi per orbē terræ: an victorias sine damno exercituum
displicere: ne hominem bonis publicis mœstum: & qui fora: theatra: tēpla p̄ solitudi-
ne haberet: qui minitaret exilium suum ambitionis prauæ compotem facerent. Non
illi consulta hæc: nō magistratus: aut romanā urbem videri. Abrumperet vitam ab ea
ciuitate cuius caritatem olim: nūc & aspectum exuisset. Cum per hæc atq; talia Mar-
cellus inueheret toruus & minax voce: vultu: oculis ardesceret: non illa nota & cele-

*natia inferiorū: sem
principis diminui*

LIBER. XVI.

britate periculorū sueta iam senatus inestitia: sed nouus & altior pauor: manus & te-
la militum cernentibus: simul ipsius Thraseæ venerabilis species obuersabat. & erant
qui Heluidium quoq; miserarent: innoxia affinitatis poenam daturū. Quid Agrippi-
no obiectū: nisi tristem patris fortunam? qñ & ille perinde innocens Tyberij saeuicia
concidisset. Enimvero Montanum pbe uiuentem: neq; famosi carminis quia ptule-
rit ingenium extorrem agi. Atq; interim Torius Sabinus Sorani accusator ingredit:
orditurq; de amicitia Rubelij Plauti: q; p consul Asia Soranus p claritate sibi po-
tius accommodatum: q̄ ex utilitate communi egisset: alendo seditiones ciuitatū. Ve-
tera hæc: Sed recens discrimini patris filiam connectebat: q; pecuniā magis dilargita
esset. Acciderat sane pietate Seruiliæ (id enī nomen puellæ fuit) quæ caritate erga pa-
rentē simul imprudentia ætatis: nō tñ aliud consultauerat: quā de incolumitate domus:
& an placabilis Nero: an cognitio senatus nihil atrox afferret. Igit accita est in senatū.
steteruntq; diuersi ante tribunal consulū: grandis æuo parens: contra filia intra vice-
simum ætatis annū nuper marito Anio Pollione in exiliū pulso: viduata desolataq; ac
patrem quidem intuens: cuius onerasse pericula videbat. Tum interrogante accusato-
re: an cultus dotales: an detractū ceruici monile uanundidisset: quo pecuniam facien-
dis magicis sacris cōtraheret: primum strata humi: longoq; fletu & silentio: post alta
ria & aram complexa: Nullos inquit impios deos: nullas deuotiones: nec aliud infeli-
cibus precibus inuocauit: q̄ ut hunc optimū patrem: tu Cæsar: & vos patres seruaretis
incolumem. Sic gemmas & vestes & dignitatis insignia dedi: quō si sanguinem & vi-
tam poposcissent Viderint isti antehac mihi ignoti quo nomine sint: quas artes exer-
ceant: Nulla mihi principis mentio: nisi inter numina fuit. nescit tñ miserimus pater.
& si crimen est sola deliqui. Loquentis adhuc verba excipit Soranus: pclamatq; non il-
lam in puinciam secum pfectam: non Plauto per ætatem nosci potuisse. non crimini-
bus mariti cōnexam: nimia tantum pietatis ream: seperarent: a se quamcunq; sortem
subiret. Simul in amplexus occurrentis filia: ruebat: nisi interiecti lictores vtriusq; ob-
stitissent. Mox datus testibus locus. & quantū. nūc saeuicia accusationis permouerat:
tantū iræ. P. Egnatius testis conciuit. Chies hic sorani: & tunc emptus ad opprimendū
amicum: auctoritatem stoicę sectæ præferbat: habitu & ore ad exprimendā imaginē
honesti & exerciti: ceterę aīo perfidiosus: auariciā ac libidinem occultans. Quę postq̄
pecunia reclusa sunt: dedit exēplum præcauendi: quō fraudibus inuolutos: aut flagi-
ijs cōmaculatos: sic specie bonarū artium falsos & amicitia fallaces. Idē tñ dies & ho-
nestū exemplū tulit Casij Asclepiodoci. qui magnitudine opū præcipuus inter Bithi-
nos: quō obsequio florentē Soranū celebrauerat: labentē nō deseruit. Exutusq; oibus
fortunis: & in exiliū actus: æquitate deū erga bona malaq; documenta. Thraseæ Sora-
noq; & Seruiliæ dat mortis arbitriū. Heluidius & Paconius italia depellūt. Moran⁹
patri cōcessus ē: prædicto ne in rep. haberet. Accusatoribus Eprio & Cossutiano qn-
quagies sestertiū singulis: Ostorio duodecies & quaestoria insignia tribuuntur. Tum
ad Thraseam in hortis agentem quaestor consulis missus: vesperscente iam die: Illu-
strium viroꝝ foeminarūq; coetus frequētes egerat: maxime intentus Demetrio cyni-
cæ institutionis doctori. cum quo ut coniectare erat: intentioe vultus & auditus: si qua
clarius ploquebatur de natura aīæ & dissociatione spiritus: corporisq; inquirebat: do-
nec aduenit Domitius Cecilianus ex intimis amicis. & ei qd senatus censuisset exposu-
it. Igit flentes queritātesq; qui aderāt: facessere ppere Thraseæ: neu picula sua miscere
cū sorte dānati hortat. Arriāq; tentantē mariti suprema: & exemplū Arriæ matris se

accusat puella se
de magicis sacis:
christiana erat

Thraseæ
Sorano: filioꝝ
Seruiliæ } Da
ar.

Thraseæ cu mori in
ploquebat de natu
& dissociatōe spūs

qui: monet retinere vitā: filiaq; communi subsidiū vnicū nō adimere. Tum pgressus in porticū: illic a quæstore reperit: leticiæ ppior quia heluidium generæ suū italia tantum arceri cognouerat. Accepto dehinc senatusconsulto: heluidiū & Demetriū in cubiculum inducit. Porrectis vtriusq; brachij venis: postquā cruorem effudit: humū super spargens: pprius vocato quæstore: libemus, inquit Ioui liberatori. Specta iuueis: & omē qd diij phibeant. Cæterę i ea tēpora natus es: qbus firmare animū expediat cōstantibus exemplis. Post lentitudine exitus graues cruciatur afferente: obuersis in Demetriū.

Finis Sextidecimi Libri.

Hic deficit exitus & mors Neronis

CORNELII TACITI ACTIONVM DIVRNALIVM HISTORIAE
AVGVSTAE LIBER XVII. INCIPIT.

Nitium mihi operis Seruius Galba iterę. T. Iunius consules crūt. Nam post cōditā urbē ducentos & viginti prioris aui annos multi auctores rettulerūt: dū res populi ro. memorabant: pari eloquētia ac libertate. Postq; bellatū apud Actium atq; omnē potestātē ad vnū conferri pacis iterfuit: magna illa ingenia cessere. Simul veritas pluribus modis infracta: primū inscitia reipu. vt alienæ: mox libidine assentandi: aut rursus odio aduersus dominātes. Ita neutris cura posteritatis inter ifensos vel obnoxios. Sed ambitioni scriptoris facile aduerseris. obtrectatio & liuor pnis auribus accipiunt. quippe adulationi scdū crimen seruitutis: malignitati falsa species libertatis icst. Mihi Galba Otho Vitellius nec beneficio nec iniuria cogniti. Dignitatē nostrā a Vespesiano ichoatā a Tito auctā: a Domitiano lōgius puectā: nō abnuerim. Sed incorruptā fidem pfessis nec amore quisq; & sine odio dicendus ē. q si vita suppeditet: principatū diui Neruæ & iperium Traiani: vberiorē securiorēq; materiā senectuti seposui: rara temporę felicitate: vbi sentire quæ velis: & quæ sentias dicere licet. Opus aggredior plenū varijs casibus. atrox pcelijs: discors seditionibus ipsa et pace sæuū. Quattuor principes ferro interrēpti. tria bella ciuilia: plura externa: ac plerq; permixta. pspērā in oriēte: aduersā in occidente res. Turbatū illyricū: Gallia nutates: perdomita Britannia: & statim missa cohorte Roxolanos Sarmatarę ac Sueuorę gentes. nobilitatus cladibus mutuis Dacus. Mota et ppe Parthorę arma falsi Neronis ludibrio. Iā vero italia nouis cladibus: vel post longā saculorę seriem repetitis: afflicta. hausta aut obruta vrbes. Fecundissima Cāpaniæ ora: & vrbs incendijs vastata. cōsumptis antiquissimis delubris: ipso capitolio. ciuū manibus icenso: pollute cerimonix. magna adulteria: plenū exilijs mare. Infecti cadibꝰ scopuli. Atrocius in vrbe sauitū: nobilitas: opes: omissi gestiq; honores p crimine: & ob virtutes certissimū exitium. Nec minus præmia delatorę inuisa q; scelera: cū alij sacerdotia & consularius vt spolia adepti pcuraciones alij & interiorē potentiā agerent: Verterent cuncta odio & terrore: corrupti in dominos. serui i patronos liberti: & qbus deerat inimicus per amicos oppressi. Non tñ adeo virtutū sterile saculū: vt non & bona exēpla pdiderit. Comitata pfugos liberos matres. secuta maritos in exilia coniuges ppinqui audientes: cōstantes generi. Contumax et aduersus tormēta seruorę fides supremæ clarorę viorę necessitates. Ipsa necessitas fortiter tolerata: & laudatis antiquorę mortibꝰ pares exitus. Præter multiplices rez humanarę casus: cælo terraq; pdigia: & fulminū monitus: & futuroz præfagia lata: tristia: ambigua: manifesta. Nec. n. vnq; atrociori

a occidit incisione

*ingusto imperium cessit
infra et scriptorū
libidine assentandi*

*Imperium Neronis &
mi actigit*

LIBER. XVII.

bus populū ro. cladibus: magis vetustis iudicijs approbatum est non esse: curā deis securitatē nostrā: esse vltionem. Ceterę antequā destinata cōponam: rependum videtur: qualis status vr̄bis: quæ mens exercituū: quis habitus puinciarę. quid in toto terrarę orbe validū: quid ægrum fuerit. vt non mō casus euentusq; rerę: qui pleręq; fortuiti sunt: sed ratio ēt causaręq; noscant. Finis Neronis vt latus primo gaudentiū ipetu fuerat: ita varios motus animorę: non mō in vr̄be apud patres: aut populū aut vr̄banum militē: sed omnes legiones ducesq; conciuerat: euulgato iperij arcano: posse principē alibi quā romæ fieri. Sed patres lati vsurpata statim libertate: licentius vt erga principem nouū & absentē: Primores equitum pximi gaudio patrę. pars populū integra: & magnis domibus annexa: clientes libertiq; dānatorę & exulū in spem erecti. Plebs sortida & circo ac theatris sueta: simul deterrimi seruorę: aut qui adesis bonis: per dedecus Neronis alebant: mœsti & rumorę auidi. Miles vr̄banus longo Cæsarę sacramento ibutus: & ad destituendū Neronē arte magis & ipulsu: q̄ suo ingenio traductus: postq̄ neq; dari donatiuum sub noīe galbæ pmissum: neq; magnis meritis ac præmijs eundē in pace qui ī bello locū. præuentāq; gratiā intelligit apud principē a legionib; factū: p̄nus ad nouas res: scelere isuper Nymphidij Sabini præfecti iperium sibi mollientis agitat. & Nymphidius quidē ī ipso conatu oppressus: & quis capite defectiōis ablato: manebat plerisq; militū conscientia. Neq; decrant sermones: seniū atq; auariciam Galbæ increpantiū. laudata olim & militari fama celebrata seueritas eius angebat coaspernātes veterem disciplinam. Atq; ita. xiiij. annis a Nerone assuefactos: vt haud minus vitia principū amarēt: q̄ olim virtutes verebant. Accessit Galbæ vox p̄ rep. honesta: Ipsi anceps: legia se principē nō emi. Nec. n. ad hanc formam cætera erāt. Inualidum senē. T. Iunius & Cornelius Iaco alter deterrimus mortaliū alter ignauissimus: odio flagitorę oneratum contēptu inertix destruebāt. Tardum Galbæ iter & cruentum: interfectis Ciconio Varrone consule designato: & Petronio Turpiliano cōsulari: Ille vt Nymphidij socius. hic vt dux Neronis: inauditi atq; indefensi tanq̄ innocentes perierant. Introitus in vr̄bē trucidatis tot milibus inermiū militum. ifaustus omnes atq; ip̄s ēt qui occiderāt formidolosus. Inducta legione hispana: remanēte ea quā e classe Nero conscripserat: plena vr̄bs exercitu isolito multi ad hæc inumeri e Germania ac Britānia & illyrico: quos idē Nero electos præmissosq; ad claustra Caspiarę: & bellū quod in albanos parabat: opprimēdis vindicis cœptis reuocauerat: ingēs nouis rebus materia: vt nō in vnum aliquē prono fauore ita audenti parata. Forte cōgruerat vt Clodij Macri & Fonteī capitonis cædes nūciaretur. Macrum in africa res haud dubie turbātem Trebonius Garucianus p̄curator: iussu galbæ: Capitonē in germania: cū similia cœptaret Cornelius Agnus & Fabius valens: legati legionū interfecerāt ante q̄ iuberent. Fuere qui crederēt Capitonē vt auaricia & libidine fœdū ac maculosum ita cogitatiōe rerę nouarę abstinuissē: sed a legatis bellū suadetibus: postq̄ ipellere neq; uerint: crimē ac dolū vltro cōpositum: & Galbam mobilitate igenij anne altius scrutaret: quoquo mō acta qa mutari nō poterant cōprobasse. Ceterę vtraq; cædes sinistre accepta: & iuiso semel principe: seu bene seu malefacta præmunt. Iā afferebant venalia cūcta: præpotēres liberti. Seruorę manus subitis auidæ: & tanq̄ apud senē festinātes. Eadēq; nouæ aulæ mala æq; grauia: non æq; excusata. Ipsa ætas Galbæ & irrisui & fastidio erat: assuetis iuuetæ Neronis: & iperatores forma ac decore corporis (vt ē mos vulgi) cōperantibus. Et hic quidē Romæ tanq̄ in tāta multitudine habitus animorū fuit. e puincijs hispaniæ præerat Cluius Rufus: vir faciendus: & pacis artibus bellis ī

Inducta legione his

Vulgus de coros fo
pit imperatores.

Cluius Rufus his
facundus.

expertus. Gallia super memoriam vindicis obligatae recenti dono Romanæ ciuitatis:
 & in posteræ tributi leuamento. Proxime tñ romanis exercitibus Gallia: ciuitates: nō
 eodem honore habitæ. Quædam et finibus adēptis: pari doloꝝ cōmoda aliena ac suas
 iniurias metiebant. Germani exercitus qđ periculo sissimū in tantis viribus: solliciti
 & irati superbia recentis victoriæ: & metu: tanq̄ alias partes fouissent: tarde a Nerone
 descuerāt. Nec statim p Galba Verginius: an iperare voluisset dubium: delatū ei a
 milite iperū conueniebat. Fonteiū capitonē occisum: et qui q̄ri nō poterāt: tñ indigna
 bant. Dux deerat abducto Verginio p simulationē amiciciæ: quē nō remitti: atq; et re
 um esse: tanquā suū crimen accipiebant. Superior exercitus legatū hordeonium Flac
 cū spernbat: senecta ac debilitate pedū inualidum: sine cōstantia: sine auctoritate: ne
 quieto quidē milite regimē: adeo furentes ifirmitate retinentis vltro accendebant. In
 ferioris germaniæ legiōes diutius sine cōsulari fuere: donec missū Galbæ Vitellius ade
 rat: Cenforis Vitelli ac ter cōsulis filius. Id satis videbat. In Britānico exercitu nihil ira
 rum. Nō sane aliæ legiōes per omnes ciuiliū belloꝝ motus inocentius egerūt seu quia
 pcul: & oceano diuisæ: seu crebris expeditionibus doctæ hostē potius odisse. Quies
 & Illirico: quanq̄ excitæ a Nerone legiones: dū in Italia cunctant: Verginiū legatio
 nibus adissent. Sed longis spacijs discreti exercitus: qđ saluberrimū est ad cōtinendā
 militare fidē: nec vitijs nec viribus miscebant. Oriens adhuc imotus: Syriam & qua
 tuor legiones obtinebat. Licinius Mutianus vir secūdis aduersisq; iuxta famosus. Infi
 gnes amicicias iuuenis ambitiose coluerat. Mox attritis opibus: lubrico statu: suspen
 da et Cclaudij iracundia: in secretū Asiae repositus: tam ppe ab exule fuit: q̄ postea a
 principe. Luxuria: industria: comitate: arrogātia: malis bonisq; artibus mixtus: nimie
 voluptates cū vacaret: quotiēs expedierat magne virtutes. Palā laudares. secreta male
 audiebāt. Sed apđ subiectos: apđ p̄ximos: apđ collegas: varijs illecebris potēs. & cui
 expediti fuerit tradere iperū quā obtinere. Bellū Iudaicū Flavius Vespasianus: ducē
 eū Nero delegerat: tribus legionibus administrabat. Nec Vespasiano aduersus Galbā
 votū aut animus. Quippe. T. filium ad venerationē cultumq; eius miserat: vt suo lo
 co memorabimus: occulta lege fati: & ostentis ac responsis destinatū. Vespasiano libe
 risq; eius iperium post fortunā credidimus. Egyptum copiasq; quibus coerceret: iam
 inde a diuo Augusto: equites romani obtinēt loco regū. Ita visum expedire puinciā
 aditu difficilem: annonæ fœcundam: superstitione ac lasciuia discordē & mobilem: in
 sciam legum: ignaram magistratuū domi retinere. Regebat tū Tyberius Alexander
 eiusdē nationis. Africa ac legiōes in ea interfecto Clodio Macro: contentæ qualicūq;
 principe. post experimētū domini minoris. Duæ mauritaniæ: Rhetia: Noricū. Thra
 cia & quæ aliæ pcuratoribus cohibent: vt cuiq; exercitui vicinæ: ita in fauorē aut odiū
 conctatu valentioꝝ agebāt. Inermes puinciæ atq; ipsa in primis italia cuicunq; serui
 tio exposita: in pretiū belli cessuræ erant. Hic fuit rex romanæ status: cum Seruius
 Galba iter T. Titus Iunius cōsules inchoauere annū sibi vltimum: reipu. ppe supremū.
 Paucis post Kal. Ian. diebus Pompei p̄p̄nqui pcuratoris e Belgica litteræ afferunt:
 superioris Germaniæ legiones rupta sacramenti reuerentia: imperatorem aliū flagita
 re: & Senatui ac po. ro. arbitriū eligendi permittere: quo seditio mollius acciperetur.
 Maturauit ea res cōsiliū Galbæ iam pridē de adoptione secū & cum p̄ximis agitan
 tis. Nō sane crebrior tota ciuitate sermo p illos mēses fuerat: primū licetia ac libidine
 talia loquēdi: dein fessa iam atate Galbæ. Paucis iudiciū aut reip. amor. multi occul
 ta spe: prout quis amicus vel cliens: hūc vel illū ambitionis rumoribus destinabant.

omnis Flacius

Illi Iudaicū Nero dele
 Flaviū Vespasianū

Etiam in. T. Iunij odium, qui in dies quanto potentior: eodē actu inuisior erat. Quip
 pehiantes in magna fortuna amicorū cupiditates ipsa Galbæ facilitas itendebat: cum
 apud infirmū & credulum: minore metu & maiore premio peccaret. Potentia princi
 patus diuisa in. T. Iuniū cōsulem: & Corneliū Laconem pratorij præfectū. Nec mi
 nor gratia Hycello Galbæ liberto: quē annulis donatū equestri nomine Martianū vo
 citabant. Hi discordes & rebus minoribus sibi quisq; tendētes circa consiliū eligēdi suc
 cessoris: in duas factiones scindebant. Iunius p. M. Othone: Lacho atq; hycellus cō
 sensu nō tam vnū aliquē fouebant: q̄ alium. Neq; erat Galbæ ignota Othonis. ac. T.
 Iunij amicitia ex rumoribus nihil silentio transmittentiū. q̄a Iunio vidua filia: cæcbs
 Otho: gener ac so. er destinabant. Credo & reip. curā subisse: frustra a Nerone trās la
 tæ. si apud Othonem relinqueret: Namq; Otho puericiam incuriose: adolescentiam
 petulanter egerat: gratus Neroni emulatione luxus. Eoq; iam Poppeam Sabinā prin
 cipale scortum: vt apud cōscium libidinum deposuerat. donec Octauiam vxorē amo
 liret. Mox suspectum in eadem Poppea in puinciā Lusitaniā specie legationis sepo
 suit. Otho comiter administrata puincia primus i partes transgressus: nec segnis: &
 donec bellū fuit: inter præsentēs splendidissimus: spem adoptionis statim conceptam
 acrius in diē rapiebat: fauentib; plærisc; militum: p̄na in eum aula Neronis vt simi
 lem. Sed Galba post nuncios germanicæ seditionis: q̄q̄ nihil adhuc de Vitellio certū
 anxius quonam exercituū vis erūperet: ne vrbano quidē militi confisus: qd̄ remediū
 vnicum rebat. comitia Imperij transigit. Adhibitoq; super Iuniū ac Laconem Mario
 Celfo cōsule designato: ac Ducenio gemino prefecto vrbis: pauca præfatus de sua se
 nectute. Pisonem licinianū accersiri iubet: seu ppria electione: siue vt quidā tradideret:
 lacone instante. cui aptud Rubellium Plautum exercita cū Pifone amicitia: sed callide
 vt ignotum fouebat. & pspera de pifone fama cōsilio eius fidem addiderat. Pifo. M.
 Crasso ex Scribonia genitus: nobilis vtrinq; vultu habituq; moris antiqui: & estima
 tione recta seuerus deterius interpretantibus tristior habebat. Ea pars mox eius quo
 suspectior sollicitis: adoptanti placebat. Igit Galba apprehensa Pisonis manu: in hūc
 modum locutus fertur. Si te priuatus lege curiata apud pontifices vt moris est: ado
 ptarem. & mihi egregium erat: nunc Pompei & M. Crassi sobolem in penates meos
 asciscere: & tibi insigne Sulpitiæ & Lucretiæ decora: nobilitati tuæ adiecisse. Nūc me
 deorum hominumq; consensu ad imperium vocatum: præclara indoles tua: & amor
 patriæ impulit: vt principatum de quo maiores nostri armis certabāt: bello adeptus:
 quiescenti offeram: exemplo diui Augusti: qui sororis filium Marcellum: dein gene
 rum Agrippam: mox nepotes suos postremo Tyberium Neronem priuignum: in
 proximo sibi fastigio collocauit. Sed Augustus in domo successorem quæsiuit ego
 in rep. non quia propinquos aut socios belli non habeam: sed neq; ipse imperium am
 bitione accepi: & iudicij mei documentum sit: non mex tantum necessitudines: quas
 tibi postposui: sed tuq; est tibi frater pari nobilitate: natu maior: dignus hac fortuna ni
 si tu potior esses. Ea ætas tua quæ cupiditates adolescentiæ iam effugerit. Ea vita i qua
 nihil præteritū excusandum hēas. Fortunam adhuc tm̄ aduersam tulisti. Secundæ res
 acrioribus stimulis animum explorāt: quia miseriæ tolerātur: felicitate corrūpimur.
 Fidem libertatē: amicitiam: præcipua humani animi bona: tu quidē eadē constantia
 retinebis: sed alij per obsequiū imminuent. Irrūpent adulatio: blandicie pessimū veri
 affectus venenum: sua cuiq; vtilitas. Et iā ego actu simplicissime inter nos hodie loq
 mur. cæteri libētius cū fortuna nostra q̄ nobiscū: Nā suadere principi quod oporteat

multi laboris. Assentatio erga principem quemcunq; sine affectu peragit. Si immen-
sum imperij corpus stare ac librari sine rectore posset. dignus erā a quo resp. iciperet.
Nunc eo necessitatis iam pridē ventū est: vt nec mea senectus cōferre plus populo ro.
posset q̄ bonū successorem: nec tua plus iuuenta q̄ bonū principē: Sub Tyberio & Ca-
io: & Claudio vnus familiae quasi hareditas fuimus. loco libertatis erit: qd̄ eligi cœpi-
mus. Et finita Iuliorū claudiorumq; domo: optimū quēq; adoptio iueniet. Nam ge-
nerari & nasci a principibus fortuitū: nec vltra estimat: adoptandi iudiciū integrū.
& si velis eligere consensu monstrat. Sit ante oculos Nero: quē longa cæsare serie tu-
mentem nō vindex cū inermi puincia: aut ego cū vna legione: sed sua immanitas: sua lu-
xuria: ceruicibus publicis depulere. Neq; erat adhuc dānati principis exēplum. Nos
bello & ab extimatibus asciti cum inuidia: quis egregij erimus. Nec tñ territus fueris:
si duæ legiones in hoc concussū orbis motu: nō quiescunt. Ne ipse quidem ad securas
res accessi. Et audita adoptione: desinam videri senex. quod nunc mihi vnum obijci-
tur. Nero a pessimo quoq; semper desyderabit. Mihi ac tibi prouidendum est: ne ē a
bonis desideret. Monere diutius neq; temporis huius: & impletum est omne consili-
um. Si te bene elegi: vtilissimus quidem ac breuissimus bonarū rerum deletus. Cogi-
tare quid aut nolueris sub alio principe: aut volueris. Neq; enim hic vt in cæteris gen-
tibus quæ regnant certa dominorum domus: & cæteri serui: sed imperaturus es ho-
minibus: qui nec totam seruitutem pati possunt nec totam libertatem. Et Galba qui-
dem hæc ac talia tanq̄ principem faceret. cæteri tanquam cum facto loquebantur Pi-
sonem ferunt statim intuentibus: & mox coniectis i eum omnium oculis: nullum tur-
bati: aut exultantis animi motum prodidisse. Sermo erga patrem imperatoremq; re-
uerēs: de se moderatus: nihil in vltu habituq; mutatum. quasi imperare posset magis
q̄ vellet. Consultatum inde pro rostris: an in senatu. an in castris adoptio nuncuparet.
Iri in castra placuit: honorificum id militibus fore: quorum fauorem vt largitione &
ambitu male acquiri: ita per bonas artes haud spernendum. Circumsteterat interim
palatium publica expectatio magni secreti impatiēs: & male coercita famam suppri-
mentes augebāt. iij. idus Ianu. sedum imbribus diem: tonitrua & fulgura & cælestes
minę vltra solitum turbauerant. Obseruatum id antiquitus comitijs dirimendis. nō
terruit Galbam quo minus in castra pergeret. cōtemptorem talium vt fortuitorum:
seu quæ fato manent: quis significata non vitentur. Apud frequentem militum cōtio-
nem imperatoria breuitate: adoptari a se pisonem more diui Augusti: & exemplo mi-
litari: quo vir virum legeret: pnunciat: ac ne dissimulata seditio in maius crederet: vl-
tro asseuerat: quartā & duodeuicesimam legiones paucis seditionis auctoribus nō vl-
tra verba ac voces errasse: & breui in officio fore. Nec vllum orationi aut lenocinium
addidit: aut precium. Tribuni tamen centurionesq; & proximi militum grata auditu
respondent: per cæteros mcesticia ac silentium: tanq̄ vsurpatam etiam in pace dona-
tium necessitatem: bello perdidissent. Constat potuisse conciliari animos quātulacūq;
parci senis liberalitate. Nocuit antiquus rigor & nimia seueritas: cui iam pares non su-
mus. Inde apud Senatū non comptior Galbe: nō longior q̄ apud milites sermo Piso-
nis comis oratio. & patrum fauor aderat. Multi volūtate effusius. qui noluerant me-
die: ac plurimi obuio obsequio priuatas spes agitātes: sine publica cura. Nec aliud se-
quenti quatruiduo quod medium inter adoptionē & cædem fuit dictū a Pisonē in pu-
blicum factumue: crebrioribus in dies germanice defectiois nuncijs: & facili ciuitate
ad accipiēda credēdaq; oia noua cū tristia sunt. Cēsuerant patres mittēdos ad germa-

totam seruitutem
sunt: nec totam
em.

perare posset: magis
q̄ vellet.

expectatio: magni
impatiens

LIBER. XVII.

nicum exercitum legatos. agitatam secreto: num & Pifo proficisceret: maiore pretextu. Illi auctoritatem senatus: hic dignationem Cæsaris laturus. Placebat & Laconem prætorij præfectum simul mitti. Is consilio intercessit. legati quoq; Nam senatus electionem Galbæ permiserat: feda inconstantia nominati: excusati substituti ambitu remanendi aut eundi: vt quemq; metus vel spes impulerat. proxima pecuniæ cura. Et cuncta scrutantibus iustissimum visum est: inde repeti: vbi inopiæ causa erat. Bis & vicies mille sestertium donationibus Nero effuderat. Appellari singulos iussit decuma parte liberalitatis apud quemq; eor; relicta. At illis vix decumę super portiones erāt. Iisdem erga aliena sumptibus quibus sua prodigerant. cum rapacissimo cuiq; ac perditissimo: non agri aut scenus: sed sola instrumenta vitior; manerent. Exactiōi. xxx. equites romani præpositi: nouum officij genus & ambitu ac numero onerosum: vbiq; hasta: & sector & inquieta vrbs actionibus. At tamen grande gaudium q; tam pauperes forent: quibus donasset Nero q̄ quibus abstulisset. Exautorati per eos dies tribuni e prætorio Antonius Taurus. & Antonius Naso. Ex vrbis cohortibus emilius pacensis: Euigilius: Iulius fronto. Nec remedium in cæteros fuit: sed metus initium: tanq̄ per artem & formidinem singuli pellerētur: oibus suspectis. Interea Othonem cui compositis rebus nulla spes: omne in turbido consilium: multa simul extimulabant. luxuria etiã principi onerosa. Inopia vix privato toleranda. In Galbam ira in Pisonem inuidia. Fingebat & metum quo magis concupisceret prægrauē se Neroni fuisse. Nec lusitaniam rursus & alterius exilij honorem expectādum. Suspectū semper inuisumq; dominantibus: qui proximus destinaretur. Nocuisse id sibi apud senem principem. Magis nociturum apud iuuenem ingenio trucem: & lōgo exilio efferatum. Occidi Othonem posse. proin agendū audendūq; dum Galbæ auctoritas fluxa: Pisonis nūdum coaluisset. Opportunos magnis conatibus: transitus rex: nec contatione opus: vbi perniciosior sit quies: quam temeritas. Mortē omnibus ex natura equalem obliuioe apud posteros vel gloria distingui. Ac si nocentē innocentēq; idē exitus maneat: acrioris viri esse merito perire. Non erat Othonis mollis: & corpori similis animus. Et intimi libertor; seruorūq; corruptius q̄ in priuata domo habiti: aulam Neronis: & luxus adulteria: matrimonia cæterasq; regnor; libidines auido taliū si auderet: vt sua ostentātes: quiescenti: vt aliena: exprobrabant: Vrgentibus etiã mathematicis: dū novos moetus: & clarum Othoni annum obseruatione syderum affirmant: genus hominum potentibus infidū: sperantibus fallax. quod in ciuitate nostra: & vetabitur semper & retinebitur. Multos secreta Poppeæ mathematicos pessimum principalis matrimonij instrumentum habuerant: e quibus Ptolomeus othoni in hispania comes: cum superfuturum eū Neroni promississet: postq̄ ex euentu fides: coniectura iam & rumore senium Galbæ. & iuuentam Othonis computantiū: persuaserat fore: vt in imperium ascisceretur. Sed Otho tanq̄ peritia: & monitu fator; prædicta accipiebat: cupidine ingenij humani libentius obscura credi. Nec deerat Ptolomeus iam & sceleris instinctor ad quod facillime ab eiusmodi voto trāsitur. Sed sceleris cogitatio incertū an repens: studia militum iam pridē spe successiōis. aut paratu facinoris affectauerat. In itinere: in agmine in stationibus: vetustissimum quenq; militū nomine vocans: ac memoria Neroniani comitatus: contubernales appellando: alios agnoscere quosdam requirere & pecunia aut gratia iuuare. Inferendo sepius querelas. & ambiguos de Galba sermones: quæq; alia turbamenta Vulgi: labores itinerū: inopia cōmeatum: duricia imperij atrocius accipiebātur cum Campaniæ lacus & achaie

Mors apud posteros
vel gl'ia distinguitur

Animus Othonis nō
his corpori similis
Vrgentib' Mathes

Genus mathematico
rome creabit' et re

Ptolomeus mathes
othoni in hispania c

LIBER XVII
vrbes classibus adire soliti: pyreneū & alpes: & imensa viarum spacia: egre sub armis
emitterent. Flagrantibus iam militū animis: velut faces addiderat Meuius pudens e
proximis Tigillini Is nobilissimū quēq; ingenio aut pecuniæ indignum: & in nouas cu
piditates præcipitem alliciendo: eo paulatim progressus ē: vt per speciē conuiuij quo
tiens Galba apud Othonē epularet: cohorti excubias agentis: viritum centenos num
mos diuideret. quam velut publicam largitionē Otho secretioribus apud singulos p
mijis intendebat. adeo animosus corruptor: vt Coeccio proculo spiculatori de parte
finium cum vicino ambigenti: vniuersum vicini agrum sua pecunia emptū dono de
derit: per socordiā præfecti quem nota pariter & occulta fallebant. Sed tum e libertis
Onomastum futuro sceleri præfecit: a quo Barbiū proculum tessleranum spiculatorē
& Veturū Othonē eodē perductos: postq̄ vario sermone callidos: audacesq; cogno
uit: precio & promissis onerat: data pecunia ad pertētandos plurium aīos. Suscepe
re duo manipulares imperiū po. ro. transfērendum: & transtulerunt. In cōscientiam
facinoris pauci asciti. suspensos cæterorum animos: diuersis artibus stimulat. primo
res militum per beneficia Nymphidij vt suspectos: Vulgus & cæteros ira & despera
tione dilati tottiēs donatui. Erant quos memoria Neronis ac desyderium prioris licē
tiæ accenderet. In cōmuni omnes metu mutandæ militiæ terrebantur. Infecit ea tabes
legionum quoq; & auxiliorū motas iam mentes: postq̄ vulgatum erat labare germa
nici exercitus fidem. A deoq; parata apud malos seditio: etiam apud integros dissimu
latio fuit. vt postero Iduū die: redeūtem a cena Othonē rapturi fuerint: nisi incerta no
ctis: & tota vrbe sparsa militū castra: nec facilem inter temulentos consensum timuiss
sent nō reip. cura: quā fedare principis sui sanguine sobrij parabāt sed ne per tenebras
vt quisq; pānonici vel germanici exercitus militibus oblatus esset: ignorantibus pleris
q; pro Othone destinaretur. Multa erūpentis seditionis indicia per conscios oppressa
quædam apud Galbe aures præfectus Laco elusit: ignarus militarium animorū: con
silijsq; quibus egregijs: quod nō ipse afferret inimicus: & aduersus peritos peruicax. xviii.
Kal. Febr. sacrificanti pro æde Apollinis galbæ Aruspex Vmbricius tristitia exta & in
stantes insidias: ac domesticū hostem prædicat: audiente Othone. Nam proxim⁹ ad
stiterat. idq; vt lætum e contrario & suis cogitationibus prosperè interpretante. Nec
multo post libertus Onomastus nunciat expectari eum ab architecto & redempto
ribus. quæ significatio coeuntium iam militum & paratæ coniurationis conuenerat.
Otho causam digressus requirētibus cū emi sibi prædia vetustate suspecta: eoq; pri⁹
exploranda finxisset: innixus liberto: per tyberianam domū in Velabrū. inde ad mil
liarium aureū sub ædē saturni pergit. Ibi tres & viginti spiculatores cōsalutatū Impe
ratorem: ac paucitate salutantium trepidum: & sellæ festinanter impositum: strictis
mucronibus rapiunt Totidem ferme milites in itinere aggregantur: alij conscientia:
plæriq; miraculo: pars clamore & gladijs: pars silentio animos ex euentu sumpturi.
Stationem in castris agebat Iulius Martialis tribunus. Is magnitudinem subiti scele
ris: an corrupta latius castra. ac si cōtra tenderet: exitium metuēs: prebuit plærisq; su
spitionem conscientia. Anteposuerunt cæteri quoq; tribuni cēturionesq; presentia dubi
is & honestis. Isq; habitus animorum fuit: vt pessimum facinus auderent pauci: plu
res vellēt. omnes paterentur. Ignarus interim Galba & sacris intentus fatigabat alie
ni iam imperij deos: cum affertur rumor rapi in castra incertum quem senatore. mox
Othonem esse qui raperetur. Simul ex tota vrbe vt quisq; obuius fuerat: alij formidi
nem augentes: quidam minora vero: ne tum quidem obliti adulationis. Igitur con

quæritur Imperator

LIBER. XVII.

saltantibus placuit pertentari animū cohortis: quæ in palatio stationem agebat: nec
 per ipsum Galbam: cuius integra auctoritas maioribus remedijs seruabatur. Piso p
 gradibus domus vocatos: in hunc modum allocutus est. Sextus dies agitur commi
 litones ex quo ignarus futuri: & siue optandum hoc nomen siue timendum erat: Cæ
 sar ascitus sum: quo domus nostræ aut reip. fato in vestra manu positum est: nō quia
 meo nomine tristio rem casum paueam: vt qui aduersas expertus: tum maxime dicā
 ne secundas quidem minus discriminis habere. Patris & senatus & ipsius Imperij vi
 cem doleo. si nobis aut perire hodie necesse est: aut quod eque apud bonos miserum
 est: occidere. Solacium proximi motus habebamus in cruētam urbem: & res sine di
 scordia translatas. Prouisum adoptione videbatur. vt ne post Galbam quidem bello
 locus esset. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modestiæ. Neq; enim relatu virtutū
 in comparatione Othonis opus est. Vitia quibus solis gloriatur euertere imperium:
 etiam cum amicū Imperatoris ageret. habitu ne & incessu an alio mulicbri ornatu
 mereretur imperium. Falluntur quibus luxuria speciem liberalitatis imponit. Perde
 re iste sciet. donare nesciet. Stupra nūc & comestationes & sceminarum cœtus voluit
 animo. hæc principatus præmia putat: quorum libido ac voluptas penes ipsum sit:
 rubor ac dedecus penes omnes. Nemo enim vnq̄ imperium flagitio quæsitum bonis
 artibus exercuit Galbam consensus generis humani: me Galba consentiētibus vobis
 Cæsarem dixit. Si respublica & senatus & populus vana nomina sunt: vestra commi
 litones interest: ne imperatorem pessimi faciant Legionum seditio aduersum duces
 suos audita est aliquando. Vestra fides famaue illesa ad hunc diem mansit. & Ne
 ro quoque vos destituit non vos Neronem. Minus. xxx. trās fugæ & desertores: quos
 centurionem aut tribunum sibi eligentes nemo ferret: imperium assignabunt? Ad
 mittis exemplum & quiescendo commune crimen facitis? Transcendet hæc licentia
 in prouincias: & ad nos scelerum exitus: bellorum ad vos pertinebunt: Nec est plus
 quod pro cæde principis quam quod innocentibus datur. Sed proinde a nobis dona
 tuo plus ob fidem quam ab alijs pro facinore accipietis. Dilapsis spiculatoribus: cæ
 tera cohors non aspernata contionantem. vt turbidis rebus euenit: timore magis: &
 nonnullo adhuc consilio: pars ingens quod postea creditum est: insidijs & simulatio
 ne. Missus & Celsus Marius ad electos Illirici exercitus. Vipsani in porticu tenden
 tes. Præceptum Amulio Sereno & Domitio Sabino primipilaribus: vt germanicos
 milites e libertatis atrio accerferent. Legioni classicæ diffidebat: infestæ ob cædem cō
 militonum: quos primo statim introitu trucidauerat Galba. Pergunt etiam in castra
 pratorianorum: tribuni Cerius Seuerus: Subrius dexter. Pompeius longinus: si in
 cipiens adhuc & nondum adulta seditio melioribus consilijs flecteretur. Tribuno
 rum Subrium & cætrium milites adorti minis milites. Longinum manibus coercēt.
 exarmantque: quia non ordine militiæ: sed e Galbæ amicis fidus principi suo: & de
 sciscendentibus suspectior erat. Legio classica nihil cunctata pratorianis adiungitur. Il
 lirici exercitus electi Celsum infestis pilis proturbant. Germanica vexilla diu nutaue
 re inualidis adhuc corporibus: & placatis animis: quod eos a Nerone Alexandriam
 præmissos: atq; inde rursus longa nauigatione egros: impensiore cura Galba refoue
 bat. Vniuersa iam plebs palatium implebat: mixtis seruijs: & dissono clamore cæ
 dem Othonis: & coniuratorum exilium poscentium: vt si in circo ac theatro ludicrū
 aliquod postularent. Neq; illis iudicium aut veritas. Quippe eodem die diuersa pa
 ri certamine postulaturis: sed tradito more quemcunque principem adulandi: licen

Pisonis adoptati o
 militiones: suble
 ne

Perire apud bonos
 eque miserū

tia acclamationum: & studijs inanibus. Interim Galbam duæ sententiæ destinebant. Titus Iunius manendum intra domum: opponenda seruitia: firmandos aditus: non eundem ad iratos censebat. Daret malorum poenitentia: daret bonorum consensui spacium. Scelera impetu: bona consilia mora valefcere. Denique eundi vltro si ratio sit: eandem mox facultatem regressus si peniteat: in aliena potestate. Festinandum ceteris videbatur antequam cresceret inualida adhuc coiuratio paucorum. Trepidatur etiam Othonem: qui furtim digressus ad ignaros illatus: contatione nunc & segnicia tertium tempus: imitari principem discat. non expectandum ut compositis castris fore inuadat. & prospectate Galba capitolium adeat: dum egregius imperator cum fortibus amicis ianua: ac limine tenus domum claudit: obsidionem nimis toleraturus: & preclaræ in seruis auxiliium: si consensus tantæ multitudinis: & quæ plurimum valet: prima indignatio languescat. Proinde intuta quæ indecora. Vel si cadere necesse sit: occurrendum discrimini. Id Othoni inuidiosius & ipsis honestum. Repugnatem huic sententiæ Iunium: Laco minaciter iussit: stimulante hycelo priuati odij pertinacia in publicum exitium. Nec diutius Galba cum etatus: speciosiora suadetibus accessit. Præmissus tamen in castra Piso. ut iuuenis magno noie: centi fauore: & infensus. T. Iunio: seu quia erat: seu quia irati ita volebat. Et facilius de odio credit. Vix dum egresso Pisonem: occisum in castris Othonem: vagus primum & incertus rumor: mox ut in magnis medacijs: interfuisse se quidam: & vidisse affirmant: credula fama inter gaudentes & incuriosos. Multi arbitrabantur compositum auctumque rumorem: mixtis iam Othonianis: qui ad euocandum Galbam: læta falso vulgauerint. Tum vero non populus tantum & imperita plebs in plausus & in modica studia. sed equitum plerique ac senatorum posito metu incauti: refractis palatii foribus: ruere intus: ac se Galbæ ostentare: præreptam sibi vltionem querentes. Ignauissimus quisque: & ut res docuit: in periculo non ausurus: nimij verbis: linguæ ferocis: nemo scire: & omnes affirmare: donec inopia veri: & consensu errantium victus: supreco thorace galba irruenti turbæ: neque ætate: neque corpore sistens: sella leuaretur. Obuius in palatio Iulius atticus spiculator: cruentum gladium ostentans: occisum a se Othonem clamauit. Et Galba comilito inquit: quis iussit: insigni animo ad coerendam militarem licentiam: minantibus intrepidus: aduersus blandientes incorruptus. Haud dubie iam in castris omnium mentes. tantusque ardor: ut non contenti agmine & corporibus in suggestu in quo pauloante aurea Galbæ statua fuerat: medium inter signa Othonem vexillis circudarent. Nec tribunis aut centurionibus adeundi locus: gregarius miles caueri insuper præpositos iubebat. Strepere cuncta clamoribus: & tumultu: & exortatione mutua: non tanquam in populo ac plebe varijs segni adulatione vocibus: sed ut quenque affluentium militum aspexerant: prehensare manibus. completi armis. collocare iuxta: præire sacramentum modo imperatorem militibus: modo imperatori milites commendare. Nec deerat Otho protendens manus: adorare vulgum iacere oscula & omnia seruiliter pro dominatione. postquam vniuersa classiariorum legio sacramentum eius accepit fidens viribus: & quos adhuc singulos extimulauerat: accendendos in commune ratus: pro vallo castrorum ita coepit: Quis ad vos proferim comilitones dicere non possum. quia nec priuatum me vocare sustineo: princeps a vobis nominatus: nec principem alio imperante. Vestrum quoque nomen in incerto erit: donec dubitabitur imperatorem populi romani in castris an hostem habeatis. Auditis ne ut poena mea & supplicium vestrum simul postulentur: adeo manifestum est: neque perire nos: neque saluos esse: nisi vna posse: & cuius leuitatis est Galba: iam fortasse p

a impetu: bona consilia
 a valefcere



uicissimi m
 ro et aduato

LIBER. XVII.

missit: ut qui nullo exposcente: tot milia innocentissimorum civium trucidauerit. horror
 animum subit: quotiens recordor feralem introitum: & hanc solam Galbæ victoriā:
 cum in oculis vrbis decumari deditos iuberet: quos deprecantes in fidem acceperat.
 His auspicijs urbem ingressus: quam gloriam ad principatum attulit: nisi occisi Ob
 ultronij albini & Marcelli in Hispania: Beruichilonis in gallia: Fōtei capitonis in ger
 mania: Clodij macri in africa: Cyconij in via: Turpiliāi in vrbe: Nymphidij i castris.
 quæ vsq; prouincia quæ castra sunt nisi cruenta & maculata: aut ut ipse predicat emen
 data & correcta: Nam quæ alij scelera: hic remedia vocat: dum fallis noibus seuerita
 tem pro saeuicia: parsimonia pro auaricia: supplicia & contumelias vestras disciplinā
 appellat. Septē a neronis fine menses sunt. & iam plus rapuit Hycelus: q̄ quod Poly
 cleti & Vatini & agris & alij parauerunt. Minore auaricia aut licentia grassatus esset
 T. Iunius: si ipse imperasset: Nunc & subiectos nos habuit: tanq̄ suos: & viles vt alie
 nos. Vna illa domus sufficit donatiuo quod vobis nunq̄ dat. & quottidie exprobra
 Ac ne qua saltem in successore Galbæ spes esset: accersit ab exilio: quē tristitia & aua
 ricia sui simillimum iudicabat. Vidistis cōmilitones notabili tempestate etiam deos
 infauftam adoptionē aduersantes. Idē senatus: idem pop. ro. animus est. Vestra vir
 tus expectatur: apud quos omne honestis cōsilijs robur: & sine quibus quis egregia i
 ualida sunt. Non ad bellum vos: nec ad periculum voco: oīum militum arma nobis
 cū sunt. Nec vna cohors rogata defendit nunc Galbam: sed detinet. Cum vos aspex
 rit: cum signū meum acceperit: hoc solum erit certamē: quis mihi plurimū imputer.
 Nullus contatioi locus ē: in eo consilio: quod non potest laudari nisi peractum: Ape
 rite deinde armamētarium iussit. rapta statim arma: sine more & ordine militia: vt p̄
 torianus: aut legionarius insignibus suis distingueret. Miscentur auxiliariis galeis
 scutisq; nullo tribunorum centurionumue adhortante. Sibi quisq; dux & instigator: &
 præcipuum pessimorum incitamentum: q̄ boni merebant. Iam exterritus Piso fremitu
 crebrescentis seditionis: & vocibus in urbem vsq; resonantibus. Egressum interim Gal
 bam & foro appropinquantem affecutus erat. Iam Marius Celsus haud lata rettule
 rat: cum alij in palatium redire: alij capitolium petere. plæriq; rostra occupanda cen
 serent. Plures tm̄ sententijs aliorū contradicerent. Vtq; euenit in consilijs infelicibus:
 optima viderentur quorum tempus effugerat. Agitasse Laco ignaro Galba de occi
 dendo. T. Iunio dicitur: siue vt pœna eius aīos militum mulceret: seu consciū Otho
 nis credebat. ad posterum vel odio hēsitationem attulit tempus: ac locus: quia initio
 cedis orto difficilis modus. & tutbauere consilium trepidi nuncijs: ac proximorum diffu
 giā: languentibus oīum studijs: qui primo alacres fidem atq; animum ostentauerāt.
 Agebatur huc illuc galba: vario turbæ fluctuantis impulsu: cōpletis vndiq; basilicis
 ac templis lugubri p̄spectu. neq; populi aut plebis vlla vox sed attoniti vultus: & cō
 uersæ ad oīa aures nō tumultus: nō quies quale magni metus & magne iræ silentiū ē.
 Othomi tm̄ armari plebē nūciabatur. Iræ præcipites: & occupare pericula iubet. Igit̄
 milites romani quasi Vologesum: aut Pacorum auito Arsaedarum folio depulsuri: ac nō
 imperatorem suū inermem & senē trucidare pergerent: disiecta plebe: p̄culcato sena
 tu: truces armis: rapidis equis for̄ irrumpunt. Nec illos capitolij aspectus: & iminē
 tiū temploꝝ religio: & priores & futuri principes terruere quominus facerent scelus:
 cuius vltor ē quisquis successit. viso cominus armatorum agmine: vexillarius comitat̄
 galbæ cohortis: Atiliū Vergilionem fuisse tradunt: direptam galbæ imaginem solo
 afflixit. Eo signo manifesta in Othonē oīum militum studia: desertū fuga populi fo

Nullus contatioi loco
 consilio: q̄ nō potest lau
 di si peractum.

Agit Armamētaria

In consilijs infelicibus
 videntur: q̄ ex tps est

rū: destituta aduersus dubitantes tela. Iuxta curtium lacum trepidatione ferentium: Galba proiectus e sella: ac prouolutus est. Extremam eius vocem vt cuiq; odium aut admiratio fuit: varie prodidere. Alij suppliciter interrogasse quid mali meruisset: paucos dies exoluendo donatiuo deprecatur: plures obtulisse vltro percussoribus iugulū agerent ac ferirent: si ita e rep. videretur: Nō interfuit occidētium quid diceret. de percussione nō satis cōstat. quidam Terentiū euocatū: alii Lecanium. Crebrior fama tradidit Camurium. xv. legionis milite impresso gladio iugulū eius haussisse Cæteri crura brachiaq; nā pectus tegebat: fœde laniauere. pleraq; vulnera feritate & sauciā trūco iam corpori adiecta. Titum inde Iuniū inuasere. de quo & ipso ambigit. consumpsit ne vocē eius instans metus: an proclamauerit: non esse ob Othone mandatū vt occideret. Quod seu finxit formidine: seu cōscientia coniurationis cōfessus est. huc potius eius vita fama q; inclināt: vt cōsciū sceleris fuerit: cuius cā erat. Ante ædem diui Iulij iacuit primo ictu in poplitem: mox ab Iulio Cario legionario milite in vtrūq; latrū transuerberatus. Insignem illa die viri Sempronium densum ætas nostra vidit. Centurio is pratorix cohortis ad Galbæ custodiā a Pisone additus: stricto pugione occurrēs armatus: & scelus exprobrās: ac mō manu: mō voce vertēdo in se percussores: quāquam vulnerato Pisoni effugiū dedit. Pisoni in ædē vestæ peruasit. exceptusq; misericordia publici serui: & cōtubernio eius additus: non religione nec ceremonijs: sed latebra imminens exitium differēbat Tū aduenere missu Othonis noiātim in cædem eius ardētes. Sulpitius Florus e Britānicis cohortibus: nuper a Galba ciuitate donatus. & Statius Murcus spiculator. a qbus protractus Pisoni in foribus templi trucidat. Nullam cædē Otho maiore læticia excepisse: nullū caput tam infatigabilibus oculis per lustras se dicit: Seu tum primū leuata omni sollicitudine mēs: vacare gaudio ceperat: seu recordatio maiestatis in Galba: amiciciæ in T. Iunio: quāuis imitem animum imagine tristi cōfuderat. Pisonis vt inimici & æmuli cæde lætari: ius fasq; credebat. Præfixa cōtis capita gestantur inter signa cohortiū iuxta aquilam legionis: certatim ostentatibus ciuentas manus qui occiderāt: qui interfuerāt: qui uere qui falso: vt pulchrū & memorabile facinus iactabāt. Plures q. Cxx. libellos præmia exposcentium: ob aliquam notabile illa die operā Vitellius postea inuenit. oēs q; conqueri & interfici iussit: nō honore Galbæ: sed tradito principibus more munimentū ad præsens in posterū vltionē. Alium crederes senatū: alium pplm. Ruere cūcti in castra. anteire p. ximos. certare cū præcurrētibus increpare Galbā. laudare militum iudiciū. & osculari Othonis manū. quātoq; magis falsa erant q̄ fiebāt tāto plura facere Nec aspernabat singulos Otho: auidū & minacē militū animum voce vultuq; tēperans. Mariū Celsum cōsulem desinatū: & Galbæ vsq; in extremas res amicū fidumq; ad suppliciū exostulabant. Industria eius innocētiæq; quasi malis artibus infensi. Cædis & prædæ initium: & optimo cuiq; perniciem queri apparebat. Sed Othoni nōdum auctoritas inerat ad prohibendum scelus: iubere iam poterat. Ita simulatione iræ: vinciri iussim: & maiores pœnas daturum affirmās: præsentī exitio subtraxit. Oia deinde arbitrio militū acta. Pratorij præfectos sibi ipsi legere. Plotiū firmum e manipularibus quondā: tū vigili bus præpositū: & incolumi adhuc Galba partes Othonis secutū. Adiungit Licinius pculus intima familiaritate Othonis suspectus cōsilia eius fouisse: Vrbi Flauiū Sabinū præfecere: iudiciū Neronis securi: sub quo eandē curā obtinuerat: plerisq; Vespe fianū fratrem in eo respiciētibus: flagitatū vt vacatiōes p̄stari ceturionibus solitæ: remitteret. Nāq; gregarius miles vt tributū annuū p̄debat. pars manipulis: pars p cōmea

ditum Galba: p̄ce
igulu: suta e regu
et.

T. Iunius.

ædem diui Iulij

lit Pisoni Cæsar ad
sumo gaudio Othonis
ib' ædis vestæ

a Cæsariū Galbæ
comis contis gestant.

Exulabant Othonis
um.

LIBER. XVII.

tus: aut in ipsis castris vaga: dum mercedem centurioni exolueret: neq; modum one-
 ris quisquam: neq; genus questus pensi habebat. Per latrocinia & raptus: aut seruili-
 bus ministerijs militare ocium redimebant. Tum locupletissimus quisq; miles labo-
 re ac saeuicia fatigari: donec vacationem emeret. Vbi sumptibus exhaustus socordia
 miser elanguerat: inops pro locuplete & iners pro strenuo in manipulum redibat. ac
 rursus alius atq; alius eadem egestate ac licentia corrupti: ad seditionem & discordias
 & ad extremum bella ciuilia ruebant. Sed Othone vulgi largitione centurionum ani-
 mos auerteret: ex fisco suo vacationes annuas exoluturę promisit: Rem haud dubie
 vtilem: & a bonis postea principibus perpetuitate disciplinę firmatā. Laco præfectus:
 tāquam in insulam seponeretur: ab euocato quem ad cædem eius Otho præmiserat:
 cōfossus. In Martianum Icellum: vt in libertum palam animaduersum. Exacto per
 scelera die nouissimū malorum fuit læticia. Vocat senatum prætor Vrbanus: certāt
 adulationibus ceteri magistratus. Accurrūt patres. decernitur Othoni tribunicia po-
 testas. & nomen augusti: & oēs principum honores: annitentibus cunctis abolere cō-
 uitia ac probra: quæ promiscue iacta hæsisse animo eius: nemo sensit. Omisisset offen-
 sas an distulisset: breuitate imperij in incerto fuit. Otho cruento adhuc foro: per stra-
 ges iacentium in capitolium: atq; inde in palatium vectus: concedi corpora sepultu-
 ræ: cremariq; permisit. Pisonem Verania vxor ac frater Scribonianus. T. Iuniū Cri-
 spina filia composuere: quæ sitis redemptisq; capitibus: quæ venalia interfectores ser-
 uauerant. Piso vnum & tricesimum ætatis annum explebat: fama meliore q̄ fortuna.
 Fratres eius magnū Claudius Crassum: Nero interfecerant. Ipse diu exul. quatrīduo
 Cæsar properata adoptione. Ad hæc tm̄ maiori fratri prælatus est: vt prior occideret
 T. Iunius. xlvij. annos varijs moribus egit. Pater illi e ptoria familia: maternus auus
 e proscriptis. Prima militia infamis. Legatum Caluistiū Sabinū habuerat: cuius vxor
 mala cupidine visendi situm castrorū per noctem militari habitu ingressa: cum vigili-
 as & cætera militiæ munia eadē lasciuia temptasset: in ipsis principijs stuprū ausa: &
 criminis huius reus, T. Iunius arguebatur. Igitur iussu, C. Cæsaris oneratus catenis:
 mox mutatione temporū dimissus: cursu honorū inoffenso: legioni post præturā præ-
 positus: probatusq; seruili deinceps probro respersus est tanquam scyphum aureum
 in conuiuio Claudij furatus. Et Claudius postera die soli omniū Iunio fictilibus mi-
 nistrari iussit. Sed Iunius pro consulatu Galliam narbonensem seuerē integreq; rexit.
 Mox Galbæ amicicia in abruptum tractus: audax: callidus: promptus: & prout ani-
 mū intendisset: prauus aut industrius. Eadem vi testamētum. T. Iunij magnitudine
 opum irritum. Pisonis supremā voluntatem paupertas firmavit. Galbæ corpus diu
 neglectum: & licentia tenebrarū plurimis ludibrijs vexatū: dispēsator Argius: e prio-
 ribus seruis: humili sepultura in priuatis eius horris contexit. Caput per lixas calones
 q; suffixum: laceratū ante patrobij tumulū. libertus is Neronis punitus a Galba fue-
 rat. Postera demum die repertū: & cremato iam corpori admixtum est. hunc exitum
 habuit Seruius Galba tribus & septuagita annis quinq; præcipue psp̄era fortuna emē-
 sus: & alieno impio scelicior q̄ suo. Vetus i familia nobilitas. magnæ opes ipsi mediū
 ingeniū. magis extra vitia q̄ cum virtutibus. Famæ nec icuriosus: nec vëdicator. Pec-
 niæ alienæ nō appetēs: suæ parcus: publicæ auarus. A micorū libertorūq; vbi in bonos
 incidisset: sine reprehensione patiens. si malī forent: vsq; ad culpā ignarus. Sed claritas
 natalium & metus temporū obtinuit: vt qd̄ segnicia erat sapiētia vocaret̄. Dum vige-
 bat ætas: militari laude apud germanias floruit. p̄consul Africam moderate: iam se

*Redempta occisores
per affines.*

*hæc a est qui ve
gratia exortati s
vt p̄nta laudati: a
di causa: apellat
: hys n. emis fo
calones: sūt qui
hona tradunt.*

*Galba ætatis 73
p̄ncipes emensus: ah
scelicior: q̄ suo.*

Ludibrijs p̄mis licentia tenebrarū

vixitne corpus Galbæ et caput

Galba maior priuato visus in priuato fuit & in
consensu capax imperij. nisi imperasset

nior citeriorem Hispaniam pari iusticia continuit. maior priuato visus: dum priuatus
fuit: & omnium consensu capax imperij nisi imperasset. Trepidam urbem ac simul atrocitatem
recentis sceleris: simul veteres Othonis mores pauentem: nouus insuper de Vitellio
nuncius exterruit: ante eadem Galbae suppressus: ut tamen superioris germaniae exercitum
deseruisse crederetur. Tum duos omnium mortalium impudicia: ignauia: luxuria deterrimos:
velut ad predendum imperium fataliter electos: non senatus modo & eques: quis aliqua pars
& cura reip. sed vulgus quoque palam merere. Nec iam recentia saeva pacis exempla:
sed repetita bellorum ciuiliu memoria: captam totiens suis exercitibus urbem:
vastitatem Italiae: direptiones prouinciarum: Phasiam: Philippopolim & Perusiam
ac Mutinam nota publicae cladum noxia loquebantur. Prope euersum orbem
etiam cum de principatu inter bonos certaretur. Sed mansisse. C. Iulio: mansisse
Caesare Augusto victore imperium. Mansuram fuisse sub Pompeio Brutoque rempu.
Nunc pro Othone an pro Vitellio in templo ituros? Vtraque impias preces: utraque
detestanda vota inter duos. quorum bello solum id scires: deteriorem fore qui vicisset.
Erant qui Vespasianum & arma orientis augurarentur. & ut potior utroque Vespasianus:
ita bellum aliud atque alias clades horrebant. Et ambigua de Vespasiano fama. Solusque
omnium ante se principum: in melius mutatus est. Nunc initia causasque motus Vitelliani
expediam. Casus cum omnibus copiis Iulio vindice: ferox praeda gloriaque exercitus:
ut cui sine labore ac periculo: ditissimi belli victoria euenisset: expeditionem & aciem:
praemia quam stipendia mallebat. diuque infructuosam & asperam militiam tolerauerat:
Ingenio loci caelique & seueritate disciplinae: quam in pace inexorabilem discordiae
ciuium resoluunt paratis utrinque corruptoribus: & perfidia impunita. viri: arma: equi
ad usum: & ad decus supererant. Sed ante bellum centurias tamen suas turmaeque
nouerant. exercitus finibus prouinciarum discernebantur. Tum aduersus vindicem
contractae legiones seque & gallias ex parte: quaerere rursus arma: nouasque
discordias. nec socios ut olim: sed hostes & victos vocabant. Nec deerat pars
Galliarum: quae rhenum accolit: easdem partes secuta: ac tum acerrima
instigatrix aduersus Galbianos: hoc. n. nomen fastidito vindice indiderant.
Igitur Sequanis heduisque ac deinde prout opulencia ciuitatibus erat:
insensu: expugnationes urbium: populationes agrorum: raptus penatium. hauscrunt
aio: sine auariciam & arrogantiam praecipua validiorum vitia: contumacia
Gallos irritati: qui remissam sibi a Galba quartam tributorum partem: & publice
donatos in ignominiam exercitus iactabant. Accessit callide vulgatum temere
creditum: decumari legiones: & promptissimum quemque centurionum
dimitti. Vndique atroces nuncij: sinistra ex urbe fama insensa
lugdunensis colonia. & pertinaci pro Nerone fide secunda rumoribus
Sed plurima ad fingendum credendumque in ipsis castris: odio: metu: & ubi vires
suas resperxerant securitate. Sub ipsas superioris anni Kalendas decembris.
Aulus Vitellius inferiorem Germaniam ingressus: hyberna legionum cum cura
adierat. redditus praerisque ordines: remissa ignominia: alleuatae notae.
plura ambitione: quaedam iudicio: in quibus sordem & auariciam
Fontei capitonis: adimendis assignandisque militum ordinibus integre
mutauerat. Nec consularis legati mensura: sed in maius omnia accipiebatur.
Et Vitellius apud seueros humilis. Ita comitatem bonitatemque fauentes
vocabant: quae sine modo: sine iudicio donaret sua: largiret aliena.
Simul auariciam imperandi ipsa vitia pro virtutibus interpretabantur.
Multi in utroque exercitu sicut modesti quietique: ita mali & strenui.
Sed profusa cupidine: & insigni temeritate legati legionum. A. Cecina & Fabius
Valens: e quibus valens insensus Galba: tanquam detectam a se
Virginij cotationem: op

Othone et Vitellio
seris: detecioem
in vicisset

ablenator Vitellij

LIBER. XVII.

pressa capitonis cōsilia ingratis tulisset: instigare Vitellium: ardorem militum ostentans. Ipsum celebri ubiq; fama: Nullam in Flacco ordeonio moram. Affore Britaniā. Secutura Germanorum auxilia malefidas puincias. precarium seni imperium: & breui transiturum. Panderet modo sinum: & venienti fortunæ occurreret. Merito dubitasse Verginium equestri familia: ignoto patre: Imparem si recepisset imperium: tutū si recusasset: Vitellio tres patris consulatus. Censuram: collegium Cæsaris imponere iam pridem Imperatoris dignationem: auferre priuati securitatem. Quatiebatur his segne ingeniū: vt concupisceret magis q̄ vt speraret. At in superiore Germania Cecina decora iuuenta: corpore ingēs: animi immodicus: cito sermone erecto incessu: studia militum illexerat. Hunc iuuenem Galba quæstorem in Betica impigre in partes suas trāsgressum legioni prapofuit. Mox compertum publicam pecuniam auertisse vt pecculatorem flagitari iussit. Cecina egre passus miscere cuncta: & priuata vulnera resp. malis operire statuit. Nec deerant i exercitu semina discordiæ q̄ & bello aduersus Vindicem. vniuersus affuerat: nec nisi occiso Nerone translatus in Galbam: atq; in eo ipso sacramēto vexillis inferioris Germaniæ præuētus erat. Et Treuiri ac lingones quasq; alias ciuitates atrocibus edictis: aut damno finium Galba perculerat: hybernis legionum propius miscēt. Vnde seditiosa colloquia: & inter paganos corruptior miles: & in Verginium fauor cuiuscq; alij pfuturus. Miserat ciuitas Lingonum vetere instituto dona legionibus dextras hospitij ifingne. Legati eorum in squalorem mesticiamq; compositi per principia: per cōtubernia modo suas iniurias: modo ciuitatum vicinarum premia: & vbi pronis militum animis accipiebātur ipsius exercitus pericula & contumelias conquerentes: accendebāt animos. Nec procul seditione aberant: cum hordeonius Flaccus abire legatos: vtq; occultior digressus esset: nocte castris excedere iubet. Inde atrox rumor: affirmantibus plerisq; interfectos: ac nisi ipsi consulerent: fore vt accerrimi militum & præsentia cōquesti: per tenebras & inscitiam cæterorum occiderentur. Obstringuntur inter se tacito fœdere legiones. Asciscitur auxiliorum miles primo suspectus: tanq̄ circumdatis cohortibus: alisq; impetus i legiones pararetur. Mox eadem acrius voluens faciliore inter malos cōsensu ad bellum: q̄ in pace ad concordiam inferioris inde germaniæ legiones solemnī Kal. Ianu. sacramento pro galba adactæ multa contatione & raris primorum ordinum, vocibus. cæteri silentio proximi. cuiusq; audaciam expectantes. Infitā mortalibus natura ppere sequi: que piget inchoare. Sed ipsis legionibus inerat diuersitas animorum. primani quintanique turbidi: adeo vt quidam saxa in Galbæ imagines iecerint. quintadecima ac sextadecima legiones nihil vltra fremitum & minas auæ: initium erumpendi circūspectabāt. At in superiori exercitu: quarta ac duodeuicesima legiones iisdem hybernis tendentes ipso Kal. Ianu. die dirrumpunt imagines Galbæ. quarta legio promptius. duodeuicesima contanter. Mox consensu. Ac ne reuerentiam imperij exuere viderentur: in senatus populiq; romani oblitterata iam nomina: sacramenta aduocabant. nullo legatorū tribunorumue p Galba nitente. quibusdam vt in tumultu notabilius turbantibus. Non tñ quisq; in modum contionis aut suggestu locutus. neq; enim erat adhuc cui imputaretur. Spectator flagitij hordeonius flaccus consularis legatus aderat nō compefcere ruentes: non retinere dubios: non cohortari bonos ausus: sed segnis: pauidus: & socordia innocens. Quattuor Centuriones duodeuicesimæ legionis Nonius receptus. Donatius valens: Romulus Marcellus: Calphurnius repentinus: cum proregerent Galbæ imagines: impetu militum abrepti: vinctiq; nec cuiq; vltra fides: aut

Peculator: qui publicam pecuniam furat iniquus

Infitā mortalibus natura ppere sequi: que piget inchoare

hiorb: ubi ptes sur
unt.

memoria prioris sacramenti. Sed quod in seditionibus accidit: unde plures erant. omnes
fuere. Nocte quae Kal. Ianu. secuta est colonia agrippinensem aquilifer quartae legionis
epulati Vitellio nunciat: quartam & duodevicesimam legiones piectis Galbae imagini-
bus: in senatus & po. ro. verba iurasse. Id sacramentum inane visum: occupari nutantem
fortunam: & offerri principem placuit. Missi a Vitellio ad legiones legatosque: qui de-
sciuisset a Galba superiorem exercitum nunciarent proinde aut bellandum aduersus de-
sciscentes: aut si concordia & pax placeat: faciendum Imperatorem. & minore discrimi-
nate sumi principem quam quari. Proxima legionis primae hyberna erant. & promptissi-
mus e legatis Fabius valens. Is die postero coloniam agrippinensem cum equitibus le-
gionis: auxiliariorumque ingressus. Imperatorem Vitellium consalutauit. Secutae inge-
ti certamine eiusdem provinciae legiones: & superior exercitus speciosis senatus po-
puli que romani nominibus relictis. iij. Non. Ianu. Vitellio accessit. Scires illum priore
biduo non penes remp. fuisse ardorem exercituum. Agrippinenses: Treveri: Lingones:
aequabant auxilia: equos arma: pecuniam offerentes. ut quisque corpore: opibus: ingenio
validus. Nec principes modo coloniarum aut castrorum quibus praesentes ex affluenti &
parta victoria: magna spes: sed manipuli quoque & gregarius miles viatica sua: & bal-
teos: phalerasque insignia armorum argento decora: loco pecuniae tradebant: in festu &
impetu: & auaricia. Igitur laudata militum alacritate Vitellius ministeria principa-
tus per libertos agi solita: in equites romanos disponit. Vacationes Centurionibus ex
fisco numerat. Saeviciam militum pluresque ad poenam. exposcentium: saepius appro-
bat. parum simulatione vinculorum frustratur. Pompeius propinquus procurator
Belgicae: statim interfectus. Iulium Burdunem Germanicae classis praefectum: astu sub-
trahit. Exarsit in eum iracundia exercitus: tanquam crimen ac mox insidias Fonteio Ca-
pitioni struxisset: Grata erat memoria Capitionis: & apud saevientes occidere palam:
ignoscere non nisi fallendo licebat. Ita in custodia habitus. Et post victoriam demum stratis
iam militum odijs dimissus est. Interim ut piaculum obijcitur Ceturio Crispinus:
qui se sanguine Capitionis cruentauerat Eoque & postulantibus manifestior: & punienti-
vilius fuit. Iulius deinde civilis periculo exemptus: praepotes inter Batauos: ne suppli-
cio eius ferox gens alienaretur. Et erant in civitate Lingonum. viij. Batauorum cohortes.
quartedecimae legionis auxilia: tum discordia temporum a legione digresse. put incli-
nassent: grade momentum socium aut aduersum: Nonium donatum: Romulum Calphurni-
um Centuriones de quibus supra rettulimus: occidi iussit: danatos fidei crimine gra-
uissimo inter desciscetes. Accessere partibus Valerius Asiaticus Belgicae provinciae le-
gatus: quem mox Vitellius genere ascivit: & Iunius Blesus Lugdunensis Galliae re-
ctor: cum italica legione: & ala tauriana Lugduni tendentibus. Nec in Rheticis copijs
mora quo minus statim adiungerentur. Ne in Britania quidem dubitatum. Praerat
Trebellius maximus per auariciam: ac sordes contemptus exercitui inuisusque. Accen-
debat odium eius Roscius Caelius legatus vicesimae legionis olim discors: sed occasio-
ne civilium armorum atrocius proruperant. Trebellius seditionem & confusum ordi-
nem disciplinae Caelio: Spoliatas & inopes legiones: Caelius Trebellio obiecitabat. Cum
interim foedis legatorum certaminibus modestia exercitus corrupta. Eoque discordiae
ventum: ut auxiliarium quoque militum conuijs proturbatus: & aggregatis se Ce-
lio cohortibus alisque desertus Trebellius ad Vitellium perfugerit. quies provinciae
quam remoto consulari mansit. Rexere legati legionum pares iure Caelius audendo poten-
tior. Adiuncto britannico exercitu: ingens viribus opibusque Vitellius: duos duces duo

LIBER. XVII.

itineris bello destinavit. Fabius valēs allicere: vel si abnerint vastare Gallias: & quotidianis alpibus Italiam irrūpere Cecina ppiorē transitu a peninis iugis digredi iussus Valēti inferioris exercitus electi cum aquila quintę legiōis: & cohortibus alijsq; ad. xl. milia armatorū data. xxx. milia Cecina e superiore germania ducebat. quorū robur legio vna prima & vicesima fuit. addita vtriq; Germanorum auxilia. e quibus Vitellius suas quoq; copias suppleuit: tota mole belli secuturus. Mira inter exercitū imperatorē remq; diuersitas. Instare miles arma poscere dum Galliaē trepident: dū hispaniā content. Non obstare hyemem: neq; ignaui pacis moras. Inuadendā Italiam. occupandam urbem. Nihil in discordijs civilibus festinatione tutius: vbi factō magisq; cōsulto opus esset. Torpebat Vitellius: & fortunam principatus inertē luxu: ac pdigis epulis presumebat: medio diei temulentus: & sagina grauis: cum tñ ardor & vis militum vltro ducis munia implebat: vt si adesset Imperator: & strenuis ve ignaui spem metumq; adderet: instructi interitq; signum pfectionis exposcunt. Nomen Germanici vitellio statim additum: Cæsarem se appellari ēt victor phibuit. Letum augurium Fabio Valenti exercituiq; quē in bellum cogebat: ipso pfectionis die: aquila leui meatu p ut agmē icederet: velut dux viā prauolauit. longumq; perspacium is gaudentiū militum clamor: ea quies iterrita alitis fuit: vt haud dubiū magnæ & pspere rei omen acciperet. Et treuiros quidem vt socios securi adiere Dinoduriū medio matricorū id opidum est: q̄q; oī comitate exceptos: subitus pauor terruit: raptis repente armis: ad cēdem innoxia ciuitatis: non ob prædam: aut spoliandi cupidinem: sed furore & rabie. & causis icertis: eoq; difficilioribus remedijs. donec precibus ducis mitigati ab excidio ciuitatis temperauerē. Cæsa tñ ad quattuor milia hominū. Isq; terror Gallias inuasit: vt venienti mox agmini vniuersæ ciuitates cū magistratibus & precibus occurrerēt stratis per vias pueris fœminisq; quæq; alia placamēta hostilis iræ nō quidem in bello: sed p pace tendebant. Nuncium de cæde Galbæ & Imperio Othonis Fabius Valens in ciuitate leucorū accepit. Nec militum animus in gaudiū: aut formidinem permotus: bellum voluebat. Gallis cōtatio exempta: & in Othonem ac Vitellium odiū par: ex Vitellio & metus. Proxima lingonū ciuitas erat: fida partibus: benigne excepti: modesta certauere. Sed breuis leticia fuit: cohortium intemperie. quas a legione. xiiij. vt supra memorauimus: digressas: exercitui suo Fabius valens adiūxerat. Iurgia primum: mox rixa inter Batauos & legiōarios: dū his aut illis studia militū aggregant: ppe in preliū exarsere: ni valens animaduersione paucorū: oblitos iā Batauos Imperij admo nuisset. Frustra aduersus heduos quæsitā belli cā. Iussi pecuniā atq; arma deferre: gratuitos insup cōmeat p̄buere: quod hedui formidine. Lugdunēses gaudio fecere. Sed legio Italica & ala taurina abductæ Cohortes. xvij. lugduni solitis sibi hybernis relinqui placuit. Mālius valens legatus Italica legionis: q̄q; bene de ptibus meritis: nullo apud Vitelliū honore fuit. Secretis cū criminatiōibus infamauerat Fabius ignarū: & quo incautior deciperet: palā laudatum. Veterē inter lugdunēses viennensesq; discordiam proximū bellum accenderat: Multæ inuicē clades: crebrius infestiusq; q̄ vt tñ propter Neronem Galbamq; pugnaretur. Et Galba redditus lugdunēsiū occasione iræ in fiscū verterat. Multus contra in Viennenses honor. Vnde æmulatio & inuidia: & vno amne discretis connexum. odiū. Igitur lugdunēses extimulare singulos militū: & in euerسیونē Viennensium impellere: obfessam ab illis coloniam suā: adiutos vindicis conatus: conscriptas nuper legiones in præsidium Galbæ referendo. Et vbi causas odiorū prætenderant: magnitudinē prædæ ostēdebāt. Nec iam secreta exhortatio: sed

In discordijs civilibus festinatione tutius

M. J. m. Cæsa. iij. hor. m. g. et a militibus Vitellij causis aduertuntur.

quo incautior decipiam laudatum.

publicæ præces Irent ultores excinderent sedem gallici belli. Cuncta illic externa & ho-
 stilia. se coloniam romanam & partem exercitus: & prosperarum aduersarumq; rez
 socios: si fortuna contra daret: iratis ne relinquerentur. his & pluribus in eundem mo-
 dum perpulerant: vt nec legati quidem ac duces partium: restingui posse iracundiam
 exercitus arbitrarentur: cum haud ignari discriminis sui Viennenses velamenta & in-
 fulas præferentes: vbi agmen inceserat: arma genua: vestigia: prehensando flexere mi-
 litum animos. Ad didit Valēs tricenos singulis militibus sestertios. Tum vetustas di-
 gnitasq; coloniae valuit. Et verba Fabij salutem incolumitatemq; Viennensium com-
 mendantis: equis auribus accepta. Publice tamen armis mulctati: priuatis & promi-
 scuis copijs iuuere militem. Sed fama constans fuit: ipsum valentem magna pecunia
 emptum. Is diu sordidus repente diues: mutationem fortunæ male tegebat. Accen-
 sis egestate longa: cupidinibus immoderatus: & inopi iuuenta senex prodigus. Len-
 to deinde agmine per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus: ipsa ite-
 nez spacia: & statiuorum mutationes venditâte duce fedis pactionibus: aduersus pos-
 sessores agrorum: & magistratus ciuitatum: adeo minaciter: vt luco: municipium id
 Vocontioꝝ est: faces admouerit: donec pecunia mitigaretur. quotiens pecuniæ mate-
 ria deesset: & stupris & adulterijs exorabatur. Sic ad alpes peruentum. plus prædæ
 ac sanguinis Cecina hausit. Irritauerant turbidum igenium heluetij gallica gens: soli
 in armis: virisq; mox memoria nominis clara: de cæde Galbæ ignari & Vitellij imper-
 riū abnuentes. Initiū bello fuit auaricia ac festinatio Vndeicesimæ legionis. Rapue-
 rant pecuniam missam in stipendium castelli: quod olim heluetij suis militibus ac sti-
 pendijs tuebantur: egre id passi heluetij interceptis epistolis: quæ nomine Germanici
 exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur: ceturionem & quosdam militum in cu-
 stodia retinebant Cecina belli auidus: proximam quanq; culpam antequam pœnite-
 ret: vltum ibat. Mota propere castra. Vastati agri. Direptus longa pace in modum
 municipij exstructus locus: ameno salubrium aquarum vsu frequens. Missi ad Rhe-
 tica auxilia nuncij: vt versos in legionem heluetios a tergo aggredierentur. Illi ante di-
 scrimē feroces: in periculo pauidi: q̄q̄ primo tumultu Claudiū seueræ ducem legerāt:
 non arma noscere: non ordines sequi: nō in vnum cōsulere: exitiosum aduersus vetera
 nos proelium: in tuta obsidio dilapsis vetustate mœnibus. Hinc Cecina cū valido ex-
 exercitu: inde Rheticæ alæ cohortesq; & ipsorū rhetorū iuuentus sueta armis: & more
 militiae exercita: vndiq; populatio & cædes. Ipsi in medio vagi abiectis armis: magna
 pars faucij aut pallantes in montem Vocecium perfugere. Ac statim immissa cohort-
 te thracum depulsi: & consectantibus Germanis Rhetisq; per siluas atq; in ipsis late-
 bris trucidati. Multa hominum milia cæsa: multa sub corona venū data: Cumq; diru-
 ptis omnibus auenticum gentis caput iusto agmine peteretur: missi qui dederent ciui-
 tatem: & deditio accepta. In Iulium alpinum e præcipibus vt concitorē belli cecina ani-
 maduertit. Cæteros veniæ vel sæuiciæ Vitellij reliquit: haud facile dictu est: legati hel-
 uetiorum minus placabilem Imperatorem: an militem inuenerint. Ciuitatis excidi-
 um poscunt tela ac manus in ora legatorum intentāt. Ne Vitellius quidem minis ac
 verbis temperabat: Cum Claudius cossus vnus ex legatis: notæ facundia: sed dicendi
 artem apta trepidatione occultans: atq; eo validior: militis animum mitigauit: vt est
 mos vulgo mutabilem subitis: & tam p̄num in misericordiā: quam in modicum seui-
 cia fuerat. Effusis lachrymis: & meliora constantius postulādo: impunitatem salutē
 q; ciuitati impetrauere. Cecina paucos in heluetijs moratus dies: dū sententiæ Vitellij

os singulis militibus
trios Valens dedit

gallica gens.

LIBER. XVII.

certior fieret: simul transitum alpium parans: letum ex Italia nuncium accipit. Alam
 syllanam circa padū agentē sacramento Vitellij accessisse. Proconsulē Vitelliū Sylla
 ni in Africa babuerant mox a Nerone vt in Egiptum præmitterent exciti: & ob bellū
 vindicis remorati: ac tum in Italia manētes instinctu decurionum: qui Othonis igna
 ri. Vitellio obstricti: robur aduentantium legionum & famā germanici exercitus at
 tollebant: transiere in partes: & vt domum aliquod nouo principi firmissima transpa
 danæ regionis municipia Mediolanum ac Nouariam: & Eporediā: & Vercellas ad
 iunxere. Id Cecinæ per ipsos compertum: & quia præsidio alæ vnus latissima pars Ita
 liæ defendi nequibat: præmissis Gallorum Lusitanorū Britannorumq; cohortibus: &
 Germanorū vexillis: in alpe graia ipse paululum contatus: num rheticis iugis in No
 ricum flecteret: aduersus Petroniū vrbs pcuratorem: qui concitis auxilijs: & iterrup
 tis fluminum pontibus: fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret præmissas
 iam cohortes. alascq; simulac reputās: plus glorię retenta Italia: & vbicunq; certatum
 foret: Noricos in cætera victoriæ præmia cessuros: penino itinere subsignanum mili
 tem & graue legionum agmen hybernis adhuc niuibus traduxit. Otho interim cōtra
 spem omnium nō delicijs: neq; desidīa torpescere: dilate voluptates: dissimulata luxu
 ria: & cūcta ad decorem iperij composita. Eoq; plus formidinis afferebant falsę virtu
 tes & vitia reditura. Marium Celsum cōsulem designatum per speciem vinculoꝝ: seui
 ciæ militum subtractū: acciri in capitoliū iubet. Clementiæ titulus e viro claro & par
 tibus inuiso petebat. Celsus cōstanter seruata erga Galbam fidei crimen cōfessus: exē
 plum vltro iputauit. Nec Otho quasi ignosceret: sed ne hostis metū reconciliationis
 adhiberet: statim intra intimos amicos habuit: & mox bello inter duces delegit. Mā
 fitq; Celso velut fataliter ēt pro Othone fides integra & infelix. Leta pro moribus ciui
 tatis: celebrata in vulgus: celsi laus: ne militibus quidem igrata fuit eandem virtutem
 admirātibus cui irascebant. Par inde exultatio disparibus causis consecuta: impetra
 to Tigilini exitio Ophonius Tigillinus obscuris parentibus: feda puericia: impudica
 senecta prefecturam vigilum & pctorij. & alia præmia virtutum quia velocius erat
 vitij adeptus: crudelitatem mox deide auariciam: & virilia scelera exercuit: corrupto
 ad oē facinus Nerone: quædam ignaro ausus: ac postremo eiusdē desertor ac pditor.
 Vnde nō aliū pertinacius ad penā flagitauere: diuerso affectu: quibus odiū Neronis i
 erat: & quibus desyderiū. Apud Galbā. T. Iunij potētia defensus prætexētis seruata
 ab eo filiā: & haud dubie seruauerat: nō clemētia quippe tot interfectis: sed effugio in
 futurus: quia pessimus quisq; diffidētia præsentīū mutationem pauēs: aduersus publi
 cū odium: priuatā gratiam præparat. Vnde nulla inocentiæ cura: sed vices ipunitatis
 eo ifensior populus addita ad uetus Tigillini odiū recenti. T. Iunij inuidia: cōcurrere
 e tota vrbe in palatiū ac fora. & vbi plurima vulgi licētia: in circū ac theatra effusi: sedi
 tiosis vocibus obstrepere: donec Tigillinus accepto apud Suesseñas aquas supremæ
 necessitatis nūcio: inter supra concubinarū & oscula: & deformes moras: sectis noua
 cula faucibus infamē vitam sedauit ēt exitu sero & inhonesto. Per idē tēpus expoſtula
 ta ad suppilciū Galuia Crispilina varijs frustrationibus: & aduersa dissimulātis princi
 pis fama: periculo exēpta est magistra libidinum Neronis: trasgressa in africā ad insti
 gandum in arma Clodiū Macrum: famē populi Romani haud obscure molita: toti
 us postea ciuitatis gratiā obtinuit consulari matrimonio inixa. & apud Galbā: Otho
 nem Vitelliū illesa. Mox potēs pecunia: & orbitate: quæ bonis malisq; tēporibns iux
 ta valent: Crebræ iterim & muliebribus blandicijs ifectæ ab Othone: ad Vitelliū epi
 g iij

Mediolanū
 Nouaria
 Eporedia
 Vercelle
 om
 obi

Tigillinus max
 nem: nonacula
 gulanit inter
 aquas Suesseño

ēte muliebres ob
 Vitellium

Vitellius supra sibi
obiectauerit: neuter
ertras.

stolæ offeriebantur: pecuniam & gratiam: & quicumque quietis locum prodigæ vite le-
gisset. Paria Vitellius ostendebat: primo mollius: stultâ vtrinque & indecora simula-
tione. Mox quasi rixantes: stupra & flagitia inuicem obiectauerunt: neuter falso. Otho
reuocatis quos Galba miserat legatis: rursus alios ad vtrumque germanicum exercitum:
& ad legionem italicam: easque quæ Lugduni agebant copias: specie senatus misit. Le-
gati apud Vitellium remanserunt: promptius quam ut retenti viderentur. Prætoriani quos per
simulationem officij legatis Otho adiunxerat: remissi antequam legionibus miscerentur. Ad-
dit epistolas Fabius Valens nomine germanici exercitus: ad prætorias & urbanas cohortes:
de viribus partium magnificas: & concordiam offerentes. Increpabant vltro quod tanto an-
te traditum Vitellio imperium: ad Othonem vertissent. Ita promissis simulacris tentabatur:
ut bello imparens: in pace nihil amissuri. Neque ideo prætorianorum fides mutata. sed in-
fidiatores ab Othone in germaniam: a Vitellio in urbem missi. Vtrisque frustra fuit Vitellia-
nis impune per tantam hominum multitudinem mutua ignorantia fallentibus. Othoniani
novitate vultus: omnibus inuicem ignaris prædebantur: Vitellius litteras ad Ticianum fra-
trem Othonis composuit: exitium ipsi filioque eius minitans: nisi columnes sibi mater ac
liberi setuarentur. Et stetit domus utraque sub Othone: incertum an metu. Vitellius vi-
ctor clementiam gloriam tulit. Primus Othoni fiduciam addidit ex Illirico nuncius iu-
rasse in eum Dalmatiam ac Pannoniam & Mesiam legiones. Idem ex hispania allatum. Lau-
datusque per edictum Cluuius rufus: & statim cognitum est: conuersam ad Vitellium
hispaniam. Nec aquitania quidem quamquam a Iulio Cordo in verba Othonis obstructa
diu mansit. Nusquam fides aut amor metu ac necessitate huc illuc mutabantur. Eadem for-
mido provinciam narbonensem ad Vitellium vertit: facili transitu ad proximos & vali-
diores: Longinquæ prouinciæ: & quicquid armorum mari dirimitur: penes Othonem
manebant: non partium studio: sed erat grande momentum in nomine urbis: ac prætex-
tu senatus. Et occupauerat animos prior auditus. Iudaicum exercitum Vespasianus: Sy-
riæ legiones mutianus sacramento Othonis adegere. Simul egyptus: omnesque versæ
in orientem prouinciæ nomine eius tenebantur. Idem africæ obsequium: initio a Car-
tagine orto neque expectata Vispani a proniani proconsulis auctoritate. Crescens Ne-
ronis libertus: nam in malis temporibus partem se reip. fecerat. epulum plebi obleti-
ciam recentis imperij obtulerat. & populus pleraque sine modo festinavit. Cartaginem
cæteræ ciuitates secuta. Sic distractis exercitibus ac prouincijs Vitellio quidem ad ca-
pessendam principatus fortunam bello opus erat. Otho ut in multa pace munia imperij
obiebat. quædam ex dignitate reip. pleraque contra decus & præsentem usum præperando. Cõ-
sul cum Titiano fratre in Kal. martias Ipse proximos menses Verginio destinatus: ut ali-
quod exercitui germanico delinimentum. Iungitur Verginio Pompeius Vopiscus:
prætextu veteris amicitia. Plerique viennensium honori datum interpretabatur. Cæteri
consulatus ex destinatione Neronis aut Galbæ mansere. Celio ac Flauio sabinis in Iu-
lias: Archio Antonio & Mario celfo in septembres: quorum honori ne Vitellius qui-
dem victor intercessit. Sed Otho pontificatus auguratusque honoratis iam senibus cu-
mulum dignitatis addidit. & recens ab exilio reuersos nobiles adolescentulos auitis ac
paternis sacerdotibus in solacium recoluit. Redditus Cadio rufo: Pedio Bleso. Seuino
pontio senatorius locus: qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone cecide-
rant. Placuit ignoscentibus verso nomine quod auaricia fuerat: videri maiestatem cuius-
tum odio et bonæ leges peribant. Eademque largitione ciuitatum quoque ac prouinciarum
animos aggressus: hispaniensibus & emeritensibus familiarum adiectiones: Lingonibus

a conuertit ad vite

omnis sequuntur est
em. in iudea

in iudea et emeriten
familiarum adiectiones

uniuersis ciuitatem romanam: puincia beticæ mauroꝝ ciuitates dono dedit. Noua iura cappadociæ: noua africa ostenta: magisq̃ mansura. Interq; necessitate præsentiu rerꝝ & instantibus curis excusata: ne tum quidē immemor amorꝝ: statuas Popeæ per senatusconsultum reposuit. Creditus est et de celebranda Neronis memoria agitauisse: spe vulgum alliciēdi. Et fuere qui imagines Neronis pponerent. atq; etiam Othoni quibusdam diebus populus & miles tanquam nobilitatem: ac decus astruerēt. Neroni Othoni acclamauit. Ipse in suspenso tenuit vetandi metum: vel cognoscendi pudorem. Conuersis ad ciuile bellum animis: externa sine cura habebantur. Eo audentius Rhosolani Sarmatica gens priore hyeme cæsis duabus cohortibus: magna spe ad Mesiam irruperant: Nouem milia equitū & ferocia & successū prædæ magisq̃ pugne intenta: Igitur vagos & incuriosos tertia legio adiunctis auxilijs repēte inuasit. Apud romanos omnia prælio apta. Sarmatæ dispersi aut cupidine prædæ graues onere sarcinarum: & lubrico itinerum adempta equorum pernitate: velut vincti cædebantur. Namq; mirum dictu vt sit omnis Sarmatarum virtus: velut extra ipsos: nihil ad pedestrem pugnam tam ignauū. Vbi per turmas aduenere: vix vlla acies obstiterit. Sed tum humido die: & soluto gelu: neq; conti: neq; gladi quos prelongos vtraq; manu regunt: vsui lapsantibus equis: & catafractarum pondere. Id principibus & nobilissimo cuiq; tegmen: ferreis laminis: aut præ duro corio confertum: vt aduersus ictus impenetrabile: ita impetu hostium prouolutis inhabile ad resurgendum. Simul altitudine & mollicia niuis hauriebantur. Romanus miles facili lorica: & missili pilo: aut lanceis assultans: vbi res posceret leui gladio iermem Sarmatā: neq; enim defendi scuto mos est: cominus fodiebat: donec pauci qui prælio superfuerant: paludibus abderentur. Ibi sæuicia: hic misericordia vulnerum absumpti. postquam id Romæ compertum. M. aponius Mesiam obtinens: triumphali statua: Fuluius aurelius & Iulianus. Titus ac Numisius lupus legati legionum consularibus ornamentis donant læto Othone & gliam in se trahēte: tanq̃ & ipse foelix bello: & suis ducibꝝ suisq; exercitibus rēp. auxisset. Paruo iterim initio vndenihil timebat orta seditio: ppe vrbis excidio fuit. Septimamdecimam cohortem e colonia hostiensi: in verberem acciri Otho iusserat. Armandæ eius cura Varro Crispino tribuno e prætorianis data. Is quo magis vacuus quietis castris iussa exequeretur: vehicula cohortis incipiente nocte onerari aperto armamentario iubet. Tempus in suspensionem: causa in crimen: affectatio quietis in tumultum eualuit. Et visa inter tumultuos arma: cupidinem sui mouere. Fremit miles & tribunos centurionesq; prodicionis arguit: tanq̃ familiæ senatorum ad perniciem Othonis armarentur. Pars ignaui & vino graues: pessimus quisq; in occasionem prædæ. Vultus vt mos est: cuiuscunq; motus noui cupidum. & obsequia meliorum nox abstulerat. Resistentem seditioni tribunum: & seuerissimos centurionum obruncāt. rapta arma. nudati gladij. Insidentes equis vrbem ac palatium petunt. Erat Othoni celebre conuiuium primoribus fœminis virisq; qui trepidi fortuitus ve militum furori: an dolus imperatoris: manere ac deprehendi: an fugere & dispergi: periculosius foret: modo constantiam simulare: modo formidine detegi: simul Othonis vultum itueri. Vt q; euenit inclinatis ad suspensionem mentibus: cum timeret Otho: timebat. Sed haud secus discrimine senatus q̃ suo territus: & præfectos prætorij ad mitigandas militum iras statim miserat: & abire prope omnes e conuiuio iussit. Tum vero passim magistratus proiectis insignibus: vitata comitum & seruorum frequentia: senes fœmineq; per tenebras: diuersa vrbis itinera: rari domos: plurimi amicorum tecta: & vt cuiq;

Videtur quod alii
magna oritur

humillimus cliens incertas latebras petiuere. Militum impetus: ne foribus quidem palatii coercitus: quo minus conuiuium irrumperent: ostendi sibi Othonem expostulantes: vulnerato Iulio martiale tribuno: & Vitellio Saturnino praefecto legionis duentibus obsistunt: Vndiq; arma & minae: modo i. centuriones tribunosq; modo in Senatum vniuersum Lymphatis caeco pauore animis: & quia neminem vnum destinare irae poterant licentiam in omnes poscentibus: donec Otho contra decus imperij thoro insistens: precibus & lachrymis egre cohibuit. Redieruntq; in castra inuiti: neq; innocentes. Postera die velut capta vrbe: clausae domus. rarus per vias populus. mesta plebs. deiecti in terram militum vultus. ac plus tristitiae q; poenitentiae. Manipulatiim allocuti sunt Licinius & Proculus & Plotius firmus praefecti: ex suo quisq; ingenio mitius aut horridius. Finis sermonis in eo vt quina milia nummum singulis militibus numerarent. Tum Otho ingredi castra ausus. Atq; illum tribuni centurionesq; circumsistunt: abiectis militiae insignibus: oecium & salutem flagitantes. Sensit inuidiam miles. & compositus in obsequium: auctores. seditionis ad supplicium vltro postulabat. Otho q; turbidis rebus: & diuersis militum animis: cum optimus quisq; remedium praesentis licentiae posceret: Vulgus & plures seditionibus & ambizioso imperio latis: per turbas & raptus facilius ad ciuile bellum impellerentur: simul reputas non posse principatum scelere quaesitum: subita modestia & prisca grauitate retineri: sed discrimine vrbis & periculo senatus anxius. postremo ita differuit. Neq; vt affectus vestros in amorem mei accederem commilitones: neq; vt animum ad virtutem cohortarer: vtraq; n. egregie supersunt: sed veni postulaturus a vobis temperamentum vestrae fortitudinis: & erga me modum caritatis. Tumultus proximi initium non cupiditate vel odio: qua multos exercitus in discordiam egere: ac ne detrectatione quidem aut formidine periculorum: nimia pietas vestra acrius q; consideratius excitauit. Nam saepe honestas rerum causas ni iudicium adhibeas: perniciosi exitus consecunt. Imus ad bellum. non oes nuncios palam audiri: omnia consilia cunctis praesentibus tractari ratio rerum: aut occasionum velocitas patit. Tam nescire quaedam milites quae scire oportet. Ita se ducum auctoritas: sic rigor disciplinae habet: vt multa etiam per centuriones tribunosq; tantum iuberi expediat. Si vbi iubeantur quaerere singulis liceat: pereunte obsequio etiam imperium intercudit. An & illic nocte intempesta rapiantur arma? Vnus alterue perditus ac temulentus: neq; n. plures consternatione proxima insanisse crediderim: Centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet: Imperatoris sui tentorium irrumpet: Vos quidem istud pro me. Sed in discursu ac tenebris: & rerum omnium confusione patefieri occasio etiam aduersus me potest. Si Vitellio & satellitibus eius eligendi facultas detur quem nobis animum: quas mentes imprecentur: quid aliud q; seditionem & discordiam optabunt: ne miles centurioni: ne centurio tribuno ebssequatur. Hinc confusi pedites equitesq; in exitum ruamus. Parendo potius commilitones q; imperia ducum sciscitando rem militares continentur. Et fortissimus in ipso discrimine exercitus est: qui ante discrimen quietissimus. Vobis arma & animus sit: mihi consilium & virtutis vestrae regimen relinquite. Paucorum culpa fuit. duorum poena erit. Caeteri abolete memoriam foedissimae noctis: ne illas aduersus senatum voces vllus vnq; exercitus audiat. Caput imperij & decora omnium puinciarum ad poenam vocare: non hercle illi: quos nunc maxime Vitellius in nos ciet germani audeant: Vlline italiae alumni: & romana vere iuuentus: ad sanguinem & cadem reposcerent ordinem: cuius splendore & gloria sordes & obscuritatem Vitellianae partium perstrin-

gimus: Nationes aliquas occupauit Vitellius: Imaginem quãdam exercitus habet. Senatus nobiscũ e. Sic fit: vt hinc resp. inde hostes reip. cõstiterint. Quid vos pulcherrimã hanc urbẽ domibus & tectis: & congestu lapidũ stare creditis? Muta ista & inania intercidere ac reparari promiscue. possunt. Eternitas reꝝ & pars gentium: & mea cum vestra salus: incolumitate senatus firmatur. Hunc auspicato a parente & cõdito re urbis nostræ institutũ & a regibus vsq; ad principes cõtinuum & imortalem: sicut a maioribus accepimus: sic posteris tradamus. Nã vt ex vobis senatores: ita ex senatoribus principes nascũtur. Ea oratio ad perstringendos mulcẽdosq; militum aios: & seueritatis modus (neq; n. in plures q̃ in duos aĩaduerti iusserat) grate accepta. Cõpolitiq; ad p̃sens: qui coerceri non poterant. Non tñ quies urbis redierat. Strepitus teloz: & facies belli erat militibus: vt nihil in cõe turbãtibus. ita sparsis per domos. occulto habitu & maligna cura in oēs: quos nobilitas aut opes: aut aliqua in signis claritudo rumoribus obiecerat. Vitellianos quoq; milites venisse in urbem ad studia partiũ noscenda: pleriq; credebant. Vnde plena omnia suspitionum: & vix secreta domum sine formidine. Sed plurimum trepidationis in publico: vt quenq; nuncium fama attulisset aĩum vultumq; conuersis: ne diffidere dubijs ac parum gaudere prosperis viderentur. Coacto vero in curiam senatu: arduus rerum omnium modus: ne contumax silentium: ne suspecta libertas: & priuato Othoni nuper atq; eadem dicẽdi adulatio. Igitur versare sententias: & huc atq; illuc torquere: hostem & parricidam Vitellium vocantes. Prouidentissimus quisq; vulgaribus cõuicijs: quidam vera probra iacere. In clamore tñ: & vbi plurimæ voces: aut tumultu verborz sibi ipsi obstrepentes. Prodigia in super terrebat diuersis auctoribus vulgata. In vestibulo capitolij omĩsas habenas bigæ cui victoria institerat. Erupisse cella Iunonis: maiorem humanã speciẽ: statuem diui Iulij: in insula tyberini amnis sereno & imoto die ab occidente in orientem conuersam. prolocutũ in atruria bouẽ Insolitos animalium partus: & plura alia rudibus sæculis eẽ in pace obseruata: quæ nunc tñ in metu audiũtur. Sed præcipuus & cũ præseni exitio etiam futuri pauor: subita inundatiõẽ thyberis qui imenso auctu: pro rupto ponte sublicio: ac strage obstantis molis refusus: nõ modo iacentia: & plana urbis loca: sed secura huiusmodi casuum impleuit. Rapti e publico pleriq; plures in tabernis excubilibus intercepti. Fames in vulgus inopia questus & penuria alimentorum. corrupta stagnantibus aquis insularum fundamenta: dein remeante flumine dilapsa: Vtque primum vacuus a periculo animus fuit: id ipsum quod paranti expeditionem Othoni campus martius & via flaminia iter belli esset obstructum a fortuitis vel naturalibus causis: in omen imminentium cladum uertebatur. Otho lustrata urbe: & expensis bello consilijs quando poenina coctiaq; alpes: & cæteri Galliaz aditus vitellianis exercitibus claudebantur Narbonensem galliam aggredi statuit: classe valida & partibus fida: q; reliquos cæforum ad pontem miluium: & saucia Galbæ in custodiam habitos: in numero legionis composuerat: Facta & reliquis spes honorioris in posterum militia. Addidit classi urbanas cohortes: & plerosq; e pratorianis viris: ut robur exercitus: atq; ipsis ducibus consiliũ: & custodes. Summa expeditio nis Antonio Nouellio: Suedio clementi primipilaribus: Emilio Pacensi: cui adẽptũ a Galba tribunatum reddiderat: permiffa. Curam nauium Ocus libertus retinebat: ad obseruandam honestiorum fidem inuitatus. peditum equitumq; copijs Suetoni Paulinus: Marius celsus: Anni gallus rectores destinati. Sed plurima fides Licinio proculo pratorij præfecto. Is urbana militia impiger: bellorum insolens: auctorita

Prologum in re
Inundatio magna
similem vidi dũ
Alexandro. vj. p
ita vt vrbe tota
gio irretur

tem Paulini: vigorem Celsi: maturitatem Galli: vt cuiq; erat criminando: quod facil-
 limum factu est: prauus & callidus: bonos & modestos anteibat. Sepositus per eos
 dies Cornelius dolobella in coloniam aquinatem: neq; arcta custodia: neque obscura
 nullum ob crimen: sed vetusto nomine & propinquitate Galbæ mōstratus. Multos
 e magistratibus magnam consularium partē Otho non participes aut ministros bel-
 lo: sed comitum specie: secum expedire iubet. In quis & L. Vitellium eodem quo cete-
 ros cultu: nec vt imperatoris fratrem: nec vt hostis. Igitur mota vrbs cura: nullus or-
 do metu aut periculo vacuus. Primores senatus ætate inualidi: & longa pace defides:
 segnis & oblita bellorum nobilitas: ignarus militiæ eques: quāto magis occultare &
 abdere pauorem nitebātur: manifestius pauidi. Nec deerant e contrario qui ambitio-
 ne stolidi conspicua arma: insignes equos quidam luxuriosos apparatus conuiuiorū
 & irritamenta libidinum: vt instrumenta belli mercarentur. Sapientibus quietis a rei
 pu. cura: leuissimus quisque: & futuri improvidus spe vana tumens: multi afflictā fi-
 de in pace: ac turbatis rebus alacres: & per incerta tutissimi. Sed vulgus & magnitu-
 dine nimia cōmuniū curarum expers populus sentire paulatim belli mala: conuer-
 sa in militum vsum omni pecunia: intentis alimentorum præcijs: quæ motu vindicis
 haud perinde plebem attriuerant: secuta tum vrbe a prouinciali bello: quod inter le-
 giones galliasque velut externum fuit. Nam ex quo diuus augustus res Cæsarium cō-
 posuit: pcul & in vnus sollicitudinem aut decus populus romanus bellauerat: Sub
 Tyberio & Caio tantum pacis aduersa reipu. pertimere. Scriboniani contra Claudi-
 um scepta: simul audita & coercita. Nero nūcijs magis & rumoribus: q̄ armis depul-
 sus. Tum legiones classesq; & quod raro alias: prætorianus vrbānusque miles: in aci-
 em deducti. Oriens occidentsq; & quicquid vtrinq; virium est a tergo: sub ducibus ali-
 is si bellatum foret: lōgo bello materia. Fuere qui proficiscenti Othoni moras religio-
 nemq; nundum conditorum ancilium afferrent. A spernatus omnem contationē: vt
 Neroni quoq; exitiosam: Et Cecina iam alpes transgressus extimulabat: Pridie idus
 Mar. cōmendata patribus rep. reliquias neronianarum sectionum: nōdum in fiscum
 conuersas: reuocatis ab exilio concessit. Iustissimum donum: & in speciem magnificū
 sed festinata iam pridem exactione vsu sterili. Mox vocata contione: maiestatem vr-
 bis: & consensum populi ac senatus: pro se attollēs aduersum Vitellianas partes mo-
 deste disseruit: Inscitiam potius legionum q̄ audaciam increpans nulla Vitellij men-
 tione: siue ipsius ea moderatio: seu scriptor orationis sibi metuens: contumelijs in Vi-
 tellium astinuit: quando vt in consilijs militiæ Suetonio: Paulino & Mario Celso: ita
 in rebus vrbānis: & Galeri Trachali ingenio Othonem vti credebatur: & erant qui ge-
 nus ipsum orandi noscerent: crebro fori vsu celebre: & ad implendas populi aures: la-
 tum & sonans. Clamor vocesq; vulgi ex more adulandi nimix & falsæ: quasi dictato-
 rem Cæsarem: aut imperatorem Augustum prosequerentur: Ita studijs votisq; certa-
 bāt: nec metu aut amore: sed ex libidine seruitij: vt in familijs priuata cuiq; stimulatio
 & vile iam decus publicum. Profectus Otho quietē vrbs curasq; imperij Saluio Ti-
 tiano fratri permisit.

scriptor orationis sibi
 is subtrahit

LIBER. XVII.

Materia sermonibus: seniū & orbitas principis: & intemperantia ciuitatis: donec vn-
 deligatur: multos destinandi. Augebat famam ipsius Titi ingenium quantūq; for-
 tunæ capax: decori cum quadam maiestate. prospere Vespesiani res: præfaga respon-
 sa: & inclinatis ad credendum animis loco omnium et fortuna. Vbi Corinthi achaia
 vrbe certos nūcios accepit de interitu Galbæ: & aderant qui arma Vitellij bellumq; af-
 firmarent: anxius animo: paucis amicoꝝ adhibitis: cuncta vtrinq; perluſtrat. Si per-
 geret in vrbem nullam officij gratiam in alterius honorem suscepti. ac se Vitellio siue
 Othoni obsidem fore. Sin rediret: offensam haud dubiam victoris: & incerta adhuc
 victoria: & concedente in partes patre: filium excusatum. Sin Vespesianus temp. su-
 sciperet obliuiscendum infensarū de bello agitantibus. His ac talibus inter spem metu
 q; iactatum: spes vicit. Fuere qui accensū desiderio Beronices reginæ: vertisse iter cre-
 derent. Neq; abhorrebat a Beronice iuuenalis animus. Sed gerendis rebus nullum ex
 eo impedimētum. lætam voluptatibus adoleſcētiā egit: suo q̄ patris imperio mo-
 destior. Igitur oram Achaia & Asia ac leua maris præteruectus: Rhodum & Cypꝛe
 insulas: inde spacijs audentioribus Syriam petebat. Atq; illum cupido incessit: ad cū
 di visendiq; templum paphiæ veneris inclitum per indigenas aduenasq;: haud fuerit
 longum in iuria religionis: templi situm formam deæ: neq; n. alibi sic habetur: paucis
 differens. Conditorum templi regem venerianum vetus memoria: quidam ipsius de
 nomen id peribent. Fama recentior tradit a Cinarā sacratum templū. deāq; ipsā cōce-
 ptam mari huc appulsam. Sed scientiam artēq; aruspicum accitum e cilia myrā in-
 tulisse. Atq; ita pactum vt familiæ vtriusq; posteri ceremonijs præfiderēt. Mox ne ho-
 nore nullo regium genus peregrinam stirpem antecelleret: ipsa quam intulerant sciē-
 tia hospites cessere. Tantum Cinarades sacerdos consulitur. hostiē vt quisq; vouisset:
 mares deliguntur. Certissima fides hedoꝝ fibris. Sanguinem aræ obfundere vetitum.
 Precibus & igne puro altaria adolentur. nec vllis hymbribus q̄q; in aperto madescūt.
 Simulachrum deę non effigie humana. Continuus orbis latiore initio tenuem in am-
 bitum metæ modo exurgens. Et ratio in obscuro. Titus spectata opulentia donisque
 regum: quæq; alia lætum antiquitatibus græcorum genus incertæ vetustati affingit:
 de nauigatione primum consuluit. Postq̄ pandi viam: & mare prosperum accepit. de
 se per ambages interrogat: cæsis pluribus hostijs. Solstratus: sacerdotis id nomē erat
 vbi læta & congruentia extra magnisque consultis annuere deam vidit: pauca in præ-
 sens & solita respondens: petito secreto futura aperit. Titus aucto animo ad patrem
 prouectus suspensis prouinciarum & exercituum mentibus: ingens rerum fiducia ac-
 cessit. profligauerat bellum iudaicum Vespesianus oppugnatione Ierosolimorum.
 Reliqua duro magis & arduo opere ob ingenium gentis & peruicaciam superstitioni-
 nis: q̄ quo satis virium obsessis ad tollerandas necessitates superesset. Tres vt supra me-
 morauimus: ipsi Vespesiano legiones erant exercitæ bello. quattuor Mutianus obti-
 nebat in pace. Sed æmulatio & proximi exercitus gloria repulerat segniciam. Quan-
 tumq; illis roboris discrimina & labor: tantum his vigoris addiderat integra quies: &
 inexperti belli labor. Auxilia vtriq; cohortiū alarūq; & classes regesq; ac nomē dispari
 fama celebre. Vespesianus acer militiae anteire agmē. locum castris capere. noctu diu
 q; consilio. ac si res posceret: manu hostibus obniti. cibo fortuito, veste habituq; vix a
 gregario milite discrepans. prorsus si auaricia abesset: antiquis ducibus par. Mutianū
 e contrario magnificentia & opes: & cuncta priuatum modum supergressa extolle-
 bant. aptior sermone dispositu prouisūq; ciuiliū rex peritus egregium principatus

Titus Vespasianus
 suo desiderio regimē
 de q̄ multa Joseph
 scripserunt

Vnde octū hinc ter-
 phie veneris celebra

Indei ob periculis
 necessitates v-
 tolerauerunt: q̄ q̄ sa-
 superesset.

Vespasianus par
 eibus: si auaritia

temperamentū: si demptis vtriusq; vitijs: sola virtutes miscerētur. Cæterz hic Syriae
 ille Iudææ præpositus: vicinis prouinciæ administrationibus inuidia discordes: exitu
 demū Neronis: positus odijs in mediū cōsulere: primū per amicos. Dein præcipua
 concordia fides Titus: praua certamina cōmuni vtilitate aboleuerat: natura atq; arte
 cōpositus alliciendis ēt Mutiani moribus. Tribuni Centurionesq; & Vulgus militū:
 industria: licentia: per virtutes: per voluptates: vt cuiq; ingeniū adsciscerētur. Anteq̃
 Titus aduentaret: sacramētum Othonis acceperat vterq; exercitus precibus vt asso-
 let nuncijs: & tarda mole ciuili belli: quod longa cōcordia quietus oriens: tūc primū
 parabat. Namq; olim validissima inter se ciuū arma in Italia: Galliaue: viribus occi-
 dentis cepta. Et Pompeio Cassio Bruto Antonio: quos oēs trans mare secutum est ci-
 uile bellum: haud prosperi exitus fuerant. Auditiq; sapius in Syria Iudæaq; Casares
 q̃ inspecti. Nulla seditio legionum: tm̃ aduersus parthos minæ vario euentu. Et pro-
 ximo ciuili bello turbatis alijs incōcussa ibi pax. dein fides erga Galbā. Mox vt Otho-
 nem ac Vitellium scelestis armis res romanas raptum ire: vulgatum est: ne penes cæ-
 teros Imperij premia: penes ipsos tantum setuicij necessitas esset: fremere miles: & vi-
 res suas circūspicere. Septem legiones statim: & cum ingētibz auxilijs Syria Iudæa
 q;. Inde continua ægyptus duæq; legiones: hinc Cappadocia Pontusq;: & quicquid
 castrorū Armenijs prætenditur. Asia & cæteræ prouinciæ: nec viroz inopes: & pecu-
 niæ opulentæ: quantū insularū mari cingit & parando interim bello seclusum tutūq;
 ipsum. mare. Nō fallebat duces impetus militū. Sed bellātibus alijs placuit expecta-
 ri bellum: cū in victores victosq; nunq̃ solida fides coalesceret. Nec referre Vitellium
 an Othonem superstite fortuna faceret. Rebus secundis etiam egregios duces insole-
 scere: discordiā his ignauiam luxuriam: & suismet vitijs alterz bello: alterz victoria pe-
 riturum. Igitur arma in occasionem distulere Vespasianus Mutianusq; nuper: Cæte-
 rum olim mixtis consilijs: optimus quisq; amore reip. Multos dulcedo prædarū sti-
 mulabat. alios ambigēz domi res. Ita boni maliq; causis diuersis: studio pari: bellum
 oēs cupiebant. Sub idem tps Achaia atq; Asia falso exterritæ velut Nero. aduētaret:
 vario super exitu eius rumore. eoq; pluribus viuere eū fingentibus: credētibzq;. Cæte-
 roz casus conatusq; in cōtextu operis dicemus. Tūc seruus e ponto: siue vt alij tradi-
 dere: libertinus ex Italia cytharæ & cātus peritus. Vnde illi super similitudinē oris p-
 prior ad fallendum fides: adiunctis desertoribus: quos inopia vagos: in gentibus pro-
 missis corruerat: mare ingredit. ac vi tempestatum Scythinū insulam detrusus: &
 militum quosdā ex oriente cōmeantiū asciiuit: & abnuentes interfici iussit: & spoliatis
 negociatoribus: mancipioz valentissimū quemq; armauit. Centurionemq; Sysennā
 dextras cōcordiæ signa syriaci exercitus noie ad prætorianos ferentem: varijs artibus
 aggressus est. donec Sysenna clam relicta insula: trepidus & vim metuēs aufugeret:
 Inde late terror multis ad celebritatē nominis erectis: rez nouarum cupidine & odio
 præsentium. Gliscentem in dies famam fors discussit. Gallatiam ac Pamphiliam pro-
 uincias Calphurnio asprenati regenda s Galba permiserat Data e classe misenēsi duz
 triremes ad prosequēdum eum: quibus Scythinum insulam tenuit. Nec defuere qui
 trierarchos nomine Neronis accirent. Is in mesticiā compositus: & fidem suoz quon-
 dam militum inuocans: vt eū in Syria: aut ægypto sisterent orabat. Trierarchi nutan-
 tes: seu dolo alloquendos sibi milites: & paratis oīum animis reuersuros firmauerūt.
 Sed asprenati cūcta ex fide nunciata: cuius cohortatione expugnata navis & interfe-
 ctus quisquis ille erat. Corpus isigne oculis comaq; & toruitate vultus i asiā: atq; ide

et Asia exterrite
 mtes demo Nerone
 et aduētare: quia
 in similibz comparantur
 e.

et Ischido quidā qui
 rionem dicitur. et
 spectū ē romam.

LIBER. XVII.

romam peruectum est. In ciuitate discordi & ob crebras principum mutationes inter libertatem ac licentiam incerta: parua quoque res magnis motibus agebantur. Vibius Crispus: pecunia: potentia: ingenio: iter claros magisque inter bonos. Annium Faustum equestris ordinis: qui temporibus Neronis delationes factitauerat: ad cognitionem senatus vocabat. Nam recens Galba principatu censuerant patres: ut accusatorum caussa noscerentur. Id Senatus consultum varie iactatum: & prout potens vel inops res inciderat: infirmum aut validum retinebatur. Ad hec terroris: & propria vi Crispus incubuerat: delatorem fratris sui peruetere Traxeratque magistratus partem: ut infensum: & inauditum dedi ad exitium postulare. Contra apud alios nihil aequo proderat quam nimia potentia accusatoris: dari tempus. edicere crimina: quis infirmum & nocentem. more tamen audiendum censebant. Et valere primo: dilataque in paucos dies cognitio. mox damnatus est Faustus: nequaquam eo assensu ciuitatis: quem pessimis moribus meruerat. quippe ipsum Crispum easdem accusationes cum praemio exercuisse meminerat. Nec poena criminis: sed ultor displicebat. Leta interim Othoni principia belli: motis ad imperium eius e Dalmatia Pannoniaque exercitibus. Fuere quattuor legiones e quibus bina milia praemissa. Ipsae modicis interuallis sequebantur. Septima a Galba conscripta. Veteranae. xj. ac. xij. & praecipua fama quartadecimane rebellionis Britanniae compressa. Addiderat gloriam Nero eligendo ut potissimos. Unde longa illis erga Neronem fides & erecta in Othonem studia. Sed quo plus virium ac roboris: e fiducia tarditas inerat. Agmen legionum alae cohortesque praueeniebant: & ex ipsa vrbe haud spernenda manus quinque praetoriae cohortes & equitum vexilla cum legione prima. Ac deforme insuper auxilium duo milia gladiatorum: sed per ciuilia arma esse feris ducibus usurpatum. his copiis rector additus Annius Gallus: cum Vestricio Spurina ad occupandas padis ripas praemissus: quoniam prima consilioque frustra ceciderant: transgressio iam alpes Cecina: quem sisti intra Gallias posse sperauerat. Ipsum Othonem comitabantur spiculatorum lecta corpora: cum caeteris praetorijs cohortibus: Veterani e praetorio: classicorum ingens numerus. Nec illi segne aut corruptum luxu iter. Sed lorica ferrea usus est: & ante signa pedestes: horridus: in comptus: famaque dissimilis. Blandiebatur ceptis fortuna: possessa per mare & naues: & maiore Italiae parte: penitus usque ad initium maritimarum alpium: quibus tentandis aggrediendisque: puinciae Narbonensi Suedium clementem Antonium Nouellum: Emilium pacensem duces dederat. Sed pacensis per licentiam militum victus. Antonio Nouello nulla auctoritas. Suedius clemens ambitioso imperio regebat: ut aduersus modestiam disciplinae corruptus: ita proelioque auidus: Non Italia adiri: nec loca sedesque patriae videbantur. Tanquam externa littora & vrbes hostium vrere: vastare: rapere: eo atrocius quam nihil usque prouisum aduersum metus. pleni agri: aperta domus. occurrentes domini iuxta coniuges & liberos: securitate pacis: & belli malo circumueniebantur. Maritimas tum alpes tenebat procurator Marius maturus. Is concita gente: nec deest iuuentus: arcere provinciae finibus Othonianos intendit. Sed primo impetu caesi disiectique motani: ut qui bus temere collectis: non castra non ducem noscitantibus. neque in victoria decus esset: neque in fuga flagitium. Irritatus eo proelio Othonis miles: vertit iras in municipium Albitimilium. quippe in acie nihil praedae in opes agrestes: & vilia arma: nec capi poterant pernix genus: & gnari locorum. Sed calamitatibus isontium expleta auaricia. Auxit inuidiam praeclearo exemplo femina Iygus: quae filio abdito: cum simul pecuniam occultari milites credidissent eoque per cruciatus interrogaret: ubi filium occuleret utique ostendit

Vibius Crispus:
ingenio, inter claros
inter bonos.

Duo milia gladiatorum
forme auxilium

Otho lorica ferrea
et ante signa pedestes
necessit

Constantina
femina
et filij

dens latere respondit: nec ullis deinde tortoribus: aut morte: constantiam vocis egregiæ mutauit. Imminere puincia Narbonēsi in verba Vitellij adacta: classē Othonis Fabio Valenti trepidi nunciij attulere. Aderant legati coloniæ auxiliū orātes. Duas Turingorū cohortes: quattuor equitum turmas. Vniuersam Treuiroꝝ alā cum Iulio Classico præfecto misit. e quibus pars in colonia foro iulienſi retēta: ne oibus copijs in terrestre iter verſis: vacuo mari classis accelleret. Duodecim equitum turmæ & lecti e cohortibus aduersus hostem iere. quibus adiuncta lygurū cohors vetus loci auxiliū: & quingenti pānonij nōdum sub signis. Nec mora prælio: sed acie ita instructa: vt pars classicorū mixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret. quātum inter colles ac littus æqui loci prætorianus miles expleret. In ipſo mari vt annexa classis & pugnæ parata: conuerſa: & minaci fronte prætenderetur. Vitelliani quibus minor peditū vis in equite robur: alpinos proximis iugis: cohortes densis ordinibus post equitem locant. Treuiroꝝ turmę obtulere se hosti incaute. cum exciperet cōtra veteranus miles. simul a latere etiam saxi vrgeret: apta ad iaciendum paganorū manus: qui sparsi inter milites strenui ignauiq; in victoria idem audebant. Additus percussis terror: inuecta in terga pugnatium classe. Ita vndiq; clausi: Deletaq; omnes copię forent: ni victorem exercitum attinuisset obscurum noctis obiectum obtētui ſugientibus. Nec Vitelliani q̄q; victi quieuerunt. accitis auxilijs: securum hostem: ac successu reꝝ ſocordius agentem: inuadunt: Cęſi vigiles: perrupta castra: trepidatū apud nauis: donec fidente paulatī metu: occupato iuxta colle deſenſi. mox irrupere. Atrox ibi cædes: & turingarum cohortium præfecti. ſuſtentata quidem diu acie: telis obruntur. Ne Othonianis quidem incruēta victoria fuit: quorum in prouide ſecutos cōuerſi equites circunuerunt. Ac velut peccatis inducijs: ne hinc classis: inde eques ſubitam formidinem inferrent: Vitelliani retro Antipolim Narbonenſis Gallię municipium. Othoniani Albingaunum interioris lyguriæ reuertere. Corſicam ac Sardiniam cæterasq; proximi maris inſulas: fama victricis classis in partibus Othōis tenuit. Sed Corſicam prope afflixit Decumi pacarij procuratoris temeritas: tanta mole belli nihil in ſūma profutura: ipſi exitioſa. Namq; Othonis odio iuuare Vitelliū Corſorū viribus ſtatuit: mani auxilio ēt ſi proueniſſet. Vocatis principibus inſulæ: conſiliū aperit. Et cōtradidere auſos Claudiū Phirrhicum trierarchū lyburnicæ ibi nauium. Quintiū certum equitē romanū interfici iubet. quorū morte exterriti q̄ aderāt: ſimul ignara & alieni metꝝ ſocia imperitorū turba in verba Vitellij iurauere. Sed vbi delectū agere Pacarius: & incōditos hoīes fatigare militię muneribus ocepit: laborē inſolitū perofſi: infirmitatē ſuam reputabāt. Inſulā eſſe quam incolerent. & lōge Germaniā viresq; legionū. Direptos vaſtatoſq; claſſe ēt quos cohortes alæq; ptegerēt. Et auerſi repente animi: nec tñ aperta vi. Aptum tꝑs inſidijs legere. Digreſſis qui pacariū, frequētabāt: nudus & auxiliij inops balneis interficitur. Trucidati & comites. Capita vt hoſtium ipſi interfectores ad Othonem tulere. Neq; eos aut Otho p̄mio affecit: aut puniuit Vitellius in multa colluue reꝝ maioribus flagitijs permixtos. Aperuerat iam in Italia bellumq; trāſmiferat: vt ſupra memorauimus. alā ſyllana: nullo apud quēq; Othonis fauore: nec quia Vitelliū mallent: ſed lōga pax ad omne ſeruitium fregerat faciles occupantibus: & melioribus incurioſos. Florentiſſimū Italiæ latus: quantū inter padū alpeſq; campoꝝ & vrbiū eſt: armis Vitellij: Namq; & præmiſſæ a Cecina cohortes aduenerāt: tenebatur. Capta pānonioꝝ cohors apud Cremonā. Intercepti cētum equites: ac mille classici: iter Placentiā Ticinūq; quo ſucceſſu Vitellianus miles.

LIBER. XVII.

non iam flumine aut ripis arcebat. Irritabat quinetiam Batauos trāsſhenanoſq; pa-
 dus ipſe: quem repente cōtra placētiam trāgreſſi raptis quibuſdā exploratoribus: ita
 cæteros terruere: vt ad eſſe omnem Cecinæ exercitum: trepidi ac falſi nunciaret: Cer-
 tum erat Spurina: Is enim Placētiam obtinebat: necdū veniſſe Cecinā: Et ſi propin-
 quaret: coercere intra munimenta militem: nec tris prætorias cohortes & mille Ve-
 xillarios: cū paucis equitibus veterano exercitui obijcere. Sed indomit⁹ miles: & bel-
 lignarus: correptis ſignis vexillisq; ruere: & retinenti duci tela intentare: ſpretis cētū-
 rionibus tribunisq; prouidētiam ducis laudātibus: qui pro Othone & accitū Cecinā
 clamitabant. Fit temeritatis alienæ comes Spurina: primo coactus: mox velle ſimu-
 lans: quo plus auctoritatis ineſſet conſilijs: ſi ſeditio miteſceret. Poſtq̄ in cōſpectu pa-
 dus & nox appetebat: vallari caſtra placuit. Is labor vrbanō militi inſolitus: cōtudit
 animos. Tum mœſtiſſimus quiſq; caſtigare credulitatem ſuā: mœtum ac diſcrimen
 oſtēdere. ſi cum exercitu Cecina patentibus campis tam paucas cohortes circūfudiſ-
 ſet. Iamq; totis caſtris modeſti ſermones: & inferētibus ſe Centurionibus tribunisq;
 laudari prouidētiam ducis: q; Coloniā viriū & opum validam robur ac ſedem bel-
 lo legiſſet. Ipſe poſtremo Spurina non tam culpam exprobrans: q̄ ratione oſtendens
 relictis exploratoribus: cæteros Placētiam reduxit: minus turbidos: & imperia acci-
 pientes. Solidati muri: propugnacula addita: auctæ turres: prouiſa parataq; non ar-
 ma modo: ſed obſequiū & pārendi amor. quod ſolū illis partib⁹ defuit cum virtutis
 haud pœniteret. At Cecina velut relicta poſt alpes ſæuicia: ac licētia: modeſto agmi-
 ne per Italiā inceſſit. Ornatum ipſius municipia & coloniæ in ſuperbiam trahebāt: q;
 verſicolore ſagulo: brachas tegmen barbaræ indutus: togatos alloqueretur: vxorem
 quoq; eius Saloninā q̄q̄ in nullius iniuriā: in ſigni equo oſtroq; veheret: tanq̄ leſi gra-
 uabātur. Inſita mortalibus natura: recētem aliorū felicitatem agris oculis introſpice-
 re: modumq; fortunæ a nullis magis exigere: q̄ quos in æquo viderunt. Cecina padū
 tranſgreſſus: tentata Othonianorū fide per colloquium & promiſſa: iſdem petitus:
 poſtq̄ pax & cōcordia ſpecioſis & irritis nominibus iactata ſunt: cōſilia curaſq; in op-
 pugnationem Placentiæ magno terrore vertit: gnarus vt initia belli proueniſſent ſa-
 mā in cætera fore. Sed primus dies ipetu magiſq; veterani exercitus artibus trāfactus.
 Aperti incautiq; muros ſubiere: cibo vinoq; prægraues. In eo certamine pulcherrimū
 amphitheatri opus ſitum extra muros conflagrauit: ſiue ab oppugnatoribus incen-
 ſum: dum faces & glandes: & miſſilem ignem in obſeſſos iaculantur: ſiue ab obſeſſis
 dum regerunt. Municipale vulgus prouum ad ſuſpitiones: fraude illata. ignis alimē-
 ta credidit a quibuſdam e vicinis colonijs: inuidiæ emulatione: q; nulla in italia moles
 tam capax foret. quocumq; caſu accidit: dum atrociora metuebantur: in leui habitū
 Reddita ſecuritate: tanq̄ nihil grauius pati potuiſſent: merebant. Cæterū multo ſuo-
 rum cruore pulſus Cecina: & nox parādīs operibus aſſumpta. Vitelliani pluteos cra-
 teſq; & vineas ſuffodiendis muris protegēdiſq; oppugnatoribus: Othoniani ſudes &
 imenſas lapidū ac plūbi arisq; moles: perfringendis operibus: obruendiſq; hoſtibus
 expediunt. Vtrinq; pudor: vtrinq; gloria: & diuerſæ exortationes. hinc legionū & ger-
 manici exercitus robur: Inde vrbanæ militiæ & prætoriarū cohortium decus attollēti-
 um. Illi vt ſegnem ac deſidē: & cito ac theatris corruptū militem: hi peregrinum & ex-
 ternum increpabāt: ſimul Othonē ac Vitellium celebrantes culpantēſue: vberiorib⁹
 inter ſe probris: q̄ laudibus ſtimulabātur. Vix dum orto die: plena propugnatorib⁹
 mœnia. Fulgentes armis viriſq; cāpi. denſum legionū agmen. ſparſa auxilioꝝ manus

Placentia

Brachas tegmen
indutus

In inuidos Nota

Amphitheatrum pulcherrimum
apud Placentiam: dicitur
vitellianis exprobratum

omni cantu tenaci
corpore sup hu
scuta quarebat

altiora muroꝝ sagittis aut saxis incessere. Neglecta aut euo fluxa cominus aggredi.
Ingerunt desuper Othoniani pila librato magis & certo ictu: aduersus temere subeu
tes. Cohortes Germanoꝝ cantu truci: & more patrio nudis corporibus super hume
ros scuta quatientium: Legionarius pluteis & cratibus tectus subruit muros: instru
it aggerem: molitur portas. Contra prætoriani dispositos ad id ipsum molares ingē
ti pondere ac fragore prouoluunt pars subeuntium obruti. pars confixi: & exangues
ac laceri: cum augetur stragem trepidatio: eoꝝ acrius e mœnibus vulnerarētur. redie
re infracta partium fama. Et Cecina fama & pudore cœptæ temere oppugnationis: ne
irrisus ac vanus iisdem castris assideret: traiecto rursus pado Cremonam petere inten
dit. Tradidere se abeunt: Turullius cerialis: cum compluribus classicis: & Iulius Bre
ganticus cum paucis equitum. hic præfectus alæ in Batauis genitus. Ille primipilaris
& Cecinæ haud alienus. qꝝ ordines i germania duxerat. Spurina cōperto itinere hosti
um: defensam Placentiam: quæqꝫ acta: & quid Cecina pararet: Annium gallum per
litteras docet. Gallus legionem primā in auxilium Placentiæ ducebat: diffusus pauci
tate cohortium: ne lōgius obsidium & vim germanici exercitus parū tolerarent. Vbi
pulsus Cecinam pergere Cremonam accepit. egre coercitam legionē & pugnādi ar
dore vsqꝫ ad seditionem progressam Bebria sistit. Inter Veronam Cremonamqꝫ si
tus est vicus: duabus iam romanis cladibus notus infustusqꝫ. Iisdem diebus a Mar
tio macro haud procul Cremona prospere pugnatum. Namqꝫ præptus animi Mar
tius transfuēctos nauibus gladiatores in aduersam padi ripam repēte effudit. Turba
ta ibi Vitellianoꝝ auxilia. & cæteris Cremonam fugientibus: cæsi qui restiterant. Sed
repressus vincentium impetus: ne nouis præsidijs firmati hostes fortunam prelij mu
tarent. Suspectum id Othonianis fuit: oīa quæcūqꝫ facta prauè estimantibus. Certa
tim vt quisqꝫ animo ignauus: procax ore: Annium gallum & Suetonium paulinum
& Marium celsum: nam eos quoqꝫ Otho præfecerat: varijs criminibus incesserant.
Acerima seditionum ac discordiæ incitamenta interfectores Galbæ. scelere & metu
vecordes: miscere cuncta: modo palam turbidis vocibus: modo occultis ad Othonē
litteris: qui humillimo cuiqꝫ credulus. bonos metuens trepidabat: rebus prosperis i
certus: & inter aduersa melior. Igitur Titianum fratrem accitum bello præposuit. In
terea Paulini & celsi ductu res egregiæ gestæ angebant Cecinam nequicqꝫ omnia cœ
pta. Et senescens exercitus sui fama pulsus placētia: cæsis nuper auxilijs: etiam per cō
cursum exploratorum crebra magisqꝫ digna memoratu prælia. Inferior propinquan
te Fabio Valente: ne omne belli decus illuc cōcederet: recuperare gloriam auidius qꝫ
consultius properabat. Ad duodecimū a Cremona: locus castroꝝ vocatur: ferocissi
mos auxiliarium iminentibus viæ lucis occultos imponit. equites procedere longius
iussit: & irritato prælio sponte refugere: festinationem sequentium elicere: donec insi
diæ coercerentur. Proditum id Othonianis ducibus. & curā peditum paulinus: equi
tum Celsus sumpserunt. Tertiædecimæ legionis vexillum quattuor auxilioꝝ cohortes
& quingenti equites in sinistro locantur. Aggerem viæ tres prætorix cohortes arctis
ordinibus obtinuerunt. Dextra fronte prima legio incessit: cum duabus vexillaribus co
hortibus: & quingentis equitibus. Super hos e prætorio auxilijsqꝫ mille equites cumu
lus prosperis: aut subsidium laborantibus ducebant. Anteqꝫ miscerentur acies: terga
vertentibus vitellianis: Celsus doli prudens: repressit suos: Vitelliani temere exurgē
tes cadente sensim Celso lōgius secuti: vltro in insidias præcipitant. Nam a lateribus
cohortes legionum aduersa frons: & subito discursu terga cinxerant equites. Signum

pugnæ non statim a Suetonio Paulino pediti datum. Cunctator natura: & cui cauta
 potius cōsilia cum ratione: q̄ p̄spera ex casu placerent: Compleri fossas: aperiri cam-
 pum: pandi aciem iubebat. satis cito incipi victoriã ratus: vbi p̄uisum foret: ne vincere
 tur. Ea cūctatione spaciũ vitellianis datũ in vineas nexu traducum ipeditas refugiẽdi.
 Et modica silua adhærebat: vnde rursus ausi: p̄mptissimos pratorianorũ equitum in
 terfecere. vulnerat rex Epiphanes ip̄igre p̄ Othone pugnã ciens. Tum Othonianus
 pedes erupit: p̄trita hostium acie. Verſi in fugam et̄ qui subueniebant. Nã Cecina nõ
 simul cohortes: sed singulas acciuerat. quæ res in p̄elio trepidationẽ auxit: cum dis-
 persos nec vsq̄ validos pauor fugentium abriperet. Orta & i castris seditio: q̄ non vni
 uerſi ducerent. Vincit̄us p̄fectus castrorũ Iulius gratus tanq̄ fratri apud Othonem
 militati p̄ditionem ageret cū fratrem eius Iuliũ frontonẽ tribunũ Othoniani sub co-
 dẽ crimine vinxissent. Ceterũ ea vbiq̄ formido fuit: apud fugiẽtes occurſantesq̄ in acie
 p̄ vallo: vt deleri cū vniuerso exercitus Cecinam potuisse: ni Suetoniũ Paulinus rece-
 ptui cecinisset: vtrĩsq̄ in partibus percubuerit. Timuisse se Paulinus ferebat: tantũ inſu-
 per laboris atq̄ itineris: ne Vitellianus miles recens castris: fessos aggredereſ: & per-
 culſis nullũ retro subsidiũ foret. apud paucos ea ducis ratio p̄bata: in vulgus aduer-
 so rumore fuit. haud perinde id dãnũ vitellianos in metũ cõpuliſ q̄ admodestia com-
 posuit. Nec solũ apud Cecinã qui culpam in militem cõferebat: seditiõni magisq̄ p̄-
 lio paratũ: sed Fabij quoq̄ Valentis copiæ: Iam. n. Ticinũ venerat: posito hostium cõ-
 tẽptu & recuperãdi decoris cupidine: reuerẽtius & æqualius duci perebãt. Grauis alio
 qui seditio exarserat: q̄ altiore initio: neq̄. n. rex: a Cecina gesta: ordinẽ interrũpi opor-
 tuerat: repetã. Cohortes Batauorũ quas bello Neroni a quartadecima legione digres-
 sas: cū Britãniã peterent: audito Vitellij motu in ciuitate Lingonũ Fabio Valenti ad-
 iunctas rettulimus: superbe agebãt. vt cuiusq̄ legionis tẽtoria accessissent: coercitos a
 se quartadecima nos: ablata Neroni Italiã: atq̄ oẽm belli fortunã in ip̄sorũ manu sitã
 iactãtes. Cõtumeliosum id militibus: acerbũ duci corrupta iurgijs aut rixis disciplina.
 Ad postremũ Valens e petulãtia et̄ perfidiã suspectabat. Igit̄ nũcio allato pulsam tre-
 uirorũ alã Turingosq̄ a classe Othonis & Narbonensem galliã circũiri: simul cura so-
 cios tuendi: & militari astu: cohortes turbidas. ac si vna forent p̄ualidas: dispergen-
 di: partem Batauorũ ire in subsidium iubet. Quod vbi auditũ: vulgatumq̄: merere so-
 cij: fremere legiones: orbari se fortissimorũ viroꝝ auxilio: veteres illos & tot bellorum
 victores: postq̄ in conspectu sit hostis: uelut ex acie abduci: si p̄uincia urbe & salute
 imperij potior sit: oẽs illuc sequerent. Sin uictoria: sanitas: sustentaculum: cõlumen
 in Italia uerteretur: non abrumpendos ut corpori ualidissimos artus. Hæc ferociter
 iactando: postq̄ immissis lictoribus Valens coercere seditiõnem cõceptabat: ip̄sum
 inuadunt: saxa iaciunt. fugientem secuntur. Spolia galliarum & Viẽnensium auxũ &
 pretia laborũ suorum occultare clamitantes: dirreptis sarcinis: tabernacula ducis: ip̄-
 samq̄ humũ pilis & lanceis rimabãtur. Nam Valens seruilis ueste apud decurionẽ eq̄-
 tum tegebat. Tum Alphenius Varus p̄fectus castrorũ: deflagrãte paulatim sedi-
 tiõne addit cõsiliũ: Vetitis obire vigilias cõturiõibus: omissõ tubæ sono: quo miles
 ad belli munia cieſ. Igit̄ torpere cuncti: circumspectare inter se attoniti: & id ip̄sum q̄
 nemo regeret pauentes: silentio: patiẽtia: postremo precibus & lachrymis veniã qua-
 rebãt. Vt vero deformis & flens: & p̄ter spem icolumis Valẽs p̄cessit: gaudiũ: mi-
 seratio: fauor: versũ i laticiam: ut est uulgus utroq̄ i modicũ: laudãtes gratãtesq̄ circũ
 datum aquilis signisq̄ in tribunal ferunt. Ille utili moderatione nõ supplicium cuiusq̄

opti dux
 Cunctator natura:
 cauta potius confi-
 rone: q̄ p̄spera ex
 placere:

ut suspectior dissimulans
foret: paucos incensum

poposcit: ac ne dissimulans suspectior foret: paucos incensum plus militibus quam ducibus licere. Munientibus castra apud Ticinum de aduersa Cecina pugna allatum. & prope renouata seditio: tanquam fraude & contationibus Valentis prelio defuissent. Nolle requiem: non expectare ducem: ante ire signa: virgere signiferos: rapido agmine Cecinae iunguntur. Improspere Valentis fama apud exercitum Cecinae erat. Expositos se tanto pauciores integris hostium viribus querebant. Simul in suam excusationem & aduentatium robur per adulationem attollentes: ne ut victi & ignaui despectarent. Et quicquid plus virium ac prope duplicatus legionum auxiliorumque numerus erat: Valentis studia tantum militum in Cecinam inclinabant: super benignitate animi qua promptior habebat: et vigore aetatis: periclitate corporis: & quodam inani favore. Hic emulatio ducibus. Cecina ut caedum & maculosum: Ille ut vanum ac tumidum irridebant. Sed condito odio: eandem utilitatem favore: crebris epistolis sine respectu veniae probra Othoni obiectantes: cum duces partium Othonis quibus vberissima conuitio: in Vitellium materia abstinerent. Sane ante utriusque exitum: quo egregiam Otho famam: Vitellius flagitiosissimam meruere: minus Vitellij ignaue voluptates quam Othonis flagrantissimae libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atque odium caedes Galbae. Contra illi initium belli nemo imputabat. Vitellius ventre & gula sibi ipsi hostis: Otho luxu: saeuicia: audacia: reip. exitiosior ducebatur. Coniunctis Cecinae ac Valentis copijs: nulla ultra penes Vitellianos mora quin totis viribus certaret. Otho consultauit trahi bellum: an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius Paulinus dignum fama sua ratus: qua nemo illa tempestate militaris rei callidior habebat: de toto genere belli censere: festinationem hostibus: moram ipsis utilem differuit. Exercitum Vitellij vniuersum aduenisse: nec multum virum a tergo: quoniam Galliae tument: deserere rheni ripam irrupturis tam infestis nationibus non conducit. Britannicum militem hoste & mari distineri: hispanias armis non ita redundare: prouinciam narbonensem incursu classis: & aduerso praelio contremuisse: Clausam alpibus & nullo maris subsidio transpadanam Italiam: atque ipso transitu exercitus vastata. Non frumentum usque exercitui: nec exercitum sine copijs retineri posse. Iam germanos: quod genus militum apud hostes atrocissimum sit: tracto in aetate bello: fluxis corporibus mutatione soli caeli: haud toleraturos. Multa bella impetu valida per tedia & moras euanuisse. Contra ipsos omnia opulenta & fida. Pannoniam: Mesiam: Dalmatiam: orientem cum integris exercitibus: Italiam & caput rege urbem: senatumque & populum nunquam obscura nomina & si aliquid obumbrent. Publicas priuataque opes: & immensam pecuniam inter ciuiles discordias ferro validiore. Corpora militum aut Italiae sueta: aut aestibus. Obiacere flumen padum. tutas viris murisque urbes: e quibus nullam hosti cessuram: placentiae defensione exploratum: Proinde duceret bellum paucis diebus. Quartadecimam legionem magnam ipsam fama Messiacis copijs affore. Tum rursus deliberatur: & si praedium placuisset: auctis viribus certaturos: Accedebat sententiae Paulini Marius celsus. Idem placere Annio gallo paucos ante dies lapsu equi afflictio: missi qui consilium eius sciscitarent: rettulerunt. Otho prius ad decertandum. Frater eius Titianus & praefectus praetorii Proculus imperitia perperantes: fortunam & deos & numen Othonis adesse consilij: affore conatibus testabant. Ne quis obuiam ire sententiae auderet: in adulationem concesserant. Postquam pugnari placitum interesse pugnae imperatorem: an seponi melius foret: dubitauerunt: Paulino & celso iam non aduersantibus ne principem obiectare periculis viderent. Idem illi deterioris consilij auctores perpulere: ut Brixellum concederet: ac dubijs praediorum exemptus: summa rerum &

latio probrosa inter co
et Valentem du
Vitellij

bella impetu valida
et moras euanuisse

imperij se ipsum referuaret. Is primus dies Othonianas partes afflixit. Nāq; & cum ipso pratoriarū cohortium: & spiculatorū equitumq; valida manus discessit: & remanentiū fractus aīus: qñ suspecti duces: & Otho cui vni apud militem fides: dū & ipse non nisi militibus credit. iperija ducū in incerto reliquerat. Nihil eorū Vitellianos fallabat: crebris vt in ciuili bello transfugijs: & exploratores cura diuersa sciscitandi: sua nō occultabant. quieti intentiq; Cecina ac Valens: qñ hostis imprudentia rueret. qđ loco sapientia est: alienā stulticiam opperiebant. Inchoato ponte trāsitum padi simulantes: aduersus oppositā gladiatorū manum. ac ne ipsoꝝ miles segne ociū tereret: naues pari iter se spacio validis iter se trabibus cōnexæ aduersum in flumē dirigebant: iactis isuper anchoris quæ firmitatē pontis cōtinerent. Sed anchorarū funes nō extenti fluitabant: vt augescente flumine: inoffensus ordo nauium attolleretur. Claudebat pontē imposita turris: & in extremam nauem educa: Vnde tormētis ac machinis hostes p pulsarentur. Othoniani in ripa turrim struxerant: saxaq; & faces iaculabantur. Et erat insula amne medio: in quam gladiatores nauibus molientes. Germani nando praelabebantur. Ac forte plures transgressos: completis lyburnicis per promptissimos gladiatorū Macer aggreditur. Sed neq; ea cōstātia gladiatoribus ad prelia quæ militibus: nec perinde nutantes e nauibus: q̄ stabili gradu e ripa vulnera dirigebant. Et cum varijs trepidantium inclinationibus immixti remiges propugnatoresq; turbarentur: de filire in vada vltro germani: retentare pupes. scandere foros. aut cominus mergere. quæ concta in oculis vtriusq; exercitus: quanto latiora Vitellianis: tāto acrius Othoniani causam auctoremq; cladis detestabātur. Et preliū quidem abruptis quæ superfuerant nauibus: fuga diremptum. Macer ad exitium poscebatur. Iamq; vulneratum eminus lancea: strictis gladijs inuaserant: cum incurſu tribunorum centurionumq; ptegitur. Nec multo post Vestricius Spurrina iussu Othonis: relicto placentia modico præsidio: cum cohortibus subuenit. Dein Flauium Sabinum consulem designatum Otho rectorem copijs misit: quibus Macer præfuerat: læto milite ad mutationem ducum: & ducibus ob crebras seditiones: tā infestam militiā aspernantibus. Inuenio apud quosdam auctores pauore belli: seu fastidio vtriusq; principis: quorum flagitia ac dedecus apertiore in dies fama noscebantur: dubitasse exercitus: num posito certamine: vel ipsi in medium consultarent: vel senatui permitterēt legere imperatorē. Atq; eo duces Othoniano spacium ac moras suasisse: præcipuæ Paulinum: q; vetustissimus cōsiliarium & militia clarus gloriā nomenq; Britānicis expeditionibus meruisset. Ego vt concesserī apud paucos tacito voto quietem pro discordia: bonum & innocentem principem pro pessimis ac flagitiosissimis expetitur: Ita neq; Paulinum qua prudentia fuit: sperasse corruptissimo seculo tantā vulgi moderationē reor: vt qui pacē belli amore turbauerant: bellū pacis caritate deponerent. neq; aut exercitus linguis moribusq; dissonos: i hunc cōsensum potuisse coalescere: aut legatos ac duces magna ex parte luxus: egestatis: scelex: sibi cōscios nisi pollutum obstrictumq; moribus suis principē passuros. vetus ac iam pridē insita mortalibus potentia cupido: cū iperij magnitudine adoleuit: erupitq;. Nā rebus modicis æqualitas facile habebat: sed vbi sub acto orbe: & æmulis vrbibus: regibusue excisis: securas opes concupiscere vacuū fuit: prima inter patres plebēq; certamina exarsere. Modo turbulēti tribuni modo cōsules præualidi: & in vrbe ac foro tentamēta ciuiliū belloꝝ. Mox e plebe infima. C. Marius: & nobilium s̄uissimus. L. Sylla: victam armis libertatē in dominationē verterūt Post quos, Cn. Pompeius occultior nō melior: & nunq; postea nisi de principatu quæ

h ij

Cn. Pompeius o
nō melior. C. M.
L. Sylla fca

litum: non differe ab armis: in pharsalia ac philippis ciuium legiones: nedum Otho-
nis ac Vitellij exercitus sponte posituri bellum fuerint. Eadem illos deum ira: eadem
hominum rabies: eedē scelerum causā in discordiam egere. Quod singulis velut icti-
bus transacta sunt bella: ignauia principum factum est. Sed me veterum nouorumq;
morum reputatio longius tulit: Nunc ad rerum ordinem venio. Profecto Brixellum
Othone: honor Imperij penes Titianum fratrem: ius ac potestas penes Proculū pre-
fectum. Celsus & Paulinus cum prudentia eorum nemo vteretur: inani nomine du-
cum: alienæ culpæ prætendebātur. Tribuni Centurionesq; ambigui: q; spretis melio-
ribus: deterrimi valebant. Miles alacer: qui tamen iussa ducum interpretari q̄ exequi
mallet. Promoueri ad quartum a Bebrico castra placuit: adeo imperite vt q̄q̄ verno
tempore anni: & tot circum amnibus: penuria aquæ fatigarentur. Ibi de prælio dubi-
tatū: Othone per litteras flagitante: vt maturarent: militibus: vt Impator pugne ad-
set poscentibus: plariq; copias trans padum agentes: acciri postulabant. Nec perinde
dijudicari potest quod optimum factu fuerit q̄ pessimum fuisse quod factum est: nō
vt ad pugnam sed ad bellandum profecti. Confluentes Padi & Adduæ fluminū. xvi.
inde milium spacio distantes petebant. Celso & Paulino abnuentibus: militem itine-
re fessum sarcinis grauē: obijcere hosti nō amissuro: quo minus expeditus & vix quar-
tuor milia passuum progressus: aut incompósitos in agmine: aut dispersos: & vallum
molientes aggredere. Titianus & Proculus: vbi consilijs vincerentur: ad ius Impe-
rij transibant. Aderat sane citus equo Numida cum atrocibus mādatis: quibus Otho
incredita ducum segnicia rem in discrimen mitti iubebat: ager mora & spei impatiēs.
Eodem die ad Cecinam operi pontis intentū: duo prætoriarū cohortium tribuni. col-
loquium eius postulātes venerunt. Audire cōditiones: ac reddere parabat: cum præci-
pites exploratores adesse hostem nunciauere. Interruptus tribunorum sermo: eoq; in-
certum fuit: insidias: an prodicionem: vel aliquod honestum consilium ceptauerint.
Cecina dimissis tribunis: reuectus in castra: datum iussu Fabij Valentis pugne signū.
& militem in armis inuenit. Dum legiones de ordine agminis fortiuntur: equites pru-
pere: & mirum dictū a paucioribus Othonianis quo minus in vallum impingerent:
Italicae legionis virtute deterriti sunt: quæ astrictis mucronibus redire pulsos: & pu-
gnam resumere coegit. Disposita. Vitellianarum legionum acie sine trepidatione: &
enim q̄q̄ vicino hoste. aspectus armorum densis arbutis phibeatur: apud Othonia-
nos pauidi duces: miles ducibus infensus: mixta vehicula & lixæ: & præruptis vtrinq;
fossis. via quieto quoq; agmini angusta. Circūfistere alij: signa sua querere alij: Incertū
vndiq; clamor accurretū: clamatiūq; & vt cuiq; audacia vel formido: in primam po-
stremāue aciē prorumpebāt. vel reuehebātur: Attonitas subito terrore mētes: falsum
gaudium in languorē vertit: repertis qui desciuisse a Vitellio exercitum emētirentur.
Is rumor ab exploratorib; Vitellij dispersus: an in ipsa Othonis pte: seu dolo seu for-
te surrexerit. parum compertū. Omissio pugne ardore: Othoniani vltro salutauere:
& hostili murmure excepti: plariq; suorū ignaris quæ causa salutādi: metū proditio-
nis fecere. Tum incubuit hostium acies integris ordinibus: robore & numero præstā-
tior Othoniani quāq; dispersi: pauciores fessī: preliū tñ acriter sumpsere. Et per locos
arboribus ac vineis impeditos: nō vna pugne facies: cominus eminus: cateruis & cu-
neis concurrebant In aggere viæ collato gradu: corporibus & Umbonibus: omissio
pilorū iactu: gladijs & securibus: galeas loricasq; perrupere. noscētes iter se: ceteris cō-
spicui: in euentū totius belli certabāt. Forte inter padū viāq; patenti cāpo duæ legiōes

ager mora: et spei
iens

loricas: galeas
upere

LIBER. XVII.

congressa sunt: pro Vitellio vna & vicesima cui cognomen rapaci: veteri gloria infir-
 gnis. e parte Othonis: prima adiutrix: non ante in aciem deducta sed ferox & noui de
 coris auida. Primani stratis vne & vicesimanorū principibus aquilam abstulere: quo
 dolore accensa legio: & impulit rursus primanos. interfecto Orphidio Benigno lega-
 to: & plurima signa vexillaq; ex hostibus rapuit. Aperte alia propulsa quintanorū im-
 petu: tertiadecima legio circumuenti plurium accursu quartadecimani. Et ducibus
 Othonis iam pridem profugis: Cecina ac valens subsidijs suos firmabant. Accessit re-
 cens auxilium Varenus Alphenus cum Batauis fusa gladiatorum manu: quam nau-
 bus transuectam opposita cohortes in ipso flumine teucidauerant: Ita victores latus
 hostium inuecti: & media acie perrupta fugere passim Othoniani Bebriacum petetes
 Immensum id spacium: obstructa strage corporum via. quo plus cedis fuit. Neque
 enim ciuilibus proelijs capti in predam vertuntur Suetonius Paulinus & Licinius pro-
 culus diuersis itineribus castra vitauerunt. Vedium aquilam tertiadecimae legionis le-
 gatum irae militum: inconsultus pavor obtulit. Multo adhuc die vallum ingressus:
 clamore seditionum & fugacium circumstrepitur. Non probris non manibus absti-
 nent. desertorem proditoremq; increpant: nullo proprio crimine eius sed more vulgi
 suum quisq; flagitium alijs obiectantes. Titianum & Celsum nox iuuuit dispositis iam
 excubijs: compressisq; militibus: quos Annii Gallus praecibus: consilio: auctoritate
 flexerat: ne super cladem aduersa pugnae fuisset ipsi caedibus saeuirent. Siue finis bel-
 lo venisset seu resumere arma mallent: vnicum victis in consensu leuamentum. Cate-
 ris fractus animus: praetorianus miles: non virtute se. sed proditioe victum fremebat.
 Ne Vitellianis quidem incruentam fuisse victoriam: pulso equite: rapta legionis aq-
 uila. Superesse cum ipso Othone: militum quod trans padum fuerit: Venire micas le-
 giones: magnam exercitus partem Bebriaci remansisse: hos certe nondum victos: &
 si ita ferret: honestius in acie perituros. His cogitationibus truces aut pauidi extrema
 desperatione ad iram sapius quam in formidinem stimulabantur. At Vitellianus exerci-
 tus ad quintum a Bebriaco lapidem consedit: non ausis ducibus eodem die oppugna-
 tionem castrorū. Simul voluntaria deditio sperabat. Sed expeditis & tantum ad proe-
 lium egressis: munimentum fuere arma & victoria. Postera die haud ambigua Otho-
 niani exercitus voluntate: & qui ferociore fuerant ad penitentiam inclinantibus: mis-
 sa legatione: apud duces Vitellianos dubitatum quo minus pacem concederent lega-
 ti paulisper retenti: ea res hesitationem attulit: ignaris adhuc an impetrassent. Mox re-
 missa legatione patuit vallum. Tum victi victoresq; in lachrymas effusi: sortem ciui-
 lium armorū misera laticia detestantes. Iisdem tentorijs alij fratrum: alij propinquo-
 rum vulnera fouebant. Spes & praemia in ambiguo: Certa funera & luctus. Nec quis
 quam adeo mali expers: vt non aliquam mortem mereret. Requisitum Orphidij legati cor-
 pus: honore solito crematur. Paucos necessarii ipsorum sepeliuere. Ceterum vulgus
 super humum relictum. Opperiebatur Otho nuncium pugnae: nequaquam trepidus: &
 consilij certus. Mesta primum fama dein profugij e proelio perditas res patefaciunt.
 Non expectauit militum ardor vocem Imperatoris: bonum habere animum iubebat.
 superesse adhuc nouas vires: & ipsos extrema passuros: ausurosq; neq; erat adulatio.
 Ire in aciem excitare partium fortunam furore quodam & instinctu flagrabant: qui
 procul astiterant: tendere manus: & proximi prehensare genua: promptissimo plotio
 firmo. Is praetorij praefectus identidem orabat. ne fidissimum exercitum: ne optime
 meritos milites desereret: maiore animo tolerari aduersa quam reliqui. Fortes & strenuos

xxi. legio cogn
 rapax vite

In ciuilibus bellis
 occidunt: non v-
 mcedam

More vulgi: suu-
 tuu alijs obiecto

Maiore auro tole-
 uerit: q; reliq;

o quam iustus et sanctus iugum
suis verbis admoniti: q' morti q' uiuere maluissent caudeles
no impedirent: sed ignavia solum iacere relinquent

etiam contra fortunam insistere spei. Timidos & ignauos: ad desperationem formidi-
ne pperare. Quas inter voces vt flexerat vultu. aut idurauerat Otho: clamor & gemi-
tus. Nec pratoriani tantum: pprius Othonis miles: sed praemissi e Messia eandem ob-
stinationem aduentatis exercitus. Legiones aquileiam ingressas nunciabāt. Vt nemo
dubitet potuisse renouari bellu atrox: lugubre: incertum victis & victoribus. Ipse auer-
sus a consilijs bellis. Hunc inquit animum: hanc virtutem vestram: vltro periculis obijce-
re nimis grande vitæ meæ precium puto. Quanto plus spei ostenditis: si viuere place-
ret: pulchrior mors erit. Experti inuicem sumus ego ac fortuna: Nec tempus compu-
taueritis. difficilius est temperare felicitati: qua te non putes diu vsurum. Ciuile bellu
a Vitellio coepit: & vt de principatu certaremus armis: initium illic fuit: Ne plusq' se-
mel certemus penes me exemplum erit. Hinc Othonem posteritas estimet. Fructur
Vitellius fratre: coniuge: liberis. mihi non vltione neq' solacijs opus est. Alij diutius
imperium tenuerunt. nemo tam fortiter reliquerit: An ego tantum romanae pubis: tot
egregios exercitus: sterni rursus: & reip. eripi patiar? Eat hic mecum animus tanq' pe-
rituri pro me fueritis. Sed este superstites: nec diu moremur: ego incolumitatem ve-
stram: vos constantiam meam. Plura de extremis loqui: pars ignauiae est. precipuum
destinationis meæ documentum habete: q' de nemine queror. Nam incusare deos vel
homines: eius e: qui viuere velit? Talia locutus: vt quicq' ætas aut dignitas: comiter ap-
pellatos: irent prope: neu remanendo iram victoris asperaret. Iuuenes auctoritate:
senes precibus monebat: placidus ore: intrepidus verbis intempestiuas suorū lachry-
mas coercens. Dari naues ac vehicula abeuntibus iubet: libellos epistolascq' studio er-
ga se aut in Vitellium contumelijs insignes abolet. Pecunias distribuit parce: nec vt pe-
riturus. Mox Saluium Cocceanum fratris filium prima iuuenta trepidum & meren-
tem: vltro solatus est: laudando pietatem eius: castigando formidinem. An Vitelliu
tam imitit animi fore: vt pro icolumi tota domo: ne hanc quidem sibi gratiam redde-
ret? Mereri se festinato exitu clementiam victoris. Non enim vltima desperatiōe: sed
poscente praelium exercitu: remisisse reipu. nouissimum casum. Satis sibi nominis: sa-
tis posteris suis nobilitatis questum Post Iulios: Claudios. Seruios se primum: in fa-
miliam nouam imperium intulisse. Proinde erecto animo capefferet vitā neu patruū
sibi Othonem fuisse: aut obliuisceretur vnq': aut nemiū meminisset. Postq' dimotis oi-
bus. paulum requieuit: atq' illum supremas iam curas animo voluntatem: repens tu-
multus auertit: nunciata consternatione ac licentia militum. Namq' abeuntibus exi-
tum minitabantur: atrocissima in Verginiū vi: quem clausa domo obfidebant. Incre-
pitis seditionis auctoribus regressus: vacauit abeuntiu alloquijs: donec oēs inuolati
digrederentur. Vesperascente die: sitim haustu gelidæ aquæ sedauit. Tum allatis pu-
gionibus duobus cum vtrunq' pertentasset: alterum capiti subdidit. Et explorato iam
profectos amicos. noctem quietam: vtq' affirmatur: non infomnem egit. Luce prima
in ferrum pectore incubuit. Ad gemitum morientis ingressi liberti: seruiq': & Plotius
firmus pratorij praefectus: vnū vulnus inuenere. Funus maturatū. ambitiosis id preci-
bus petierat: ne amputaretur caput ludibrio futurum. Tulere corpus pratorie cohor-
tes: cum laudibus & lachrymis: vulnus manusq' eius exosculātes. Quidam militum
iuxta rogam iterfecere se: nō noxa neq' ob metum: sed emulatione decoris: & caritate
principis. Ac postea promiscue Bebriaci Placentiae: alijsq' in castris celebratū id genus
mortis. Othoni sepulchrum exstructum est modicum & mansurum. hunc vitæ finem
habuit septimo & tricesimo ætatis anno. Origo illi e municipio Ferentino. Pater cōsula

Othonis: cogitatis
interficere ad
es

is e temperare fieri
qua te no pntes diu
m

Facere
s distribuit parce
e vt periturus

refus periturus ad
hm consolatur

ipator pugione se
infecto anno æta-
tis 37.
s pectoris exoscu-
lantes morum otho-
nibus cu landi-
chrymis.

ida militu iuxta rogam
interfecere se caritate
principis

LIBER. XVII.

ris. auus pratorius. maternum genus impar: nec tamen indecorz. puericia ac iuuenta qualē monstrauius: duobus facinoribus altero flagitio sissimo: altero egregio: tantundem apud posteros meruit bonæ famæ q̄tum malæ: Vt conquirere fabulosa & fictis oblectare legentiū animos procul grauitate cœpti operis crediderim: ita vulgatis traditisq; demere fidē nō ausim. Die quo Bebriaci certabat: auem iusitata specie: apud Regiū lepidum celebri vico confedisit: incolæ memorāt: nec deinde cœtu hominum: *Prodigiū occisionē in ante* aut circū volitātium alituum territā pulsamue: donec Otho se ipse interficeret. Tum ablatā ex oculis: & tēpora reputantibus initiū finemq; miraculi cū Othonis exitu conpetisse. In funere eius nouata luctu ac dolore militū seditio. nec erat qui coerceret. Ad Verginiū versi: modo vt reciperet Imperium: nunc vt legatione apud Cecinam ac Valentem fungeret: minitantes orabant. Verginius per auersam domus portam fur tim digressus: irrupentes frustratus est. Earz quæ Brixelli egerant: cohortiū preces Rubrius gallus tulit. Et veniā statim impetrata: concedentibus ad victorem: per Flauium Sabinum ijs copijs quibus præfuerat. posito vbiq; bello: magna pars senatus extremū discrimen adiit: pfecta cum Othone ab vrbe: dein Mutinæ relicta. Illuc aduerso de proelio allatum. Sed milites vt falsum rumorem aspernantes: q; infensum Othoni: senatum arbitrabant custodire sermones. vultum habitumq; trahere in deterius: Conuicijs postremum ac pbris causam & initium cædis quærebant: cum alius isuper metus senatoribus instaret: ne præualidis iam Vitellij partibus contanter exceperisse victoriam crederentur. Ita trepidi & vtrinq; anxij coeunt: nemo priuatim expedito cōfilio: inter multos societate culpæ tutior Onerabat pauentium curas ordo mutinēsis: arma: & pecuniam offerendo appellabatq; patres cōsultos intempestiuo honore. Notabile inde iurgiū fuit: quo licinius Cecina Marcellū Eprium vt ambigua differentē inuasit. Nec ceteri sententias aperiebant. Sed iuisum memoria delationū. expositūq; ad inuidiā Marcelli nomen irritauerat Cecinā: vt nouus adhuc: & i senatū nuper adscitus magnis inimicicijs claresceret. moderatione melioz dirēpti. Et rediere omnes Bononiā: rursus cōsiliaturi. Simul medio tēpore plures nuncij sperabant: Bononiæ diuisis per itinera qui recentissimū quemq; percōtarent. Interrogatus Othonis libertus causam digressus. habere se suprema eius mādāta respondit. Ipsum viuētē quidem relictū: sed sola posteritatis cura: & abruptis vitæ blandimētis: Hinc admiratio & plura interrogādi pudor. Atq; omniū animi in Vitelliū inclinauere. Intererat cōsilijs frater eius. L. Vitellius: seq; iam adulātibus offerebat cū repente Cenus libertus Neronis: atroci mendatio vniuersos perculit: affirmans superuētū. xiiii. legionis: iunctis a Brixello viribus: cesos victores: Versam partiū fortunā. Causa fingendi fuit: vt diplomata Othonis quæ negligebātur: lætiore nuncio reualescerent. Et Cenus quidē rapidus in urbē vectus. paucos post dies iussu Vitellij pœnas luit. Senatorz periculū auctū: credētibus Othonianis militibus vera eē quæ afferebant. Intendebat formidinē q; publici consilij facie: discessum mutinā: desertæq; ptes forent. Nec vltra in cōmune congressi: sibi quisq; consulere: donec missæ a Fabio valente epistolæ demerent metū. Et mors Othonis quo laudabilior: eo velocius audita. At romæ nihil trepidationis. Cerales ludi ex more spectabant. vt cessisse vita Othonem: & a Flauio Sabino præfecto urbis: quod erat in vrbe militum in sacramēto Vitellij adactum: certi auctores i theatrum attulerūt. Vitellio plaufere: Populus cū lauru ac floribus Galbæ imagines circū cū templa tulit: cōgestis in modū tumuli coronis iuxta lacum Curtij: quem locū Galba moriēs sanguine infecerat. In senatu cūcta longis alioz principatibus cōposita sta-

rim decernuntur. Additæ erga germanicos exercitus laudes grateq; & missa legatio: quæ gaudio fungeretur. Recitatæ Fabij Valentis epistolæ ad consules scriptæ: haud imoderate. Grator cecinæ modestia fuit: q; non scripisset. Cæterum Italia grauius atq; atrocius q; bello afflictabat. Dispersi per municipia: & Colonias Vitelliani: spoliare: rapere. vi & strupris polluere: i omne fas nefasq; auidi: aut venales: nō sacro: non p fano abstinebant. Et fuere qui inimicos suos specie militū interficerent: Ipsiq; milites regionū gnari: refertos agros: dites dominos in prædā: aut si repugnatū foret. ad excidium destinabāt: obnoxij ducibus: & phibere nō ausis. Minus auariciæ in Cecinæ plus ambitionis. Valens ob lucra & questus infamis: eoq; aliene et culpæ dissimulato. Iampridē attritis Italiæ rebus: tantū peditū equitumq; vis: dānaq; & iniuriæ agre tolerabant. Interim Vitellius victoriæ suæ nescius: vt ad integre bellū: reliquas germanici exercitus vires trahebat. Pauci veterū militū in hybernis relictī: festinatis p galias delectibus vt remanentiū noīa supplerent. Cura belli Hordeonio Flacco permissa. Ipse e Britānico delectu octomilia sibi adiunxit. Et paucorū dieꝝ iter pgressus p speras apud Bebriacum res: ac morte Othonis cōcidisse bellū accepit. Vocata cōcione virtutē militū laudibus cumulat. Postulatē exercitu: vt libertū suum asiaticū equestri dignitate donaret: inhonestā adulationē cōpescit. Dein mobilitate ingenij: qd malam abnuerat: inter secreta cōiuij largit. honorauitq; asiaticū anulis: fœdū mācipium: & malis artibus ambitiosum. Iisdē diebus accessisse partibus vtrāq; mauritaniā iterfecto pcuratore albino: nunciij venere. Luceius Albinus a Nerone Mauritaniæ caesariensi præpositus: addita per Galbam Tingitanæ puinciæ administratione: haud spernēdis viribus agebat. xviii. cohortes: quinq; alæ: ingens Mauroꝝ numerus aderat. per latrocinia & raptus apta bello manus: Caso galba in Othone pnus: nec Africa contentus: hispaniæ angusto freto diremptæ iminebat. Inde Cluio rufo metus: & decimā legio nem ppinquare littori: vt transmissurus iussit. Præmissi centuriones qui mauroꝝ animos Vitellio cōciliarent. Neq; arduum fuit magna per puincias germanici exercitus fama. Spargebat isuper spreto procuratoris vocabulo: Albinum insigne regis: & Iurbæ nomen vsurpare: Ita mutatis aīs: Asinius Polio alæ præfectus: e fidissimis Albino & Festus ac Scipio cohortiū præfecti opprimunt Ipse Albinus dum e Tingitana puincia caesariensem Mauritaniā petit: appulsus littori trucidat. Vxor eius cū se percussoribus obtulisset: simul interfecta est: nihil eorū quæ fierent Vitellio inquirente breui auditu quis magna transibat. Impar curis grauioribus exercitum itinere terrestri pergere iubet. Ipse Arare flumine deuchitur: nullo principali apparatu: sed vetere egestate conspicuus: donec Iunius Blesus Lugdunensis Galliæ rector: genere illustri largus animo & par opibus: circumdaret principis ministeria: comitaretur liberaliter eo ipso ingratus: quanuis odium Vitellius humilibus blādicijs velaret: Præsto fuere Lugduni victricium victarumq; partium duces. Valentem & Cecinam pro contione laudatos: curruli suæ circūposuit. Mox vniuersum exercitum occurrere infati filio iubet. Perlatum & paludamento opertum sinu retinens: Germanicum appellauit: cinxitq; cunctis fortunæ principalis insignibus. Nimius honos inter secunda: rebus aduersis in solacium cessit. Tum interfecti cēturiones prōptissimi Othonianorū. Vnde præcipua in Vitellium alienatio per Illyricos exercitus: Simul cæteræ legiones cōtactu: & aduersus germanicos milites: inuidia: bellū meditabātur. Suetonium paulinū ac Licinium proculū tristi mora squalidos tenuit donec auditi necessarijs magis defensionibus q; honestis uterent. Prodicionē ultro imputabāt: Spacium logi ante plium itine

in modestia fuit
i: q; Cecina mibi
Abrocia respicit

Inimicos suos spe
liti interficerent
etiosa in Italia eent
victoria vitelij

ra quis magna vi
ndita transibat

LIBER. XVII.

ris: fatigationē othonianorū: permixtū vehiculis agmen: ac plæraq; fortuita fraudi suę assignantes. Et Vitellius credidit de perfidia: & fidē absoluit. Saluius Titianus Othonis frater: nullum discrimen adiit: pietate & ignauia excusatus. Mario celfo consultus seruatur. Sed creditū fama: obiectumq; mox in senatu Cecilio simplici & eum honore pecunia mercari: nec sine exitio celsi voluisset. Restitit Vitellius. deditq; postea cōsulatum Simplici: Innoxium & inemptū: Thracalū aduersus criminantes: Galleria vxor Vitellij protexit. Inter magnorū viroꝝ discrimia: pudēdum dictu Mariccus quidā e plebe Boioꝝ inserere sese fortunæ: & prouocare arma romana: simulatiōe numinū ausus est. Iāq; assertor Galliarū & deus: nam id sibi indiderat: cōcitis octo milibus hoīum: proximos heduoꝝ pagos trahebat. cū grauissima ciuitas electa iuuētute adiectis a Vitellio cohortibus: fanaticā multitudinē disiecit. Captus in eo prelio Mariccus: ac mox feris obiectus: quia nō laniabat: stolidum vulgus inuiolabilem credebatur: donec spectante Vitellio interfectus est. Nec vltra in defectores aut bona cuiusq; scuitum. Rata fuere eorū qui acie othoniana ceciderant: testamēta: aut lex intestatis: Prorsus si luxurię temperares: auariciā non timeres. Epularū scēda & inexplēbilis libido. Ex vrbe atq; Italia irritamenta gulę gestabātur: strepentibus ab vtroq; mari itine ribus: exhausti conuiuioꝝ apparatus principes ciuitatū. vastabātur ciuitates degenerabat a labore ac virtute miles: assuetudine voluptatum & contēptu ducis. Præmissi in urbē edictū: quo vocabulū augusti differret: Casaris nō reciperet: cū de potestate nihil detraheret. Pulsi Italia mathematici. Cautum seuerē: ne equites ro. ludo & arena polluerētur. Priores id principes pecunia & sapius vi perpulerāt. Ac plæraq; municipia & coloniæ æmulabātur corruptissimum quemq; adolecētium pretio illicere. Sed Vitellius aduētū fratris: & irrepētibus dominationis magistris: supbior & atrocior occidi Dolobellam iussit: quem in Coloniā aquinatē sepositum ab Othone retulimus. Dolobella audita morte Othonis urbē introierat. Id ei Platius varus prætura functus: ex intimis Dolobellæ amicis apud Flauium Sabinū p. affectum vrbis obiecit: tanq̄ rupta custodia: ducē se victis partibus ostētasset. Addidit temptatā cohortem: quæ hostiæ ageret. nec vllis tantoꝝ criminum probatōibus: in penitētiā versus seram veniā post scelus quærebat. Cōtātem super tāta re Flauium Sabinū Triara. L. Vitellij vxor: vltra scēminā ferox terruit: e periculo principis famā clemētię affecta. Sabinus Suopte ingenio mitis: vbi formido incessisset: facilis mutatu: & in alieno discrimine sibi pauēs: ne alleuasse videret: impulit ruētē. Igit̄ Vitellius metu & odio q; petroniam vxorē eius: mox Dolobella in matrimoniū accepisset: vocatū per epistolas: vitata flaminia vię celebritate: diuertere Interānam: atq; ibi interfici iussit. Longū interfectori visum: in itinere ac taberna: pietū humi iugulauit magna cū inuidia noui principatus: cuius hoc primū specimen noscebat. Et Triarię licentiam modestum e proximo exēplum onerabat. Galeria imperatoris vxor nō minax tristibus: & pari p. bitate mater Vitellioꝝ Sextilia antiqui moris dixisse quin ēt ad primas filij sui epistolas ferebat: non germanicū a se: sed Vitelliū genitum. Nec vllis postea fortunæ illecebris: aut ambitu ciuitatis in gaudiū euecta domus suę tm̄ aduersa sensit. Digressum a Lugduno Vitelliū. M. Cluius rufus assequit: omissa hispania: laticia & gratulationem vultu ferēs: aio anxius: & petitū se criminationibus gnarus. Hilarius Casaris libertus detulerat: tanquā audito Vitellij & Othonis principatu: propriam ipse potētiā: & possessionem hispaniarū tentasset. Eoq; diplomatibus nullum principem p. scripisset: Interpretabatur quædam exhortationibus eius contumeliosa in Vitel-

Quellius noluit c
tū Augusti nec c
Pulsi Italia mat.
Cautū ne eqtes r
et arena pollue

occidit Dolobella
magna cū inuidia
captus

Sextilia
M. Vitellij mag.
ex imperio filij

M. Cluius rufus
hispania

absens exiit
iam.

lium: & pro se ipso popularia. Auctoritas Cluij præualuit: vt puniri vltro libertum suum Vitellius iuberet. Cluius comitatu principis adiectus: non adempta hispania quã rexit absens: exẽplo. L. arruncij: quem Ty. Cæsar ob metum: Vitellius cliuiũ nulla formidine retinebat. Nõ idem Trebellio maximo honos. profugerat Britannia ob iracundiã militum. Missus ẽ in locũ eius Bectius bolanus. e presentibus angebat Vitellium victarũ legionum haud quaũ fractus aĩus. Sparsæ per Italiã & victoribus p̄mixtæ hostilia loquebantur: præcipua quartadecimanorũ ferocia: qui se victos abnuebant. Quippe bebriacensi acie vexillarijs tm̄ pulsas vires legionis non affuisse. Remitti eos in Britaniã: vnde a Nerone exciti erant: placuit. atq; interim Batauorũ cohortes vna tendere: ob veterem aduersus quartadecimanos discordiã. Nec diu in tãtis armatorũ odijs quies fuit. Augustæ taurinorũ dum opificem quendam Batauus vt fraudatorem insectatur: legionarius vt hospitem tuetur: sui cuiq; cõmilitones aggregati: conuicijs ad cædẽ transiere: & prælium atrox arsisset: ni duæ prætorix cohortes causam quartadecimanorũ secutæ: his fiduciam: & metum Batauis fecissent: quos Vitellius agmini suo iungi vt fidos: Legionem grais alpibus traductam eo flexu itineris ire iubet: quo Viennam vitarent. Namq; & viēenses timebantur. Nocte qua proficiscebatur legio: relictis passim ignibus: pars Taurinæ coloniæ ambusta. Quod dãnũ vt plæraq; belli mala: maioribus aliã: vrbiũ cladib⁹ obliteratũ. Quartadecimani post q̄ alpibus digressi sunt: seditiofissimus quisq; signa viennam ferebant: consensu meliorum compressi: Et legio in Britaniã transuecta. Proximus Vitellio e prætorijs cohortibus metus erat. Seperatæ primum. deinde addito honestæ missionis lenimento arma ad tribunos suos ferebant: donec motum a Vespesiano bellum crebesceret. Tũ resumpta militiã robur Flauianarũ partium fuere. prima classicorũ legio in hispaniam missa: vt pace & ocio mitesceret. Vndecima ac septima suis hybernis redditæ. Tertiã decimam struere amphiteatra iussit. Nam Cecina Cremonæ: valens Bononiæ spectaculum gladiatorũ edere parabant: nunq̄ ita ad curas intẽto Vitellio: vt voluptates obliuisceretur. Et quidẽ partes modeste distinxerat. apud victores orta seditio ludicrorũ initio: numerus cesorum inuidiam bello auxit. Discubuerat Vitellius Ticini adhibito ad epulas Verginio. Legati tribuniq; ex moribus imperatorũ seueritatem emulantur: vel tempestiuus conuiujs gaudent. perinde miles intentus aut licentiosus. Apud Vitellium omnia indisposita: temulenta: peruigilijs ac bachanalibus q̄ disciplinæ & castris propiora. Igitur duobus militibus altero legionis quintæ: altero e gallis auxiliariibus: per lasciuiam ad certamen luctãdi accensus: postq̄ legionarius prociderat: insultante gallo: & ijs qui ad spectandũ conuenerant: in studia deductis: erupere legionarij in perniciem auxiliorũ: ac duæ cohortes interfecte. Remedium tumultus fuit alius tumultus. Puluis procul & arma aspiciebant. Conclamatum repente. xiiij. legionem verso itinere ad prælium venire. sed erant agminis coactores. Agniti deĩsere sollicitudinẽ. Interim Verginij seruus forte obuius: vt percussor Vitellij infimulatur: & ruebat ad cõuiuium miles mortem Verginij exposcens. Ne Vitellius quidẽ quanq̄ ad omnes suspiciones pavidus: de innocentia eius dubitauit. ægre tm̄ cohibiti qui exitum viri consularis: & quõdam ducis sui flagitabant. Nec quenq̄ sapius q̄ Verginium ois seditio infestauit. Manebat admiratio uiri & fama: sed oderat vt fastiditi. Postera die Vitellius senatus legatione quam vbi operiri iusserat audita: transgressus in castra: vltro pietatem militum collaudauit: fremẽtib⁹ auxilijs: tãtum impunitatis atq; arrogantiæ legionarijs accessisse. Cohortes Batauorum: ne quid truculentus aude

galinus in stalo

LIBER. XVII.

rent: in germaniam remissa: principium in terno simul externoq; bello parantibus factis. Reddita ciuitatibus galloꝝ auxilia: ingens numerus: & prima statim defectioe inter inania belli assumptus Caterꝝ vt largitionibus affecta: tamen imperij opes sufficerent amputari legionum auxiliorūq; numeros iubet: vetitis supplementis: Et promissuæ missiones offerebant. exitiale id reip. ingratum militi: cui eadē munia inter paucos: periculaq; ac labor crebrius redibant: & vires luxu corrūpebantur: cōtra veterem disciplinā: & instituta maiorū. apud quos virtute q̄ pecunia res ro. melius stetit. Inde Vitellius Cremonā flexit. & spectato munere Cecina: insistere bebricacensibus cāpis: ac vestigia recentis victoriæ lustrare oculis concupiuit: scedū atq; atrox spectaculum intra. xl. pugnae diem: lacera corpora: trunci artus: putres viroꝝ equoꝝq; forma: infestatabo humus: p̄tritis arboribus atq; frugibus: dira vastitas. nec minus inhumana pars via: quam cremonenses lauru rosifq; cōstrauerant: extructis altaribus: celsifq; victimis: regium in morē. quæ lata in praesens: mox perniciem ipsis fecere. Aderant Valens & cecina: monstrabantq; pugnae locos. hinc erupisse legionū agmen hinc equites cohortos. Inde circumfusas auxiliorum manus. Iam tribuni praefectiq; sua quisq; facta extollentes: falso vera aut maiora vero miscebant. Vulgus quoq; militum clamore & gaudio: deflectere via: spacia certaminum recognoscere. aggerem armorū: strues corporum intueri: mirariq;. Et erant quos varia fors rerum: lachrymaeq; & misericordia subiret. At non Vitellius flexit oculos. nec tot milia insepulorum ciuium exhorruit: Latus vltro: & tam propinqua sortis ignarus: instaurabat sacrum dijs loci. Ex in Bononia a Fabio valente gladiatorum spectaculū editur: aduecto ex vrbe cultu. quantoq; magis propinquabat: tāto corruptius iter immixtis hystriionibus & spadonū gregebibus: & cetero neronianæ aulae ingenio. Namq; & Neronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat: sectari cantantem solitus: nō necessitate qua honestissimus quisq; sed luxu & saginæ mancipatus emptusq;. Vt Valenti & Cecinae vacuos honoris mentes aperiret: cohortati aliorum consulatus: dissimulatus. M. Macri: tanq̄ Othonianarum partium ducis: Et Valerium Marinū destinatū a Galba consulem distulit: nulla offensa: sed mitem & iniuriam segniter laturum. Pedianus costa omittitur ingrati principi. vt aduersus Neronem ausus: & Verginij extimulator. Sed alias ptulit causas: actaq; insuper Vitellio gratiæ consuetudine seruitij. Non vltra paucos dies quantū acerbis iniurijs ceptum mendacium valuit. Extiterat quidam Scribonianū se camerinum ferens: neronianorū temporum metu in histria occultatum: q; illic clientelæ & agri veterum crassorum ac nominis fauor manebat. Igitur deterrimo quoq; in argumentum fabulæ assumpto: vulgus credulum: & quidā militum errore veri seu turbarum studio: certatim aggregabantur. Cum pertractus ad Vitellium: interrogatus quis nam mortalium esset: postquā nulla dictis fides & a domino noscebatur conditio ne fugitiuus nomine Geta: sumptum de eo supplicium in seruilem modum Vix credibile memoratu est: quantum superbiæ socordiaq; Vitellio adoleuerit. postq̄ speculatores e Syria Iudeaq; adactum in verba eius orientem nunciauere. Nam & si vagis adhuc & incertis auctoribus: erat tamen in ore fama: Vespesianus: ac plerūq; ad nomē eius Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusq; vt nullo amulo: sauciā: libidine: raptu: in externos mores proruperant. At Vespesianus bellum armaq; & procul vel iuxta sitas vires circūspectabat. Miles ipsi adeo paratus: vt praecuntē sacramētum: & fausta Vitellio omnia precantem: per silētium audierint. Mutiani aiūs nec Vespesiano alienus: & in Titū pnior. praefectus aegypti alexāder: consilia sociauerat. Tertiā le

*Vitellius viam
vt contemplant
locū quo Vitellius
Cecatus p̄p̄*

*Vitellius admiratū
celebrabat: secta
tem solitus.*

gionem q̄ de Syria in Mœsiam transisset: suam numerabat. ceteræ Illirici legiones se-
 cuturæ sperabantur. Namq; omnes exercitus flammauerat arrogantia venientium a
 Vitellio militum: q̄ truces corpore: horridi sermone ceteros vt impares irridebant.
 Sed inerata mole belli plerunq; contatio: & Vespasianus modo in spem erectus. ali-
 quando aduersa reputabat. Quis ille dies foret. quo. lx. ætatis annos: & duos filios iu-
 uenes bello permetteret. Esse priuatis cogitatiõibus progressum: & prout velint plus
 minusue sumi ex fortuna Imperium cupientibus: nihil medium inter summa aut præ-
 cipitia. Verfabatur ante oculos germanici exercitus robur: notum viro militari. Su-
 as legiones ciuili bello inexpertas: Vitellij victrices: & apud victos plus querimonia
 rum q̄ virium. Fluxam per discordias militum fidem: & periculum ex singulis. Quid
 enim p̄ futuras cohortes alasq; si vnus alterq; præsentis facinori paratũ ex diuerso præ-
 mium petat? Sic Scribonianũ sub Claudio interfectum: Sic percussorem eius Vola-
 giniũ e gregario ad summa militiæ p̄uectum. Facilius vniuersos impelli: q̄ singulos
 vitari. His pauoribus nutantẽ: & alij legati amiciq; firmabant. Et Mutianus post mul-
 tos secretosq; sermones: iam & coram ita locutus. Omnes qui magnarum rerũ confi-
 lia suscipiunt: estimare debent: an quod incohatur: reip. vtile: ipsis gloriosum: aut p̄m-
 ptum effectu: aut certe nõ arduum sit. Simul ipse qui suadet considerandus est: adijci
 at ne consilio periculum suum: & si fortuna cceptis affuerit: cui summum decus acqui-
 ratur. Ego te Vespasiane ad imperium voco: tam salutare reip. q̄ tibi magnificum. Iux-
 ta deos in tua manu positum est. Nec speciem adulantis expaueris: a contumelia q̄ a
 laude propius fuerit: post Vitellium eligi. Non aduersus diu Augusti acerrimam
 mentem: nec aduersus cautissimam Tyberij senectutem: nec contra Cai quidem aut
 Claudij vel Neronis fundatam longo Imperio domum exurgimus: Cæssisti et Gal-
 bæ imaginibus. Torpere vltra: & polluendam perdendamq; repu: relinquere: sopor
 & ignauia videre: etiam si tibi q̄ inhonesta. tam tuta seruitus esset. Abijt iam & trans-
 uectum est tempus: quo posses videri concupisse. Confugiendum est ad imperiũ. An
 excidit trucidatus Corbulo splendidior orrigine q̄ nos sumus? Fateor. Sed & Nero no-
 bilitate natalium Vitellium anteibat. Satis clarus est apud timentem: quisquis time-
 tur. & posse ab exercitu principem fieri: sibi ipse Vitellius documento est: nullis stipẽ-
 dijs: nulla militari fama Galbæ odio p̄uectus. Ne Othonem quidẽ ducis arte: aut
 exercitus sui: sed præpropere ipsius desperatione victum: iam desiderabilem & ma-
 gnum principem fecit. Cum interim spargit legiões: exarmat cohortes: nona cottidie
 bello semina ministrat: siquid ardoris ac ferociæ miles habuit: popinis & comestatiõ-
 bus. & principis imitatione deterit. Tibi e Iudea & Syria & ægypto nouem legiões in-
 tegræ: nulla acie exhaustæ: non discordia corrupte. Sed firmatus vsu miles: & belli do-
 mitor externi Classium: alarum cohortium robora: & fidissimi reges: & tua ante om-
 nes experientia. Nobis nihil vltra arrogabo q̄ ne post Valentem & Cecinam numere-
 mur. Ne tamen Mutianum socium spreueris: quia æmulum non experiris: me Vitel-
 lium antepono: te mihi. Tuæ domui triumphale nomen: duo iuuenes: capax iam im-
 perij alter: & primis militiæ annis apud germanicos quoq; exercitus clarus. Absurdũ
 fuerit: non cædere Imperio: ei cuius filium adoptaturus essem: si ipse imperarem. Cæ-
 terum inter nos nõ idem prosperarũ aduersarumq; rerum ordo erit. Nam si vincimus
 honorem quem dederis habebõ: discrimen ac periculum ex æquo patiemur: immo vt
 melius est: tu hos exercitus rege. mihi bellum: & præliorum incerta trade. Ac riore ho-
 die disciplina victi q̄ victores agunt: hos ira: odium: vltionis cupiditas ad virtutẽ accẽ-

cupientibus nihil
inter summa ac præ-

oro ad Vespasianum
reum si denter ca-
et

LIBER. XVII.

dit. Illi per fastidium: & contumaciam hebescunt. Aperiet & recludet coniecta victri-
cium partium & tumescuntia, vulnera bellum ipsum. Nec mihi maior in tua vigilatia
parsimonia sapientia: fiducia est: q̄ in Vitellij torpore: inscitia fauicia. Sed & meliore
in bello causa q̄ in pace habemus. Nam qui deliberant descuerunt. post Mutiani ora-
tionem ceteri audentius circumfistere: hortari responsa vatum: & siderum motus re-
ferre. Nec erat in tactus tali superstitione: vt qui mox, rex dominus Seleucum quen-
dam mathematicum: rectorem & praescium palam habuerit Recursabant animo ve-
tera omnia. Cupressus arbor in agris eius conspicua altitudine: repente prociderat:
ac postera die. eodem vestigio: resurgens procera & latior virebat: Grande id prosperu
q̄ consensu aruspicu: & summa claritudo iuueni admodu Vespesiano promissa. Sed
primo triumphalia & consulatus: & Iudaica victoria decus impleffe fidem omnis vi-
debantur. Vt hac adeptus est: portedi sibi imperiu credebat. Est Iudeam inter Syria
q̄ Carmelus: Ita vocant montem: deumq; nec simulachrum deo: aut templum: sic
tradidere maiores: aram tantum & reuerentiam Illic sacrificanti Vespesiano: cu spes
occultas versaret animo Basilides sacerdos inspectis identidem extis: quicquid est in-
quit Vespesiane quod paras: seu domu extruere: seu prolatate agros siue ampliare ser-
uitia: datur tibi magna sedes: ingetes termini: multum hominum. Has ambages &
statim exceperat fama & tuc aperiebat: nec quicq̄ magis in ore vulgi crebriores apud
ipsum sermones: q̄to sperantibus plura dicuntur: haud dubia destinatione discessere:
Mutianus Antiochiam. Vespesianus Caesaream. Illa Syriae: hac Iudaea caput e. Initi-
um ferendi ad Vespesianum Imperij alexandriae ceptum. festinante Tyberio Alexan-
dro: qui Kal. Iul. sacramento eius legiones adegit. Isque primus principatus dies in po-
sterum celebratus: quis Iudaicus exercitus. v. nonas Iul. apud ipsum iurasset: eo ardo-
re: vt ne Titus quidem filius expectaretur: Syria remeans: & consiliorum inter Mu-
tianum ac patrem nuncius. Cuncta impetu militum acta: non parata cognitione: no
coniunctis legionibus: dum quaeritur tempus locusq; quodq; in re tali difficilimu est
prima vox: dum animo spes: timor: ratio: casus obuersantur. Egressum cubiculo Ve-
spesianum pauci milites solito assistunt ordine: vt legatum salutari: Imperatorem sa-
lutauerunt. Tum ceteri accurrere: Caesarem & augustum: & omnia principatus vo-
cabula cumulare. Mens a metu ad fortunam transierat. In ipso nihil tumidum: arro-
gas: aut in rebus nouis nouum fuit. Vt primu tantae multitudinis offusam oculis ca-
liginem disiecit: militariter locutus: leta omnia: & affluentia excepit. Nam id ipsum
opperiens Mutianus: alacrem militem in verba Vespesiani adegit. Tu antiocheniu thea-
tru ingressus: vbi illis consultare mos est: concurrentes & in adulationem effusos allo-
quit: Satis decorus est graeca facundia oiumq; quae diceret atq; ageret: arte quadam oste-
tator. Nihil eque prouincia exercitumq; accedit: q̄ q̄ asseuerabat Mutianus: statuiffe
Vitelliu vt germanicas legiones in Syria ad militiam opulentam quietamq; transfer-
ret. Contra Syriacis legionibus germanica hyberno! celo ac laboribus dura mutaret.
Quippe & prouinciales sueto militum contubernio gaudebat: plariq; necessitudini-
bus & propinquitatibus mixti: & militibus vetustate stipendior; nota & familiaria ca-
stra in modum penatiu diligebatur. Ante Idus Iul. Syria omnis in eodem sacramento
fuit. Accessere cu regno Sohemus haud spernedis cu viribus: Antiochus vetustis opi-
bus ingens: & in seruietium regum ditissimus. Mox per occultos suorum nuncios ex-
citus ab vrbe Agrippa: ignaro ad hoc vitellio celeri nauigatione properauerat. Nec

Vespasianus sacrificans
in ara montis Carmeli

Antiochia caput s.
Caesarea Iudaeae:
Hierosolyma

Regina Beronica f
etate et forma: se
e Vespasianu cui fuit

que Vespesiano magnificentia munerum grata. Quicquid prouinciarum alluitur mari.
 Asia atque achaia tenus: quantumque introrsus in pontum & armenios patescit: iurauere.
 Sed inermes legati regebant: nudum additis Cappadociae legionibus. Consilium de
 summa rerum Beriti habitum. Illuc Mutianus cum legatis tribunisque & splendidissimo
 quoque centurionum ac militum venit. Et e iudaico exercitu lecta decora. Tarum simul
 peditum equitumque & amulantium inter se regum paratus: speciem fortunae princi-
 palis affecerant. Prima belli cura: agere delectus reuocare veteranos. destinantur vali-
 dae ciuitates exercendis armorum officinis. Apud antiocheneses aurum argentumque
 signatur. eaque cuncta per idoneos ministros suis quaeque locis festinabatur. Ipse Vespes-
 ianus adire: hortari: bonos laude: segnes exemplo incitare saepiusque cohercere: vitia ma-
 gis amicorum quam virtutes dissimulans. Multos praefecturis & procurationibus: pluri-
 mosque senatorij ordinis honore percoluit. egregios viros & mox summa adeptos: Qui-
 busdam fortuna pro virtutibus fuit Donatiua militi neque Mutianus prima contione.
 nisi modice ostenderat: nec Vespesianus quidem plus ciuili bello obtulit: quam alij in pa-
 ce: egregie firmus aduersus militarem largitione: eoque exercitu meliore. Missi ad par-
 thum armenumque legati prouisumque ne versis ad ciuile bellum legionibus terga nu-
 darentur. Titum instare Iudae: Vespesianum obtinere claustra egypti placuit. Suffi-
 cere videbantur aduersus Vitellium pars copiarum & dux Mutianus: & Vespesiani
 nomen: ac nihil arduum fatis: ad omnes exercitus legatosque scriptae epistolae: praece-
 ptumque ut praetorianos Vitellio infensos: recuperandae militiae praemio inuitarent Mu-
 tianus cum expedita manu: socium magis Imperij quam ministrum agens: non lento iti-
 nere: ne contari videretur: neque tamen properans gliscere famam ipso spacio sinebat:
 gnarus modicas vires esse sibi: & maiora credi de absentibus. Sed legio. vi. &. viij. ve-
 xilliariorum milia ingenti agmine sequebantur: Classem e ponto Bizantium adigi iuf-
 ferat: ambiguus consilij: num ommissa Maxima Dyrrachium pedite atque equite peteret.
 Simul longis nauibus versum in Italiam mare clauderet. Tuta pone tergum achaia
 asiaque. quali inermes exponi Vitellio: nisi praesidijs firmarentur: atque ipsum Vitellium
 in incerto fore: quam partem Italiae protegeret: si sibi Brundisium Tarentumque &
 Lucaniae Calabriaeque littora infestis classibus peterentur. Igitur nauium militum: ar-
 morum paratu strepere prouinciae. Sed nihil aequae fatigabat: quam pecuniarum conqui-
 sitio. Eos esse belli ciuilibus inermes dictitans Mutianus: non ius aut verum in cognitio-
 nibus sed solam magnitudinem opum spectabat. passim delationes & locupletissimus
 quisque in praedam correpti: quae grauiata atque intolleranda: sed necessitate armorum excu-
 sata etiam in pace mansere. Ipso Vespesiano inter initia imperij ad obtinendas iniqui-
 tates haud perinde obstinato. donec indulgentia fortunae & prauis magistris didicit
 aususque est. Proprijs quoque opibus Mutianus bellum iuuuit: largus priuatim: quod au-
 dius de re publica. sumeret Caeteri conferendae pecuniae exemplum secuti: carissimus quis-
 que eandem in recuperando licentiam habuerunt. Accelerata interim Vespesiani cepta:
 Illyrici exercitus studio transgressi in partes. Tertia legio exemplum caeteris Moesiae le-
 gionibus praebuit. Octaua erat ac septima claudiana imbutae fauore Othonis: quis
 praelio non interfuissent: Aquileam iam progressae: proturbatis qui de Othone nuncia-
 bant: laceratisque vexillis nomen Vitellij praeferebant: rapta postremo pecunia: & in-
 ter se diuisa: hostiliter egerant. Vnde metus: & ex metu consilium: posse imputari Ve-
 spesiano: quae apud Vitellium excusanda erant Ira tres Moesicae legiones per epistolas
 alliciebant panonicum exercitum: aut abnueti vim parabant. In eo metu Aponius Sa-

*daico exercitu
 ta decora cum
 spasio.*

*mus socium magis Im-
 q' ministri agens.*

*iam: necnos belli ci-
 sse dicebat Mutianus*

LIBER. XVII.

rurninus Mœsiæ rector: pessimum facinus audet: missio centurione ad interficiendum
 Tectium Iulianum. vij. legionis legatum ob similtates: quibus causam partium præ
 tendebat: Iulianus comperto discrimine: & ignaris locorum adscitis: per auia Mœsiæ vl
 tra motem hemû profugit. nec deinde civili bello interfuit: per varias moras susceptum
 ad Vespasianum iter trahens: & ex nuncijs contabundus aut properans. At in pannonia
 xij. legio ac. vij. galbiana: dolorem iramque bebriciensis pugnae retinentes: haud cõtan
 ter Vespesiano accessere: vi præcipua primi Antonij Is legibus nocēs & tpe Neronis
 falsi dånatus: inter alia belli mala: senatorium ordinem recuperauerat: præpositus a Gal
 ba septimæ legioni scriptitasse Othoni credebatur: ducem se partibus offerens: a quo
 neglectus in nullo Othoniani belli usu fuit Labantibus Vitellij rebus Vespasianum
 secutus: grãde momētum addidit: strenuus manu: sermone proptus: serende in alios
 inuidiæ artifex: discordijs & seditionibus potens: raptor: largitor: pace pessimus. bel
 lo nõ spernendus. Iuncti inde Mœfici ac pannonici exercitus: dalmaticum militem tra
 xere: quæ consularibus legatis nihil turbantibus. Titus Fabianus pannoniam: Pompe
 ius Syllanus Dalmatiam tenebant: diuites senes. Sed procurator aderat Cornelius
 Fuscus vicens ætate: claris natalibus: prima iuuetã quietis cupidine: senatorium ordi
 nem exuerat. Idemque pro Galba dux coloniarum suarum: eaque opera procuracionem adeptus:
 susceptis Vespesiani partibus: acerrimam bello faciem prætulit: non tam præmijs pe
 riculorum: quæ ipsis periculis lætus pro certis & olim partis: noua: ambigua: & ancipi
 tia malebat. Igitur mouere & quatere quicquid usque agrum foret: aggrediuntur. Scri
 ptæ in Britanniam ad quartadecimanos in hispaniam ad primanos epistolæ: quæ vtra
 que legio pro Othone aduersa vitellio fuerat. Sparguntur per gallias litteræ: momen
 toque temporis flagrabat ingens bellum: Illyricis exercitibus palam descendentibus Cæ
 teris fortunam secuturis. Dum hæc per prouincias a Vespesiano ducibusque partiũ ge
 runtur. Vitellius cõtemprior in dies segniorque: ad ois municipiorum villarumque ameni
 tates resistens: graui urbem agmine petebat. lx. milia armatorum sequebantur: licentia cor
 rupta. Calorum numerus amplior: procacissimis etiam inter seruos lixarum ingenijs. tot
 legatorum amicorumque comitatus: inhabilis ad parendum: etiam si summa modestia re
 geretur. Onerabant multitudinem obuij ex vrbe senatores: equitesque: quidam metu:
 multi per adulationem: Cæteri ac paulatim omnes: ne alijs proficiscētibus: ipsi rema
 nerent. Aggregabantur e plebe flagitiosa per obsequia Vitellio cogniti: scurræ histrio
 nes: aurigæ: quibus ille amiciciarum dehonestamētis mire gaudebat. Nec coloniarum mo
 do aut municipia congestu copiarum: sed ipsi cultores aruarumque maturis iam frugibus vt
 hostile solum vastabantur. Multæ & atroces inter se militum cædes: post seditionem
 Ticini ceptam: manente legionum auxiliorumque discordia: vbi aduersus paganos
 certandum foret: consensu. Sed plurima strages ad septimum ab vrbe lapidē Singu
 lis ibi militibus Vitellius paratos cibos vt gladiatoriam saginam diuidebat. Et effusa
 plebs totis se castris miscuerat. Incuriosos milites vernacula utebantur urbanitate. qui
 dam spoliare abscissis furtim balteis: an accincti forent rogitantes. Non tulit ludi
 brium insolens contumeliæ animus. Inermem populum gladijs inuasere. Cæsus in
 ter alios pater militis cum filium comitaretur deinde agnitus: & vulgata cæde: tempe
 ratum ab innoxijs. In vrbe tamen trepidatum præcurrētibus passim militibus. Forũ
 maxime petebant: cupidine visendi locum in quo Galba iacuisset. Nec minus sæuum
 spectaculum erant ipsi: tergis ferarum & ingentibus telis horrentes: cum turbam po
 puli per inscitiam parum vitarent: aut vbi lubrico viæ vel occurso alicuius procidis

Timi Antonij more
 Serende mahos in u
 tifo

lx. armatorum vi
 urbem sequebantur

intencitus Vitellij
em

phalere et torques
ndebant

us: no Vitellio prin
ms

s magnifica ocom
o prompsit ad se
et populu.

sent: ad iurgium: mox ad manus & ferrum transirent. Quin & tribuni prefectiq; cum terrore & armatorum cateruis volitabant. Ipse Vitellius a ponte miluio. insigni equo paludatus accinctusq; senatum & populum ante se agens: quo minus ut captam urbem ingrederetur: amicorum consilio deterritus: sumpta praetexta: & composito agmine incessit. Quattuor legionum aquila per frontem: totidemq; .cc. e legionibus alijs vexilla: mox .xij. alarum signa: & post peditum ordines eques: dein quatuor & .xxx. cohortes ut nomina gentium aut species armorum forent discretae. Ante aquilam praefecti castrorum tribuniq; & primi centurionum candida veste: ceteri iuxta suam quisq; centuriam armis donisq; fulgentes. Et militum phalerae: torquesq; splendebant decora facies: & non Vitellio principe dignus exercitus. Sic capitolium ingressus: atq; ibi matrem complexus. Auguste nomine decorauit. postera die tanquam apud alterius ciuitatis senatum populumq; magnificam orationem de semetipso prompsit: industriam temperantiamq; suam laudibus attollens: conscijs flagitiorum ipsis qui aderant: omniq; Italia: per quam somno & luxu pudendus inceserat. vulgus tamen vacuum curis: & sine falsi veriq; discrimine: solitas adulationes edoctum: clamore & vocibus ad strepebat: abnuentiq; nomen Augusti expressere ut assumeret: tam frustra quam recusauerat. Apud ciuitatem cuncta interpretationem funesti ominis loco acceptum est: quod maximum pontificatum adeptus Vitellius: de caerimonijs publicis. xv. Kal. Augu. edixisset: antiquus infausto die Cremerensi alienisq; cladibus: adeo omnis humani diuinisq; iuris expers. pari libertorum amicorumq; foecordia: velut inter temulentos agebat. Sed comitia consulum cum candidatis ciuilitate celebrans: omnem infimae plebis rumorem: in theatro ut spectator: in circo ut fautor affectauit. quae grata sane & popularia: si a virtutibus proficiscerentur: memoria vitae prioris: indecora: & vilia accipiebantur. Veritabat in senatum: etiam cum paruis de rebus patres consulerentur. ac forte priscus heluidius praetor designatus: contra studium eius censuerat. Comotus primo Vitellius: non tamen ultra quam tribunos plebis in auxilium spectare potestatis aduocauit. Mox mitigantibus amicis: qui altiore iracundiam eius verebantur: nihil noui accidisse respondit: quod duo senatores in republica dissentirent. solitum se etiam Thraseam contradicere. Irrisere pleriq; impudentiam aemulationis. alijs id ipsum placebat: quod non ex praepotentibus: sed Thraseam ad exemplar verae gloriae legisset. praeposuerat praetorianis P. Sabinum: ad praefecturam cohortis Iulium priscum: dum centurio esset. Priscus Valens: Sabinus Cecinae gratia pollebant. Inter discordes Vitellio nihil auctoritatis: munia imperij Cecina ac Valens obibat: olim anxij odij: quae bello & castris male dissimulata: prauitas amicorum: & fecunda gignendis inimicitijs: ciuitas auererat: dum ambitu: comitatu: & imensis salutarium agminibus. contendunt. comparanturq; varijs in hunc aut illum Vitellij inclinationibus. nec unquam satis fida potentia: ubi nimia est. Simul ipsum Vitellium subitis offensis: aut intempestiuis blandicijs mutabilem contemnebant: metuebantq;. Nec eo segnius inuaserant domos: hortos: opesq; imperij: cum flebilis & egens nobilium turba: quos ipsos liberosq; patriae Galba reddiderat: nulla principis misericordia iuuaretur. Gratum primoribus ciuitatis: etiam plebs approbavit: quod reuersis ab exilio iura libertorum concessisset. quanquam id omnino seruilia ingenia corrumpentibus: abditis pecunijs per occultos aut ambitiosos finibus. Et quidam in domum Caesaris transgressi atq; ipsis dominis potentiores: Sed miles plenis castris & redundante multitudine: in porticibus aut delubris: & urbe tota vagus: non principia noscere: non seruare vigilias: neq; labore firmari per illecebras urbis:

LIBER. XVII.

& inhonesta dictu: corpus ocio: animum libidinibus imminuebat. Postremo ne salutis quidem cura: infamibus Vaticani locis magna pars tetendit. Vnde crebrae in vulgus mortes: & adiacentia tyberi germanorum Gallorumq; obnoxia morbis corpora: fluminis auiditas: & aestus impatientia labefecit. Insuper confusus prauitate vel ambitu: ordo militiae. Sedecim praetoriae: quatuor urbanae cohortes scribebant: quis singula milia inessent. Plus in eo delectu Valens audebat: tanquam ipsum Cecinam periculo exemisset. Sane aduentu eius partes conualuerant: & sinistrae lenti itineris rumorem prospero proelio verterat. Omnisq; inferioris Germaniae miles Valentem afflectabatur. Vnde primum creditur Cecinae fides fluitasse. Ceterae non ita ducibus indulgit Vitellius: vt non plus militi liceret. Sibi quisq; militiam sumpserit: quanuis indignus: si ita maluerat: urbanae militiae ascribebat. Rursus bonis remanere inter legionarios: aut alares volentibus permissum. Nec deerant qui vellent fessis morbis: & impericium caeli incusantes: robora tamen legionibus aliisque subtracta. Conuulsum castrorum decus. xx. milibus e toto exercitu permixtis magisquam electis Contionante Vitellio: postulantur ad supplicium Asiaticus & Flavius & Rufinus duces galliae q; pro vindice bellassent. Nec cohercebat eiusmodi voces Vitellius: super insitam animo ignauiam: comscius sibi instare donatiuum & deesse pecuniam: Omnia alia militi largiebatur. Liberti principum conferre pro numero mancipiorum vt tributum iussi. Ipse sola perdendi cura: stabula aurigis extruere. Circum gladiatorum ferarumq; spectaculis opplere: tanquam in summa abundantia pecuniae illudere. Quin & natalem Vitellij diem Cecina & Valens editis tota vrbe vicatim gladiatoribus: celebrauere ingenti paratu: & ante illum diem insolito. Latum foedissimo cuiq; apud bonos inuidiae fuit: q; extructis in campo martio aris: inferias Neroni iecisset. Cae publicae victimae cremataeque faces augustales subditae. quod sacerdotium vt Romulus Tatius regi: ita Caesar Tyberius iuliae genti sacrauit. Non dum quartus a victoria mensis. & libertus Vitellij asiaticus polyclytos patrobios & vetera odiorum nomina aquabat. Nemo in illa aula probitate aut industria certauit. Vnum ad potentiam iter: prodigis epulis: & sumptum Caianae aquae: satiari inexplebiles Vitellij libidines. Ipse abunde ratus: si praesentibus fruere: nec in longius consultans: nouies milies sesteretium paucissimus mensibus interuertisse creditur. Magna & misera ciuitas eodem anno Othonem Vitelliumq; passa: inter Iunios Fabios: Icellos: Asiaticos: varia & pudenda sorte agebat: donec successere Mutianus & Marcellus: & magis alij homines: quam alij mores. Prima Vitellio tertiae legionis defectio nunciatur: missis ab Aponio Saturnino epistolis: antequam is quoq; Vespesiani partibus aggregaretur. Sed neq; Aponius cuncta vt trepidans resubita perscripserat: & amici adulantes: nullius interpretabantur vnus legionis eam seditionem. Caeteris exercitibus constare fidem. In hunc modum etiam Vitellius apud milites differuit praetorianos nuper exauctoratos infectatus. a quibus falsos rumores dispergi: nec vllum ciuilibus belli metum asseuerabat: suppresso Vespesiani nomine: & vagis per urbem militibus: qui sermones populi coercerent. Id praecipuum alimentum famae erat. Auxilia tamen e Germania Britanniaq; & hispanijs exciuit segniter: & necessitatem dissimulans. Perinde legati prouinciarum contabantur. Hordeonius Flaccus suspectis iam Batauis anxius proprio bello: Vectius Bolanus. nunquam satis quietam Britannia & vterq; ambigui neq; ex hispanijs properabatur: nullo tum ibi consulari. Trium legionum legati pares iure: & prosperis Vitelli rebus certaturi ad obsequium: aduersam eius fortunam ex aequo detrectabant. In africa legio cohortesq; delecta a

Infamibus Vaticanis auiditas: et resticentia labefecit.
Germanos et gallias

Clodio Macro: mox a Galba dimissæ: rursus iussu Vitellij militiam cœpere. Simul cætera iuuentus dabat impigre nomina. Quippe integrum illic ac fauorabilem pcon sulatum Vitellius: famosum inuisumq; Vespesianus egerat. Proinde socij de imperio vtriusq; coniectabant. Sed experimentum contra fuit. Ac primo Valerius Festus legatus studia puincialium cum fide iuuit. mox nutabat: palam epistolis edictisq; Vitellium: occultis nuncijs Vespesianum fouens. & hæc illaue defensusus: prout inuauissent. Depræhensi cum litteris edictisq; Vespesiani per Rhetiam & Gallias: militum & centurionum quidam ad Vitellium missi necântur. plures sefellere. fide amicorum: aut suomet statu occultati. Ita Vitellij paratus noscebant. Vespesiani consilioꝝ plæraq; ignota: primum socordia Vitellij: deinde Pannonicæ alpes præfidijs infestæ nuncios retinebant. Mare quoq; ethesiæ flabant. hæc flatu in orientem nauigantibus secundum inde aduersum erat. Tandem irruptione hostium: atrocibus vndiq; nuncijs exeritus. Cecinam ac Valentem expediri ad bellum iubet. Præmissus Cecina. Valentem e graui corporis morbo tum primum assurgentem: infirmitas tardabat. Longe alia proficiscentis ex vrbe germanici exercitus species. Non vigor corporibus: non ardor animis: Lentum & raræ agmen: fluxa arma: segnes equi: impatiens solis pulueris tempestatum: quantumq; hebes ad sustinendum laborem miles: tanto ad discordias promptior. Accedebat huc Cecinæ ambitio vetus: torpor recens: nimia fortunæ indulgentia: soluti in luxum: seu perfidiam meditatio: infringere exercitus virtutem inter artes erat. Credidere plæriq; Flauij Sabini consilijs concussam Cecinæ mentem: ministro sermonum Rubrio Gallo: Rata apud Vespesianū fore pacta transitionis: Simul odiorum inuidiæq; erga Fabium Valentem admonebatur: vt impar apud Vitellium: gratiam viresq; apud nouum præcipem pararet. Cecina cõplexu Vitellij: multo cum honore digressus: partem equitum ad occupadã Cremonã præmisit. Mox vexillarij quartædecimæ & sextædecimæ legionum: dein quinta & duodeuicesima secuta: postremo agmine vna & vicefima rapax: & prima Italica incessere cum vexillarijs hystris Britannicæ legionum & electis auxilijs. Profecto Cecina: scripsit Fabius Valens exercitui: quem ipse ductauerat: vt in itinere opperiretur: Sic sibi cum Cecina conuenisse. qui præsens: coq; validior: immutatum id consilium finxit: vt ingruenti bello tota mole occurreretur. Ita accellare legiones Cremonam: pars Hostiliam petere iussæ. Ipse Rauennam diuertit: prætextu Classè alloquendi. Mox Patauij secretum componendæ proditiõis quæsitum. Namq; Lucilius Blesus post præfecturam alæ: Rauennati simul ac Misenenfi classibus a Vitellio præpositus: q; nõ statim præfecturam prætorij adeptus foret: iniquam iracundiã flagitiosa perfidia vlciscebatur. Nec sciri potest traxerit ne Cecinam: an quod euenit inter malos: vt & similes sint: eadem illos prauitas impulcrit. Scriptores temporæ: qui potiente rerum Flauia domo: monumenta belli huiusce composuerunt: curam pacis & amorẽ rei publicæ corrupti in adulationem: causas tradidere. Nobis super inlitam leuitatem: & prodito Galba: vilem mox fidem: emulatione etiam inuidiaq; ne ab alijs apud Vitellium anteirẽtur peruertisse ipsum Vitellium videntur. Cecina legiones affecutus: centurionum militumque animos obstinatos pro Vitellio: varijs artibus subruebat. Basso eadem molienti minor difficultas erat: lubrica ad mutandam fidem classe: ob memoriam recentis pro Othone militiæ.

Septimusdecimus & Octauusdecimus consuli simul expliciunt.

Eliore fato fideq; partium flavianar; duces cōsilia belli tractabāt.
 Pætonionem in hyberna. xiiij. legionis conuenerant. Illic agitauere
 placeret ne: obstrui Pānoniæ alpes: donec a tergo vires vniuersæ cō
 surgerent: an ire cominus: & certare p̄ italia cōstantius foret. q̄bus
 opperiri auxilia: & trahere bellum videbat: germanicar; legionum
 vim famamq; extollebāt: & aduenisse mox cum Vitellio Britānici
 exercitus roborā. Ipsis nec numer; parem pulsar; nuper legionum: Et q̄q̄ atrociter lo
 querent: minorē esse apud victos aiūm. Sed infessis interim alpibus: ventur; cū copi
 is orientis Mutianū. Superesse Vespesiano mare: classes: studia puinciar; per quas
 velut alterius belli molē ciceret. Ita salubri mora: nouas vires affore: & præsenti: bus ni
 hil peritur;. Ad ea Antonius primus: Is acerrimus belli cōcitor festinationē ipsi vti
 lem Vitellio exitiosam disserruit. plus fociorē q̄ fiducia accessisse victorib;. neq; n. in
 p̄cinctu & castris habitos: per oīa Italiæ municipia defides: tantū hospitibus metuen
 dos: quanto ferocius ante se egerint: tanto cupidius insolitas voluptates haulisse. Cir
 co quoq; ac theatris & amenitate vr̄bis emolitos: aut valetudinib; fessos. Sed addito
 spacio: reditur; & his robur meditatioē belli. Nec p̄cul Germaniam vnde vires: Britā
 niam freto dirimi: Iuxta gallias: hispaniasq; Vtrin; viros: equos: tributa: ipsamq; Ita
 liam & opes vr̄bis: ac si i ferre arma vltro velint: duas classes vacuūq; Illyricum mare.
 Quid tum claustra montium p̄ futura: quid tractum in astatem aliam bellum: vnde
 interim pecuniam & cōmeatus: quin potius eo ipso vterent: q; pannonicæ legiones
 deceptæ: magisq; victæ: resurgere in vltionem p̄perent: Mæsiaci exercitus integras vi
 res attulerint. Si numerus militum potiusquam legionum putet: plus hinc roboris:
 nihil libidinū & profuisse disciplinæ ipsum pudorem. Equites vero ne tum quidem vi
 ctos: sed quanq̄ rebus aduersis: disiectam Vitellij aciem. Duæ tūc Pānonicæ ac mæsi
 cæ alæ: per ruperē hostē. Nūc. xvi. alar; cōiuncta signa: pulsu sonituq; & nube ip̄a ope
 rient ac superfundēt oblitos p̄celior; equites equosq;. Nisi quis retinet: idem suasor:
 auctorq; cōsili; ero. Vos quibus fortuna in itegro ē: legiones continete. mihi expeditē
 cohortes sufficient. Iam reserata militia impulsas Vitellij res audietis. Iuuabit sequi: &
 vestigijs vincētis insistere. Hæc & talia flagrans oculis: truci voce: quo latius audire
 tur: & enim se centuriones & quidam militum consilio miscuerant: ita effudit: vt cau
 tos quoq; ac prouidos permoueret: Vulgus & cæteri vnum vir; ducemq; sp̄reta alio
 rum segnicia laudibus ferrent. Hanc sui famam ea statim contione commouerat: qua
 recitatis Vespesiani epistolis: non vt plariq; incerta disserruit. huc illuc tractur; interp̄
 tationem: put conduxisset. Aperte descendisse in causam videbatur: eoq; gratior mili
 tibus erat: culpæ vel gloriæ socius. Proxima Cornelij fusti procuratoris auctoritas. Is
 quoq; inclementer in Vitellium inuchi solitus. nihil spei sibi inter aduersa reliquerat.
 Titus Appius Flavianus: natura ac senectâ contator: suspiciones militum irritabat:
 tāquā affinitatis cum Vitellio meminisset. Idemq; q; cœptante legionū motu profu
 gus: dein sponte remeauerat: perfidiæ locum quæsi se credebatur. Nam Flavianum
 omiſsa Pannonia ingressum Italiam: & discrimini exemptum: rerum nouarum cupi
 do legati nomen resummere: & misceri ciuilibus armis impulerat: suadente Cornelio
 Fusto: non quia industria Flauiani egebat: sed vt consulare nomen surgentibus tum

maxime partibus: honesta specie prætenderetur. Cæterum vt transmitteret in Italiam impune: & eo vsui foret: scriptum Aponio socium reuirescere crederet. Quasitum in de qua sedes bello legeretur. Verona potior visa: patentibus circum campis ad pugnam equestrem: qua præualebant: Simul coloniam copijs validam: auferre Vitellio: in rem famamq; videbatur. Possessa ipso transitu Vincentia. quæ per se parum: Etenim modicæ municipio vires: Magni momenti locum obtinuit: reputantibus illic Cecinam genitum. & patriam hostium duci creptam: In Veronensibus pretium fuit: exemplo opibusq; partes iuuere. Et interceptus exercitus per Rhetiam Iuliasq; alpes. ac ne per uium illa germanicis exercitibus foret: obseperat. quæ ignara Vespesiano aut vetita. quippe aquileiæ fisti bellum: expectariq; Mutianum iubebat: Adijciebatq; imperio consilium. quando ægyptus claustra annonæ: vectigalia opulentissimarum prouinciæ obtinerentur: posse Vitelli exercitum egestate stipendij frumentiq; ad deditiōem subigi. Eadē Mutianus crebris epistolis monebat: incruentam & sine luctu victoriam: & alia huiuscemodi prætexendo. sed gloriæ auidus: atq; omne belli decus sibi retinēs. Cæterum ex distantibus terrarū spacijs consilia post res afferebantur. Igitur repētino incurfu Antonius stationes hostium irrumpit. tentatisq; leui proelio animis: ex æquo discessum. Mox Cecina iter hostiliam vicum veronensium: & paludes Tartari fluminis: castra permuniit: tutus loco: cum terga flumine latera obiectu paludis tegerent q; si affuisset fides: aut opprimi vniuersis Vitelianorū viribus duæ legiones nondum coniuncto mesico exercitu potuere: aut retro actæ: deserta Italia turpem fugam conscuissent. Sed Cecina per varias moras prima hostibus prodidit tempora belli: dum quos armis pellere promptum erat: epistolis increpat: donec per nuncios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus cū legione septima claudiana aduenit. Legioni tribunus Vipsanus Messala præerat: claris maiorib; egregius ipse: & qui solus ad id bellū artes bonas attulisset: Has ad copias nequaquam Vitellianis pars: quippe tres ad hoc legiones erāt: misit epistolas Cecina: temeritatem victa arma tractantium incusans: Simul virtus germanici exercitus laudibus attollebat: Vitellij modicæ & vulgari mentione: nulla in Vespesianum contumelia. Nihil profus. quod aut corrumperet. hostem aut terreret. Flauianarū partium duces: omiſsa prioris fortunæ defensione: pro Vespesiano magnifice p̄ causā fidenter: de exercitu securi: Vitellium vt inimici: vt innocuum exercitum mesicum celebrare. ac ne inermes prouinciæ barbaris nationib; exponerentur: principes Sarmatarū lazugum: penes quos ciuitatis regimē in commilitium adsciti: plebē quoq; & vim equitum: qua sola valent offerebāt. omiſsum id munus: ne inter discordias externa molirentur: Ac maiore ex diuerso mercede: ius fasque exuerent. Trahuntur in partes Sydo atq; Italicus reges Sueuorū. quib; verus obsequium erga romanos: & gens fidei commiſse patientior: posita in latius auxilia. Infesta Rhetia: cui Portius Septiminus procurator erat: icorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius felix cum ala auriana &. viij. cohortibus. ac Noricorum iuuentute: ad occupandam ripam Rheni fluminis: quod Rhetos noricosq; interfluit: missus Nec his aut illis proelium tentatibus: fortuna partium alibi trāfacta. Antonio vexillarios e cohortibus: & partem equitum ad inuadendā Italiā rapienti: comes fuit Arrius Varrus strenuus bello: quam gloriā & dux Corbulo: & prosperē in Armenia res addiderant. Idē secretis apud Neronem sermonibus ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Unde infami gratia primumpilum adeptus: lata ad præsens maleperta: mox in perniciē vertere. Sed Primus ac Varus occupantes aquileiæ proxima queq; & Opitergij & al

*solus qui ad id bellū
onas attulisset.*

*causam y Vespesiano
fidei: pro causa fi*

LIBER .XIX.

rini latis animis accipiuntur: Relictum Altini praesidium: aduersus classem Rauennatem: nondum defectione eius audita: Inde Patauium & aeste partibus adiungere: Illic cognitum tris vitellianas cohortes: & alam cui scriboniana nomen ad fori alieni ponte iuncto coesidisse. Placuit occasio inuadendi incuriosos: Nam id quoque nunciabatur: Luce prima inermes pluresque oppressere. Praedictum ut paucis interfectis: ceteros pauore ad mutandam fidem cogerent. Et fuere qui se statim dederent. Plures abrupto ponte: instanti hosti viam abstulerunt. vulgata victoria post principia belli secundum Flavianos duae legiones septima galbiana. xiiij. gemina cum Vidio aquila legato Patauium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem sumpti & Minutius Iustus praefectus castrorum legionis septimae: quia audacius quam civili bello imperitabat: subtractus militum irae ad Vespasianum missus est. Desiderata diu res interpretatione gloriae in maius accipitur: postquam Galbae imagines discordia temporis subuersas in oibus municipiis reuolui iussit Antonius: decorum pro causa ratus: si placere Galbae principatus. Et partes praesumpserunt. facta a tribunis & centurionibus retinendi quae Vitellius indulgisset spe: atque ipsum Cecinam non obscure ad transitionem hortabantur. Recitatae per contione epistolae addidere fiduciam: quod submisit Cecina velut offendere Vespasianum timens: ipsorum duces: contemptim. tanquam insultantes Vitellio scripserunt. Aduentu deinde duarum legionum: e quibus tertiam Dillius Apontanus: octauam Numisius Lupus ducebant: ostentare vires: & militari vallo Veronam circumdare placuit. Forte Galbae legioni in aduersa fronte valli opus cesserat. & visi procul sociorum equites: vanam formidinem ut hostes fecere. Rapiuntur arma: & ut proditoris ira militum in Titum apium flavianum incubuit: nullo criminis argumento: Sed iam pridem inuisus turbine quodam ad exitium posebatur: propinquum Vitellij: proditorem interceptorem donatiui clamitabant. Nec defensionis locus: quod quod supplices manus tenderet: humi plerumque stratus: lacera veste: pectus atque ora singultu quatens. Id ipsum apud infensos incitamentum erat: tanquam nimius pavor conscientiam argueret: Obturbabatur militum vocibus Aponius cum loqui coeptaret: fremitu & clamore ceteros aspernantur. vni Antonio aperta militum aures. Namque & facundia aderat mulcendique vulgum artes & auctoritas. Vbi crudescere seditio: & a conuicijs ac probris: ad tela & manus transibant: iniici cathenas Fauiano iubet. Sensit ludibrium miles. disiectisque qui tribunal tuebatur: extrema vis parabatur. Opposuit sinum Antonius stricto ferro: aut militum se manibus: aut suis moriturum obtestans: Ut quoniam notum: & aliquo militari decore insignem aspexerat: ad ferendam opem nomine ciens. Mox conuersus ad signa & bellorum deos: hostium potius exercitibus illum furorem: illam discordiam iniicerent: orabat: donec fatiscere seditio: & extremo iam die sua quisque intentoria dilaberetur. Profectus eadem nocte flavianus obuijs Vespasiani litteris discrimini exemptus est. Legiones veluti tabe infectae Aponium Saturninum Moesici exercitus legatum: eo atrocius aggrediuntur: quod non ut prius labore & opere fessae: sed medio diei exarserant: vulgatis epistolis: quas Saturninus ad vitellium scripserat: credebat: ut olim virtutis modestiaeque tunc procacitatis & petulantiae certamen erat. ne minus violenter Aponium quam Flavianum ad supplicium deposcerent. Quippe Moesicae legiones adiutam a se Pannoniorum ultionem referentes: & Pannonici velut absoluerentur aliorum seditio: ne iterare culpam gaudebant. In hortos in quibus diuertebatur Saturninus pergunt. Nec tam primus & Aponianus & Messalla quam omnimodo nixi eripere Saturninum quam obscuritas latebrae: quibus occulebatur Vacantium forte balnearum fornicibus

*Minutius: audax
civili bello impe*

Numisius Lupus

*Vni Antonio apertae
aures.*

abditus. Mox omiffis lictoribus Patauium concessit. Digressu consularium vni Antonio vis ac potestas in vtrunq; exercitum fuit: cædētibus collegis: & obuersis militū studijs. Nec deerant qui crederent vtranq; seditionem fraude Antonij cceptam: vt solus bello frueretur. Ne in Vitellij quidem partibus quietæ mentes. exitiofiore discordia. non suspicionibus vulgi: sed perfidia ducum turbabantur. Lucilius bassus classis rauēnatis præfectus: ambiguos militum animos: q; magna pars dalmatę Pannonijq; erant: quæ Prouinciæ Vespesiano tenebantur: partibus eius aggregauerat. Nox proditio electa: vt cæteris ignaris: soli in principia defectores coirēt. Bassus pudore seu metu quisnam exitus foret: itra domum operiebatur. Trierarum magno tumultu Vitellij imagines inuadunt: & paucis resistentium obruncatis: cæterę vulgus rerum in nouarum studio: in Vespesianum inclinabat. Tum progressus Lucilius auctorem se palam præbet classis: Cornelium Tuscum præfectum sibi destinatus: qui prope occurrit. Bassus honorata custodia lyburnicis nauibus: hadriã peruectus: a præfecto alæ Menenio Rufino presidium illic agitante vincitur. Sed exoluta statim vincula interuentu homini Cæsaris liberti. Is quoq; inter duces habebatur. At Cecina defectione classis vulgata primores centurionum: & paucos militum: cæteris per militiæ munera dispersis: secreta castrorū affectans: in principia vocat. Ibi Vespesiani virtutem viresq; partium extollit: Transfugisse classem: In arcto com meatum: aduersas gallias hispaniasq; nihil in vrbe fidum: atq; omnia de Vitellio in deterius. Mox incipientibus qui cōscij aderant: cæteros re noua attonitos: i verba Vespesiani adigit. Simul Vitellij imagines direptæ: & missi qui Antonio nunciarent. Sed vbi totis castris in fama proditio: recurrēs in principia miles præscriptum Vespesiani nomen: proiectas Vitellij effigies aspexit: vastum primo silentium: mox cuncta simul erumpunt huc cecidisse germani exercitus gloriã: vt sine prælio: sine vulnere: iunctas manus & capta traderent arma. Quas enim ex diuerso legiones? Nempe victas. & abesse vnicum Othoniani exercitus robur primanos quartadecimanosq;: quos tamē iisdem illis campis fuderit strauerintq;. Vt tot armatorum milia velut grex venalium exuli Antonio donum darentur. Octo nimirę legiones vnus classis accessionem fore. Id Bassus. id Cecinæ visum postq; domos: hortos: opes: Principi abstulerint: etiam militibus principem auferre. Licet integros incruentoseq;: flauianis quoq; partibus viles: quid dicturos reposcentibus aut prospera aut aduersa? Hæc singuli hæc vniuersi: vt quęq; dolor impulerat: vociferantes. initio a quinta legione orto: repositis Vitellij imaginibus: vincla Cecinæ iniiciunt. Fabium Fabulum quintæ legionis legatum: & Castium longum præfectum castrorū duces diligunt. Forte oblatos trium liburnicarum milites ignaros & insontes: trucidant. Relictis castris: abrupto ponte hostiliam rursus: inde Cremonam pergūt: vt legioni bus primæ Italicæ & vndeicesimæ rapaci iungerētur: quas Cecina ad obtinendã Cremonam cum parte equitum præmiserat. Vbi hæc comperta Antonio discordes animis: discretos viribus hostium exercitus aggregdi statuit: anteq; ducibus auctoritas: militi obsequiũ & iunctis legionibus fiducia rediret. Namq; Fabium Valentē profectum ab vrbe. acceleraturumq; cognita Cecinæ proditiõe coniectabat. Et fidus Vitellio Fabius: nec militiæ ignarus. Simul ingens Germanorū vis: per Rheriam timebat & ex Britãnia galliaq; & hispania auxilia Vitellius acciuerat: immensam belli luemini Antonius id ipsum metuens festinato prælio victoriã præcepisset Vniuerso cū exercitu secundis a Verona castris Bebricum venit. Postero die legionibus ad muniendum retentis: auxiliares cohortes in cremonensem agrum missæ: vt specie paranda

rum copiarum: ciuili præda miles imbueretur. Ipse cum quatuor milibus equitum ad octauum a Bebrico progressus: quo licentius popularentur: exploratores vt mos est longius curabant. Quinta ferme hora diei erat: cum citus eques aduentare hostes prægredi paucos: motum fremitumque late audiri nunciauit. Dum Antonius quidnam agendum consultat, auiditate nauandæ operæ arrius varus cum promptissimis equitum prorupit. Impulitque Vitellianos modica cæde. Nam plurimum accursu versa fortuna: & acerrimus quisque sequentium fugæ vltimus erat: nec sponte Antonij properatum: & fore quæ acciderant rebatur. Hortatus suos vt magno animo capefferent pugnam: diductis in latera turmis: vacuo medio relinquit iter: quo varum equitesque eius reciperet. Iussæ armari legiones: datum per agros signum: vt qua cuique proximum: ommissa præda: prælio occurrerent. Pavidus interim varus: turbæ suorum miscetur: intulitque formidinem. Pulsi cum faucibus integri Suometipsi metu: & angustiis viarum conflictabantur. Nullum in illa trepidatione Antonius constantis ducis aut fortissimi militis officium omisit. Occursare pauentibus. retinere cadentes. Vbi plurimus labor: vnde aliqua spes: consilio: manu voce insignis hosti conspicuus suis. Eo postremo ardoris puectus est: vt Vexillarium fugientem hasta transfuerberaret. mox raptum vexillum in hostem vertit. quo pudore haud plures quam ceterum equites restitit: Iuuat locus arctiore illic via: & fracto interfluentis riuus ponte: qui incerto alueo: & præcipitibus ripis fugam impediabat. Ea necessitas seu fortuna lapsas iam partes restituit. Firmati inter se densis ordinibus: excipiunt Vitellianos temere effusos: atque illic consternuntur: Antonius instare periculis: sternere obuios. Simul cæteri vt cuique ingenium: spoliâ capere arma: equosque abripere. Exciti prospero clamore qui modo per agros fuga pallabant: victoriæ se miscebant. Ad quartum a Cremona lapidem fulsere legionum signa: rapacis atque Italicæ: lato inter initia equitum suorum prælio illuc usque puecta. Sed vbi fortuna contra fuit: non laxare ordines. non recipere turbatos: non obuiam ire: vltroque aggredi hostem: tantum per spacium cursu & pugnando fessum: forte victi: haud perinde rebus prosperis ducem desiderauerant: atque in aduersis deesse intelligebant: Nutam aciem victor equitatus incurfat. Et Vipsanus Messalla tribunus cum mœsiciis auxiliariis assequitur. quos militiæ gloria legionariis quam raptim ductos: equabat. Ita mixtus pedes equesque rupere legionum agmen. Et propinqua Cremonensium mœnia quanto plus spei ad effugium: tanto minorem ad resistendum animum dabant. Nec Antonius vltra institit: memor laboris ac vulnere. quibus tam anceps belli fortuna quam prospero fine: equites equosque afflictauerat. Inumbrante vespera vniuersum flauiani exercitus robur aduenit. Vtque Cumulos super & recetia cæde vestigia incessere: quasi debellatum foret pergere Cremonam: & victos in deditiorem accipere: aut expugnare deposcunt. Hæc in medio pulchra dictu. Illa sibi quisque posse coloniam in plano sitam impetu capi. Idem audaciæ per tenebras irrumpentibus: & maiorem rapiendi licentiam. Quod si lucem opperiantur: iam pacem: iam preces: & pro labore ac vulneribus: clementiam & gloriam inania laturos. Sed opes cremonensium in sinu præfectorum legatorumque fore. Expugnatae urbis prædam ad militem: deditæ ad duces pertinere. Sperruntur ceteruriones tribunique. ac ne uox cuiusque audiatur: quatiunt arma: rapturi imperium niducantur. Tum Antonius inserens se manipulis: ubi aspectu & auctoritate silentium fecerat: non se decus neque præcium eripere tam bene meritis affirmabat. Sed diuisa inter exercitum ducesque munia. Militibus pugnandi cupidinem conuenire: duces prouidendo: consultando: contatione sapius quam temeritate prædesse. Vt pro uirili portione armis ac ma

*Armitas ingen
Antonij in bello
Vexillarium*

*Non e pugnandu
crem mœnia
effugium.*

*Expugnate urbi
ad militem: de
ces primere.*

nu victoriam iuuerit: ratione & consilio proprijs ducis artibus p̄ futurum. Neq; enim ambigua esse quæ occurrāt: noctem: & ignotæ situm vr̄bis. Intus hostes: & cuncta in fidijs opportuna. Non si pateant portæ: nisi explorato: nisi die intrādum. An oppugnationem inchoaturos: adempto omni prospectu: quis æquus locus: quanta altitudo mœnium: tormentis ne & telis: an operibus & vineis aggrediēda vr̄bs foret? Mox conuersus ad singulos: num secures dolabraſq; & cetera expugnandis vr̄bibus: secum attulissent: rogabat? Et cum abnuerent: gladijs ne inquit & pilis perfringere ac subruere muros vr̄læ manus possunt? Si aggerem struere: si pluteis cratibusue protegi ne cesse fuerit: vt vulgus improuidum irriti stabimus: altitudinem turrium & aliena munimenta mirantes? Quin potius mora noctis vn̄ius aduectis tormentis machinisq; vim victoriamq; nobiscum ferimus. Simul lixas calonesq; cum recentissimis equitum Bebriacum mittit: copias cæteraq; quæ vsui forent allaturos. Id vero egre tolerāte milite prope seditionem ventum: cum progressi equites: sub ipsa mœnia: vagos ex cremo-
nenſibus corripunt. quorum indicio noscitur: sex Vitellianas legiones: omnemq; exercitum qui hostilia egerat: eo ipso die triginta milia passum emensum: comperta suorum clade: in prælium accingit: ac iam affore. Is terror obstructas mentes consilijs ducis aperuit. Sistere tertiādecimam legionē in ipso viæ posthumia aggere iubet: cui iuncta a leuo septima galbiana patenti campo stetit. Dein septima claudiana agresti fossa: ita locus erat: præmunita dextro octaua per apertum limitem. mox tertiādecima densis arbuſtis inter septa. Hic aquilarum signorumque ordo. Milites mixti per tenebras: vt fors tulerat: prætorianum vexillum proximum tertianis. Cohortes auxiliorum in cornibus: latera ac terga equite circumdata. Sydo atq; Italicus Sueui cum delectis popularium primori in acie versabantur. At Vitellianus exercitus cui acquiescere cremonæ: & recuperatis cibo somnoq; viribus: confectum algore atq; inedia hostē postera die profligare ac pruerere ratio fuit: indigus rectoris: vacuus consilij. tertia ferme noctis hora paratis iam dispositisq; flauianis: impingitur. Ordinem agminis disiecti per iram ac tenebras asseuerare non ausim. q̄q; alij tradiderint quartam macedonicam dextro suorum cornu: quintam & quintamdecimam cum vexillis nonæ secundæq; & viceſimæ Britannicarum legionum mediā aciem: sextadecimanos duodeuicesimanosq; & primanos leuum cornu cōpleſſe. Rapaces atq; Italici omnibus se manipulis miscuerāt. Eques auxiliæq; si p̄ ipsi locum legere. Prælium tota nocte varium: anceps: atrox his rurſusq; illis exitiabile. Nihil animus aut manus ne oculi quidē pro uisu iuuabant. Eademq; utraq; acie arma crebris interrogatiōibus: notū pugnae signū: permixta uexilla. ut quisq; globus capta ex hostibus huc uel illuc raptabat. Urgebatur maxime septima legio: nuper a Galba conscripta. Occisi sex primorum ordinum centuriones. abrepta quædam signa. Ipsam aquilam Atilius uerus primipili Ceturio multa cum hostium strage & ad extremum moriens seruauerat. Sustinuit labentem aciem Antonius accitis prætorianis. qui ubi exceperere pugnam: pellunt hostem: dein pelluntur. Namq; uitelliani tormenta in aggerem uiæ contulerant: ut tela uacuo atq; aperto excuterentur dispersa primo & arbuſtis sine hostium noxa illisa. Magnitudine eximia quartedecimæ legionis balista: ingentibus saxis hostilem aciem proruebat. lateq; cladem intulisset: ni duo milites præclarum facinus ausi: arreptis e strage scutis ignorati uincula ac libramenta tormentorum abscidissent. Statim confossi sunt. coq; interciderere noia. de facto haud ambigitur. Neutro inclinata fortuna: donec adulta nocte: luna surgens ostēderet acies: falleretq;. Sed flauianis æquior a tergo. hic maiores

*a Gemina magnitudi-
ngentia saxa omni*

*acim) motu mltitu
nto tormenta Vitellij*

LIBER. XIX.

equorum virorumq; vmbrae: & falso vt in corpore ictu tela hostium citra cadebant. Vitelliani aduerso lumine collucentes: velut ex occulto iaculantibus incauti offerebantur. Igitur Antonius vbi noscere suos: nosciq; poterat alios pudore & pbris: multos laude & hortatu: omnes spe promissisq; accendens: cur rari sumpsissent arma pannonicas legiones interrogabat. Illos esse campos i quibus abolere labem prioris ignominiae: vbi recuperare gloriam possent Tum ad Mœticos conuersus principes auctoresq; belli ciebat. Frustra minis & verbis prouocatos Vitellianos: si manus eorū oculosq; non tolerent. Hæc vt quosq; accesserat. Plura ad Tertianos: veterum recentiumq; admonens. vt sub. M. Antonio parthos. sub Corbulone Armenios: nuper Sarmatas pepulissent. Mox insensus prætorianis: Vos inquit nisi vincitis pagani: quis alius Imperator quæ castra alia excipient? Illic signa armaq; vestra sunt: & mors victis. Nam ignominiam consumpsistis. Vndiq; clamor: & orientem solem: ita in syria mos est: tertiani: salutauere. Vagus inde consilio ducis: subditus rumor: aduenisse Mutianum. exercitus inuicem salutasse. Gradum inferunt: quasi recentibus auxilijs aucti: rariorem Vitellianorum aciem: vt quos nullo rectore: suus quemq; impetus vel pauor contraheret duceretur. Postq; pulsos sensit Antonius: denso agmine obturbat. laxati ordines abrumpuntur. nec restitui quiuere impediuntibus vehiculis tormentisq; Per limitem viæ sparguntur confectandi festinatione victores: eo notabilior cædes fuit: qd filius patrem interfecit. Rem nominaq; auctore Vipsano Messalla tradã. Iulius mansuetus ex hispania rapaci legiõi additus: impuberẽ filium domiliquerat. Is mox adultus inter septimanos a Galba conscriptus oblatum forte patrẽ & vulnere stratum: dũ semianimẽ scrutatur: agnitus: agnoscentq; & exanguẽ amplexus: voce flebili precabatur placatos patris manes: neue se vt parricidã aduersarentur. Publicum id facinus: & vnum militẽ quotam ciuiliũ armorū partem. Simul attollere corp⁹: aperire humũ. supremo erga parentẽ officio fungi. Aduertere proximi. deinde plures. hinc per oẽm aciem miraculũ: & quæstus & sæuissimĩ belli execratio. Neco segnius propinquos affines. fratres trucidatos spoliant. Factũ esse scelus loquũtur: faciuntq; vt Cremonam venire: nouũ imẽsumq; opus occurrit. Othoniano bello germanicus miles mœnib⁹ cremonẽsiũ castra sua: castris vallũ circũiecerat: Ea q; munimenta rursus auxerat: quorū aspectu hesere victores incertis ducibus quid iuberent: Incipere oppugnationẽ fesso per diẽ noctẽq; exercitu: arduũ: & nullo iuxta subsidio anceps. Sin Bebriacũ redirent: intolerãdus tam longi itineris labor. & uictoria ad irritũ reuoluebatur. Munire castra: id quoq; propinquis hostibus formidolosum ne dispersos & opus molientes: subita eruptione turbarent: Quæ super cuncta terrebat ipforũ miles periculi q̄ moræ patiẽtiõ Quippe in grata q̄ tuta: & temeritate spes: omnisq; cædes: & uulnera & sanguis auuiditate prædæ pensabãtur. Huc inclinauit Antonius. Cingiq; uallum corona iussit. Primo sagittis saxisq; eminus certabãt: maiore Flauianorū pernicie: in quos tela desuper librabãtur: Mox uallum portasq; legionibus attribuit: ut discretus labor fortes ignauosq; distingueret: atq; ipsa contentione decoris accenderentur. Proxima bebriacensi uia tertiani septimaniq; sumpsere. dexteriora ualli: octaua ac septima claudiana: Tertiadecimanos ad brixianã portam impetus tulit. Paulũ inde moræ: dum e proximis agris legiões: dolabras: & alij falces scalasq; cõuectant. Tum elatis super capita scutis densa testudine succedũt. romanæ utrinq; artes. pondera saxorū Vitelliani prouoluunt. disiectam fluitantemq; testudinem lanceis contisque scrutantur. donec

*Julius mansuetus in
occisus e' a filio*

*Oppugnat a Fl
cremona*

*Miles periculi: q̄
cientior*

*In bello ciuili ne
artes*

Calla tradit
C. Plinius.

soluta compage scutorum : exangues aut laceros prosternerent. Multa cum strage
incesserat contatio: ni duces fesso militi: & velut irritas exhortationes abnuerenti: Cre-
monam monstrassent. Hormi ne id ingenium: vt Messalla tradit. an potior auctor sit
C. Plinius: qui Antoniū icusat: haud facile discreuerim. nisi q; neq; Antoni⁹ neq; Hor-
mus a fama vitæ sua: quanuis pessimo flagitio degenerauere. Non iam sanguis neq;
vulnera morabantur: quin subruerent vallum: quaterentq; portas: innixi humeris: &
super iteratam testudinem scandentes: præhensarent hostium tela brachiaq;: integri
cum faucijs: semineces cum expirantibus voluuntur: varia pereuntium forma. & om-
ni imagine mortium. Acerrimum septimæ tertiæq; legionum certamen. Et dux Anto-
nius cum delectis auxiliariis eodem incuberat: Obstinos inter se: cum sustinere
Vitelliani nequirent: & superiecta tela testudine laberentur: ipsam postremo balistā
in subeuntes propulere quæ vt ad præsens disiecit obruitq; quos inciderat. ita pinnas
ac summa valli ruina sua traxit. Simul iuncta turre iectibus saxorum cessit. qua septi-
mani dum nituntur cuneis: tertianus securibus gladijsq; portam perfregit. Primum
irrupisse. C. Volusium tertiæ legiōis militem inter omnes auctores constat. Is in val-
lum egressus deturbatis qui restiterant: conspicuus manu ac voce capta castra concla-
mauit. Cæteri trepidis iam Vitellianis: seq; e vallo præcipitantibus: pererrupere. com-
pletur cæde quantum inter castra murosq; vacui fuit. Ac rursus noua laborum facies:
ardua vrbis mœnia: saxæ turre. ferrati portæ obijcies. Vibrans tela miles. frequens
obstrictusq; Vitellianis partibus Cremonensis populus. magna pars Italiæ stato in
eisdem dies mercatu congregata. quod defensoribus auxilium ob multitudinem: op-
pugnantibus incitamentum ob prædam erat. Rapi ignes Antonius: inferriq; amenis-
simis extra vrbem ædificijs iubet: si damno rerum suarum Cremonenses ad mutandā
fidem traherentur. propinqua muris tecta: & altitudinem mœnium egressa: fortissi-
mo quoq; militum cōplet. Illi trabibus tegulisq; & facibus propugnatores deturbāt.
Iam legiones in testudinem glomerantur. & alij tela saxaq; incutiebant: cum languere
paulatim Vitellianorum animi. & vt quisq; ordine antebat: cædere fortunæ: ne Cre-
mona quoq; excisa: nulla vltra venia. omnisq; ira victoris nō in vulgus inops: sed in tri-
bunos centuriōesq; vbi prætiū cædis erat: reuertetetur. Gregarius miles futuri socors:
& ignobilitate tutior perstabat. Vagi per vias in domibus abditi: pacem ne tum qui-
dem orabant cum bellum posuissent. Primores castrorum nomen atq; imagines Vi-
tellij amoliuntur. Catenas Cecinæ: nam etiam tum vinctus erat: exoluunt: orantque
vt causæ suæ deprecator assistat. Aspernantem tumentemq; lachrymis fatigant extre-
mum malorum. Tot fortissimi viri proditoris opem inuocantes: mox velamenta &
infulas pro muris ostentant. Cum Antonius in hiberi tela iussisset: signa aquilasq; extu-
lere. Mœstum inermiū agmen deiectis in terram oculis sequebatur. Circumstiterāt
victores: & primo ingerebāt probra: intentabāt ictus. Mox vt præberi ora cōtumeli-
is: & posita omni fiducia cūcta victi patiebātur: subit recordatio illos esse: qui nup Be-
briaci victoria: tēperassent. Sed vbi Cecina prætexta lictoribusq; insignis: dimota tur-
ba cōsul incessit: exarsere victores. Superbiā sæuiciamq; adeo inuisa scelera sūt: etiam
perfidia obiectabāt. Obstinit Antonius: datiq; defensoribus. ad Vespesianū dimisit.
Plebs interim cremonensiū inter armatos cōflictabat. nec procul cæde aberāt: cū p̄ci-
bus ducū mitigatus ē miles. Et vocatos ad cōtionē Antonius alloquit. Magnifice vi-
ctores. victos clemēter de Cremona in neutrū. Exercit⁹ p̄ter insitā p̄dādi cupidinē ve-

pit cremona &
ur

Cecina ad Vesp
n

LIBER. XIX.

tere odio ad excidium Cremonensium incubuit. Iuuisse partes Vitellianas: Othonis quoque bello credebantur. Mox terdecimanos ad extruendum amphitheatrum relictos: ut sunt procacia urbanae plebis ingenia: petulantibus iurgijs illuserant. Auxit inuidiam editum illic a Cecina gladiatorum spectaculum. eademque rursus belli sedes & prebiti in acie vitellianis cibi. Casae quaedam foeminae studio partium ad proelium progressae. Tempus quoque mercatus: ditem alioquin coloniam maiore opum specie complebat. Caeteri duces in obscuro. Antonium fortuna famaque omnium oculis exposuerat. Is balneas ablucendo cruore propere petit. Excepta vox est: cum temporem incusaret: statim futurum ut incalesceret. Vernile dictum omnem inuidiam in eum vertit: tanquam signum incendendae Cremonae dedisset: quae iam flagrabat quadraginta armatorum milia irrupere. Calorum lixarumque amplior numerus: & in libidinem ac sauciam corruptior. Non dignitas: non aetas protegebat: quo minus stupra caedibus: caedes stupris miscerentur. Grandeuos senes exacta aetate: foeminas viles ad praedam in ludibrium trahebant. Vbi adulta virgo: aut quis forma conspicuus incidisset: vi manibusque rapientium diuulsus. Ipsos postremo direptores: in mutuam perniciem agebat: dum pecuniam vel grauius auro templorum dona sibi quisque trahunt maiore aliorum vi truncabantur. Quidam obuia aspernati verberibus tormentisque dominorum: abdita scrutari: de fossa eruere: faces in manibus: quas ubi praedam egresserant: in vacuas domos: & inania templa per lasciuiam iaculabantur. utique exercitui vario linguis: moribus: cui ciues: socii: externi interesset: diuersae cupidines: & aliud cuique fas: nec quicquam illicitum per quatrimum Cremona suffecit: cum omnia sacra profanaque in igne considerent. Solum Mephitis templum stetit ante moenia: loco seu numine defensum. Hic exitus Cremonam habuit anno. cclxxxvi. a primordio sui. Condita erat. T. Sempronio & Cornelio consulibus: ingruente in Italiam Hannibale: propugnaculum aduersus gallos trans padum agentes: & si qua alia vis per alpes irrueret. Igitur numero colonorum: opportunitate fluminum: vberis agri annexu conubiisque gentium adoleuit floruitque: bellis externis intacta ciuilibus infelix Antonius post rem: flagitij crebrescente inuidia: edixit: nequis cremonenses captiuos detineret. Irritamque praedam militibus effecerat consensus Italiae emptionem talium mancipiorum aspernantis. Caedi coepere: quod ubi enotuit: a propinquis affinibusque occulte redimebantur. Mox redijt Cremonam reliquus populus. reposita fora: templaque: magnificentia municipium: & Vespasianus hortabatur. Caeterum assidere sepulchrae urbis ruinis: noxia tabo humus: haud diu permisit. Ad tertium lapidem progressi: vagos pauentesque Vitellianos sua quemque apud signa componunt. Et victae legiones ne manere adhuc ciuili bello ambigue agerent: per Illyricum dispersae. In Britanniam inde & hispanias nuncios famamque: In galliam Iulium Calenum tribunum: in Germaniam Alpinum montanum praefectum cohortis: qui hic treuir: Calenus heduus: vterque vitelliani fuerant: ostentui misere. Simul transitus alpium praesidijs occupati: Suspecta Germania: tanquam in auxilium Vitellij accingeretur. At Vitellius profecto Cecina: cum Fabium Valentem paucis post diebus ad bellum impulisset: curis luxum obtendebat: Non parare arma. non alioquin exercitioque militem firmare. non more vulgi agere: sed vmbraculis hortorum abditus. ut ignaua animalia: quibus si cibum suggeras: iacent torpentque: praeteritainstantia: futura: pari obliuione dimiserat. Atque illum in nemore aricino desidem & marcentem proditio Lucillij Bassi: ac defectio classis Rauennatis perculit. Nec multo post de Cecina affert mixtus gaudio dolor: & descivisse: & ab exercitu vincitum. plus apud so-

Casae quaedam foeminae ad proelium progressae.

L. armatorum milia irrupere Cremonam hostiliter militum aetati parum

Dirupta Cremona anno a sui condita fuit ingruente Hannibale.

noctia Vitellij

cordem animum læticia quam cura valuit: Multa cum exultatione in urbē reuectus: frequenti contione pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum prætorij præfectum ob amicitiam Cecinæ vinciri iubet: substituto in locum eius Alpheno varo. Mox senatum composita in magnificentiam oratione allocutus: exquisitis patrum adulationibus attollitur. Initium atrocis in Cecinam sententiæ a. L. Vitellio factum. Dein cæteri composita indignatione: q̄ consul rempublicam: dux Imperatorem: tantis opibus tot honoribus cumulatus: amicum prodidisset: velut pro Vitellio cōquerentes: suum dolorem proferebant. Nulla in oratione cuiusquam erga flavianos duces obrectatio errorem imprudentiamq; exercituum culpantes: Vespesiani nomen suspensū & vitabundū circūbant. Nec defuit qui vnum consulatus diem: Is enim in locum Cecinæ super erat: magno cum irrisu tribuentis accipientisq; blandiretur. Pridie Kal. Nouembris Rosius regulus iniit: e iuravitq;. Annotabant periti: nunquam antea non abrogato magistratu: neque lege lata: alium suffectum. Nam consul vno die & ante fuerat Caninius rebitus. C. Cæsare dictatore: cum belli ciuilis præmia festinantur. Nota per eos dies Iunij Blesī mors & famosa fuit. de qua sic accepimus. Graui corporis morbo ager Vitellius: seruilianis hortis turrim vicino sitam: collucere p noctem crebris luminibus animaduertit. Sciscitanti causam apud Cecinam tuscum epulari multos: præcipuum honore Iunium Blesum nunciatur. Cætera in maius de apparatu: & solutis in lasciuiam animus. Nec defuere: qui ipsum Tuscū & alios: sed criminosis Blesum incusarent: q̄ agro principe latos dies ageret. Vbi aspernatum Vitellium: & posse Blesum peruerti satis patuit ijs qui principum offensas acriter speculantur: data. L. Vitellio delationis partes. Illic infensus Bleso emulatione praua: q̄ eum omni dedecore maculosum: egregia fama anteibat: Cubiculum imperatoris referat: filium eius sinu complexus: & genibus accidens: causam confusionis quærenti: non se proprio metu: nec sui anxium: sed pro fratre pro liberis fratris: preces lachrymasq; attulisse. Frustra Vespesianum timeri: quem tot germanicæ legiones tot provinciarū virtute ac fide: tantum denique terrarum ac maris immensis spacijs arceat. In urbe ac sinu cauendum hostem: Iunios Antoniosque auos iactantem. qui se stirpe imperatoria comem ac magnificum militibus ostendet. Versas illuc omnium mentes: dum Vitellius amicorum inimicorumque negligens: fouet emulum principis labores: e conuiuio prospectantem. Reddendam pro intempestiua læticia: mœstam & funebrem noctem: qua sciat & sentiat viuere Vitellium: & imperare: & si quid fato accidat: filium habere. Trepidanti inter scelus & metumque: ne dilata Blesī mors maturam pœnitentiam palam iussa atrocem inuidiam ferret: placuit veneno grassari. Ad didit facinori fidem nobili gaudio Blesum visendo. quin & audita est sæuissima Vitellij vox: qua: ipsa enim verba referā: se pauisse oculos spectata inimici morte iactauit. Bleso super claritatem natalium & elegantiam morum: fidei obstinatio fuit. Integris quoq; rebus a Cecina & primoribus partium iam Vitellium aspernantibus: ambitus abnuere perseverauit Sanctus inturbidus: nullius repentini honoris: adeo non principatus appetens: vt parum abfuerit: ne dignus crederetur. Fabius interim valens multo ac molli concubinarum spadonumq; agmine: segnius q̄ ad bellum incedens: prodi tam a Lucilio Basso rauennatem classem: pernicipibus nuncijs accepit. Et si ceptū iter properasset: nutatē Cecinam præuenire: aut ante discrimē pugnæ assequi legiones potuisset. Nec deerāt qui monerēt: vt cum fidissimis per occultos tramites vitara Ra uēna: Hostiliam Cremonamue pergeret. Alijs placebat accitis ex urbe prætorijs co

ms / inturbidus.

LIBER. XIX.

hortibus: valida manu perumpere. Ipse inutili contatione: agendi tempora consultādo consumpsit. Mox vtrunq; cōsiliū aspēnatus: quod inter ancipitia deterrimum est: dum media sequitur: nec ausus est fati: nec prouidit. Missis ad Vitellium litteris auxiliū postulat. Venere tres cohortes: cum ala Beitannica. neq; ad fallendū aptus numerus: neq; ad penetrandum Sed Valens ne in tanto quidem discrimine: infamia caruit: quominus rapere illicitas voluptates: adulterijsq; ac stupris polluere hospitū domus crederetur. Aderant vis & pecunia. & ruentis fortunæ nouissima libido. Aduentu demum peditum equitumq; prauitas cōsiliij patuit: quia nec vadere per hostes tam parua manu poterat: etiam si fidissima foret: nec integram fidem attulerant. Pudor tamen & præsēntis ducis reuerentia morabatur: haud diuturna vincula apud auidos periculorum: & dedecoris securos. Eo metu: & paucis quos aduersa non mutauerant: comitantibus: cohortes Ariminum prēmittit. Alam tueri terga iubet. Ipse flexit in Vmbriam: atq; inde Etruriam. vbi cognito pugnae cremonensis euentu: non ignauum: & si prouenisset atrox cōsiliū inijt. vt arreptis nauibus in quācunq; partem Narbonensis prouinciæ egressus Gallias & exercitus: & Germaniæ gentes: nouumq; bellum cieret. Digresso Valente: trepidos qui Ariminum tenebāt: Cornelius Fuscus admoto exercitu & missis per proxima littorū lyburnicis: terra mariq; circūuenit. Occupantur plana Vmbriæ: & qua picenus ager hadria alluitur. oīsque Italia inter Vespasianum ac Vitellium apcēnini iugis diuidebat Fabius valens e sinu pisano sauciā maris: aut aduersante vento portū herculis moneti depellit. haud pcul inde agebat Marius maturus alpiū maritimarum procurator: fidus Vitellio. cuius sacramentum cunctis circa hostilibus non exuerat. Is Valentē comiter exceptum: ne galliam narbonensem temere ingrederet monendo terruit. simul ceterorū fides metu intacta. Nam circuniecitas ciuitates procurator Valerius paulinus strenuus militiæ: & Vespesiano ante fortunam amicus: in verba eius adegerat. Concitisque omnibus q̄ exautorari a Vitellio bellum sponte sumebant: Foroiuliensem coloniam: claustraque maris præsidio tuebatur. Eo grauior auctor: q̄ paulino patria forum Iulij: & bonos apud prætorianos: quorū quondam tribunus fuerat. Ipsiq; pagani fauore municipali: & futuræ potentia spe: iuuare partes annitebātur. quæ vbi paratu firma: & aucta rumore apud varios Vitellianorū animos increbuere. Fabius valens cum quatuor spiculatorib; & tribus amicis: totidemq; centurionibus: ad naues regreditur mature. ceterisq; remanent: & in verba Vespesiani adigi libere fuit. Cæterum vt mare tutius Valenti q̄ littora aut vrbes: ita futuri ambiguus: & magis quid vitaret q̄ cui fideret certus: aduersa tēpestate Stechadas massiliensium insulas affertur. Ibi eū missa a paulino lyburnicæ oppresere. Capto Valente cuncta ad victoris opes conuersa: Initio per hispaniā a prima ad iutrice legione orto. quæ memoria Othonis infensa Vitellio: decimā quoq; ac sextam traxit. Nec Gallia contabatur. Et Britanniam inclitus erga Vespasianum fauor q̄ illic secundæ legioni a Claudio præpositus: & bello clarus egerat non sine motu adiunxit cæterarū in quibus pleriq; centuriones ac milites a Vitellio prouecti: expertū iam principem anxij mutabāt. Ea discordia & crebris belli ciuilis rumorib; Britāni sustulere animos: auctore Venusio qui super insitam ferociam & romani noīs odium: proprijs in Carthimādūā reginam stimulis accendebatur. Carthimādūa Brigantibus imperitabat: pollēs nobilitate: & auxerat potētiam postq̄ capto per dolum rege Carataco: instruxisse triumphū Claudij Cæsaris videbat. Inde opes: & regū secundarū luxus: spreto Venusio. Is fuit maritus: armigerū eius Vellocatū: in matrimonium regnūq;

ad portū herculis
vitur.

5
-5
Capto Valente i
telligit pmo. hispan
uocit ad vespa

De Carthimandua
gontū regina

accepit. concussa statim flagitio domus. Pro marito studia ciuitatis pro adultero libi
do reginæ & læuicia. Igitur uenusius accitis auxilijs simul ipsorū Brigantum defectio
ne: in extremum discrimen Carthimāduam adduxit. Tū petita a romanis præsidia &
cohortes: alarūq; nostrę varijs prælijs exemere tñ periculo reginam. Regnum Venuſio
bellum nobis relictum. Turbata per eosdem dies Germania: & socordia ducum & se
ditione legionum. Externa vi & perfidia sociali prope afflictā romana res. Id bellum
cum caulis & euētibus: & n. lōgius prouectum est: mox memorabimus. Mora & da
corum gens: nunq̄ fida: tūc sine metu: abducto e Mœſia exercitu. sed prima reꝝ quie
ti speculabantur. vbi flagrare Italiam bello: cūcta inuicem hostilia acceperē: expugna
tis cohortium alarūq; hybernis: vtraq; Danubij ripa potiebātur. Iamq; castra legio
num excindere parabant: ni Mutianus sextam legionem oppoſuiſſet: Cremonēſis vi
ctoriæ gnarus: ac ne externa moles vtrinq; ingrueret: si Dacus germanusq; diuerſi ir
rupiſſent. Affuit vt sæpe alias fortuna populi ro. quæ Mutianum viresq; oriētis illuc
& quod Cremonæ interim tranſegimus. Fonteius Agrippa ex Asia pro cōſul: eam p
uinciam annuo imperio tenuerat. Mœſiæ præpoſitus est: additis copijs e Vitelliano
exercitu: quem ſpargi per prouincias: & externo bello illigari: pars cōſilij paciſq; erat.
Nec cæteræ nationes ſilebant. Subita per pōtum arma barbarum mancipium regiæ
quondam classi præfectus mouerat. Is fuit Anicetus Polemonis libertus præpotēs
olim: & poſtq̄ regnum in formam prouinciæ verterat: mutationis impatiens. Igitur
Vitellij nomine adſcitis gentibus: quæ pontum accolunt: corrupto in ſpem rapinarū
egentiſſimo quoq; haud tenendę manus auctor. Trapezuntem vetuſtam admodum
ciuitatem a græcis in extremo ponticæ orę conditam ſubitus irrupit. Cęſa ibi cohors:
regium auxilium olim: mox donati ciuitate romana: ſigna armaq; in noſtrum modū
deſidiam licentiamq; græcorum retinebant. Classis quoque faces intulit: vacuo mari
eludens: quia lectiſſimas lyburnicarum: omnemq; militem Mutianus Bizātium ade
gerat. Quin & barbari contemptim vagabantur: fabricariſ repente nauibus quas ca
meras vocant. arctis lateribus latam aluum ſine vinculo aris aut ferri cōnexam & tu
mido mari prout fluctus attollitur: ſūma nauium tabulis augēt: donec in modū re
cti claudātur. Sic inter vndas voluūtur: pari vtrinq; prora & mutabili remigio. qñ hīc
vel illinc appellere indiſcretū & innoxium eſt. Aduertit ea res Veſpeſiani aīum: vt vexil
larios e legionibus: ducemq; Viridium geminum: ſpectatæ militiæ deligeret. Ille incō
poſitum & prædæ cupidine vagum hoſtem adortus: cogit in naues: effectiſq; raptim
lyburnicis: aſſequitur Anicetum in hoſtio fluminis Cohibi: tutum ſub Sedochezoꝝ
regis auxilio: quem pecunia doniſq; ad ſocietatem perpulerat. Ac primo rex minis at
miſq; ſupplicem tueri. Poſtquam merces proditiōnis aut bellum oſtendebatur: fluxa
vt eſt barbaris fide: pactus Aniceti exitium per fugas tradidit. Belloq; ſeruili finis im
poſitus. Latum ea victoria Veſpeſianū: cunctis ſuper vota fluentibus cremonenſis
prælij nunciuſ in ægypto aſſequitur. Eo properantiuſ Alexandriam pergit: vt fracto
Vitellij exercitu: urbem quoq; externę opis indigam fame vrgeret. Namq; & africam
eodem latere ſitam: terra mariq; inuadere parabat: clauſis annonæ ſubſidijs: inopiam
ac diſcordiam hoſti facturus. Dum hac totiuſ orbis mutatione: fortuna imperij tran
ſit: primuſ Antoniuſ nequaq; pari innocentiā poſt Cremonā agebat: ſatiſ factum bello
ratus & cętera ex facili ceu felicitas in tali ingenio: auariciam: ſuperbiam: cæteraq; oc
culca mala patefecit: Vt captam Italiā perſultare. vt ſuas legiōes colere: oibus dictis
factiſq; vim ſibi ad potentiam ſtruere. vtq; licentia militem umbueret: interfectorum

in gens m̄q; fida

*is que camera d̄r
er fabricatur ap
baros.*

ant̄st Barbarus

LIBER. XIX.

centurionum ordines legionibus offerebat: Eo suffragio turbidissimus quisque delecti nec miles in arbitrio ducum: sed duces militari violentia trahebantur. que seditiosa & corrumpendae disciplinae mox in praedam vertebat: nihil aduentantem Mutianum veritus: quod exitiosius erat quam Vespesianum spreuisse. Caterum propinqua hyeme: & humentibus pado campis: expeditum agmen incedere. Signa aquileque victricium legionum: milites vulneribus aut aetate graues: plerique etiam integri Veronae relictii. Sufficere cohortes alaeque: & e legionibus lecti: profligato iam bello videbantur. Undecima legio sese adiunxerat initio cōtata. sed prosperis rebus anxia quae defuisset. Sex milia dalmatarum recens delectus comitabantur. Ducebat Pompeius Siluanus consularis. vis cōsiliorum penes Annium Bassum legionis legatum Is Siluanum socordem bello: & dies rerum verbis terentem: specie obsequij regebat. Ad omniaque quae agenda forent: quieta cum industria aderat. Ad has copias e classis raennatibus legionariam militiam poscentibus: optimus quisque adsciti. Classsem Dalmatae suppleuere. Exercitus ducesque ad sanum fortunae iter sistunt: de summa rerum contantes: quae motas ex vrbe praetorias cohortes audierant: & teneri praesidijs Apeninum rebantur. & ipsos in legione bello attrita inopia & seditiosae militum voces terrebant: Clauarium: donatiui nomen est: flagitantium: nec pecuniam aut frumentum prouiderant. Et festinatio atque auaritas prepediebant: dum quae accipi poterant: rapiuntur. Celeberrimos auctores habeo: tantam victoribus aduersus fas nefasque irreuerentiam fuisse: ut gregarij eques occisum a se proxima acie fratrem professus: premium a ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam caedem ius hominum: aut vlterius ratio belli permittebat. Distulerant tanquam maiora meritum quam quae statim exoluerent. nec quicquam ultra tradidit. Caterum & prioribus ciuium bellis par scelus inciderat. Nam praelio quo apud Ianiculum aduersus Cinnam pugnatum est: Pompeianus miles fratrem suum: dein cognito facinore: seipsum interfecit: ut Sisenna memorat: tanto acrior apud maiores: quod sicut virtutibus gloria: ita flagitijs poenitentia fuit. Sed haec aliaque ex vetere memoria petita: quotiens res locusque exempla recti: aut solacia mali poscent: haud absurde memorabimus. Antonio ac ducibus partium praemitti equites: omnemque Umbriam explorari placuit: si qua apenini iuga clemetius adirentur: acciri aquilas signaque: & quicquid Veronae militum foret. Padumque & mare comeatibus compleri. Erant inter duces qui necerent moras: quippe nimius iam Antonius: & certiora ex Mutiano sperabantur. Namque Mutianus tam celeri victoria anxius: & ni praesens vrbe potiret: expertem se belli gloriaeque ratus: ad primam & Varum media scriptitabat. Instadum ceptis aut rursus contadi utilitates edifferens. Atque ita compositus: ut ex euetu rerum aduersa abnueret: vel prospera agnosceret. Plotium Griphum nuper ab Vespesiano in senatum ordinem additum: ac legioni praepositum: ceterosque sibi fidos: apertius monuit. Iique omnes de festinatione Primi ac Vari sinistre: & Mutiano volentia rescripsere. Quibus epistolis Vespesiano missis: effecerat: ut non pro spe Antonij consilia factaque eius existimaretur. aegre id pati Antonius: & culpam in Mutianum conferre: cuius criminatiōibus coaluissent pericula sua: Nec sermōibus temperabat. Immodicus lingua: & obsequij insolens: litteras ad Vespesianum composuit iactantius quam ad principem: nec sine occulta in Mutianum insectatione. Se panonicas legiones in arma egisse. suis stimulis excitos Moeis duces Sua constantia perruptas alpes. occupatam Italiā. Intersecta germanorum Rhetorumque auxilia. quod discordes dispersasque vitellij legiones equestri pcella: mox perditum vi: per die nocteque fudisset: Id pulcherrimum & sui opis: Casum Cremonae bello

Sanatium Donatium est.

Tanta irreuerentia fuit: ut qui fratrem occidit petierit

Pompeianus miles fuit et cognito se fecit.

imputandum: Maiore damno plurium urbium excidijs. Veteres civium discordias
 reip. stetit. Non se nuncijs neque epistolis: sed manu & armis Imperatori suo mili-
 tare: neq; officere glorie eorū: qui aliam interim composuerint? Illis Mœsiae pacem:
 sibi salutem securitatemq; Italiae cordi fuisse. Suis exhortationibus gallias hispaniasq;
 validissimam terrarum partem: ad Vespesianum conuersas. Sed cecidisse in irritū la-
 bores: si prœmia periculorum soli assequantur: qui periculis non affuerint. Nec fefel-
 lere ea Mutianum. Inde graues simultates: quas Antonius simplici⁹: Mutianus cal-
 lide. eoq; implacabilius nutriebat. At Vitellius fractis apud Cremonam rebus: nunci-
 os cladis occultans stulta dissimulatione: remedia potius malorum q̄ mala differe-
 bat. Quippe confitenti consultantiq; supererāt spes viresq;. Cum e contrario læta om-
 nia fingeret: falsis ingrauescebat. Mirum apud ipsum de bello silētium: prohibiti per-
 ciuitatem sermones: eoq; plures: ac si liceret. vere narraturi: quia vetabantur atrocio-
 ra vulgauerant. Nec duces hostium augendæ famæ deerant. Captos Vitellij explora-
 tores: circumductosq; vt robor victoris exercitus noscerēt: remittendo: quos omnis
 Vitellius secreto percōtatus: interfici iussit. Notabili constantia Cēturio Iulius agre-
 stis. post multos sermones quibus Vitellium ad virtutem frustra accendebat: perpu-
 lit: vt ad vires hostium spectandas. quæq; apud Cremonam acta forent: ipse mittere-
 tur. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentauit: sed mandata Imperatoris
 suumq; animum professus vt cuncta viferet postulat Missi qui locum proelii: Cremo-
 næ vestigia: captas legiones ostenderent. Agrestis ad vitellium remeauit: abnienti-
 q; vera esse quæ afferret: atq; vltro corruptum arguenti: quandoquidem inquit. ma-
 gno documento opus: nec alius iam tibi aut vitæ aut mortis meæ vsus: dabo cui cre-
 das. Atq; ita digressus: voluntaria morte dicta firmavit. Quidam iussu Vitellij inter-
 fectum: de fide constantiaq; eadem tradidere. Vitellius vt e somno excitus Iuliū pri-
 scum: & Alphenum varum cum. xiiij. prtōrijs cohortibus: & omnibus equitum alis
 obsidere apeninum iubet. Secuta e classicis legio: tot milia armatorum lecta equis vi-
 risq;. si dux alius foret: inferendo quoq; bello satis pollebant. Cæteræ cohortes ad tu-
 endam urbem. L. Vitellio fratri datæ. Ipse nihil e solito luxu remittens: & diffidentia
 properus: festinare comitia: quibus consules in multos annos destinabat. Fœdera so-
 cijs: Latium externis dilargiri: his tributa dimittere. alios imunitatibus iuuare. deni-
 q; nulla in posterum cura: lacerare Imperium. Sed vulgus ad magnitudinem benefi-
 ciorum aderat. Stultissimus quisq; pecunijs mercabatur. Apud sapientes cassâ habe-
 bantur: quæ neq; dari: neq; accipi salua rep. poterant. Tandem flagitante exercitu: qui
 Meuaniam insederat: magno senatorum agmine: quorum multos ambitione. plu-
 res formidine trahebat: in castra venit: incertus animi: & infidis cōsilijs obnoxius. Cō-
 tionanti: prodigiosum dictu: tantum fœdarum auuū superuolauit: vt nube atra di-
 em obtenderēt. Accessit dirum omē: profugus altaribus taurus: dissecto sacrificij ap-
 paratu: longe q̄ vbi feriri hostias mos est: cōfossus. Sed præcipuū ipse Vitellius ostē-
 tum erat. Ignarus militiæ: improvidus consilij: quis ordo agminis. quæ cura explorā-
 di: q̄tus vrgendo trahendoue bello modus: alios rogitans: & ad omnes nuncios vul-
 tu quoq; & incessu trepidus: dein tumultentus. postremo tedio castrorum: & audita
 defectione missenensis classis: romam reuertit: recentissimum quodq; vulnus pauēs.
 summi discriminis incuriosus. Nam cum transgredi Apeninum integro exercitus sui
 robore. & fessos hyeme atq; iopia hostes aggredi in aperto foret: dum dispergit vires:
 accerimum militem: & vsq; in extrema obstinatum. trucidandum: capiendumq; tra-

multas inter p̄mum
 orni: & Mutianum

riti a Vitellio ser-
 s de bello per vrbē
 gnata Cremona
 p̄ phes ecant.

us exploratores
 missos a Flavianis
 magna potentiam
 ant: occidit

digressis centurio
 ij: quia v̄sa ab eo
 Cremona nō crede-
 p̄m occidit

in fœdarū auu-
 in Vitellij

didit: peritissimis centurionum dissentientibus. & si cōsulerentur: vera dicturis. Ar-
 guere eos intimi amicorum Vitellij ita formatis principis auribus: vt aspera quæ uti-
 lia: nec quicquam nisi iocundum & Isurum acciperet. Sed classē missenensē: tan-
 tum ciuilibus discordijs etiam singulorū audacia valet: Claudius Fauentinus centurio
 per ignominiam a Galba dimissus: ad defectionem traxit: fictis Vespesiani epistolis:
 precium proditiōis ostentās præerat classi Claudi⁹ apolinaris neq; fidei constans ne-
 que strenuus in perfidiam: & Apinius tiro: prætura functus: ac tum forte Minturnis
 agens. ducem se defectoribus obtulit: a quibus municipia coloniarūq; impulsæ. preci-
 pue puteolanorum in Vespesianum studio. Contra Capua Vitellio fida. municipa-
 lem emulationem bellis ciuilibus miscebant. Vitellius Claudium Iulianum: Is nuper
 classē missenensē molli imperio rexerat. permulcendis militum animis: delegit: da-
 ta i auxiliū vrba cohors: & gladiatores quibus Iulianus præerat. Et collata vtrin-
 q; castra: haud magna contatione Iuliano in partes Vespesiani transgresso: Tarraci-
 nam occupauere: mœnibus situq; magisq; ipsorum ingenio tutam. Quæ vbi Vitellio
 cognita: parte copiarū Narniæ cum præfectis prætorij relicta. L. Vitellium fratrem
 cum sex cohortibus & quingentis equitibus: ingruenti per campaniā bello opposuit.
 Ipse æger animi: studijs militum & clamoribus populi arma poscentis: refouebatur:
 dum vulgus ignauum & nihil vltra verba ausurum: falsa specie: exercitus & legiones
 appellat. Hortantibus libertis: nam amicorū eius q̄to quis clarior minus fidus: vocari
 tribus iubet. data nomina sacramento adigit. Superfluente multitudine. curam dele-
 ctus in consules partitur. Seruorū numerum: & pondus argenti senatoribus inducit
 Equites romani obtulere operam pecuniasq; etiam libertinis idem munus vltro flagi-
 tantibus. Ea simulatio officia metu pfecta: verterat in fauorem. Et plariq; haud perin-
 de Vitelliū q̄ casum locumq; principatus miserabant: Nec deerat ipse vultu & lahry-
 mis misericordiam elicere. largus pmissis: & quæ natura trepidantium est: immodi-
 cus. Quin & Casarem: se dici voluit: aspernatus antea. Sed tunc superstitione nomi-
 nis: & quia in metu consilia prudentium: & vulgi rumor iuxta audiunt. Ceteræ vt om-
 nia incouulti impetus ccepta initijs valida: spacio languescunt: dilabi paulatim sena-
 tores: equitesq; primo contanter: & vbi ipse non aderat: mox conterriti: mesti ve disci-
 mine: donec Vitellius pudore irriti conatus: quæ non dabantur: remisit. Vt terrorem
 Italiæ possessa meuania: ac velut renatū ex integro bellum intulerat. Ita haud dubium
 erga flauianas partes studiū: tam pavidus Vitellij discessus addidit. Ereptus Samnis
 pelignusq; & marsi amulatione: q; campania præuenisset: vt in nouo obsequio ad cun-
 cta belli munia acres erant. Sed fœda hyeme per transitū apenini cōflictat⁹ exercitus
 & vix quieto agmine niue se eluctātibus: patuit q̄tum discriminis adeundum foret: ni
 Vitelliū retro fortuna vertisset: quæ flauianis ducibus nō minus sæpe q̄ ratio affuit. ob-
 uiu illic petilium Cerialem habuere: agresti cultu. & noticia locorū: custodijs Vitellij
 elapsū. Propinqua affinitas Ceriali cum vespesiano. nec ipse inglorius militiæ. eoq;
 inter duces assumptus ē. Flauio quoq; Sabino: & Domitiano patuisse effugium: mul-
 ti tradidere. Et missi ab Antonio nuncijs: per uarias fallendi artes penetrabāt locum ac
 præsidium monstrantes. Sabinus inhabilem labori & audaciæ ualitudinem causabat.
 Domitiano aderat animus: sed custodes a Vitellio additi: q̄q; se socios fugæ promit-
 erent: tanq̄ insidiantes timebātur. Atq; ipse vitellius respectu suarum necessitudinū:
 nihil i Domitianum atrox parabat. Duces partium ut Carsulas uenere: paucos ad re-
 quie dies sumunt. donec aquilæ signaq; legionum assequerētur. Et locus ipse castrorū

placebat. late prospectans: tuto copiarum aggestu: florentissimis pone tergum municipijs. Simul colloquia cum Vitellianis decem milium spacio distantibus. & proditio sperabat. ægre id pati miles & victoriam malle quam pacem. ne suas quidem legiones operiebant: ut prædæ quam periculorum socias. Vocatos ad contionem Antonius docuit esse adhuc Vitellio vires: ambiguas si deliberaret: acres si desperassent. Initia bellorum civilium fortunæ permittenda: Victoriam a consilijs & ratione proficisci. Iam misenensem classem & pulcherrimam Campaniæ oram descivisse: nec plus e toto terrarum orbe reliquum Vitellio: quam quod iter Tarracinam Narniamque iacat. Satis gloriæ proelio cremonensi partum & exitio Cremonæ nimium invidia: ne concupiscerent Romam capere potius quam servare. Maiora illis præmia & multo maximum decus: si incolumitatem Senatum populoque romano sine sanguine quæsisent. His ac talibus mitigati animi. Nec multo post legiones venerunt: & terrore famaque aucti exercitus. Vitellianæ cohortes nutabant: nullo in bellum adhortate. multis ad transitionem. qui suas centurias turmasque tradere donum victori: & sibi in posterum gratiam certabant. Per eos cognitum est Interannam proximis campis præsidio quadringentorum equitum teneri. Missus exemplo varus cum expedita manu: paucos repugnantium interfecit. plures abiectis armis veniam petiere. quidam in castra refugi: cuncta formidine implebant: augendo rumoribus virtutem copiarumque hostium: quo amissi præsidij dedecus lenirent. Nec vlla apud Vitellianos flagitij poena & præmijs defectorum vera fides: ac reliquum perfidiæ certamen Crebra transfugia tribunorum centurionumque. Nam gregarius miles induruerat pro Vitellio: donec Priscus & Alphenus desertis castris ad Vitellium regressi: pudore proditiois cunctos exolverent. Iisdem diebus Fabius Valens urbini in custodia interficitur. Caput eius Vitellianis cohortibus ostentatum: ne quam ultra spem fouerent. Nam peruasisse in Germanias Valentem: & veteres illic novosque exercitus cedere credebant. Visa cæde: in desperationem versi. & flavianus exercitus imane quantum animo: exitium Valentis: ut finem belli accepit. Natus erat valens Anagninæ equestri familia: procax moribus: neque absurdus ingenio. Famam urbanitatis per lasciviam petere Ludicro iuvenum sub Nerone velut ex necessitate: mox sponte mimos actitavit: scite magis quam probe. Legatus legionis & fouit Verginium: & infamavit: Fonteium Capitonem corruptum: seu quia corrumpere nequiuerat. interfecit: Galbæ proditor Vitellio fidus: & aliorum perfidia illustratus. Abrupta vndique spe Vitellianus miles transiturus in partes. Id quoque non sine decore: sed sub signis vexillisque in subiectos Narniæ campos descendere. Flavianus exercitus ut ad proelium intentus ornatusque: densis circa viam ordinibus adstiterat. Accepti in medium Vitelliani: & circumdatos primus Antonius clementer alloquitur. pars Narniæ: pars Interannæ subsistere iussi: Relictæ simul e victoribus legiones. neque quiescentibus graues: & aduersus contumaciam validæ. Non omisere per eos dies primus ac Varus: crebris nuncijs salutem & pecuniam & secreta Campaniæ offerre Vitellio: si positis armis: seque ac liberos suos Vespesiano permisisset. In eundem modum & Mutianus composuit epistolas quibus plerumque fidere Vitellius: ac de numero seruorum: electione licetorum: loqui tanta torpedo inuaserat animum ut si principem eum fuisse: ceteri non meminissent ipse obliuisceretur. At primores civitatis Flaviium Sabinum prefectum urbis: secretis sermonibus incitabant: victoriæ fama que partem capefferet. Esse illi proprium militem cohortium urbanarum: nec defuturas vigilum cohortes Seruicia ipsorum fortunam partium & omnia prona victoribus: ne Antonio Varoque de gloria concederet. Paucas Vitellio cohortes: & moestis vndique nuncijs trepidas Populi mobile aium: & si se ducem præbuisset: eas

na Civitas

is Dux ex primoribus
occiditur urbini
ianis: quo Vitellianis
erent.

so et Vita Valentis.

torpedo inuasit Vitellium
ut si principem eum fuisse
nemini meminissent: ipse obli-

dem illas adulationes pro Vespesiano fore. Ipsum Vitellium ne prosperis quidem parerem. adeo ruentibus debilitatum. gratiam patrati belli penes eum qui urbem occupasset. Id Sabino convenire: ut Imperium fratri reseruet. Id Vespesiano ut ceteri: post Sabinum haberentur. haud quaquam erecto animo eas voces accipiebat inualidus senecta. Erant qui occultis suspicionibus incesserent tanquam invidia & amulatione fortunam fratris moraretur. Namque Flavius Sabinus aetate prior: privatis utriusque rebus auctoritate pecuniaque Vespesianum antebat. Et credebatur affectam eius fidem praeviuisset: domo agrisque pignori acceptis. Unde quae manente in speciem concordia: offensarum opera metuebatur. Melior interpretatio mitem virum abhorrere a sanguine & cadibus. Eoque crebris cum Vitellio sermonibus de pace. ponendisque per conditionem armis: agitare. Sepe domi congressi: postremo in eade Appollinis ut fama fuit: pepigere. Verba vocesque duos testes habebat Clivium Rufum & Silium Italicum. Vultus procul visentibus notabatur. Vitellij proiectus & degener. Sabinus non insultans & miserantior propior. Quod si tam facile suorum mentes flexisset Vitellius: quam ipse cesserat: icruentam urbem. Vespesiani exercitus intrasset. Ceterum ut quisque Vitellio fidus: ita pacem & conditiones abnuebant: discrimen ac dedecus ostentantes: & fidem in libidine victoris. Nec tantam Vespesiano superbiam: ut privatum Vitellium pateretur. ne victos quidem laturos. Ita periculum ex misericordia. Ipsum sane senem: & prosperis aduersisque faciatum. Sed quod nomen quem statum filio eius Germanico fore: Nunc pecuniam & familiam: & beatos Campaniae finis promitti. Sed ubi imperium Vespesianus inuasit: non ipsi: non amicis eius non denique exercitibus securitatem nisi extincto amulatore reditura. Fabium illis Valentem captivum & casibus dubijs reseruatum: praegrave fuisse: ne dum primus & Fustus: & specimen partium Mutianus ullam in Vitellium nisi occidendi licentiam habeant. Non a Caesare Pompeium non ab Augusto Antonium incolumes relictos. Nisi forte Vespesianus altiores spiritus gerat: Vitellij cliens: cum Vitellius collega Claudio foret. Quin ut censuram patris: ut tres consulatus: ut tot egregiae domus honores deceret: desperatione saltem in audaciam accingeret. per stare militem superesse studia populi: denique nihil atrocius eventurum: quam in quod sponte ruat. Moriedum victis: moriendum deditis. Id solum referre: novissimum spiritum per ludibrium & contumelias effundant: an per virtutem. Surdae ad fortia consilia Vitellio aures. Obtruebatur animus miseratione curaque ne pertinacibus armis minus placabilem victorem relinqueret coniugi & liberis. Erat illi & fessa aetate pares: quae tamen paucis ante diebus oportuna morte excidium domus prevenit. Nihil principatu filij affecuta: nisi luctum & bonam famam. xv. Kal. Janu. audita defectione legionis cohortiumque quae se Narniae dediderant: paulo amictu palatio digredit. mesta circum familia. Simul ferebat lecticula parvulus filius velut in funebrem popam: Voces populi blandae & inpestivae. miles minaci silentio. Nec quisquam adeo rerum humanarum imemor: quem non commoveret illa facies. Romanum principem & generis humani paulo ante dominum. relicta fortunae suae sede: per populum per urbem: exire de imperio. nihil tale viderant: nihil audierant. Repentina vis dictatorem Caesarem oppresserat. Occultae Caium insidiae. nox & ignotum rus fugam Neronis absconderat. Piso & Galba tanquam in acie cecidere. In sua cotione Vitellius: inter suos milites: prospectantibus etiam foeminis: pauca & praesentim mesticiae congruentia locutus: cadere se pacis & reipublicae. Retinerent tamen memoriam sui. Fratremque & conjugem & innoxiam liberorum aetatem miserarentur. Simul filium protedens: modo singulis modo uniuersis commendans. postremo fletu praepediente: assistenti consuli:

Flavius Sabinus
Vespesiani: primatis
auctoritate et pecunia
suam antebat

Silium Italicum testis
Claudio Vitellij et Vesp

Beatos Campaniam

Non a Caesare Pompeium
non ab Augusto Antonium
incolumes relictos

Vide miserandam
Sortem: in totius
dum imperatore

Cecilius simplex erat: exolutum a latere pugionem velut ius necis vitæq; ciuium red-
 debat. aspernante consule: reclamantibus qui in contione adstiterant: vt in æde cōcor-
 diæ positurus insignia imperij domumq; fratris petiturus discessit Maior hic clamor
 obliuentium penatibus priuatis: in palatium vocatiū: iter clusum aliud iter. Idq; solum
 qd̄ in sacra via pergeret patebat: Tum consilij inops in palatium redit. Præuenerat
 rumor eiurari ab eo imperium. Scripseratq; Flauius Sabinus chortium tribunis: vt mi-
 litem cohiberent. Igit̄ tanquā oīs respu. in Vespesiani sinum cessisset: primores Sena-
 tus: & plæriq; equestris ordinis omnisq; miles urbāus & vigiles: domum Flauij Sabi-
 ni compleuere. Illuc de studijs vulgi & minis germanicæ cohortium afferet Lōgius
 iam pgressus erat: q̄ vt regredi posset: & suo quisq; metu: ne disiectos eoq; minus vali-
 dos Vitelliani confectarentur: contantem in arma impellebant. Sed qd̄ in eiusmodi
 rebus accidit: consilium ab oībus datum est periculum pauci sumpserunt. Circa lacū Fū-
 dani descendentes qui Sabinum comitabant: armatis occurrunt pmtissimi Vitel-
 lianorū. Modicum ibi prælium iprouiso tumultu: sed prosperè Vitellianis fuit. Sabi-
 nus re trepida: qd̄ tutissimum e præsentibus: arcem capitolij insedit: milite: & quibus-
 dam senatorū equitumq; quorū nomina tradere haud pmtum est: quoniam victore
 Vespesiano multi id meritum erga partes simulauere. Subierunt obsidium etiam fœ-
 minæ: inter quas maxime insignis Verulana gracilia: neque liberos: neque propin-
 quos: sed bellum secuta. Vitellianus miles custodia fœcundi clausos circumdedit. eo-
 q; concubia nocte suos liberos Sabinus & Domitianum fratris filium in capitolium
 acciuit. At Sabinus missō per neglecta ad Flauianos duces nuncio: qui circūfideri ip-
 sos: nisi subueniret: arctas res nunciaret: noctem adeo quietam egit: vt digredi sine no-
 xa potuerit: Quippe miles Vitellij aduersus pericula ferox: laboribus & vigilijs pa-
 tentus erat. Et hybernus humber repente fusus: oculos auresq; impediēbat. Luce pri-
 ma Sabinus anteq; inuicem hostilia cceptarēt: Cornelium Martialem e primipilarib⁹
 ad Vitellium misit: cum mandatis & questu: q; pacta turbarent. Simulationem pr-
 sus & imaginem deponendi imperij fuisse ad decipiendos tot illustres viros. Cur enim
 e rostris fratris domum iminentem foro: & irritandis hominū oculis: quam auentiniū
 & penates vxoris petisset. Ita priuato & omnē principatus speciem vitanti conuenisse.
 Contra Vitellium in palatium: in ipsam imperij arcem regressum. Inde armatū agmen
 emissum. stratam innocentium cædibus celeberrimam vrbis partem. ne capitolio qui-
 dem abstineri. Togatū nempe se: & vnum e senatoribus: dum inter Vespesianū ac Vi-
 tellium prælijs legionū captiuitatibus vrbium: deditiōibus cohortium iudicat. Iam
 Hispanijs Germanijsq; & Britannia desciscensibus: fratrem Vespesiani mansisse in fide:
 donec vltro ad cōditiones vocaret. Pacem & cōcordiam victis vtilia: victoribus tantū
 pulchra esse. Si cōventionis pœniteat non se quē perfidia deceperit: ferro peteret: non
 filiū Vespesiani vix puberem: quantū occisis vno sene & uno iuvene profici? Iret obui-
 am legionibus. de summa re: illic certaret. Cætera secūdem euentum prælij cessura.
 Trepidus ad hæc Vitellius: pauca purgandi sui causā respondit: culpam in militē con-
 ferrens: cuius nimio ardori imparem esse modestiā suam. Et monuit Martialem: vt per-
 secretā ædium partē occulte abiret: ne a militibus internūcius inuisæ pacis interficere-
 tur. Ipse neq; iubēdi neq; vetandi potens: nō iam imperator: sed tantū belli causā erat.
 Vix dū regresso in capitolium Martiale: furēs miles aderat: nullo duce: sibi quisq; au-
 ctor. cito agmine foræ & iminentia foro templa præteruecti. Erigūt aciē per aduersum
 collē: vsq; ad primas capitolinæ arcis fores. Erāt antiquitus porticus in latere clui dex-

trebat is: consilium
 datur: periculum
 i sumunt

us se et Domitianus
 Vespesiam in capito
 sedentur. a Vitellianis

et concordia victis
 ia: victoribus tantū pul-
 a q̄se

ius nō iam imperator
 belli causā erat.

LIBER. XIX.

trā subeuntibus. In quāz tectum egressi: saxis tegulisq; Vitellianos deturbabant. neq; illis manus nisi gladijs armata: & arcessere tormenta: aut missilia tela: longum videbatur. Faces in prominentem porticum iecere. & sequebantur ignem. ambustasq; Capitolij fores penetrassent: ni Sabinus reuulsas vndiq; statuas decora maiorū in ipso aditu vice muri obiecisset. Tum diuersos capitolij aditus inuadunt iuxta lucum asyli: & qua tarpei rupes centum gradibus aditur. Improvisa vtraq; vis. ppior atq; acrior. per asylum ingruerat. Nec sisti poterant scandentes per coniuncta aedificia: quē vt in multa pace in altum edita solum capitolij æquabant. Hic ambigitur: ignem tectis oppugnatores iniecerint: an obsessi: quæ crebrior fama est: quo nitentes ac pgressos: depellerent. Inde lapsus ignis in porticus appositas aedibus: mox sustinētes fastigium aquilæ vetere ligno traxere flammam: alueruntq;. Sic capitolium clausis foribus indefensum: & indireptum cōflagrauit. Id facinus post conditam urbem luctuosissimum foedissimumq; reipublicæ populoq; ro. accidit: nullo externo hoste: propitijs si per mores nostros liceret deis. Sedem Iouis optimi maximi auspicato a maioribus pignus imperij cōditam: quam non Porsena dedita vrbe: neq; galli capta temerare potuissent: furore principū excindi. Arserat & ante Capitolium ciuili bello: sed fraude priuata. Nūc palam obsessum: palam incensum. quibus armorum causis: quo tantæ cladis pretio stetit: pro patria bellauimus. Vouerat Tarquinius priscus rex bello sabino: ieceratq; fundamēta: spe magis futuræ magnitudinis: q̄ quo modicæ adhuc p. ro. res sufficerēt. Mox Seruius Tullius sociorū studio: deinde Tarquinius superbus capta Sueffa Pometia: hostium spolijs extruere. Sed gloria operis libertati reseruata. Pulsis regibus: Horatius Puluillus iterū cōsul dedicauit ea magnificentia: quā imensæ postea po. ro. opes ornarēt potiusq; augerēt. Iisdem rursus vestigijs situm ē: postq̄ iteriecto. ccccxv. annorū spacio. L. Scipione. C. Norbano cōsulibus: flagrauerat. Curā victor Sylla suscepit. neq; tñ dedicauit. hoc solum foelicitati eius negatū. Luctatij Catuli nomen iter tāta casarū opera: vsq; ad Vitellium māsit. Ea tūc aedes cremabat. Sed plus pauoris obsessis q̄ obsessoris itulit. Quippe Vitellianus miles: neq; astu neq; cōstantia iter dubia idigebat. Ex diuerso trepidus miles dux segnīs: & veluti captus aī: nō lingua nō auribus cōpetere neq; alienis cōsilijs regi: neq; sua expedire. huc illuc clamorib; hostiū circūagi. quæ iusserat vetare: quæ vetuerat iubere. Mox qd̄ in perditis rebus accidit: oēs precipe: nemo exequi: postremo abiectis armis: fugā & fallendi artes circūspectabant. Irrūpunt Vitellianij: & cūcta sanguine: ferro: flāmisq; miscent. Pauci militariū viroz: inter quos maxime insignes Cornelius Martialis: Emilius pacēsis: Caspius niger. Didius Scæua: pugna ausi obruncant. Flauium Sabinū inermē neq; fugam ceprantē: circūfistunt. & Quintum Atticū cōsulem: vmbra honoris & suamet vanitate monstratū: q̄ edicta in populū pro Vespesiano magnifica: p̄brosa aduersus Vitellium iecerat. Cæteri per varios casus elapsi: quidā seruili habitu: alij fide clientiū cōtecti & inter sarcinas abditi. Fuere qui excepto Vitellianorū signo: quo inter se noscebant: vltro rogitātes rōdentē sue audaciā pro latebra haberēt: Domitianus prima irruptōe: apud aeditū occultatus sollertia liberti lineo amictu: turbę sacricolarū imixtus: ignoratusq;: apud Cornelium primum paternū clientē: iuxta velabrū delituit. ac potiēte reze patre: disiecto aeditui cōtubernio: modicū sacellū Ioui cōseruatori arāq; posuit: casusq; suos in marmore expressit. Mox imperiū adeptus: Ioui custodi tēplum ingēs: seq; i sinu dei sacrauit. Sabinus & Atticus onerati catenis: & ad Vitellium ducti: nequaquā infesto s̄mone vultuq; excipiūtur. fremētibus q̄ ius cædis: & prēmia nauatę ope petebāt.

Incendiu capitolij: flammam: et quidem sustulit altum: vbi foeda tua horrenda sub specto decorū: Igitur capitolium fuit igne sumptus: q̄q̄ mer

Quod impeditis reb; omis precipere: ne

Domitians vultu modici sacellū loco quo nascatur: casusq; suos e in marmore: in tor addidit templū seq; infirm dei sacrauit

infauste Flavius
s. p. Vespesiani: vi
contradictor.

us prohibuit occidi
Consulem.

Clamore a proximis orto: sordida pars plebis supplicium Sabini exposcit: minas adulationesq; miscet. Stantem p gradibus palatii Vitellium: & preces parantē: peruicere: vt absteret. Tum cōfossū cōlaceratumq; & abscisso capite truncū corpus Sabini i gemōias rrahunt. Hic exitus viri haud sane spernēdi. Quinq; & .xxx. stipendia in rep. fecerat. domi militiæq; clarus. Innocētiam iusticiamq; eius nō argueres. Sermonis nimius erat. Id vnū septem annis quibus Mœsiā: duodecim qbus præfecturā vr̄bis obtinuit: calūniatus ē rumor. In fine vitæ alij segnē: multi moderatū: & ciuū sanguinis parcū credidere. Quod iter oēs constiterit: ante principatū Vespesiani decus domus penes Sabinū erat. Cædē eius lætam fuisse Mutiano accepimus. ferebāt plariq; et paci cōsultum: direpta æmulatione inter duos: quorū alter se fratrem Imperatoris: alter cōfortem Imperij cogitaret. Sed Vitellius cōsulis supplicium poscenti populo restitit. placatus ac velut uicem reddens: q̄ interrogantibus quis capitolium incendisset: se reū Atticus obtulerat. Ea q; confessione: siue aptum tempori mendaciū fuit: inuidiā crimēq; agnouisse. & a partibus Vitellij amolitus videbat. Iisdem dieb⁹. L. Vitellius positus apud Feroniam castris: excidio Terracinæ iminebat: clausis illic gladiatoribus remigibusq; qui nō egredi mœnia: neq; periculum i aperto audebāt. Præerat vt supra memorauius Iulianus gladiatoribus. Apollinaris remigibus: lasciuia socordiaq; gladiatorum magis q̄ ducum similes. Nō vigilias agere. non in tuta mœnium firmare: noctu dieq; fluxi: & amena littoꝝ personātes: in ministeriū luxus dispersis militibus: de bello tantū inter cōuiuia loquebant. Paucos ante dies discesserat Apinius tyro: donisq; ac pecunijs acerbe per municipia cōquirendis: plus iuidiæ q̄ virium partibus addebat. Interim ad. L. Vitellium. seruus Verginij Capitonis perfugit. pollicitusq; si præsidium acciperet: vacuā arcem furtim traditur: multa nocte cohortes expeditas summis montium iugis super caput hostiū sistit. Inde miles ad cædem magisquā ad pugnā decurrit. sternūt inermes. aut arma capientes. & quosdam somno excitos: cum tenebris: pauore: sonitu tubarū: clamore hostili turbarent: pauci gladiatorū resistentes: neq; multi cecidere. Cæteri ad naues ruebāt: vbi cūcta pari formidine implicabant: p̄mixtis paganis: quos nullo discrimine Vitelliani trucidabāt. Sex lyburnicæ inter primum tumultū euasere. In quis præfectus classis Apollinaris. reliquæ in littoꝝe captæ: aut nimio ruentiū onere pressas: mare hausit. Iulianus ad. L. Vitellium perductus: & verberibus fœdatus: in ore eius iugulat. Fuere qui vxorem. L. Vitellij Triariā inceserint: tanq̄ gladio militari cincta: inter luctū cladēq; expugnata Terracinæ: superbe sæueq; egisset. Ipse laureā geste p̄spere rei ad fratrem misit: percōtatus statim regredi se: an p̄domādæ Cāpaniæ insistere iuberet: Quod salutare non mō partibus Vespesiani: sed reip. fuit. Nā si recens victoria miles & sup̄ insitā peruicaciā secūdis ferox: romam cōtendisset: haud parua mole certatim: nec sine exitio vr̄bis foret. Quippe. L. Vitellio quis in fami inerat industria nec virtutibus vt bonis: sed quo mō pessimus quisq; vitijq; valebat. Dū hæc i partibus Vitellij gerūtur: digressus Narnia Vespesiani exercitus: festos Saturni dies Otricoli per ocium agitabat. Causa tā prauæ moræ: vt Mutianum opperiretur. Nec defuere: qui Antonium suspitiōibus arguerent: tā q̄ dolo contātem: post secretas Vitellij epistolas: quibus consulatū & nubilem filiam & dotales opes pretium proditiōis offerebat. Alij ficta hæc: & in gratiā Mutiani cōposita. Quidā oium id ducum cōsiliū fuisse: ostētare potius vr̄bi bellū q̄ inferre: quando validissime cohortes a Vitellio descuiissent. & abscissis oibus præsidijs cessurus impio: videbat. Sed cūcta festinatione: deinde ignauia Sabini corrupta: qui sumptis temere armis: munitissimā

Otricoli

Capitoli arcem: & ne magnis quidem exercitibus expugnabile: aduersus tris cohortes tueri nequisset. Haud facile quis vni assignauerit culpam: quod omnium fuit. Nam & Mutianus ambiguus epistolis victores morabat: & Antonius praepostero obsequio: vel dum tegeter inuidiam crimen meruit: Caeterique duces dum peractum bellum putant: finem eius insigniuere: Ne Petilius quidem Cerialis cum mille equitibus praemissus: ut transuersis itineribus per agrum sabinum salaria via urbem introiret: satis maturauerat: donec obfessi Capitolij fama cunctos simul exciret. Antonius per flaminiam ad saxa rubra: multo iam noctis: serum auxilium venit Illic interfectum Sabinum: conflagrasse capitolum: tremere urbem: moesta omnia accepit. plebem quoque & seruitia pro Vitellio armari nunciabatur. Et Petilio ceriali equestre proelium aduersum fuerat. Namque incautum & tamquam ad victos ruentem: Vitelliani interiectus equiti pedes exceperit. Pugnatum haud procul urbe inter aedificia hortosque & anfractus viarum: quae gnara Vitellianis: in compta hostibus metum fecerant. Neque omnes eques concors: adiunctis quibusdam qui nuper apud Narniam dediti: fortunam partium speculabantur. Capitum praefectus ala Tullius Flavianus. Caeteri foeda iuga costernantur: non ultra Fidenas secutis victoribus. Eo successu studia populi aucta. Vulgus urbanum arma coepit. Paucis scuta militaria plures raptis quod cuique obuium telis: signum pugnae exposcunt. Agit grates Vitellius. & ad tuendam urbem prorumpere iubet. Mox vocato senatu: deliguntur legati ad exercitum: ut praetexto recipere concordiam pacemque suaderent. Varia legatorum fors fuit. Qui Petilio ceriali occurrerunt extremum discrimen adire: aspernate milite conditiones pacis. Vulnerat praetor Arulenus Rusticus: auxit inuidiam super violatum legati praetorisque nomen: propria dignatio viri. Pallantem comites. occidit proximus lictor dimouere turbam ausus: & ni dato a duce praesidio defensi forent: sacrum etiam inter exteris gentes: legatorum ius ante ipsa patriae incenia: ciuiliis rabies usque in exitum temerasset. aequioribus animis accepti sunt: qui ad Antonium venerant: non quia modestior miles: sed duci plus auctoritatis. Miscuerat se legatis Musonius Rufus equestri ordinis: studium philosophiae: & placita stoicorum amularus. Ceptabatque permixtus manipulis bona pacis ac belli discrimina differens armatos mouere. Id plerisque ludibrium: pluribus tedio: nec deerant qui propellerent propulcarentque: ni admonitu modestissimi cuiusque & alijs minitibus: omisisset interpestiuam sapientiam. Obuia fuere & virgines vestales cum epistolis Vitellij ad Antonium scriptis. Eximi supremo certamine unum diem postulabant: Si moram interiecissent: facilius omnia conuertura. Virgines cum honore dimissae Vitellio rescriptum: Sabini caede: & incendio capitolij direpta belli commercia. Tetrauit tamen Antonius vocatas ad contionem legiones mitigare: ut castris iuxta pontem miluium positis: postera die urbem ingrederentur Ratio contandit: ne asperatus proelio miles: non populo: non Senatui: ne templis quidem ac delubris deorum confuleret. Sed omnem prolationem ut inimicam victoriae suspectabant. Simul fulgentia per colles vexilla: quantum imbellis populus sequeretur: speciem hostilis exercitus fecerant. Tripartito agmine pars ut astiterat flaminia via: pars iuxta ripam thyberis incessit. Tertium agmen per salariam collinae portae propinquabat: Plebs iunctis equitibus fusa. Miles Vitellianus trinis & ipse praesidijs occurrit. Proelia ante urbem multa & varia: Sed flauianis consilio ducum praestantibus saepius prospera. Ii tamen conflictati sunt. qui in partem sinistram urbis ad salustianos hortos per angusta & lubrica viarum flexerant. Superstantes maceris hortorum Vitelliani ad serum usque diem faxis pilisque subeuntes arcebant. donec ab equitibus qui porta collina irruperant: circumuenirentur. Concurrere & in campo martio infestae acies: Pro flauianis fortuna: & par-

k iiii

Sacrum et inter gentes legatorum ius

in acceptu armorum
pestiuam sapientiam

Virgines vestales
Vitellij ad Antonium
um de pace: quae
Sabini turbauit.

Miles omnem prolationem
ut inimicam victoriae
suspectabant.

Proelia prope moenia urbis
tripartito agmine utriusque partis
per anfractus et hortos.

ta totiens victoria. Vitelliani desperatione sola ruebant. & quanq̄ pulsi rursus in vrbe
 congregabantur. Aderat pugnantibus spectator populus: utq; in ludicro certamine:
 hos modo: rursus illos clamore & plausu fouebat: quotiens pars altera inclinasset ab-
 ditos in tabernis: aut si quam in domum perfugerant: erui iugulariq; exostulantes:
 parte maiore prædæ potiebantur. Nam milite ad sanguinem & cædes obuerso: spolia
 in vulgus cædebant. Sæua ac deformis vrbe tota facies. alibi prælia & vulnera. alibi bal-
 neæ popinæq; Simul cruor & strues corporum iuxta scorta: & scortis miles: quatum
 in luxurioso ocio libidinum: quicquid in acerbissima captiuitate scelerum: prius vt eã
 dem ciuitatem & furere crederes & lasciuire. Cõflixerant ante armati exercit⁹ in vrbe:
 bis. L. Sylla: semel Cinna victoribus. nec tunc minus crudelitatis. nunc inhumana se-
 curitas: & ne minimo quidem temporis voluptates intermissæ. Velut festis diebus id
 quoq; gaudium accederet: exultabãt. Fruebãtur nulla partium cura: malis publicis le-
 ti. Piuminum molis in oppugnatione castrorum fuit: quæ acerrimus quisq; vt nouissi-
 mam speciem retinebant. Eo itentius victores: præcipuo veterum cohortium studio:
 cuncta validissimæ vrbiũ excidijs reperta: Simul admouent testudinem: tormẽta:
 aggeres: facesq; quicquid tot prælijs laboris ac periculi hausissent: opere illo consuma-
 ri clamitãtes. Vrbem Senatui: ac populo Romano templa dijs reddita. pprium esse
 militis decus in castris: Illam patriam: illos penates: ni statim recipiantur noctem in
 armis agendam Contra Vitelliani quamq̄ numero factõq; dispares: inquietare victo-
 riam: morari pacem domos arasq; cruore fedã. Suprema victis solacia complectebã-
 tur. Multi semianimes super turres & ppugnacula mœnium expirauere. Conuulsis
 portis: reliquus globus obtulit se victoribus. & cecidere omnes contrarijs vulneribus
 versi in hostẽ. Ea cura ẽt morientibus decori exitus fuit. Vitellius capta vrbe: per auer-
 sam palatij partem Auentinũ in domum vxoris sellula defert: Vt si diem latebra vita-
 uisset: Terracinam ad cohortes fratremq; perfugeret. Dein mobilitate ingenij: & quæ
 natura pauoris est: cum omnia metuenti præsentia maxime displicerent: in palatiũ re-
 gredit: vastum desertumq; dilapsis etiam infimis seruitior: aut occursum eius decli-
 nantibus. Terret solitudo: & tacentes loci. temptat clausa. inhorrescit vacuis. fessusq;
 misero errore: & pudenda latebra semet occultã: ab Iulio placito tribuno cohortis p-
 trahitur. Vincitæ pone tergum manus. laniata veste: fœdum spectaculum ducebat:
 multis increpantibus: nullo illachrymãte. deformitas exitus misericordiã abstulerat.
 Obuius e germanicis militibus. Vitellium infesto ictu per iram: vel quo maturius lu-
 dibrio eximeret: an tribunum appetierit: in incerto fuit: aurem tribuni amputauit: ac
 statim confossus est. Vitellium infestis mucronibus coactũ: mō erigere os: & offerre
 contumelijs: nunc cadentes statuas suas: plarunq; rostra: aut galbæ occisi locũ cõtue-
 ri postremo ad gemonias vbi corpus Flauij Sabini iacuerat: propulere: Vna vox non
 degeneris animi excepta: cum tribuno insultanti: se tñ imperatorem eius fuisse respon-
 dit. Ac deinde ingestis vulneribus cõcidit. Et vulgus eadem prauitate insectabatur in-
 terfectum: qua fouerat viuentem: Pater illi. L. Vitellius: nam septimum & quinq̄-
 gesimum ætatis annum explebat: consulatum: sacerdotia: nomenq; inter primores:
 nulla sua industria sed cũcta patris claritudine adeptus. Principatũ eidẽ tulere qui ip-
 sum nõ nouerant. Studia exercitus raro cuiquã bonis artibus quẽsita: perinde affuere
 q̄ huic per ignauiam. Inerat tñ simplicitas ac liberalitas: quæ ni adsit modus: in exitiũ
 vertitur. Amicitias dũ magnitudine munerũ: non constãtia morũ cõtinerere putat: me-
 ruit magisq; habuit: reipublicæ haud dubie intererat Vitelliũ vinci. Sed imputare per-

nus ro adorat pug-
 nantibus utq; in ludico
 certamine.

a mi vulgus cædebat

ne om̄s tamde vrbe
 contrarijs vulneribus
 in hostem: vt ex-
 aus esset.

Vitellium solitudo
 vacantes loci in palatio
 pone. post.

simplicitas et liberalitas
 adsit modus in exitiũ
 vertunt

Amicitie nõ magnitudine munerũ
 sed morũ constantia cõtinet

Libricus Vitellij exirus.

LIBER. XX.

fidiam non possunt: qui Vitellium Vespesiano prodidere: cum a Galba descivissent Præcipiti in occasum die: ob pauorem magistratuum senatorumq; qui dilapsi ex vrbe aut per domos clientium semet occultabant: vocari senatus non potuit. Domitianum postq̄ nihil hostile metuebatur: ad duces partium progressum: & Cæsarem con salutatam: miles frequens: utq; erat in armis: in paternos penates deduxit.

Libri. xix. Finis.

CORNELII TACITI ACTOR VM DIVRNALIVM HIT'SORIAE
AVGVTSAE LIBER VICESIMVS INCIPIT.

Nterfecto Vitellio bellum magis desierat: q̄ pax cœperat. Armati per urbem victores implacabili odio victos confectabantur plenæ cædibus viæ. cruëta fora templaq; passim trucidatis: vt quencq; fors obtulerat. Ac mox augete licentia: scrutari. ac protrahere abditos. si quem proceꝝ habitu & iuuenta prospexerant: obtruncare: nullo militum aut populi discrimine: quæ sæuicia recentibus odijs sanguine explebatur. Dein verterat in auariciam. Nihil vsq̄ secretū aut clausum sinebant. Vitellianos occultari simulantes. Initium id perfringendaꝝ domuum: vel si resisteret causa cædis. Nec deerat egētissimus quisq; ex plebe & pessimi seruitioꝝ prodere vltro dies dominos. alij ab amicis mōstrabantur. Vbiq; lamēta cōclamationes. Et fortuna captæ vrbs: adeo vt Othoniani Vitellianiq; militis inuidiosa antea petulātia desyderaretur. Duces partiū accendēdo ciuili bello acres: temperandæ victoriæ impares. Quippe in turbas & discordias pessimo cuiq; plurima vis. pax & quies bonis artibus indigent. Nomen sedemq; Cæsaris Domitianus acceperat: nōdum ad curas intētus: sed stupris & adulterijs filiū principis agebat. Præfectura prætorij penes Arriū Varū. Sūma potentia in primo Antonio Is pecuniam familiāq; e principis domo. quasi cremonēsem prædam rapere. Cæteri modestia vel ignobilitate: vt in bello obscuri: ita præmioꝝ expertes. Ciuitas pauida & seruitio parata occupari redeūtem Tarracina. L. Vitellium: cum cohortibus: extinguiq; reliqua belli postulabat. Præmissi Ariciam equites: Agmen legionū intra bouillas stetit. Nec contatus est Vitellius: seq; & cohortes arbitrio victoris permittere. Et miles infœlicia arma aut minus ira: q̄ metu abiecit. Longus deditoꝝ ordo: septus armatis per urbē incessit. Nemo supplicis vultu: sed tristes & truces: & aduersum plausus ac lasciuia insultantis vulgi imobiles: paucos erumpere ausos circūiecti pressere. Cæteri in custodiam conditi. Nihil quisq; locutus indignum: & q̄q̄ inter aduersa salua virtutis fama. Dein. L. Vitellius interficitur: par vitij fratris. in principatu eius vigilantior. nec perinde prosperis socius: q̄ aduersus abstractus. Iisdem diebus. L. Bassius cum expedito equite: ad componendam campaniam mittitur: discordibus municipiorum animis: magis inter semet: q̄ cōtumacia aduersus principem. Viso milite: quies & minoribus colonijs impunitas. Capuæ legio tertia hyemādi causa locatur. & domus illustres afflictæ: cum contra Tarracinēses nulla ope iuuarentur. tātō procliuus est iniuriæ q̄ beneficio vicem exoluere: quia gratia oneri: vltio in quæstu habet. Solutio fuit seruus Vergenij capitonis: quem proditorem Tarracinensiu diximus: patibulo affixus: in iisdem annulis quos acceptos a Vitellio gestabat. At Romæ senatus cū cæta principibus solita: Vespesiano decernit. lætus & spei certus: quippe sūpta per galias hispaniasq; ciuilia arma. motis ad bellū Germanis: mox Illyricos postq̄ ægyptū

plurima vis: Pax et quies
orbis indigent

Lamenta et cocl
ationes: adeo
Othoniani e
m exierat deside
Sede cesaris a
Domitianus q
q̄ statim ad sup
ticia p̄cessit
Sūma potentie pen

L. Vitellius fr̄ im
qui se arbitrio cu
dedit: occidit

Iudeam Syriamq; & omnis prouincias: exercitusq; lustrauerant velut expiato terrarum orbe: cœpisse finem videbantur. Addidere alacritatem Vespesiani litterarum: tanquam manente bello scriptarum: ea prima specie forma: cæterum vt princeps loquebatur. Ciuilia de se & rep. egregia: nec senatus obsequium deerat. Ipsi consulatus cum Tito filio: prætura Domitiano & consulare Imperium decernuntur. Miserat & Mutianus epistolas ad senatum: quæ materiam sermonibus prebuere. Si priuatus esset: cur publice loqueretur: potuisse eadem paucos post dies loco sententiæ dici. Ipsa quoq; infestatio in Vitellianos fera & sine libertate. Id vero erga rem pu. superbum: erga principem contumeliosum q; in manu sua fuisse Imperium: donatumq; Vespesiano iactabat. Cæterum inuidia in occulto: adulatio in aperto erat. Multo cum honore verborum Mutiano triumphalia de bello ciuili data. Sed in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur primo Antonio consularia: Cornelio Fusco & Arrio Varo prætoria insignia. Mox deos respexere. Restitui capitolium placuit. Ea; omnia Valerius Asiaticus cōsul designatus censuit. Cæteri vultu manuq; pauci quibus conspicua dignitas: aut ingenium adulatione exercitum: compositis orationibus assentiebantur. Vbi ad Heluidium priscum prætorem designatum: ventum: p̄mp̄sit sententiam: vt honorificam in bonum principem. Falsa aberant: & studijs senatus attollebantur. Isq; præcipuus illi dies magnæ offensæ initium: & magnæ gloriæ fuit. Res poscere videtur: quia iterum in mentione incidimus viri sapius memorandi: vt vitam studiæq; eius & quali fortuna sit vsus paucis repetam. Heluidius priscus regione Italiæ: Tarracinæ municipio: Cluuius patre q; ordinem primi pilli duxisset. ingenium illustre altioribus studijs iuuenis admodum dedit: non vt plæriq; vt nomine magnifico segne ocium velaret: sed quo firmior aduersus fortuita: remp. capefferet. doctores sapientiæ secutus est: qui sola bona quæ honesta: mala tantum quæ turpia: nobilitatem cæteraq; extra animum: neq; bonis neq; malis anumerat. Quæstorius adhuc a Peto Thrasea gener delectus: e moribus foceris nihil æq; ac libertatem hausit: ciuis senator: maritus: gener: amicus: cunctis vitæ officijs æquabilis: opum contemptor: recti peruiçax: constans aduersus met. Erant quibus appetentior famæ videretur: quando etiam sapientibus cupido gloriæ nouissima exuitur. Ruina foceris: in exilium pulsus vt Galbæ principatu redijt: Marcellum Eprium de latorem Thraseæ accusare aggreditur. Ea vltio. incertum maior an iustior: senatum in studia diduxerat. Nam si caderet Marcellus agmen reorum sternebatur. Primo minax certamen: & egregijs vtriusq; orationibus testatum. Mox dubia voluntate Galbæ: multis senatorum deprecantibus omisit Priscus: varijs: vt sunt hominum ingenia sermonibus: moderationem laudantium: aut constantiam requirentium: Cæterum eo senatus die quo de Imperio Vespesiani censebant. placuerat mitti ad principem legatos. hinc inter Heluidium & Eprium acre iurgium. Priscus eligi nominatim a magistratibus iuratis: Marcellus vnam postulabat: quæ consulis designati sententia fuerat. Sed Marcelli studium proprii rubor excitabat: ne alijs electis posthabitus crederetur. Paulatimq; per altercationem ad continuas & infestas orationes prouecti sunt. quærente heluidio: quid ita Marcellus iudicium magistratum pauesceret: esse illi pecuniam & eloquentiam: quis multos anteciret: ni memoria flagitiorum virgeret. Sorte & vna mores non discerni. suffragia & existimationem senatus reperta: vt vniuscuiusq; vitam famam penetrarent. pertinere ad vtilitatem reip. pertinere ad Vespesiani honorem. occurrere illi quos innocentissimos senatus habeat. qui honestis sermonibus aures Imperatoris imbuant. Fuisse Vespesiano amicitiam cum Thrasea: So-

his ad senatum Vespesiano
vt princeps loquebatur.

ut iam ad senatum
iam sermonibus pre
t: quia priuatus pu
t: et imperium dona
Vespesiano iactabat.
ua: —

gino et vita et elui
ubi

rano: Senetione. quorum accusatores etiam si puniri non oporteat: ostentari non debere. hoc senatus iudicio velut admoneri principem: quos probet: quos reformidet: Nullum maius boni Imperij instrumentum: quam bonos amicos esse. Satis Marcello quod Neronem in exitium tot innocentium impulerit. Frueretur praemijs & impunitate. Vespasianum melioribus relinqueret. Marcellus non suam sententiam impugnari: sed consulem designatum censuisse dicebat. Sed vetera exempla: quae sortem legationibus posuissent ne ambitioni aut inimicij locus foret. Nihil euenisse cur antiquitus instituta exolescerent. aut principis honor in cuiusque contumeliam verteretur. sufficere omnes obsequio Id magis vitandum ne peruicacia cuiusque irritaretur animus nouo principatu suspensus: & vultus quoque ac sermones omnium circumspectans. Se meminisse temporum quibus natus sit: quam ciuitatis formam patres auique instituerint vltiora mirari: praesentia sequi: bonos Imperatores voto expetere. qualescunque tolerare. Non magis sua oratione Thraseam quam iudicio senatus afflictum. Sauciam Neronis per huiusmodi imagines illuxisse: nec minus sibi anxiam talem amicicium quam alii exilium. Denique constantia: fortitudine Catonibus & Brutis aequaretur Heluidius Se vnum esse ex illo senatu qui simul seruerit. Suadere etiam prisco: ne supra principem scanderet. ne Vespasianum senem: triumphalem: iuuenum liberorumque patrem: preceptis coerceret. Quo modo pessimis Imperatoribus sine fine dominatione: ita quis egregijs modum libertatis placere. Haec magnis utrinque contentionibus iactata: diuersis studijs accipiebantur. Vicit pars quae sortiri legatos malebat: etiam medijs patrum anitentibus retinere morem. Et splendidissimus quisque eodem inclinabat: metu inuidiae si ipsi eligerentur. Secutum aliud certamen. praetores aetarij: nam tum a praetoribus tractabatur aetarium publicam paupertatem questum: modum impensis postulauerant. Eam curam consul designatus ob magnitudinem oneris: & remedij difficultatem. principi referuabat. Heluidius arbitrio senatus agendum censuit. Cum prorogarent sententias consules. Vulcatius Tertulinus tribunus plebis intercessit: ne quid super tanta re principe absente statueretur. Censuerat Heluidius: ut Capitolium publice restitueret: adiuuaret Vespasianus. Eam finem modestissimus quisque silentio: deinde obliuio transiit. Fuere qui & meminissent. Tum inuectus est Musonius Rufus in publicum celerem a quo Baram foranum falso testimonio circumuentum arguebat. Ea cognitione renouari odia accusationum videbantur. Sed vilis & nocens reus protegi non poterat. Quippe sorani sancta memoria: Celer professus sapientiam: dein testis in Baram proditor: corruptorque amiciciae: cuius se magistrum ferebat. Proximus dies causae destinatur. Nec tam Musonius aut Publius: quam Priscus & Marcellus caeterique motis apulationibus animis expectabantur. Tali rege statu: cum discordia inter partes: ira apud victos: nulla in victoribus auctoritas: non leges: non principes in ciuitate essent: Mutianus urbem ingressus cum cetera simul in se traxit: fracta primi Antonij Varijque Arij potentia: male dissimulata in eos Mutiani iracundia: quis vultu tegeret. Sed ciuitas rimandis offensis sagax: verterat se: transtuleratque. Ille vnus ambiri: coli: nec deerat ipse stipatus armatis: domos hortosque permutas: apparatus: incessu: excubijs: vim principis complecti: nomen remittere. Plurimum terroris intulit caedes Calphurnij Galeriani. Is fuit filius. C. Pisonis nihil ausus: sed nomen iligne: & decora ipsi iuuenta: rumore vulgi celebrabant. Erantque in ciuitate adhuc turbida: & nouis sermonibus laeta: quae principatus inanem ei famam circumdarent. Iussu Mutiani custodia militari cinctus: ne in ipsa urbe conspectior mors foret: ad quodraginta

Nullum maius bonum instrumentum quam bonos

Quo pessimis Imperatoribus sine fine dominatione: ita quis egregijs liberos

Sorani & memoria

Mutianus urbem cetera simul in se

*in su Mutiam
remus Calociamus
venas sanguine ex
hem tr.*

*e causis eisdem dieb
i bellu gallicu au
cunhi*

*Sertorium aut homi
t ferebat.*

nus Flaui.

*eros Batoni forma
pioni: ad stupum
ant. p Vitellianos*

num ab vrbe lapidem via appia fuso per venas sanguine extinguitur. Iulius priscus pratoriarum sub Vitellio cohortiū præfectus: seipsum interfecit: pudore magisq̄ necessitate. Alphenus Varus ignauia infamiaq̄ suæ superfuit. Asiaticus enim: Is libertus: malam potentiam seruili supplicio expiauit. Iisdem diebus crebrescentem cladis Germanicæ famam nequaquam mœsta ciuitas excipiebat casos exercitus: capta legionum hyberna: desciuisse Gallias: non vt mala loquebatur. Id bellum quibus caulis ortum quanto: externarum sociarumq̄ gentium motu flagrauerit: altius expedi- am. Bataui donec trans Rhenum agebant: pars Cathorum seditione domestica pulsi: extrema gallicæ oræ vacua cultoribus: simulq̄ insulam inter vada sitam occupaue- re: quam mare oceanum a fronte: rhenus amnis tergum ac latera circumluit: nec opi- bus romanis societate validiorum attriti: Viros tantum armaq̄ Imperio ministrat. diu germanicis bellis exerciti: mox per Britaniam gloria transmissis illuc cohortibus quas vetere instituto nobilissimi popularium regebant. Erat & domi delectus eques præcipuo nandi studio arma equosque retinens: integris turmis: rhenum perumpere. Iulius Paulus & Claudius ciuilis: regia stirpe: multo ceteros anteibant. Paulum Fonteius capito falso rebellionis crimine interfecit. Iniectæ ciuili cathenæ missusq̄ ad Neronem & a Galba absolutus: sub Vitellio rursus discrimen adit: flagitante suppli- cium eius exercitu. Inde causæ irarq̄: spesq̄ ex malis nostris. Sed ciuilis vltra quam bar- baris solitum: ingenio solers. & Sertorium se aut hānibalem ferens: simili oris deho- nestamento: ne vt hosti obuiam iretur: si a po. ro. palam desciuisset: Vespesiani amici- ciam studiumq̄ partium prætendit: misis sane ad eum primi Antonij litteris: quibus auertere accita a Vitellio auxilia: & tumultus germanici specie: retentare legiones iu- bebatur. Eadem Ordeonius Flaccus præfens monuerat: inclinato in Vespesianū ani- mo: & reipublicæ cura: cui excidium aduentabat: si redintegrādum bellum: & tot ar- matorum milia Italiam irrupissent. Igitur ciuilis desciscendi certus: occultato adhuc altiore consilio cetera ex euentu iudicaturus: nouare res hoc modo coepit. Iussu Vi- tellij Batauorq̄ iuuentus ad delectum vocabatur: quem suapte natura grauem: onera- bant ministri auaricia ac luxu: senes aut inualidos conquirendo quos precio dimitteret rursus impuberes sed forma conspicui: & est plerisq̄ procera puericia: ad stuprū trahe- bantur. Hinc inuidia: & cōpositi seditionis auctores: perpulere vt delectū abnuerent. Ciuilis primores gētis. & prōptissimos vulgi specie epularq̄. sacrum in nemus vocatos vbi nocte ac laticia incaluisse videt: a laude gloriaq̄ gentis orsus iniurias & raptus: & cætera seruitij mala enumerat. Neq̄. n. societatem vt olim: sed tanquam mancipia ha- beri: quando legatū graui quidem comitatu: & superbo cum Imperio venire: tradi se præfectis centurionibusq̄. quos vbi spolijs: & sanguine expleuerint: mutari exquiriq̄: novos sinus: & varia prædandi vocabula. Instare delectum: quo liberi a parentibus: fratres a fratribus velut supremū diuidantur. Nunquam magis afflictam rem roma- nam. nec aliud in hybernis quam prædam & senes: Attollerent tm̄ oculos & inania le- gionum nomina: ne pauescerent. Esse sibi robur peditū equitumq̄. Cōsanguineos ger- manos: gallias idem cupientes: Ne romanis quidem ingrātū id bellum: cuius ambi- guā fortunam Vespesiano imputaturos: victoriæ rationē non reddi. Magno cū assen- su auditus: barbaro ritu & patrijs execratōibus vniuersos adigit. Missi ad Caninefates qui consilia sociarent. Ea gens partem insulæ colit origine: lingua: virtute: par Bata- uis numero superatur. Mox occultis nuncijs pellexit Britannica auxilia: Batauorum

LIBER. XX.

cohortes missas in Germaniam: vt supra rettulimus: ac tum Magōtiaci agētes. Erat in Caninefatibus stolidæ audaciæ Brēno claritate natalium insigni. pater eius multa hostilia ausus. Caianarum expeditionum ludibrium impune spreuerat. Igitur ipso re bellis familiæ omine placuit. Impositusq; scuto more gentis & sustinentium humeris vibrat⁹: dux deligitur. Statimq; accitis frisijis: transrhenana gens est: duarum cohortium hyberna proximo occupato oceano irrumpit. Nec prauiderant impetum hostium milites: nec si præuidissent: satis virium ad arcendum erat. Capta igitur & direpta castra. dein vagos & pacis modo effusos lixas negociatoresq; romanos inuadunt. Simul excidijs castellorū imminebant: quæ a præfectis cohortium incensa sunt: quia defendi nequibant. Signa vexillaq; & quod militum in superiore insulæ parte congregantur: duce Aquilio primipilari. Nomen magis exercitus quam robur quippe viribus cohortis adductis Vitellius e proximis Neruiorum Germanorumq; pagis: se-gnem numerum armis onerauerat. Ciuilis dolo grassandū ratus: incusauit vltro præfectos: quod castella deseruissent: Se cum cohorte cui præerat: Caninefatem tumultum oppressurum. Illi sua quisq; hyberna repeterent. Subesse fraudem consilio: & disperfas cohortes facilius opprimi: nec Brenonem ducem eius belli sed Ciuilem esse patuit: erumpentibus paulatim indicijs: quæ Germani læta bello gens: non diu occulta uerant. Vbi insidiæ parum cessere: ad vim transgressus. Caninefates frixios Batauos proprijs cuneis componit: directa ex diuerso acies haud pcul a flumine rheno: & obuerlis in hostem nauibus: quas incensis castellis illuc appulerant: nec diu certato. Tū grorum cohors signa ad ciuilem traustulit. Perculsiq; milites improuisa proditione a socijs hostibusq; cedebantur. Eadem etiam nauibus perfidia. Pars remigum e Batauis tanquam imperitia officia nautarum propugnatorumq; impediabant. Mox contra tendere: & pupes hostili ripæ obijcere ad postremum gubernatores Centurionesq; nisi eadem volentis trucidant: donec vniuersa quattuor & viginti nauium classis trās fugeret: aut caperetur. Clara ea victoria in præsens: in posterum vsui: armaq; & naues quibus indigebant adepti. Magna per Germanias galliasq; fama: libertatis auctores celebrabantur. Germaniæ statim misere legatos auxilia offerentes. Galliarum societatem Ciuilis arte donisq; affectabat: captos cohortium præfectos suas in ciuitates remittendo: Cohortibus abire an manere mallent: data potestate: manentibus honorata militia digredientibus spolia romanorum offerebantur. Simul secretis sermonib⁹ admonebat: malorum quæ tot annis perpeffi: miseram seruitutem falso pacem vocarent. Batauos q̄q̄ tribunorum expertes: arma contra cōmunes dominos cœpisse. Prima acie fustum victumq; romanum. quid si galliæ iugum exuant: q̄tum in Italia reliquum: prouinciæ sanguine prouincias vinci: ne vindicis acie cogitarent Batauo equite p̄tritos æduos: Aruernosq; fuisse inter Verginij auxilia Belgas. Vereq; reputantibus Galliā suismet viribus concidisse. Nunc easdē oīum partes: addito si quid militaris disciplinæ in castris romanoꝝ vigerit: Esse secum: veteranas cohortes: quibus nuper Othonis legiones procubuerint. Seruirent Syria Asiaq; & Suetus regibus oriēs multos adhuc in Gallia viuere ante tributa genitos. Nuper certe caeso Quintilio Varo. pulsam e Germania seruitutem. Nec Vitellium principem sed Cæsarem Augustū bello prouocatum. Libertatem natura etiam mutis animalibus datam. Virtutem p̄ prium hominis bonū. Deos fortioribus adesse. Proinde arriperent vacui occupatos: integri fessos: dum alij Vespesianū: alij Vitelliū foueāt. patere locū aduersus vtrūq;.

Prouinciarū sanguine vinci

Libertas natura et animalibus data

Sic in Gallias Germaniasque intentus: si destinata prouenissent: Validissimarum di-
 tissimarumque nationum regno imminebat. At Flaccus Ordeonius primos Ciuilis
 conatus per dissimulationem aluit. Vbi expugnata castra: deletas cohortes: pulsum
 Batauorum insula Romanum nomen: trepidi nuncij afferebant: Munium Lupercū
 legatum: Is duarum legionum: hybernis præerat: egredi aduersus hostem iubet. Lu-
 percus legionarios: e præsentibus Vbios: e proximis Treuirorum equites: haud lon-
 ge agentis: raptim transmisit: addita Batauorum ala: quæ iam pridem corrupta fidē
 simulabat: vt proditis in ipsa acie Romanis: maiore pretio fugeret. Ciuilis captarum
 cohortium signis circūdatus vt suo militi recens gloria ante oculos: & hostes memo-
 ria cladis terrentur: matrem suam sororesq; simul omnium coniuges paruosq; libe-
 ros consistere a tergo iubet: hortamenta victoriæ: vel pulsus pudorem. vt virorum cā-
 tu: fœminarum vlulatu sonuit acies: nequaquam par a legionibus cohortibusq; reddi-
 tur clamor. Nudauerat sinistrum cornu Batauorum ala transfugiēs: statimq; in nos
 versa. Sed legionarius miles: quanquam rebus trepidis: arma ordinesque retinebat.
 Vbiorum Treuirorumq; auxilia fœda fuga dispersa: totis campis pallantur. Illuc in-
 cubuere Germani: & fuit interim effugium legionibus in castra: quibus veterum no-
 men est. Præfectus alæ Batauorum Claudius Labeo oppidano certamine æmulus ci-
 uili: ne interfectus inuidiam apud populares: vel si retineretur: sœmina discordiæ præ-
 beret: in Frisios aduehitur. Iisdem diebus Batauorum & Caninefatium cohortes: cū
 iussu Vitelli in urbem pergerent missus a Ciuile nuncius assequitur. Intumuere sta-
 tim superbia ferociaq; & precium itineris donatiuum: duplex stipēdium augeri equi-
 tum numerum: promissa sane a Vitellio postulabant non vt assequerentur: sed cau-
 sam seditioni. Et Flaccus multa concedendo: nihil aliud effecerat: quam vt acrius ex-
 poscerent: quæ sciebant negaturum. Spreto Flacco inferiorem Germaniam petiuere:
 vt Ciuili iungerentur. Ordeonius adhibitis tribunis centurionibusq; consultaui: nū
 obsequium abnuentes vi coerceret. Mox insita ignauia: & trepidis ministris: quos am-
 biguus auxiliorum animus: & subito delectu suppletæ legiones angebant: statuit cō-
 tinere intra castra militem. Dein penitentia: & arguentibus ipsis qui suaferant tanquā
 secuturus: scripsit Herennio Gallo legionis primæ legato: qui Bonnam optinebat: vt
 arceret transitu Batauos. se cum exercitu tergis eorum hæsurum. Et opprimi pote-
 rant: si hinc Ordeonius inde Gallus motis vtrinq; copijs: medios clauissent. Flaccus
 omisit inceptum. alijsq; litteris Gallum monuit: ne terreret abeuntes. Vnde suspitio
 sponte legatorum excitari bellum. Cunctaq; quæ acciderant aut metuebantur non in-
 ertia militis neq; hostium vi: sed fraude ducum euenire. Bataui cum castris Bonnen-
 sibus propinquarent: premiseret: qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerēt.
 Nullum sibi bellum aduersus Romanos: pro quibus totiens bellassent. Longa atq;
 irrita militia fessis: patriæ atq; ocij cupidinem esse. Si nemo obliteret: innoxium iter
 fore. Sin arma occurrant: ferro viam inuenturos: Contantem legatum milites perpu-
 lerant fortunam prælii experiretur. Tria milia legionariorum: & tumultuariæ Belga-
 rum cohortes: simul paganorum lixarumq; ignauia: sed procax ante periculum ma-
 nus: omnibus portis erumpunt: vt Batauos numero impares circumfundant. Illi ve-
 teris militiæ memores in cuneis congregantur: densi vndiq; & frontem tergaq; ac la-
 tus tuti. Sic tenuem nostrorum aciem perfringunt. Cædentibus Belgis pellitur legio.
 & vallum portasq; trepidi petebāt. Ibi plurimum cladis: cumulatæ corporibus fesse.

ges et liberi atq;
 etatus: hortame-
 ntum victoriæ

nec cæde tantum & vulneribus: sed ruina: & suis plerique telis interiere. Victores colonia Agrippinensium vitata: nihil cætero in itinere hostile ausi: Bõnense prælium excusabant: tanquam petita pace: postquam negabatur: sibi metipsi consulissent. Ciuilis aduentu veteranaꝝ cohortium: iusti iam exercitus doctor: sed consilij ambiguus: & vim romanam reputans: cunctos qui aderant: in verba Vespesiani adigit. Mittitq; legatos ad duas legiones: quæ priore acie pulsæ: in vetera castra concesserant: vt idem sacramētum acciperent. Redditur responsum: neq; proditoris: neq; hostium se consilij vti. Esse sibi Vitellium principem: pro quo fidem & arma vsq; ad supremum spiritum retēturos: Proinde per fugus Batauus arbitrum rerum romanaꝝ ne ageret: sed meritas sceleris pœnas expectaret. Quæ vbi relata Ciuili: incensus ira: vniuersam Batauorum gentem in arma rapit. Iunguntur Bruçteri Tençteriq;: & excita nuncijs Germania ad prædam famamq;. Aduersus has concurrentis belli minas: legati legionum Munius Lupercus & Numisius Rufus. vallum murosq; firmabāt: subuersa lōgæ pacis opera: haud pcul castris in modum municipij extructa: ne hostibus vsui forent. Sed parum prouisum: ni copiæ in castra conueherentur: rapi permiscere. Ira paucis diebus per licentiã absumpta sunt: quæ aduersus necessitates in longum suffecissent. Ciuilis medium agmen cum robore Batauorū obtinens: vtrāq; Rheni ripā: quo truculentior visu foret: germanorum cateruis complet: assultante per campos equite. Simul naues in aduersum amnem agebantur. hinc veteranarum cohortium signa: Inde depromptæ siluis iugisq; ferrum imagines: Vt cuiq; genti inire prælium mos est: iusta belli ciuilis: externiq; facie obstupescerant obsessos: & spem oppugnātium augebat amplitudo valli: quod duabus legionibus situm: vix quinq; milia armatorū romanorum tuebantur. Sed lixarum multitudo turbata pace illuc cōgregata: & bello ministra aderat. Pars castrorum in collem leniter assurgens. pars æquo adibatur: quippe illis hybernis obsideri premiq; Germanias Augustus crediderat. neq; unquã id malorum ut oppugnatum vltro legiones nostras venirent. Inde non loco neq; munimentis labor additus. Vis & arma satis placebant. Bataui transhenanique: quo discretæ virtus manifestius spectaretur: sibi quæq; gens consistunt: eminentis lacessentes. Post vbi pleraq; telorum turribus pinnisq; mœnium irrita hærebant: & desuper saxis vulnerabantur: clamore atq; impetu inuasere vallum: appositis pleriq; scalis: alij per testudinem suorum. Scandebant iam quidam: cum gladijs & armorum incussu præcipitati: sudibus & pilis obruuntur. Præferoces initio: & rebus secundis nimij. Sed tū prædæ cupidine: aduersa quoq; tollerabant. Machinas etiam insolitum sibi ausi. nec vlla ipsis sollertia: per fugæ captiuique docebant struere machinas in modum pontis: mox subiectis rotis propellere: vt alij superstantes: tanquam ex aggere præliarentur. pars intus occulti: muros subruerēt. Sed excussa balistis saxa strauere informe opus. & crates vineasq; parantibus adactæ tormētis ardentis haste: vltroq; ipsi oppugnatores ignibus petebantur. donec desperata vi verterent consilium ad moras: haud ignari paucorū dierū inesse alimēta: & multū imbellis turbæ. Simul ex inopia proditio: & fluxa seruitioꝝ fides: ac fortuita belli sperabātur. Flaccus interi cognito castrorū obsidio & missis per gallias q auxiliã cōcīrēt: lectos legiõibus Dillio Voculæ duodeuicessimæ legiõis legato tradit: vt q̄ maximis p ripā itineribus celeraret. Ipse pauidus torpere iuisus militib⁹: neq; n. ambigue p̄mebāt: Emissas a Magōtiaco Batauorū cohortes: dissimulatos ciuilis conat⁹: adsciri in societate germāos. Nō primi Antonij: neq; Mutiani ope Vespesianū magis adoleuisse. apta odia: armaq; palā depelli: Fraudē & dolū ob-

Bathani: Transrh
præferoces initio:
reb⁹ sctis nimij.

Ex inopia proditi
fluxa seruitioꝝ

caus et dolus ob
eoq; inevitabilia
nec f. octo trachione

scura: eoq; inevitabilia. Civilem stare contra. struere aciem. Ordeonium e cubiculo & lectulo iubere quicquid hosti cōducatur. Tot armatas fortissimorum virorum manus: vnus senis valitudine regi. Quin poti⁹ interfecto traditore: fortunam virtutemq; suam malo omine exoluerent. his inter se vocibus insistentes: flāmauere insuper allata a Vespesiano litteræ: quas Flaccus: quia occultari nequibant: pro contione recitauit. Vinctosq; qui attulerant: ad Vitellium misit. Sic mitigatis animis. Bōnam hyberna primæ legionis ventum. Infensior illic miles culpam cladis in Ordeonium vertebat. Eius iussu directam aduersus Batauos aciem: tanq̄ a Magontiacō legiones sequerentur. Eiusdem proditione casos: nullis superueniētibus auxilijs. Ignota hæc cæteris exercitibus: neq; imperatori suo nunciari cum accursu tot prouinciarum extingui repēs perfidia potuerit. Ordeonius exemplaria omnium litterarū: quibus per Gallias Britanniamq; & hispanias auxilia orabat: exercitui recitauit: instituitq; pessimum facin⁹ vt epistola Aquiliferis legionum traderentur: a quis ante militi q̄ducibus legebatur Tum e seditionis vnum vinciri iubet: magis vsurpandi iuris causa: q̄ quia vnus culpa foret. Motusq; Bōna exercitus: in coloniam agrippinensem affluentibus auxilijs gallo- rum: qui primo rem romanam enixe iuuabant: Mox vallescentibus Germanis: plæræq; ciuitates aduersum nos armata spe libertatis: & si exuissent seruitiū cupidine imperitandi. Gliscebant iracundia legionū. nec terrorem vnus militis vincula indiderāt. quin idem ille arguebat vltro conscientiam ducis: tanq̄ nuncius inter civilem Flaccūq; falso crimine testis veri opprimeretur. Conscendit tribunal vocula mira constantia præhensumq; militem ac vociferantem: duci ad supplicium iussit. Et dum mali pauēt optimus quisq; iussis paruere. exin consensu ducem voculam poscentibus: Flaccus sumam rerum ei permisit. Sed discordes animos multa efferebant. Inopia stipendij: frumentiq; & simul delectū tributaq; galliæ aspernantes. Rhenus incognita illi cælo sic citate: vix nauium patiens. acti cōmeatus. dispositæ per omnem ripam stationes: quæ Germanos vado arcerent. Eademq; de causa minus frugum: & plures qui consumerent. Apud imperitos prodigij loco accipiebatur: ipsa aquarū penuria: tanquam nos amnes quoq; & vetera imperij munimenta desererent. quod in pace fors seu natura: tunc fatum & ira dei vocabatur. Ingressis Nouesium tertiadecima legio cōiungitur. Additus voculæ in partem curarum herennius gallus legat⁹. nec auli ad hostem pergere loco Gelduba nomen est: castra fecere. Ibi itruenda acie: muniendo vallandoq; & cæteris belli meditentis militem firmabant. Vtq; præda ad virtutem incendere tur: in proximos Gugernorum pagos: qui societatem civilis acceperāt: ductus a Vocula exercitus. Pars cum Herennio gallo permāsit. Forte nauem haud procul castris frumento grauem: cum per vada hæssisset: Germani in suam ripam trahebant. Non tulit gallus. misitq; subsidio cohortem auctus est germanorum numerus. paulatimq; aggregantibus se auxilijs acie certatum. Germani multa cum strage nostrorum nauem arripiunt. Victi: quod tum in morem verterat: non suam ignauiam: sed perfidiam legati culpabant. Protractum e tentorio scissa ueste: uerberato corpore: quo præcio: quibus conscijs prodidisset exercitum: dicere iubent. Redit in Ordeonium inuidia. Illum auctorem sceleris: hunc ministrum uocant. Donec exitium minitantibus exterritus: proditionem & ipse Ordeonio obiecit. Vinctusq; aduentu demum Voculæ exoluitur. Is postera die auctores seditionis morte affecit. Tanta illi exercitui diuersitas inerat: licentiæ patientiæq; haud dubie gregarius miles Vitellio fidus: Splendidissimus quisq; in Vespesianum proni. Inde scelerum ac suppliciorū uices. & mixtus

obsequio furor: vt cōtineri nō possent: qui puniri poterant. At Ciuilē immensis actib⁹
 vniuersa Germania extollebat: societate nobilissimis obsidū firmata. Ille ut cuiq; pxi-
 mum: vastari Vbios treuirosq; & alia manu Mosam amnem transire iubet: vt Mena-
 pios & Morinos & extrema galliæ quateret. Actæ vtrobq; præde. Infestius i Vbijs:
 quos genus germanicæ originis ciurata patria: romanorū nomine agrippinēses voca-
 rent. Cefæ cohortes eorū in vico Marcoduro incuriosius agentes: quia pcul ripa abe-
 rant. Nec quieuerē Vbij: quominus prædas e Germania peterēt. primo ipune. dein cir-
 cunuētī sunt: per oē id bellū meliore vsi fide q̄ fortuna. Contusus Vbijs grauior & suc-
 cessu rex ferocior Ciuilis: obsidium legionum vrgebat: intētis custodijs: nequis occul-
 tus nuncijs venientis auxiliij penetraret. Machinas molemq; operū Batauis delegat:
 Transrhenanos prælium poscentis: ad scindendum vallum ire: detrusosq; redintegra-
 re certamen iubet. Superante multitudine: & facili dāno: ne finem quidem labori nox
 attulit. Congestis circum lignis: accensiq; simul epulātes: vt quisq; vino incaluerat:
 ad pugnam temeritate inani ferebant. Quippe ipsoꝝ tela per tenebras vana. Romani
 conspicuam barbarorū aciem: & siquis audacia aut insignibus effulgens: ad ictum de-
 stinabant. Intellectū id ciuili & restincto igne: misceri cuncta tenebris & armis iubet.
 Tum vero strepitus dissoni: casus incerti. neq; ferendi: neq; declinandi puidencia. Vn-
 de clamor acciderat: circū agere corpora: tendere arcus: nihil pdesse virtus: fors cun-
 cta turbare. & ignauorū sæpe telis fortissimi cadere. Apud germanos incōsulta ira. Ro-
 manus miles periculorum ignarus ferratas sudēs: grauiā saxa nō forte iaciebat. Vbi
 sonus molientiū: aut appositæ scalæ hostē in manus dederant: propellere vmbone: pi-
 lo sequi: multos in mœnia egressos pugionibus fodere. Sic exhausta nocte: nouam acie
 dies aperuit. Eduxerant Bataui turrim duplici tabulato quā prætorix portæ: Is æquis
 simus. locus ppinquātem: promoti contra validi asseres: & incussæ trabes perfregere
 multa superstantiū pernicie. Pugnatūq; i percussos subita & pspera eruptione. Simul
 a legionarijs peritia & arte præstantibus: plura struebant. Præcipuum pauorem intu-
 lit suspensum & nutans machinamentum. quo repente demisso: præter suorū ora: sin-
 guli pluresue hostium sublime rapti: verso pondere intra castra effundebant. Ciuilis
 omiſſa oppugnandi spe: rursus per ocium assidebat: nuncijs pmissis fidem legionum
 conuellens. Hæc in Germania ante eremonense prælium gesta. cuius euentum littere
 Primi Antonij docuere: addito Cecinæ edicto. Et præfectus cohortis euietus Alpini
 us montanus fortunam partium præfens fatebat. Diuersi hinc motus animorū. Auxi-
 lia e Gallia: quis nec amor nec odium in partes: militia sine affectu: hortatibus præfe-
 ctis: statim a Vitellio desciscunt: Vetus miles contabat. Sed adigēte Ordeonio Flac-
 co: instantibus tribunis dixit sacramentum: nō vultu neq; aio satis affirmans: Et cum
 cætera iurisiurandi verba cōciperent: Vespesiani nomen hæsitantes: aut leui murmu-
 re: & plarunq; silentio trāsmittebant. Lectæ deinde p cōtione epistolæ Antonij ad ci-
 uilem: suspitiones militum irritauere tanq̄ ad socium partium scriptæ: & de germani-
 co exercitu hostiliter. Mox allatis Geldubam in castra nuncijs: eadē dictam factaq;
 Et missus cū mandatis Montanus ad ciuilem: vt abſisteret bello neue externa armis
 falsis velaret. Si Vespesianū iuuare aggressus foret: fatissactum cœptis. Ad ea Ciuilis
 primo callide: post vbi videt Montanum præferocem ingenio. paratūq; in res nouas
 orsus a questu periculisq; que per quinq; & viginti annos i castris romanis exhaustisset:
 Egregium inquit pretium laboris cœpi: necē fratris: & vincula mea: & sæuissimas hu-
 ius exercitus voces quib⁹ ad supplicium petitus: iuregentium pœnas reposito. vos aut

Apud germanos me

*ausos aut libertas
si aut vultu idē eim*

treuiri cæteræq; seruientium animæ: qd̄ pretium effusi totiens sanguinis expectatis? nisi ingratam militiam: immortalia tributa virgas: secures: & dominorū ingenia? Ego præfectus vnus cohortis: & Caninefates Batauiq; exigua galliæ portio: vana illa castrorū spacia excidimus: vel septa ferro. fameq; p̄mimus. Deniq; ausos aut libertas sequetur: aut victi idem erimus. Sic accensum: sed moliora referre iussum dimittit. Ille vt irritus legationis redit: cætera dissimulans: quæ mox erupere. Ciuilis parte copiarum retenta: Veteranas cohortes: & quod e germanis maxime promptum: aduersus Voculam exercitumq; eius mittit. Iulio Maximo & Claudio victore sororis suæ filio ducibus. Rapiunt in trāsitu hyberna alē A sciburgij sita: adeoq; improuisi castra inuoluere: vt non alloqui: nō pandere aciem: vocula potuerit. Id solum vt in tumultu monuit: sub signano milite media firmare. auxilia passim circumfusa sunt. Eques prorupit: exceptusq; cōpositis hostium ordinibus: terga in suos vertit. Cedens inde non prælium. Et Neruiorū cohortes metu seu perfidia latera nostrorum nudauere. Sic ad legiones peruentum. quæ amissis signis intra vallum sternebantur. Cum repente nouo auxilio fortuna pugnae mutatur. Vasconum lectæ a Galba cohortes: ac tum accitæ: dum castris propinquant: audito præliantium clamore: intentos hostis a tergo inuadunt. latioremq; q̄ pro numero terrorem faciunt: alijs a Nouesio: alijs a Maguntia: eo vniuersas copias aduenisse credentibus. Is error româis addit animos: & dum alienis viribus confidunt: suas recepere. Fortissimus quisq; e Batauis: q̄tum peditum erat: funduntur. eques euasit: cum signis captiuisq;: quos prima acie corripuerant: Cesorū eo diei partibus nostris maior numerus: & imbellior e germâis ipsa robora. Dux vterq; pari culpa meritis aduersa: prosperis defuere. Nam ciuilis si maiorib; copijs instruxisset aciem: circum iri a tam paucis cohortib; nequisset. castraq; perrupta excidisset. Vocula nec aduentum hostium explorauit. eoq; simul egressus victusq;. dein victoriæ parum confisus. tritis frustra diebus: castra in hostm inouit: quem si statim impellere: cursumq; rerum sequi maturasset: soluere obsidium legionum eodē impetu potuisset. Tentauerat interim ciuilis obsessorum animos: tanq̄ perditæ apud romanos res: & suis victoriæ prouenisset. Circunferebantur signa vexillaq; ostentati etiam captiui. ex quibus vnus egregium facinus ausus: clara voce gesta patefecit. Confossus illic a germanis Vnde maior indici fides. Simul vastatione incendijsq; flagrantium villarū: venire victorem exercitum intelligebatur. In conspectu castrorum constitui signa: fossamq;. & vallum circundari vocula iubet. Vt depositis impedimentis sarcinisq; expediti certarent. Hinc in ducem clamor pugnam poscentium & minari asseuerant. Ne tempore quidem ad ordinadam aciem capto incompositi fessiq; prælium sumpserit: Nā ciuilis aderat: non minus vitijs hostium q̄ virtute suorū fretus. Varia apud romanos fortuna: & seditiosissimus quisq; ignauus. quidam recentis victoriæ memores: retinere locum: ferire hostem: seq; & proximos hortari. Et redintegrata acie: manus ad obsessos tendere: ne tempori deessent. Illi cuncta e muris cernentes. omnibus portis prorūpunt. Ac forte ciuilis lapsu equi prostratus. Credita per vtrunq; exercitum fama. vulneratum aut interfectum: in mane q̄tum suis pauoris: & hostibus alacritatis indidit. Sed vocula omissis fugientium tergis: vallum turresq; castrorum augebat: tanq̄ rursus obsidium immineret. corrupta totiens victoria. non falso suspectus bellum malle. Nihil eq; exercitus nostros q̄ egestas copiarum fatigabat. Impedimenta legionum cū imbelli turba Nouesium missa: vt inde terrestri itinere frumentum adueherent. Nam flumine hostes potiebantur primum agmen securum incessit: nundum satis firmo ci

uile: qui rursus missos Nouesium frumentatores: dataſq; in præſidium cohortes ve-
 lut multa pace ingredi accepit: rarum apud ſigna militem: arma in uiculis: cunctos
 licentia vagos: cōpoſitus inuadit: præmiſſis qui pontes & viarum anguſta inſiderent:
 Pugnatum longo agmine: & incerto Marte: donec prælium nox dirimeret. Cohortes
 Geldubam perrexere: manentibus vt fuerant caſtris: quæ relictorum illic militum præ-
 ſidio tenebantur. Non erat dubium quātum in regressu discriminis ad eundem foret: fru-
 mentatoribus onuſtis pauculisq;. Addit exercitui ſuo Vocula mille delectos e quin-
 ta & quartadecima legionibus apud vetera obſeſſis indomitum militem & ducibus in-
 ſenſum. Pluresquam iuſſum erat profecti: palam in agmine fremebant: non ſe ultra fa-
 mem inſidias legatorum toleraturos. At qui remanſerant: deſertos ſe adducta parte
 legionum querebantur. Duplex hīc ſeditio: alijs reuocantibus Voculam. alijs redire
 in caſtra abnuentibus. Interim ciuiliſ vetera circumſedit. Vocula Geldubam: atq; in-
 de Nouesium conceſſit. Ciuiliſ capit Geldubam. Mox haud procul Noueſio: eque-
 ſtri prælio proſpere certauit. Sed miles ſecundis aduerſiſq; perinde in exitium ducum
 accendebatur. Et aduentu quintanorum quintadecimanorumq; auctæ legiones dona-
 tium expoſcunt: comperto pecuniam a Vitellio miſſam. Nec diu contactus Ordeon-
 ius: nomine Veſpeſiani dedit. Idq; præcipuum fuit ſeditionis alimentum. Effuſus in
 luxum & epulas: & nocturnos cœtus: veterem in Ordeonium irā renouauit. Nec vl-
 lo legatorum tribunorumue obſiſtere auſo: quippe omnem pudorē nox ademerat:
 protractum e cubili interficiunt. Eadem in Voculam parabantur: niſi ſeruili habitu:
 per tenebras ignoratus euaiſſet. Vbi ſedato impetu: metus redijt. Centuriones cum
 epiſtolis ad ciuitates galliarum miſere: auxilia ac ſtipēdia oraturos. Ipsi vt eſt vulgus
 ſine rectore præceps: pauidum ſocors: aduentante Ciuile: raptis temere armis: ac ſta-
 tim omiſſis: in fugam vertuntur. Res aduerſæ diſcordiam peperere ijs qui e ſuperiore
 exercitu erant: cauſam ſuam diſſociantibus Vitellij tamen imagines in caſtris. & per p-
 ximas Belgarum ciuitates repositæ: cum iam Vitellius occidiſſet. Dein mutati in pœ-
 nitentiam primani quartaniq; & duodeuiceſimani Voculam ſequunt: apud quem re-
 ſumpto Veſpeſiani ſacramento: ad liberandum Magontiaci obſidium ducebantur.
 Diſceſſerant obſeſſores: mixtus cactis: Vſipijs Mattiacis exercitus: ſacietate prædæ.
 nec incruentati. Ita diſperſos & neſcios miles noſter inuaſerat. Quin & lorica vallū-
 q; per fines ſuos Treuiri ſtruxere. magniſq; inuicem cladibus cum Germanis certabāt.
 donec egregia erga populum romanum merita: mox rebelles foedarent. Interca Veſ-
 peſianus iterum ac Titus conſulatum abſentes inierūt: mœſta & multiplici mœtu ſuf-
 penſa ciuitate: quæ ſuper inſtantia mala: falſos pauores induerat: deſciuiſſe Africam:
 res nouas moliente. L. Piſone. Is præerat prouinciæ: nequaquā turbidus ingenio. Sed qua
 naues ſæuicia hyemis prohibebantur. Vulgus alimenta in dies mercari ſolitum: cui
 vna ex rep. annonæ cura: clauſum littus: reineri comœtus: dum timet credebat: au-
 gentibus famam Vitellianis: qui ſtadium partium nundum poſuerant: nec victorib9
 quidem ingrato rumore quorum cupiditates externis quoq; bellis inexplebiles: nulla
 unquā ciuiliſ victoria ſaciauit. Kal. Ian. in ſenatu quem Iulius Frontinus prætor urbanus
 vocauerat: legatis exercitibusq; ac regibus laudes gratesq; decretæ: Et. T. Iuliano præ-
 tura: q; tranſgredientem in partes Veſpeſiani legionem deſeruiffet: ablata vt in Ploti-
 um Criphum tranſſeretur. Homo dignitas equeſtris data: Et mox eiurante Fronti-
 no: Cæſar Domitianus præturam cœpit. Eius nomen epiſtolis edictiſq; præferebat.
 Ius pene ſ Mutianum erat: niſi quod plaræq; Domitianus inſtigantibus amicis: aut

*Anto
d'cuis
in neminem
seruicunt*

propria libidine audebat. Sed præcipuus Mutiano metus est primo Antonio: Varoque Ario: quos recentes clarosque rerum fama: ac militum studiis: etiam populus fouebat: quia in neminem ultra aciem saeuierat. Et ferebatur antonius Scribonianum crassum: egregijs maioribus: & fraterna imagine fulgentem: ad capeffendam remp. hortatus: haud defutura consciorum manu: nisi Scribonianus abnuisset: ne paratis quidem corrumpti facilis: adeo metuens incerta. Igitur Mutianus quia propalam opprimi Antonius nequibat: multis in senatu laudibus cumulatam: secretis promissis onerat: Citeriorem hispaniam ostentans discessu Cluuij Rufi vacuam: simul amicis eius tribunatus praefecturasque largitur. Dein postquam inanem animam spe: & cupidine impleuerat: Vires abolet: dimissa in hyberna legione septima: cuius flagrantissimus in Antonium amor. Et tertia legio: familiaris Arrio Varo miles: in Syriam remissa. Pars exercitus in germanias ducebatur. Sic egesto quicquid turbidum: redit vbi sua forma legesque & munia magistratuum. Qua die senatum ingressus est Domitianus: de absentia patris fratrisque ac iuuenta sua pauca & modica disseruit decorus habitu: & ignotis adhuc moribus: crebra oris confusio pro modestia accipiebatur. Referente Caesare de restituendis Galbae honoribus: Censuit Curtius Montanus: ut Pisonis quoque memoria celebraretur. Patres vtrunque iussere. de Pifone irritum fuit. Tum sorte ducti: per quos redderentur bello rapta: quique aera legum vetustate delapsa: noscerent: figerentque: & qui factos adulatione temporum foedatos exhonerarent modumque publicis impensis facerent. Redditur Tertio Iuliano pratura. postquam cognitus est ad Vepesianum confugisse. Gripho honor mansit. Repeti inde cognitionem inter Musonium Rufum & P. Celerem placuit. damnatusque publicus. & Sorani manibus satisfactum. Insignis publica seueritate dies: ne priuatim quidem laude caruit. Iustum iudicium expleffe Musonius videbatur. Diuersa fama Demetrio Cynicam sectam pffesso: quod manifestum reum ambitiosius quam honestius defendisset. Ipsi Publio animus in periculis: neque oratio suppedi tauit. Signo vltionis in accusatores dato: petit a Caesare Iunius Maricus: ut commentariorum principalium potestatem senatui faceret: per quos nosceret: quem quisque accusandum poposcisset. Consulendum tali super re princeps respondit. Senatus inchoantibus primoribus: iusiurandum concepit: quo certatim omnes magistratus: ceteri ut sententiam rogabantur: deos testes aduocabant: nihil ope sua factum quo cuiusquam salus lederet. neque se praemium aut honorem ex calamitate ciuium coepisse. trepidis & verba iusiurandi per varias artes mutantibus quis flagitij conscientia inerat. Probabant religionem patres: periurium arguebant. Eaque velut Censura in Sariole num Voculam & Nomium actianum & Cestium seuerum acerrime incubuit: crebris apud Neronem delationibus famosus. Sariole num & recens crimen vrgebat: quod apud Vitellium molitus eadem foret: nec destitit senatus manus intentare Voculae: donec curia excaderet. Ad pactium Africanum transgressi: eum quoque proturbant: tanquam Neroni Scriboniano fratres concordia opibusque insignes: ad exitium monstrauisset. Africanus neque fateri audebat: neque abnuere. In Vibium Crispum cuius fatigabatur in interrogationibus: vltro conuersus: miscendo quae defendere nequibat: societate culpae inuidiam declinauit. Magnam eo dei pietatis eloquentiaeque famam Vipfanus Messalla adeptus est: nondum senatoria aetate: ausus pro fratre Aquilio regulo deprecari. Regulum subuersa Crassorum & Orphiti domus in summum odium extulerat. Sponte ex. S. con. accusationem subisse iuuenis admodum: nec depellendi Periculi sed in spe potentiae videbatur. Et Sulpitia praetextata Crassi vxor: quattuorque liberi: si cognosce

*unus pma die q nigr
senatu absente pte
if morib honestus
itus.*

ret senatus: Vires aderant: Igitur Messalla non causam neque rerum tueri. Sed periculis fratris semet opponens: flexerat quosdam. Occurrit truci oratione: Curtius Montanus: eousque progressus: Vt post eadem Galba: datam interfectori Pisonis pecuniam a Regulo: appetitum morsu Pisonis caput obiectaret. Hæc certe inquit Nero non coegit. nec dignitatem. aut ista lucem saeuicia redemisti. Sane toleremus istorum defensionem: qui perdere alios quam periclitari ipsi maluerunt: Te securum. reliquerat exul pater: & diuisa inter creditores bona. nondum honorum capax ætas: nihil quod ex te concupisceret Nero: nihil quod timeret: libidine sanguinis & hiatu præmiorum: Ignorantia adhuc ingenium: & nullis defensionibus expertum: eadem nobili imbuisti: cum ex funere reip. raptis consularibus spolijs: septuagies sestertio signatus: & sacerdotio fulgens: innoxios pueros: illustre senes: conspicuas iocundas: eadem ruina prosterneres: cum segniciam Nerone incusares: quod per singulas domos sequeretur: & delatores fatigaret. posse vniuersum senatum vna voce subuerti. Retinete patres conscripti & reseruate hominem tam expediti consilij. vt omnis ætas instructa sit. Et quomodo senes nostri Marcellum Crispum. Iuuenes regulum imitentur. Inuenit etiam emulos infelix nequitia quid si floreat: Vigeatque: Et quem adhuc quaestorium offendere non audemus: prætorium: & consularium visuri sumus? An Neronem extremum dominorum putatis? Idem crediderant qui Tyberio: qui Caio superstites fuerunt: cum interim instabilius & sauior exortus est. Non timemus Vespasianum. Ea principis ætas. ea moderatio. Sed diutius durant exempla quam mores. Elanguimus patres conscripti: nec iam ille senatus sumus: qui occiso Nerone: delatores & ministros more maiorum puniendos flagitabat. Optimus est post malum principem dies primus. Tanto cum assensu senatus auditus est Montanus: vt spem caperet Heluidius: posse etiam Marcellum prosterni. Igitur a laude Cluuij Rufi orsus: qui perinde diues & eloquentia clarus: nulli vnquam sub Nerone periculum facessisset: crimine simul exemploque Eprium. urgebat: ardentibus patrum animis quod vbi sensit Marcellus: velut excedens curia: Imus inquit Prisce & relinquimus tibi senatum tuum. Regna præsentis Cæsare. Sequebatur Vibius Crispus ambo infens: vultu diuerso. Marcellus minacibus oculis. Crispus renidens: donec accusulamicorum retraherentur. Cum glisceret certamen: hinc multi bonique: Inde pauci & validi pertinacibus odijs tenderent: consumptus per discordiam dies proximo senatu: inchoante Cæsare de abolendo dolore: iraque & priorum temporum necessitatibus censuit Mutianus prolixè pro accusatoribus. Simul eos qui cœptam dein omissam actionem repererent: monuit sermone molli: & tanquam rogaret. Patres cœptatam libertatem: Postquam obuiam itum omisere Mutianus ne sperni senatus iudicium: & cunctis sub Nerone admissis data impunitas videretur: Octauium Sabinum Sagittam & Antistium Sorianum senatorij ordinis: egressos exilium in easdem insulas redegit. Octauius pontiam postumiam stupro cognitam: & nuptias suas abnuentem impotens amoris interfecerat: Sorianus prauitate morum: multis exitiosis Ambo graui senatusconsulto damnati pulsi: quis concessio alijs reditu: in eadem poena retenti sunt. Nec ideo lenita erga Mutianum inuidia. Quippe Sorianus ac Sagittam: viles etiam si reuerterentur. Accusatorum ingenia & opes. & exercita malis artibus potentia timebantur. Reconciliauit paulisper studia patrum habita in senatu cognitio secundum veterem morem Manlius patricius ordinis senatorij: pulsatum se in colonia Senensi cœtu multitudinis: & iussu magistratuum querebatur. nec finem iniuriæ hic stetit: Planctum & lamenta & supremorum imaginem præsentem sibi circumdata:

*Senatus præsentis d
et ministros puni
gitabat.*

*Octauius pontiam
cognitam: quia n
suas respuebat oc*

Incolonia Sen

cum contumelijs & probris: quæ in senatum vniuersum iacerentur. Vocati qui argue-
 bantur. Et cognita causa in conuictos vindicatum. Additumq; S. C. quo Senesum
 plebes modestiæ admoneretur. Iisdem diebus Antonius Flamma Cyrensis damna-
 tur lege repetundarum: & exilio ob sæuiciam. Inter quæ militaris seditio prope exarsit.
 Pratorianam militiam repetebant a Vitellio dimissi pro Vespesiano congregati. & le-
 ctus in eandem spem e legionibus miles: promissa stipendia flagitabat. Ne vitelliani
 quidem sine multa cæde pelli poterant. Ingressus castra Mutianus: quo rectius stipe-
 dia singulorum spectaret: suis cum insignibus armisq; victores constituit: modicis iter-
 se spacijs discretos: Tum Vitelliani quos apud Bouillas in deditioem acceptos me-
 morauimus: ceteriq; per urbem: & vrbi vicina conquisiti: producuntur prope intecto
 corpore. Eos Mutianus diduci & germanicum Britannicumq; militem: ac si qui alio-
 rum exercituum: sepatim assistere iubet. Illos primº statim aspectus obstupescerant:
 cum ex diuerso velut aciem telis & armis trucem: semet clausos nudosq; & illuue de-
 formes aspiceret. Vt vero huc illuc distrahi cepere: metus per omnes: & præcipua ger-
 manici militis formido: tanquam ea seperatione ad cædem destinaretur prensare com-
 manipularium pectora ceruicibus iniecti: suprema oscula petere: ne desererentur soli:
 neu in pari causa disparem fortunam paterentur. Modo Mutianum: modo absentem
 principem: postremum cælum ac deos obtestari: donec Mutianus cunctos eiusdem
 sacramenti. eiusdem imperatoris milites appellans: falso timori obuiam iret. Namq;
 & victor exercitus clamore lachrymas eorū iuuabat. Isq; finis illa die. Paucis post die-
 bus alloquentem Domitianum firmati iam exceperere. Spernunt oblatos agros. mi-
 litiam & stipendia orant Preces erant: sed quibus contradici nõ posset. Igitur in prato-
 rium accepti. Dein quibus ætas & iusta stipendia: dimissi cum honore. alij ob culpam.
 Sed carptim ac singuli: quo tutissimo remedio cõsensus multitudinis extenuatur. Ce-
 terum vera ne pauperie: an vti videretur: actum i senatu: vt sexcenties sestertium a pri-
 uatis mutuuum acciperet. Proposituusq; ei curæ Pompeius Siluanus. Nec multo post
 necessitas abiit. siue omissa simulatio Abrogati inde legem ferente Domitiano cõsula-
 tus quos Vitellius dederat. Funusq; censorium Flauio Sabino ductum: magna do-
 cumenta instabilis fortunæ: summaq; etiam miscentis. Sub idem tempus. L. Piso pro-
 consul interficitur. ea de cæde: q̄ verissime expediã: si pauca supra petiero ab initio cau-
 sisq; talium facinorum non absurda. Legio in Africa auxiliaq; tutandis imperij finibus
 sub diuo Augusto Tyberioq; principibus: proconsuli parebant. Mox. C. Cæsar tur-
 bidus animi: ac. M. Syllanum obtinentem Africam metuens: ablatam proconsuli le-
 gionem: missõ in eam rem legato tradidit. æquatus iter duos beneficiorum numerus:
 & mixtis vtriusq; mandatis: discordia quæsitã auctaq;. Prauo certamine legatorū ius
 adoleuit: diuturnitate officij: vel quia minoribus maior æmulandi cura. Proconsulū
 splendidissimus quisq; securitati magis quam potentiæ consulebant. Sed tum legio-
 nem in Africa regebat Valerius festus: sumptuosa adolescentiæ: neq; modica cupiēs:
 sed affinitate Vitellij anxius. Is crebris sermonibus tentauerit ne Pisonem ad res no-
 uas: an tentanti restiterit incertum: quoniam secreto eorum nemo affuit & occiso Piso-
 ne plariq; ad gratiam interfectoris inclinauere. Nec ambigitur prouinciam & militē
 alienato erga Vespesianum animo fuisse. & quidam e vitellianis vrbe profugi: ostenta-
 bant pisoni nutantes gallias paratam germaniam: pericula ipsius & in pace suspecta
 tutius bellum. Inter quæ Claudius Sagitta præfectus alæ petrinx: prospera nauiga-
 tione præuenit Papirium centurionem a Mutiano missum: assuecrauitq; mandata in

eis Seditio Vitelli
 qui ptes Vespesiani
 fuerant: sedatur
 ia Mutiani: qui
 s. discrimini obicit

multos singula: tu
 accio consensu
 n dimis extenuat

it p consul. L. Piso
 id de causa

eib) maior emulan-
 ura

terficiendi Pisonis centurioni data. Cecidisse Galerianum consobrinum eius generum
 q; Vnam in audacia spem salutis. Sed duo itinera audendi: seu malet statim arma:
 seu petita nauibus Gallia: ducem se Vitellianis exercitibus ostenderet. Nihil ad ea mo-
 to Pisoni: centurio a Mutiano missus: vt portum Carthaginis attigit: magna voce: læ-
 ta Pisoni omnia: tanquã principi continuare. obuios & subitæ rei miraculo attonitos:
 vt eadem adstreperent: hortari vulgus credulum ruere in forum. præsentiam Pisonis
 exposcere. Gaudio clamoribusq; cuncta miscebant: indulgentia viri: & adulandi libi-
 dine. Piso indicio Sagittæ: vel insita modestia: non in publicum egressus ẽ. neq; se stu-
 dijs vulgi permittit. Centurionemq; percontatus: postquam quæsitum sibi crimen cæ-
 demq; comperit: animaduerti in eum iussit: haud perinde spe vitæ: q̃ ira in percussorẽ.
 q; idem ex interfectores Clodij Macri: cruentas legati sanguine manus: ad cædem
 proconsulis rettulisset. Anxio deinde edicto Cartaginensibus increpitis: ne solita qui-
 dem munia vsurpabat: clausus intra domum: ne qua motus noui causa vel forte orire-
 tur. Sed vbi festo consternatio vulgi: centurionis supplicium. veraque & falsa more fa-
 mæ in maius innotuere: equites in necem Pisonis mittit. Illi raptim vecti: obscuro ad
 huc cæptæ lucis: domum proconsulis irrumpunt: districtis gladijs: & magna pars Pi-
 sonis ignari: q; pœnos auxiliares maurosq; in eam cædem delegerat: haud procul cubi-
 culo obuium forte seruũ: quisnam & vbi esset Piso interrogauere. Seruus egregio mē-
 dacio se Pisonem esse respondit. ac statim obrũcatur. nec multo post Piso interficitur
 Namq; aderat qui nosceret Bebius Massa e procuratoribus Africæ: iam tunc optimo
 cuiq; exitiosus: & in causas malorum quæ mox tulimus: sæpius rediturus. Festus Ad-
 rumento vbi speculabundus substiterat: ad legionem tendit: præfectumq; castrorum
 Cætronium Pisanum vinciri iussit: proprias ob similitates: sed Pisonis satellitem voca-
 bat. militesq; & centuriones quosdam punit. alios præmijs affecit. neutrum ex merito:
 sed vt obrepisse bellum crederetur. Mox Ophensium leptitanorumq; discordias cõ-
 ponit. quæ raptu frugum & pecorum inter agrestes: modicis principijs: iam per arma
 atq; acies exercebantur. Nam, populus Ophensis multitudine inferior. Garamantas
 exciuerat gentem indomitam: & inter accolæ latrocinijs facundam. Vnde arcæ Le-
 ptitanis res: lateq; vastatis agris: intra mœnia trepidabant: donec interuentu cohorti-
 um alarumq; fusi Garamantes. & recepta omnis præda: nisi quam vagi per inaccessa
 mapalium vltioribus vendiderant. At Vespasiano post cremonensem pugnam: &
 prosperos vndiq; nuncios: cecidisse Vitellium multi cuiusq; ordinis pari audacia for-
 tunaq; hybernum mare aggressi: nunciauere. Aderant legati regis Vologesi quadra-
 ginta parthorum equitum milia offerentes: Magnificum lætumq; tantis sociorum
 auxilijs ambiri. neq; indigere. Gratia Vologeso actæ. Mandatumq; vt legatos ad se-
 natum mitteret. & pacem esse sciret. Vespasianus in Italiam resq; vrbs intentus aduer-
 sam de Domitiano famam accipit: tanquam terminos ætatis: & concessa filio egrede-
 retur. Igitur validissimam exercitus partem Tito tradit: ad reliqua iudaici belli pepe-
 tranda. Titum antequam digrederetur: multo apud patrem sermone orasse dicebat.
 ne criminantium nuncijs temere accenderetur. Integrumq; se ac placabilem filio præ-
 stare. Non legiones: non classes: proinde firma imperij munimenta: quam numerũ
 liberorum. Nam amicos tempore: fortuna: cupidinibus aliquando: aut erroribus im-
 minui: trãfferri: desinere: suum cuiq; sanguinẽ indiscretum: sed maxime principibus:
 quorũ prosperis & alij fruuntur: aduersa adiunctissimos pertineant. Ne fratribus qui-
 dem mansuram concordiam: ni pater exemplum præbuisset. Vespasianus haud eque

Securus egregio
 & tuendo dno se
 simulans interfic
 de dno ..

Redijt ad Vesp
 tantus

Vespasiano male-
 est de Domitiano
 in vebe i modera

Titus Titus apri
 hoc belli iuda

Titus oratio ad patrem Vespasianum
 & Domitiano fratri in quem ira
 incensus erat

ut Bona fame
Vespesiano abire.

ficut capitolium
Vespesiani magna

Domitiano mitigatus: quam Titi pietate gaudens: bono esse animo iubet: belloq; & armis rempublicam attolleret. Sibi pacem domumq; curare fore. Tum celerrimas nauium frumento honestas: sauo adhuc mari committit. Quippe tanto discrimine vrbs nutabat: vt decem haud amplius dierum frumentum in horreis fuerit: cum a Vespesiano commeatus subuenere. Curam restituendi Capitolij in. L. Vestinū confert: equestris ordinis virum: sed auctoritate fama; inter proceres. Ab eo contracti aruspices monuere: vt reliquiae prioris delubri in paludes auherentur: templum iisdem vestigiis sisteretur. Nolite deos mutari veterem formam / vnde decimo Kalendas Iulias: serena luce spacium omne quod templo dicabatur: euinctum vittis coronisq;. Ingressi milites quibus fausta omina felicibus ramis. dein virgines Vestales cum pueris puellisq; patrimis matrimisq;. a quatrims & fontibus omnibusq; hausta plueret. Tum Heluidius priscus praetor: praecunte Plauto heliatio pontifice: lustrata boue taurisq; area: & secundum cespitem redditis extis: Iouem: Iunonem: Mineruam: praesidesq; imperij deos precatus vt coepta prosperarent: sedesq; suas pietate hominum inchoatas: diuina ope attollerent: Vittas quibus ligatus lapis: innexiq; funus erant contigit. Simul ceteri magistratus: & sacerdotes & senatus: & eques: & magna pars populi: studio leticiaq; connixi: saxum ingens traxere: passimq; iniectae fundamentis argenti aurisq; stipes: & metallorum primicia nullis fornacibus victae: sed vt gignunt. Praedixere aruspices ne temeraretur opus saxo aurove in aliud destinato. Altitudo edibus adiecta. Id solum religio annuere: & prioris templi magnificentiae defuisse creditum: quo tanta vis hominum retinenda erat. Audita interim per Gallias Germaniasq; mors Vitellij duduplicauerat bellum. Nam Ciuilis ommissa dissimulatione: in populum romanū rueret. Vitellianae legiones vel externum seruitium q̄ Imperatorē Vespesianum malle. Galli sustulerant animos: eandem ubiq; exercituum nostrorū fortunam rati: Vulgato rumore a Sarmatis Dacisq; Moesica ac Pannonica hyberna circumsideri. Paria de Britannia fingebantur. Sed nihil atq; q̄ incendium capitolij: vt finem imperij adesse crederet: impulerat Captam olim a Gallis urbem: sed integra Iouis sede: mansisse Imperium. Fatali nunc igne: signum caelestis irae datum. & possessionem rerum humanarum: tra salpinis gentibus portendi: superstitione vana Druydae canebāt. Incesseratq; fama: primores Galliarum ab Othone aduersus Vitellium missos: antequam digrederentur: pepigisse: ne deessent libertati: si populum romanum: continua bellorum ciuiliū series: & in interna mala fregissent. Ante Flacci Ordeonij cadem: nihil prorupit: quo coiuratio intelligeretur. Interfecto Ordeonio: commeauere nuncij inter Ciuilem: Classicumq; praefectum aet Treuironum. Classicus nobilitate opibusq; anteibat alios. Regium illi genus. & pace belloq; clara origo. Is se e maioribus suis hostis populi ro. q̄ socius iactabat. Miscuere sese Iulius tutor: & Iulius Sabinus: hic treuir: hic lingon. Tutor ripae Rheni a Vitellio praefectus Sabinus super infitam vanitatem: falsae stirpis gloria icedebat Proauiam suam diuo Iulio per gallias bellanti: corpore atq; adulterio placuisse. hi secretis sermonibus: animos ceterorum scrutari. vbi quos idoneos rebantur: conscientia obstrinxerent: in colonia agrippinensi in domum priuatam conueniunt. Nam publice ciuitas talibus inceptis abhorrebat. Attamen interfuere quidam Vbiog; Turingorumq;. Sed plurima vis penes Treuiros ac Lingonas. nec tulere moras consultiandi. Certatim proclamant: furere discordijs populū ro. Casas legiones: vastata Italia capi tū maxime vebē. Oēs exercitus suis quēq; bellis destineri. Si alpes praesidijs firment: coalita libertate: despecturas gallias: quē viriū suarū terminū velint. Haec dicta pariter

Ordeonij
Ordeonio

pbataq; de reliquijs Vitelliani exercitus dubitauere. Plæriq; interficiendos cēsebant: turbidos: infidos: sanguine ducū pollutos. Vicit ratio parcendi: ne sublata spe veniæ: pertinacia accenderetur. Aliciendos potius in societatem: legatis tm̄ legionum interfectis: cæteræ vulgus consciētia scelex: & spe impunitatis: facile accessuræ. Ea primi cōcilij forma: Missiq; per Gallias concitores belli. Simulatum ipsis obsequiū: quo icautiorem Voculam opprimerent. Nec desuere qui Voculæ nunciaret. Sed vires ad coercendum deerant: infrequētibus infidisq; legiōibus. Inter ambiguos milites: & occultos hostes: optimum e præsentibus ratus: mutua dissimulatiōe: & issdem quibus petebatur artibus grassari: in coloniam agrippinensem descendit. Illuc Claudius Labeo quem captū & extra cōmentum amādatum in phrysiōs diximus: corruptis custodibus perfugit. pollicituq; si præsidium daretur: iturū in Batauos. & potiorē ciuitatis partē ad societate romanam retracturæ. Accepta peditum equitūq; modica manu: nihil apud Batauos ausus: quosdam Neruiorū Betafiorūq; i arma traxit. Et furtim magisq; bello Caninephates Marsacoq; icursabat. Vocula galloꝝ fraude illectus: ad hostem contendit. Nec procul veteribus aberat: cum classicus ac Tutor per speciē explorandi pregressi: cum ducibus germanoꝝ pacta firmauere. Tumq; primum discretia legionibus: proprio vallo castra sua circundant: obtestante Vocula: non adeo turbata tam ciuilibus armis rem romanam: vt treuiris etiam lingōibusq; despectui sit. Super esse fidas prouincias: victores exercitus. fortunam imperij: & vltores deos. Sic olim Sacrouirum & heduos: nuper vindicem galliasq; singulis prælijs concidisse. Eadem rursus: omina: eadem fata: ruptores fœderum expectarent. Melius diuo Iulio: diuoq; Augusto notos eorum animos. Galbam & infracta tributa hostiles spiritus induisse. Nūc hostes quia molle seruitium. Cū spoliati exutiq; fuerit: amicos fore. Hæc ferociter locutus: postquam perstare in perfidia Classicum Tutorēq; videt: verso itinere Nouesium concedit: Galli duum milium spacio distantibus campis confedere. Illuc commeantium Centurionum militumq; emebantur animi: vt flagitium incognitum: romanus exercitus in externa verba iurarent. pignusq; tanti sceleris: nece aut vinculis legatorum daretur. Vocula quanquam plæriq; fugam suadebant: audēdum ratus: vocata contione: in hunc modum disseruit. Nunquam apud vos verba feci: aut p vobis sollicitior: aut pro me securior. Nam mihi exitium parari libens audio. Mortēq; in tot malis hostium. vt finem miseriarum expecto. Vestri me pudet miseretq;: aduersus quos: non prælium & acies parantur: Id enim fas armorum: & ius hostium: Bellum cum populo romano. vestris se manibus gesturum classicus sperat. Imperiumque & sacramentum galliarum ostentat. Adeo nos: si fortuna in præsens virtusq; deseruit: etiam vetera exempla deficiunt: quotiens romanæ legiones perire preoptauerit: ne loco pellerentur? Socij sæpe nostri excindi vrbes suas: seq; cum coniugib; ac liberis cremari pertulerunt? Neq; aliud pretium exitus: q̄ fides fama; Tolerant nūc maxime inopiam obsidiumq; apud vetera legiones: nec terrore aut promissis demouentur? Nobis super arma & viros & egregia castroꝝ munimenta: frumentum & cōmeatus quamuis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donatiuo sufficit quod siue a Vespesiano: siue a Vitellio datum interpretari mauultis: ab imperatore certe romano accepistis. Tot bellorum victores apud Geldubam: apud vetera: fuso totiens hoste: si pauetis aciem. indignum id quidem. Sed est vallum: muriq; & trahendi artes: donec e proximis prouincijs auxilia exercitusq; concurrant. Sane ego displiccam. Sūt alij legati: tribuni: centurio deniq; aut miles: ne hoc prodigium toto terrarū orbe vul

oro Vocula

annis tunc condita

getur: vobis satellitibus Ciuilem & classicum Italiam inuasuros. An si ad moenia vr-
bis Germani galliq; duxerint: arma patriæ inferetis? Horret aïus tãti flagitij imagine
Tutori treuiro agentur excubiæ? Signũ belli Batauus dabit? & Germanorũ cateruas
supplebitis? quis deinde sceleris exitus? Cũ romanæ legiones cõtra direxerint: transfu-
gæ & transfugis: & p̄ditores eproditoribus inter recēs & vetus sacramentũ inuisi deis
errabitis? Te Iupiter optime maxime: quem per octingentos viginti annos tot trium-
phis coluimus: te quirine romane parens vr̄bis precor venerorq;. Vt si vobis non fuit
cordi. me duce hæc castra incorrupta & intemerata seruari: ac certe pollui fœdariq; a
Tutore & Classico ne sinatis. Militibus romanis aut innocentia detis: aut maturã &
sine noxa pœnitentiã. Varie excepta oratio iter sp̄e metumq; ac pudorẽ. Digressum
Voculam & de supremis agitantem: liberti seruiq; prohibuere fœdissimã mortẽ spon-
te præuenire. Et Classicus misso Emilio: Longino: desertore primæ legionis: eadem
eius maturauit. Herennium & Numisium legatos vinciri: satis visum. Dein sumptis
romani Imperij insignibus: in castra venit. Nec illi q̄q; ad omne facinus durato: verba
vltra supeditauere: q̄ vt sacramentũ recitaret. Iurauere qui aderant p̄ Imperio gallia-
rum. Interfectorem voculæ altis ordinibus: ceteros vt quisq; flagitiũ nauauerat: præ-
mijs attollit. Diuisã inde inter Tutorem & classicum curã. Tutor valida manu circũ
datos Agrippinenses: q̄tumq; militum apud superiorẽ rheni ripam: in eadẽ verba adi-
git: occisis Magontiaci tribunis: pulso castrorũ præfecto: qui detrectauerant. Classi-
cus corruptissimũ quemq; e deditis pergere ad obsessos iubet veniam ostentantes si p̄-
sentia sequerentur: aliter nihil spei. Famẽ ferrumq; & extrema passuros. Adiecere qui
missi erãt exemplum suum. Obsessos hinc fides: ide egestas: inter decus ac flagitiũ di-
strahebant. Contãtib; solita insolitaq; alimenta deerãt. absumptis iumētis equisq; &
cæteris animalibus: quæ profana fœdaq; in vsu necessitas vertit. Virgulta postremo
& stirpes & internatas saxi herbas vellentes: miseriãq; patientiãq; documentũ fuere:
donec egregiam laudẽ sine turpi macularent: missis ad ciuilẽ legatis: vitam orantes.
Neq; ante preces admissã: q̄ in verba galliarũ iurarent. Tum pactus prædã castrorũ:
dat custodes: qui pecuniam: calones: sarcinas retentarent: aut qui ipsos leues abeũtes
prosequerentur. Ad quintũ scire lapidem cohorti germani: incautũ agmen aggrediũ-
tur. Pugnacissimus quisq; in vestigio: multi pallãtes occubere. Cæteri retro in castra
perfugiunt: querente sane Ciuile & increpante Germanos: tanq̄ fidem per scelus abrũ-
perent. Simulata ea fuerint: an retinere se quiescentes nequiverit: parũ affirmatur. Direptis
castris: faces iniiciunt. Cunctosq; qui prælio superfuerãt: incẽdium hausit. Ciuilis bar-
baro voto post cœpta aduersus romanos arma: propexum rutilatumq; crinẽ patrata
demũ cæde legionum: deposuit. Et ferebatur paruulo filio quosdã captiuorũ: sagittis
iaculisq; puerilibus figendos obtulisse. Cæterũ neq; se neq; quemq; Batauũ in verba gal-
liarum adegit. fisis germanorũ opibus. Et si certãdum aduersus Gallos de possessiõe
rerum foret: inclytus fama & potior Munius lupercus legatus legiõis inter dona mis-
sus Velledã. Ea virgo nationis Bruterã late imperitabat: vetere apud Germanos mo-
re: quo plarãsq; sceminãq; fatidicas. & augete superstitione arbitrentur deas. Tũc
q; Velledã auctoritas adoleuit. Nam prosperas germanis res: & excidium legionũ
p̄dixerat. Sed Lupercus in itinere interfectus. Pauci centurionum tribunorumq; in
gallia geniti reseruantur: pignus societatis cohortium: alarũ legionum: hyberna sub-
uersa cremataq; ijs tantũ relictis quæ Magõtiaci ac Vindonisse sita sunt. Legio. xiiij.
cum auxilijs simul deditis: a Nouesio in Coloniam Treuitorum transgredi iubetur:

præfinita die intra quam castris excæderet: medium omne tēpus per varias curas ege-
 re. Ignauissimus quisq; cætorum apud vetera exemplo pauentes: melior pars rubore
 & infamia: quale illud iter: quis dux viæ: & omnia in arbitrio eorū quos vitæ necisq; do-
 minos fecissent. Alij nulla dedecoris cura: pecuniam aut carissima sibi met ipsi circun-
 dare. Quidā expedire arma: telisq; tanq̄ in aciem accingi. Hæc meditantibus aduenit
 proficiscendi hora expectatione tristior. Quippe intra vallum deformitas haud per-
 inde notabilis. detexit ignominiam campus & dies. Reuulsæ Imperatorū imagines:
 innexa signa: fulgentibus hinc inde gallorum vexillis: silens agmen: & velut lōgæ exe-
 quia. Dux claudius Sanctus effoso oculo: dirus ore: ingenio debilior. Duplicat fla-
 gitium: postquam desertis bonnensibus castris: altera se legio miscuerat. Et vulgata
 captarum legionum fama: cuncti qui paulo ante romanorū nomen horrebāt: procur-
 rentes ex agris tectisq; & vndiq; effusi: insolito spectaculo nimium fruebantur. Non
 tulit ala picentina gaudium insultantis vulgi: Spretilq; Sancti promissis: aut minis:
 Maguntiacum abeunt. ac forte obuio interfectore Voculæ Longino: coniectis in eū
 telis initium exoluendæ in posterum culpæ fecere. Legiones nihil mutato itinere. an-
 te mœnia Treuiorū confidunt. Civilis & Classicus rebus secundis sublatis: an coloni-
 am agrippinensem diripiendam exercitibus suis permitterent: dubitauerunt: fauicia in-
 genti & cupidine prædæ ad excidium ciuitatis trahebantur. Obstabat ratio bellis & no-
 uum Imperium incohantibus utilis clementiæ fama. Ciuilem etiam beneficij memo-
 ria flexit: q̄ filium eius primo reꝝ motu in colonia Agrippinensi deprehensum: hono-
 rate custodierant. Sed transhenanis gentibus inuisa ciuitas opulentiâ auctuq; Neq;
 alium finem belli rebantur. q̄ si promiscua ea sedes omnibus germanis foret: aut disse-
 cta Vbios quoq; disperisset. Igitur Tencteri rheno discreta gens: missis legatis: mā-
 data apud concilium agrippinensiu edicti iubent: quæ ferocissimus e legatis in hunc mo-
 dum protulit. Redisse vos in corpus nomenq; Germaniæ: cōmunibus deis: sed præci-
 puo deorū Marti grates agimus: Vobisq; gratulamur: q̄ tandē liberi inter liberos eri-
 tis. Nam ad hunc diem flumina ac terras: & cælum quodāmodo ipsum clauseram ro-
 mani: vt colloquia congressusq; nostros arcerent. Vel quod cōtumeliosius est viris ad
 arma natis: inermes ac prope nudi sub custode & precio coiremus. Sed vt amicitia so-
 cietasq; nostra in aternū rata sint: postulamus a vobis: muros coloniæ munimēta ser-
 uitiij detrahatis. etiam fera animalia si clausa teneas. virtutis obliuiscuntur. Romanos
 omnes in finibus vestris trucidetis. haud facile libertas & domini miscentur. Bona in-
 terfectorū in medium cédant: nequis oculere quicq; aut segregare causam suā possit.
 Liceat nobis vobisq; vtrāq; ripam colere: vt olim maiorib; nostris: quō lucem diemq;
 oibus hoibus: ita omnes terras fortibus viris natura aperuit. Instituta cultumq; patri-
 um resumite: abruptis vectigalibus. quibus romani plus aduersus subiectos q̄ armis
 valent. Sincerus & integer: & seruitutis oblitus populus: aut ex equo ageris: aut alijs
 imperitabitis: Agrippinenses sūpto consultandi spacio: qñ neq; subire conditiones me-
 tu futuri: neq; palam aspernari conditio præsens sinebat in hunc modum respondent.
 Quæ prima libertatis facultas data ē: auidius q̄ cautijs sumpsimus. Vt vobis cæte-
 risq; germanis cōsanguineis nostris iungeremur. Muros ciuitatis cōgregantibus se tū
 maxime romanorū exercitibus: augere nobis q̄ diruere tutius ē. Si qui ex Italia aut p
 uincijs alienigenæ in finibus nostris fuerant: eos bellum assumpsit: vel in suas quisq; se-
 des refugere. Deductis olim & nobiscum per connubium sociatis: quiq; mox puene-
 re: hæc patria est. Nec vos adeo iniquos estimamus: vt interfici a nobis parentes: fra-

Dux claudius se

Nouū impetū in
utilis clementiæTencteri
roiss p liberto
agrippinensesFlumina
Terras
cæliq; } clauResponsio color
ppinensium.

tres: liberos nostros velitis Vectigal & onera cōmertiorū resoluimus. Sint transitus incustoditi: sed diurni & inermes: donec noua & recentia iura in vetustatem & consuetudinem vertantur. Arbitrum habebimus Ciuilem & Velledam: apud quos pacta faciuntur. Sic lenitis Tenēteris legati ad Ciuilem & Velledā missi cū donis: cūcta ex voluntate agrippinensiuū perpetrare. Sed coram adire. alloquiq; Velledā negatū. Arcebatur aspectu: quo venerationis plus inesset: Ipsa edita in turre delectus e p̄p̄inquis cōsulta respōsaq; vt internūcius numinis portabat. Ciuilis societate Agrippinensiuū actus: proximas ciuitates affectare aut aduersantibus bellum inferre statuit. Occupatisq; Sunicis & iuuentute eorū per cohortes cōposita: quo minus vltra pergeret. Claudius Labeo Bethasiorum Turingorūq; & Neruiorū tumultuaria manu restitit: fretū loco. quia pontem Mosæ fluminis anteceperat. Pugnabaturq; in angustijs ambigues: donec germani tranātes terga labeonis inuasere. Simul ciuilis ausus an ex cōposito intulit se agmini Turingorū: & clara voce: Nō ideo inquit bellū sūpsimus: vt Bataui & Treuiri gētibus imperēt. Procul hac a nobis arrogātia: accipite societate: transgredior ad vos. seu me ducē: seu militē mauultis. Mouebat vulgus: cōdebātq; gladios: cū cāpanus ac Iuuenalis ex primoribus Turingorū: vniuersā ei gētē dedidere. Labeo anteq; circūueniret p̄fugit. Ciuilis Bethasios quoq; ac Neruios i fidē acceptos copijs suis adiūxit: vigēs reꝝ p̄culsis ciuitatū aīs: vel spōte iclinātibus. Interea Iulius Sabinus p̄iectis fœderis romani monumentis. Cæsare se salutari iubet. Magnāq; & icōditā populariū turbā in Sequanos rapit: cōterminā ciuitatē & nobis fidam. Nec Sequani detrectauere certamē. Fortuna meliorib; affuit. Fusi Lingones. Sabinus festinatū temet bellū: pari formidie deseruit. Vtq; famā exitij sui faceret. Villā i quā p̄fugerat: cremauit illic volūtaria morte interisse credit. Sed qbus artibus latebrisq; vitā p̄ nouē mox annos traduxerit: simul amicorū eius cōstantiā. & insigne eponinæ vxoris exemplū suo loco reddemus. Sequanorū p̄spera acie belli ip̄etus stetit. Rescipiscere paulatim ciuitates fasq; & fœdera respicere: p̄cipibus Remis: qui p̄ gallias edixere: vt missis legatis in cōe cōsultaret: libertas an pax placeret. At romæ cūcta in deterius audita Mutianū angebāt. nequaq; egregij duces: lā. n. Gallum anniū & Petiliū cerialē delegerat: sūmam belli pax tolerare. Nec relinquēda vrbs sine rectore. Et Domitiani indomitæ libidines timebant suspectis vti diximus primo Antonio: Varoq; Arrio. Varus p̄torianis p̄positus: vim atq; arma retinebat. Eū Mutianus pulsū loco: ne sine solatio ageret: annonā p̄refecit. Vtq; Domitiani animū Varo haud alienū deliniret: Arretinū Clementē domui Vespesiani p̄ affinitatē innexū: & gratissimū Domitiano p̄torianis p̄posuit: patrē eius sub Caio Cæsare egregie functū ea cura dictitās. Lætū militibus idē nomē. atq; ipsū q̄q; senatorij ordinis ad vtraq; munia sufficere. Assumitur e ciuitate clarissimus quisq; & alij per ambitionē: simul Domitianus Mutianusq; accingebant dispari aīo. Ille spe ac iuuetā p̄perus: hic moras nectēs: quis flagratē retineret: ne ferocia xtatis: & prauis impulsoribus si exercitū inuasisset: paci belloq; male cōsuleret. Legiones victrices. vi. & xvij. Vitellianarū vna & vicefima: e recēs conscriptis secūda p̄eninis Coctianisq; alpib; pars mōte graio traducunt. xiiij. legio e Britānia. iij. ac prima ex hispania accitæ. Igit̄ veniētis exercitū fama: & suo pte igenio ad mitiora inclinantes galliarū ciuitates: in Remos cōuenere. Treuiorū legatio illic opperiebat. acerrimo instinctore belli Tullio Valentino. Is meditata orōne: cuncta magnis Impijs obiectari solita: cōtumeliasq; & inuidiā in po. ro. effudit: turbidus miscēdis seditiōibus: & plerisq; gratus vecordi faciūdia. At Iulius auspex e primoribus Remos

in sa Velleda ducis
mrios sicuti muni
egato aspectu

nas
70.

vim romanam: pacifq; bona differtans: & sumi bellum et ab ignavis strenuissimi cu-
 iusq; periculo geri: lamq; super caput legioes: sapientissimū quēq; reuerētia fideq;. In
 niores periculo a metu cōtinuit Et Valētinū animū laudabant. cōsiliū auspiciis seq̄-
 bant. Constat obstitisse Treuiris lingonibusq; apud Gallias: q; vindicis motu cū ver-
 ginio steterant. Deterruit plerosq; puinciaꝝ æmulatio q; bello caput: vnde vis auspi-
 ciūq; peteretur: quā si cūcta puenissent: sedē Imperio legerēt. Nōdū victoria iam di-
 scordia erat. Alijs fœdera: quibusdā opes viresq; aut vetustatem originis periuriaq; ia-
 ctātibus. tedio futuroꝝ: præsētia placuere. Scribunt ad Treuiros epistolā noīe gal-
 liaꝝ: vt abstinerent armis impetrabili venia: & paratis deprecatoribꝰ si poeniteret. Re-
 stitit idem Valētinus. obstruxitq; ciuitatis suæ aures. haud perinde instruēdo bello in-
 tētus: q̄ frequens contiōibus. Igit nō Treuiri neq; lingōes: cæteræue rebellū ciuitates
 p magnitudine suscepti discriminis agere. Ne duces quidē in vnū cōsulere. Sed Ciui-
 lis auia Belgaz circūbat: dū Claudiū labeonē cape aut exturbare nititur. Classicus se-
 gne plerunq; ociū trahēs: velut parto impio fruebat. Ne tutor quidē maturauit supio-
 rē Germaniæ ripā & ardua alpiū præsijs claudere. Atq; interim vna & .xx. legio Vin-
 donissa. Sextilius fœlix cū auxilijs cohortibus per Rhetiā irrupere. Accessit ala singu-
 lariū: excita olim a Vitellio: deinde in partes Vespensiani trāgressa. Præerat Iulius Bri-
 ganticus: sorore ciuili genitus: vt ferme acerrima pximorum odia sunt: inuisus auū-
 culo infensusq;. Tutor Treuiroz copias recenti Vangionū: Caracatiū: Tribocoz le-
 ctu auctas: veterano pedite atq; equite firmavit: corruptis spe: aut metu subactis le-
 gionarijs. qui primo cohortē præmissam a Sextilio felice interficiunt. Mox vbi duces
 exercitusq; ro. ppinquabāt: honesto trāsugio rediere: secutis Tribocis Vangionibus
 q; & Caracatibus. Tutor Treuiris comitātibus. vitato Magōtiaco Bingiū concessit: fi-
 dēs loco: qa pontē Nauas fluminis abruptabat. Sed incurfu cohortiū quas Sextilius
 ducebat: & reptō vado: pditus fufusq;. Ea clade perculū Treuiri. & plebes omīssis ar-
 mis p agros pallat. quidā principū: vt primi posuisse bellū viderēt in ciuitates que so-
 cietatē ro. non exuerāt: perfugerūt. Legioes a Nouesio Bonnaq; in Treuiros vt supra
 memorauimus: traductæ: se ipsas in verba vespensiani adigūt. hac valentino absēte ge-
 sta. qui vbi aduentabat furēs cūcta q; rursus in turbas & exitiū conuersurus: legioes in
 Mediomatricos sociā ciuitatem abscessere Valētinus ac Tutor in arma Treuiros re-
 trahūt: occisis herēnio ac Numisio legatis: quo minore spe veniæ cresceret vinculum
 sceleris. Hic belli status erat: cū Petilius Cerialis Magōtiacum uenit: eius aduētū ere-
 ctæ spes. Ipse pugnae audis: & cōtemnēdis q̄ cauendis hostibus melior: ferocia uer-
 boꝝ militem incendebat: ubi primū congregi licuisset: nullam prælio morā facturꝰ.
 Delectus per Galliā habitos in ciuitates remittit: ac nunciare iubet sufficere Imperio
 legioes socij ad munia pacis redirēt: securi uelut confecto bello: quod romanæ manꝰ
 excepissent. Auxit ea res galloꝝ obsequiū Nā recepta iuuentute: facilius tributa tole-
 rauere: proniores ad officia quod spernebant. At Ciuilis & Classicus ubi pulsum Tu-
 torem. cæsos Treuiros: cūcta hostibus pspera accepere: trepidi ac pperātes: dū disp-
 sas suoꝝ copias conducūt crebris interim nūcijs Valentinū monuere: ne sumæ rei pi-
 culū faceret. Eo rapidius Cerialis missis in mediomatricos: qui breuiore itinē legioes
 in hostē uerterēt: cōtracto quod erat militū Magōtiaci: q̄tumq; secū trāsuerat. Ter-
 tijs castris Rigodulū uēit: quē locū magna Treuiroz manu Valētinus ifederat: mō-
 tibꝰ & Mosella amne septū. & addiderat fossas obicesq; saxoz. Nec deterruere ea mu-
 nimēta ro. ducē quo minus pedite prūpere iuberet: equitū aciē in collē erigeret: spreto

vt abstinet et
 impetrabili venia

ferone accerrima
 odia sunt.

hoste: quē temere collectū haud ita loco iuuari: vt nō plus suis in virtute foret. Paulū
 morā in assensu dū missilia hostiū praeuehunt. Vt ventū ad manus: deturbati ruinae
 mō praecipitant. Et pars equitū egoribus iugis circūuecta: nobilissimos belgarū in qs
 ducē Valētinū coepit. Cerialis postero die coloniā Treuiroꝝ ingressus ē: auido milite
 eruēdā ciuitatis. hāc eē classici. hāc tutoris patriā horū scelere: clausas cafasq; legiōes.
 Quid tm̄ cremonā meruisse: quā e gremio Italiae raptā: quia vni noctis morā victo-
 ribus attulerit? Stare in cōfinio germaniae integrā sedē: spolijs exercituū & ducū caedi-
 bus ouātē. Redigeret praedā in fiscū. Iplis sufficere ignes: & rebellis coloniā ruinas: q
 bus tot castrorū excidia pēsarentur. Cerialis a metu ifamiae si licētia sauciāq; imbuere
 milite crederet: pressit iras. & paruere posito ciuili bello ad externa modestiores. Cō-
 uertit inde aīos accitāꝝ e Mediomatricis legionū miserabilis aspectus. Stabāt cōsciē-
 tia flagitij m̄ caestē: fixis ī terrā oculis Nulla iter coeūtes exercitus cōsalutatio neq; solā-
 tibus hortātibusue respōsa dabāt. Abditi per tētoria & lucē ipsā vitātes: nec p̄ inde pi-
 culū aut metus q̄ pudor ac dedecus obstupescerat: attonitis ēt victoribus: q̄ vocē p̄-
 cesq; adhibere non ausi: lachrymis ac silētio veniā poscebāt. donec Cerialis mulceret
 aīos: fato acta dictitans: quā militū ducumue discordia vel fraude hostiū euenissent.
 Primum illoꝝ stipendiōꝝ & sacramēti diem haberent. Prioꝝ facinorū neq; imperato-
 rem: neq; se meminisse. Tūc recepti in eadē castra: & edictū per manipulos: nequis in
 certamine iurgione seditionē aut cladē cōmilitōi obiectaret Mox Treuiros ac Lingo-
 nas: ad contionem vocatos: ita alloquit. Neq; ego vnq̄ faciūdiam exercui & po. ro. vir-
 tutem armis affirmavi. Sed quia apud vos verba plurimū valēt: bōaq; ac mala nō sua
 natura: sed vocibus seditiosorū estimant̄ statui pauca differere quā p̄fligato bello vti-
 lius sit vobis audisse: q̄ nobis dixisse. Terrā vestrā ceterorūq; galloꝝ ingressi sunt du-
 ces impatoresq; ro. nulla cupidine: sed maioribus vestris inuocātibus: quos discordia
 vsq; ad exitiū fatigabant: & acciti auxilio germani socijs pariter atq; hostibus seruitu-
 tem iposuerāt. quot p̄celijs aduersus cymbros Teutonofq; q̄tis exercituum nostro-
 rū laboribus quoue euētū germanica bella tractauerimus: satis clāꝝ. Nec ideo rhenū
 insedimus vt Italiā tueremur: sed nequis alius Ariouistus regno galliae potiret. An
 vos cariores Ciuili Batauisq; & trāsthenanis gentibus creditis: q̄ maioribꝝ eorū patres
 auicq; uestri fuerunt? Eadē semper cā germanis transcēdendi in gallias: libido atq; aua-
 ricia: & mutandē sedis amor: vt relictis paludibus & solitudinibus suis: secundissimū
 hoc solum: vosq; ipsos possiderēt Ceterū libertas & speciosa noīa prætēxunt. nec quis-
 q̄ alienū seruitium: & dominationē sibi cōcupiuit: vt nō eadē ista vocabula usurparet.
 Regna bellaq; per gallias semp̄ fuere: donec in nostroꝝ ius cōcederetis. Nos quāq; to-
 tiens lacestiti: iure uictoriae id solū uobis addidimus: quo pacem tueremur. Nā neq;
 quies gentiū sine armis: neq; arma sine stipēdijs: neq; stipēdia sine tributis haberi que-
 unt. Cetera in cōi sita sunt. Ipsi plerūq; legionibus nostris praesidetis. Ipsi has aliasq;
 puincias regitis. Nihil sepatum clausiue. & laudatorū principū usus ex equo quāuis
 p̄cul agentibus. Sāui p̄ximis ingruunt. quō sterilitatē aut nimios hymbres & cetera
 naturā mala: ita luxū uel auariciā dominātium tolerate. Vicia erunt donec hoies. sed
 neq; hāc cōtinua: & melioꝝ interuētū pensant̄: nisi forte Tutore & Classico regnanti-
 bus: moderatius imperiū spatīs: aut minoribus q̄ nunc tributis: parabant̄ exercitus:
 quibus germani britāniq; arceant̄. Nā pulsus quod dijs phibeant: romanis: quid aliud
 quā bella oīum inter se gentiū existent: octingentorū annoꝝ fortuna disciplinaq; cōpa-
 ges hāc coaluit: quā cōuelli sine exitio conuellentium non pōt. Sed uobis maximum

gentiū sine armis
 a sine stipendijs
 in dia sine tributis
 hēu nequeunt.

discrimen: penes quos aux & opes: præcipuæ bellorū causæ. Proinde pacem & urbem quam victi victoresq; eodē iure obtinemus: amate: colite. Moneant vos vtriusq; fortunę documēta: ne cōtumaciam eū pernicię q̄ obsequium cū securitate malitis. Tali oratione grauiora metuētes: composuit: erexitq;. Tenebātur victore exercitu Treuiris: cū Civilis & Classicus misere epistolas ad Cerialē: quarū hęc sentētia fuit. Vespasianū q̄q; nuncios occultarent: excessisse vita. Urbē atq; Italiā interno bello consumptam Mutiani & Domitiani vana & sine virib⁹ noīa. Si Cerialis imperiū galliarū velit ipsos finibus ciuitatū suarū cōtētos. Si prælium mallet: ne id quidē abnuere. Ad ea Cerialis Ciuili & Classico nihil. eū qui attulerat ipsas epl̄as: ad Domitianū misit. Hostes diuisis copijs aduenere vndiq;. Plæriq; culpabant Cerialē passum vngi quos discretos intercipere licuisset. Romanus exercitus castra: fossā valloq; circūdedit: quis temere an tea in tutis cōsederat. Apud germanos diuersis sentētijs certabat. Ciuilis opperiēdas transhenanorū gentes: quarū terrore fractæ po. ro. vires obtererēt. Gallos quid aliud q̄ prædā victoribus? & tñ quod roboris sit Belgas secū palam: aut voto stare. Tutor cōtatione crescere rem romanā affirmabat: coeuntibus vndiq; exercitibus: transuectā a Britānia legionē: accitas ex hispania: aduentare ex Italia: nec subitū militē sed veterē expertūq; belli. Nā germanos qui ab ipsis sperētur: nō iuberi: nō regi: sed cūcta ex libidine agere. pecuniamq; ac dona: quis solis corrumpant: maiora apud ro. & neminem adeo in arma promptū: vt nō idem pretium quietis q̄ piculi malitq; si statim cōgrediantur: nullas esse Ceriali nisi ex reliquijs germani exercitus legiones: fœderibus galliarum obstrictas. Idq; ipsum q; incōditā nuper Valentini manū cōtra spem suā fuderint: alimentū illis duciq; temeritatis. Ausuros rursus vēturosq; in manus. non imperitia militū: sed adolecētuli verba & cōtiones q̄ ferre & arma meditātis. Sed ciuilis & Classici quos vbi aspexerint: rediturā in aīos formidinē: fugam famēq; ac totiēns capitis precariam vitā. neq; Treuiros aut Lingonas beniuolentiā cōtineri: resūpturos arma: vbi metus abscefferit. Diremit consilioꝝ diuersitatē: approbata Tutoris sentētia Classicus. statimq; exequūtur. mediā acies vbijs Lingonibusq; data. dextro cornu cohortes Batauorū sinistro Brueteri Tēcteriq;. pars motibus: alij viā inter: Mosellamq; flumē: tam improuisa assiluerunt: vt in cubiculo ac lectulo Cerialis: neq;. n. noctem ī castris egerat: pugnari simul. vinciq; suos audierit: increpans: pauorem nunciātium: donec vniuersa clades in oculis fuit. Perrupta legionum castra: Fusi equites: medi⁹ Mosellæ pons: qui vltiora coloniarū annectit: ab hostibus infessus. Cerialis turbidis reb⁹ intrepidus: & fugientes manu retrahens: intacto corpore promptus inter tela felici temeritate: & fortissimi cuiusq; accursu: recuperatum pōtem electa manu firmavit. Mox in castra reuersus pallātes captas apud Nouesium Bōnamq; legionum manipulos: & ras apud signa militem: ac prope circūuentas aquilas videt: Incensus ira: non Flaccum inquit: non vocolam deseritis. Nulla hic proditio. neq; aliud excusandū habeo: q̄ q; vos gallici fœderis oblitos prædixerim: memoriā romani sacramēti tenere credidi. Annumerabor Numisij & Herennijs: ut omnes legati uestri: aut militum manibus: aut hostium ceciderint. Ite nunciate Vespasiano: vel quod propius est Ciuili & Classico: relictum a vobis in acie ducem. venient legiones: quæ neq; me inultum: neq; vos impunitos patiantur. uera erant. & a tribunis præfectisq; eadem ingerebant. Consiſtunt per cohortes & manipulos. neq;. n. poterat pateſcere acies effuso hoste: & impedientibus tentorijs sarcinisq; cum intra vallum pugnaretur. Tutor & classicus ciuilibus suis quisq; locis pugnam ciebant: gallos pro libertate: Batauos pro gloria: Ger-

Tutor temeritate

imo ope diuina

manos ad prædam instigantes. Et cuncta pro hostibus erant: donec legio. xxj. patientiore q̄ cætera spacio conglobata: sustinuit ruentes mox impulit. nec sine ope diuina: mutatis repente aïs: terga victores vertere. Ipsi terrosos se cohortium aspectu ferebāt: quæ primo impetu disiectæ: sumis rursus iugis congregabātur: ac speciem noui auxiliij fecerant. Sed obstetit uincens prauum inter ipsos certamē. hoste omisso spolia consecrandi. Cerialis ut in curia properes afflixit: ita constantia restituit. Secutusq; fortunam castra hostium eodē die capit excinditq;. Nec in longū quies militi data. Orabant auxiliū agrippinenses: offerebantq; vxorem ac sororem ciuilem: & filiam classicis relicta sibi pignora societatis. atq; interim dispersos in domibus Germanos trucidauerant. Vnde metus: & iustę preces inuocantium: antequam hostes reparatis virib; ad spem: vel ad vltionem accingerētur. Namq; & Ciuilem illuc intenderat: non inualidus: flagrantissima cohortium suarum integra manu: & e Cauchis phrysijsq; composita: Calbiaci in sinibus agrippinensium agebat. Sed tristis nuncius auertit: deletam cohortem dolo Agrippinensium: qui largis epulis vinoq; sopitos germanos: clausis foribus igne iniecto cremauere. Simul Cerialis propero agmine subuenit. Circūsteterat Ciuilem & alius metus: ne quartadecima legio: adiuncta Britannica classe: affligeret Batauos: qua oceano ambiuntur. Sed legionem terrestri itinere Fabius priscus legatus in Neruios Turingosq; duxit. Exq; ciuitates in ditionem acceptæ. Classē vltro Caninefates aggressi sunt. maiorq; pars nauium depressa aut capta. Et Neruiorū multitudinem sponte cōmotam: ut pro romanis bellum capefferet: iidem Caninefates fudere. Classicus quoq; aduersus equites Nouesium a Ceriali præmissos: semper prolium fecit. quæ modica: sed crebra damna: famam victoriæ nuper partæ lacerabant.

Iisdem diebus Mutianus Vitellij filium interfici iubet: mansuram discordiam obtinens: ni sœmina belli restinxisset. Neq; Antonium primū adsciri inter comites a Domitiano passus est: fauore militum anxius: & superbia viri: æqualium quoq; adeo superiorq; intolerantis. Profectus ad Vespasianum Antonius: ut non p̄ spe sua accipit: ita neq; auerso imperatoris animo. Trahebatur in diuersa: hinc meritis Antonij: cuius ductu confectum haud dubie bellum erat: Inde Mutiani epistolis. Simul ceteri ut in festū tumidumq; insectabatur: adiunctis prioris vitæ criminibus. neq; ipse deerat arrogantia vocare offensas: nimius cōmemorandis quæ meruisset. Alios ut imbelles: Cecinam ut captiuum ac dediticium increpat. Vnde paulatim leuior: viliorq; haberi: manente tñ in speciē amicitia Per eos menses quibus Vespasianus Alexandria statos estuus flatib; dies & certa maris oppiebat: multa miracula euenerunt: quis e cælis fauor & quædam in Vespasianum inclinatio numinum ostēderet. ex plebe Alexandrina: quidam oculorum tabe notus: genua eius aduoluit: remedium cæcitatē exposcens: gemitu: monitu serapidis dei quem dedita superstitionibus gens ante alios colit. precabaturq; principem: ut genas & oculorum orbes dignaret respergere oris excremento. Alius manu ager: eodem deo auctore: ut pede ac vestigio Cæsaris calcaretur orabat. Vespasianus primo. irridere: aspernari: atq; illis instantibus: modo famam Vanitatis metuere: modo, obsecrationes ipsorum: & vocibus adulantium ī spem induci: postremo estimari a medicis iubet: an talis cæcitas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici varie differere. Huic nō exesam vim luminis: & redituram si pellerentur obstātia. Illi elapso in prauum artus: si salubris uis adhibeatur: posse integrari. Id fortasse cordi deis: & diuino ministerio principem electum: deniq; peracti remedij gloriam penes Cæsare: irriti ludibriū penes miseros fore. Igit̄ Vespasianus cūcta fortunæ

epulis: vinoq; sopitos
anos.

filius Vitellij
mo: qz semen belli

= Vespasianus

is dnto cuius dntu
atu fuit bellu
m: et qz nimis in
emorandis: nō recipi
pe sua a Vespasiano

legit̄ mendosiss̄ miracula gesta ut fecit a Vespasiano: que quis
memorant a tranquillo: impossibile ē potuisse ea fieri
ab infideli: nisi mediator s̄ dicit̄ aliḡ christ̄ ioh̄: cuius
opera forte in iis diuina luctuō uteretur: qui sim̄ h̄m̄ quicūq; dicit̄ h̄m̄
DVA. 332

LIBER. XX.

suæ patere ratus: nec quicquid ultra incredibile: læto ipse vultu: erecta quæ astabat multi-
 tudine: iussa exequitur. Statim cōuersa ad vsum manus: ac cæco reluxit dies. Vtrunq; q-
 interfuerit: nūc quoq; memorant: postq̄ nullum mendacior precium. Altior idē Vespē-
 fiano cupido adeundi sacram sedē: vt super rebus Imperij cōsuleret. Arceri templo cū
 ctos iubet. atq; ingressus: intentusq; numini: respexit pone tergum: e primoribus ægy-
 ptiorū nomine Basilidem quem p̄cul Alexandria plurium dierū itinere: & ægro corpo-
 re detineri haud ignorabat. Percontat̄ sacerdotes nū illo die Basilides templum inis-
 set. percontat̄ obuios: num in vrbe visus sit. deniq; missis equitibus: explorat illo tem-
 poris momento octoginta milibus passuum abfuisse. Tunc diuinam speciem & vim
 responsi: ex nomine Basilidis interpretatus ē. Origo dei nundum nostris auctoribus
 celebrata ægyptiorū antistes sic memorant. Ptolomeo regi. qui Macedonum primus
 ægypti opes firmavit: cum alexandriæ recens conditæ mœnia templaq; & religiones
 adderet: oblatum per quietem decor eximio & maiore q̄ humana specie iuuenem: qui
 moneret: vt fidissimis amicorū in pontum missis: effigiem suam acciret. Latum id re-
 gno magnamq; & inclytam sedem fore: quæ exceperet. Simul visum eundem iuue-
 nem in cælum igne plurimo attolli. Ptolomeus omine & miraculo excitus: sacerdoti-
 bus ægyptiorū quibus mos talia intelligere: nocturnos visus aperit. Atq; illis ponti &
 exteriorū parum gnaris. Timotheum atheniensem e gente Eumolpidarū: quem vt an-
 tistitem cerimoniarum eleusi exciuerat: quæ nam illa superstitio: quod numen interro-
 gat. Timotheus quæsitus qui in pontum meassent: cognoscit urbem illic Synopem:
 nec procul templum vetere inter acolas fama Iouis ditis. Namq; & muliebrem effigi-
 em: assistere: quam pleriq; p̄serpinam vocent. Sed ptolomeus vt sunt ingenia regum:
 pronus ad formidinem: vbi securitas redijt: voluptatum q̄ religionū appetens: negli-
 gere paulatim: aliasq; ad curas animum vertere: donec eadē species terribilior iam: &
 instantior: exitium ipsi regnoq; denunciaret: ni iussa patrarent. Tum legatos & dona
 Scydrothemidi regi. Is tunc Synopē sibus imperitabat: expediri iubet. præcepitq; na-
 uigaturis. vt Pythium apollinem adeant. Illis mare secūdum: Sors oraculi haud am-
 bigua. Irent simulacrumq; patris sui reuerent: sororis relinquerent. Vt Synopem ve-
 nere: munera: preces: mandata regis sui Scydrothemidi allegant: qui diuersus animi:
 modo numen pauescere. modo minis aduersantis populi terreri. Sæpe donis promif-
 sisq; legatorū flectebatur. Atq; interim triennio exacto: ptolomeus non studium non
 preces omittere. Dignitatem legatorū numerū nauium: auri pondus augebat. Tum
 minax facies Scydrothemidi offertur: ne destinata deo ultra moraretur. Contantem
 varia pernicies: morbiq; & manifesta cælestium ira: grauiorq; in dies fatigabat. Aduo-
 cata cōtione: iussa Numinis: suos ptolomeiq; visus: ingruentia mala exponit. Vulgus
 aduersari regem inuidere ægypto. sibi metuere templūq; circumsedere. Maior hinc fa-
 ma tradidit: deum ipsum appulsas littori nauis sponte cōscēdisse. Mirum idē dictu:
 tertio die tantum maris emensū: alexandriam appelluntur. Templum pro magnitudi-
 ne vrbis extructum loco cui nomen Rhacotis fuerat. Illic sacellum Serapidi atq; Isi-
 di antiquitus sacratum. Hæc de origine & aduentu dei celeberrima. Nec sum ignarus
 esse quosdam qui Seleucia vrbe Syriæ accitum: regnate ptolomeo: quæ tertia ætas tu-
 lit. Alij auctorē eundem ptolomeum: sedem ex qua transferit: Memphim perhibēt: i-
 clytam olim: & veteris ægypti columen. Deū ipsum multi æsculapium q; medeatur
 ægris corporibus: quidam Osyrim: antiquissimum illis gentibus numen: plariq; Io-
 uem: vt rerum omnium potentem: plurimi ditem patrē: insignibus quæ in ipso mani-

eccidendu am
 no alias. id a

festa: aut per ambages coniectant. At Domitianus Mutianusq; anteq̄ alpibus p̄pin-
 quarent: prosperos rez: in Treuiris gesta: nuncios accepere. Præcipua victorię fides:
 dux hostium Valentinus: nequaq̄ abiecto aĩo: quos spiritus gessisset: vultu ferebat.
 Auditus ideo tm̄: vt nosceretur ingenium eius: damnatusq; inter ipsum suppliciũ ex-
 probranti cuidã patriam eius captã: accipere se solatium mortis respondit. Sed Mu-
 tianus quod diu occultauerat: vt recens exprompsit. qm̄ benignitate deum fracta vi-
 res hostiũ forent: parę decore Domitianũ confecto prope bello aliena gloriã interue-
 turę. Si status Imperij. aut salus galliã in discrimen verteretur: debuisse Cæsarem in
 acie stare. Caninesates Batauosq; minoribus ducibus delegãdos. Ipse lugduni vim for-
 tunamq; principatus e proximo ostentare: nec paruis periculis imixtus & maioribus
 nõ defuturus. Intelligebãtur artes: sed pars obsequij in eo ne deprehenderetur. Ita lug-
 dunum ventũ. Vnde credit̄ Domitianus occultis ad Cerialem nuncijs: fidẽ eius tẽta-
 uisse: an præsentĩ sibi exercitiũ imperiũq; traditur̄ foret: qua cogitatioẽ bellum aduer-
 sus patrem cogitauerit: an opes viresq; aduersus fratrem in incerto fuit. Nam Cerialis fa-
 lubri tẽperamento elusit vt vana pueriliter cupiẽtem Domitianus sperni a senioribus
 iuuentã suam cernens: modica quoq; & vsurpata antea: munia Imperij omittebat. Si-
 mul simplicitatis ac modestiã imagine: in altitudinẽ conditus: studiumq; litterarę &
 amorẽ carminũ simulans: quo velaret animũ: & fratris æmulationi subduceret cuius
 disparem mitioremq; naturã: contra interpretabatur. Finis. xx. Libri.

CORNELII TACITI ACTORVM DIVRNALIVM HISTORIAE
 AVGVSTAE LIBER. XXI. INCIPIT.

Iusdem Anni principio Cæsar Titus perdomãdã Iudeã delectus
 a patre. & præliãtis vtriusq; rebus militia clarus: maiore tum vi fa-
 maq; agebat: certãtib; provinciã & exercituum studijs: atq; ip-
 se vt superior sui iam crederet̄ decoz; se promptũq; in armis osten-
 debat: comitate & alloquijs officia puocans. Ac plærũq; in opere:
 in agmine gregario militi mixtus: incorrupto ducis honore. Tres
 e
 tum in Iudea legiones: quinta & decima: & quintadecima: Vet̄ Vespesiani miles ex-
 cepere. Tradidit e Syria duodecimã: & abductos alexandria duo & vicesimanos ter-
 tianosq;. Comitabãtur viginti sociã cohortes: octo equitũ alã. Simul agrippa Sohe-
 niusq; reges: & auxilia regis Antiochi: validaq; & solito inter accolas odio infensa Iu-
 deis arabũ manus. Multi quos vrbe atq; Italia sua quẽq; spes acciuerat: occupãdi pri-
 cipem adhuc vacuũ. His cum copijs fines hostiũ ingressus: cõposito agmine cũcta ex-
 plorã paratusq; discernere: haud procul hierosolimis castra facit. Sed quia famosa vr-
 bis supremũ diẽm tradituri sumus: congruẽs videtur primordia eius aperire. Iudeos
 Cræta isula profugos: nouissima libyã insedisse memorãt qua tẽpestata Saturnus vi-
 Iouis pulsus: cãsserit regnis. Argumentũ e noĩe petiit̄. Inclytum in creta Idẽ mõtem.
 Accolas Ideos aucto in barbarę morẽ cognomẽto: Iudeos vocitari: quasi Ideos. qui-
 dã regnãte Iside exundantẽ per ægyptũ multitudinẽ ducibus hierosolimo ac Iuda p-
 ximas in terras exoneratã. Pleriq; Ethyopũ prolẽ quos rege Cepheo metus atq; odiũ
 mutare sedes perpulerit. Sũt qui tradũt assyrios cõuenas: indigũ agroq; populũ: par-
 te ægypti potitos: mox pprias vrbes hebreasq; terras: & ppiora Syriã coluisse. Cla-
 ra alij Iudeoz; initia. Solimos carminibus homeri celebratã gentẽ: conditã vrbe hiero-
 solimã nomine suo fecisse: Plurimi auctores cõsentiunt. orta per ægyptum tabe: quã

ut q; Domitianus
 cit̄ Cerialem cum
 tu cont̄ patrem.

mixtus in agmine
 gregario militi
 pto ducis honore.

est mendosiss
 origo et histo
 Sed legenda quia
 facetijs: Sicuti ca
 codijt. Iustitias
 me caret hic liber
 truncatus p̄mis lo

LIBER. XX.

corpora scēdaret: regem Bocchorim adito hāmonis oraculo remediū petentem: pur-
gare regnum: & id genus hominū & inuisum deis alias ī terras auchere iussum. Sic cō-
quisitū collectumq; vulgus postq; vastis locis relictū sit: ceteris per lachrymas torpē-
tibus. Mosē vnū exulum monuisse: nequam deorū hominumue opē expectarent: ab-
vtrisque deserti: sed sibi met vt duci cælesti crederent: primo cuius auxilio credentes: præ-
sentes miseras pepulissent. Assensere. atq; oīum ignari fortuitū iter incipiūt. Sed nihil
æque q̄ inopia aquæ fatigabat. Iamq; haud p̄cul exitio totis campis p̄cubuerant: cū
grex alinorū agrestium e pastu in rupē nemore opacam cōcessit. Secutus mosēs conie-
ctura herbidi soli: largas aquarū venas aperit. Id leuamen: & continuum sex dieꝝ iter
emenſi: septimo pulsus cultoribus: obtinuerē terras ī quibus vrbs & tēplū dicata sunt.
Moses quo sibi in posterę gentē firmaret: nouos ritus contrariosq; ceteris mortalibus
indidit. Profana illic oīa: quæ apud nos sacra. Rursum cōcessa apud illos quæ nobis i-
cesta. Effigiem animalis quo monstrāte errorem sitimq; depulerant: penetrāli sacraue-
re. Cæso ariete velut in contumeliā hāmonis. Bos quoq; immolat: quem ægyptij apin-
colunt. Sue abstinent: memoria cladis: qua ipsos scabies quondā turpauerē: cui id ani-
mal obnoxium. Longam olim famē crebris adhuc ieiunijs fatent: Et raptarū frugū ar-
gumentū: panis iudaicus nullo fermento retinet. Septimo die ocium placuisse ferunt.
quia is finem laborū tulerit. Dein blādiente iertia septimū quoq; annū ignauia datū.
Alij honorē eum Saturno haberi: seu principia religionis tradētibus iudeis: quos cum
Saturno pulsos: & cōditores gētis accepimus: seu q̄ de septē syderibus quis imortales
regunt: altissimo orbe & præcipua potētia stella Saturni ferat: ac plæriscq; cælestium
vim suā & cursum septimos per numeros cōmeare hī ritus quoquomō iducti antiqui-
tate defendunt. cetera istiruta sinistra: fœda prauitate valuerē. Nam pessimus quisq;
spretis religionibus patrijs: tributa & stipes illuc cōgerebant. Vnde auctę Iudeorū res.
Et q̄a apud ipsos fides obstinata: misericordia in p̄mptu: sed aduersus omnes alios ho-
stile odiū: separati epulis: discreti cubilibus: pietissima ad libidinē gens: alienarū con-
cubitu abstinent. Inter se nihil illicitū. Circuncidere genitalia instituerē: vt diuersitate
noscant. Transgressi in morē eorū idem vsurpant. nec quicq; prius imbuunt: q̄ cōtem-
nere deos: exuere patriam: parētes: liberos: fratres: vilia habere. Augendæ tñ multitu-
dini cōsulit. Nam & necare quēq; ex agnatis nefas. animasq; proelio aut supplicijs perē-
ptorū æternas putant. Hinc generandi amor & moriendi contēptus. Corpora cōdere
q̄ cremare e more ægyptio. Eadēq; cura & de infernis: & persuasio cælestiū. Cōtra ægy-
ptij plærāq; animalia effigiesq; cōpositas venerant. Iudei mente sola: vnumq; numen
intelligunt. p̄phanos qui deū imagines mortalibus materijs in species hominū effin-
gant. Summū illud & eternum: neq; mutabile: neq; interiturū. Igit nulla symulachra
vrbibus suis: ne dū templis sunt. Nō regibus hæc adulatio: non casaribus honor. Sed
quia sacerdotes eorū tibia tympanisq; concinebant: hederā vinciēbant: Vitisq; aurea tē-
plo repta: liberē patrem colī domitorē oriētis. quidā arbitrati sunt. nequaq; cōgruenti-
bus institutis. Quippe liber festos latoſq; ritus posuit. Iudeorū mos absurdus sordidusq;
Terra finesq; qua ad orientē vergūt: arabia terminant. a meridie ægyptus obia-
cet. ab occasu phenices & mare. Septētrionē e latere Syriæ longe prospectāt. Corpo-
ra hominū salubria: & ferētia laborū. rari hymbres. vber solū. Exuberāt fruges nostrū
ad morē. Preterq; eas balsamū & palmā. palmetis p̄ceritas & decor. Balsamū modicā
ca arbor. vt q̄sq; ramus intumuit. si vim ferri adhibeas: pauent. venæ fragmine lapidis
aut testa aperiunt. humor in vsu medentiū ē. Precipiū motiū libanū erigit mīzē dictu

+ als: m

Principia re-
tradentib; si

Proieciſſi Iudeos
ad libidinem

Diās proelio aut
p̄ceptoꝝ ætē

Cura apud
infernis: et p̄ſua

Balsamū modicā

tantos inter ardores opacum fidumq; niuibus. Idem amne Iordane malit funditq;. Nec Iordanes pelago accipitur. Sed vnum atq; alteru lacum iteger perfluit. tertio retinetur. Lacus immenso habitu specie maris: sapore corruptior: grauitate odoris accolis pestifer: neq; veto impellitur: neq; pisces aut suetas aquis volucres patit. Incertum vnde: superiacta vt solido ferunt. periti imperitiq; nandi perinde attollunt. Certo anni tepore bitumen egerit: cuius legedi vsus: vt ceteras artes experientia docuit. Ater suapte natura liquor & sparso aceto cocretus innatat. huc manu captu quibus ea cura in summa nauis trahunt. Inde nullo iuuate influit: oneratq; donec abscondas. Nec abscondere are ferroue possis: fugit cruorem vestemq; infecta sanguine: quo foemina per menses exoluuntur. Sic veteres auctores: Sed gnari locor tradunt videntes bitumine moles pelli: manuq; trahi ad littus: Mox vbi vapore terrae vi solis inaruerint: securib; cuneisq; vt trabes aut saxa discindi: haud pcul inde campi quos ferunt olim vberes: magnisq; vrbibus habitatos: fulminis iactu arfisse: Et manere vestigia: terraq; specie torridam: vim frugifera perdidisse. Na cuncta sponte edita: aut manu sata: siue herbas tenuis aut flores: seu solita in specie adoleuere: atra & inania velut i cinere vanescunt: Ego sicut Iudaicas quonda vrbes igne caelesti flagrasse cocesserim: ita halitu lacus ifici terra corrupti superfusum spiritum: eoq; foetus segetu & autumnii putrescere reor: solo caeloq; iuxta graui: Et bellus amnis iudaico mari illabit circa cuius os coiectae arenae admixto vitro in Vitre excoquunt: modicu id littus: & egeretibus in exhaustu: Magna pars Iudae vicis dispergit: habet & oppida: hiero solima gentis caput: Illic imensa opulentia templum: & primis munimētis vrbs: dein iugis templum intimis clausum: ad fores tantum Iudeo aditus: Limine praeter sacerdotes arcebant: du asyrios penes Medosq; & per sas oriēs fuit: despectissima pars seruentiu postq; Macedones praepotuerunt: rex Antiochus demere supstitutione. & mores graecor dare adnixus: quo minus teterrima gentem i melius mutaret: Parthor bello prohibitus est. Na ea tepestate Arsaces descuerat Tum Iudei Macedonibus iualidis: parthis nundu adultis: & Romani pcul aberant: sibi ipsi reges iposuerunt. qui mobilitate vulgi expulsis: resumpta per arma dominatione: fugas ciuū vrbū euersiones. fratru: coiugum: parentū neces: aliaq; solita regibus ausis: superstitione fouebant: qa honor sacerdotij firmitatem potetiae assumebat. Romanor primus. Cn. Pom. Iudeos domuit Templūq; iure victoriae igressus ē. Inde vulgatu nullas intus deū effigies. Vacua sedē: & inania archana. Muri hierosolimor diruti delubru mansit. Mox bello ciuili interno: postq; in ditione. M. Antonij puincia cesserant: rex parthor pacorus Iudea potitus: interfectusq; a P. Vētidio: & Parthi tras euphrate redacti Iudeos. C. Sosius subegit. Regnu ab Antonio herodi datu victor Augustus auxit. Post mortē herodis: nihil expectato Casare Symon quida regiu nome iualerat. Is a Quintilio varo obtinere Syria punitus: & gente cohercitatā liberi herodis tripartito rexere. Sub Tyberio quies. dein iussa. C. Casare effigie eius i templo locare. arma potius sumpserunt. que motu Casaris mors diremit. Claudius defunctis regib; aut ad modicu redactis: Iudea puincia equitibus romanis: aut libertis pmisit. equibus foelix poem saeuicia ac libidine: ius regiu seruili ingenio exercuit. Drusilla cleopatra & Antonij nepte in matrimoniu accepta: vt eiusde Antonij foelix pgener. Claudius nepos esset. durauit tn patietia Iudeis vsq; ad Gessiu floz procuratore. Sub eo bellu ortu: & coprimere reos ceptante Gessiu gallu Syria legatu varia proelia ac sapius aduersa excepe. Qui vbi fato aut tedio occidit: missu Neronis Vespasianus fortuna fama; & egregijs ministris: iter duas a states: cuncta capor: oesq; praeter hierosolima

us assentit Iuda
 uitates igni caelesti
 arse.

Ima gentis caput

es templi no erat
 nisi Iudeo.

ma gente Iudcor

primus. Cn. Pom.
 domuit.

ab Antonio her
 atū.

n. Claudij Iudei
 ut ponere i templo

oelix praeses.

LIBER. XXI.

urbes: victore exercitu tenebat. Proximus annus ciuili bello intētus q̄tum ad Iudcōs per ociū trāsiit. pace per Italiā parata: & externæ curæ rediere. Augebat iras: q̄ soli Iudei nō cessissent. Simul manere apud exercitus Titū: ad oēs principatus noui euentus casusue vtile videbat. Igit̄ castris vti dixim⁹: ante mœnia hierosolimorū positis: instruetas legiones ostētauit. Iudei sub ipsos muros struxere aciē rebus secūdis longius auri: & si pellerent̄ parato perfugio. Missus in eos eques cū expeditis cohortib⁹ ambigue certauit. Mox cessere hostes & sequētibus diebus crebra p̄ portis prœlia serēbāt: donec assiduīs dānis itra mœnia pellerent̄. Romani ad oppugnandū versi: neq; n. dignū videbat̄ famē hostiū operiri: poscebātq; picula: pars virtute: multi ferocia & cupidine præmioꝝ. Ipsū Titō roma & opes: voluptatesq; ante oculos: ac ni statim hierosolima cōciderēt: morari videbant̄. Sed urbē arduā situ opera moleq; firmauerāt: quis vel plana satis munirent̄. Nā duos colles in imēsū editos claudēbāt̄ muri per artem obliqui: aut itrorfus sinuati: vt latera oppugnatiū ad ictus patescerēt. Extrema rupis abrupta: & turre vbi mōs iuuisset: ī sexaginta pedes: iter deuexa: ī cētenos quoq; attollebant̄: mira specie: ac p̄cul intuētibus pares. Alia itus mœnia regiæ circūiecta. Cōspicuoq; fastigio turris Antonia: in honorē. M. Antonij ab Herode appellata. Tēplū in modū arcis ppriiq; muri labore & opa: ante alios: ipse porticus quis tēplū ambiebat̄: egregiū ppugnaculū. Fons perēnis aquæ cauati sub terra mōtes. & piscinæ cisternaq; seruādis hymbribus. prouiderāt cōditores ex diuersitate moꝝ crebra bella. Inde cūcta q̄uis aduersus longū obsidiū: & a Pōpeio expugnatis: metus atq; vsus plæraq; mōstrauere. Atq; per auariciā claudianoꝝ tēpoꝝ: empto iure muniēdi: struxere muros in pace: tāq; ad bellū: magna colluue: & ceteraq; vrbū clade aucti. Nā peruicacissimus q̄ illuc perfugerat: eoq; seditio sius agebāt. tres duces. totidē exercitus. extrema & latissima mœniū Symo: mediā urbē Iohānes quē & Barbagiorā vocabant: Tēplū Eleazarus firmauerat. Multitudine & armis Iohannes ac Symo: Eleazarus loco pollebat. Sed prœlia: dolus icēdia iter ipsos: & magna vis frumēti ambusta. Mox Iohānes missus per speciē sacrificādi: q̄ Eleazarū manūq; eius obtruncarēt: tēplo potit̄. Ita ī duas factiones ciuitas discessit: donec ppinquātibus ro. bellū externū cōcordiā pararet. Euenērāt pdigia quæ neq; hostijs: neq; votis piare fas hēt gens: superstitiōi obnoxia: religionibus aduersa. visæ per cælū cōcurrere acies: rutiliana arma: & subito nubīū igne collucere tēplū. Expasæ repēte delubri fores: & audita maior humana uox: excedere deos. Simul ingēs motus excedentiū: quæ pauci in metu trahēbāt. Plurib⁹ psuasio inerat: antiq; sacerdotū litteris cōtineri: eo ipso tpe fore: vt valesceret oriēs: p̄fectiq; Iudea rerū potirētur. quæ ambages Vespasianū ac Titū prædixerāt. Sed uulgus more humana cupidinis: sibi tantā fatoꝝ magnitudinē interpretati. ne aduersis qdē ad vera mutabant̄. Multitudinē obsēloꝝ oīs ætatis: virilis ac muliebris sex⁹ Ducētamilia fuisse accepim⁹. Arma cūctis: q̄ ferre possent: Et plures q̄ p̄ numero audebāt: Obstinatio uiris sceminisq; par. Ac si trāsferre sedes cogere: maior vitæ metus q̄ mortis. Hanc aduersus urbē gentēq; Cēsar Titus: qn̄ impetū & subita belli locus abnueret aggerib⁹ vineisq; certare statuit Diuidunt̄ legiōibus munia. & quies prœlioꝝ fuit: donec cūcta expugnādis viribus reperta apud ueteres: aut nouis igenijs struerēt. At Ciuilis post malā in treuiris pugnā: repato per germaniā exercitu: apud vetera castra cōsedit. tut⁹ loco: & vt memoria psperaq; illic reꝝ augefcerēt barbaroꝝ animi. Secutus ē eodē Cerialis duplicatis copijs: aduētū secūda & .xvi. & .xiiij. legionū. Cohortesq; & alæ iā pridē accitē post victoriā p̄perauerāt. Neuter ducū cōtator. Sed arcebat latitudo cāpoꝝ

Augebat iras q̄ soli Iudei in toto orbe nō cessissent. Ergo impato

Descriptio hē

Muri in cōm p̄ ar obliqui

Turris Antonia de appellata in hō Antonij.

Prouiderāt cōditores diuersitate moꝝ bella.

Iohanne Barba

aliqui et Joseph eunt. 20y. cen Iudeis maior timor metus: q̄ morti.

suapte ingenio humentium. Addiderat: Ciuilis obliquā in rhenum molem. cuius obie-
ctu reuolutus amnis: adiacētibus. superfunderet. Ea loci forma incertis vadis subdola
& nobis aduersa. Quippe miles ro. armis grauis: & nādi pavidus: germanos flumini-
bus suctos leuitas armorū: & pceritas corporū attollit. Igit̄ laceſſentibus Batauis fero-
cissimo cuiq; nostrorū coeptū certamen: deinde orta trepidatio cū præaltis paludibus
arma equiq; haurirent: germani notis vadis persultabāt: omiſſa plerūq; fronte: latera
ac terga circunueniētes: Neq; vt in pcedestri acie cominus certabat: sed tanq̄ nauali pu-
gna: vagi iter vndas: aut si qd̄ stabile occurrebat: totis illic corporibus nitentes: vulne-
rati cū integris: periti nādi cū ignaris: in mutuā pernitiē iplicabant: Minor tñ q̄ p tu-
multu cædes: q̄ non ausū egredi paludē germani in castra rediere: Eius prælii euetus
vtrumq; ducē diuersis aī motibus ad maturandū summæ rei discrimē erexit: Ciuilis in-
stare fortunæ: Cerialis abolere ignominia: Germani pperis feroces: Romanos pudor
excitauerat: Nox apud barbaros cātu aut clamore: nostris per irā & minas acta: Pos-
tera luce Cerialis equite & auxiliarijs cohortibus frontē explet: In secunda acie legiōes
locatē: Dux sibi delectos retinuerat ad iprouisa: Ciuilis haud porrecto agmine: sed cu-
neis astitit: Bataui Cugerniq; i dextro leua ac ppiora fluminis trās rhenā tenuere: Ex-
hortatio ducū: nō more cōtionis apud vniuersos: sed vt quosq; corū aduehebant: Cerialis
veterē ro. nois gloriā: antiq̄s recētesq; victorias: vt p̄fidū: ignauū victū hostē: i ater-
nū excinderet: vltiōc magisq; prælio opus eē. Pauciores nuper cū pluribus certasse: at
tñ fusos germanos qd̄ roboris fuerit. Superesse q̄ fugam aīs: qui vulnera tergo ferāt.
Proprios inde stimulos legiōibus admouebat domitores Britāniæ quartadecimanos
appellās. principē galbā sextæ legiōis auctoritate factū. Illa primū acie secūdanos no-
ua signa: nouāq; aquilā dicaturos. Hinc præuectus ad Germanicū exercitū manus tē-
debat: vt suā ripā sua castra sanguine hostiū recuperaret. Alacrior oīum clamor: quis
vel e longa pace prælii cupidus: vel fessis bello pacis amor: præmiaq; & quies i posterū
sperabant. Nec Ciuilis silentē struxit acie: locū pugnæ testē virtutis ciēs: Stare germa-
nos Batauosq; super vestigia gloriæ: cineres ossaq; legionū calcātes. Quocūq; oculos
romanus intēderet: captiuitatē: cladēq; & dira oīa obuersari. Ne terrerent vario treui-
rici prælii euetu: suā illic victoriā germanis obstitiſſe: dū omiſſis telis. præda manū ipe-
diunt. Sed cūcta mox p̄spera & hosti cōtraria euenisse quæ p̄uideri astu ducis oport-
tuerit. præuidisse: cāpos madētes: & ipsis gnaros. paludes hostibus noxias. Rhenū &
germaniæ deos i aspectu: quorū numie capeſſerēt pugnā: cōiugū parētū: patriæ memo-
res. Illū diē aut gloriōsissimū iter maiores: aut ignominiosū apd̄ posteros fore vbi sono-
armorū tripudijq; ita illis mos: approbata sūt dicta: saxis glādibusq; & cæteris missi-
lib⁹ plū iicipit. neq; nro milite paludē igrediēte & germanis ut eluderēt laceſſētib⁹. Ab-
sūptis q̄ iaciūt: & ardescēte pugna: p̄cursū ab hoste ifestū imēſis corpibus: & plōgis
hastis. Fluitatēq; militē minus fodiebāt. simul e mole quā eductā i rhenū rettulim⁹.
Bructerorū cuneus trāsnatauit Turbata ibi res. & pellebat sociarū cohortiū acies: cū le-
giones pugnā excipiūt: suppressaq; hostiū ferocia. præliū exequat. Inter q̄ perfuga Ba-
tauus adiit Cerialē: terga hostiū p̄mittēs si extremo paludis eques mitteret. Solidū
illa: & Cugernos qbus custodia obuēſſet: parē intētos. Dux alæ cū perfuga missa i
cauto hosti circūfundūtur. quod vbi clamore cognitū legiōes a frōte icubuerē. pulsiq;
germani: rhenū fuga petebāt. Debellatū eo die foret: si ro. classis seq̄ maturasset. Ne-
eques quidē istitit: repēte fusis hymbribus: & ppinqua nocte. Postera die. xiiij. legiō i
superiorē puincia Gallo annio missa: Cerialis exercitū. x. ex hispania legiō suppleuit.

Ciuili chaucorū auxilia uenere: non tamen ausus oppidum Batauorū armis tueri. Raptis quæ ferri poterant: ceteris iniecto igni. in insulâ cōcessit: gnarus deesse naues efficiendo ponti: neq; exercitum ro. aliter transmissurū. quin & diruit molē a Druso germanico factam. Rhenumq; pno aluco in galliam ruentem disiectis quæ morabant effudit. Sic uelut ablato amne tenuis alueus insulam iter germanosq; cōtinentium terræ specie fecerat. Transiere rhenū Tutor quoq; & Clasticus: & centū. xiiij. Treuiroꝝ senatores: in quibus fuit Alpinus montanus: quē a primo Antonio. missum in Gallias superius memorauimus. Comitabat eum frater. D. Alpinus. Simul ceteri miseratione ac donis auxilia cōcibant: inter gētes periculorū auidas. Tantūq; belli superfuit: ut præsidia cohortium: alarū: legionū modicis villis quadripartita inuaserint. Decimā legionem Arenaci: secundam Batauoduri & Grinnes Vadamq; cohortiū alarumq; castra: Ita diuisis copijs: ut ipse & uerax sorore eius genitus. Clasticusq; ac. Tutor suam quisq; manum traherent. Nec oīa patrandi fiducia: sed multa ausis aliqua ī parte fortunam affore. Simul Cerialem: neq; satis cautum: & pluribus nuncijs huc illuc cursantē: posse medio itercipi. Quibus obuenerant castra decumanorū: oppugnationem legionis arduā rati: egressum militē & cedendis materijs operatum turbauere: occiso præfecto castrorū & quinq; primoribus centurionum: paucisq; militibus. Ceteri se munimētis defendere. Et interim germanorū manus Batauoduri irrumpere inchoatū pontem nitabant. Ambiguum præcliu nox diremit. plus discriminis apud Grinnes Vadamq;. Vadam Ciuilis: Grinnes clasticus oppugnabāt. nec fisti poterant: interfecto fortissimo quoq; Inquis Briganticus præfectus alæ ceciderat. quē fidum romanis & Ciuili auunculo ifensum diximus. Sed ubi Cerialis cum delecta equitū manu subuenit: uersa fortuna. Præcipites germani ī amnem agunt. Ciuilis dū fugientes retētat: agnitus: petitusq; telis: relicto equo: transfatauit. Idē germanis effugiū. Tutorem Clasticumq; appulsæ lintres vexere. Ne tū quidē romana classis pugna affuit. & iussum erat. Sed obstitit formido & remiges per alia militiæ mūia dispersi. Sane Cerialis pagē tps ad exequēda iperia dabat: subitus cōsilijs: sed euentu clarus. Aderat fortuna ēt: ubi artes defuissent hinc ipsi exercituiq; minor cura disciplinæ. Et paucos post dies quanq; periculum captiuitatis euassisset: ifamiam nō uitauit. Profectus Nouesiu Bōnamq; ad uisenda castra: quæ hyematuris legionibus erigebant: nauibus rē eabat disiecto agmine: in curiosis uigilijs: Animaduersum id germanis: & ifidias cōposuere. Electa nox atra nubibus: & pno amne rapti: nullo phibente vallum incunt. Prima cædes astu adiuta: ī cisis tabernaculorū funibus. suismet corijs coopertos trucidabant: aliud agmen turbare classē: iniicere uincla: trahere pupes. Utq; ad fallendū silentio: ita cœpta cæde: & quo plus terroris adderent: cūcta clamoribus miscebant. Romani uulneribus excitis: quærūt arma: ruūt per uias: pauci ornati militariter: plæriq; circū brachia torta veste & strictis mucronibus. dux semisomnis ac prope intectus: errore hostiū seruat. Nāq; prætoriam nauem: vexillo insignem illic ducē rati abripiunt. Cerialis alibi noctē egerat: ut plæriq; credere ob stuprū Claudiæ sacratæ mulieris. ubi & uigiles flagitiū suū ducis dedecore accusabant: tanquā iussi filere: ne quietem eius turbarent. Ita intermisso signo: & uocib; se quoq; in somnum lapsos. Multa luce reuecti hostes captiuis nauibus: prætoriam triremē flumine Impia: domum Velledæ traxere. Ciuilem cupido incessit: naualem aciem ostentandi. Complet quod biremium: quæq; simplici ordine agebant. Adiecta ingens lincū uis: ad tricenos quadragenosq; ceu armamēta lyburnicas soli haud indecore p uelis iuuabant. Spacium uelut equoris electum: quo Mo

*Plæriq; circa brachia
ueste: et strictis
Cerialis mo dux.
Stuprū claudis
mulieris.*

sã fluminis amnem Rhenus oceano affundit. Causa instruenda: classis: super insitam
 genti vanitatem: vt eo terrore cõmeatus gallia aduentantes iterciperent. Cerialis mira
 culo magisq̃ metu, direxit classẽ: numero iparem: vsu remigum: gubernatorũ arte:
 nauium magnitudine potiorem. Is flumine secũdo Illi vento agebant. Sic puecti ten
 tato telorũ iactu dirimunt. Ciuilis nihil vltra ausus: transrhenũ cõcessit. Cerialis insulã
 Batauorũ hostiliter populatus: agros villasq; Ciuilis: intactos nota arte ducũ sinebat:
 cũ iterim fluxu autumnii: & crebris pluuiialibus hymbribus superfusus amnis palustrẽ
 humilemq; insulã in faciẽ stagni oppleuit. Nec classis aut cõmeatus aderant. Castraq;
 in plano sita vi fluminis deferebant. Potuisse tũc opprimi legiões: & voluisse germa
 nos: sed dolo a se flexos iputauit Ciuilis. Neq; abhorret vero. qñ paucis post dieb; de
 ditio infecuta ẽ. Nã Cerialis per occultos nuncios Batauis pacẽ: Ciuili veniã ostentãs:
 Velledam p̃pinquosq; monebat: fortunã belli tot cladib; aduersam: opportuno er
 ga populũ romanũ merito mutare. Casos Treuiros: receptos Vbios. creptã Batauis
 patriã neq; aliud Ciuilis amicitia peractũ: q̃ vulnera fugas: luctus: exulẽ eum & extor
 rem: recipientib; oneri: & satis peccauisse q; totiens Rhenũ transcẽderint. Si qd vltra
 moliant: inde iniuriã & culpã: hinc vltionem & deos fore Miscebant minis p̃missã:
 & concussa transrhenanorũ fide: inter Batauos quoq; sermones orti: non progandam
 vltra ruinam. nec posse ab vna natione totius orbis seruitiũ depelli. quid perfectũ cede
 & incendijs ligionũ: nisi vt plures validioresq; accirentur? Si Vespesiano bellum naua
 uerint: Vespesianum rex; potiri. Sin populũ romanũ armis puocent: quotam partẽ
 generis humani Batauos esse: Respicerent Rhetos Noricosq; & ceterorũ onera socio
 rum. Sibi non tributa: sed virtutes & viros indici. Proximũ id libertati. Et si dominorũ
 electio sit. honestius p̃cipes romanorũ: q̃ germanorũ scẽminas tolerari. Hęc vulgus.
 Proceres atrocioe Ciuilis rabie: semet in arma trufos. Illum domesticis malis: excidi
 um gentis opposuisse: Tunc infensos Batauis deos: cũ obsiderent legiones: interficerẽ
 tur legati. bellũ vni necessarium: ferale ipsis sumeret. Ventum ad extrema ni resipisce
 re incipiant. & noxijs capitis pœna: penitentiam fateant. Non fefellit Ciuilem ea incli
 natio: & p̃æuenire statuit: super tedium malorũ: ẽt spe vitæ: quæ plærumq; magnos
 animos infringit. Petito colloquio: scindit Nabalix fluminis pons. In cuius abrupta
 p̃gressi duces. Ciuilis ita cœpit. Si apud Vitellij legatũ defenderet: neq; factõ meo ve
 nia: neq; dictis fides debebat. Cuncta iter nos inimica. hostilia ab illo ccepta a me au
 ta erãt. Erga Vespesianũ vetus mihi obseruãtia: & cũ priuatus esset: amici vocabamur
 Hoc primo Antonio notũ: cuius epistolis ad bellũ accitus sum: ne germanicæ legiões
 & gallica iuuentus alpes trãscenderet. Quæ Antonius absens Flaccus p̃æsens mone
 bat: arma in germania moui: quæ mutianus i Syria: Aponius in Mesia: Fabianus in
 Pannonia.

efficit etiã histo
 riana p̃s Taciti

Finis. xxi. Libri.

**CORNELII TACITI ILLVSTRISSIMI HISTORICIDE SITV MO
 RIBVS ET POPVLIS GERMANIAE LIBELLVS AVREVS.**

Eermania omnis a Gallis rhætijsq; & p̃anonijs: rheno & Danubio
 fluminibus: a sarmatis dacisq; mutuo metu aut mõtibus separãt.
Ceterã oceanus ambit latos sinus & insularum immensã spacia cõ
 plectens: Nuper cognitis quibusdã gentibus: ac regibus: quos bel
 lum aperuit. Rhenus rhæticarum alpium iaccessõ ac p̃æcipiti ver
 tice ortus: modico flexu in occidentem versus septentrionali ocean

no miscetur Danubius molli & clementer edito montis. Arbonæ iugo effusus plures
populos adit: donec in ponticū mare sex meatibus erūpit. Septimū enim os paludi-
bus hauritur. Ipsos Germanos indigenas crediderim: minimeq; aliarū gentiū aduen-
tibus & hospitij mixtos: quia nec terra olim: sed classibus aduehebant qui mutare se-
des quærebant: & imensus vltra (vtq; sic dixerim) aduersus oceanus raris ab orbe nro
nauibus adit. Quis porro pter periculū horridi & ignoti maris. Asia aut Africa aut
Italia relicta Germaniā peteret. informem terris asperā celo tristem cultu aspectuq;
nisi si patria sit: celebrant carminibus antiquis (quod vnū apud illos memoriæ & an-
nalium genus sit) Tuistonē deum terra editū & filium Mānum originē gentis cōdito-
risq;. Māno tris filios assignant: equorū noibus proximi Oceano Inga euones: Mediū
Hermiones: Cæteri Ista euones vocent. Quidam aut licētia vetustatis pluris deo or-
tos: pluresq; gentis appellationes: Marfos: Gābriuios: Sueuos: Vandalos affirmāt:
Eaq; vera & antiqua noia Cæterū Germaniæ vocabulū recens: & nuper additū: quoni-
am qui primi Rhenū transgressi Gallos expulerint ac nunc Tungri: nūc Germani vo-
cati sint. Ita nationis nomē: non gētis eualuisse paulatim: vt oēs primum a victore ob-
metū: mox a seipsis inuento noie Germani vocarētur. Fuisse apud eos & Herculē me-
morant: Primumq; oīum virorum fortiū ituri in plia canunt. Sūt illis hæc quoq; car-
mina: quorum relatu: quem Baritum vocant: accendunt aīos: futuraq; pugnae fortu-
nam ipso cantu augurantur: Terrēt enim: trepidantue: prout sonuit acies. Nec tā vo-
ces illæ q̄ virtutis concentus videntur. Affectat̄ p̄cipue asperitas soni. & fractum mur-
mur obiectis ad os scutis: quo plenior & grauior vox repercussu itumescat. Cæterum
& Vlyxem quidā opinantur longo illo & fabuloso errore in hunc oceanum delatum
adisse Germaniæ terras. Asciburgiumq; quod in ripa Rheni situm hodie incolitur ab
illo constitutum nominatumq;.

Aram quinetiam Vlyxi cōsecratā adiecto laertæ patris noie eodē loco olim repertā.
monumenta q; & tumulos quosdam græcis litteris inscriptos in confinio Germaniæ
Rhatiæq; adhuc extare. q̄ neq; confirmare argumētis: neq; refellere in aīo est. Ex inge-
nio suo quisq; demat: vel addat fidē. Ipse eorū opinionibus accedo: qui Germaniæ po-
pulos nullis alijs aliarū nationū connubijs infectos ppriā: & sinceram & tantū sui si-
milem gentē extitisse arbitrant. Vnde habitus quoq; corporū q̄q; in tanto hoīum nūe-
ro idem: oibus truces & cærulei oculi: rutilæ comæ: magna corpora: & tantū ad ipe-
tum valida. laboris atq; operæ non eadē patiētia. minimeq; sitim æstumq; tolerare: fri-
gora atq; inediā cælo soloue assueuerunt. Terra & si aliquanto specie differt: in vniuer-
sum tamē aut syluis horrida: aut paludibus fœda: humidior qua gallias: ventosior q̄
noricum ac pānoniam aspicit. satis ferax: frugiferarum arborū impatiens: pecorū fœ-
cunda: sed plerunq; improcera. ne armentis quidem suus honor: aut gloria frōtis. nu-
mero gaudent: ea q; solæ & gratissimæ opes sunt. Argentum & aurum propitij an ira-
tidij negauerint: dubito. Nec tamen affirmauerim nullam germaniæ venam argen-
tum aurumue gignere: quis enim scrutatus est: possessione & vsu haud proinde affi-
ciuntur. Est videre apud illos argentea vasa legatis & principibus eorum muneri data
non in alia vilitate: q̄ quæ humo finguntur. q̄q; proximi ob vsu commerciorum au-
rum & argentum in pretio habent: formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt:
atq; eligunt: Interiores simplicius & antiquius permutatione mercium vtuntur. pe-
cuniam probant veterem & diu notam serratos bigatosq;. Argentum quoq; magis q̄
aurū sequuntur nulla affectione animi: sed quia numerus argēteorum facilius vsui est

promiscua ac vilia mercantibus. Ne ferrum quidem superest: sicut ex genere telorum colligitur. Rari gladijs: aut maioribus lanceis vtuntur. hastas: vel ipsorum vocabulo frameas gerunt angusto & breui ferro: sed ita acri & ad vsum habili: vt eodem telo: p ut ratio poscit vel cominus vel eminus pugnent: & eques quidē scuto: frameaq; contētus est. pedites & missilia spargunt: plura singuli: atq; in imēsū vibrant: nudi aut sagulo leues. nulla cultus iactatio. Scuta tm̄ lectissimis coloribus distinguunt. paucis lorica. Vix vni: alteriue cassis: aut galea. Equi nō forma: non velocitate conspicui: sed nec variare gyros in morem nostrum docētur. In rectum aut vno flexu dextros agūt ita coniuncto orbe: vt nemo posterior sit. in vniuersum æstimāti plus penes peditem roboris: eoq; mixti præliantur: apta & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditem: quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant. Diffinitur & numerus: Centeni ex singulis pagis sunt. Idq; ipsum inter suos vocantur. & quod primo numerus fuit. iam nomen & honor est. Acies per cuneos componitur. cedere loco: dūmodo rursus instes: consilij q̄ formidinis arbitrantur. Corpora suoz; etiam in dubijs prælijs referunt. Scutum reliquisse præcipuum flagitium: nec aut sacris adesse. aut conciliū inire ignominioso fas. multiq; superstites belloz; infamiam laqueo finierūt. Reges ex nobilitate. Duces ex virtute sumunt. Nec regibus infinita ac libera potestas. & duces exemplo potius q̄ imperio: si prompti: si conspicui: Si ante aciem agāt admiratione præsent. Cæterz; neq; animaduertere: neq; vincere: neq; verberare quidem nisi sacerdotibus permissum non quasi in pœnam nec ducis iussu: sed velut deo imperante: quem adesse bellantibus credunt: effigiesq; & signa quædam detracta lucis in prælium ferunt: quodq; præcipuum fortitudinis incitamentum est non casus: nec fortuita conglobatio turmā: aut cuneum facit: sed familia & ppinquitates: & in proximo pignora: Vnde vlulatus foeminaz; audiri: vnde vagitus infantū. hi cuiq; sanctissimi testes: hi maximi laudatores. Ad matres: ad coniuges vulnera ferunt. nec illæ numerare: nec exigere plagas pauent. cibosq; & hortamina pugnātibus gestant. Memoria p dicitur quædam acies inclinatas iam & labātes a foeminis restitutas constantia precum & obiectu pectorz; & monstrata cominus captiuitate: quā longe impatientius foeminaz; suaz; nomine timent: a deo vt efficacius obligētur animi ciuitatū: quibus inter obfides puellę quoq; nobiles imperātur. Inesse quinetiam sanctū aliquid: & prouidū putant. nec aut cōsilia eaz; aspernantur: aut respōsa negligunt. Vidimus sub diuo Vespeiano Velledam diu apud plaroz; numinis loco habitam. Sed & olim Auriniam & compluris alias venerati sunt non adulatione: nec tanquam facerent deas. Deorū maxime Mercurium colunt: cui certis diebus: humanis quoq; hostijs litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placant. Pars Sueuorum & Ifidi sacrificat. Vnde causa & origo peregrino sacro parum compi: nisi quod signum ipsum in modum liburnæ figuratum docet adiectam religionem. Ceterum nec cohibere partibus deos: neq; in vllam humani oris speciem assimilare ex magnitudine cælestiū arbitrantur: Lucos ac nemora consecrant: deorumq; nominibus appellant. secretum illud: quod sola reuerentia vidēt. Auspicia: sortesq; vt qui maxime obseruāt. Sortiū cōsuetudo simplex. virgā frugiferæ arbori decisam in furculos amputāt: eosq; notis quibusdā discretos super candidā vestē temere ac fortuito spargūt. mox si publice cōsultur: sacerdos ciuitatis: sin priuatim ipse pater familiae precatus deos cælūq; suspiciens ter singulos tollit: sublato s̄m impressam ante notā interpretatur. Si prohibuerunt nulla de eadem re in eundem diem consultatio. Sin permissum: auspicioz; adhuc

fides exigitur. & illud quidem etiam hic notum: auium voces: volatusq; interrogare. Proprium gentis equorū quoq; præfagia ac monitus experiri. publice aluntur iisdem moribus ac lucis candidi & nullo mortali opere contacti: quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps ciuitatis comitatur. hinnitus ac fremitus obseruat. Nec vlli auspicio maior fides non solū apud plebem: sed apud proceres apud sacerdotes. Se enim ministros deorū: illos conscios putant. Est & alia obseruatio auspicioꝝ: qua grauium belloꝝ euentus explorant. Eius gentis cum qua bellum est captiuum quoquo mō interceptum cum electo popularium suorū patriis quenq; armis committunt. Victoria huius: vel illius pro præiudicio accipitur. De minoribus rebus principes cōsultant: de maioribus omnes: ita tamen vt ea quoq; quorum penes plebem arbitrium ē: apud principes pertractetur. Coeunt: nisi quid fortuitum & subitū incidit certis diebus: cum aut ichoatur luna aut impletur. Nam agendis rebus hoc auspiciacissimum initium credunt. nec dieꝝ: numeꝝ vt nos: sed noctium computāt. Sic constituunt sic condicūt nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium: q; non simul: nec iussi cōueniunt: sed & alter: & tertius dies cūctatione coeuntium absimitur. Vt turbæ placuit: confidunt armati. Silētium per sacerdotes: quibus tum & coercendi ius est: imperatur. Mox rex vel princeps. put ætas cuiq;: prout nobilitas: put decus belloꝝ: put facundia est: audiunt auctoritate suadendi magisq; iubēdi potestate. Si displicuit sententia fremitu aspernātur. Sin placuit: frameas concutiūt. honoratissimū assensus genus est armis laudare. licet apud cōcilium accusare quoq; & discrimen capitis intendere. Distinctio pœnarū ex delicto. proditores & trāsfigas arboribus suspendūt. Ignauos & imbelles & corpore infames cœno ac palude iniecta insuper crate mergūt. Diuersitas supplicij illuc respicit tanq; scelera ostēdi oporteat dum puniūtur. flagitia abscondi. Sed & leuioribus delictis pro mō pœnarum equorū pecorumq; numero conuicti multātur. pars multa regi vel ciuitati. pars ipsi qui vindicatur vel propinquis eiꝝ exoluitur. Eligūtur in iisdem cōcilijs & principes: qui iura per pagos vicosq; reddunt. Ceteri singulis ex plebe comites cōsiliū simul & auctoritas adsunt. Nihil autem neq; publicæ neq; priuatæ rei: nisi armati agunt. Sed arma sumere nō ante cuiq; moris: q; ciuitas suffecturum probauerit. Tum eum in ipso cōcilio vel principum aliquis vel pater vel propinquus scuto frameaq; iuuenem ornāt. hæc apud illos toga: hic primꝰ iuuentæ honos. ante hoc domus pars vident: mox reipu. insignis nobilitas aut magna patrum merita principis dignationem etiam adolescentulis assignant. Cæteris robustioribus ac iam pridē pbatis aggregātur. nec rubor inter comites aspici. Gradus quī etiam ipse comitatꝰ habet iudicio eius quē sectatur. Magnaq; & comitum æmulatio: quibus primus apud principē suum locus: & principum Cui plurimi & acerrimi comites. hæc dignitas: hæc vires magno semp electorū iuuenum globo circūdari. in pace decus: in bello præfidiū. nec solum in sua gente cuiq;: sed apud finitimas quoq; ciuitates id nomē ea gloria est: si numero ac virtute comitatus emineat. Expetūtur enim legationibus & muneribus ornantur: & ipsa plærunq; fama bella profligant. Cum ventum in aciem: turpe principi virtute vinci. turpe comitatui virtutem principis nō equare. Iam vero infame in omnem vitam ac probrosum superstite principi suo ex acie recessisse. Illum defendere tueri: sua quoq; fortia facta gloriæ eius assignare. principū sacramentū est. Principes pro victoria pugnāt: Comites pro principe. Si ciuitas in qua orti sunt longa pace & ocio torpeat. plæriq; nobilium adolescentium petunt vltro eas nationes quæ tum bellū aliquod gerunt: quia & ingrata genti quies: & vt facilius in-

ter ancipitia clarescant. magnumq; comitatum non nisi vi belloq; tueare. exigūt enim principis sui liberalitate illum bellatorem equum: illam cruentam victricemq; frameam. Nam epulæ & conuictus quanq̄ incompti largi: tamen apparatus pro stipendio cedunt. Materia munificentia per bella & raptus: nec arare terram aut expectare annum tam facile peruaferis: q̄ vocare hostes & vulnera mereri. pigrū quinimo & iners videtur sudore acquirere: quod possis sanguine parare. Quotiens bella non ineūt: nō multum venatibus: plus per ocium tranfigūt: dediti somno: ciboq; fortissimus quisq; ac bellicosissimus nihil agens. delegata domus & penatium & agrorum cura sceminis senibusq; & infirmissimo cuiq; ex familia. Ipsi habent miram diuersitatem nature: cum iidem homines sic ament inertiam & oderint quietem. Mos est ciuitatibus vltro ac viritim conferre principibus vel armentorum vel frugū: quod pro honore acceptū etiam necessitatibus subuenit. Gaudent præcipue finitimarum gētium donis: quæ nō modo a singulis: sed publice mittuntur: Electi equi: magna arma: phaleræ: torquesq; iam & pecuniam accipere docuimus. Nullas germanorum populis vrbes habitari satis notum est ne pati quidem inter se iunctas sedes. Colunt discreti ac diuersi: vt fons: vt campus: vt nemus placuit. Vicos locant non in nostrum morem connexis & coherentibus ædificijs. Suam quisq; domum spacio circundat siue aduersus casus ignis remedium: siue inscitia ædificandi. Ne cementorum quidem apud illos aut regularum vsus. Materia ad omnia vtuntur informi: & citra speciem aut delectationem. Quædā loca diligentius illinunt terra ita pura & splendente: vt picturam ac liniamēta colorū imitetur. Solēt & subterrancos specus aperire. eosq; multo insup firmo onerāt suffugiū hyemi & receptaculum frugibus. quia rigorem frigorū eiusmodi locis molliunt & si qn̄ hostis aduenit aperta populatur. Abdita autem & defossa aut ignorantur: aut eo ipso fallunt: quod quærenda sunt. Tegumen omnibus sagum fibula: aut si deficit: spina confertum. Cætera intecti totos dies iuxta focum atq; ignem agunt. Locupletissimi veste distinguntur non fluitante sicut sarmatae ac parthi: sed stricta & singulos artus exprimente. Gerunt & ferarum pelles proximi ripæ negligenter: Vltiores exquisitius: vt quibus nullus per cōmercia cultus. Eligunt feras: & detracta velamina spargunt maculis: pellibusq; belluarum: quas exterior oceanus: atq; ignotū mare gignit. nec alius sceminis q̄ viris habitus: nisi q; sceminæ sæpius lineis amictibus velant: eosq; purpura variant: partemq; vestitus superioris in manicas non extēdunt: nude brachia ac lacertos. sed & p̄xima pars pectoris patet: q̄q̄ seuera illic matrimonia nec vllā mortū partem magis laudaueris. Nam p̄pe soli barbarorū singulis vxoribus contēti sūt: exceptis admodum paucis. qui non libidine: sed ob nobilitatē plurimis nuptijs ambiuntur. Dotē non vxor marito: sed vxori maritus offert. Interfunt parētes & propinq; ac munera probāt. Munera nō ad delicias muliebres quæ sita: nec quibus noua nupta comat: sed boues & frenatum equum: & scutū cum framea: gladioq;. In hæc munera vxor accipit: atq; inuicem ipsa armorū aliquid viro affert. hoc maximū vinculum: hæc arcana sacra: hos coniugales deos arbitrātur: ne se mulier extra uirtutum cogitationes: extraq; belloꝝ casus putet. Ipsi incipiētis matrimonij auspicijs admonetur: uenire se laborum periculorūq; sociam: idem in pace: idē in proelio pasturam ausurāq;. hoc iuncti boues: hoc paratus equus. hoc data arma denūciant. Sic uiuendū: sic pereundum accipere se quæ liberis inuiolata: ac digna reddat: quæ nurus accipiant: rursus quæ ad nepotes referantur. Ergo septa pudicicia agunt: nullis spectaculorum illecebris: nullis conuiuiorum irritationibus corruptæ. Litterarum secreta uiri pariter ac sceminæ

ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria: quorū pœna præsens: & maritis permissa. accis criminibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus: ac per omnem vicum verberare agit. Publicata. n. pudicitia: nulla venia: non forma nō grata: non opibus maritum inuenit. Nemo. n. illic vitia ridet. nec corrumpere & corrupti seculū vocatur. Melius quidē adhuc eæ ciuitates: in quibus tantū virgines nubunt: & cum spe: votoq; vxoris semel transigitur. Sic vnum accipiunt maritum quomō vnum corpus: vnamq; vitam: ne vlla cogitatio vltra: ne longior cupiditas: ne tāquam maritum: sed tanq̄ matrimonium ament. Numerum liberorum finire: aut quenq̄ ex agnatis necare flagitium habetur: plusq; ibi boni mores valent: q̄ alibi bonæ leges. In omni domo nudi ac sordidi. In hos artus: in hæc corpora: quæ miramur excrescūt. Sua quēq; mater vberibus alit: nec ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac seruū nullis educationis delitijs dignoscas. Inter eadē pecora in eadē humo degunt: donec atas separet ingenuos: virtus agnoscat. Sera iuuenum venus: eoq; inexhausta pubertas nec virgines festinantur. eadem iuuenta: similis proceritas pares valideq; miscentur: ac robora parentum liberi referunt. Sororum filijs idem apud auunculū: quia ad patrē honor. Quidam sanctiorē arctiorēq; hunc nexū sanguinis arbitrant̄ & in accipiēdis obfidibus magis exigunt: tanq̄ & in animum firmiter & domum latius teneant. heredes tamen successoresq; sui cuiq; liberi: & nullum testamentum. Si liberi non sunt: proximus gradus in possessione: fratres: patru: auunculi. quāto plus propinquorum: quo maior affinium numerus: tanto gratior senectus. nec vlla orbitatis pretia. Suscipere tam inimicicias seu patris seu propinqui: q̄ amicicias necesse est. nec implacabiles durant. Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero. recipit q; satisfactioem vniuersa domus: vtiliter in publicum: quia periculosiores sunt inimicicie iuxta libertatem Conuictibus & hospitij non alia gēs effusius indulget. Quemcunq; mortaliū arcere tecto nefas habetur. pro fortuna quisq; apparatus epulis excipit. Cum defecere: qui modo hospes fuerat monstrator hospitij & comes: proximam domum non inuitati adeunt. nec interest: pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumq; quantum ad ius hospitis nemo discernit. Abeunti si quid poposcerit: concedere moris: & poscendi inuicem eadem facilitas Gaudēt muneribus. sed nec data impurant. nec acceptis obligantur. Victus inter hospites comis. statim e somno. quem plerunq; in diē extrahunt lauātur: sæpius calida: vt apud quos plurimū hyems occupat lauti cibū capiunt. Separatæ singulis sedes: & sua cuiq; mensa. Tū ad negocia. nec minus sæpe ad conuiuia pœcedunt armati. diem: noctemq; continuare potando nulli p̄brum. Crebræ vt inter vinolentos rixæ. Raro cōuicijs: sæpius cade & vulneribus transiguntur. Sed de reconciliatis inuicē inimicicijs: & iungendis affinitatibus. & adsciscendis principibus: de pace deniq; ac bello plerūq; in cōuuijs consultāt: tāq̄ nullo magis tpe aut ad simplices cogitationes pateat aius: aut ad magnas calefcant. Gens nō astuta nec callida aperit adhuc secreta pectoris licentia ioci. Ergo detecta & nuda oīum mēs postera diē retractatur. & salua vtriusq; temporis ratio est. Deliberāt: dum fingere nesciunt. Constituunt dum errare non possunt. potui humor ex ordeo aut frumento in quandam similitudinem vini corruptus: proximi ripæ & vinum mercantur. Cibi simplices: agrestia poma. recens fera: aut lac concretum: sine apparatu: sine blandimentis expellunt famē aduersus sitim non eadem temperantia. Si indulseris ebrietati suggerendo quantū concupiscunt haud min⁹ facile vitijs q̄ armis vincēt. Genus spectaculorū vnum atq; in oī cœtu idē. Nudi iuuenes quibus id ludicrum est inter gladios se

atq; infestas frameas saltu iaciunt. Exercitatio artem parat: ars decorē: non in quæstū
tñ aut mercedem: quāuis audacis lasciuia precium est voluptas spectātium. Alcā quod
mirere sobrij inter seria exercent tanta lucrandi perdēdiue temeritate vt cū omnia de-
fecerūt: extremo ac nouissimo iactu de libertate ac de corpore contēdant. Victus vo-
lūtariam seruitutē adit. Quauis iunior: quāuis robustior alligari se ac vanire patit:
Ea est in re praua peruicacia: Ipsi fidem vocant. Seruos conditionis huius per cōmer-
cia tradunt: vt se quoq; pudore victoriæ exoluāt. Cæteris seruis non in nostrū morem
descriptis per familiam ministerijs vtuntur. Suam quisq; sedem: suos penates regit.
Frumenti domum dominus aut pecoris aut vestis vt colono iniūgit: & seruus hacte-
nus paret: Cætera domus officia vxor ac liberi exequuntur. Verberare seruum: ac vin-
culis & opere coercere rarum. Occidere solent non disciplina & seueritate: sed impetu
& ira vt inimicum: nisi quod impune est. Liberti non multum supra seruos sunt. Ra-
ro aliquod momentum in domo: nunq̄ in ciuitate exceptis duntaxat ijs gētibus: quæ
regnantur: Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt: Apud cæteros im-
pares libertini libertatis argumentum sunt. scēnus agitare & in vsuras extendere igno-
tum: Ideoq; magis seruatur q̄ si vetitum esset. Agri pro numero cultorum ab vniuer-
sis per vices occupantur: quos mox inter se secundum dignationem partiuntur. facili-
tatem partiendi camporum spacia præstant. Arua per annos mutāt: & superest ager.
nec. n. cum vbertate & amplitudine solī laborare contēdunt vt pomaria conferant: &
prata separent & hortos rigent: Sola terræ seges imperatur. Vnde annū quoq; ipsum
non in totidem digerunt species. hyems & ver & æstas intellectū ac vocabula habent:
Autumni perinde nomen ac bona ignorantur. Funerū nulla ambitio. Id solum obser-
uatur: corpora clarorū virorum certis lignis cremantur. Struem rogi nec vestibus nec
odoribus cumulant: sua cuiq; arma: quorundam igni & equus adijcitur. Sepulchrū
cespes erigit. Monumentorum arduum & perperosum honorem vt grauem defun-
ctis aspernantur. Lamenta ac lachrymas cito: dolorem & tristitiam tarde ponunt.
Fœminis lugere honestum est: Viris meminisse. Hæc in cōe de omnium Germanorū
origine ac moribus accepimus. Nunc singularum gentium instituta ritusq; quaten⁹
differant: Quæ nationes e Germania in gallias commigrauerint expediā. Validiores
olim gallorum res fuisse summus auctorū diuus Iulius tradit. eoq; credibile est eti-
am gallos in Germaniam transgressos. Quātulum. n. amnis obstabat: quo minus vt
quæq; gens eualuerat occuparet permutaretq; sedes promiscuas adhuc & nulla regno-
rum potentia diuersas: Igitur inter Hercyniam syluam: Rhenumq; & Moeni amnes
heluetij: Vltiora Boij: Gallica veraq; gens tenuere. Manet adhuc Boiemi nomen si-
gnificatq; loci veterem memoriam quāuis mutatis cultoribus. Sed vtrū Araniscis in Pā-
noniam ab oīs germanorum natione: an oīs ab Araniscis in germaniam commigra-
uerint: cum eodem adhuc sermone institutis moribus vtantur. incertum est: quia pa-
ri olim inopia ac libertate eadem vtriusq; ripæ bona malaque erant. Treuiri & Neru-
li circa affectationem Germaniæ originis vltro ambitiosi sunt: tanquam per hanc glo-
riam sanguinis a similitudine & inertia gallorum separentur. Ipsam rheni ripam haud
dubie germanorū populi colunt Vangiones Treboci Nemetes Vbij quidem quamq̄
Romana colonia esse meruerint: ac libentius Agrippinenses cōditoris sui nomine vo-
centur origine erubescunt. Transgressi olim & experimento fidei super ipsam rheni ri-
pam collocati: vt arcerent non vt custodirent. Omnium harum gentium virtute præ-
cipui batavi non multū ex ripa: sed insulam rheni amnis colunt: Chattorum quondā

populus: & seditione domestica in eas sedes transgressus: in quibus pars romani imperij fierent. Manet honos: & antiquæ societatis insigne nam nec tributis contemuntur: nec publicanus atterit: exempti oneribus & collationibus: & tantum in usum præliorum sepositi velut tela atq; arma bellis referuantur. Est in eodem obsequio & Matiacorum gens. Protulit enim magnitudo populi Romani ultra Rhenum vltraque veres terminos imperij reuerentiam. Ita sede finibusq; in sua ripa: mente animoq; nobiscum agunt. Cætera similes Batauis: nisi q; ipso adhuc terræ suæ solo & cælo acrius animantur. Non numeramus inter Germaniæ populos: quanquam trans Rhenum Danubiumq; confederint eos qui decumates agros exercent. Leuissimus quisq; gallorū: & inopia audax: dubiæ possessionis solum occupauere. Mox limite acto promotisq; præsidijs finis imperij: & pars prouinciæ habentur. Ultra hos Chatti initium sedis ab Hercinio saltu inchoant non ita effusis ac palustribus locis: vt cæteræ ciuitates: in quas germania patescit durant. Si quidem colles paulatim rarefcunt: & Chatts suos saltus Hercinius prosequitur: simul atq; deponit: duriora gēti corpora: stricti artus minax vultus: & maior animi vigor. Multum (vt inter Germanos) rationis ac solertiæ: præponere clectos: audire præpositos: nosse ordines: intelligere occasiones: differre impetus: disponere diem: vallare noctem: fortunam inter dubia: virtutem inter certa numerare: quodq; rarissimum: nec nisi ratione disciplinæ concessum: plus reponere in duce q̄ in exercitu. Omne robur in pedite: quem super arma ferramentis quoq; & copiis coonerant. alios ad proelium ire videas: chatts ad bellum: rari excursus & fortuita pugna: equestrium sane virium id proprium. cito parare victoriam: cito cedere. Velocitas iuxta formidinem. cunctatio propior constantiæ est: & alijs Germanorum populis vsurpatum. Rara & priuata cuiusq; audētia apud chatts in cōsensum vertit. vt primum adoleuerint crinem barbamq; summittere: nec nisi hoste cæso exuere votiuum obligatumq; virtuti oris habitum. Super sanguinem & spolia reuelant frontes: seq; tūdemum pretia nascendi rettulisse: dignosq; patria ac parentibus ferunt. Ignauis & imbellibus manet squalor. fortissimus quisq; ferreum in super annulum: ignominiosum id gēti: velut vinculum gestat: donec se cæde hostis absoluat. Plurimis Chatts hic placet habitus. Iamq; canent insignes & hostibus simul: suisq; monstrati: omnium penes hos initia pugnarū: hæc prima semper acies visu noua. Nam ne in pace quidem vultu mitiore mansuescunt. Nulli domus aut aliqua cura put ad quemq; venere alunē. prodigi alieni: contemptores sui: donec exanguis senectus tam duræ virtuti impares faciat. Proximi chatts certum iam alueo Rhenum: quicq; terminus eē sufficiat: Vsi-pij ac Teneteri colunt. Teneteri super solitum belloꝝ decus equestris disciplinæ arte præcellunt. Nec maior apud chatts peditum laus: q̄ teneris equitum. Sic institute maiores: posteris imitant. Hi lusus infantium: hæc iuuenum æmulatio: Perseuerāt senes. inter familiam & penates & iura successionum equi traduntur: Excipit filius: nō vt extera maximus natus: sed prout ferox bello & melior. Iuxta Theneteros Bructeri olim occurrebant: Nunc chamauos & Angriuarios immigrasse narrat pulsus Bructeris ac penitus excisis vicinarū cōsensu nationū: seu superbiæ odio: seu prædæ dulcedine: seu fauore quodam erga nos deoꝝ: Nam ne spectaculo quidem prælij iuidere. super. lx. milia non armis telisq; Romanis: sed qd' magnificentius est: oblectationi oculisq; ceciderūt. Maneat quæso: duretq; gentibus si nō amor nostri: ac certe odiū sui: qn̄ in vr gentibus imperij fatis nihil iam præstare fortuna maius potest: q̄ hostium discordiā. Angriuarios & Chamauos a tergo Dulgibini & chasuari cludunt: aliq; gētes haud p

inde memorata a fronte frisij excipiunt. Maioribus minoribusque frisij vocabulum est: ex modo virium. vtræque nationes vsque ad oceanum rheno prætexuntur: ambiuntque immensos insuper lacus: & romanis classibus nauigatos. Ipsum quinctiã oceanum illa tentauimus: & superesse adhuc herculis colūnas fama vulgauit: seu adiit hercules: seu quicquid vbiq; magnificum est: in claritatem eius referre consensimus. Nec defuit audentia Druso germanico. Sed obstetit oceanus in se simul atque in herculem inquiri: Mox nemo temptauit: Sanctiusque ac reuerentius visum de actis deorum credere: quã scire. Hactenus in occidentem germaniam nouimus. In septentrionem ingēti flexu redit. Ac primo statim chaucorum gens quam incipiat a frisij ac partem littoris occupet omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur: donec in Chattos vsque finuetur. tam immensum terrarum spacium non tenent tamen chauci: sed & implent: Populus inter germanos nobilissimus: quique magnitudinē suam malit iusticia tueri sine cupiditate sine impotentia: quieti secretique nulla prouocant bella: nullis raptibus aut latrocinijs populantur. Id præcipuum virtutis ac virium præcipuum argumentum est: quod ut superiores agant: non per iniurias assequuntur. Prompta tamen omnibus arma: ac si res poscat exercitus: plurimum virorum equorumque: & quiescentibus eadem fama. In latere chaucorum. chattorumque cherusci nimiam ac marcentem diu pacem illacessiti nutrierunt idque iocundius quam tutius fuit: quia inter impotentes & validos falso quiescas: vbi manu agitur: modestia ac probitas nomina superioris sunt. Ita qui olim boni æquique cherusci: nunc inertes ac stulti vocantur: Chattis victoribus fortuna in sapientiam cessit. Tacti ruina Cheruscorum & fosi contermina gens: aduersarum rerum ex æquo socij sunt: cum in secundis minores fuissent. Eundem Germaniæ sinum proximi oceano cymbri tenent. parua nunc ciuitas: sed gloria ingēs. Veterisque famæ lata vestigia manent. Vtraque ripa castra ac spacia: quorum ambitu nunc quoque metiaris molem mansuetudinis gentis & tam magni exitus fidem. Sexcētesimum & xl. annum vrbs nostra agebat cum primū Cymbrorum audita sunt arma Cecilio Metello ac Papirio Carbone conf. ex quo si ad alterum imperatoris Traiani consulatū computemus. cc. ferme & x. anni colliguntur. tandiu germania vincitur. Medio tam longi æui spacio multa inuicem damna. Non famnis: non pœni: non hispaniæ: galliæue ne Parthi quidem sapius admonere. Quippe regno arfacis acrior est germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quam cædem Crassi amisso & ipso & ipse Pacoro infra Ventidiū deiectus oriēs obiecerit? At germani Carbone & Cassio & Scauro Aurelio & Seruilio cepione. M. quoque Manlio fufis vel captis quinque simul consularis exercitus po. ro. Varum tresque cum eo legiones etiam Cæsari abstulerunt. nec ipse. C. Marius in Italia: Diuus Iulius in Gallia: Drusus ac Nero & germanicus in suis eos sedibus perculerunt. Mox ingentes. C. Cæsaris minæ in ludibrium versæ. Inde ocium: donec occasione discordiæ nostræ & ciuiliū armorum expugnatis legionum hybernis etiam Gallias affectauere: ac rursus pulsati: inde proximis temporibus triumphati magis quã victi sunt. Nunc de Sueuis dicendum est: quorum non vna ut Chattorum Tencterorūue gēs. maiorem enim germaniæ partē obtinent: proprijs adhuc nationibus nominibusque discreti: quãquam in cōmune Sueui vocentur. Insigne gentis obliquare crinem: nodoque substringere. Sic Sueui a cæteris germanis. Sic Sueuorum ingenui a seruis separantur. In alijs gentibus seu cognatiōe aliqua Sueuorum seu quod sæpe accidit imitatione rarum & intra iuuentis spacium. Apud Sueuos vsque ad caniciē horrentem capillum retro sequuntur: ac sæpe in ipso solo vertice ligant. Principes & ornatorem habent. Ea cura formæ: sed innoxie. Neque. n. vt ament

amenturue: in altitudinem quãdã & terrorem adituri bella cõpti vt hostiũ oculis or-
nantur. Vetusissimos se nobilissimosq; Sueuorum Senones memorãt. Fides antiq-
tatis religiõẽ firmatur. Statuto tẽpore in syluam augurijs patrũ: & prisca for midie sa-
cram ois eiusdem sanguinis populi legationibus cohærent: Casoque publice homine
celebrant Barbari ritus horrenda primordia. Est & alia luco reueretia: Nemo nisi vin-
culo ligatus ingreditur: vt minor: & potestãtẽ numinis præ se ferẽs: si forte plapsus:
attolli & insurgere haud licitũ. p humanũ euoluuntur eoq; ois superstitio respicit: tan-
q̃ idẽ initia gẽtis: ibi regnator oium deus: cætera subiecta atq; parẽtia. Adducit aucto-
rem fortuna Sennonũ: Centũ pagis habitantur: magnoque corpore efficitur: vt se sue-
uorũ caput credant. Contra longobardis paucitas nobilitasq; plurimis ac valentissi-
mis nationibus cincti non per obsequiũ: sed prælijs: & periclitando tuti sunt. Reudi-
gni deinde & Auiones & Anglij & Varini & Eudoses & Suardões & Nuithones flu-
minibus aut syluis muniũtur: nec quicq̃ notabile in singulis: nisi quod i cõmune Ner-
thũ. i. terrã matrẽ colunt: eamq; interuenire rebus hominũ: inuchi populis arbitrantẽ.
Est in insula oceani castum nemus: dicatumq; in ea vehiculum veste. contectum. attin-
gere vni sacerdoti concessum. Is adesse penetrãli deam intelligit. vectamq; bobus fœ-
minis multa veneratione prosequitur. Læti tunc dies: festa loca quacuncq; aduentu:
hospitioq; dignatur. Non bella ineunt non arma sumunt. clausum omne terrum: pax
& quies tunc tantum nota. Item tantum amata: donec idem sacerdos satiãtam con-
uersatione mortalium deam templo reddat. mox vehiculum & vestes: & si credere ve-
lis: numen ipsum secreto lacu abluĩt. Serui ministrant: quos statim idem lacus hau-
rit. Arcanus hinc terror: sanctaq; ignotantia: quid si id quod tantum perituri vident.
Et hæc quidem pars in secretiora germaniã porrigitur. Propior (vt quo modo paulo
ante Rhenum: sic nunc Danubiũ sequar) Hermundorum ciuitas fida Romanis. eo-
q; solis germanorũ non in ripa commercium: sed penitus: atq; in splendidissima Rhe-
tiã prouinciã colonia passim & sine custode transeũt. & cum cæteris gentibus arma
modo castraq; nostra ostendamus his domos: villasq; patefecimus non concupiscen-
tibus In hermunduris Albis oritur flumen inclytum & notum olim: nunc tantum
audit. Iuxta hermũduros Narisci: ac deinde Marconiani & Quadi agunt præcipua
Marconianorum gloria viresq; atque ipsa etiã sedes pulsis olim Bois virtute parta.
nec Narisci Quadiue degenerant. Ea; germaniã velut frons est: quatenus Danubio
pergitur. Marcomanis: Quadisue vsq; ad nostram memoriã reges manserũt ex gẽ-
te ipsorũ: nobile Marobodui & Tudri genus iã & exrenos patiũt. Sed vis & potetia
regibus ex auctoritate romana: raro armis nostris: sæpius pecunia iuuant. nec minus
valẽt retro Marfigni: Gothini: Osi: Buriij. terga Marcomãorũ: Quadorũq; claudũt:
e quibus Marfigni & Buriij sermõẽ cultuq; Sueuos referũt. Gothinos Gallica: Ofos
Pannonica lingua coarguit: non esse Germanos: & quod tributa patiuntur. partem
tributorum Sarmatã: partem Quadi vt alienigenis imponunt. Gothini quo magis
pudeat & ferrum offodiunt: oẽsq; hi populi pauca campestrium: cæterum saltus &
vertices montium iugumq; insederunt. dirimit enim scinditq; Sueuiã continuum
montium iugum: vltra quod plurimã gentes agunt: ex quibus latissime patet legio-
rum nomen in plures ciuitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficiet: Arios:
Heluecõas Manimos: Elyfios: Nahanarualos. apud Naharualos antiquã religio-
nis lucus ostenditur. Præsidet sacerdos muliebri ornatu: sed deos iterprætatiõẽ roma-
na Castorẽ: pollucẽq; memorant. Eius numinis nomen Alcis. nulla simulachra: nul-

N

lum peregrinæ superstitionis vestigium. Vt fratres tamen vt iuuenes venerantur. Cæterū arij super vires: quibus enumeratos paulo ante populos antecedunt: trucidis insitæ feritati arte ac tempore lenocinantur: nigra scuta: tincta corpora: atras ad proelia noctes legunt: ipsaq; formidine atq; vmbra feralis exercitus terrorem inferunt nullo hostiū sustinente nouū ac velut infernū aspectū. Nā primi in oibus prælijs oculi vincūt. Trans Lygios Gothones regnant paulo iam adductius: q̄ ceteræ germanorū gētes nondum tñ supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugij & Lemouij: omniū q; harum gentium insigne rotūda scuta. breues gladij: & erga reges obsequium. Suionum hinc ciuitates: ipsæ in oceano præter viros armaq; classibus valent. forma nauiū eo differt: q; vtrinq; prora patam semper apulsui frontem agit: nec velis ministrantur nec remos in ordinem lateribus adiungunt. Solutū vt in quibusdam fluminum: & mutabile vt res poscit hinc vel illinc remigiū. Est apud illos & opib⁹ honos: eoq; vnus impitat nullis iā exceptionibus non precario iure parendi. nec arma vt apud ceteros germanos: neq; promiscuo: sed clausa sub custode & quidē seruo: quia subitos hostium incursus prohibet oceanus. Ociofa porro armatorum manus facile lasciuunt. Enimvero neq; nobilem: neq; ingenium ne libertinū quidem armis præponere regia vtilitas est. Trans Suionas aliud mare pigrum: ac prope immotum quo cingi claudiq; terrarum orbem hinc fides: q; extremus cadentis iam solis fulgor in ortus edurat adeo clarus: vt sydera habet. Sonum in super audiri: formas deorum: & radios capitis aspici persuasio adiicit: illuc vsq; & fama vera tantum natura. Ergo iam dextro sueuici maris littore effluorum gentes alluuntur: quibus ritus: habitusq; sueuorum: lingua Britanica proprior. Matrem deam venerant. Insigne superstitionis formas aprorum gestant. Id pro armis omniumq; tutela securum deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri frequens fustium vsus. Frumenta ceterosq; fructus patientius q̄ pro solita germanorum inertia laborāt. Sed & mare scrutantur: ac soli omnium succinū quod ipsi Glesum vocant: inter vada atq; in ipso littore legunt. nec quæ natura quæue ratio gignit: vt barbaris quæsitum compertumue diu: quinetiā inter cetera eiectamēta maris iacebat: donec luxuria nostra dedit nomen: ipsis in nullo vsu. rude legitur: in forme perfertur: preciumq; mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas: quia terrena quædam atque etiam volucra animalia plerunq; interlucēt quæ implicata humore mox durecente materia cluduntur. Fœcundiora igitur nemora lucosq; sicut orientis secretis: vbi thura balsamaq; sudantur: ita occidentis insulis terrisq; in esse crediderim: quæ vicini solis radijs expressa atq; liquantia in proximum mare labūtur. ac vi tempestatum in aduersa littora exundant. Si naturam succini admoto igne tentes: in modum tædæ accēditur: alitque flammam pinguem & olentem: Mox vt in picem rascinamq; lentescit. Suionibus Sitonum gentes continuantur. Cætera similes vno differunt: quod scēmina dominatur intantum non modo a libertate: sed etiam a seruitute degenerant. hic sueuiæ finis. peucinorū venetorumque & femiorum natiōes germanis an sarmatis ascribam dubito: quanq̄ peucini. quos quidam bastarnas vocāt sermone cultu sede ac domicilijs: vt germani agunt. sordes omnium ac torpor procerum connubijs mixtis. non nihil in sarmatarum habitū fœdantur. Veneti multum ex moribus traxerunt. Nā quicquid inter paucinos fennosq; syluarū ac mōtiū erigit latrocinijs pererrant. hi tamen inter Germanos potius referuntur: quia & domos fingunt: & scuta gestant: & peditū vsu ac pernecitate gaudent: quæ omnia didiuerfa Sarmatis sunt in plaustro equoq; viuentibus Fennis mira feritas: fœda paupertas. non arma. nō equi: non

equi: nō penates. victui herba: vestitui pelles: cubile humus. Solē in sagittis spes: quas inopia ferri ossibus asperāt. Idemq; venatus viros pariter & fœminas alit. Passim enim comitant: partemq; prædę petunt. Nec aliud infantibus ferarū hymbriumq; suffugiū: q̄ vt in aliquo ramoꝝ nexu cōtegantur. huc redeunt iuuenes: hoc senū receptaculum. Sed beatus arbitrant: q̄ ingemere agris: illaborare domibus: suas alienasq; fortunas spe metuq; versare: securi aduersus homines: securi aduersus deos. Rem difficillimam assecuti sunt: in illis ne voto quidē opus esset. Cetera iam fabulosa: Hellusios & Oxionas ora hominum vultusq; & corpora atq; artus ferarū gerere: quod ego vt incomperum in medium relinquam.

FINIS.

CORNELII TACITI AEQVITIS ROMANI DIALOGVS AN SVI SAECVLI ORATORES ANTIQVIORIBVS ET QVARE CONCEDANT.

F Aepe ex me requiris Iuste fabi cur cū priora sæcula rot eminētium oratoꝝ ingenijs gloriaq; effloruerint: nostra potissimū atas deserta & laude orbata uix nomē ipsum oratoris retineat. neq; n. ita appellamus nisi antiquos. horū autē tempoꝝ disertī causi dicit: & aduocati: & patroni: & quid vis potiusq; oratores vocant. Cui percōtationi tuæ respondere: & tam magnā quæstiōis pondus excipere: vt aut de ingenijs nostris male existimandū si idē assequi nō possumus: aut de iudicijs si nolumus: vix hercule auderē. si mihi mea sentētia: p̄ferenda: ac nō disertissimorū nostris tēporibus hominū sermo repetendus esset: Quos eandē hāc quæstiōnē pertractātes iuuenis admodū audiui: ita nō ingenio sed memoria: ac recordatione opus est: vt quæ a præstantissimis viris & excogitata subtiliter & dicta grauer accipi cū singuli diuersas vel easdē: sed p̄bables causas afferrent: dū formā sui quisq; & animi & ingenij redderet: iisdē nūc numeris. iisdemq; oratiōibus persequar: seruato ordine disputationis. neq; n. defuit qui diuersam quoq; partem susciperet: ac multū vexata & irrita vetustate nostroz tempoꝝ eloquentiā antiquorū ingenijs anteferet. Nam postero die q̄ accuratius maternus Catonē recitauerat: cū offendisse potentiū animos diceret tanq̄ in eo tragœdiæ argumento sui oblitus tantum Catonem cogitasset: eaq; de re per urbem frequens sermo haberet: venerunt ad eum. M. aper. & Iulius secūsus celeberrima tū ingenia fori nostri: quos ego in iudicijs nō vtrosq; mō studiose audiebā: sed domi quoq; & i publico affectabar mira studioꝝ cupiditate & quodam ardore iuuenili: vt fabulas quoq; eorū & disputationes & arcana. semotæ dictionis penitus exciperē: quis maligne pleriq; opinarent: nec secundo p̄mptum esse sermonē: & ap̄ ingenio potius & uinaturæ: q̄ institutiōe: & litteris famā eloquentiæ cōsecutum. Nā & secūdo purus: & p̄fusus & in quē satis erat p̄fluens sermo nō defuit. Et aper cū eruditione ibutus contemnebat potius litteras q̄ nesciebat. tanq̄ maiorem industriæ & laboris gloriam habiturus: si ingenium eius nullis alienarū artium adminiculis initi videretur. Igitur. vt intrauimus cubiculum materni sedētem ipsum quem pridie recitauerat libꝝ intra manus habentem depræhēdimus.

Dialogus.

Vm secundus. Nil ne te inquit materne fabulæ malignorū terrent: quominus offensas Catonis tui aures? An ideo libꝝ istū depræhendisti: vt diligentius retrastares: & sublatis si quæ prauā interpretandi materiā dederunt: emitteres Catonem nō quidem meliorem sed tñ securiorem? Tum ille leges tu quidem si volueris & agno

o

scēs quæ audisti: q̄ si qua omisit Cato: sequenti tractatione Thiestes dicet. Hanc enim tragœdiam disposui iam & intra me ipse formavi. Atq; ideo maturare libri huius editionem festino: vt dimissa priore cura nouæ cogitationi toto pectore incumbā. A deo te tragœdiæ istæ non satiant inquit aper: quominus omissis orationū & curarū studijs omne tēpus mō circa Medeā: ecce nunc circa Thiestem cōsumas: cū tot amicorū causæ: tot coloniæ & municipiorū clientelæ in foro vocent: quibus vix sufficeres: et si non nouū tibi ipse negocium iportasses: Domitiū & Catonem. i. nostras quoq; historias & romana nomina græcorū fabulis aggregares: & maternus perturbaret hac tua seueritate: nisi frequens ac assidua nobis cōtentio iam p̄pe in cōsuetudinem vertisset. Nam nec tu agitare & insequi poetas itermittis & ego cui defidiā aduocamur quotidianum hoc patrociniū defendens aduersus te poetice exerceo. Quolator magis oblatū nobis iudicē qui me vel in futurū veret versus facere: vel q̄ iam pridem opto sua quoq; aucto-ritate cōpellat: vt omissis forensium musarū angustijs in quibus satis mihi superq; sudatum est: sanctiorem istam & augustiorē eloquentiam colā. Ego vero inquit secundus ante q̄ me iudicē aper recuset: faciam q̄ p̄bi & modesti iudices solent: vt i his cognitionibus excusent: in quibus manifestum est alterā apud eos partem gratia peæualere. Quis. n. nescit neminem mihi cōiunctiorem esse & vsu amiciciæ & assiduitate con- tubernij: quā Saleium Bassum cū optimum virū absolutissimum poetam: porro si poetica accusat nō alium video reum locupletiore. securus sit inquit aper & Saleius Bassus & quisquis alius studiū poeticæ & carminū gloriam fouet: cū causas agere non possit. & ego. n. quatenus arbitriū litis huius inueniri nō patiar: Maternū solicite pluri- mum defendi: sed & ipsum solū apud eos arguam: q̄ natus ad eloquentiam virilem & oratoriā: qua parare simul & tueri amicicias: adsciscere nationes: complecti puincias: possit amittit studiū: quo nō aliud in ciuitate nostra vel ad vtilitatē fructuosius: vel ad dignitatē amplius: vel ad vrbis famā pulchrius vel ad totius iperij atq; oīum gentium noticiam: illustrius excogitari pōt. Nam si ad vtilitatē vitæ oīa consilia: facta nostra dirigenda sunt: Quid erit tutius quā eam exercere artē qua semper armatus præsidij amicis: opē alienis salutē periclitantibus: iuidis vero & inimicis metū & terrorem vltro ferat. Ipse securus & velut quadā perpetua potētia ac potestate munitus: cuius vis & vtilitas rebus p̄pe fluentibus aliorū præsidio & tutela intelligit. Sin p̄prium periculū irrepit nō Hercule lorica gladius in acie firmius munimentū: quam reo & periclitanti eloquentia præsidij simul & telum: quo ppugnare pariter & incessere vel i iudicio siue in senatu siue apud principem possis. Quid aliud infestis patribus nup̄ Eprius Marcellus q̄ eloquētiā suā apposuit: qui accinctus & minax disertam quidem sed inexercitatam & eiusmodi certaminū rudem Heluidij sapientiam elusit. plura de vtilitate nō dico: cum præsertim minime contradicendum maternum meū arbitror: Ad voluptatem oratoriæ eloquentiæ transeo: cuius iucūditas non vno aliove mō mēto: sed omnibus p̄pe diebus & prope omnibus horis contingit. Quid enim dulcius li-bero & ingenuo animo: & ad voluptates honestas nato q̄ videre plenam semper & fre-quentem domum concursu splendidissimorū hominum: idq; scire non pecuniæ nō or- bitari: neq; officijs alicuius administrandis: sed sibi ipsi dari: illos quinimmo orbos & locupletes venire: Plarunq; ad iuuenem & pauperem: vt aut sua aut amicorū discrimi- na cōmendent: Villa ne tanta ingentium opum ac magnæ potentia voluptas: q̄ spe-ctare homines veteres: & senes: & totius orbis gratia subnixos in summa omnium re- rū abundantia cōfidentes id quod optimum sit: se non habere: Iam vero qui rogatoꝝ

comitatus & egressus: quæ in publico species: quæ in iudicijs veneratio: quæ gaudium
 cõsurgendi assistendiq; inter tacentes in unum cõuersos coire populum & circumfundi
 coram: & accipere affectum quacunq; orator induxerit. vulgata dicentium gaudia &
 imperitor; quoq; oculis exposita percenseo: illa secretiora: & tantum ipsis orantib; no-
 ta maiora sunt: siue accuratam meditatamq; affert orationem: Est quoddam sicut ip-
 sius dictionis ita gaudij pondus & constantia: siue nouam & recentem curam non li-
 ne aliqua trepidatione animus attulerit: ipsa sollicitudo commendat euentum: & leno-
 cinat voluptati: sed extemporalis audaciæ: atq; ipsius temeritatis vel præcipua iucūdi-
 tas est. Nam ingenio quoq; sicut in agro: q̄q̄ alia diu serant atq; elaborent gratiora tñ
 quæ sua sponte nascunt. Equidem vt de me ipse fatear: nō eum diem latiore egī: quo
 mihi latus clauus oblatu est: vel quo homo nouus & in ciuitate minime fauorabili na-
 ctus quæsturam: aut tribunatum: aut præturam accepi: q̄ eos quibus mihi p̄ medio-
 critate hui; quantulacunq; i dicendo facultatis: aut reū prospere defendere: aut apud
 centū viros causam aliquam feliciter orare: aut apud principē ipsos illos libertos & p̄
 curatores principū tueri & defendere dat. Tū mihi supra tribunatus & p̄turas & cõsu-
 latus ascendere videor: tū abire. qd̄ si non in alio orit̄ nec in codicillis dat: nec cum gra-
 tia venit: quid fama & laus cuius artis cum orator; gloria companda est: qui non illu-
 stres in vrbe solū apud negociosos & rebus intentos: sed et apud iuuenes & adolescen-
 tes quib; mox & indoles est: & bona spes sui. quor; nomina prius parentes liberis su-
 is ingerūt: quos sapius vulgus imperitum & tunicatus hic populus transeūtis nomi-
 ne vocat & digito demōstrat: aduenæ quoq; & peregrini: Iam in municipijs & colo-
 nijs suis auditos cū primum urbem attigerūt requirunt: ac vultus agnoscere cõcupi-
 scunt. Ausim contēdere Marcellum hunc Eprium de quo modo locutus sum: & Cri-
 spum vibium: libentius enim nouis & recentibus (quam remotis & oblitteratis exem-
 plis vtor) non minus esse in extremis partibus terrarū: q̄ capuæ aut vercellis vbi nati
 dicunt. nec hoc illis alterius termilies sestertiū præstat: q̄q̄ ad has ipsas opes possūt vi-
 deri eloquentiæ beneficio venisse. Ipsa eloquentia cuius numen & cælestis vis multa q̄
 dem omnib; sæculis exempla edidit: ad q̄ram vsq; fortunam homines ingenij viribus
 peruenerint. Sed habet vt supra dixi propria & quæ non cognoscenda: sed oculis expe-
 ctanda habemus. Nam quo sordidius & abiectius nati sunt: quoq; notabilior pauper-
 tas & angustia re; nascentes eos circumsteterūt: eo clariora & ad demonstrandam ora-
 toriæ eloquentiæ vtilitatem illustriora exempla sunt: quod sine commendatione nata-
 lium sine substantia facultatū neuter moribus egregius: Alter habitu quoq; corporis
 contemptus per multos iam annos potentissimi ac donec libuit principes fo-
 ri: nūc principes in Cæsaris amicicia agūt ferūtq; cūcta: atq; ab ipso principe cū quadā
 reuerentia diliguntur. Quia Vespasianus venerabilis senex & patientissimus vir bene
 intelligit: cæteros quidem amicos suos niti: quæ ab ipso acceperint: quæq; ipsis accu-
 mulare & in alios cõgerere promptum est: Marcellum autem & Crispum attulisse ad
 amiciciam suam quod non a principe acceperint nec accipi possit. minimum inter tot
 ac tanta locum obtinent imagines Attali & statuæ: quæ neq; ipsa tamen negliguntur
 tam hercule quam diuitiæ & opes quas facilius inuenies: qui vituperet quam fastidi-
 at. His igitur & honoribus & ornamentis: & facultatibus refertas domos eorum vide-
 mus: qui se ab ineunte adolescētia causis forensibus & oratorio studio dederunt. Nā
 carmina & versus quibus totam vitam maternus infumere optat (inde enim omnis
 fluxit oratio) neq; dignitatem ullam auctoribus suis conciliant: neq; utilitates alunt.

Voluptatem autem breuem: laudem inanem & infructuosam consequuntur. licet hæc ipsa & quæ deinde dicturus sum: aures tuæ o materne respuant. Crebro est si apud te Agamænon aut Iason diserte loquitur: quis ideo domum defessus: & tibi obligatus redit? quis Saleium nostrum egregium poetam (vel si hoc honorificentius est) præclarissimum vatē deducit aut salutat aut psequitur. Nepe si amicus: si ppinquus si denique aliquis in aliquod negocium inciderit ad hunc secundum recurret: non ad te materne quia poeta es: neque ut pro eo versus facias. Hi enim Basso domi nascuntur pulchri quidem & iucundi: quorum tamen hic exitus est: ut cum toto anno per omnes dies magna notitiam parte unum librum extulit & lucubrauit. Rogare ultro & ambire cogat: ut sint qui dignentur audire & ne id quidem gratis: nam & domum mutat & adiutorium extruit: & subsellia conducit & libellos dispergit: ut beatissimus recitatione eius euentus psequatur. Omnis illa laus intra unum aut alterum diem velut in herba vel flore percepta ad nullam certam & solidam peruenit frugem: nec aut amicitiam inde refert aut clientelam: aut mansurum in animo cuiusquam beneficium: sed clamorem vagum: & voces inanes & gaudium voluere. Laudauimus nup ut miram & eximiam Vespesiani liberalitatem quingenta sestertia Basso donasset. pulchrum id quidem indulgentiam principis ingenio mereri: quanto tamen pulchrius si ita res familiaris exigat se ipsum colere: suam experiri libertatem? Adijce quod poetis si modo dignum aliquid elaborare & efficere velint: relinquenda conuersatio amicorum: & iucunditas urbis de seruanda cætera officia: utque ipsi dicunt in nemora & lucos. i. in solitudinem recedendum est. Nec opinio quidem & fama cui soli seruiunt: & quod unum esse precium omnis sui laboris fatetur: æque poetas quam oratores sequitur: quoniam mediocris poetas nemo nouit: bonos pauci. quando enim rarissimarum narrationum fama in totam urbem penetrat metrum: ut per totas provincias innotescat? quotus quisque cum ex hispania vel Asia nequid de Gallis nostris loquamur in urbem venit. Saleium Bassum requirit: atque adeo si quis requirit & semel vidit: transit & contemtus est: ut si picturam aliquam vel statuam vidisset. neque hunc meum sermonem sic accipere volo: tanquam eos quibus natura sua oratorum ingenium denegauit deterream a carminibus: si modo in hac studiorum parte oblectare otium & nomen inserere possunt fame. Ego vero omnem eloquentiam omnesque eius partes sacras & venerabiles puto. Nec solum cothurnum nostrum aut heroici carminis sonum: sed lyricorum quoque iucunditatem: & elegorum lasciuias: & iamborum amaritudinem epigrammatum lusus & quacumque aliam speciem eloquentia habeat anteponendam. Cæteris aliarum artium studiis credo sed tecum mihi materne res est: quod cum natura tua in ipsam artem eloquentiam ferat: errare maius: & summa adeptus: in leuioribus subsistis ut si in gratia natus esses ubi ludicras quoque artis exercere honestum est. tibi Nicostrati robur ac vires dii dedissent: non paterer immanes illos & ad pugnam natos lacertos. leuitate iaculi aut iactu disci vanescere: sic nunc te ab auditorijs & theatris in forum & ad causas & ad uera proelia uoco: cum præsertim ne ad id quidem confugere possis: quod plerisque patrocinat: tanquam minus obnoxium sit offendere poetarum quam oratorum studium. efferuescit enim vis pulcherrimæ naturæ tuæ: nec pro amico aliquo: sed quod periculosius est pro Catone offendis nec accusatur offensa necessitudine officij: aut fide aduocationis aut fortuitæ & subitæ dictionis impetus: at tu meditatus videris elegisse personam notabilem & cum auctoritate dicturam. Seditio quid responderi possit: hinc ingentis ex his assensus: hinc in ipsis auditorijs præcipue laudari & mox omnium sermonibus ferri. Tolle igitur getis & securitatis excusationem cum tibi sumas aduersarium superiorem: nobis satis sit priuatas & nostri sæculi controuersias

tueri: in quibus expressis si quando necesse sit pro periclitante amico potentiorum au-
 res offendere: & probata sit fides & libertas excusata. Quæ cum dixisset aper acrius:
 vt solebat & intetore remissus & subridens maternus parat. Quid enim me nō minus
 diu acufare oratores q̄ aper laudat: Fore enim arbitrabar vt a laudatione eorū digres-
 sus detractaret poetas: atq; carminū studiū prosterneret: arte, quadā mitigauit cōce-
 dēdo his qui causas agere nō possent: vt versus facerent. Ego at̄ sicut in caulis agendis
 niti fortasse possū: ita recitatiōe tragædiarum & igredi & efficere famā auspiciatus sū:
 tum quidem cum in Nerone improbam & studioꝝ quoq; sacra prophanātem vatici-
 nij potentiam fregi. hodie si quid in nobis noticiæ ac nominis est: magis arbitror car-
 minū q̄ orationū gloria partū: ac me deiungere a forensi labore cōstitui: nec comitat⁹
 istos & egressus aut frequētiā salutationū cōcupisco: nō magis quam ara & imagines
 quæ et̄ iam me nolente in domum meam irruerunt. Nam statum cuiusq; ad securi-
 tatē melius innocentia tueor quā eloquentia: nec vereor ne mihi vnquam verba in sena-
 tu nisi pro alterius discrimine faciēda sint. Nemora vero & luci & secretum ipsū quod
 aper increpabat: tantā mihi afferunt voluptatē: vt inter præcipuos carminū fructus
 numerem: quod nec in strepitu: nec sedente ante hostiū litigatorie: nec inter sordes ac
 lachrymas reorū cōponuntur: sed secedit animus in loca pura atque inocentia fruitur
 que sedibus sacris. Hæc eloquētiæ primordia: hæc penetralia: hæc primum habitu cul-
 tuque cōmoda mortalibus in illa casta & nullis contacta vitijs pectora ifluxit. sic ora-
 cula loquebantur. Nā lucrosa huius & sanguinantis eloquentiæ vsus recens & malis
 moribus natns: atque vt tu dicebas Aper in locum teli reptus. Cæterum foelix illud &
 vt more nostro loquar aureum sæculum & oratoꝝ & criminū impos: poetis: & vati-
 bus abundat: qui benefacta canerent non qui male admissa defenderent: ne aut illud
 clamore aut angustia honor primū apud deos quoꝝ proferre responsa
 & interesse epulis ferebantur: Deinde q̄ apud illos dijs genitos sacrosque reges. inter
 quos neminē causidicoꝝ: sed Orphea ac Linum: ac se introspicere altius velis ipsum
 Apollinem accepimus: vel si hæc fabulosa nimis & composita videntur. illud certe mi-
 hi cōcedis Aper: nō minorē honorē Homero quam Demostheni apud posteros: nec
 angustioribus terminis famā Euripidis aut Sophoclis quam Lysia aut Hyperidis in-
 cludi. plures hodie reperies qui Ciceronis gloriam quā Virgilij detractent. Nec vllus
 Asinij aut Mesallæ libertam illustris est: quā Medea Ouidij aut varij Thiestes. Ac ne
 fortunam quidē vatū: & illud foelix contubernium cōparare timuerim cum inque-
 ta & anxia oratorum vita. licet illos agitent certamina & pericula sua & controuersiæ.
 malo securū & secretum Virgilij secessum: in quo tum neq; apud diuum Augustum
 gratia caruit: neque apud populū romanū noticiā. Testes Augusti epistolæ. Testis
 ipse populus q̄ auditis in theatro uersibus Virgilij surrexit uniuersus: & forte præsen-
 tem spectantemq; Virgiliū ueneratus est: sic quasi Augustum. ne nostris quidem tē-
 poribus secundus Pōponius Aphro domitio uel dignitate uitæ uel ppetuitate famæ
 cesserit. Nā Crispus & Marcellus ad quoꝝ exēpla me uocas: quid habēt in hac p̄senti
 fortuna concupiscendū: an quod timēt: an quod timētur: quod cum quotidie aliquid
 rogent hi quibus præstāt indignātur: quod alligati cum adulatione: nec imperatib⁹
 unquā satis serui uidentur: nec nobis satis liberi: quæ hæc sūma rerum potentia est: tā-
 tum posse liberti solēt: me uero dulces (ut Virgilius ait) Musæ remotæ a solitudini-
 bus & curis & necessitate quotidie aliqd. cōtra animū faciente in illa sacra illosq; fontes
 serant: nec in sanum ultra & lubricum forū famamque pallentem trepidus experiar

Non me fremitus saluantium. nec anhelans libertus excitet: nec incertus futuri testamentum pro pignore scribam: nec plus habeā quam quod possim cui velim relinquere: quando cūq; fatalis & meus dies veniet: statuarque tumulo non mœstus & atrox sed hylaris & coronatus & pro memoria mei: nec consulat quisquā nec roget. Vix dū finierat maternus cōcītatus & velut īstinctus: Tū vrbāus messāla cubiculū eius īgressus ē: suspicaturque ex ipsa intentione singuloꝝ altiorem inter eos esse sermonem. Nū parum tempestiuus inquit iterueni secretum consiliū & causā alicuius meditationem tractantibus: minime inquit Secundus atq; adeo vellem maturius interuenisses. delectasset enim te & apri nostri accuratissimus sermo cum maternū vt oē ingeniū ac studium suum ad causas agendas conuerteret exhortatus est. & materni pro carminibus suis lata: vtque poetas defendi dicebat audenter: & poetaꝝ quam oratorum similior oratio: me vere inquit & sermo ipse infinita voluptate affecisset: atque ad ipsum delectat: quod vos viri optimi & temporum nostrorum oratores non forensibus tantum negocijs: & declamatorio studio īgenia vestra exercetis. Sed eiusmodi ēt disputatiōes adiungitis: quā & ingeniū alunt: & eruditiones: & litterarū iucūdisimū oblectamētū cū vobis qui illa disputatis afferunt: tum etiā his ad quoz aures peruenerint. Itaque Hercule non minus probari video in te Secunde quod Iulij Asiati vitam componendo spē hoibus fecisti plurimū eiusmodi libroꝝ: quā in apro quod nondū a scolasticis cōtrouersijs recessit. & ocium suum mauult nouorum theorum more q̄ veterum oratorū consumere. Tum aper non desinis Messāla vetera tantum & antiqua mirari: nostrorū at tempoz studia irridere atq; contemnere: Nā hūc tuum sermonem saepe excepi: cum oblitus & tuā & fratris tui eloquentiā nostrum hoc tempore oratorem esse contendere antiquis co credis audacius quo malignius. his opinionē nō verebaris: cū eam gloriam quam tibi alij concedunt ipsi tibi denegares. Neq; illius inquit sermonis mei pœnitentiam ago: neq; aut Secundū aut maternū aut te ipsum aper (quanquam interdum in cōtrariū disputes) aliter sentire credo: Ac velim impetratum ab aliquo vestrum: vt causas huius infinitæ differentiæ scrutetur ac reddat: quas mecum ipse plarū q; conquirō: & quod quibusdam solacio est mihi auget quæstionē: quia video ēt graijs accidisse: ut longius ab sit Eschines & Demostenes sacerdos iste enitet: & si quis alius: Ephesum vel mitilenas contentus scholasticorum clamoribus quatit: q̄ afer aut africanus aut vos ipsi a Cicerone aut asinio recessistis. Magnam inquit Secundus & dignā tractatu quæstionem mouistis: sed qs eam iustius explicauerit: q̄ tu: ad cuius summā eruditionem & præstantissimum īgeniū cura quoq; & meditatio accessit: & Messāla aperiā inquit cogitatiōes meas: si illud a vobis ante īpetrauerō: vt vos quoq; sermonem hūc nostrum adiuuetis: pro duobus inquit maternus pmitto. nā & ego & Secundus exequemur ptes quas itellexerimus te nō tā omīssisse q̄ nobis reliquisse. Aprum enim solere dissentire: & tu paulo ante dixisti: & ipse satis manifestus est: Iādudum in cōtrarium accingi: nec æquo aīo perferre hanc nostrā pro antiquoz laude concordia. Non enim inqt aper īauditum & indefensum sæculū nostrū patiar hac vestra conspiratione dānari. Sed hoc primū interrogabo quos vocetis antiquos quam oratorum ætatē si gnatione ista determinetis. Ego. n. cū audio antiquos: quosdā ueteres & olim natos itelligo: ac mihi uersantur ante oculos Vlyxes & Nestor: quoz atas mille fere & .cc. ānis sæculū nostrum antecedit. Vos at Demostenē & hyperidē percipitis: quos satis cōstat Philippi & Alexandri temporibus floruisse. ita tñ ut utrique superstites essent. Ex quo apparet nō multo plures quā .ccc. annos itereffe inter nostrā & Demostenis

ætatem. quod spacium temporis si ad ifirmitatem corporum nostrorum referas: for-
 tasse longum videatur: si ad naturam sæculorū & respectum huius immensi æui: per
 quam breue: & in proximo est. Nam si sicut Cicero in hortensio scribit: is est magnus
 & verus annus: quo eadem positio calī syderum: quæ cum maxime est rursū existet:
 isque annus horum nos vocamus annorum. xij. dccc. liij. cōplectūt: Incipit demo-
 sthenes vester quem vos veterem & antiquum fingitis: nō solū anno quo nos: sed fere
 eodem mense extitisse. Sed transeo ad latinos oratores in quibus nō Menenium vt pu-
 ro Agrippam qui potest videri antiquus nostrorum temporū disertis antepone-
 tis: sed Ciceronem & Casarem & Cælium & Caluum & Brutum & Assinium & Mes-
 salam: quos quidē cur antiquis temporibus potius ascribatis q̄ nostris non video. Nā
 vt de Cicerone ipso loquar: hyrtio nēpe & pensa cōsulibus vt Tyro libertus eius scri-
 psit. vij. Idus occisus est: quo āno diuus Augustus in locū panfæ & hyrtij se &. Q. pe-
 dium. con. sufficit. statuta. viij. &. l. annos: quibus mox diuus Augustus remp. rexit.
 Adijce Tiberij tres & viginti & prope quadriēniū Cai: ac bis quaternos denos Claudij
 & Neronis annos: atq; vnum Galbæ & Othonis: & Vitellij vnū annū: ac sextā iā feli-
 cis huius præcipatus stationē qua Vespasianus remp. fouet. c. &. xx. anni ab iteritu Ci-
 ceronis in hūc diē colligūtur: vnus hoīs ætas. Nā ipse ego in britannia vidi senem qui
 se fateretur & pugnae interfuisse: qua Casarem inferentē arma britannia arcere littori-
 bus & pellere aggressi sunt. Ita si eum qui armatus. C. Casari restitit: vel captiuitas vel
 voluntas vel fatum aliquod in urbem pertraxisset: & quidē Casarem ipsū & Ciceronē
 audire potuit: & nostris quoq; auctoribus interesse. proximo quidem congiario ipsi
 vidistis plerosq; senes: qui se a diuo quoq; augusto semel atque iterum accepisse cōgia-
 rium narrabant: ex quo colligi potest. & Coruinū ab illis & Assinium audiri potuisse
 Nam Coruinus in mediū vsque Augusti principatum Assinius pene ad extremum
 durauit: Nec diuidatis sæculum & antiquos: ac veteres vocetis oratores quos eorun-
 dem hominum aures agnoscere ac velut coniungere & copulare potuerūt. Hæc ideo
 prædixi: vt si qua & horū oratorum fama gloriaq; ac laus tēporibus acquiritur: eandē
 docerem in mediū sitam & propriorem nobis q̄ Seruio galbæ Caio Carboni: quosq;
 alios antiquos merito vocaremus Sunt enim horridi & impoliti & rudes & iformes:
 & quos vtinā imitatus esset Caluus vester aut Celius: aut ipse Cicero. Agere enim for-
 tius iā & audētius volo: si illud ante prædixero mutare cū tēporibus formas et genera
 dicendi: sicut Catoni seni cōparatus Caius gracchus plenior & vberior: sic Graccho
 politior & ornatior Crassus: sic vtroque distinctior et vrbanius et altior Cicero: cicerōe
 mitior Coruinus et dulcior: et in verbis magis elaboratus. Nec quæro quis disertissi-
 mus: hoc interim p̄basse cōtentus sū: non esse vnū eloquentiæ multū: sed in illis quo-
 q; quos vocatis antiquos: plures species deprendi: Nec statim deterius eē quod diuersū
 est. vitio autem malignitatis humanæ uetera semper in laude præsentia in fastidio eē.
 Nam non dubitamus inuentos qui pro Catone appium Cecum magis mirarentur
 Satis cōstat: nec Ciceroni quidem obtrectatores defuisse: quibus inflatus & tumens
 nec satis pressus supra modum exultans et superfluens et paruum antiquus uideret.
 Legisti utiq; et Calui et Bruti ad Ciceronē missas epistolas: ex quibus facile ē deprehē-
 dere Caluum quidem Ciceroni uisum exanguem ac tritum: Brutum autem ociosum
 atq; disiunctum: Rursumq; Ciceronem a Caluo quidem male audiuisse tanq̄ solutū
 & eneruem: A bruto autem ut ipsius uerbis utar tanq̄ fractum atq; elumbem. Si me
 interrogas omnes mihi uideri uerum dixisse: sed mos ad singulos ueniam: nec mihi

cum vniuersis negotium est. Nam quatenus antiquorum admiratores hūc velut terminum antiquitatis constituere solēt: quem vsq; ad Cassium Seuerum faciunt: quem primum affirmant flexisse ab illa veterē: atq; dicendi via directā: non infirmitate ingenij: nec incitā litterarum transtulisse se ad id dicendi genus contendo: sed iudicio & intellectu. Vidit namq; vt paulo. ante dicebam conditionem temporum & diuersitates auctorum: formam quoque ac speciem orationis remutandam facile perferebat prior iste populus. vt imperitus & rudis imperitissimā orationum spacia: atq; id ipsum laudabat si dicendo quis diem eximeret. Ita vero longa principiorum preparatio: & narrationis alte repetita series: & multarū diuisionum ostentatio: & mille argumentorū genera: & quicquid aliud archissimis hermagorā: & appollodori libris præcipitur in honore erat: & si quis odoratus philosophiā: atq; ex ea locū aliquē orationi suā i fereret: in cælū laudibus ferebatur. Nec mirum: erant. n. hęc noua & incognita: & ipsorū quoq; oratorum paucissima præcepta & rhetorū aut philosophorū placita cognouerant: At hercule peruulgatis iam omnibus: cum vix i cortina quisq; assistat qui elementis studiorū & si non instructus at certe imbutus sit: Nouis & exquisitis eloquentiā itineribus opus est: per quā orator fastidium aurium effugiat. vtiq; apud eos iudices qui vi & potestate non iure & legibus cognoscunt: & nec accipiunt tēpora sed constituunt: nec expectandū habēt oratorē dum illi libeat de ipso negotio dicere: sed sæpe vltro admonēt: atq; alio transgredientē reuocant & festinare se testāt. Quis nūc ferat oratorē de infirmitate valitudinis suā præfantem qualia sunt fere principia Coruini? Quis quinq; in Verrem libros expectauerit? Quis de exceptione & formula petiet: illa imensa voluīa quā pro. M. Tullio aut. A. Cecinna legimus: præcurrit hoc tēpore iudex dicentē: & nisi aut cursu argumentorū: aut colore sententiā: aut nitore & cultu descriptionum inuitatus & corruptus est: aduersatur dicentem: vulgus quoq; assistentium & affluens & vagus auditor assuevit iam exigere laticia & pulchritudinē orationis: nec magis præfert in iudicijs tristē & impexā antiquitatē: q̄ si quis in cœna Roscij aut Turpionis aut ambiuij exprimere gestus velit: iā vero iuuenes & ipsa studiorum incude positi qui profectus sui causa oratores sectant: non solum audire: sed et referre domum aliquid illustre & dignum memoria volunt. Traduntque inuicem ac sæpe in colonias ac prouincias suas scribunt: siue in suis aliquis arguta & breui sententia effulsit: siue locus exquisito & poetico cultu enituit exercetur enim iam ab oratore etiam poeticus decor: non Actij aut pacuij veterno inquinatus: sed ex Oratij & Virgilij & Lucani sacrario prolatus. Horum igitur auribus: et iudicijs obtemperās: nostrorum oratorum atas pulchrior et ornatio extit. Neque ideo minus efficaces sūt orationes nostræ: quia ad aures iudicantiū cū voluptate perueniūt. Quid enim si infirmiora horū temporum templa credas: quia non rudi cemento: et informibus tegulis extruunt: sed marmore nitent et auro radiantur? Equidē fateor vobis simpliciter me in quibusdā antiquorū vix risū: in quibusdā at vix somnū tenere: nec unū de populo. Canuti aut Aride Furnio et Troiāo quicq; alios in eodē ualitudinario hęc ossa et hanc maciem probant ipse mihi Caluus cū unū et uiginti: ut puto libros reliquerit: uix in una aut altera oratiuncula satis facit: nec dissentire cæteros ab hoc meo iudicio uideo: Quotus enim quisque calui in Aficium aut in Drusum legit? At hercule i hominū studiosorū manibus uersantur accusationes quæ i Vatiniū cōscribūt: ac præcipue secūda ex his oratio. est enī uerbis ornata & sententijs auribus iudicum accommodata: ut scias ipsum quoque Caluum intellexisse quid melius esset. nec uoluntatem

quin sublimius & cultus diceret: sed ingeniū ac vires defuisse. Quid ex Cælianis oratio-
 nibus: nempe hæc placent siue in vniuersa parte sectum in quibus nitorem & altitudinē
 horum temporum agnosceremus: Sordes autem verborum & hiatus compositio & in-
 conditi sensus redolent antiquitatem. nec quenq̄ adeo antiquarium puto: vt Celiū ex
 ea parte laudet: qua antiquus est Concedamus sane. C. Cæsarī vt propter magnitudi-
 nē cognitionis: & occupationis rerū: minus in eloquentia effecerit: q̄ diuinum eius in-
 geniū postulabat. tam hercule q̄ Brutū philosophiæ suæ reliquamus: nam in oratio-
 nibus minorem esse fama sua etiam admiratores eius fatentur. nisi forte quisquā aut
 cæsarīs pro decio samnite: aut Brutī pro deiotaro rege: ceterosq; cuiusdam Lentidius
 temporis libros legit: nisi qui & carmina eorū dē miratur. fecerunt enim & carmina: in
 bibliothecas retulerunt: non melius q̄ Cicero at feliciter: quia illos fecisse pauciores sci-
 unt. A finius quoq; q̄q̄ pprioribus tēporibus natus sit: vī mihi inter menenios & ap-
 pios studuisse. pacuuiū certe: & actiū nō solū tragædijs: sed et orationibus suis expref-
 sit adeo durus & siccus: Oratio autem sicut corpus hoīs ea demū pulchra est: in qua
 nō eminet venæ: nec ossa numerātur: sed tēperatus ac bonus sanguis implet membra &
 exurgit toris: ipsos quoq; neruos robur tegit: & decor commendat. Nolo Coruinum
 īsequi: quia nō p̄ ipsū stetit quo minus læticiā nitoreq; nostrorū tēporū exprimeret: Vi-
 derimus inquam iudicio eius vis aut animi aut ingenij sufficeret. Ad Ciceronem venio
 cui eadem pugna cum æqualibus suis fuit quæ mihi vobiscū est Illi. n. antiquos mira-
 bātur: ipse suorū tēporū eloquentiam anteponebat: nec vlla re magis eiusdē ætatis ora-
 tores præcurrit quā iudicio. Primus. n. excoluit orationem: primus ex verbis delectū
 adhibuit. & cōpositioni artem locosq; latiores attentauit: & quasdā sententias inuenit
 vtique in his orationibus quas senior iam & iuxta finem vitæ cōposuit. idest postq̄ ma-
 gis profecerat. vsuque & experimentis didicerat: quod optimū dicendi genus est nam
 priores eius orationes non carent vitijs antiquitatis. lentus est in principijs: longus in
 narrationibus: ociosus circa excessus: Tarde cōmouetur: raro incalescit: pauci sensus
 opt. & cum quodam lumine terminatur: Nihil ex tempore referre possis: & velut ī ru-
 di ædificio firmus sane paries & duraturus: sed non satis expolitus & splendens. Ego
 at oratorem sicut locupletem ac laudatum patrē familiæ nō eo tantū volo tecto tegi:
 quod imbrem ac ventum arceat: sed et quod visum: & oculos delectet: nō ea solum in-
 strui suppelectile quæ necessarijs vsib⁹ sufficiat: sed etiam sit in apparatu eius: & aurū
 & gemmæ: vt sumere in manus aut aspicere sæpius liceat: quædam vero procul arcēt
 vt iā obliterata & olentia. nullū sit verbū vel rubigine ifestū. nulli sensus tarda & iner-
 ti structura in morem annalium componantur. fugiat foedā & insulam scurrilitatem
 variet compositionem: nec omnes clausulas vno & eodem modo determinet. Nolo
 irridere rotam fortunæ: et ius verrinum: et illud tertio quoq; serus in omnibus oratio-
 nibus pro sententia positum esse videatur. nam et hoc inuitus rettuli et plura omisi:
 quæ tamen sola mirantur atque exprimunt: hi qui se antiquos oratores vocabant: ne-
 minem nominabo: genus hominum signasse contentus: sed vobis vtique versantur an-
 te oculos qui Lucium pro Horatio et Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquē-
 tia tui Aufidij Bassi: aut Seruuli nominavi ex comparatione Sisenæ: aut Varrōis for-
 det: qui rhetorum nostrorū commentarios fastidiunt: oderunt: calui mirantur: quos
 more prisco apud iudicē fabulantes auditores sequuntur: nō populus audit: vix deniq;
 litigator perpetitur. adeo mœsti et inculti illā ipsam: quam iactant sanitatē sed ieiunio
 consequuntur. porro ne in corpore quidē ualitudinē medici pbant: quæ aī anxietati cō-

fixit, parum est agrum non esse: fortem & laetum & alacrem volo, proprie abest ab infirmitate in quo sola sanitas laudatur. Vos ergo disertissimi ut potestis ut facitis illustrate saeculum nostrum pulcherrimo genere dicendi. Nam & te Messala video laetissima quaeque antiquorum imitantem. Et vos maternas ac secundae ita grauitati summum nitorem & cultum verborum miscetis: ea electio inuentionis: is ordo rerum: & quotiens causa poscit ueritas ea: quotiens permittitur breuitas: is compositionis decor: ea sententiarum planitas: sic exprimitis affectus: sic libertatem temperatis: ut et si nostra iudicia malignitas & inuidia tardauerit: Verum de uobis daturi sint posterum nostrum. Quae cum aper dixisset: Agnoscitis ne inquit maternum uim & ardorem apri nostri? quo torrente quo impetu saeculum nostrum defendit? quae copiose: ac varie vexauit antiquos: quanto non solum ingenio: ac spiritu: sed etiam eruditione & arte ab ipsis mutuatus est: per quae mox ipsos incesset? Tuum tam est Messala promissum ita mutasse non debes. neque enim defensores antiquorum exigimus. nec quem nostrorum quantum modo laudati sumus his quos insectatus est aper comparamus. ac ne ipse quidem ita sentit: sed more ueterum & alij uestris philosophis saepe celebrato sumpsit sibi contradicendi partes. Exprime nobis non laudationem antiquorum (Satis enim illos fama sua laudat) sed causas cur tantum ab eloquentia eorum recesserimus: cum praesertim centum & xx. annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici ratio temporum collegerit. Tum Messala sequar a te praescriptam formam maternas: neque enim diu contradicendum est a pro: qui primum ut opinor non mouit: tanquam parum proprie antiqui uocarentur: quos satis constat ante centum annos fuisse. Mihi autem de uocabulo pugna non est: siue illos antiquos siue maiores: siue quo alio mauult nomine appellet. dum modo in confesso sit eminentiore illorum temporum eloquentiam fuisse. ne illi quidem parti sermonis eius repugno: si quo minus fatetur plures formas dicendi etiam hoc ipsorum saeculis. ne dum diuersis extitisse: sed quomodo inter atticos oratores Demosthenem tribuerit proximum autem locum Eschines & Hyperides & Lyfias & Ligurgus obtinet: omnium autem consensu haec oratorum aetas maxime probatur: sic apud nos Cicero quidem ceteros eorundem temporum disertos antecessit: Caluus autem & Asinius & Caesar & Caelius & Brutus sic iure & prioribus: & sequentibus anteponuntur: nec refert quod inter se specie differant: cum genere consentiant: at tristior Caluus numerosior Asinius: splendidior Caesar: amarior Caelius: grauior Brutus: uehementior & plenior & ualentior Cicero: omnes tamen eadem sanctitatem eloquentiae ferunt: ut si omnium pariter libros in manum sumpseris quis in diuersis ingenijs esse quaedam iudicij ac uoluminis similitudinem & cogitationem: Nam quae inuicem se obtrectauerunt: & supersunt aliqua: epistolis eorum inserta ex quibus mutua malignitas detegitur: non est oratorum uitium: sed hominum. Nam & Caluum & Asinium & ipsum Ciceronem credo solitos & inuidere & liuere & ceteris humanae infirmitatis uitijs affici: Solum inter hos arbitror Brutum non malignitate nec inuidia: sed simpliciter & ingenue iudicium animi sui detexisse. an inuideret Ciceroni: qui mihi uidetur ne Caesari quidem inuidisse: quod ad Seruium galbam et C. Lelium attinet et si quos alios antiquorum agitare non desistit: non exigit defensorem: cum fatear quaedam eloquentiae eorum: ut nascenti adhuc nec satis adultae defuisse. Ceterum si omissis optimo illo: et perfectissimo genere eloquentiae eligenda sit forma dicendi: malim Hercule C. gracchi impetum: aut L. Crassi maturitatem quam calamistros mecenatis: aut T. Inuitus Gallionis: adeo melius oratorem: uel hirta toga induere: quam fucatis et meretricijs uestibus in signire. neque enim oratorius iste: imo Hercule ne uirilis qui

dem cultus est: quo plerique ipsorum nostrorum actores: ita vtuntur: vt lasciuia verborum & leuitate sententiarum: & licentia compositionis historiales modos exprimant quodque vix auditu fas esse debeat: laudis & gloriae & ingenij loco plerique iactant. cantari saltarique commentarios suos. Vnde oritur illa foeda & praeposteri: sed tamen frequens sicut his clam & exclamatio: vt oratores nostri temere dicere: Histrones discrete saltare dicantur. Equidem non negaucrim Cassium seuerum: quem solum aper noster nominare ausus est: si his comparatur: qui postea fuerunt posse oratorem vocari: quae in magna parte librorum suorum plus vis habeat quam sanguinis. Primus enim contexto ordine rerum ommissa modestia: ac pudore verborum: ipsis etiam quibus vtimur armis incompotus. & studijs feriendi plerumque deiectus non pugnat: sed rixatur. Ceterum vt dixi sequentibus comparatus ex varietate eruditionis & lepore vtbanitatis & ipsarum virium robore multum ceteros superat: Quorum neminem aper nominare & velut in aciem educere sustinuit. Ego autem expectabam vt Bruto Asinio & Celio & Caluo aliud nobis agmen produceret plerisque: vel certe totidem nominaret: Ex quibus alium Ciceroni: alium Caesari: singulis demum singulos opponeremus. Non detractasse nominatim antiquos oratores contentus neminem sequentium laudare ausus est: nisi in publicum & in commune: veritum credo ne multos offenderet si paucos excerpisset. Quotus enim quisque scholasticorum non hac sua persuasione fruitur: vt se ante Ciceronem numeret sed plane post Gabinianum. At ego non verebor nominare singulos quo facilius propositis exemplis appareat quibus gradibus fracta sit & diminuta eloquentia. Appropera inquit maternus: & potius exolve promissum: neque enim hoc colligi desideramus. disertiores esse antiquos: quod apud me equidem inconfesso est. Sed causas exquirimus: quas te solitum tractare paulo ante plane mitiore eloquentia & tempore nostrorum miratus. iratus antequam te aper offenderet maiores tuos laceffendo. Non sum inquit offensus a prima disputatione. nec vos offendi decebit si quid forte aures vestras perstringit cum sciatis hanc esse eiusmodi sermonum legem: iudicium animi citra danum affectus proferre. Perge inquit maternus de antiquis loquaris. vt ere antiqua libertate: qua vel magis degenerauimus quam ab eloquentia. Et Messala non reconditas materne causas requiris: nec aut tibi ipsi: aut huic Secundo: vel huic apro ignotas: & iam mihi partes assignatis proferendi in medium quae omnes. Quis enim ignorat & eloquentiam & ceteras artes desciuisse ab ista vetere gloria: non inopia hominum sed desidia iuuentutis: & negligentia parentum: & inscientia praecipientium & obliuione moris antiqui: quae mala primum in vrbe nata mox per italiam fusa iam in prouinciis manant: quaequam vestra vobis notiora sunt. Ego de vrbe & his proprijs ac vernaculis vitijs loquar: quae nos statim excipiunt: & per singulos atatis gradus cumulantur: Si pirus de seueritate ac disciplina maiorum circa educandos firmandosque liberos pauca praedixero. Iam pridem suus cuique filius ex casta parente natus: non in cella empraenutricis: sed gremio ac sinu matris educabatur: cuius praecipua laus erat tueri domum & in seruire liberis. Eligebatur autem aliqua maior natu propinqua cuius probatis spectat: & moribus omnibus cuiusdam familiae soboles committeretur: Coram qua neque dicere fas erat quod turpe dictum: neque facere quod in honestum facta videretur. Ac non studia morasque: sed remissiones et lususque puerorum sanctitate quadam: ac vercundia temperabat Sic Corneliam Gracchorum. sic Aureliam Caesaris: sic Actiam Augusti matrem praefuisse educationibus: ac produxisse principes liberos accepimus: quae disciplina ac seueritas eo pertinebat: vt sincera & integra & in nullis prauitatibus detorta vniuscuiusque natura

toto statim pectore arriperet artes honestas: & siue ad rem militarem: siue ad iuris sciē-
tiam: siue ad eloquentiæ studium inclinasset: id solum ageret: id vniuersum hauriret.
At nunc natus infans delegat græculæ alicui ancillæ: cui adiungitur vnus aut alter ex
omnibus seruis plerunque vilissimus: nec cuiquam serio minister accommodatus: ho-
rum fabulis & erroribus teneri statim & rudes animi imbuuntur: nec quisquam in to-
ta domo pensi habet quid coram infante domino: aut dicat: aut faciat. Quando etiam
ipsi parentes nec probitati neque modestiæ paruulos assuefaciunt: sed lasciuia & liber-
tati, per quæ paulatim impudentia increpit & sui contentus ideo ve-
ro propria & peculiaria huius vr̄bis vitia pene in vtero matris concipi mihi vident: hi-
strionalis fauor & gladiatorum equorumq; studia: quibus occupatus & ob sessus ani-
mus quantulum loci bonis artibus relinquit: quotum quæq; inueneris qui domi quid
q̄ aliud loquatur? quos alios adolescentulorum sermones excipimus? si quando audi-
toria intrauimus: nec preceptores quidem vllas crebriores cum auditoribus suis fabu-
las habent. colligunt enim discipulos non seueritate disciplinæ: nec ingenij experimen-
to: sed ambitione salutantium: sed illecebris adulationis. Transeo prima discentiū ele-
menta in quibus & ipsis parum elaborat: nec in auctoribus cognoscēdis: nec in euolu-
enda antiquitate: nec innoticiam vel rerum vel hominum: vel temporum satis opæ i-
sumitur: sed expectantur quos rhetoras vocant: vt quorum professio quādo primum
in hęc vr̄bem inrroducta sit q̄q̄ nullam apud maiores nostros auctoritatē habuit: sta-
tim de curijs, referam necesse est animum ad eam disciplinā quo auctos esse eos orato-
res accepimus: quorum infinitus labor & quotidiana meditatio: & in oī genere studio-
rum exercitationes ipsorum etiam continetur libris, notus est nobis vtiq; Ciceronis li-
ber qui Brutus inscribitur: in cuius extrema parte: nam prior commemorationē vete-
rū oratorū habet: sua initia suos gradus suæ eloquentiæ velut quādā educationē refert
se apud. Q. mutium ius ciuile didicisse: apud Philonem achademicū: apud Diodorū
stoicum oīs philosophiæ partes penitus hausisse neq; his doctoribus contentū: quorū
ei copia in vr̄be contigerat: Achaiam quoq; & asiam peragrassē: vt oēm oīum artium va-
rietatem complecteretur. Itaq; hercule in libris Ciceronis deprehendere licet: non geo-
metriæ: nō musicæ: non grammaticæ: non deniq; vllius ingenuæ artis scientiam ei de-
fuisse. Ille dialecticæ subtilitatem: ille moralis partis vtilitatem: ille rerū motus causas
q; cognouit ita, n. est optimi viri: ita ex multa eruditione & pluribus partibus: & omni-
um rerum scientia exundat: & exuberat illa admirabilis eloquētia, neq; oratoris uis &
facultas: sicut cæterarū rerū angustiis & breuibus terminis cludit: sed is est orator: qui
de oī quæstione pulchre & ornate & ad persuadendum apte dicere pro dignitate rerū
ad vtilitatem temporum: cum voluptate audientiū possit. Hęc sibi illi veteres psuade-
bāt ad hęc efficienda intelligebāt opus esse: nō vt rhetorū scholis declamarēt: nec vt fi-
ctis nec vlllo modo ad veritatem accedentibus controuersijs linguam modo: & vocē
exercerent: sed vt his artibus pectus implerent: in quibus de bonis ac malis: de honesto ac
turpi: de iusto & iniusto disputat. Hęc, n. est oratoris subiecta ad dicendū materia.
Nam in iudicijs fere de equitate: in deliberationibus de honestate dicimus: ita vt plerū
q; hęc ipsa inuicem misceantur: de quibus copiosa & varie & ornate nemo dicere pōt:
nisi qui cognouit naturam humanam: & vim uirtutum: prauitatemq; uitiorum: & in-
tellectum eorum: quæ nec in uirtutibus neque in uitijs numerantur. Ex his fontibus
etiam illa profluunt: ut facilius iram iudicis uel instiget uel leniat: qui scit quid iræ pro-
ptius & miserationem impellat: qui scit quid sit misericordia: & quibus animi motib⁹

concietur. In his artibus exercitatiōibusq; versat' orator: siue apud infestos: siue apud cupidos: siue apud inuidētes: siue apud tristes: siue apud timētes dicēdū habuerint: te nebit habenas animorum: & prout cuiusq; natura postulabit: adhibebit manū & tēperabit orationem: parato omni istrumento: & ad omnem vsū reposito: sunt apud quos ad strictū & collectū: & singula statim argumenta cōcludēs dicendi genus plus fidei meretur. apud hos dedisse opam dialecticæ pficiet: alios fusa & æqualis & ex omnibus ducta sermōibus oratio magis delectat. ad hos pmouēdos mutuabimus aliqd a peripateticis: hi aptos & i oēm disputationē paratos iā locos dabūt: achademici pugnatatē. Plato altitudinē: Xenophō iucūditatē. ne Epicuri quidē & Methrodori honestas quasdā exclamatiōes assumere. hisque put res poscit vti alienū erit oratori. Ne que. n. sapiētem informamus: neque stoicoꝝ ciuitatē: sed eū qui nō quasdā artes audire: sed oēs liberaliter debet. deoq; & iuris ciuilibus scientiam veteres oratores cōprehēdebant: & grāmaticæ musicæ & geometriæ ibuebantur. Incidunt. n. causæ plurime quidem ac pene omnes quibus iuris noticia desideratur. Plerisq; autē in quibus hæc quoq; scientia requiritur: nec quisq; respondeat: sufficit vt ad tempus simplex quidam & iforme doceamus. Primum autem aliter vtimur proprijs. aliter commodatis longe q; interesse manifestū est: possideat quis quæ profert an mutuetur. Deinde ipsa multarum artium scientia etiam aliud agentes nos ornat: atq; vbi minime credas: eminent & excel lit. idq; non doctus modo & prudens auditor: sed etiam populus intelligit: ac statim ita laude prosequitur: aut legitime studuisse: vt per omnes eloquentiæ numeros isse & vt deniq; oratorem etiam fateatur: quem non posse aliter existere: nec extitisse vnq; confirmo: nisi eum qui tanq; in aciem omnibus armis instructus sit: i forum omnibus artibus armatus exierit: quod adeo negligitur ab horum ipsorum disertis: vt in actiōibus eorum vix quoque quotidiani sermonis scæda ac pudenda vitia deprehendant: vt ignorēt leges: non teneant S. C. ius ciuitatis vltro derideant: Sapientiæ vero studium & præcepta prudentium penitus reformident: in paucissimos sensus & angustas sentē tias detrudant eloquentiam velut expulsam regno suo: vt quæ olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora implebat: nunc circūcisa & amputata sine apparatus: sine honore pene dixerim: sine ingenuitate quasi vna ex sordidissimis artificijs discatur. Ergo hanc primam & præcipuam causam arbitror: cur tantum ab eloquētia antiquorum oratorum recesserimus. Si testes desiderantur: quos potiores nominabo q; apud græcos Demosthenem: quem studiosissimum Platonis auditorem fuisse memoriæ proditum est. Et Cicero his (vt opinor) verbis quicquid in eloquentia effecerit: id se non rhetorum: sed achademici spacia consecutum. Sunt aliæ causæ magnæ & graues: quas vobis aperiri æquum est. Quoniam quidem ego iam meum munus expleui: & quod in consuetudine est: satis multos offendi: qui si forte hoc audirent certum habeo dicturos me dum iuris & philosophiæ scientiam: tanq; orator inecessariam laudo: ineptijs meis placuisse. Et maternus mihi quidem inquit susceptum a te munus adeo peregrisse nondum videris: vt incohassē tantum: & velut vestigia ac linimēta quædam ostendisse videaris. Nam quibus instrui veteres oratores soliti sunt dixisti differentiamq; nostræ desidiiæ & scientiæ aduersus acerrima & fecundissima eorum studia demonstrasti. Cætera expecto vt quæadmodum ex te didici quod aut illi scirent. aut nos nesciamus: ita hoc quoq; cognoscam: quibus exercitationibus iuuenes iam & forū ingressi confirmare & alere ingenia sua soliti sint. neq; enim arte & scientia: sed longe magis facultate & eloquentia contineri: nec tu puto abnuēs: & significare vultu videntur.

Deinde cum Aper & Secundus idem annuissent: Messala quasi rursus incipiēs: Quoniam initia & samina veteris eloquentiæ satis demonstrasse videor docendo quibus artibus antiqui oratores institui erudiriq; soliti sint: persequar nunc exercitationem eorum: quanq̄ ipsis artibus inest exercitatio. nec quisq; percipere tot reconditas aut tam varias res potest: nisi vt scientiæ meditatio: meditationi facultas: facultati vis eloquentiæ accedat. per quæ colligitur eadem esse rationem: & percipiendī quæ proferas: & pferendi quæ perceperis. sed si cui obscuriora hæc vidētur: usq; scientiam ab exercitatione separat: id certe cōcedet instructum & plenum his artibus animum lōge paratum ad eas exercitiōes venturum: quæ propriæ circa oratoriam videntur. Ergo apud maiores nostros iuuenis ille: qui foro & eloquentiæ parabatur imbutus iam domestica disciplina: refertus honestis studijs deducebatur a patre: vel a propinquis ad eum oratorem qui principem locum in ciuitate tenebat. hunc sectari: hunc prosequi: huius omnibus dictiōibus interesse: vtq; sic dixerim pugnare in prælio disceret: magnos ex hoc vsus multum constantiæ: plurimum iudiciij iuuenibus statim contingebat: in media luce studentibus: atq; inter ipsa discrimina: vbi nemo impune stulte aliquid aut cōtrarie dicit: quod & iudex respuat: et aduersarius exprobrat: ipsi deniq; aduocati aspernētur. Igitur vera statim et incorrupta eloquentia imbuebantur. Et quanq̄ vnum sequerentur: tamen omnes eiusdem ætatis patronos in plurimis et causis et iudicijs cognoscebant. habebantq; ipsius populi diuersissimæ auriū copiam: ex qua facile deprahēdebat quid in quoq; uel probaret uel displiceret. Ita nec præceptor deerat optimus q̄dem et electissim⁹: qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret: nec aduersarij et æmuli ferro: nō sudibus dimicantes: sed auditorium semper plenum: semper nouū ex inuidis & fauentibus: vt nec benedicta dissimularentur: Scitis enim magnam illam & duraturam eloquentiæ famam non minus in diuersis subsellijs parari q̄ suis: quinimo constantius surgere: ibi fidelius coroborari: atq; hercule sub eiusmodi præceptionib⁹ iuuenis ille de quo loquimur: orator⁹ discipulus: fori auditor: sectator iudiciō⁹ eruditus & assuefactus alienis experimētis: cui quotidie audiētī notæ leges: nō noui iudiciū vultus: frequens in oculis consuetudo cōcionū: sæpe cognita populi aures: siue accusationē susceperat: siue defensionem: Solus statim vnicuique causę par erat: nonodecimo ætatis anno. Lucius crassus. C. Carbonē: vno & vigesimo cæsar dolobellam: altero & xx. Asinius pollio Catonem: non multo ætatem antecedens Caluus vatiniū: ijs orationibus infecuti sunt: quas hodie cum admiratione legimus. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scæna scholasticorū: qui rhetores vocantur quos pauloante Ciceronis tēpora exititisse nec placuisse maioribus nr̄is ex eo manifestū ē: quod Marco Crasso & Domitio cēsoribus cludere (vt ait Cicero) ludū ipudētīæ iussi sunt. Sed vt dicere institueram deducimur in scholas: quibus nō facile dixerim: vtrum ne locus ipse: an condiscipuli: an genus studiorum plus mali ingenijs afferant. Nam in loco nihil reuerentiæ: sed in quē nemo nisi iperitus æque intrat. In cōdiscipulis nihil pfectus cū pueri inter pueros: & adolescētuli i adolescētulos pari securitate dicāt & audiant. Ipsæ vero exercitiōes magna ex parte cōtrariæ. Nempe enim duo genera materiārū apud rhetoras tractant: suasoriæ & cōtrouersiæ: robustioribus assignantur: quales pfidia: & quam incredibiliter compositæ. Sequitur at vt materiæ abhorrenti a veritate declamatio quoque adhibeatur. Sic fit vt tyrānicidarum præmia: aut vitiatarum electiones: aut pestilentia remedia: aut incesta matrū aut quicquid i schola quotidie agit. In foro vel raro vel nūquam: in gentibus verbis persequantur: cum ad veros iudices

ventum est rem cogitare nihil humile nihil abiectum eloqui poterat. Magna eloquen-
 tia: sicut flamma materia alitur: & motibus excitatur: & vrendo clarescit. Eadem ratio
 nostra quoque ciuitate antiquorum eloquentiam peruexit. Nam & si horum quoque tempo-
 rum oratores ea consecuti sunt: quae composita & quieta & beata rep. imbui fas erat:
 tamen ista perturbatione ac licentia plerumque sibi assequi videbantur. Cum mixtis omnibus
 & moderatore vno carentibus tamen quisque orator saperet: quantum erranti populo per-
 suaderi poterat. Hinc leges assiduae & popolare nomen. Hinc contiones migrantium
 pene pernoctantium in rostris: hinc accusationes potentium reorum: & assignatae et
 domibus inimiciciae: hinc procerum & assidua senectutis aduersus plebem certamina:
 quae singula & si distrahebant rempublicam exercebant: tamen illorum temporum elo-
 quentiam: & magis cumulare praemijs videbantur: quia quanto quisque plus dicendo
 poterat: tanto facilius honores assequeretur: tanto magis in ipsis honoribus collegas
 suos anteibat: tanto plus aut principes gratiae: plus auctoritatis apud patres: plus no-
 ticiae ac nominis apud plebem probabat. hi clientelis etiam exterarum nationum redun-
 dabant: hos ituri in prouincias magistratus reueriebantur hos reuersuri colebant: hi &
 praeturae & consulatus vacare vltro videbantur: hi ne priuati quidem sine potestate erant
 cum & populum & senatum consilio & auctoritate regerent: quinimmo sibi ipsi per-
 suaferant neminem sine eloquentia aut assequi posse in ciuitate: aut tueri conspicuum
 & eminentem locum: nec mixtum cum etiam inuiti ad populum producerentur: cum parum
 esset in senatu breuiter censere: nisi qui ingenio & eloquentia sententiam suam tueretur:
 cum in aliquam inuidiam aut crimine uocati: sua voce respondendum haberent: cum te-
 stimonia quoque in publicis non absentes: nec per tabellam dare: sed coram & praesentes
 dicere cogentur. Ita ad summa eloquentiae praemia magna etiam necessitas acce-
 debat: & comoda. Disertum haberi pulchrum & gloriosum: sed contra mutum & elin-
 guum videri deforme habebatur: non minus rubore quam praemijs stipulabantur: ne
 clientularum loco potiusquam patronorum numerarentur: ne tradita a maioribus ne-
 cessitudines ad alios transissent: ne tanquam inertes: & non suffecturi honoribus aut non im-
 petrarerent aut impetratos male tuerentur. Nescio an venerint in manus nostras haec vetera: quae
 & antiquorum bibliothecis adhuc manent: & nunc maxime a mutiano contrahuntur. Ac
 iam undecim (ut opinor) actorum libris: & tribus epistolarum composita: & edita sunt.
 Ex his intelligi potest Gnaeus Pompeius & Marcus Crassus non viribus modo & ar-
 mis: sed ingenio quoque & oratione valuisse. Lentulos & metellos & Lucullos & Cu-
 riones: & caeteram procerum manum: multum in his studijs operae curaque posuisse:
 nec quenquam illis temporibus magnam potentiam sine eloquentia consecutum. His acce-
 debat splendor rerum: & magnitudo causarum quae & ipsa plurimum eloquentiae praestant. Nam
 multum interest vtrum ne de furto: aut formula: & interdictione dicendum habeas: an de am-
 bitu comitorum: expilatis socijs: & ciuibus trucidatis: quae mala sicut non accidere
 melius est isque optimus ciuitatis status habendus est: quo nihil tale patimur: ita cum
 acciderent ingentem eloquentiae materiam subministrabant. Crescit. n. cum amplitudine
 rerum vis ingenij: nec quisquam claram & illustrem orationem efficere potest: nisi qui causam parum iue-
 nit: non opinor Demosthenem orationes illustrant: quas aduersus tutores suos composuit:
 nec Ciceronem magni oratoris. P. Quintius defensus aut Licinius archias poeta. faciunt
 Catilina & Milo & Verres & Antoni hanc illi famam circumdederunt: non quia tanti fuit
 r. p. malos ferre ciues: ut verberem ad dicendum materiam oratores haberent: sed ut subinde ad-
 moneo quoniam meminerim sciamusque nos de ea re loqui: quae facilius turbidis & inquietis

temporibus extitit. Quis ignorat vtilius ac melius esse frui pace: q̄ bello vexari? Plures tamen bonos praeliatores bella q̄ pax ferunt. Similis eloquentiæ conditio: Nam quo sapius steterit: tãq̄ in acie: quoq; plures & intulerit ictus & exceperit: quo maior aduersarius eo acrior: qui pugnas sibi asperas desumpserit: tanto altior & excelsior: & illis nobilitatus criminibus more hoium agit: quoq; ea natura est vt secura velit. Trãseo ad formam & cõsuetudinẽ veterum iudicioꝝ: quæ & si nunc aptior est: ita erit eloquentia: tanto illud for̄ magis exercebat: i quo nemo intra paucissimas horas perorare cogebat: & liberæ comperẽdinationes erant: & modũ dicendi sibi quisq; sumebat: & numerus neq; dieꝝ neq; patronoꝝ cauebat. primus huius conf. Cn. Põpeius astrinxit: imposuitq; veluti frenos eloquẽtiæ. ita tñ vt omnia in foro: oĩa in legibus oĩa apud prætores gererentur: apud quos quanto maiora negocia olim exerceri solita sunt: quod maius argumentũ ē: q̄ q; causæ centũuirales: quæ nũc primum obtinẽt locũ adeo splendore aliorum iudicioꝝ obruebantur: vt neq; Ciceronis: neq; Cæsaris: neq; Bruti: neq; Celi: neq; Calui: non deniq; vllius magni oratoris liber apud centum viros dictus legat: exceptis orationibus A sinij: quæ p hæredibus ironiæ inscribũtur ab ipso tñ Pollione medijs diui Augusti tẽporibus habitæ: postq̄ longa tempoꝝ quies: a cõtinuum populi ociũ: & assidua senatus trãquilitas: & maximi p̄cipis disciplina: ipsam quoq; eloquẽtiam sicut oĩa alia pacauerat. paruũ & ridiculum fortasse videtur. q; dicturus sum: dicam tñ vel ideo vt rideatur: quantũ humilitatis putamus eloquẽtiæ attulisse penulas istas: quibus astricti & velut inclusi cũ iudicibus fabulamur: quantum viriũ detraxisse orationi auditoria & tabularia credimus: in quibus iam fere plurimæ causæ explicãtur. Nam quomõ nobiles equos cursus & spacia probãt sic laetus oratoꝝ campus: per quem nixi liberi & soluti ferant. Debilitatur: ac frãgitur eloquentia ipsam quinimmo curã & diligẽtem stili anxietatem cõtrariã experimur: quia sæpe interrogat iudex qñ incipias: & ex interrogatione eius incipiẽdum est: frequenter probatioibus & testibus silẽtium patronus indicit vnus inter hæc dicenti ac alter assistit: & res velut insolitudine agit. Oratori autem clamore plausuq; opus est: & velut quodam teatro: qualia quotidie antiquis oratoribus cõtingebãt: cum tot pariter ac tam nobiles for̄ coartarent: cũ clientelæ quoq; & tribus & municipioꝝ: & legationes ac partes Italiæ periclitãtib; assisteret: cũ in plariscq; iudicijs crederet populus ro. sua interessẽ quid iudicaretur. Satis constat. C. Cornelium & M. Scaurũ & T. Milonem & L. Bestiam & P. Vatiniũ concursu totiũs ciuitatis & accusatos & defensos: vt frigidissimos quoq; oratores ipsa certãtis populi studia excitare & incendere potuerint. Itaq; hercule eiusmodi libri extãt vt ipsi quoq; egerunt: nõ alijs magis orationibus cẽseantur. Iam vero cõciones assidue: & datũ ius quoq; potẽtissimum quẽq; vexandi: atq; ipsa inimiciarũ gloria: cum se plurimi disertorũ. ne a. P. quidem Scipione: aut Silia: aut. Gn. Pompeio abstinuerũt: & ad incendẽdos principes viros: vt est natura inuidiæ populi quoq; histriones auribus vterentur: q̄ tum ardorem ingenijs: quas oratoribus faces admouebant: non de ociosa & quieta reloquimur: & quæ p̄bitate & modestia gaudeat: sed est magna ista & notabilis eloquẽtia alumna licentiæ: quã stulti libertatẽ vocabant comes seditionũ: effrenati populi incitamentũ: sine obsequio: sine seruitute contumax temeraria arrogans: quæ in bene constitutis ciuitatibus non oritur. Quem enim oratorem lacedæmonium: quem crẽtensem accipimus: quæq; ciuitatum seuerissima disciplina: & seuerissimæ leges traduntur: nec macedonum quidem ac persarũ: ac vllius gentis: quæ certo imperio contenta fuerit eloquẽtiam nouimus, Rhodij

quidam: athenienses plurimi oratores extiterunt: apud quos omnia populus: omnia imperiti: oia (vt sic dixerim) omnes poterant. Nostra quoq; ciuitas donec errauit: donec se partibus & dissentionibus & discordijs cōfecit: donec nulla fuit in foro pax: nulla superiorū reuerentia: nullus magistratuum modus: tulit sine dubio valētiorē eloquētiam: sicuti indomitus ager habet quasdam herbas latiores. sed nec tuta resp. graecorum eloquentia fuit: vt pateretur & leges: nec bonæ formæ eloquentiæ Cicero tali exitu pensauit. Sic quoq; quod superest antiquis oratoribus forum nō emēdare: nec vsq; ad votum compositæ ciuitatis argumentum est quidem: q; nemo nos aduocat: nisi aut nocens aut miser. quod municipium in ciuitatem nostrā venit: nisi quod aut vicinus populus: aut domestica discordia agitat. Quam prouinciā tuemur: nisi spoliata: vexatāq;? Atqui melius fuisset non queri q̄ iudicari: Quod si inueniretur aliqua ciuitas in qua nemo peccaret: superuacuuus esset inter innocentes orator. sicut inter sanos medicus: Quomodo tñ minimum vsus minimumq; profectus: ars medentis habet in his gentibus: quæ firmissima validudine ac saluberrimis corporibus vtunt. Sic minor oratorū horū: obscuriorq; gloria est inter bonos mores & in obsequiū regētis paratos. Quid. n. opus est longis in senatu sententijs: cū optima cito consentiant? Quid multis apud populū contionibus: cū de re publica non iperiti & multi deliberēt: Sed sapientissimus & vnus? Quid voluntarijs accusationibus: cū tam raro & tā parce peccetur? Quid inuidiosis & excedētibus modū defensionibus: cum clementia cognoscētis obuiā periclitantibus eat? Credite optimi & inquantū opus est disertissimi viri. Si aut vos prioribus sæculis: aut isti quos miramur his nati essent: ac deus aliquis vitas: vestra tēpora repente mutasset: nec vobis sūma illa laus & gloria in eloquētia: neq; illis modus & tēperamētum defuisset. Nunc qm̄ nemo eodē tempore assequi pōt magnā famā & magnā quietē: huius sæculi sui quisq; citra obtrectationē alterius vtatur. Finierat Maternus. Tū Messala. erant quibus contradicere: erant quibus plura dici vellem nisi iā dies esset exactus. fiet inquit Maternus postea arbitrato tuo: & si qua tibi obscura in hoc meo sermone visa sunt: de his rursus conferemus. ac simul assurgens & Aprū cōplexus. Ego inquit te poetis: Messala antiquarijs criminabimur. At ego vos rhetoribus & scholasticis inquit. cum adrisissenr discessimus.

Cornelij Taciti historiæ augustæ: nec nō de situ moribus & populis germaniæ libellus: ac de oratoribus dialogus sceliciter expliciūt. Venetijs fideliter Impresi ac diligenter emendati p̄ Philippū p̄nci sumptibus nobilis viri dñi Benedicti fontana. Anno dñi Mccccxviij. die. xxij. Marcij. Imperante sapientissimo dño Augustino Barbadico prudentissimi ac Inuictissimi Senatus Venetiarum duce serenissimo.

a b c d e f g h i k l m n Omnes sunt quaterni preter. n. qui est quinternus



IULII AGRICOLAE VITA PER CORNELIVM TACITVM EIVS
GENERVM CASTISSIME COMPOSITA.

Larorum uirorum facta moresq; posteris tradere antiquitus usita-
tum: ne nostris quidem temporibus: quanq̄ icuriosa suorum ætas
omisit: quotiens magna aliqua ac nobilis uirtus uicit ac supergressa
est uitium paruis magnisq; ciuitatibus commune ignorantiam re-
cti & inuidiam: Sed apud priores ut agere memoratu digna p̄ nū
magisq; in aperto erat: ita celeberrimus quisq; ingenio ad prodendā
uirtutis memoriam sine gratia aut ambitione bonæ tantum conscientiaæ precio duce-
batur. Ac pleriq; suam ipsi uitam narrare: fiduciam potius morum q̄ arrogantiam ar-
bitrati sunt. nec id Rutilio & Scauro citra fidem: aut obrectationi fuit. adeo uirtutes
ijsdem temporibus optime æstimantur: quibus facillime gignuntur. At mihi nūc nar-
raturō uitam defuncti hominis uenia opus fuit: quam non petissem: ni cursaturus tā
sæua & infesta uirtutibus tempora. Legimus cum Aruleno Rustico Pætus Thrasea.
Herennio Senectio Priscus Heluidius laudati essent capitale fuisse. neq; i ipsos mo-
do auctores: sed in libros quoq; eorum seuitū: delegato triumuiris ministerio: ut mo-
numenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro uerētur: Scilicet illo igne uo-
cem po. ro. & libertatem senatus: & conscientiam generis humani aboleri arbitran-
tur: expulsis insuper sapientiaæ professoribus: atq; omni bona arte in exilium acta: ne
quid usq; honestum occurreret: Dedimus profecto grande patientiaæ documentum:
ut sicut uetus ætas uidit quid ultimum in libertate esset: ita nos quid in seruitute: adē-
pto per inquisitiones & loquendi audiendiq; commertio. Memoriam quoq; ipsam cū
uoce perdidissemus: si tam in nostra potestate esset obliuisci q̄ tacere. Nunc demum
redit animus: & quanq̄ primo statim beatissimi sæculi ortu Nerua Cæsar res olim dis-
sociabiles miscuerit principatum ac libertatem: augeatq; quotidie falicitatem imperij
Nerua Traianus: nec spem modo ac uotum securitas publica sed ipsius uoti fiducia
ac robur assumpserit: natura tamē infirmitatis humanæ tardiora sunt remedia quam
mala. & ut corpora lente augetur: cito extinguuntur: sic ingenia studiaq; oppresseris
facilius quam reuocaueris. Subit quippe etiam ipsius inertia dulcedo: & iuisa primo
defidia postremo amatur. Quid si per quindecim annos: grande mortalis æui spaciū:
multis fortuitis casibus promptissimus quisq; sæuicia principis interciderunt: Pauci
& uti dixerim non modo aliorum: sed etiam nostri superstites sumus exemptis e me-
dia uita tot annis: quibus iuuenes ad senectutem. senes prope ad ipsos exactæ atatis
terminos per silentium uenimus. non tamen pigebit uel in cōdita ac ru di uoce memo-
riam prioris senectutis: ac testimonium præsentium bonorum composuisse. Hic inte-
rim liber honorij Agricolaæ foceri mei destinatus professione pietatis aut laudatus erit
aut excusatus.

Necus Iulius Agricola uetere & illustri foroiuliensium colonia ortus: utrun-
que auum procuratorem. Cæsarum habuit: quæ equestris nobilitas est: Pa-
ter Iulij Iulius Grecinus senatorij ordinis studio eloquentiaæ sapientiaæque no-
tus. ijsq; uirtutibus iram Caij Cæsaris meritis. namque Marcum Sillanum accusare
iussus: & quia abnuerat interfectus est. Mater Iulia Procilla fuit raræ castitatis. in hu-
ius sinu indulgentiaq; educatus per oēm honestarū artium cultum puericia adolescentē

A

locus græca comita
p. in trahi parsimonia
et bñ compositus.

tiamq; transegit. Arcebat eum ab illecebris peccantium præter ipsius bonam integrâ
que naturam: quod statim paruulus sedem ac magistram studiorum Massiliam ha-
buerit: locum græca comitate & provinciali parsimonia mistum ac bene compositū.
Memoria teneo solitum ipsum narrare se in prima iuuenta studium philosophiæ acri-
us vltraq; concessum ro. ac senatori haussisse ni prudentia matris incensum ac flagran-
tem animū coercuisset. s. sublime & rectum ingenium pulchritudinem ac speciem ex-
celsæ magnæque gloriæ vehemētius q̄ caute appetebat mox mitigauit ratio & ætas re-
tinuitq; q̄ est difficillimum ex sapientia modum. Prima castrorum rudimenta in bri-
tannia Suetonio Paulino diligenti ac moderato duci approbavit electus quem cōtu-
bernio æstimaret. Nec Agricola licenter more iuuenum qui militiam in lasciuam ver-
tunt: neque segniter ad voluptates & commeatus titulum tribunatus & inscitiam ret-
tulit: sed noscere prouinciam: nosci exercitui: discere a peritis: equi optimos: nihil appe-
tere iactationem: nihil ob formidinem recusare: simulq; anxius & intentus agere. Nō
sane alias exercitior magisq; in ambiguo britannia fuit: trucidati veterani: incensæ co-
loniæ: intercepti exercitus: tum de salute mox de victoria certauere. Quæ cuncta & si
consilij ductuq; alterius agebantur: ac summa rerum & recuperatæ prouinciæ gloria
in ducem cessit: artem & vsum & stimulos addidere iuueni: intrauitq; animum milita-
ris gloriæ cupido ingrata temporibus: quibus sinistra erga eminentes iterpretatio nec
minus periculum ex magna fama: q̄ ex mala. Hinc ad capeffendos magistratus in vr-
bem digressus Domitiam Decidianam splendidis natalibus ortam sibi iūxit. idq; ma-
trimonium ad maiora nitenti decus ac robur fuit. vixeruntq; mira concordia p. mutuâ
charitatem: & inuicem se anteponendo nisi q̄ in bona vxore tãto maior laus: q̄to i ma-
la plus culpæ est. Sors quæsturæ prouinciam Asiam: proconsulem Saluium Titianū
dedit: quorum neutro corruptus est: q̄q; & prouincia diues ac parata peccantibus: &
proconsul in omnem auiditatem pronus quâtalibet facilitate redempturus esset mu-
tuam dissimulationem mali. Auctus est ibi filia in subsidium & solacium simul: nam
filium ante sublatum breui amisit. Mox inrer præturam quæsturam ac tribunatū ple-
bis atque etiam ipsum tribunatus annum quiete & otio tran sit gnarus sub Neronetē
porum: quibus inertia pro sapientia fuit. Idem præturæ certior & silentium. nec. n. iu-
risdictio obuenerat. Ludos & inania honoris modo rationis atq; abūdantiæ duxit: vti
lōge a luxuria: ita famæ propior. Tum electus a galba ad dona tēporum recognoscē-
da: diligentissima conquisitione fecit: ne cuius alterius sacrilegium respu. quam Nero-
nis sensisset. Sequens annus graui vulnere animum domumq; eius afflixit: nā classis
athoniana licenter vaga dum in templo: liguriæ pars est: hostiliter populatur: matrē
Agricolæ in prædijs suis interfecit: prædiaq; ipsa: & magnam patrimonij partem diri-
puit. quæ causa cædis fuerat. Igitur ad solemnia pietatis profectus Agricola nuncio af-
fectati a Vespesiano imperij deprehensus ac statim in partes transgressus est: Initia prin-
cipatus ac statum vrbs Mutianus regebat admodum iuvene Domitiano: & ex pater-
na fortuna tantum licentiam vsurpante. Is missum ad delectus agendos Agricolam
integreq; ac strenue versatum vicessimæ legioni tarde ad sacramentum trasgressæ præ-
posuit: vbi decessor sediciose agere narabatur. quippe legatis quoq; consularibus ni-
mia ac formidolosa erat. Nec legatus prætorius ad cohibendum potens: incertū suo
an militum ingenio: ita successor simul & vltor electus: rarissima moderatiōe maluit
videri inuenisse bonos quam fecisse. Præerat tunc britannia Voectius Volanas placi-
dus q̄

ms periculum ex ma-
gna q̄ ex mala

xor se antepone ad
in bona vxore fato
laus: q̄to in mala
spe est.

erone, inertia pro
entia fuit.

idho

dius q̄ feroci prouinciæ dignum ē temperauit Agricola vim suam ardoremq; compe-
scuit: ne incretaret peritus obsequi: eruditusq; vtilia honestis miscere. Breui deinde bri-
tannia consularem Peretiliū Cerealem accepit. Habuerunt virtutes spacium exem-
plorum. Sed primo Cerealis modo labores & discrimina mox & gloriam comicabat
sape parti exercitus in experimentum: aliquando maioribus copijs ex euentu præfe-
cit. Nec Agricola vnq̄ i suam famam gestis exultauit: ad auctorem & ducem vt mini-
ster fortunam referebat. ita uirtute in obsequendo: uerecundia in prædicando: extra in-
uidiam: nec extra gloriam erat. Reuertentem ab legatione legionis Diuus Vespesia-
nus inter patritios asciiuit: ac deinde prouinciæ aquitanie præposuit splendida i primis
dignitatis administratione: ac spe consulatus cui destinarat. Credunt plæriq; militari-
bus ingenijs subtilitatem deesse: quia castrensis iurisditio secura & obtusior: ac plura
manu agens calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali prudentia q̄uis inter to-
gatos facile iusteq; agebat. Iam vero tempora curarum remissionumq; diuisa. vbi con-
uentus ac iudicia poscerent: grauis intentus seuerus & sapius misericors: vbi officio sa-
tis factum: nullam ultra potestatis personam: tristitiam & arrogatiam & auariciam
exuerat. nec illi q; est rarissimum aut facilitas auctoritatem: aut seueritas amorem di-
minuit. Integritatem: atq; abstinentiam in tanto uiro referre iuria uirtutum fuerit. ne
famam quidem cui etiam saepe boni indulgent ostentandam uirtute: aut per artē quæ
fuit: procul ab æmulatione aduersus collegas: procul a contentione aduersus procu-
ratores: & uincere in glorium: & atteri sordidum arbitrabatur. Minus triennium in ea
legatione detentus: ac statim ad spem consulatus reuocatus est: comitante opinione
britanniam ei prouinciā dari: nullis in hoc suis sermonibus: sed quia par uidebatur:
haud semper errat fama: aliquando & elegit. consul egregiæ tum spei filiam iuueni mi-
hi despondit: ac post consulatum collauit: & statim britannia præpositus est adiecto
pontificatus sacerdotio. Britannia situm populosq; multis scriptoribus memoratos
non in comparationem curæ ingenijue referam: sed quia tum primum perdomita ē: *Britannia tūc pri-*
Itaq; quæ priores nondum comperta eloquentia percoluere rerum fide tradentur. Bri-
tannia insularum quas romana noticia complectitur maxima spacio ac cælo i orientē
germaniae in occidentem hispania obtenditur. gallis in meridiem etiam inspicitur: se-
ptentrionalia eius nullis contra terris uasto atq; aperto mari pulsantur. Formam toti-
us britannia Liius veterum: Fabius Rusticus recentium eloquentissimi auctores ob-
longæ scutulæ vel bipenni assimilauere: & est ea facies citra caledoniam. Vnde & vni-
uersum fama est transgressus sed immensum & in norme spacium procurrentium ex-
tremo iam littore terrarum velut i cuneum tenuatur. Hanc orā nouissimi maris tunc
primum romana classis circumuecta insulam esse britanniam affirmauit. ac simul in-
cognitas ad id tempus insulas quas orchadas vocant inuenit domuitq;. dispecta est
& thyle quam hactenus nix & hyems appetebat: sed mare pigrum & graue remigran-
tibus perhibent ne ventis quidem proinde atolli: credo q; rariores terræ mōtesq; cau-
sa ac materia tempestatum. & profunda moles continui maris tardius impellit. Na-
turam oceani atq; æstus neq; quærere huius operis est: ac multi rettulere. unum adide-
rim nusq; latius dominari mare multum fluminum huc atq; illuc ferre: nec littore te-
nus accrescere aut resorberi: sed influere penitus atq; ambire etiam iugis atque monti-
bus inferi velut in suo. Cæterum in britanniam qui mortales initio coluerint: idigenæ
an aduecti: ut inter barbaros parum compertum habitus corporum uarij atq; ex eo

Credunt plæriq; mi-
ingenijs subtili

Britannia tūc pri-

Liius veterum
Fabius rusticus re-
centiss auctore

argumenta. Nāq̄ rutilæ caledoniam habitantiū comæ: magni artus germanicam ori-
ginem aufseuerant. silurum colorati vultus: & torti plerumq̄ crines: & posita contra
hispaniam iberos veteres traicisse: casq̄ sedes occupasse fidem faciunt proximi gallis
& similes sunt: seu durante originis vsu: seu procurrentibus in diuersa terris. Posito cæ-
li corporibus habitum dedit: in vniuersum tamen extimati. Gallos vicinam solum oc-
cupasse credibile est. Eorum satra depræhendās superstitionum persuasione. Sermo
haud multum diuersus. in deposcendis periculis eadem audacia: & vbi aduenere: i de-
trectandis eadem formido. plus tamen ferociæ britanni præferunt vt quos nondum
lōgas pax emolierit: nam gallos quoque i bellis floruisse accepimus: mox segnicia cū
otio intrauit amissa virtute pariter ac libertate. Quod britannorum olim victis eue-
nit. cæteri manent quales galli fuerunt. In pedite robur: quædā nationes & curru præ-
liantur. honestior auriga: clientes propugnant. Olim regibus parebant: nunc per prin-
cipes factionibus & studijs trahuntur: nec aliud aduersus validissimas gentes pro no-
bis vtilius: quam quod in commune non consulunt. Rarus duabus tribusq̄ ciuitati-
bus ad propulsandum commune periculum conuentus. ita dum singuli pugnāt: vni-
uersi vincuntur. Cælum crebris imbris ac nebulis foedum: asperitas frigorū abest.
Dierum spacia vltra nostri orbis mensuram: & nox clara: & extrema britanniæ parte
breuis: vt finem atque initium lucis exiguo discrimine internoscas. Quod si nubes nō
officiant: aspici per noctem solis fulgorem. nec concidere & exurgere: sed transire affir-
mant. Scilicet extrema & plana terrarum humili vmbra non erigunt tenebras: infra-
q̄ cælum & sidera nox cadit. Solum præter oleam vitemq̄ & cætera calidioribus ter-
ris oriri sueta patiens frugum fecundum. tarde mitescunt: cito proueniunt eademq̄
vtriusq̄ rei causa multus humor terrarum cælique. Fert britannia aurum & argētum
& alia metalla: pretium victoriæ. gignit & oceanus margarita sed subfusca ac luētia.
Quidam artem abesse legentibus arbitrantur: nam in rubo mari viua ac spirantia sa-
xis auelli: in britanniā prout expulsa sint colli: ego facilius crediderim naturam marga-
ritis deesse quam nobis auariciam. Ipsi britanni delectum ac tributa & iniuncta impe-
rij munera impigre obeunt si iniuriæ absint: has ægre tolerant iam domiti vt parcant
nondum vt seruiant. Igitur primus omnium romanorum diuus Iulius cum exercitu
britanniā ingressus: quanq̄ prospera pugna terruerit incollas: ac littore potitus sit: po-
test videri ostendisse posteris non tradidisse. Mox bella ciuilia: & in rempublicam ver-
sa principum arma: ac longa obliuio britanniæ etiam in pace. Cōsiliū id diuus Au-
gustus vocabat: Tiberius præcipue agitasse. C. Cæsarem de intranda britanniā satis cō-
stat: ni velox ingenio mobilis pœnitentia: & ingentes aduersus germaniā conatus fru-
stra fuissent. Diuus Claudius auctor operis: transuectis legionibus auxilijsque: & af-
sumpto in partem rerum Vespesiano: quod initium venturæ mox fortunæ fuit. Do-
mitæ gentes: capti reges & monstratus fatis Vespesianus Consularium primus Au-
lus Plantius præpositus: ac subinde Ostorius Scapula: vterque bello egregius: reda-
ctaque paulatim in formam prouinciæ proxima pars britanniæ. addita in super vetera
norum colonia quædam ciuitates Cogiduno regi donatæ. is ad nostrā vsquæ memo-
riam fidissimus mansit: vt vetere ac iam pridem recepta populi romani consuetudine
haberet instrumenta seruitutis & regis. Mox Didius Gallus parta a prioribus conti-
nuit paucis admodum. castellis in vltiora promotis: per quæ fama aucti officij qua-
reretur. Didium Veranius excepit: isque intra annum extinctus est Suetonius: hinc
Paulinus

Paulinus biennio prosperas res habuit: subactis nationibus firmatisq; praesidijs: quorum fiducia Monam insulam ut viros rebellibus ministrantem aggressus terga occasione patefecit: namque absentia legati remoto metu Britanni agitare inter se mala seruitutis: conferre iniurias: & interpretando accendere: nihil profici patientia nisi ut grauiora tanquam ex facili tolerantibus imperentur. singulos sibi olim reges fuisse: nunc binos imponi: e quibus legatus in sanguinem. procurator in bona sauiret: aequae discordiam praepositorium: aequae concordiam subiectis exitiosam. alterius manus contumelias: alterius vim & contumelias miscere: nihil iam cupiditati: nihil libidini exceptum in proelio fortiores esse qui spoliarent: nunc ab ignavis plerumq; & imbellibus eripi domos: abstrahi liberos: iniungi delectus tanquam mori tantum pro patria nescientibus: quantum enim transisse militum: si sese Britanni numerent. sic Germanias excussisse iugum: & flumine non oceano defendi: sibi patriam coniuges parentes: illis auariciam & luxuriam causas belli esse. recessuros ut diuus Iulius recessisset: modo virtutes maiorum suorum aemulareretur: neue proelii vnus aut alterius euentu pauescerent: plus impetus: maiorem constantiam penes miseros esse. Iam Britannorum etiam deos misereri: qui romanum ducem absentem: qui relegatum in alia insula exercitum detinerent. iam ipsos quod difficillimum fuerit deliberare: porro in eiusmodi consilijs periculosius esse deprehendi quam audere. His atque talibus inuicem instincti: Voadaica generis regij: foemina duce: neq; enim sexum in imperijs discernunt: sumpsere vniuersi bellum: ac sparsos per castella milites constitati expugnatis praesidijs ipsam coloniam inuasere: ut sedem seruitutis. nec vllum in barbaris saeuiciae genus amisit ira & victoria. Quod nisi Paulinus eo cognito prouinciae motu prope subuenisset: amissa Britannia foret quam vnus proelii fortuna veteri patientiae restituit: tenentibus arma plerisque: quos conscientia defectionis: & propius ex legato timor agitabat. Hic cum egregius caetera arroganter in deditos & ut suae quoque iniuriae ultor durius consulere. missus igitur Petronius turpilianus tanquam exorabilior: & delectis hostium nouus: compositis prioribus nihil ultra ausus: Trebellio. Maximo prouinciam tradidit. Trebellius segnior & nullis castrorum experimentis: comitate quadam curandi prouinciam tenuit. Didicere iam barbari quoque ignoscere vitij blandientibus: & iteruentus ciuilium armorum praebuit iustam segniciae excusationem: sed discordia laboratum: cum assuetus expeditionibus miles otio lasciuiet. Trebellius fuga ac latebris vitata exercitus ira indecorus atque humilis precario mox praefuit ac velut pacti exercitus licentiam: dux salutem. haec seditiosi ne sanguine stetit. Nec Vectius Volanus manentibus adhuc ciuilibus bellis agitauit Britanniam disciplina: eadem inertia erga hostes similis petulantia castrorum: nisi quod innocens Volanus: & nullis delectis inuisus charitatem parauerat loco auctoritatis. Sed ubi cum caetero orbe Vespasianus & Britanniam recuperauit: magni duces egregij exercitus: minuta hostium spes: & terrorem statim intulit: Petilius Cerealis brigantum ciuitatem quae numerosissima prouinciae totius prohibetur aggressus: multa proelia & aliquando non incruenta: magnamque brigantum partem aut victoria amplexus aut bello. Et cum Cerealis quidem alterius successoris curam famamque obruisset: sustinuit quoque molem Iulius Frontinus vir magnus quantum licebat validansque & pugnacem silurum gentem armis subegit. super virtutem hostium locorumque difficul-

A iij

tates eluctatus. Hunc britanniae statum has bellorum vices media iam aetate transgressus Agricola inuenit: cum & milites velut omissa expeditione ad securitatem: & hostes ad occasionem verterentur: ordouicum ciuitas haud multo ante aduentum eius alam in finibus suis agentem prope vniuersam obtriuerat. eoq; initio erecta prouincia: vt quibus bellum volentibus erat probare exemplum: ac recentis legati animum operiri. Tum Agricola q̄q̄ transuecta aetas sparsi per prouinciam numeri: praesumpta apud militem illius anni quies tarda & contraria bellum incohaturus: & plarisq; custodiri suspecta potius videbatur ire obuiam discrimini statuit: contractisq; legionum vexillis & modica auxiliorum manu. quia in aequum digredi ordouices non audebant: ipse ante agmen quo caeteris par animus simili periculo esset: erexit aciem: caesaq; prope vniuersa gente non ignarus instandum fama: ac prout prima cessissent fore vniuersa: Monam insulam cuius possessione reuocatum Paulinum rebellionem totius britanniae supra memorauimus: redigere in potestatem animo intendit: sed vt in dubijs consilijs: naues deerant ratio & constantia ducis transuexit. de positis omnibus sarcinis lectissimos auxiliarios quibus nota vada: & patrius nandi usus: quo simul seq; & arma & equos regunt: ita repente immisit: vt obstupefacti hostes qui classem qui naues qui mare expectabant: nihil arduum aut inuictum crediderint sic ad bellum venientibus. Ita petita pace ac dedita insula clarus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingredienti prouinciam q̄ tempus alij per ostentationem aut officiorum ambitum transigunt: labor & periculum placuisset. Nec Agricola prosperitate rerum in vanitatem usus expeditionem aut victoriam vocabat victos continuasse: ne laeureatis quidem gesta profecutus est. sed ipsa dissimulatione fama famam auxit: aestimantibus quanta futuri spectam magna tacuisset. Caeterum animorum prouinciae prudens: simulq; doctus per aliena experimenta parum profici armis si iniuria sequerentur: causas bellorum statuit excidere: a se suisq; orsus primam domum suam coerant: q̄ plarisq; haud minus arduum est: q̄ prouinciam regere: nihil per libertos seruosq; publicae rei. non studijs priuatis nec ex commendatione aut precibus centurionum milites ascire sed optimum quemq; fidelissimum putare. Omnia scire: non omnia exequi. paruis peccatis veniam: magnis se veritatem commodare. nec poena semper: sed saepius poenitentia contentus esse. officijs & administrationibus potius non peccaturos: quam damnare cum peccassent. Frumenti & tributorum aucionem aequalitate numerum mollire: circuncisis in quaestum reperta: quae ipso tributo grauius tollerabantur: namque per ludibrium assidere clausis horreis: & emere vltro frumenta: ac vendere pretio cogebantur. diuortia itinerum & longinquitas regionum indicabatur: vt ciuitates a proximis hybernis in remota & auia deferrent. donec. q̄ omnibus in promptu erat: paucis lucrosam fieret. Hac primo statim anno comprimendo egregiam famam paci circundedit: quae vel in curia intolerantia priorum haud minus q̄ bellum timebatur. Sed vbi aetas aduenit: contracto exercitu multum in agmine: laudare modestiam: disiectos coercere: loca castris ipse capere: aestuaria ac siluas ipse praetemptare: & nihil interim apud hostes quietum pati: quo minus subitis excursibus popularetur: atq; vbi satis terruerat parcendo rursus irritameta pacis ostentare. Quibus rebus multae ciuitates quae in illum diem ex aequo egerant. datis obsidibus iram posuere: & praesidijs castellisq; circumdatae: & tanta ratione curaq;: vt nulla ante bri

ante britannia noua pars illacessita transferit. Sequens hyems saluberrimis con-
silijs absumpta: namq; vt homines dispersi ac rudes. eoq; in bello faciles: quieti &
otio per voluptates assuescerent: hortare priuatim: adiuuare publice vt templa
fora domus extruerent: laudando promptos. & castigando segnes. ita honoris
æmulatio pro necessitate erat. Iam vero principum filios liberalibus artibus eru-
dire: & ingenia britannorum studijs gallorum anteferre: vt qui modo linguam
romanam abnuebant: eloquentiam concupiscerent: inde etiam habitus nostri
honor: & frequens toga paulatimq; discessum ad delinimenta vitiorum porti-
cus: & balnea & conuiuiorum elegantiam idq; apud imperitos humanitas voca-
batur: cum pars seruitutis esset. Tertius expeditionum annus nouas gentes ape-
ruit: vastatis vsq; ad Taum æstuario nomen est nationibus. qua formidine terri-
ti hostes q̄q̄ conflictatum sæuis tempestatibus exercitum laceffere non ausi po-
nendiq; insuper castellis spacium fuit. Adnotabant periti non alium ducē oportu-
nitates locorum sapientius legisse: nullum ab Agricola positum castellum
aut vim hostium expugnatum: aut pactione ac fuga desertum. Crebræ erupti-
ones. nam aduersus moras obsidionis annuis copijs firmabantur. ita intrepida
ibi hyems: & sibi quisq; præsidio irritis hostibus: eoq; desperantibus: quia soliti
plærumq; damna æstatis hybernis euentibus pensare: tum æstate atq; hyeme
iuxta pellabantur. Nec agricola vnq̄ per alios gesta auidus interceptit. seu cen-
turio seu præfectus incorruptum facti testem habebat. Apud quosdam acerbior
in conuitijs narrabatur: vt erat bonis comis: ita aduersus malos iniucundus: cæ-
terum ex iracundia nihil super erat: secretum & silentium eius non timeres. hone-
stius purabat offendere: q̄ odisse. quarta æstas obtinendis quæ præcurrerat insu-
pta: ac si virtus exercituum & romani nominis gloria pateretur: Inuentus in ip-
sa britannia terminus. Nam Glota & Bodotria diuersi maris æstibus per immen-
sum reuectæ angusto terrarum spacio dirimuntur: q; tum præsidijs firmabatur:
atque omnis propior sinus tenebatur: summotis velut in aliam insulam hosti-
bus. quinto expeditionum anno naue prima transgressus ignotas ad id tempus
gentes crebris simul ac prosperis prælijs domuit: eamq; partem britannia quæ
hyberniam aspicit: copijs instruxit: in spem magis q̄ ob formidinem. Siquidem
hybernia medio inter britanniam atq; hispaniam sita: & gallico quoq; mari op-
portuna valentissimam imperij partem magnis inuicem vsibus miscuerit. Spaci-
um eius si britannia comparetur agustius: nostri maris insulas superat. Solum
cælumq; & ingenia cultusq; hominum haud multum a britannia differt. in meli-
us aditus portusq; per commercia & negotiatores cogniti. Agricola expulsam
seditione domestica vnum ex regulis gentis exceperat: ac specie amicitia in oc-
casionem retinebat: Sæpe ex eo audiui: legione vna & modicis auxilijs debel-
lari obtineriq; hyberniam posse. Idq; etiam aduersus britanniam profuturum: si
romana vbicq; arma: & velut e conspectu libertas tolleretur. Cæterum æstate qua
sextum officij annum inchoabat amplas ciuitates trans Bodotriam sitas: quia
motus vniuersarum vltra gentium: & infesta hostilis exercitus itinera timeban-
tur. portus classe explorauit: quæ ab Agricola primum assumpta in partem vi-

rium sequebatur: egregia specie cum simul terra simul mari bellum impellitur: ac sæpe iisdem castris pedes equesq; & nauticus miles mixti copijs: & læticia sua quisq; facta suos casus attolleret: ac modo siluarum & montium profunda: modo tempestatum ac fluctuum aduersa: hinc terra & hostis: hinc auctus oceanus militari iactantia compararentur. Britannos quoq; vt ex captiuis audiebatur: visa classis obstupesciebat: tanq̃ aperto maris sui secreto vltimum victis per-
fugium clauderetur. Ad manus & arma conuersi calidoniæ incolentes populi pa-
ratu magno: maiore fama: vti mos est de ignotis: opugnasse vltro castella ador-
ti: metum vt prouocantes addiderant. regrediendumq; citra Bodotriam: & ex-
cedendum potius quam pellerentur specie ignaui prudentium admonebant:
cum interim cognoscit hostes pluribus agminibus irrupturos: ac ne superante
numero: & peritia locorum circumiretur: diuisio & ipse in tres partes exercitu
incessit. Quod vbi cognitum hosti: mutato repente consilio vniuersi nonam le-
gionem vt maxime inualidam: nocte aggressi inter somnum ac trepidationem
cæsas vigilibus irrupe. Iamque in ipsis castris pugnabant: cum Agricola inter ho-
stium ab exploratoribus edoctus: & vestigijs infecutus velocissimos equitum
peditumq; assultare tergis pugnatum iuberet: mox ab vniuersis adijci clamorem.
& propinqua luce fulsere: signa ita ancipiti malo territi britanni: & romanis redit
animus: ac securi pro salute de gloria certabant: vltro quinetiam irrupere: &
fuit atrox in ipsis portarum angustijs prælium: donec pulsi hostes: utroque
exercitu certante: his vt tulisse opem: illis ne eguisse auxilio viderentur. quod ni-
si paludes & siluæ fugientes texissent: debellatum illa victoria foret. Cuius con-
stantia ac fama ferox exercitus nihil virtuti suæ inuium: penetrandam Caledo-
niæ: inueniendumque tandem Britannia terminum continuo prælium cursu
fremebant. atque illi modo cauti ac sapientes: prompti post euentum ac magni-
loqui erant. Iniquissima hæc bellorum conditio est: prospera omnes sibi vindicant:
aduersa cum imputantur. At britanni non virtute sed occasione & arte
ducis rati: nihil ex arrogantia remittere: quominus iuuentutem armarent: con-
iuges ac liberos in loca tuta transferrent: cœtibus ac sacrificijs conspirationem ci-
uitatum sancirent. atque ita irritatis vtrinque animis discessum. Eadem æsta-
te cohors vsipiorum per germanias conscripta: in britanniam transmissa. ma-
gnum ac memorabile facinus ausa est. Occiso centurione ac militibus: qui
ad tradendam disciplinam immixti manipulis exemplum & rectores habeban-
tur: tres liburnicas adactis per vim gubernatoribus ascendere & uno remigran-
te suspectis duobus eoque interfectis: nondum uulgato rumore ut miracu-
lum prouehantur. mox ad aquam atque ut illa raptis secum plarisque britan-
norum sua defensantium prælio congressi: ac sæpe uictores: aliquando pulsi:
eo ad extremum inopiæ uenere: ut infirmissimos suorum mox sorte ductos ue-
scerentur: atque ita circumuecti britanniam amissis per incertam regendi nauibus:
pro prædonibus habiti primum a sueuis: mox a frisijis intercepti sunt: ac fue-
re quos per commertia venundatos: & in nostram vsque ripam mutatione emé-
tium adductos indicium tanti casus illustrauit. Initio æstatis Agricola do-
mestico

mestico vulnere ictus anno ante natum filium amisit. Quem casum neq; ut plarique fortium virorum ambitiose: neq; per lamenta rursus ac mœrorem muliebriter tulit: & in luctu bellum inter remedia erat. Igitur præmissa classe quæ pluribus locis prædata magnum & incertum terrorem faceret: expedito exercitu cui ex britan̄is fortissimos & longa pace exploratos addiderat ad montem Grampium peruenit: quem iam hostes infederant. Nam britanni nihil fracti pugnae prioris euentu: & vltionem aut seruitium expectantes: tandemq; docti commune periculum concordia propulsandum: legationibus & fœderibus omnium ciuitatũ vires exciuerant. Iamq; super triginta milia armatorum aspiciiebantur: & adhuc affluebat omnis iuuentus: & quibus cruda ac viridis senectus: clari bello: & sua quisq; decora gestantes cum inter plures duces virtute & genere præstans nomine Calgacus apud contracta multitudinem proelium poscẽtem in hunc modum locutus fertur. Quotiens causas belli & necessitatem nostram intueor. magnus mihi animus est hodiernum diem consensumq; vestrum initium libertatis totius britanniæ foræ. Nã & vniuersi seruitutis expertes: & nullæ vltra terræ: ac ne mare quidem securum imminente nobis classe romana. ita proelium atq; arma quæ fortibus honesta: eadem etiam ignavis turissima sunt. Priores pugnae quibus aduersus romanos varia fortuna certatum est: spem ac subsidium in nostris manibus habebant: quia nobilissimi turius Britanniæ: eoq; in ipsis penetralibus siti: nec seruitium littora aspicientes: oculos quoq; a contractu dominationis inuiolatos habebamus. Nos terrarum ac libertatis extremos recessus ipse ac sinus famæ in hunc diem defendit: nunc terminus Britanniæ patet. atq; omne ignotum pro magnifico est. Sed nulla iam vltra gens nihil nisi fluctus & saxa: & inferiores romani quorum superbiam frustra per obsequiũ & modestiam effugeris: raptores orbis post q̄ cunctis vastantibus defuere: terram & mare scrutantur. Si locuples hostis est: auari. si pauper: ambitiosi: quos non oriens non occidens satiauerit. Soli omnium atq; opes inopiam pari affectu concupiscunt: auferre: trucidare: rapere falsis nominibus imperium. atq; vbi solitudinem faciunt: pacem appellant: liberos cuiq; ac propinquos suos natura carissimos esse voluit: hi per delectus alibi seruituri auferuntur. Coniuges sororesq; & si hostilem libidinem effugiant: nomine amicorum atq; hospitem polluantur. Bona fortuna quæ in tributum agerat annus: in frumentum. corpora ipsa ac manus: siluis ac paludibus verbera emuniendis iter ac contumelias conterunt. Nata seruituti mancipia semel veneunt atq; vltro a dominis aluntur. Britanniæ seruitutem suam quotidie emit quotidie pascit: ac sicut in familia recentissimus quisq; seruorum & conseruis ludibrio est. sic in hoc orbis terrarum vetere famulatu noui nos & viles in excidium petimur. Neq; enim arma nobis aut metalla aut portus sunt: quibus exercendis referuemur: virtus porro ac ferocia subiectorum ingrata imperantibus: & longinquitas ac secretum ipsum quo tutius eo suspectius. Ita sublata spe veniæ: tandem sumite animum: tam quibus salus: quam quibus gloria carissima est. Brigantes scœmina duce exure coloniam: expugnare castra: ac nisi felicitas in secordiam vertisset: exuere iugum potuere. nos integri & indomiti & in libertatem non in præsentiam laturi

primo statim congressu vnde ostendamus quos sibi caledonia viros se posuerit. An eandem romanis in bello virtutem: quam in pace lasciuia adesse creditis nostris illidisse ac discordijs clari. Vita hostium in gloriam exercitus sui vertunt: quem contractum ex diuersissimis gentibus vt secundæ res tenent: ita aduersæ dissolent: nisi si gallos & germanos: & pudet dictu britannorum plerosq; dominationi alienæ sanguinem commodent: diutius tamen hostes seruos fide & affectu teneri putatis metus & terror est. infirma vincula charitatis. qua vbi remoueris: qui timere desierint odisse incipient. Omnia victoriæ incitamenta pro nobis sunt. nullæ romanos coniuges accedunt: nulli parentes fugam exprobaturi: sunt aut nulla plerisq; patria: aut alia est paucos numero circum trepidos ignorantia: cælum ipsum ac mare & siluas ignota omnia circumspectantes: clauos quodammodo ac victos alij nobis tradiderunt. Ne terreat vanus aspectus & auri fulgor atq; argenti: quod neq; tegit neq; vulnerat. In ipsa hostium acie inuenimus nostras manus: agnoscent britanni suam causam recordabunt gallipriorem libertatem. deserent illos cæteri germani tanq̄ nuper vsipij relinquerunt. Nec quicq̄ ultra formidinis vacua castella. Senum celoniæ inter maleparentes & iniuste imperantes erga municipia & discordantia: hic dux: hic exercitus: ibi tributa & metalla & cætera seruentium pœnæ: quas in æternum proferre: aut statim vlcisit: in hoc campo est. Proinde ituri in aciem & maioris vestros & posteros cogitate. Excipere orationem alacres: & barbari moris cantu fremitu & clamoribus dissonis. Iamq; agmina: & armorum fulgores audentissimi cuiusq; procursum. simul instruebantur acies: cum Agricola q̄q̄ lætum & vix monitis coercitum militem ad huc ratus: ita differuit. Octauus annus est commilitones ex quo virtute & auspicijs imperij ro. fide atque opera vestra Britanniam vicistis: tot expeditionibus tot prælijs seu fortitudine aduersus hostes: seu paciẽtia ac labore pene aduersus ipsã rerum naturam opus fuit. Neq; me militum: neq; vos ducis pœnituit. Ergo egres si ego veterum legatorum: vos priorum exercituum terminos: finem britannia non fama nec rumore: sed castris & armis tenemus. Inuenta britannia & subacta. Equidem in agmine cum vos paludes montesue & flumina fatigarent: fortissimi cuiusq; voce audiebam quando dabitur hostis: quando animus: veniunt elatebris suis extrusi: & vota virtusq; in aperto. omniaque prona victoribus: atq; eadẽ victis aduersa: Nam vt super esse tm̄ itineris: siluas euasisse: rãsisse æstuaria: pulchrum ac decorum in frõtem: item fugientibus periculosissima quæ hodie psperrima sunt. Neq; enim nobis aut locorum eadem noticia aut com meatuum eadem abundantia: sed manus & arma & in his omnia. Quod ad me attinet: iam pridem mihi decretum est: neque exercitus neq; ducis terga tuta esse. Proinde & honesta mors turpi vita potior: & incolumitas ac decus eodem loco sita sunt: nec inglorium fuerit in ipso terrarum ac naturæ sine cecidisse. Si nouæ gentes atque ignota acies constitisset: aliorum exercituum exemplis vos hortarer. nunc vestra decora recensete: vestros oculos iterrogate. ij sunt quos proxio anno vnã legionẽ furto noctis aggressos clamore debellastis: ij cæteros: britanorũ fugacissimis: ideoq; tam diu superstites. Quomodo siluas saltusq; penetrantibus fortissimum quotq; aial ruere: pauida & iertia ipso agminis sono pellũt: sic acerrimi britano

rum iam pridem ceciderunt: reliquus est numerus ignauorum & metuentium: quos
q̄ tandem inuenistis: non restiterunt: sed deprehensi sunt nouissime id & extremo me-
tu corpora: defixere aciem in his vestigijs: in quibus pulchram & spectabilem victori-
am ederetis. Tranfigite cum expeditionibus imponite quinquaginta annis magnum
diem: approbate reipub. nunq̄ exercitui imputari potuisse aut moras belli: aut causas
rebellandi. Et alloquente adhuc agricola militum ardor eminebat: & finem orationis
ingens alacritas consecuta est: statimq̄ ad arma discursum instinctos ruentesq̄ ita di-
sposuit: vt peditum auxilia: quæ octo milia erant: mediam aciem firmarent: equi-
tum tria milia cornibus affunderentur: legiones pro vallo steterunt. ingens victoriae de-
cus citra romanum sanguinem bellandi: & auxilium: si pellerentur. Britannorum aci-
es in speciem simul ac terrorem editioribus locis constiterant: ita vt primum agmine
quo cæteri per accliuæ iugum connexi velut insurgeret: media campi couinarius eques
strepitu ac discursu complebat. Tum Agricola superante hostium multitudine veri-
tus ne simul in frontem: simul & latera suorum pugnaretur: diductis ordinibus. q̄q̄
porrectior acies futura erat: & arcessendas plæriq̄ legiones admoncbant. promptior
in spem: & firmus aduersis dimisso equo pedes ante vexilla constitit. Ac primo cōgres-
sus eminens certabatur: simul constantia: simul arte britanni ingentibus gladijs: & bre-
uib⁹ cæteris missilia nostrorum vitare: vel excutere: atq̄ ipsi magnam vim telorum su-
perfundere: donec agricola per batauorum cohortes ac tongrorum duas cohortatus
est: vt ratio ad mucrones ac manus adducerent: q̄ & ipsis vetustate militiæ exercitū
& hostibus inhabile: parua scuta & enormes gladios gerentibus: nam britannoꝝ gla-
dij sine mucrone complexum armorum: & in aperto pugnam non tolerabant. Igitur
vt bataui miscere ictus: ferire vmbonibus: ora fœdare: & tractis qui in æquo obstite-
rant: erigere in colles aciem cœpere cætere cohortes æmulatione & impetu commiste
proximos quosq̄ cadere: ac plæriq̄ semineces aut integri festinatione victoriae relin-
quebantur. Interim equitum turmæ fugere: couinarij peditum se prælio miscuere: &
q̄q̄ recentem terrorem intulerant densis tamen hostium agminibus & inæqualibus lo-
cis hærebant: minimeque equestres. Ea enim pugnae facies erat: cum ægra diu aut stan-
te: simul equorum corporibus impelleretur: ac sæpe uagi currus exterriti sine rectori-
bus equi vt quenq̄ formido tulerat: transuersos aut obuios incurfabant. Et britanni
qui adhuc pugnae ex partes summa collium infederant. & paucitatem nostrorū vacui
spernebant: digredi paulatim & circūire terga vicentium cœperant: ni id ipsum veritus
Agricola quatuor equitum alas ad subita belli retentas venientibus opposuisset q̄toq̄
ferocius accurrerant tanto acrius pulsos in fugam disiecisset. Ita consilium britanno-
rum in ipsos versum: transfuetaq̄ præcepto ducis a fronte pugnantium alæ auersam
hostium aciem inuasere. Tum vero patentibus locis grande & atrox spectaculum se-
sequi: vulnerare: capere atq̄ eosdem ablatis alijs: trucidare. Iam hostium prout cuiq̄
ingenium erat: cateruæ armatorum paucioribus terga præstare: quidam incrimis vl-
tro ruere: ac se morti offerre. Passim arma & corpora & laceri artus: & cruenta humus
& aliquando etiam victis ira virtusq̄. postq̄ siluis appropinquarunt collecti primos
sequentium incautos & locorum ignaros circūueniebāt. Quod ni frequēs vbiq̄ Agri-
cola validas & expeditas cohortes indaginis modo: & sicubi arctiora crant: partem
equitum dimissis equis: simul rariores siluas equite per saltari iussisset: acceptum ali-

quid vulnus per nimiam fiduciam foret. Cæterum vbi compositos firmis ordinibus sequi rursus videre in fugam versi non agminibus vt prius: nec alius alium respectantes rari: & vitabundi inuicem longinqua atque auia petiere. Finis sequendi nox & satietas fuit. caesa hostium ad decem milia: nostrorum trecenti quadraginta cecidere: in quis Aulus Atticus præfectus cohortis: iuuenili ardore & ferocia equi hostibus illatus. Et nox quidem gaudio prædaque lata victoribus: britanni pallantes mixtoque virorum mulierumque ploratu: trahere vulneratos: vocare integros: deserere domos: ac per iram vltro incendere: eligere latebras: & statim relinquere: miscere inuicem consilia aliqua: de in sperare: aliquando frangi: aspectu pignorum suorum sæpius concitari. satisque constabat sæuisse quosdam in coniuges ac liberos tanquam miserentur. Proximus dies faciem victoriae latius aperuit. vastum ubique silentium. secreti colles. fumantia procul tecta. nemo exploratoribus obuius. quibus in omnem partem dimissis: vbi incerta fugae vestigia: neque usque conclobari hostes compertum: & exacta iam aestate spargi bellum nequibat in fines horestorum exercitum deducit. Ibi acceptis obsidibus præfecto classis circūuchi Britanniam præcepit: datae ad id vires: & præcesserat terror: ipse peditem atque equites lento itinere: quo nouarum gentium animi ipsa transitus mora terrentur: in hibernis locauit. & simul classis secunda tempestate ac fama trutulensem portum tenuit unde proximo latere Britanniae lecto omni redierat. Hunc rerum cursum quam nulla uerborum iactantia epistolis Agricola actum ut Domitiano moris erat fronte lætus pectore anxius excepit. Inerat conscientia: dirisui fuisse nuper falsum e Germania triumphum emptis per comertia: quorum habitus & crines in captiuorum speciem formarentur: ac nunc ueram magnamque uictoriam tot milibus hostium caesis ingenti fama celebrari. Id sibi maxime formidolosum priuati hominis nomen supra principis attolli frustra studia fori & ciuiliū artium decus in silentium acta: si militarem gloriam alius occuparet: & cætera utcumque facilius dissimulari: ducis boni imperatoriam uirtutem esse. Talibus curis exercitus: quodque saeuae cogitationis indicium erat: secreto suo satiatus optimum in praesentia statuit reponere odium: donec impetus famae & fauor exercitus languesceret: nam etiam tum Agricola britanniam obtinebat. Igitur triumphalia ornamenta & illustris statutae honorem: & quicquid pro triumpho datur multo uerborum honore cumulata decerni in senatu iubet: addique insuper opinionem: syriam provinciam Agricolaē destinari uacua tum morte Atilij Ruffi consularis: & maioribus reseruatam. Credidere plerique libertum ex secretioribus ministerijs missum ad Agricolam codicillos quibus ei syria dabatur tulisse cum præcepto: ut si in britannia foret traderentur: eumque libertum in ipso freto oceani obuium Agricolaē ne appellato quidem eo ad Domitianum remeasse. siue uerum istud: siue ex ingenio principis fictum ac compositum est. Tradiderat interim Agricola successori suo provinciam quietam tutamque. ac ne notabilis celebritate & frequentia occurrentium introitus esset: uitato amicorum officio noctu in urbem: noctu in palacium: ita ut præceptum erat: uenit: exceptusque breui osculo & nullo sermone: turbę seruientium imixtum est. Cæterum ut militare nomen graue inter ociosos alijs uirtutibus temperaret: tranquillitatem atque ocium penitus auxit. cultu modicus sermone facilis: uno aut altero amicorum comitatus. Adeo ut plerique quibus magnos uiros per ambitionem aestimare mos est: uiso aspectoque Agricola quærent famam pauci interpretarentur. Crebro pro eos dies apud Domi

tianū absens accusatus. absens absolutus est. cā periculi non crimen vllum. aut querela læsi cuiusq̃: sed infensus virtutibus princeps: & gloria uiri ac pessimū inimicorum genus: laudantes. Et ea infecuta sunt reip. tempora: quæ fileri Agricolam non sinerent. tot exercitus in mysia daciaq; & germania Pannoniaq; temeritate aut pignauiam dum amissi: tot militares uiri cum tot cohortibus expugnati & capti. nec iam de limite imperij & ripa: sed de hybernis legionum & possessione dubitatum. Ita cum damna damnis continuarentur: atq; oīs annus funeribus & cladibus insigniretur: posebat ore uulgi dux Agricola: comparantibus cunctis uigorem constantiam & expertum bellis animum cum inertia & formidine eorum. Quibus sermonibus satis cōstat Domitiani quoq; aures uerberatas: dum optimus quisq; libertorum amore & fide: pessimi malignitate & liuore pronum deterrioribus principem extimulabant. Sic Agricola simul suis uirtutibus: simul uitijs aliorum in ipsam gloriam præceptus agebat. Aderat iam annus quo proconsulatum Asiae & Africae sortiretur & occiso Cinico nup. nec Agricolæ consilium deerat: nec Domitiano exemplum. Accessere quidam cogitationum principis periti. qui iturus ne esset in prouinciam: ultro Agricolam interrogaret ac primo occultus quietem & otium laudare. mox operam suam in approbanda excusatione offerre postremo non tam obscuri suadentes: simul terentesq; pertraxere ad Domitianum. qui paratus simulatione in arrogantiam compositus: & audijt preces excusantis: & cum annuisset: agi sibi gratias passus est: nec erubuit beneficii inuidia: salarium tamen proconsulari solitum offerri: & quibusdam a seipso concessum: Agricolæ non dedit: siue offensus non petiuit: siue ex conscientia: ne quod uetuerat uideretur emisse. Proprium humani ingenij est odisse quem læseris: Domitiani uero natura præceptus in iram: & quo obscurior eo irre uocabilior. moderatione tamen prudentiaq; Agricolæ leniebatur quia non contumacia neq; inani iactatione libertatis famam fatumq; prouocabat. Sciant quibus moris illicita mirari: posse etiam sub malis principibus magnos viros esse: obsequiumq; ac modestiam si industria ac vigor adsint: eo laudis excedere: quo plerique per abrupta: sed in nullum: rei post usum ambitiosa morte inclaruerunt. Finis uitæ eius nobis luctuosus: amicis tristis: extraneis etiam ignotis que non sine cura fuit. Vulgus quoq; & hic alius agens populus: & uentitauerat ad domum: & per fora & circulos locuti sunt. nec quisq; audita morte Agricolæ: aut lætatus est: aut statim oblitus est. Augebat miserationem constans rumor: ueneno interceptum. Vobis nihil comperti affirmare ausim. cæterum per omnem ualitudinem eius crebrius quam ex more principatus per nuncios uisentis & libertorum primi: & medicorum intimi uenerunt: siue cura illud: siue inquisitio erat. Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabant: nullo credente sic accelerari: quæ tristis audiret speciem tum doloris animo uultuq; præ se tulit: securus iam odij & qui facilius dissimularet gaudium quam metum. Satis constabat lecto testimonio Agricolæ: quo cohæredem optimæ uxori & piissimæ filia Domitianum scripsit: lætatum cum: uelut honore iudicioq; tam cæca & corrupta mens assiduus adulationibus erat: ut nesciret a bono patre non scribi hæredem nisi malum principem. Natus erat Agricola Caio Casare ter cons. idibus Iunijs excessit sexto & quinquagesimo año decimo Kal. Septembres collega priscoq; cōs. Quod si habitum quoq; eius posterij noscere uelint: decetior q̃ sublimior fuit. nihil metus in uultu: gratia oris superat: bonū uirum facile crederes magnum libenter & ipse quidem: q̃q̃ medio i

spacio integræ ætatis ereptus: quantum ad gloriam longissimum ætū peregit. Quippe & vera bona quæ in virtutibus sita sunt impleuerat: & consularibus ac triumphalibus ornamentis prædito quid aliud adstruere fortuna poterat? opibus nimis nō gaudebat. speciose contrigerat filia atq; vxore superstitibus. potest videri etiam beatus incolumi dignitate: florente fama. saluis affinitatibus & amicitijs futura effugisse. Nam si cuti durare i hac beatissimi sæculi luce: ac principem Traianum videre: quod augurio votisq; apud nostras aures ominabatur: ita festinatæ mortis grāde solacium tulit eua-
fisse postremum illud tempus: quo Domitianus non iā per interualla ac spiramenta temporum: sed continuo & velut vno ictu tempu. exhaustit. Nō vidit Agricola obses-
sam curiam: & clausum armis senatum: & eadem strage tot consularium cædes: tot nobilissimarum fœminarum exilia & fugas. Vna adhuc victoria charus nuncius cēse-
batur: & intra albanā arcem vilā snia Massalini strepebat: & Massa Bebius iam tum reus erat. Mox nostræ duxere Heluidium in carcerem manus. Nos Maurici Rustici q; visus: nos innocenti sanguine senetio perfudit. Nero tñ subtraxit oculos: iussitq; scelerata non spectauit: præcipua sub domitiano miseriarum pars erat: videre & aspici. cū suspiria nostra subscriberentur: cū denolandis tot hoīum palloribus sufficeret sæuus ille vultus & rubor: a quo se contra pudorem muniebat. Tu vero felix Agricola nō vitæ tñ claritate: sed etiam opportunitate mortis. Vt perhibent qui interfuerunt nouissimis sermonibus tuis: constans & libens fatū excepisti: tanq̄ pro virili portione innocentia principi donares. Sed mihi filioq; eius præter acerbitem parentis erepti auget mœsticiam. q; assidere valitudini: fouere deficientem: satiari vultu complexu non contingit. excepissem certe mandata vocesq;: quas penitus aīo figeremus. noster hic dolor nostrū vulnus: nobis tā longæ absentia conditione ante quadriēnium amissus est. Oīa sine dubio optime parentū assidēte amantissima vxore sup fuere honori tuo paucioribus tñ lachrymis cōpositus es: & nouissima i luce desiderauere aliquid oculi tui? si q; pioꝝ manibus locus: si vt sapientibus placet: non cū corpore extinguunt magnæ aīæ: placide quiescas: nosq; domū tuam ab infirmo desiderio & muliebribus lamētis ad cōtemplationem virtutū tuarum voces. quas neq; lugeri neq; plāgi fas est: admiratione te potius tēporalibus laudibus: & si natura suppeditet militū decorāus. Is verus honore ea coniūctissimi cuiusq; pietas: id filia quoq; vxorq; præceperit: sic patris sic mariti memoriā venerari: vt oīa facta dictaq; eius secū reuoluant: famāq; ac figuram aī magis q; corporis complectantur: non quia intercedendū putē imaginibus quæ marmore aut ære fingunt: sed vt vultus hominum: ita simulacra vultus imbecilla ac mortalia sunt: forma mentis æterna. q̄ tenere & exprimere non per alienam materiam & artē: sed tuis ipse moribus possis. Quicquid ex Agricola amauimus: quicquid mirati sumus: manet mansurumq; est in animis hominum in æternitate tempoz; fama rerum. Nā multos veterū velut inglorios & ignobiles obliuio obruet: Agricola posteritati narratus & traditus superstes erit.

FINIS

Venetijs p Philippum pinci: sumptibus dñi Benedicti fontana. Anno dñi Mccccxcvij. die. xxij. martij.



Faint, illegible text at the top of the page, likely bleed-through from the reverse side.



F

B

FINIS

Faint text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.